

หลักสูตร การพัฒนาศักยภาพ
คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์
ขั้นพื้นฐาน

1. คู่มือ (เนื้อหาวิชา)

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

พระราชบัญญัติ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สหกรณ์

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

พ.ศ. ๒๕๔๒

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๒

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

เป็นปีที่ ๕๔ ในรัชกาลปัจจุบัน

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๓๕ และมาตรา ๔๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

สำนักงาน

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและ

สำนักงาน

ยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒”

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

นุเบกษา เป็นต้นไป

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๓ ให้ยกเลิก

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๑) พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๑๑

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๒) ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๔๐ ลงวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๕

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๓) ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๔๗ ลงวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๕

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๔) พระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๔

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๕ ในพระราชบัญญัตินี้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

“สหกรณ์” หมายความว่า คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

“สมาชิก” หมายความว่า สมาชิกของสหกรณ์ หรือสมาชิกกลุ่มเกษตรกร

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

๑ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๖/ตอนที่ ๓๐ ก/หน้า ๑/๒๓ เมษายน ๒๕๔๒

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา “พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

สำนักงาน “รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๕ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ กับออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา หมวด ๑ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา บททั่วไป

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๖ ถ้าสหกรณ์เกี่ยวข้องในกิจการใดที่กฎหมายกำหนดให้จดทะเบียนสำหรับการได้มา การจำหน่าย การยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ หรือการยึดเหนี่ยวซึ่งกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ การจดทะเบียนเช่นนั้นให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๗ ห้ามมิให้ผู้ใดนอกจากสหกรณ์และสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยใช้คำว่า “สหกรณ์” เป็นชื่อหรือส่วนหนึ่งของชื่อในทางธุรกิจ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๘ ทูนกกลางของบรรดาสหกรณ์ไม่จำกัดตามมาตรา ๖๑ (๒) แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๑๑ ให้กรมส่งเสริมสหกรณ์*จัดการฝากไว้ที่ธนาคารออมสิน ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือฝากไว้ที่สถาบันการเงินอื่นใดโดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ หรือลงทุนตามระเบียบที่กรมส่งเสริมสหกรณ์*กำหนด

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ดอกผลที่เกิดขึ้นจากทูนกกลางให้กรมส่งเสริมสหกรณ์*มีอำนาจจ่ายขาดให้แก่สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย เพื่อใช้จ่ายในกิจการตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๑๐

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา หมวด ๒ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา การกำกับและส่งเสริมสหกรณ์

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา _____ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ส่วนที่ ๑ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา _____ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๙^๒ ให้มีคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ ประกอบด้วย รัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นรองประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงการพัฒนาลังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ผู้จัดการใหญ่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ประธานกรรมการธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ผู้แทนสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยซึ่งเป็นกรรมการดำเนินการ ประธานกรรมการดำเนินการชุมนุมสหกรณ์ระดับประเทศประเภทละหนึ่งคน ประธานคณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรระดับประเทศหนึ่งคน เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งไม่เกินห้าคนเป็นกรรมการ

ให้อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นกรรมการและเลขานุการ ผู้อำนวยการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้ทรงคุณวุฒิตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติซึ่งเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง คัดเลือกผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเป็นที่ประจักษ์ด้านการบริหารสหกรณ์

มาตรา ๑๐ คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีในเรื่องนโยบายและแนวทางในการพัฒนาการสหกรณ์ให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

(๒) กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาการสหกรณ์ ให้สอดคล้องกับระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(๓) กำหนดแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการขยายธุรกิจและกิจการของสหกรณ์รวมทั้งการร่วมมือกับภาคเอกชนให้มีส่วนในการพัฒนาการสหกรณ์

(๔) กำหนดแนวทางในการประสานงานระหว่างส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือภาคเอกชนเพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสหกรณ์

(๕) พิจารณาแก้ไขปัญหาและอุปสรรคตลอดจนข้อขัดข้องที่ทำให้นโยบายและแผนการพัฒนาการสหกรณ์ไม่อาจบรรลุเป้าหมาย

(๖) พิจารณาเรื่องอื่นใดที่เกี่ยวกับสหกรณ์ตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

(๗) มีอำนาจและหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๑ ให้กรรมการซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี ในกรณีมีการแต่งตั้งกรรมการในระหว่างที่กรรมการซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ในตำแหน่ง ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตั้งเพิ่มขึ้นหรือแต่งตั้งซ่อม ให้ผู้ได้รับแต่งตั้งนั้นอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งได้แต่งตั้งไว้แล้วนั้น

^๒ มาตรา ๙ วรรคหนึ่ง แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๑๒ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๑๑ กรรมการกฤษฎีกาผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๑) ตาย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๒) ลาออก

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๓) รัฐมนตรีให้ออก

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๔) เป็นบุคคลล้มละลาย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๕) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๖) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับ

ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๑๓ การประชุมคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ในการประชุมครั้งใดถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้รองประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม ในกรณีที่ประธานกรรมการและรองประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่ง

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ในกรณีที่ประธานออกเสียงชี้ขาด ต้องให้มีบันทึกเหตุผลทั้งสองฝ่ายไว้ด้วย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๑๔ คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติอาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการตามที่คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติมอบหมายได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา การประชุมของคณะอนุกรรมการตามวรรคหนึ่งให้นับมาตรา ๑๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ส่วนที่ ๒

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา นายทะเบียนสหกรณ์

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๑๕^๓ ให้อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นนายทะเบียนสหกรณ์

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ให้นายทะเบียนสหกรณ์แต่งตั้งข้าราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้อำนวยการกองหรือเทียบเท่าเป็นรองนายทะเบียนสหกรณ์ มีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือตามที่นายทะเบียนสหกรณ์มอบหมาย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

^๓ มาตรา ๑๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา การแต่งตั้งตามวรรคสองให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๑๖ ให้นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๑) รับจดทะเบียน ส่งเสริม ช่วยเหลือ แนะนำ และกำกับดูแลสหกรณ์ให้เป็นไป สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่น สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๒) กำหนดระบบบัญชีและมาตรฐานการสอบบัญชีตลอดจนสมุดและแบบ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา รายงานต่าง ๆ ที่สหกรณ์ต้องยื่นต่อนายทะเบียนสหกรณ์ รวมทั้งแบบพิมพ์อื่น ๆ ที่ต้องใช้ในการ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๓) แต่งตั้งผู้สอบบัญชี ผู้ตรวจการสหกรณ์ และผู้ชำระบัญชี

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๔) ออกคำสั่งให้มีการตรวจสอบ หรือได้ส่วนเกี่ยวกับการจัดตั้งการดำเนินงาน สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา หรือฐานะการเงินของสหกรณ์

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๕) สั่งให้ระงับการดำเนินงานทั้งหมดหรือบางส่วนของสหกรณ์ หรือให้เลิก สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สหกรณ์ ถ้าเห็นว่าสหกรณ์กระทำการ หรือดเว้นกระทำการอันอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สหกรณ์หรือสมาชิก

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๖) ถอนชื่อสหกรณ์ออกจากทะเบียนสหกรณ์ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๗) จัดทำรายงานประจำปีแยกตามประเภทสหกรณ์เสนอต่อคณะกรรมการ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา พัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๘) ออกระเบียบ หรือคำสั่ง เพื่อให้มีการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้และ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจการของสหกรณ์

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๙) กระทำการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา นายทะเบียนสหกรณ์ หรือตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา บรรดาอำนาจของนายทะเบียนสหกรณ์ในการสั่ง การอนุญาต การอนุมัติหรือการ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ดำเนินการอื่นใดตามพระราชบัญญัตินี้ นายทะเบียนสหกรณ์อาจมอบอำนาจให้นายทะเบียน สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สหกรณ์ ผู้ตรวจการสหกรณ์ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์มอบหมายให้ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ปฏิบัติการแทนได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา การมอบอำนาจตามวรรคสองให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ส่วนที่ ๓

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา การกำกับดูแลสหกรณ์ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๑๗ นายทะเบียนสหกรณ์ รองนายทะเบียนสหกรณ์ ผู้ตรวจการสหกรณ์ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ผู้สอบบัญชี หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์มอบหมาย มีอำนาจออกคำสั่งเป็น สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา หนังสือให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ผู้ตรวจสอบกิจการ ผู้จัดการ เจ้าหน้าที่ หรือเชิญ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สมาชิกของสหกรณ์มาชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์ หรือให้ส่งเอกสารเกี่ยวกับการ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ดำเนินงาน หรือรายงานการประชุมของสหกรณ์ได้

มาตรา ๑๘ เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ให้นายทะเบียนสหกรณ์ รอง
นายทะเบียนสหกรณ์ ผู้ตรวจการสหกรณ์ ผู้สอบบัญชี หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียน
สหกรณ์มอบหมาย มีอำนาจเข้าไปตรวจสอบในสำนักงานของสหกรณ์ในระหว่างเวลาทำงานของ
สหกรณ์ได้ และให้ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องอำนวยความสะดวกหรือช่วยเหลือหรือให้คำชี้แจงแก่ผู้ปฏิบัติการ
ตามสมควร

ให้ผู้ปฏิบัติการตามวรรคหนึ่ง แสดงบัตรประจำตัวต่อผู้ซึ่งเกี่ยวข้อง
บัตรประจำตัวตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามแบบที่รัฐมนตรีกำหนด

มาตรา ๑๙ ให้ผู้ตรวจการสหกรณ์มีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบกิจการและฐานะ
การเงินของสหกรณ์ตามที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด เมื่อตรวจสอบแล้วให้เสนอรายงานการ
ตรวจสอบต่อนายทะเบียนสหกรณ์

มาตรา ๒๐ ถ้าที่ประชุมใหญ่หรือที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ลง
มติอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบของสหกรณ์ ระเบียบหรือคำสั่งของนายทะเบียน
สหกรณ์ ให้นายทะเบียนสหกรณ์หรือรองนายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจสั่งยับยั้งหรือเพิกถอนมติ
นั้นได้

มาตรา ๒๑ ในกรณีที่กรรมการ ผู้จัดการ หรือเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ทำให้
สหกรณ์เสียหาย ถ้าสหกรณ์ไม่ร้องทุกข์หรือฟ้องคดี ให้นายทะเบียนสหกรณ์หรือรองนายทะเบียน
สหกรณ์ร้องทุกข์หรือฟ้องคดีแทนสหกรณ์ได้ และให้พนักงานอัยการรับว่าต่างให้สหกรณ์ โดยให้
สหกรณ์เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการร้องทุกข์ ฟ้องคดีหรือการว่าต่างแก่นายทะเบียนสหกรณ์
รองนายทะเบียนสหกรณ์ หรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี

มาตรา ๒๒ ในกรณีที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์กระทำการ หรือดเว้น
กระทำการในการปฏิบัติหน้าที่ของตน จนทำให้เสื่อมเสียผลประโยชน์ของสหกรณ์หรือสมาชิก
หรือสหกรณ์มีข้อบกพร่องเกี่ยวกับการเงิน การบัญชี หรือกิจการหรือฐานะการเงิน ตามรายงาน
การสอบบัญชีหรือตามรายงานการตรวจสอบ ให้นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจออกคำสั่งเป็น
หนังสือให้ปฏิบัติการ ดังต่อไปนี้

(๑) ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์แก้ไขข้อบกพร่องตามวิธีการและ
ระยะเวลาที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

(๒) ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ระงับการปฏิบัติบางส่วนที่เป็นเหตุให้
เกิดข้อบกพร่องหรือเสื่อมเสียผลประโยชน์ของสหกรณ์หรือสมาชิก

(๓) ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์หยุดปฏิบัติหน้าที่เป็นการชั่วคราวเพื่อ
แก้ไขข้อบกพร่องนั้นให้แล้วเสร็จตามวิธีการและภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

(๔) ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์พ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ หรือให้
กรรมการซึ่งเกี่ยวข้องกับการนั้นพ้นจากตำแหน่งกรรมการ

มาตรา ๒๓ สหกรณ์ใดจดทะเบียนจัดตั้งขึ้นยังไม่เกินสามปีหรือมีผลการดำเนินงานขาดทุนติดต่อกันเกินสองปี เมื่อสหกรณ์ร้องขอ หรือนายทะเบียนสหกรณ์หรือคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติเห็นว่าจำเป็นต้องแก้ไข นายทะเบียนสหกรณ์จะสั่งให้ผู้ตรวจการสหกรณ์หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์มอบหมายเข้าช่วยเหลือดำเนินกิจการของสหกรณ์นั้นทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้

การช่วยเหลือดำเนินกิจการของสหกรณ์ให้เป็นไปตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ

มาตรา ๒๔ ในกรณีที่นายทะเบียนสหกรณ์สั่งให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์พ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ ให้นายทะเบียนสหกรณ์ตั้งคณะกรรมการชั่วคราว มีอำนาจหน้าที่และสิทธิเช่นเดียวกับคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ และให้อยู่ในตำแหน่งไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่แต่งตั้ง

ก่อนที่จะพ้นจากตำแหน่งให้คณะกรรมการชั่วคราวจัดให้มีการประชุมใหญ่เพื่อเลือกตั้งกรรมการขึ้นใหม่ทั้งคณะตามวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับ

มาตรา ๒๕ ในกรณีที่นายทะเบียนสหกรณ์สั่งให้กรรมการบางคนพ้นจากตำแหน่ง ให้คณะกรรมการส่วนที่เหลือเรียกประชุมใหญ่เลือกตั้งผู้เป็นกรรมการแทนภายในเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่กรรมการพ้นจากตำแหน่ง ถ้ามิได้เลือกตั้งหรือเลือกตั้งผู้เป็นกรรมการไม่ได้ตามกำหนดเวลาให้นายทะเบียนสหกรณ์ตั้งสมาชิกเป็นกรรมการแทน ในการนี้ให้ผู้ซึ่งได้รับเลือกตั้งหรือแต่งตั้งนั้นอยู่ในตำแหน่งกรรมการเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา ๒๖ คำสั่งใด ๆ ตามมาตรา ๒๐ มาตรา ๒๒ มาตรา ๒๔ และมาตรา ๒๕ ให้ผู้มีส่วนได้เสียอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่ง

คำวินิจฉัยของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติให้เป็นที่สุด

ส่วนที่ ๔

กองทุนพัฒนาสหกรณ์

มาตรา ๒๗ ให้จัดตั้งกองทุนพัฒนาสหกรณ์ขึ้นในกรมส่งเสริมสหกรณ์*เรียกโดยย่อว่า “กพส.” เพื่อเป็นทุนส่งเสริมกิจการของสหกรณ์ ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สินตามมาตรา ๒๘

มาตรา ๒๘ กพส. ประกอบด้วย

(๑) เงินอุดหนุนที่ได้รับจากงบประมาณแผ่นดิน

(๒) เงินและทรัพย์สินที่มีผู้มอบให้

(๓) เงินและทรัพย์สินที่ตกเป็นของ กพส.

(๔) เงินที่ได้จากการจำหน่ายทรัพย์สินที่ได้รับมาตาม (๒) และ (๓)

(๕) ดอกผล รายได้ หรือประโยชน์อื่นใดของ กพส.

เงินและทรัพย์สินของ กพส. ตามวรรคหนึ่งให้นำส่งเข้าบัญชี กพส. โดยไม่ต้อง
นำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน

มาตรา ๒๙ การรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน การจัดหาผลประโยชน์
การจัดการและการจำหน่ายทรัพย์สินของ กพส. ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนดโดย
ความเห็นชอบของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ

มาตรา ๓๐^๕ ให้มีคณะกรรมการบริหาร กพส. ประกอบด้วย อธิบดีกรมส่งเสริม
สหกรณ์เป็นประธานกรรมการ อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ อธิบดีกรมประมง อธิบดีกรมปศุ
สัตว์ อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร ผู้แทนกรมบัญชีกลาง ผู้แทนสำนักงบประมาณ เป็นกรรมการ
โดยตำแหน่ง กรรมการอื่นซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้แทนของสหกรณ์ประเภทละหนึ่งคน และ
ผู้แทนกลุ่มเกษตรกรกรหนึ่งคน เป็นกรรมการ

ให้รองอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ซึ่งอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์มอบหมายเป็น
กรรมการและเลขานุการ

การเลือกผู้แทนของสหกรณ์และผู้แทนกลุ่มเกษตรกรเพื่อให้รัฐมนตรีแต่งตั้งตาม
วรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติกำหนด

ให้คณะกรรมการบริหาร กพส. มีอำนาจหน้าที่บริหาร กพส. ตลอดจนตรวจสอบ
ติดตามและประเมินผลงานของสหกรณ์ที่ได้รับการส่งเสริมกิจการจาก กพส. ตามหลักเกณฑ์ที่
กำหนดในระเบียบกรมส่งเสริมสหกรณ์

มาตรา ๓๑^๕ ให้นำความในมาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๒ มาใช้บังคับแก่การดำรง
ตำแหน่งของกรรมการบริหาร กพส. ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้แทนของสหกรณ์และผู้แทนกลุ่ม
เกษตรกรโดยอนุโลม

มาตรา ๓๒ ให้นำความในมาตรา ๑๓ มาใช้บังคับแก่การประชุมของ
คณะกรรมการบริหาร กพส. โดยอนุโลม

หมวด ๓

สหกรณ์

ส่วนที่ ๑

^๕ มาตรา ๓๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓

^๕ มาตรา ๓๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

การจัดตั้งและการจดทะเบียนสหกรณ์

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน

กฤษฎีกา

มาตรา ๓๓ สหกรณ์จะตั้งขึ้นได้โดยการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้ และต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของบรรดาสมาชิกโดยวิธีช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์ และต้อง

สำนักงาน (๑) มีกิจการร่วมกันตามประเภทของสหกรณ์ที่ขอจดทะเบียน

(๒) มีสมาชิกเป็นบุคคลธรรมดาและบรรลุนิติภาวะ

สำนักงาน

สำนักงาน

สำนักงาน

(๓) มีทุนซึ่งแบ่งเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่า ๆ กัน และสมาชิกแต่ละคนจะต้องถือหุ้น

อย่างน้อยหนึ่งหุ้น แต่ไม่เกินหนึ่งในห้าของหุ้นที่ชำระแล้วทั้งหมด

(๔) มีสมาชิกซึ่งมีคุณสมบัติตามที่กำหนดในข้อบังคับภายใต้บทบัญญัติมาตรา

สำนักงาน ๔๓ (๗)

สำนักงาน

สำนักงาน

ประเภทของสหกรณ์ที่จะรับจดทะเบียนให้กำหนดโดยกฎกระทรวง

สำนักงาน

สำนักงาน

สำนักงาน

สำนักงาน

สำนักงาน

มาตรา ๓๔ ผู้ซึ่งประสงค์จะเป็นสมาชิกของสหกรณ์ที่จะขอจัดตั้งขึ้น ต้องประชุมกันเพื่อคัดเลือกผู้ที่มาประชุมให้เป็นคณะผู้จัดตั้งสหกรณ์จำนวนไม่น้อยกว่าสิบคน เพื่อดำเนินการจัดตั้งสหกรณ์ โดยให้คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(๑) พิจารณาเลือกประเภทของสหกรณ์ที่จะจัดตั้งตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

สำนักงาน

สำนักงาน

สำนักงาน

และพิจารณากำหนดวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ที่จะจัดตั้งขึ้น

(๒) กำหนดแผนดำเนินการเกี่ยวกับธุรกิจหรือกิจกรรมของสหกรณ์ที่จะจัดตั้งขึ้น

ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

(๓) ทำบัญชีรายชื่อผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกพร้อมด้วยจำนวนหุ้นที่แต่ละคนจะถือเมื่อ

สำนักงาน

สำนักงาน

สำนักงาน

จัดตั้งสหกรณ์แล้ว

สำนักงาน (๔) ดำเนินการร่างข้อบังคับภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา ๔๓ และเสนอให้ที่

ประชุมผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกพิจารณากำหนดเป็นข้อบังคับของสหกรณ์ที่จะจัดตั้งขึ้น

สำนักงาน

สำนักงาน

สำนักงาน

มาตรา ๓๕ การขอจดทะเบียนสหกรณ์ ให้คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์ลงลายมือชื่อในคำขอจดทะเบียนตามแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด ยื่นต่อนายทะเบียนสหกรณ์พร้อมเอกสาร ดังต่อไปนี้

(๑) สำเนารายงานการประชุมตามมาตรา ๓๔ จำนวนสองชุด

(๒) แผนดำเนินการตามมาตรา ๓๔ (๒) จำนวนสองชุด

(๓) บัญชีรายชื่อผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกพร้อมลายมือชื่อและจำนวนหุ้นที่แต่ละคนจะ

สำนักงาน

สำนักงาน

สำนักงาน

ถือเมื่อจัดตั้งสหกรณ์แล้วจำนวนสองชุด

(๔) ข้อบังคับตามมาตรา ๓๔ (๔) จำนวนสี่ชุด

สำนักงาน

สำนักงาน

สำนักงาน

สำนักงาน

สำนักงาน

มาตรา ๓๖ นายทะเบียนสหกรณ์ รองนายทะเบียนสหกรณ์ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์มอบหมาย มีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้บุคคลใด ๆ ซึ่ง

สำนักงาน กฤษฎีกา เกี่ยวข้องมาชี้แจงข้อเท็จจริง หรือให้ส่งเอกสารมาเพื่อประกอบการพิจารณาเกี่ยวกับการรับจดทะเบียนสหกรณ์ได้

สำนักงาน กฤษฎีกา ในการพิจารณารายการที่เกี่ยวกับคำขอ หรือรายการในข้อบังคับของสหกรณ์ที่จะจัดตั้งขึ้น ถ้านายทะเบียนสหกรณ์เห็นว่ารายการดังกล่าวไม่ถูกต้อง หรือยังมิได้ดำเนินการตาม มาตรา ๓๔ นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจสั่งให้คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์แก้ไขหรือดำเนินการให้ถูกต้องได้

สำนักงาน กฤษฎีกา มาตรา ๓๗ เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์พิจารณาแล้วเห็นว่า สหกรณ์ตามที่ขอจดทะเบียนมีวัตถุประสงค์ตามมาตรา ๓๓ คำขอจดทะเบียนมีเอกสารครบถ้วนถูกต้องตามมาตรา ๓๔ และการจัดตั้งสหกรณ์ตามที่ขอจดทะเบียนจะไม่เสียหายแก่ระบบสหกรณ์ให้นายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนและออกใบสำคัญรับจดทะเบียนให้แก่สหกรณ์นั้น

สำนักงาน กฤษฎีกา ให้สหกรณ์ที่ได้จดทะเบียนแล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล

สำนักงาน กฤษฎีกา มาตรา ๓๘ ในกรณีที่นายทะเบียนสหกรณ์มีคำสั่งไม่รับจดทะเบียน ให้แจ้งคำสั่ง พร้อมด้วยเหตุผลเป็นหนังสือไปยังคณะผู้จัดตั้งสหกรณ์โดยไม่ชักช้า

สำนักงาน กฤษฎีกา คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์มีสิทธิยื่นคำอุทธรณ์คำสั่งไม่รับจดทะเบียนต่อคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติโดยยื่นคำอุทธรณ์ต่อนายทะเบียนสหกรณ์ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ ได้รับแจ้งคำสั่ง

สำนักงาน กฤษฎีกา คำวินิจฉัยของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติให้เป็นที่สุด

สำนักงาน กฤษฎีกา มาตรา ๓๙ เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนสหกรณ์แล้ว ให้คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์มีอำนาจหน้าที่และสิทธิเช่นเดียวกับคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์นั้นจนกว่าจะมีการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ตามมาตรา ๔๐

สำนักงาน กฤษฎีกา ให้ผู้ซึ่งมีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้จะเป็นสมาชิกตามมาตรา ๓๔ (๓) เป็นสมาชิกสหกรณ์ตั้งแต่วันที่นายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนสหกรณ์และได้ชำระค่าหุ้นตามจำนวนที่จะถือครบถ้วนแล้ว

สำนักงาน กฤษฎีกา ในกรณีที่มิใช่ผู้ขอเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ภายหลังวันที่นายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนสหกรณ์ ให้ถือว่าเป็นสมาชิกเมื่อได้ชำระค่าหุ้นตามจำนวนที่จะถือครบถ้วนแล้ว

สำนักงาน กฤษฎีกา มาตรา ๔๐ ให้คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์นัดสมาชิกมาประชุมกันเป็นการประชุมใหญ่สามัญครั้งแรกภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่จดทะเบียนสหกรณ์ เพื่อตั้งคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์และมอบหมายการทั้งปวงให้แก่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

สำนักงาน กฤษฎีกา มาตรา ๔๑ ให้นายทะเบียนสหกรณ์ประกาศกำหนดประเภทของสหกรณ์ที่สามารถรับสมาชิกสมทบได้

สำนักงาน กฤษฎีกา คุณสมบัติ วิธีรับสมัคร และการขาดจากสมาชิกภาพ ตลอดจนสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกสมทบให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ

ห้ามมิให้สหกรณ์ให้สิทธิแก่สมาชิกสมทบในการนับชื่อของสมาชิกสมทบเข้าเป็นองค์ประชุมในการประชุมใหญ่ การออกเสียงในเรื่องใด ๆ หรือเป็นกรรมการดำเนินการ

มาตรา ๔๒ ในการชำระค่าหุ้น สมาชิกจะนำค่าหุ้นหักกลบลบหนี้กับสหกรณ์ไม่ได้และสมาชิกมีความรับผิดชอบเพียงไม่เกินจำนวนเงินค่าหุ้นที่ยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าหุ้นที่ตนถือ

ในระหว่างที่สมาชิกภาพของสมาชิกยังไม่สิ้นสุดลง ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของสมาชิกใช้สิทธิเรียกร้องหรืออายัดค่าหุ้นของสมาชิกผู้นั้น และเมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลง สหกรณ์มีสิทธินำเงินตามมูลค่าหุ้นที่สมาชิกมีอยู่มาหักกลบลบหนี้ที่สมาชิกผูกพันต้องชำระหนี้แก่สหกรณ์ได้ และให้สหกรณ์มีฐานะเป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิพิเศษเหนือเงินค่าหุ้นนั้น^๖

มาตรา ๔๒/๑^๗ เมื่อสมาชิกได้ทำความยินยอมเป็นหนังสือไว้กับสหกรณ์ ให้ผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานของรัฐ หรือนายจ้างในสถานประกอบการ หรือหน่วยงานอื่นใดที่สมาชิกปฏิบัติหน้าที่อยู่หักเงินเดือนหรือค่าจ้าง หรือเงินอื่นใด ที่ถึงกำหนดจ่ายแก่สมาชิคนั้น เพื่อชำระหนี้หรือภาระผูกพันอื่นที่มีต่อสหกรณ์ ให้แก่สหกรณ์ตามจำนวนที่สหกรณ์แจ้งไป จนกว่าหนี้หรือภาระผูกพันนั้นจะระงับสิ้นไปให้หน่วยงานนั้นหักเงินดังกล่าวและส่งเงินที่หักไว้้นให้แก่สหกรณ์โดยพลัน

การแสดงเจตนายินยอมตามวรรคหนึ่ง มีอาจจะถอนคืนได้ เว้นแต่สหกรณ์ให้ความยินยอม

การหักเงินตามวรรคหนึ่ง ต้องหักให้สหกรณ์เป็นลำดับแรก ถัดจากหนี้ภาษีอากร และการหักเงินเข้ากองทุนที่สมาชิกต้องถูกหักตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กฎหมายว่าด้วยกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน และกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม

มาตรา ๔๒/๒^๘ สมาชิกอาจทำหนังสือตั้งบุคคลหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้รับโอนประโยชน์ในเงินค่าหุ้น เงินฝาก หรือเงินอื่นใดจากสหกรณ์เมื่อตนถึงแก่ความตาย โดยมอบไว้แก่สหกรณ์เป็นหลักฐาน

ส่วนที่ ๒

ข้อบังคับและการแก้ไขเพิ่มเติม

มาตรา ๔๓ ข้อบังคับของสหกรณ์อย่างน้อยต้องมีรายการ ดังต่อไปนี้

(๑) ชื่อสหกรณ์ ซึ่งต้องมีคำว่า “จำกัด” อยู่ท้ายชื่อ

(๒) ประเภทของสหกรณ์

^๖ มาตรา ๔๒ วรรคสอง แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓

^๗ มาตรา ๔๒/๑ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓

^๘ มาตรา ๔๒/๒ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓

- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๓) วัตถุประสงค์ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
- (๔) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่และที่ตั้งสำนักงานสาขา
- สำนักงาน (๕) ทุนซึ่งแบ่งเป็นหุ้น มูลค่าของหุ้น การชำระค่าหุ้นด้วยเงินหรือทรัพย์สินอื่น
- การขายและการโอนหุ้น ตลอดจนการจ่ายเงินค่าหุ้น
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๖) ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินงาน การบัญชี และการเงินของสหกรณ์
- สำนักงาน (๗) คุณสมบัติของสมาชิก วิธีรับสมาชิก การขาดจากสมาชิกภาพ ตลอดจนสิทธิ
- หน้าที่ของสมาชิก
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๘) ข้อกำหนดเกี่ยวกับการประชุมใหญ่
- สำนักงาน (๙) การเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่งและการประชุมของ
- คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์
- สำนักงาน (๑๐) การแต่งตั้ง การดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง การกำหนดอำนาจ
- หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้จัดการ

สำนักงาน (๑๑) การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับ จะกระทำได้ก็แต่โดยมติของที่ประชุม

สำนักงาน (๑๒) การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมไปจดทะเบียนต่อนายทะเบียนสหกรณ์ภายในสามสิบ

วันนับแต่วันที่ที่ประชุมใหญ่ลงมติ เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์ได้จดทะเบียนแล้วให้มีผลใช้บังคับได้

สำนักงาน (๑๓) ในกรณีที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับโดยการเปลี่ยนชื่อสหกรณ์ ให้สหกรณ์ยื่น

ใบสำคัญรับจดทะเบียน และให้นายทะเบียนสหกรณ์ออกใบสำคัญรับจดทะเบียนการเปลี่ยนชื่อ

สำนักงาน (๑๔) ให้แก่สหกรณ์ด้วย

สำนักงาน (๑๕) การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับและการเปลี่ยนชื่อของสหกรณ์นั้น ย่อมไม่

กระทบกระเทือนถึงสิทธิหรือความรับผิดชอบใด ๆ ของสหกรณ์

สำนักงาน (๑๖) ให้นำความในมาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ และมาตรา ๓๘ มาใช้บังคับแก่การแก้ไข

เพิ่มเติมข้อบังคับโดยอนุโลม

สำนักงาน (๑๗) ในกรณีมีปัญหาเกี่ยวกับการตีความในข้อบังคับ ให้สหกรณ์ขอคำ

วินิจฉัยจากนายทะเบียนสหกรณ์ และให้สหกรณ์ถือปฏิบัติตามคำวินิจฉัยนั้น

ส่วนที่ ๓

สำนักงาน (๑๘) การดำเนินงานของสหกรณ์

สำนักงาน (๑๙) มาตรา ๔๖ เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ให้สหกรณ์มีอำนาจกระทำ

สำนักงาน (๒๐) การ ดังต่อไปนี้ได้

- สำนักงาน (๑) ดำเนินธุรกิจ การผลิต การค้า การบริการ และอุตสาหกรรมเพื่อประโยชน์
- ของสมาชิก
- สำนักงาน (๒) ให้สวัสดิการหรือการสงเคราะห์ตามสมควรแก่สมาชิกและครอบครัว
- สำนักงาน (๓) ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่สมาชิก

(๕) ขอหรือรับความช่วยเหลือทางวิชาการจากทางราชการ หน่วยงานของต่างประเทศหรือบุคคลอื่นใด

(๕)^๑ รับฝากเงินประเภทออมทรัพย์หรือประเภทประจำจากสมาชิกหรือสหกรณ์อื่นหรือสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ซึ่งมีสมาชิกของสมาคมนั้นไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งเป็นสมาชิกของสหกรณ์ผู้รับฝากเงิน ทั้งนี้ ตามระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

(๖) ให้อู่ ให้สินเชื่อ ให้ยืม ให้เช่า ให้เช่าซื้อ โอน รับจ้างหรือรับจ่านำ ซึ่งทรัพย์สินแก่สมาชิกหรือของสมาชิก

(๗) จัดให้ได้มา ซื้อ ถูกรวมสิทธิ์หรือทรัพย์สิน ครอบครอง กู้ ยืม เช่า เช่าซื้อ รับโอนสิทธิการเช่าหรือสิทธิการเช่าซื้อ จ้างหรือจ่านำ ขายหรือจำหน่ายด้วยวิธีอื่นใดซึ่งทรัพย์สิน

(๘) ให้สหกรณ์อื่นกู้ยืมเงินได้ตามระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

(๙) ดำเนินกิจการอย่างอื่นบรรดาที่เกี่ยวกับ หรือเนื่องในการจัดให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์

มาตรา ๔๗ การกู้ยืมเงินหรือการค้ำประกันของสหกรณ์ จะต้องจำกัดอยู่ภายในวงเงินที่นายทะเบียนสหกรณ์เห็นชอบ

มาตรา ๔๘ ให้สหกรณ์ดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๔๙ การรับเงินอุดหนุนหรือทรัพย์สินจากทางราชการ หน่วยงานของต่างประเทศหรือบุคคลอื่นใด ถ้าการให้เงินอุดหนุนหรือทรัพย์สินนั้นกำหนดไว้เพื่อการใดให้ใช้เพื่อการนั้น แต่ถ้ามิได้กำหนดไว้ให้จัดสรรเงินอุดหนุนหรือทรัพย์สินนั้นเป็นทุนสำรองของสหกรณ์

มาตรา ๕๐ ให้สหกรณ์มีคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ประกอบด้วยประธานกรรมการหนึ่งคนและกรรมการอื่นอีกไม่เกินสิบสี่คนซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งจากสมาชิก คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปีนับแต่วันเลือกตั้ง ในวาระเริ่มแรกเมื่อครบหนึ่งปีนับแต่วันเลือกตั้ง ให้กรรมการดำเนินการสหกรณ์ออกจากตำแหน่งเป็นจำนวนหนึ่งในสองของกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทั้งหมดโดยวิธีจับสลาก และให้ถือว่าเป็นการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ

กรรมการดำเนินการสหกรณ์ ซึ่งพ้นจากตำแหน่งอาจได้รับเลือกตั้งอีกได้ แต่ต้องไม่เกินสองวาระติดต่อกัน

^๑ มาตรา ๔๖ (๕) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓

ในกรณีที่มีการเลือกตั้งกรรมการดำเนินการสหกรณ์แทนตำแหน่งที่ว่างให้กรรมการดำเนินการสหกรณ์ที่ได้รับเลือกตั้งอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ที่ตนแทน

มาตรา ๕๑ ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เป็นผู้ดำเนินกิจการและเป็นผู้แทนสหกรณ์ในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการนี้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จะมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนหรือผู้จัดการทำการแทนก็ได้

มาตรา ๕๒ ห้ามมิให้บุคคลซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้เป็นหรือทำหน้าที่กรรมการหรือผู้จัดการ

(๑)° เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๒) เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ องค์กร หรือหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ฐานทุจริตต่อหน้าที่

(๓) เคยถูกให้พ้นจากตำแหน่งกรรมการหรือมีคำวินิจฉัยเป็นที่สุดให้พ้นจากตำแหน่งกรรมการตามมาตรา ๒๒ (๔)

(๔) เคยถูกที่ประชุมใหญ่มีมติให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งกรรมการเพราะเหตุทุจริตต่อหน้าที่

มาตรา ๕๓ ให้สหกรณ์มีผู้ตรวจสอบกิจการ ซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งจากสมาชิกหรือบุคคลภายนอก เพื่อดำเนินการตรวจสอบกิจการของสหกรณ์แล้วทำรายงานเสนอต่อที่ประชุมใหญ่

จำนวนผู้ตรวจสอบกิจการตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

มาตรา ๕๔ ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เรียกประชุมใหญ่สามัญปีละหนึ่งครั้งภายในหนึ่งร้อยห้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์นั้น

มาตรา ๕๕ เมื่อมีเหตุอันสมควร คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จะเรียกประชุมใหญ่วิสามัญเมื่อใดก็ได้ แต่ถ้านายทะเบียนสหกรณ์มีหนังสือแจ้งให้เรียกประชุมใหญ่วิสามัญ หรือในกรณีที่สหกรณ์ขาดทุนเกินกึ่งของจำนวนทุนเรือนหุ้นที่ชำระแล้ว ต้องเรียกประชุมใหญ่วิสามัญโดยมิชักช้าแต่ไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่สหกรณ์ทราบ

สมาชิกซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน หรือผู้แทนสมาชิกในกรณีที่ผู้แทนสมาชิกตามมาตรา ๕๖ ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนผู้แทนสมาชิกทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่าห้าสิบคนลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอต่อคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ให้เรียกประชุมใหญ่วิสามัญก็ได้

° มาตรา ๕๒ (๑) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓

ในกรณีที่สมาชิก หรือผู้แทนสมาชิกของสหกรณ์เป็นผู้ร้องขอให้เรียกประชุมใหญ่
วิสามัญ ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายในสามสิบวันนับแต่
วันที่รับคำร้องขอ ถ้าคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ไม่เรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายในกำหนด
ระยะเวลาดังกล่าว ให้นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจเรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายในระยะเวลา
ตามที่เห็นสมควรก็ได้

มาตรา ๕๖ สหกรณ์ใดมีสมาชิกเกินกว่าห้าร้อยคน จะกำหนดในข้อบังคับให้
การประชุมใหญ่โดยผู้แทนสมาชิกก็ได้ จำนวนผู้แทนสมาชิกจะมีน้อยกว่าหนึ่งร้อยคนไม่ได้
วิธีการเลือกตั้งผู้แทนสมาชิก จำนวนผู้แทนสมาชิก และการดำรงตำแหน่งให้
เป็นไปตามที่กำหนดในข้อบังคับ

มาตรา ๕๗ การประชุมใหญ่ของสหกรณ์ต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่ง
หนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดหรือไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคนในกรณีเป็นการประชุมใหญ่โดยผู้แทน
สมาชิก ต้องมีผู้แทนสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้แทนสมาชิกทั้งหมดหรือไม่
น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน จึงจะเป็นองค์ประชุม
ในการประชุมใหญ่ สมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกจะมอบอำนาจให้ผู้อื่นมาประชุม
แทนตนไม่ได้

มาตรา ๕๘ ในการประชุมใหญ่ของสหกรณ์ ถ้าสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิก แล้วแต่
กรณี มาประชุมไม่ครบองค์ประชุม ให้นัดประชุมใหญ่อีกครั้งหนึ่งในสิบสี่วันนับแต่วันทีนัด
ประชุมใหญ่ครั้งแรก ในการประชุมครั้งหลังนี้ ถ้ามิใช่การประชุมใหญ่วิสามัญที่สมาชิกหรือผู้แทน
สมาชิกร้องขอให้เรียกประชุมแล้ว เมื่อมีสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิก แล้วแต่กรณี มาประชุมไม่น้อย
กว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่าสามสิบคน ก็ให้ถือว่า
เป็นองค์ประชุม

มาตรา ๕๙ สมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้า
คะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด การ
วินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมใหญ่ให้ถือเสียงข้างมาก เว้นแต่ในกรณีดังต่อไปนี้ ให้ถือเสียงไม่น้อย
กว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกซึ่งมาประชุม

(๑) การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับ

(๒) การควบสหกรณ์

(๓) การแยกสหกรณ์

(๔) การเลิกสหกรณ์

(๕) การอื่นใดที่ข้อบังคับกำหนดให้ใช้เสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวน
สมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกซึ่งมาประชุม

มาตรา ๖๐^{๑๑} การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีของสหกรณ์ ให้จัดสรรเป็นทุนสำรองไม่น้อยกว่าร้อยละสิบของกำไรสุทธิ และเป็นค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่ต้องไม่เกินร้อยละห้าของกำไรสุทธิ

กำไรสุทธิประจำปีที่เหลือจากการจัดสรรเป็นทุนสำรองและค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ที่ประชุมใหญ่อาจจัดสรรได้ภายใต้ข้อบังคับ ดังต่อไปนี้

(๑) จ่ายเป็นเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระแล้ว แต่ต้องไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวงสำหรับสหกรณ์แต่ละประเภท

(๒) จ่ายเป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับสหกรณ์ในระหว่างปี

(๓) จ่ายเป็นเงินโบนัสแก่กรรมการและเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ไม่เกินร้อยละสิบของกำไรสุทธิ

(๔) จ่ายเป็นทุนสะสมไว้ เพื่อดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดของสหกรณ์ตามที่กำหนดในข้อบังคับ

มาตรา ๖๑ ทุนสำรองตามมาตรา ๖๐ วรรคหนึ่ง จะถอนจากบัญชีทุนสำรองได้เพื่อชดเชยการขาดทุนหรือเพื่อจัดสรรเข้าบัญชีทุนสำรองให้แก่สหกรณ์ใหม่ที่ได้จดทะเบียนแบ่งแยกจากสหกรณ์เดิมตามมาตรา ๑๐๐

มาตรา ๖๒ เงินของสหกรณ์นั้น สหกรณ์อาจฝากหรือลงทุนได้ ดังต่อไปนี้

(๑) ฝากในชุมนุมสหกรณ์หรือสหกรณ์อื่น

(๒) ฝากในธนาคาร หรือฝากในสถาบันการเงินที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความ

ช่วยเหลือทางการเงินแก่สหกรณ์

(๓) ซื้อหลักทรัพย์ของรัฐบาลหรือรัฐวิสาหกิจ

(๔) ซื้อหุ้นของธนาคารที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่สหกรณ์

(๕) ซื้อหุ้นของชุมนุมสหกรณ์หรือสหกรณ์อื่น

(๖) ซื้อหุ้นของสถาบันที่ประกอบธุรกิจอันทำให้เกิดความสะดวกรหรือส่งเสริมความเจริญแก่กิจการของสหกรณ์โดยได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

(๗) ฝากหรือลงทุนอย่างอื่นตามที่คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติกำหนด

มาตรา ๖๓ ให้สหกรณ์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการขายหรือแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรที่สมาชิกผลิตขึ้น พิจารณาซื้อหรือรวบรวมผลิตผลจากสมาชิกก่อนผู้อื่น

^{๑๑} มาตรา ๖๐ วรรคหนึ่ง แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.

มาตรา ๖๔ ให้สหกรณ์จัดทำทะเบียน ดังต่อไปนี้

(๑) ทะเบียนสมาชิกซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายการ

(ก) ชื่อ ประเภท และที่ตั้งสำนักงานของสหกรณ์

(ข) ชื่อ สัญชาติ และที่อยู่ของสมาชิก

(ค) วันที่เข้าเป็นสมาชิก

(๒) ทะเบียนหุ้นซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายการ

(ก) ชื่อ ประเภท และที่ตั้งสำนักงานของสหกรณ์

(ข) ชื่อของสมาชิกซึ่งถือหุ้น มูลค่าหุ้น จำนวนหุ้น และเงินค่าหุ้นที่ชำระแล้ว

(ค) วันที่ถือหุ้น

ให้สหกรณ์เก็บรักษาทะเบียนตาม (๑) และ (๒) ไว้ที่สำนักงานของสหกรณ์และ

ให้ส่งสำเนาทะเบียนนั้นแก่นายทะเบียนสหกรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ตั้งทะเบียน

ให้สหกรณ์รายงานการเปลี่ยนแปลงรายการในทะเบียนต่อนายทะเบียนสหกรณ์

ภายในสามสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์

มาตรา ๖๕ ให้สหกรณ์จัดให้มีการทำบัญชีตามแบบและรายการที่นายทะเบียน

สหกรณ์กำหนดให้ถูกต้องตามความเป็นจริง และเก็บรักษาบัญชีและเอกสารประกอบการลงบัญชี

ไว้ที่สำนักงานสหกรณ์ภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

เมื่อมีเหตุต้องบันทึกรายการในบัญชีเกี่ยวกับกระแสเงินสดของสหกรณ์ให้บันทึก
รายการในวันที่เกิดเหตุขึ้น สำหรับเหตุอื่นที่ไม่เกี่ยวกับกระแสเงินสด ให้บันทึกรายการในสมุด
บัญชีภายในสามวันนับแต่วันที่มีเหตุอันจะต้องบันทึกการขึ้น

การลงรายการบัญชีต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่สมบูรณ์โดยครบถ้วน

มาตรา ๖๖ ให้สหกรณ์จัดทำงบดุลอย่างน้อยครั้งหนึ่งในรอบสิบสองเดือนอันจัด

ว่าเป็นรอบปีทางบัญชีของสหกรณ์

งบดุลนั้นต้องมีรายการแสดงสินทรัพย์ หนี้สิน และทุนของสหกรณ์ กับทั้งบัญชี
กำไรขาดทุนตามแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

งบดุลนั้นต้องทำให้แล้วเสร็จและให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบแล้วนำเสนอเพื่ออนุมัติ
ในที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์ภายในหนึ่งร้อยห้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

มาตรา ๖๗ ให้สหกรณ์จัดทำรายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินงานของ

สหกรณ์เสนอต่อที่ประชุมใหญ่ในคราวที่เสนองบดุล และให้ส่งสำเนารายงานประจำปีกับงบดุลไป

ยังนายทะเบียนสหกรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีการประชุม

มาตรา ๖๘ ให้สหกรณ์เก็บรักษารายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินงานของ
สหกรณ์และงบดุล พร้อมทั้งข้อบังคับและกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ไว้ที่สำนักงานของสหกรณ์

เพื่อให้สมาชิกขอตรวจดูได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ส่วนที่ ๔ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
การสอบบัญชี สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๖๙ ให้นายทะเบียนสหกรณ์แต่งตั้งผู้สอบบัญชี เพื่อตรวจสอบบัญชีของ
สหกรณ์
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา การตรวจสอบบัญชีนั้น ให้ปฏิบัติตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไปและ
ตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ส่วนที่ ๕ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
การเลิกสหกรณ์ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๗๐ สหกรณ์ย่อมเลิกด้วยเหตุหนึ่งเหตุใด ดังต่อไปนี้
(๑) มีเหตุตามที่กำหนดในข้อบังคับ
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๒) สหกรณ์มีจำนวนสมาชิกน้อยกว่าสิบคน
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๓) ที่ประชุมใหญ่ลงมติให้เลิก
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๔) ล้มละลาย
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๕) นายทะเบียนสหกรณ์สั่งให้เลิกตามมาตรา ๗๑
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ให้สหกรณ์ที่เลิกตาม (๑) (๒) (๓) หรือ (๔) แจ้งให้นายทะเบียนสหกรณ์ทราบ
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่เลิก
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ให้นายทะเบียนสหกรณ์ปิดประกาศการเลิกสหกรณ์ไว้ที่สำนักงานของสหกรณ์ ที่
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ทำการสหกรณ์อำเภอหรือหน่วยส่งเสริมสหกรณ์ และที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขตแห่งท้องที่ที่
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สหกรณ์นั้นตั้งอยู่

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๗๑ นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจสั่งเลิกสหกรณ์ได้เมื่อปรากฏว่า
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๑) สหกรณ์ไม่เริ่มดำเนินกิจการภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่จดทะเบียนหรือหยุด
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ดำเนินกิจการติดต่อกันเป็นเวลาสองปีนับแต่วันที่หยุดดำเนินกิจการ
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๒) สหกรณ์ไม่ส่งสำเนาบัญชีและรายงานประจำปีต่อนายทะเบียนสหกรณ์เป็น
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เวลาสามปีติดต่อกัน
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๓) สหกรณ์ไม่อาจดำเนินกิจการให้เป็นผลดี หรือการดำเนินกิจการของสหกรณ์
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สหกรณ์ หรือประโยชน์ส่วนรวม

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๗๒ สหกรณ์ที่ถูกสั่งเลิกตามมาตรา ๗๑ มีสิทธิอุทธรณ์ต่อ
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ โดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อนายทะเบียนสหกรณ์ภายใน
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สามสิบวันนับแต่วันที่รับคำสั่ง และให้นายทะเบียนสหกรณ์ส่งคำอุทธรณ์ต่อไปยังคณะกรรมการ
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา พัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติโดยไม่ชักช้า

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา คำวินิจฉัยของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติให้เป็นที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๗๓ เมื่อสหกรณ์ใดเลิกไปด้วยเหตุหนึ่งเหตุใดตามที่ระบุไว้ในมาตรา ๗๐ ให้จัดการชำระบัญชีตามบทบัญญัติในหมวด ๔ ว่าด้วยการชำระบัญชี

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา หมวด ๔ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา การชำระบัญชี

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๗๔ การชำระบัญชีสหกรณ์ที่ล้มละลายนั้น ให้เป็นไปตามกฎหมายว่า ด้วยล้มละลาย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๗๕ การชำระบัญชีสหกรณ์ที่เลิกเพราะเหตุอื่น นอกจากล้มละลายให้ที่ ประชุมใหญ่เลือกตั้งผู้ชำระบัญชีโดยได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์ขึ้นทำการชำระ บัญชีสหกรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เลิกสหกรณ์ หรือนับแต่วันที่คณะกรรมการพัฒนาการ สหกรณ์แห่งชาติมีคำสั่งให้ยกอุทธรณ์ แล้วแต่กรณี

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ในกรณีที่ที่ประชุมใหญ่ไม่เลือกตั้งผู้ชำระบัญชีภายในกำหนดเวลาดังกล่าว หรือ นายทะเบียนสหกรณ์ไม่ให้ความเห็นชอบในการเลือกตั้งผู้ชำระบัญชี ให้นายทะเบียนสหกรณ์ตั้งผู้ ชำระบัญชีขึ้นทำการชำระบัญชีสหกรณ์ได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์เห็นสมควรหรือเมื่อสมาชิกมีจำนวนไม่น้อยกว่าสองใน สามของสมาชิกทั้งหมดร้องขอต่อนายทะเบียนสหกรณ์ นายทะเบียนสหกรณ์จะแต่งตั้งผู้ชำระบัญชี คนใหม่แทนผู้ชำระบัญชีซึ่งได้รับเลือกตั้งหรือซึ่งได้ตั้งไว้ก็ได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ให้นายทะเบียนสหกรณ์จัดทะเบียนผู้ชำระบัญชีซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์ให้ความ เห็นชอบตามวรรคหนึ่ง หรือผู้ชำระบัญชีซึ่งได้รับแต่งตั้งตามวรรคสองหรือวรรคสาม และให้ปิด ประกาศชื่อผู้ชำระบัญชีไว้ที่สำนักงานของสหกรณ์นั้น สำนักงานสหกรณ์อำเภอหรือหน่วยส่งเสริม สหกรณ์ และที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขตแห่งท้องที่ที่สหกรณ์นั้นตั้งอยู่ภายในสิบวันนับแต่ วันที่จัดทะเบียนผู้ชำระบัญชี

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ผู้ชำระบัญชีอาจได้รับคำตอบแทนตามที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๗๖ สหกรณ์นั้นแม้จะได้เลิกไปแล้วก็ให้พึงถือว่ายังคงดำรงอยู่ตราบเท่า เวลาที่จำเป็นเพื่อการชำระบัญชี

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๗๗ ให้ผู้ชำระบัญชีมีหน้าที่ชำระสะสางกิจการของสหกรณ์ จัดการชำระ หนี้และจำหน่ายทรัพย์สินของสหกรณ์นั้นให้เสร็จไป

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๗๘ เมื่อสหกรณ์เลิกให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์และเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์มีหน้าที่จัดการรักษาทรัพย์สินทั้งหมดของสหกรณ์ไว้จนกว่าผู้ชำระบัญชีจะเรียกให้ส่งมอบ

ผู้ชำระบัญชีจะเรียกให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์หรือเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ส่งมอบทรัพย์สินตามวรรคหนึ่งพร้อมด้วยสมุดบัญชี เอกสาร และสิ่งอื่นเมื่อใดก็ได้

มาตรา ๗๙ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่นายทะเบียนสหกรณ์จดทะเบียนผู้ชำระบัญชี ให้ผู้ชำระบัญชีประกาศโฆษณาทางหนังสือพิมพ์รายวันอย่างน้อยสองวันติดต่อกัน หรือประกาศโฆษณาทางอื่นว่าสหกรณ์ได้เลิก และแจ้งเป็นหนังสือไปยังเจ้าหนี้ทุกคน ซึ่งมีชื่อปรากฏในสมุดบัญชี เอกสารของสหกรณ์ หรือปรากฏจากทางอื่น เพื่อให้ทราบว่ามีหนี้สิน และให้เจ้าหนี้นั้นคำทวงหนี้แก่ผู้ชำระบัญชี

มาตรา ๘๐ ผู้ชำระบัญชีต้องทำงบดุลของสหกรณ์โดยไม่ชักช้า และให้นายทะเบียนสหกรณ์ตั้งผู้สอบบัญชีเพื่อตรวจสอบงบดุลนั้น

เมื่อผู้สอบบัญชีรับรองงบดุลแล้ว ให้ผู้ชำระบัญชีเสนองบดุลต่อที่ประชุมใหญ่เพื่ออนุมัติ แล้วเสนองบดุลนั้นต่อนายทะเบียนสหกรณ์

ในกรณีที่การประชุมใหญ่ไม่ครบองค์ประชุม ให้ผู้ชำระบัญชีเสนองบดุลต่อนายทะเบียนสหกรณ์เพื่ออนุมัติ

มาตรา ๘๑ ผู้ชำระบัญชีมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) ดำเนินกิจการของสหกรณ์เท่าที่จำเป็นเพื่อระงับรักษาผลประโยชน์ของสหกรณ์ในระหว่างที่ยังชำระบัญชีไม่เสร็จ

(๒) ดำเนินกิจการของสหกรณ์เท่าที่จำเป็นเพื่อชำระสะสางกิจการให้เสร็จไปด้วยดี

(๓) เรียกประชุมใหญ่

(๔) ดำเนินการทั้งปวงเกี่ยวกับคดีแพ่งหรือคดีอาญา และประนีประนอมยอมความในเรื่องใด ๆ ในนามของสหกรณ์

(๕) จำหน่ายทรัพย์สินของสหกรณ์

(๖) เรียกให้สมาชิกหรือทายาทของสมาชิกผู้ตายชำระค่าหุ้นที่ยังชำระไม่ครบมูลค่าของหุ้นทั้งหมด

(๗) ร้องขอต่อศาลเพื่อสั่งให้สหกรณ์ล้มละลายในกรณีที่เงินค่าหุ้นหรือเงินลงทุนได้ใช้เสร็จแล้ว แต่ทรัพย์สินก็ยังไม่เพียงพอแก่การชำระหนี้สิน

(๘) ดำเนินการอย่างอื่นเท่าที่จำเป็นเพื่อให้การชำระบัญชีเสร็จสิ้น

มาตรา ๘๒ ข้อจำกัดอำนาจของผู้ชำระบัญชีอย่างใด ๆ ห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต

มาตรา ๘๓ ค่าธรรมเนียม ค่าภาระติดพัน และค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียตามสมควร ในการชำระบัญชีนั้น ผู้ชำระบัญชีต้องจัดการชำระก่อนหนี้รายอื่น

มาตรา ๘๔ ถ้าเจ้าหนี้คนใดมิได้ทวงถามให้ชำระหนี้ ผู้ชำระบัญชีต้องวางเงิน สำหรับจำนวนหนี้ที่ไต่ถามนายทะเบียนสหกรณ์เพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ และให้ผู้ชำระบัญชีมี หนังสือแจ้งการที่ได้วางเงินไปยังเจ้าหนี้โดยไม่ชักช้า

ถ้าเจ้าหนี้ไม่รับเงินไปจนพ้นกำหนดสองปีนับแต่วันที่ผู้ชำระบัญชีวางเงินไต่ถาม นายทะเบียนสหกรณ์ เจ้าหนี้นอกระบบหมดสิทธิในเงินจำนวนนั้น และให้นายทะเบียนสหกรณ์จัดส่ง เป็นรายได้ของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยให้เสร็จภายในเวลาอันสมควร

มาตรา ๘๕ ให้ผู้ชำระบัญชีเสนอรายงานต่อนายทะเบียนสหกรณ์ทุกระยะหก เดือนว่าได้จัดการไปอย่างใดบ้างและแสดงให้เห็นความเป็นไปของบัญชีที่ชำระอยู่นั้น รายงาน ดังกล่าวนี้ให้ทำตามแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

รายงานตามวรรคหนึ่งให้สมาชิก ทายาทของสมาชิกผู้ตาย และเจ้าหนี้ทั้งหลาย ของสหกรณ์ตรวจดูได้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

ถ้าปรากฏข้อบกพร่องในการชำระบัญชี นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจสั่งให้ผู้ ชำระบัญชีแก้ไขข้อบกพร่อง และรายงานต่อนายทะเบียนสหกรณ์ภายในเวลาที่กำหนด

มาตรา ๘๖ เมื่อได้ชำระหนี้ของสหกรณ์แล้ว ถ้ามีทรัพย์สินเหลืออยู่เท่าใดให้ผู้ ชำระบัญชีจ่ายตามลำดับ ดังต่อไปนี้

(๑) จ่ายคืนเงินค่าหุ้นให้แก่สมาชิกไม่เกินมูลค่าหุ้นที่ชำระแล้ว

(๒) จ่ายเป็นเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระแล้วแต่ต้องไม่เกินอัตราที่นายทะเบียน สหกรณ์กำหนด ตามความเห็นชอบของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติสำหรับสหกรณ์ แต่ละประเภท

(๓) จ่ายเป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับสหกรณ์ ในระหว่างปีตามที่กำหนดในข้อบังคับ

ถ้ายังมีทรัพย์สินเหลืออยู่อีก ให้ผู้ชำระบัญชีโอนให้แก่สหกรณ์อื่น หรือสันนิบาต สหกรณ์แห่งประเทศไทยตามมติของที่ประชุมใหญ่ หรือด้วยความเห็นชอบของนายทะเบียน สหกรณ์ ในกรณีที่ไมอาจเรียกประชุมใหญ่ได้ภายในสามเดือนนับแต่วันที่ชำระบัญชีเสร็จ

มาตรา ๘๗ เมื่อได้ชำระบัญชีกิจการของสหกรณ์เสร็จแล้ว ให้ผู้ชำระบัญชีทำ รายงานการชำระบัญชีพร้อมทั้งรายการย่อยของบัญชีที่ชำระนั้น แสดงว่าได้ดำเนินการชำระบัญชี และจัดการทรัพย์สินของสหกรณ์ไปอย่างใด รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการชำระบัญชีและจำนวน ทรัพย์สินที่จ่ายตามมาตรา ๘๖ เสนอต่อผู้สอบบัญชี

เมื่อผู้สอบบัญชีตรวจสอบและรับรองบัญชีที่ชำระนั้นแล้ว ให้ผู้ชำระบัญชีเสนอต่อ นายทะเบียนสหกรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้สอบบัญชีรับรองบัญชีที่ชำระนั้นเมื่อนาย

ทะเบียนสหกรณ์เห็นชอบด้วยแล้วให้ถือว่าเป็นที่สุดแห่งการชำระบัญชี และให้นายทะเบียนสหกรณ์ถอนชื่อสหกรณ์ออกจากทะเบียน

มาตรา ๘๘ เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์ให้ความเห็นชอบในการชำระบัญชีตามมาตรา ๘๗ แล้วให้ผู้ชำระบัญชีมอบบรรดาสมาชิกและเอกสารทั้งหลายของสหกรณ์ที่ได้ชำระบัญชีเสร็จแล้วนั้นแก่นายทะเบียนสหกรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่นายทะเบียนสหกรณ์ให้ความเห็นชอบ

ให้นายทะเบียนสหกรณ์รักษาสมาชิกและเอกสารเหล่านี้ไว้อีกสองปีนับแต่วันที่ถอนชื่อสหกรณ์นั้นออกจากทะเบียน

มาตรา ๘๙ สมาชิกและเอกสารตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้มีส่วนได้เสียตรวจดูได้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

มาตรา ๘๙ ในคดีฟ้องเรียกหนี้สินที่สหกรณ์ สมาชิก หรือผู้ชำระบัญชีเป็นลูกหนี้ อยู่ในฐานะเช่นนั้น ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นกำหนดสองปีนับแต่วันที่นายทะเบียนสหกรณ์ถอนชื่อสหกรณ์ออกจากทะเบียน

หมวด ๕ การควบสหกรณ์เข้ากัน

มาตรา ๙๐ สหกรณ์ตั้งแต่สองสหกรณ์อาจควบเข้ากันเป็นสหกรณ์เดียวได้ โดยมีมติแห่งที่ประชุมใหญ่ของแต่ละสหกรณ์ และต้องได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์ในการขอความเห็นชอบของนายทะเบียนสหกรณ์ให้ส่งสำเนารายงานการประชุมใหญ่ของสหกรณ์ที่ลงมติให้ควบเข้ากันไปด้วย

มาตรา ๙๑ เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์ให้ความเห็นชอบตามมาตรา ๙๐ แล้วให้สหกรณ์แจ้งเป็นหนังสือไปยังเจ้าหนี้ทั้งปวงของสหกรณ์เพื่อให้ทราบรายการที่ประสงค์จะควบสหกรณ์เข้ากัน และขอให้เจ้าหนี้ผู้มีข้อคัดค้านในการควบสหกรณ์เข้ากันนั้น ส่งคำคัดค้านไปยังสหกรณ์ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

ถ้าไม่มีเจ้าหนี้คัดค้านภายในกำหนดเวลาดังกล่าวนั้น ให้ถือว่าไม่มีคำคัดค้าน ถ้ามีเจ้าหนี้คัดค้าน สหกรณ์จะควบเข้ากันมิได้ จนกว่าจะได้ชำระหนี้หรือได้ให้ประกันเพื่อหนี้รายนั้น

มาตรา ๙๒ ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ของแต่ละสหกรณ์ที่ควบเข้ากัน ตั้งผู้แทนขึ้น สหกรณ์ละไม่เกินสามคนเพื่อดำเนินการจดทะเบียนตามมาตรา ๙๓

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๙๓ สหกรณ์ที่ตั้งขึ้นใหม่โดยควบเข้ากันนั้น ต้องจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ใหม่ โดยยื่นคำขอจดทะเบียนต่อนายทะเบียนสหกรณ์ตามแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

ในคำขอจดทะเบียนสหกรณ์ใหม่ ต้องมีผู้แทนของสหกรณ์ที่ควบเข้ากันลงลายมือชื่ออย่างน้อยสหกรณ์ละสองคนทุกสหกรณ์

คำขอจดทะเบียนสหกรณ์ใหม่ ต้องมีเอกสารดังต่อไปนี้ยื่นพร้อมกับคำขอด้วย

(๑) หนังสือของทุกสหกรณ์ที่ควบเข้ากันนั้นรับรองว่าได้แจ้งไปยังเจ้าหนี้ทั้งปวงตามมาตรา ๙๑ วรรคหนึ่ง และไม่มีเจ้าหนี้คัดค้านภายในกำหนด หรือในกรณีที่เจ้าหนี้คัดค้านสหกรณ์ได้ชำระหนี้ หรือได้ให้ประกันเพื่อหนี้รายนั้นแล้ว

(๒) ข้อบังคับของสหกรณ์ใหม่ที่ขอจดทะเบียนสืบ

(๓) สำเนารายงานการประชุมผู้แทนของสหกรณ์ที่ควบเข้ากันหนึ่งฉบับ

เอกสารตาม (๒) และ (๓) นั้น ผู้แทนของสหกรณ์ต้องลงลายมือชื่อรับรองสองคน

มาตรา ๙๔ เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนสหกรณ์ที่ควบเข้ากันเป็นสหกรณ์ใหม่แล้วให้นายทะเบียนสหกรณ์ถอนชื่อสหกรณ์เดิมที่ได้ควบเข้ากันนั้นออกจากทะเบียน

ให้ผู้แทนของสหกรณ์ที่ควบเข้ากันมีอำนาจหน้าที่และสิทธิเช่นเดียวกับคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จนกว่าจะมีการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ตามมาตรา ๔๐

มาตรา ๙๕ สหกรณ์ใหม่นี้ย่อมได้ไปทั้งทรัพย์สิน หนี้สิน สิทธิ และความรับผิดชอบของสหกรณ์เดิมที่ได้ควบเข้ากันนั้นทั้งสิ้น

หมวด ๖

การแยกสหกรณ์

มาตรา ๙๖ การแยกสหกรณ์จะกระทำมิได้ แต่ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงเขตการปกครองท้องที่หรือแบ่งหน่วยงาน หรือสถานประกอบการ จะแยกสหกรณ์ก็ได้หากมีความจำเป็นหรือมีเหตุให้ไม่สะดวกแก่การดำเนินงาน

การแยกสหกรณ์ตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้โดยสมาชิกของสหกรณ์นั้นจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่าห้าร้อยคนลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอแยกสหกรณ์ต่อคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เรียกประชุมใหญ่ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องขอตามวรรคสอง เพื่อพิจารณาเรื่องการแยกสหกรณ์ ถ้าที่ประชุมใหญ่ได้มีมติเห็นชอบให้แยกสหกรณ์ ให้พิจารณาแบ่งแยกทรัพย์สิน ทุน ทุนสำรอง หนี้สิน สิทธิ และความรับผิดชอบของสหกรณ์ตามวิธีการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

การวินิจฉัยชี้ขาดในเรื่องต่าง ๆ ของที่ประชุมใหญ่ตามวรรคสาม ให้ถือเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกที่มาประชุม

ถ้าคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ไม่เรียกประชุมใหญ่ภายในกำหนดเวลาตามวรรคสาม ให้นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจเรียกประชุมใหญ่ภายในระยะเวลาตามที่เห็นสมควร

มาตรา ๙๗ ในกรณีที่ที่ประชุมใหญ่ได้มีมติไม่เห็นชอบให้แยกสหกรณ์ถ้าสมาชิกซึ่งลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอแยกสหกรณ์ตามมาตรา ๙๖ วรรคสอง พิจารณาแล้วไม่เห็นด้วยกับมติที่ประชุมใหญ่นั้น ให้สมาชิกดังกล่าวทุกคนลงลายมือชื่อทำหนังสือถึงนายทะเบียนสหกรณ์ภายในกำหนดเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่ที่ประชุมใหญ่ลงมติ เพื่อให้นายทะเบียนสหกรณ์พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดว่าสมควรแยกสหกรณ์หรือไม่ และเมื่อนายทะเบียนสหกรณ์วินิจฉัยชี้ขาดเป็นอย่างไรแล้วให้แจ้งคำวินิจฉัยให้สหกรณ์ทราบ

คำวินิจฉัยของนายทะเบียนสหกรณ์ให้เป็นที่สุด

มาตรา ๙๘ เมื่อที่ประชุมใหญ่ได้มีมติเห็นชอบตามมาตรา ๙๖ หรือนายทะเบียนสหกรณ์วินิจฉัยชี้ขาดให้แยกสหกรณ์ตามมาตรา ๙๗ แล้ว ให้สหกรณ์แจ้งมติที่ประชุมใหญ่ หรือคำวินิจฉัยของนายทะเบียนสหกรณ์เป็นหนังสือไปยังเจ้าหนี้ทั้งปวงของสหกรณ์ เพื่อให้ทราบรายการที่ประสงค์จะแยกสหกรณ์ และให้เจ้าหนี้ผู้มีข้อคัดค้านในการแยกสหกรณ์นั้นส่งคำคัดค้านไปยังสหกรณ์ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

มาตรา ๙๙ สหกรณ์ที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่โดยการแยกจากสหกรณ์เดิมนั้นให้นำบทบัญญัติในหมวด ๓ ส่วนที่ ๑ ว่าด้วยการจดทะเบียนสหกรณ์มาใช้บังคับโดยอนุโลม

คำขอจดทะเบียนสหกรณ์ใหม่ ต้องยื่นพร้อมเอกสาร ดังต่อไปนี้

(๑) สำเนาหนังสือร้องขอแยกสหกรณ์ และสำเนารายงานการประชุมใหญ่ที่ได้มีมติเห็นชอบให้แยกสหกรณ์ตามมาตรา ๙๖ วรรคสี่ หรือสำเนาหนังสือนายทะเบียนสหกรณ์ซึ่งวินิจฉัยชี้ขาดให้แยกสหกรณ์ตามมาตรา ๙๗ แล้วแต่กรณี

(๒) สำเนาหนังสือของสหกรณ์ทุกฉบับที่แจ้งไปยังเจ้าหนี้ทั้งปวงของสหกรณ์ตาม

มาตรา ๙๘

(๓) หนังสือของสหกรณ์ที่รับรองว่าไม่มีเจ้าหนี้คัดค้านภายในกำหนดหรือสำเนาคำคัดค้านของเจ้าหนี้พร้อมทั้งหลักฐานที่แสดงว่าสหกรณ์ได้ชำระหนี้หรือได้ให้ประกันเพื่อหนี้รายนั้นแล้ว

มาตรา ๑๐๐ บรรดาทรัพย์สิน ทุน ทนสำรอง หนี้สิน สิทธิ และความรับผิดชอบสหกรณ์เดิมที่ที่ประชุมใหญ่ได้มีมติให้แบ่งแยกตามมาตรา ๙๖ หรือนายทะเบียนสหกรณ์ได้มีคำวินิจฉัยชี้ขาดให้แบ่งแยกตามมาตรา ๙๗ แล้วแต่กรณี ย่อมโอนไปให้แก่สหกรณ์ใหม่ตั้งแต่วันที่นายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียน

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานชุมนุมสหกรณ์

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๑๐๑ สหกรณ์ตั้งแต่ห้าสหกรณ์ขึ้นไปที่ประสงค์จะร่วมกันดำเนินกิจการ
เพื่อให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ที่เข้าร่วมกันนั้น อาจรวมกันจัดตั้งเป็นชุมนุม
สหกรณ์ได้

ชุมนุมสหกรณ์ใดจะมีฐานะเป็นชุมนุมสหกรณ์ระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศ
จะต้องตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่บรรดาสหกรณ์ในภูมิภาคหรือทั่วประเทศ
ที่เป็นสหกรณ์ประเภทเดียวกัน หรือประกอบธุรกิจการผลิต การค้า อุตสาหกรรมหรือบริการอย่าง
เดียวกัน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติกำหนด

มาตรา ๑๐๒ การจัดตั้งชุมนุมสหกรณ์จะกระทำได้อีกเมื่อที่ประชุมใหญ่ของ
สหกรณ์แต่ละสหกรณ์ได้มีมติให้เข้าร่วมในการจัดตั้งชุมนุมสหกรณ์นั้นได้

มาตรา ๑๐๓ ในการดำเนินการจัดตั้งชุมนุมสหกรณ์ ให้คณะกรรมการ
ดำเนินการของแต่ละสหกรณ์ตั้งผู้แทนขึ้นสหกรณ์ละหนึ่งคน ประกอบเป็นคณะผู้จัดตั้งชุมนุม
สหกรณ์เพื่อดำเนินการจัดตั้งชุมนุมสหกรณ์

การจัดตั้งและการจดทะเบียนชุมนุมสหกรณ์ให้นำบทบัญญัติในหมวด ๓ ว่าด้วย
สหกรณ์ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๐๔ การขอจดทะเบียนชุมนุมสหกรณ์นั้น ให้คณะผู้จัดตั้งชุมนุมสหกรณ์
อย่างน้อยห้าคน ลงลายมือชื่อยื่นคำขอต่อนายทะเบียนสหกรณ์

มาตรา ๑๐๕ ให้ชุมนุมสหกรณ์ที่ได้จดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคลและเป็น
สหกรณ์ตามพระราชบัญญัตินี้

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ให้ชุมนุมสหกรณ์มีอำนาจกระทำการได้ตาม
มาตรา ๔๖ และตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

ให้นำบทบัญญัติในหมวด ๓ หมวด ๔ หมวด ๕ และหมวด ๖ มาใช้บังคับกับ
ชุมนุมสหกรณ์โดยอนุโลม

มาตรา ๑๐๖ การประชุมใหญ่ชุมนุมสหกรณ์ให้ประกอบด้วยผู้แทนสหกรณ์ที่
เป็นสมาชิกของชุมนุมสหกรณ์ ซึ่งคณะกรรมการดำเนินการของแต่ละสหกรณ์เลือกตั้งขึ้นสหกรณ์
ละหนึ่งคน ตามที่กำหนดในข้อบังคับของชุมนุมสหกรณ์ ในการประชุมต้องมีผู้แทนสหกรณ์มา
ประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้แทนสหกรณ์ทั้งหมดหรือไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน แล้วแต่
กรณี จึงจะเป็นองค์ประชุม

ผู้แทนสหกรณ์คนหนึ่งให้มีเสียงในการลงคะแนนหนึ่งเสียง หรือจะให้มีเสียง
เพิ่มขึ้นตามระบบสัดส่วนตามที่กำหนดในข้อบังคับของชุมนุมสหกรณ์นั้นก็ได้

มาตรา ๑๐๗ ในการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการชุมนุมสหกรณ์ ให้ที่ประชุมใหญ่ชุมนุมสหกรณ์เลือกตั้งจากผู้แทนสหกรณ์ที่เป็นสมาชิกของชุมนุมสหกรณ์เป็นกรรมการ ตามจำนวนหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของชุมนุมสหกรณ์

หมวด ๘

สนธิบัตรสหกรณ์แห่งประเทศไทย

มาตรา ๑๐๘ ให้มี “สนธิบัตรสหกรณ์แห่งประเทศไทย” ประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นสหกรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมกิจการสหกรณ์ทุกประเภททั่วราชอาณาจักร ให้มีความเจริญก้าวหน้าอันมิใช่เป็นการหาผลกำไร หรือรายได้มาแบ่งปันกัน

มาตรา ๑๐๙ ให้สนธิบัตรสหกรณ์แห่งประเทศไทยเป็นนิติบุคคล
สนธิบัตรสหกรณ์แห่งประเทศไทยมีสำนักงานใหญ่ในกรุงเทพมหานคร และจะตั้งสำนักงานสาขาขึ้น ณ ที่อื่นใดก็ได้

มาตรา ๑๑๐ สนธิบัตรสหกรณ์แห่งประเทศไทย มีอำนาจกระทำการต่าง ๆ ภายในขอบวัตถุประสงค์ตามที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๐๘ และอำนาจเช่นว่านี้ให้รวมถึง

(๑) ส่งเสริมและเผยแพร่กิจการสหกรณ์ ตลอดจนทำการวิจัยและรวบรวมสถิติเกี่ยวกับกิจการสหกรณ์

(๒) แนะนำช่วยเหลือทางวิชาการแก่สหกรณ์ และอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานระหว่างสหกรณ์กับส่วนราชการหรือบุคคลอื่น

(๓) ให้การศึกษาฝึกอบรมวิชาการเกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์

(๔) ส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างสหกรณ์ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ หรือสนธิบัตรสหกรณ์ของต่างประเทศ หรือองค์การต่างประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศที่มีวัตถุประสงค์ทำนองเดียวกัน

(๕) ซื้อ จัดหา จำหน่าย ถือกรรมสิทธิ์ ครอบครอง หรือทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินใด ๆ

(๖) ส่งเสริมธุรกิจการค้า อุตสาหกรรม หรือบริการของสหกรณ์

(๗) สนับสนุนและช่วยเหลือสหกรณ์เพื่อแก้ไขอุปสรรคข้อขัดข้องที่เกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์ ซึ่งเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

(๘) เป็นตัวแทนของสหกรณ์ เพื่อรักษาผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้จากการสนับสนุนของรัฐ องค์การระหว่างประเทศ หรือภาคเอกชนอื่น

(๙) ร่วมมือกับรัฐบาลในการส่งเสริมสหกรณ์ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่บรรดาสหกรณ์อย่างแท้จริง

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๑๐) ดำเนินการอื่นเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือตามที่คณะกรรมการกฤษฎีกา
พัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติมอบหมาย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๑๑๑ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยอาจมีรายได้ ดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๑) ค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๒) เงินอุดหนุนจากรัฐบาล

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๓) ดอกผลที่เกิดจากทุนกลางของสหกรณ์ไม่จำกัดตามมาตรา ๘

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๔) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้อุทิศให้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๕) เงินหรือทรัพย์สินที่เหลือจากการชำระบัญชีสหกรณ์ตามมาตรา ๘๕ และ

มาตรา ๘๖ วรรคสอง

คณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๖) เงินที่ได้จากการจำหน่ายหนังสือวิชาการ เอกสาร หรือสิ่งอื่น

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๗) เงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับเป็นค่าตอบแทนในการให้บริการ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๘) ผลประโยชน์ที่ได้จากทรัพย์สินของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๑๑๒^๒ ให้มีคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ประกอบด้วย ประธานกรรมการดำเนินการชุมนุมสหกรณ์ระดับประเทศประเภทละหนึ่งคน ใน

กรณีที่สหกรณ์ประเภทใดไม่มีชุมนุมสหกรณ์ระดับประเทศ ให้มีผู้แทนจากสหกรณ์ประเภทนั้น

จำนวนหนึ่งคนเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการอื่นซึ่งที่ประชุมใหญ่ของสันนิบาตสหกรณ์

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

แห่งประเทศไทยเลือกตั้งจากผู้แทนสหกรณ์ซึ่งเป็นกรรมการดำเนินการ มีจำนวนเท่ากับกรรมการ

โดยตำแหน่ง เป็นกรรมการ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ให้คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยเลือกตั้งกรรมการ

สำนักงาน

เป็นประธานกรรมการคนหนึ่ง และรองประธานกรรมการคนหนึ่งหรือหลายคน

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ให้คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยแต่งตั้ง

ผู้อำนวยการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย และให้ผู้อำนวยการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ไทยเป็นเลขานุการของคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

หลักเกณฑ์และวิธีการได้มาซึ่งผู้แทนสหกรณ์ที่ไม่มีชุมนุมสหกรณ์ระดับประเทศ

ให้เป็นไปตามระเบียบของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

การกำหนดสัดส่วนผู้แทนสหกรณ์ที่จะได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการอื่นให้เป็นไป

สำนักงาน

ตามระเบียบในมาตรา ๑๑๓ (๓)

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๕๒ มาใช้บังคับแก่คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาต

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สหกรณ์แห่งประเทศไทยและผู้อำนวยการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย โดยอนุโลม

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

^๒ มาตรา ๑๑๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓

มาตรา ๑๑๓ ให้คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย มีหน้าที่บริหารกิจการตลอดจนมีอำนาจออกระเบียบเพื่อปฏิบัติการตามวัตถุประสงค์ของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

การออกระเบียบเกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้ ต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยก่อนจึงใช้บังคับได้

- (๑) ระเบียบว่าด้วยการใช้จ่ายและการเก็บรักษาเงิน
- (๒) ระเบียบว่าด้วยการประชุมใหญ่ของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย และหลักเกณฑ์การจัดส่งผู้แทนของสหกรณ์เข้าร่วมประชุมใหญ่
- (๓) ระเบียบว่าด้วยการเลือกตั้ง การประชุม และการดำเนินการของคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

มาตรา ๑๑๔ ให้กรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยอยู่ในตำแหน่งคราวละสี่ปี เมื่อครบวาระดังกล่าวตามวาระหนึ่ง หากยังมีได้มีการเลือกตั้งกรรมการขึ้นใหม่ ให้กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้นอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานต่อไปจนกว่ากรรมการซึ่งได้รับเลือกตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งอาจได้รับเลือกตั้งอีกได้ แต่ไม่เกินสองวาระติดต่อกัน

มาตรา ๑๑๕^๑ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๑๑๔ กรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (๔) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (๕) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (๖) พ้นจากการเป็นสมาชิกของสหกรณ์

ภายใต้บังคับตามวรรคหนึ่ง กรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งเมื่อที่ประชุมใหญ่มีมติให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนผู้แทนสหกรณ์ซึ่งมาประชุม

เมื่อมีกรณีตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้กรรมการเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้และให้ถือว่าคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยประกอบด้วยกรรมการเท่าที่มีอยู่เว้นแต่มีกรรมการเหลืออยู่ไม่ถึงสองในสาม

^๑ มาตรา ๑๑๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓

ในกรณีที่กรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยซึ่งที่ประชุมใหญ่
เลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ให้ที่ประชุมใหญ่สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยเลือกผู้แทน
สหกรณ์เป็นกรรมการแทน เว้นแต่วาระของกรรมการที่พ้นจากตำแหน่งเหลืออยู่ไม่ถึงเก้าสิบวัน
จะไม่ดำเนินการเลือกตั้งกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างก็ได้ และให้ผู้ได้รับเลือกตั้งอยู่ในตำแหน่ง
เท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งตนแทน

มาตรา ๑๑๖ ให้คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยจัด
ให้มีการประชุมใหญ่สามัญปีละหนึ่งครั้งภายในเก้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของสันนิบาต
สหกรณ์แห่งประเทศไทย

เมื่อมีเหตุอันสมควร คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย
จะเรียกประชุมใหญ่วิสามัญเมื่อใดก็ได้ หรือเมื่อสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวน
สมาชิกทั้งหมดทำหนังสือร้องขอต่อคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยให้
เรียกประชุมใหญ่วิสามัญในหนังสือร้องขอนั้นต้องระบุว่าประสงค์ให้เรียกประชุมเพื่อการใด

ในกรณีที่สมาชิกเป็นผู้ร้องขอให้เรียกประชุมใหญ่วิสามัญ ให้คณะกรรมการ
ดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยเรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายในสามสิบวันนับแต่
วันที่ได้รับหนังสือร้องขอ

ในกรณีที่คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยไม่เรียก
ประชุมใหญ่วิสามัญตามวรรคสาม สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมด
อาจทำหนังสือร้องขอภายในหกสิบวันนับแต่วันพ้นกำหนดเวลาตามวรรคสาม เพื่อให้รัฐมนตรี
เรียกประชุมใหญ่วิสามัญได้ ในกรณีเช่นนี้ให้รัฐมนตรีเรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายในสามสิบวัน
นับแต่วันที่ได้รับหนังสือร้องขอ^{๑๔}

มาตรา ๑๑๗ ให้ผู้อำนวยการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยมีหน้าที่บริหาร
กิจการของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยตามระเบียบและนโยบายที่คณะกรรมการดำเนินการ
สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยกำหนด และมีอำนาจบังคับบัญชาเจ้าหน้าที่ของสันนิบาต
สหกรณ์แห่งประเทศไทย

ในส่วนกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก ให้ผู้อำนวยการสันนิบาตสหกรณ์แห่ง
ประเทศไทยเป็นตัวแทนสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย เพื่อการนี้ผู้อำนวยการสันนิบาต
สหกรณ์แห่งประเทศไทยจะมอบอำนาจให้บุคคลใดกระทำการเฉพาะอย่างแทนตามระเบียบที่
คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยกำหนดก็ได้

มาตรา ๑๑๗/๑^{๑๕} ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการของสันนิบาต
สหกรณ์แห่งประเทศไทยให้ประธานกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย หรือ
กรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของ

^{๑๔} มาตรา ๑๑๖ วรรคสี่ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓

^{๑๕} มาตรา ๑๑๗/๑ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓

สำนักงาน กรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย หรือสหกรณ์ที่เป็นสมาชิกไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยสหกรณ์ ร้องขอให้คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติวินิจฉัยได้

สำนักงาน คำวินิจฉัยของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติให้เป็นที่สิ้นสุด

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๑๑๘ ให้นำบทบัญญัติในหมวด ๓ ส่วนที่ ๔ ว่าด้วยการสอบบัญชีมาใช้บังคับแก่สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยโดยอนุโลม

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

หมวด ๙

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

กลุ่มเกษตรกร

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๑๑๙ ในกรณีที่คณะบุคคลผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมแต่ยังไม่อาจรวมกันจัดตั้งเป็นสหกรณ์ตามพระราชบัญญัตินี้ได้ จะจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรขึ้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกาก็ได้

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา พระราชกฤษฎีกาตามวรรคหนึ่ง ให้กำหนดการดำเนินการของกลุ่มเกษตรกร การกำกับกลุ่มเกษตรกร การเลิกกลุ่มเกษตรกร และการควบกลุ่มเกษตรกรเข้ากัน ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมแก่ประเภทของกลุ่มเกษตรกรด้วย

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๑๒๐ กลุ่มเกษตรกรที่จัดตั้งขึ้นตามมาตรา ๑๑๙ ให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล

บุคคล

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๑๒๑ ให้นายทะเบียนสหกรณ์เป็นนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรและมีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ และมีรองนายทะเบียนสหกรณ์เป็นผู้ช่วย มีอำนาจหน้าที่ตามที่นายทะเบียนสหกรณ์มอบหมาย

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา ให้เกษตรและสหกรณ์จังหวัด เป็นนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรประจำจังหวัดที่กลุ่มเกษตรกรตั้งอยู่ และมีอำนาจหน้าที่ตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

สำหรับกรุงเทพมหานครให้นายทะเบียนสหกรณ์เป็นนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกร

สำนักงาน กรุงเทพมหานคร

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน มาตรา ๑๒๒ ในกรณีที่กลุ่มเกษตรกร โดยมติของที่ประชุมใหญ่ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกที่มาประชุม แสดงความจำนขอเปลี่ยนฐานะเป็นสหกรณ์เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์พิจารณาเห็นว่า ข้อบังคับของกลุ่มเกษตรกรมีรายการถูกต้องตามมาตรา ๕๓ ให้นายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนและดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๑๒๓ เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนกลุ่มเกษตรกรเป็นสหกรณ์ ให้คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีฐานะเป็นคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จนกว่าจะมี คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ซึ่งที่ประชุมใหญ่ได้เลือกตั้งขึ้นใหม่ตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

สหกรณ์ตามวรรคหนึ่งย่อมได้ไปทั้งทรัพย์สิน หนี้สิน สิทธิ และความรับผิดชอบของกลุ่มเกษตรกรเดิม

มาตรา ๑๒๔ เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ให้นายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรและพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรมอบหมายมีอำนาจเข้าไป ตรวจสอบในสำนักงานของกลุ่มเกษตรกรในเวลาทำงานของกลุ่มเกษตรกร ให้ผู้ซึ่งเกี่ยวข้อง อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ และให้คำชี้แจงแก่ผู้เข้าไปตรวจสอบตามสมควร

ให้ผู้เข้าไปตรวจสอบตามวรรคหนึ่ง แสดงบัตรประจำตัวต่อผู้ซึ่งเกี่ยวข้อง บัตรประจำตัวตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามแบบที่รัฐมนตรีกำหนด

มาตรา ๑๒๕ ในคดีฟ้องเรียกหนี้ที่กลุ่มเกษตรกร สมาชิก หรือผู้ชำระบัญชีเป็น ลูกหนี้อยู่ในฐานะเช่นนั้น ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นกำหนดสองปีนับแต่วันที่นายทะเบียนกลุ่ม เกษตรกรถอนชื่อกลุ่มเกษตรกรออกจากทะเบียน

มาตรา ๑๒๖ ถ้ากลุ่มเกษตรกรเกี่ยวข้องในกิจการใดที่กฎหมายกำหนดให้จดทะเบียนสำหรับการได้มา การจำหน่าย การยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ หรือการยึดหน่วง ซึ่งกรรมสิทธิ์ใน อสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินอื่นเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ในการจดทะเบียนเช่นนั้นให้กลุ่ม เกษตรกรได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

มาตรา ๑๒๗ ห้ามมิให้ผู้ใดใช้คำว่า “กลุ่มเกษตรกร” เป็นชื่อหรือส่วนหนึ่งของ ชื่อในทางธุรกิจ เว้นแต่กลุ่มเกษตรกรที่ได้จดทะเบียนตามพระราชกฤษฎีกาที่ออกตามมาตรา ๑๑๙

มาตรา ๑๒๘ให้นายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรและพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรมอบหมาย มีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้กรรมการ สมาชิกและ เจ้าหน้าที่ของกลุ่มเกษตรกรมาชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกิจการของกลุ่มเกษตรกรหรือให้ส่ง เอกสารเกี่ยวกับการดำเนินการ หรือรายงานการประชุมของกลุ่มเกษตรกร

หมวด ๑๐

บทกำหนดโทษ

มาตรา ๑๒๙ ผู้ใดใช้คำว่า “สหกรณ์” หรือ “กลุ่มเกษตรกร” ประกอบกับชื่อ หรือส่วนหนึ่งของชื่อในทางธุรกิจ โดยมิได้เป็นสหกรณ์ หรือกลุ่มเกษตรกรที่ได้จดทะเบียนตาม

พระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และปรับอีกตั้งแต่วันละห้าร้อยถึงหนึ่งพันบาทจนกว่าจะได้เลิกใช้

มาตรา ๑๓๐ ผู้ใดไม่มาชี้แจงข้อเท็จจริงหรือไม่ส่งเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงาน หรือรายงานการประชุมของสภครรหรือชุมนุมสภครรตามคำสั่งของนายทะเบียนสภครร รองนายทะเบียนสภครร ผู้ตรวจการสภครร ผู้สอบบัญชี หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนสภครรมอบหมายซึ่งสั่งการตามมาตรา ๑๗ หรือไม่มาชี้แจงข้อเท็จจริง หรือไม่ส่งเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงานหรือรายงานการประชุมของกลุ่มเกษตรกรตามคำสั่งของนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกร หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรมอบหมายตามมาตรา ๑๒๘ แล้วแต่กรณี ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา ๑๓๑ ผู้ใดขัดขวาง หรือไม่ให้คำชี้แจงแก่นายทะเบียนสภครร รองนายทะเบียนสภครร ผู้ตรวจการสภครร ผู้สอบบัญชี หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนสภครรมอบหมายตามมาตรา ๑๘ หรือขัดขวางหรือไม่ให้คำชี้แจงแก่นายทะเบียน กลุ่มเกษตรกรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรมอบหมายตามมาตรา ๑๒๘ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา ๑๓๒ ผู้ใดฝ่าฝืนไม่จัดการรักษาทรัพย์สินของสภครร หรือไม่ส่งมอบทรัพย์สิน สมุดบัญชี เอกสาร และสิ่งอื่นของสภครรให้แก่ผู้ชำระบัญชีตามมาตรา ๗๘ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา ๑๓๓ ผู้ใดฝ่าฝืนไม่แก้ไขข้อบกพร่องตามที่นายทะเบียนสภครรสั่งการตามมาตรา ๒๒ (๑) ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๑๓๔ ให้ถือว่าบรรดาสภครรจำกัด ชุมนุมสภครร สันนิบาตสภครรแห่งประเทศไทย และกลุ่มเกษตรกรตามพระราชบัญญัติสภครร พ.ศ. ๒๕๑๑ ที่มีอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับเป็นสภครร ชุมนุมสภครร สันนิบาตสภครรแห่งประเทศไทย และกลุ่มเกษตรกร ตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๓๕ ให้โอนเงินทุนหมุนเวียนส่งเสริมการสภครรมาเป็นของกองทุนพัฒนาสภครรตามมาตรา ๒๗

มาตรา ๑๓๕ ชุมนุมสภครรที่มีอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ แต่มีจำนวนสภครรเป็นสมาชิกต่ำกว่าอัตราที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๐๑ ให้เป็นชุมนุมสภครรต่อไปได้

มาตรา ๑๓๖ ข้อบังคับของสภครณที่ใช้บังคับอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ยังคงใช้บังคับต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้

สำให้คณะกรรมการดำเนินการสภครณ คงดำรงตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะครบวาระตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของสภครณนั้น โดยให้ถือว่าเป็นการดำรงตำแหน่งในวาระแรก

มาตรา ๑๓๗ สภครณไม่จำกัดตามพระราชบัญญัติสภครณ พ.ศ. ๒๕๑๑ ที่มีอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ถ้าประสงค์จะจัดตั้งเป็นสภครณตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องยื่นคำขอจดทะเบียนตามหมวด ๓ ส่วนที่ ๑ ว่าด้วยการจัดตั้งและการจดทะเบียนสภครณภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

สำถ้าไม่มีการจดทะเบียนตามวรรคหนึ่ง ให้นายทะเบียนสภครณสั่งเลิกสภครณไม่จำกัดนั้น และตั้งผู้ชำระบัญชีขึ้นทำการชำระบัญชี โดยให้นำบทบัญญัติในหมวด ๔ ว่าด้วยการชำระบัญชีมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๓๘ ให้บรรดาพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบหรือคำสั่งที่ออกตามกฎหมายว่าด้วยสภครณ ที่ใช้บังคับอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับยังคงใช้บังคับต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ จนกว่าจะมีพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบ หรือคำสั่งที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ชวน หลีกภัย

นายกรัฐมนตรี

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว ทำให้มีบทบัญญัติหลายประการไม่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาการสหกรณ์ให้ทันต่อสภาพการแข่งขันกับระบบธุรกิจในปัจจุบัน ประกอบกับพระราชบัญญัติดังกล่าวได้รวมบทบัญญัติเกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกร ซึ่งสมควรปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้นเช่นเดียวกัน ดังนั้น จึงเห็นสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ที่ใช้บังคับอยู่เดิมทั้งฉบับโดยจัดระบบสหกรณ์ให้สหกรณ์มีชนิดเดียวคือสหกรณ์ที่สมาชิกมีความรับผิดชอบจำกัดเท่าจำนวนหุ้นที่ถือ เพื่อให้สหกรณ์พัฒนาไปด้วยความมั่นคง ในด้านการกำกับและส่งเสริมกิจการสหกรณ์ ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติขึ้น เพื่อทำหน้าที่เสนอความเห็นต่อรัฐบาลเกี่ยวกับนโยบายและแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์ จัดให้มีกองทุนเพื่อพัฒนาสหกรณ์เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่บรรดาสหกรณ์ ปรับปรุงองค์ประกอบและวาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย นอกจากนี้ได้ปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้มีการพัฒนาไปสู่การจัดตั้งสหกรณ์อย่างเป็นระบบ ตลอดจนปรับปรุงบทกำหนดโทษให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

พรพิมล/แก้ไข

๗ ก.พ ๒๕๔๕

A+B (C)

ศุภสรณ์ / อภิสทธิ์

ผู้จัดทำ

๑๕/๐๕/๔๖

*พระราชกฤษฎีกาแก้ไขบทบัญญัติให้สอดคล้องกับการโอนอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ พ.ศ. ๒๕๔๕^{๑๖}

มาตรา ๑๒๒ ในพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้แก้ไขคำว่า “ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์” เป็น “อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์” และคำว่า “กระทรวงเกษตรและสหกรณ์” เป็น “กรมส่งเสริมสหกรณ์”

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้บัญญัติให้จัดตั้งส่วนราชการขึ้นใหม่โดยมีภารกิจใหม่ ซึ่งได้มีการตราพระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม นั้นแล้ว และเนื่องจากพระราชบัญญัติดังกล่าวได้บัญญัติให้โอนอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ รัฐมนตรีผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในส่วนราชการเดิมมาเป็นของส่วนราชการใหม่ โดยให้มีการแก้ไขบทบัญญัติต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับ

^{๑๖} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๙/ตอนที่ ๑๐๒ ก/หน้า ๖๖/๘ ตุลาคม ๒๕๔๕

สำนักงาน อำนาจหน้าที่ที่โอนไปด้วย ฉะนั้น เพื่อบรรเทาภาระให้ไปตามหลักการที่ปรากฏในพระราชบัญญัติ
และพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว จึงสมควรแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายให้สอดคล้องกับการโอน
ส่วนราชการ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องมีความชัดเจนในการใช้กฎหมายโดยไม่ต้องไปค้นหาในกฎหมาย
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
โอนอำนาจหน้าที่ว่าตามกฎหมายใดได้มีการโอนภารกิจของส่วนราชการหรือผู้รับผิดชอบตาม
กฎหมายนั้นไปเป็นของหน่วยงานใดหรือผู้ใดแล้ว โดยแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายให้มีการ
เปลี่ยนชื่อส่วนราชการ รัฐมนตรี ผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการให้ตรงกับ
การโอนอำนาจหน้าที่ และเพิ่มผู้แทนส่วนราชการในคณะกรรมการให้ตรงตามภารกิจที่มีการตัด
สำนักงาน โอนจากส่วนราชการเดิมมาเป็นของส่วนราชการใหม่รวมทั้งตัดส่วนราชการเดิมที่มีการยุบเลิกแล้ว
ซึ่งเป็นการแก้ไขให้ตรงตามพระราชบัญญัติและพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว จึงจำเป็นต้องตราพระ
ราชกฤษฎีกานี้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
พรพิมล/แก้ไข
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ๒๒/๑๐/๕๕
A
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
ปาจริย์/นิลวรรณ จัดทำ
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ๒๘ ก.ค. ๕๖
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สัณชัย/ปรับปรุง
๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๙

พระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓^{๑๓}

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
มาตรา ๑๖ ให้คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ คณะกรรมการบริหาร
กฟส. และคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวัน
ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ คงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะมีคณะกรรมการพัฒนาการ
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
สหกรณ์แห่งชาติ คณะกรรมการบริหาร กฟส. และคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่ง
ประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้
ทั้งนี้ ต้องดำเนินการจัดให้มีคณะกรรมการดังกล่าวภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่
สำนักงาน พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

สำนักงานมาตรา ๑๗ ให้อัตราค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยที่คณะกรรมการ
พัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติกำหนดตามมาตรา ๖๐ แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่ง
สำนักงานใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ คงใช้บังคับได้ต่อไปจนกว่าจะมีกฎกระทรวง

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๗/ตอนที่ ๒๖ ก/หน้า ๑/๒๑ เมษายน ๒๕๕๓

២៣ មេសាឃ៍ ២០២៣

ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
ว่าด้วย การบัญชีของสหกรณ์
พ.ศ. 2542

เพื่อให้การจัดทำบัญชีและงบการเงินของสหกรณ์เป็นไปอย่างมีมาตรฐานตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป และปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 65 และ 66 แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 นายทะเบียนสหกรณ์จึงกำหนดระเบียบว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันที่ประกาศในทำระเบียบนี้ เป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกบรรดาระเบียบและคำสั่งอื่นใด ในส่วนที่ได้กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ให้อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์รักษาการตามระเบียบนี้

ข้อ 5 การปฏิบัตินอกเหนือไปจากที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ หรือในกรณีที่ไม่มียกเว้นกำหนดชัดแจ้งในระเบียบนี้ ให้กรมตรวจบัญชีสหกรณ์วินิจฉัยโดยกำหนดหลักเกณฑ์ หรือวิธีการ หรือคำแนะนำให้ปฏิบัติได้ตามความจำเป็น

หมวด 1

ข้อความทั่วไป

ข้อ 6 ให้คณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดให้มีการปิดบัญชีและจัดทำงบการเงินทุกวันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์ โดยสรุปจากรายการบัญชีต่าง ๆ ที่สหกรณ์จัดบันทึกไว้ เพื่อแสดงฐานะการเงิน ผลการดำเนินงานและกระแสเงินสด สำหรับรอบระยะเวลาบัญชีดังกล่าวให้แล้วเสร็จโดยเร็ว และให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ แล้วนำเสนอเพื่ออนุมัติในที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์ภายในหนึ่งร้อยห้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

/ข้อ 7 งบการเงิน...

ข้อ 7 งบการเงินของสหกรณ์ ประกอบด้วย งบดุล งบกำไรขาดทุน และงบต่าง ๆ รวมทั้งรายละเอียดประกอบงบการเงินตามแบบที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด

ข้อ 8 การจัดทำบัญชีของสหกรณ์

8.1 ให้สหกรณ์จัดให้มีการทำบัญชีตามแบบที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด

8.2 การบันทึกรายการบัญชีของสหกรณ์ ต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่สมบูรณ์และครบถ้วน

8.3 ให้บันทึกรายการบัญชีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามเกณฑ์พึงรับพึงจ่ายและนโยบายการบัญชีที่สำคัญที่สหกรณ์กำหนดไว้ โดยให้เปิดเผยให้ทราบในหมายเหตุประกอบงบการเงิน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของงบการเงินของสหกรณ์ ทั้งนี้ การเปิดเผยในหมายเหตุประกอบงบการเงินให้รวมถึงรายการบัญชีใดที่มีได้ปฏิบัติตามเกณฑ์และนโยบายการบัญชีที่กำหนดนั้นด้วย

8.4 ให้บันทึกรายการบัญชีที่เกี่ยวข้องกับเงินสดในวันที่เกิดรายการนั้น สำหรับรายการอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับเงินสด ให้บันทึกบัญชีให้เสร็จสิ้นภายใน 3 วัน นับแต่วันที่เกิดรายการ

ข้อ 9 การเก็บรักษาเอกสารประกอบการลงบัญชีและสมุดบัญชี

ให้สหกรณ์เก็บรักษาเอกสารประกอบการลงบัญชีและสมุดบัญชีต่าง ๆ ไว้ที่สำนักงานสหกรณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบและอื่น ๆ

หมวด 2

นโยบายการบัญชีที่สำคัญ

ข้อ 10 การรับรู้รายได้

การบันทึกรายได้พึงรับในงวดบัญชี ให้สหกรณ์รับรู้รายได้ตามลักษณะการเกิดรายได้แต่ละประเภท ได้แก่ รายได้จากการขายสินค้า รายได้จากการให้บริการ รายได้จากการให้ผู้อื่นใช้สินทรัพย์ของสหกรณ์ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ในรูปของดอกเบี้ย เงินปันผล และอื่น ๆ ทั้งนี้ ต้องมีความแน่นอนเกี่ยวกับจำนวนผลประโยชน์ที่จะได้รับและต้นทุนที่เกิดขึ้นหรือที่จะเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากรายได้นั้น รวมทั้งรายได้ดังกล่าวต้องมีมูลค่าที่สามารถวัดได้อย่างน่าเชื่อถือด้วย

กรณีมีการขายผ่อนชำระ ให้รับรู้รายได้จากการขายสินค้าในวันที่เริ่มสัญญาซื้อขาย หรือสัญญาเช่าซื้อ โดยแยกยอดกำไรขั้นต้นทั้งหมดออกจากยอดขายไปแสดงเป็นรายได้รอการตัดบัญชีในงบดุล เพื่อรอการโอนเป็นรายได้ประจำงวดบัญชีตามส่วนของลูกหนี้ที่ผ่อนชำระในระหว่างปี

/ข้อ 11 การประมาณ...

ข้อ 11 การประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญและการตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้

11.1 การประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ

ค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ หมายถึง จำนวนเงินที่กันไว้สำหรับลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้และถือเป็นบัญชีปรับมูลค่าที่ตั้งขึ้นเพื่อแสดงเป็นรายการหักจากบัญชีลูกหนี้ในงบการเงิน เพื่อให้คงเหลือเป็นมูลค่าสุทธิของลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บได้

การประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ อาจประมาณการได้ตามวิธีดังนี้

11.1.1 พิจารณาลูกหนี้แต่ละราย ในกรณีที่สงสัยว่าหนี้รายใดจะสูญไม่อาจเรียกให้ชำระหรือเรียกคืนได้ทั้งจำนวน ให้ตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญเต็มจำนวนตามยอดลูกหนี้ เงินค้างรับ และดอกเบี้ยค้างรับที่ลูกหนี้รายนั้น ๆ เป็นหนี้อยู่

11.1.2 ตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญโดยวิธีประมาณเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้ เงินค้างรับ และดอกเบี้ยค้างรับ ณ วันสิ้นปีบัญชี โดยถืออัตราร้อยละ 5 เป็นเกณฑ์

11.1.3 ตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญโดยวิธีประมาณเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้ เงินค้างรับ และดอกเบี้ยค้างรับ ณ วันสิ้นปีบัญชี โดยการจัดกลุ่มลูกหนี้ เงินค้างรับและดอกเบี้ยค้างรับ จำแนกตามอายุของหนี้ที่ค้างชำระ

ค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ ณ วันสิ้นปีที่คำนวณได้ ถ้ามีจำนวนมากกว่ายอดคงเหลือในบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ ผลต่างถือเป็นค่าใช้จ่ายของปีนั้น ๆ ในทางตรงกันข้าม หากมีจำนวนน้อยกว่ายอดคงเหลือในบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ ผลต่างถือเป็นค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญเกินความต้องการ ให้นำไปปรับลดยอดค่าใช้จ่ายของปีนั้น ๆ ในบัญชีหนี้สงสัยจะสูญ

11.2 การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้

11.2.1 หนี้สูญที่จะตัดจำหน่ายจากบัญชีลูกหนี้ได้ ต้องเป็นหนี้ที่มีลักษณะตามที่ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์กำหนด และได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในระเบียบดังกล่าว

11.2.2 ก่อนจะตัดหนี้สูญลูกหนี้รายใด ลูกหนี้รายนั้นต้องมีการตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญไว้เต็มจำนวนแล้ว ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ก่อนหน้าวันที่ประชุมใหญ่พิจารณาอนุมัติให้ตัดจำหน่ายหนี้สูญได้

ข้อ 12 สินค้าคงเหลือและวัสดุคงเหลือ

สินค้าคงเหลือ หมายถึง สินทรัพย์ที่มีไว้เพื่อขายตามลักษณะการประกอบธุรกิจ โดยปกติหรืออยู่ในระหว่างกระบวนการผลิตเพื่อให้เป็นสินค้าสำเร็จรูปเพื่อขาย หรือมีไว้เพื่อใช้ในการผลิตสินค้าหรือให้บริการ

วัสดุคงเหลือ หมายถึง ของใช้สิ้นเปลืองในโรงงานและในสำนักงาน ซึ่งมีไว้เพื่อใช้ มิใช่มีไว้เพื่อจำหน่าย

12.1 การตรวจนับ

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี สหกรณ์ต้องจัดให้มีการตรวจนับสินค้าและวัสดุคงเหลือ โดยให้ผู้ที่ไม่มีหน้าที่โดยตรงในการเก็บรักษาสินค้าหรือวัสดุเป็นกรรมการตรวจนับไม่น้อยกว่า 3 คน เพื่อให้ทราบปริมาณและสภาพของสินค้าและวัสดุที่เหลืออยู่ตามความเป็นจริง ทั้งนี้ ให้แยกรายละเอียดสินค้าคงเหลือสภาพปกติ สินค้าที่เสื่อมหรือชำรุด และวัสดุคงเหลือที่ตรวจนับได้ไว้ต่างหากจากกัน

12.2 การตีราคา

12.2.1 สินค้าคงเหลือสภาพปกติ ให้ตีราคาตามราคาทุนหรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับแล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่าโดยอาจเลือกใช้วิธีการคำนวณราคาทุน ดังนี้

ก. วิธีเข้าก่อนออกก่อน (FIFO) กล่าวคือ สินค้าที่ซื้อหรือผลิตขึ้นก่อนจะถูกขายออกไปก่อน ดังนั้น สินค้าที่เหลืออยู่จะเป็นสินค้าที่ซื้อหรือผลิตครั้งล่าสุดย้อนขึ้นไปตามลำดับ

ข. วิธีราคาทุนถ่วงเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Weighted Average) โดยนำราคาทุนทั้งหมดของสินค้าที่ซื้อมาหารด้วยจำนวนหน่วยของสินค้านั้น และนำราคาถ่วงเฉลี่ยต่อหน่วยที่คำนวณได้คูณด้วยจำนวนหน่วยของสินค้าคงเหลือในวันสิ้นปีทางบัญชี

อนึ่ง เมื่อสหกรณ์เลือกใช้วิธีการคำนวณราคาทุนสินค้าคงเหลือวิธีใดวิธีหนึ่งสำหรับสินค้าประเภทใดแล้ว จะต้องใช้วิธีนั้นอย่างสม่ำเสมอ

12.2.2 สินค้าที่เสื่อมหรือชำรุด ให้ตีราคาลดลงตามราคาที่คาดว่าจะจำหน่ายได้ กรณีที่ลดราคาสินค้าที่เสื่อมหรือชำรุดลงต่ำกว่าราคาทุน ให้สหกรณ์จัดทำรายละเอียดประกอบการขอลดราคาดังนั้น โดยให้มีข้อมูลเกี่ยวกับประเภทสินค้า จำนวน ราคาทุน ราคาที่ลดลง และเหตุผลที่ลดราคา เสนอขออนุมัติต่อที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์ เมื่อที่ประชุมมีมติอนุมัติให้ลดราคาได้แล้วจึงดำเนินการจำหน่ายตามราคาที่ลดลงได้

ทั้งนี้ ให้เปิดเผยถึงรายการลดราคาสินค้าในระหว่างปีไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน ถึงจำนวนครั้งที่ลดราคา จำนวน ประเภทสินค้า จำนวนเงินที่ลดราคา วันที่และครั้งที่ของการประชุมคณะกรรมการดำเนินการที่มีมติให้ลดราคา

12.2.3 วัสดุคงเหลือ ให้ตีราคาตามราคาทุน

12.3 สินค้าขาดบัญชี

12.3.1 การปฏิบัติเกี่ยวกับสินค้าขาดบัญชี ให้ปฏิบัติตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

12.3.2 การตัดสินคำขาดบัญชี ต้องมีการตั้งสำรองสินค้านำบัญชีที่ไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบได้ไว้เต็มจำนวนแล้ว ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ก่อนหน้าวันที่ที่ประชุมใหญ่พิจารณาอนุมัติให้ตัดเป็นสินค้านำบัญชีได้

ข้อ 13 ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ หมายถึง สินทรัพย์ที่มีตัวตนที่สหกรณ์มีไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในการผลิต เพื่อใช้ในการจำหน่ายสินค้าหรือให้บริการ เพื่อให้เช่าหรือเพื่อใช้ในการบริหารงาน ซึ่งคาดว่าจะใช้ประโยชน์ได้มากกว่าหนึ่งรอบปีบัญชี

13.1 การวัดมูลค่าเริ่มแรกของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

สหกรณ์ต้องบันทึกมูลค่าเริ่มแรกของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ โดยใช้ราคาทุน ซึ่งประกอบด้วย ราคาซื้อรวมภาษีนำเข้า ภาษีซื้อที่เรียกคืนไม่ได้ ต้นทุนการกู้ยืมและต้นทุนทางตรงอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดหาสินทรัพย์ เพื่อให้สินทรัพย์อยู่ในสภาพพร้อมที่จะใช้งานได้ตามประสงค์ ทั้งนี้ กรณีที่มีส่วนลดและค่าภาษีที่จะได้รับคืนต้องนำมาหักออกจากราคาซื้อด้วย

13.2 รายการภายหลังการได้มาซึ่งที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

ก. รายการเกี่ยวกับที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังการได้มา หากเป็นผลทำให้ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์มีสภาพดีขึ้นเมื่อเทียบกับมาตรฐานในการใช้งานเดิม เช่น มีอายุการใช้งานเพิ่มขึ้น มีเนื้อที่ใช้สอยเพิ่มขึ้น เป็นต้น ให้ถือเป็นรายการที่ทำให้มูลค่าของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์เพิ่มขึ้น

ข. รายการเกี่ยวกับที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังการได้มา หากเป็นผลให้สามารถรักษาสภาพของมาตรฐานในการใช้งานเดิมไว้โดยไม่มีการเพิ่มประสิทธิภาพ ให้ถือเป็นค่าใช้จ่ายในงวดบัญชีที่เกิดขึ้น

13.3 การตีราคาใหม่

สหกรณ์อาจตีราคาที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ใหม่ตามราคาตลาด ซึ่งถือเป็นมูลค่ายุติธรรมได้โดยผู้ประเมินราคาอิสระที่มีความเชี่ยวชาญและเชื่อถือได้ อนึ่ง ในการตีราคาใหม่ต้องตีราคาทุกรายการที่จัดอยู่ในประเภทเดียวกับรายการที่ตีราคาใหม่พร้อมกัน เพื่อมิให้มีการเลือกตีราคาเฉพาะบางรายการและเพื่อมิให้มูลค่าของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ ที่แสดงอยู่ในงบการเงินมีทั้งราคาทุนและราคาที่ตีใหม่ปะปนกัน ทั้งนี้ระยะเวลาของการพิจารณาตีราคาใหม่แต่ละครั้งต้องไม่ต่ำกว่า 5 ปี

13.4 การคำนวณค่าเสื่อมราคา

ให้คำนวณค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ในแต่ละรอบปีทางบัญชี ให้สอดคล้องกับสภาพการใช้งานและใกล้เคียงกับความเป็นจริง โดยใช้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

13.4.1 ให้คำนวณค่าเสื่อมราคาโดยวิธีเส้นตรงตามอัตราร้อยละของราคาทุนของอาคารและอุปกรณ์ อัตราค่าเสื่อมราคาให้คิดเป็นร้อยละต่อปี

- อาคารถาวร ราง เครื่องสีข้าว ร้อยละ 5 - 10
- เรือข้าว ร้อยละ 5 - 15
- เรื่อยนต์และอุปกรณ์เรือ ร้อยละ 10 - 15
- อุปกรณ์ราง เครื่องจักร เครื่องยนต์ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์สำนักงาน ร้อยละ 10 - 20
- รถยนต์ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ ร้อยละ 20 - 25

13.4.2 ในกรณีที่อาคารและอุปกรณ์ของสหกรณ์ มีลักษณะเป็นสินทรัพย์ที่มีประสิทธิภาพการใช้งานสูงในระยะแรก และประโยชน์ที่ให้ในระยะหลังไม่แน่นอน หรือถ้าใช้งานไปนาน อาจเกิดค่าซ่อมแซมมาก สหกรณ์อาจเลือกใช้วิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี (Sum – of – the Years – Digits Method) แต่ทั้งนี้ ระยะเวลาที่ตัดจำหน่ายต้องไม่เกินกว่าที่กำหนดไว้ในข้อ 13.4.1 สำหรับอาคารและอุปกรณ์ประเภทเดียวกัน

13.4.3 เมื่อสหกรณ์เลือกใช้วิธีการคิดค่าเสื่อมราคาวิธีใดวิธีหนึ่งตามข้อ 13.4.1 หรือ 13.4.2 แล้ว จะต้องใช้วิธีนั้นอย่างสม่ำเสมอตลอดอายุการใช้งานของรายการอาคารและอุปกรณ์ นั้น

13.4.4 วิธีการคำนวณค่าเสื่อมราคา

ก. อาคารและอุปกรณ์ที่มีอายุการใช้งานไม่เต็มปี ให้คำนวณตามระยะเวลาเป็นวันนับจากวันที่อาคารและอุปกรณ์นั้นพร้อมจะใช้งาน โดยคำนวณตามอัตราที่กำหนดไว้ข้างต้น และให้นับ 1 ปี มี 365 วัน

ข. อาคารและอุปกรณ์ที่ใช้จนหมดสภาพ สูญหายหรือชำรุดเสื่อมเสีย ใช้งานไม่ได้ ให้ตัดจำหน่ายออกจากบัญชีในปีที่สิ้นสภาพนั้น

ค. เมื่อคิดค่าเสื่อมราคาถึงงวดสุดท้ายแล้ว ให้คงเหลือมูลค่าอาคารและอุปกรณ์ไว้ 1 บาทต่อหน่วย จนกว่าอาคารและอุปกรณ์นั้นจะสิ้นสภาพหรือตัดบัญชีได้

ค่าเสื่อมราคาที่สามารถคำนวณได้ ให้แสดงไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสมของอาคารและอุปกรณ์แยกตามประเภทของอาคารและอุปกรณ์ที่เกิดค่าเสื่อมราคานั้น หรือนำไปหักในบัญชีอาคารและอุปกรณ์ประเภทที่เกิดค่าเสื่อมราคานั้นโดยตรง และให้บันทึกรายการค่าเสื่อมราคาไว้ในทะเบียนสินทรัพย์ด้วย สำหรับสหกรณ์ที่จัดตั้งใหม่ นับแต่วันถัดจากวันที่ประกาศในทำยระเบียบนี้เป็นต้นไป ค่าเสื่อมราคาที่สามารถคำนวณได้ให้แสดงไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสมเท่านั้น

13.5 การเลิกใช้

13.5.1 ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ ที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อีกต่อไป ให้สหกรณ์รับรู้ผลต่างระหว่างจำนวนเงินสุทธิที่คาดว่าจะได้รับกับราคาตามบัญชีของรายการสินทรัพย์นั้น ๆ หลังหักค่าเสื่อมราคาสะสมถึงวันที่เลิกใช้ เป็นรายได้หรือค่าใช้จ่ายในปีที่มีการเลิกใช้

13.5.2 ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ที่เลิกใช้และถือไว้เพื่อรอจำหน่าย ให้คำนวณค่าเสื่อมราคาต่อไปจนกว่าจะสามารถจำหน่ายได้ สำหรับการแสดงรายการที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ที่เลิกใช้ และถือไว้เพื่อรอจำหน่ายให้แสดงรายการเป็นสินทรัพย์หมุนเวียน และเมื่อมีการจำหน่ายได้ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับ ข้อ 13.5.1

ข้อ 14 สินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่ต้องตัดจ่าย

สินทรัพย์ไม่มีตัวตน หมายถึง สินทรัพย์ประเภทที่ไม่อาจแลเห็นและจับต้องไม่ได้ มีลักษณะเป็นสิทธิต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด

สินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่ต้องตัดบัญชี ได้แก่ สิทธิการเช่า สิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน อาคาร อุปกรณ์และอื่น ๆ รวมทั้งสิทธิในการใช้ซอฟต์แวร์ต่างๆ ให้ตัดจ่ายตามอายุการใช้สิทธิที่ได้รับ และการเปลี่ยนแปลงการใช้ซอฟต์แวร์ใหม่ ตามลำดับ แต่ต้องไม่น้อยกว่าอัตราค่าเสื่อมราคาที่กำหนดไว้ในข้อ 13.4.1 ทั้งนี้ ให้บันทึกค่าตัดจ่ายหักจากบัญชีสินทรัพย์ที่มีการตัดจ่ายนั้นโดยตรง และบันทึกการตัดจ่ายไว้ในทะเบียนสินทรัพย์ด้วย

ข้อ 15 เงินลงทุน

เงินลงทุน หมายถึง หลักทรัพย์ที่สหกรณ์ถือไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้รับประโยชน์ในรูปของรายได้หรือผลตอบแทนอื่น เช่น ดอกเบี้ย เงินปันผล เป็นต้น ทั้งนี้อาจเป็นหลักทรัพย์ที่สหกรณ์ตั้งใจถือไว้ชั่วคราวและจะขายเมื่อมีความต้องการเงินสด หรือตั้งใจจะถือไว้เป็นระยะเวลานาน เพื่อให้ได้รับผลตอบแทนก็ได้

การตีราคาเงินลงทุน ให้ตีราคาตามมูลค่ายุติธรรม และให้บันทึกส่วนที่ต่างจากราคาทุนไว้เป็นค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน

ข้อ 16 การตัดบัญชีค่าใช้จ่ายของสินทรัพย์ประเภทค่าใช้จ่ายรอตัดบัญชี

ค่าใช้จ่ายรอตัดบัญชี หมายถึง ค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนที่เกิดขึ้นแล้วและเป็นประโยชน์แก่การดำเนินธุรกิจระยะยาวในภายหน้า ซึ่งจะต้องตัดบัญชีเป็นค่าใช้จ่ายในระยะเวลาอันยาวนานกว่าหนึ่งงวดบัญชี เช่น ค่าใช้จ่ายแรกตั้ง ค่าใช้จ่ายจ่ายล่วงหน้า ค่าปรับปรุง ซ่อมแซมและค่าตกแต่งซึ่งใช้เงินเป็นจำนวนมาก เป็นต้น ให้สหกรณ์คำนวณเป็นรายปีเพื่อตัดออกจากบัญชีในแต่ละรอบปีบัญชีให้เสร็จสิ้นภายในเวลาไม่เกิน 5 ปี

ทั้งนี้ ค่าใช้จ่ายรอดตัดบัญชี ไม่ให้รวมถึงผลเสียหายหรือผลขาดทุนที่เกิดขึ้นแล้ว เป็นจำนวนมากที่ประสงค์จะตัดเป็นค่าใช้จ่ายในระยะหลายปี เพื่อมิให้กระทบกระเทือนต่อกำไรสุทธิ

หมวด 3 การเปิดเผยข้อมูล

ข้อ 17 การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของสหกรณ์ นอกเหนือจากที่แสดงให้เห็นในรูปของงบการเงินและรายละเอียดประกอบงบการเงินแล้ว สหกรณ์ต้องแสดงหมายเหตุประกอบงบการเงินเพื่อเปิดเผยสาระสำคัญที่มีผลต่อข้อมูลในงบการเงินนั้น

ข้อ 18 หมายเหตุประกอบงบการเงิน ประกอบด้วย

18.1 สรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญ ซึ่งแสดงข้อมูลเกี่ยวกับเกณฑ์การจัดทำ งบการเงินและนโยบายการบัญชีที่สหกรณ์กำหนดไว้ตามหมวด 2 โดยให้แสดงไว้ในส่วนแรกของหมายเหตุ ประกอบงบการเงิน

18.2 ข้อมูลเพิ่มเติมที่เป็นรายละเอียดประกอบรายการที่แสดงในงบการเงิน

18.3 ข้อมูลเพิ่มเติมที่ไม่ได้แสดงอยู่ในงบการเงินแต่เป็นข้อมูลที่จำเป็น เพื่อให้ งบการเงินนั้นแสดงโดยถูกต้องตามที่ควร ให้เปิดเผยต่อจากสรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญ เช่น เหตุการณ์ สำคัญที่เกิดขึ้นภายหลังวันที่ในงบการเงิน ข้อจำกัดต่าง ๆ ที่มีต่อกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในการใช้สินทรัพย์ หลักประกันที่ให้กับหนี้สิน สินทรัพย์ที่อาจได้รับหรือหนี้สินที่อาจเกิดขึ้นในภายหลัง ข้อผูกพันที่สำคัญและมีระยะยาวซึ่งไม่ปรากฏในงบการเงิน เป็นต้น

หมวด 4 การควบ การแยกและการชำระบัญชี

ข้อ 19 การควบสหกรณ์เข้ากัน

19.1 ให้สหกรณ์จัดทำงบการเงินสำหรับระยะเวลาต่อจากวันสิ้นปีทางบัญชีใน งบการเงินก่อนปีที่ควบสหกรณ์ ซึ่งผู้สอบบัญชีได้แสดงความเห็นครั้งสุดท้าย ถึงวันก่อนวันที่นายทะเบียน สหกรณ์รับจดทะเบียนสหกรณ์ที่ควบเข้ากัน เพื่อให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบและแสดงความเห็น โดยให้เปิดเผย ข้อมูลเกี่ยวกับการควบเข้ากันไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

19.2 ให้รวมสินทรัพย์ หนี้สินและทุนของสหกรณ์แต่ละแห่งที่ควบเข้ากันเป็นของ สหกรณ์ใหม่ เพื่อเป็นรายการตั้งต้นบัญชีในวันที่ยานทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนสหกรณ์ควบเข้ากัน และในวันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์ใหม่ที่เกิดจากการควบเข้ากัน ให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการควบเข้ากัน ไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

ข้อ 20 การแยกสหกรณ์

20.1 ให้สหกรณ์จัดทำงบการเงินของสหกรณ์ที่จะแยกสำหรับระยะเวลาต่อจากวันสิ้นปีทางบัญชีในงบการเงินก่อนปีที่แยกสหกรณ์ ซึ่งผู้สอบบัญชีได้แสดงความเห็นครั้งสุดท้ายถึงวันก่อนวันที่นายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนสหกรณ์ใหม่ที่เกิดจากการแยกสหกรณ์ เพื่อให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบและแสดงความเห็น โดยให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการแยกสหกรณ์ไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

20.2ให้นำสินทรัพย์ หนี้สินและทุนของสหกรณ์แต่ละแห่งที่ได้รับจากการพิจารณาแบ่งแยกตามวิธีการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด เป็นรายการตั้งต้นบัญชีของสหกรณ์ใหม่แต่ละแห่งตามวันที่ที่นายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนสหกรณ์ที่ตั้งใหม่ และในวันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์ใหม่แต่ละแห่ง ให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการแยกสหกรณ์ไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

ข้อ 21 การชำระบัญชี

21.1 ให้ผู้ชำระบัญชีจัดทำงบการเงินของสหกรณ์ที่ชำระบัญชีสำหรับระยะเวลาต่อจากวันสิ้นปีทางบัญชีในงบการเงินที่ผู้สอบบัญชีได้แสดงความเห็นครั้งสุดท้ายถึงวันรับมอบสินทรัพย์ เพื่อให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบและรับรองก่อนที่จะเริ่มดำเนินการชำระบัญชี

21.2 เมื่อชำระบัญชีของสหกรณ์เสร็จแล้ว ให้ผู้ชำระบัญชีจัดทำรายงานการชำระบัญชี พร้อมทั้งรายการย่อของบัญชีที่ชำระนั้น เพื่อให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบและรับรองต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2542

(ลงชื่อ) **อภิชาต การุณยวนิช**

(นายอภิชาต การุณยวนิช)

รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

รองนายทะเบียนสหกรณ์ ปฏิบัติราชการแทน

นายทะเบียนสหกรณ์

ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

ว่าด้วย การตัดเงินสดขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร

พ.ศ. 2546

.....

โดยที่เป็นการสมควรกำหนดให้มีระเบียบ ว่าด้วย การตัดเงินสดขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ขึ้น เพื่อให้สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรมีวิธีปฏิบัติเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาเงินสดขาดบัญชีและการตัดเงินสดขาดบัญชีที่ชัดเจนเป็นแนวเดียวกัน อาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 16 (2) และ (8) แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 นายทะเบียนสหกรณ์จึงกำหนดระเบียบไว้ ดังนี้

ข้อ 1. ระเบียบนี้เรียกว่า “ ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ว่าด้วย การตัดเงินสดขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546 ”

ข้อ 2. ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2547 เป็นต้นไป

ข้อ 3. บรรดาระเบียบ คำสั่ง หรือคำแนะนำอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4. ให้อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์รักษาการตามระเบียบนี้ รวมทั้งวินิจฉัย ให้คำแนะนำหรือกำหนดวิธีปฏิบัติได้ตามความจำเป็น

ข้อ 5. ตามระเบียบนี้

“ เงินสด ” หมายความว่า ธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ที่สหกรณ์มีอยู่ รวมทั้งเช็คที่ยังไม่ได้นำฝาก เช็คเดินทาง ดราฟท์ของธนาคารและธนาคาณัติ ทั้งนี้ ไม่รวมดวงตราไปรษณียากร อากาสแตมป์ เช็คลงวันที่ล่วงหน้า ใบยืม และเอกสารทางการเงิน ได้แก่ ตั๋วเงิน พันธบัตรรัฐบาล และใบหุ้นกู้ เป็นต้น

“ เงินสดขาดบัญชี ” หมายความว่า จำนวนเงินสดที่ตรวจนับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีหรือวันตรวจนับ มีจำนวนน้อยกว่าเงินสดคงเหลือตามบัญชี

“ ค่าเสียหายจากเงินสดขาดบัญชี ” หมายความว่า จำนวนเงินสดขาดบัญชีที่อยู่ระหว่างดำเนินการหาผู้รับผิดชอบ ซึ่งคาดว่าจะมีอุปสรรคในการดำเนินการจนกว่าจะได้รับชดใช้คืนหรือจนอาจไม่ได้รับชดใช้คืน เป็นเหตุทำให้ขาดประโยชน์ที่ควรได้รับนั้น ถือเป็นค่าใช้จ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีที่เกิดเงินสดขาดบัญชีก่อน

/ “ ค่าเผื่อ...

“ ค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชี ” หมายความว่า จำนวนเงินที่กันไว้ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี สำหรับเงินสดขาดบัญชีซึ่งอยู่ระหว่างดำเนินการหาผู้รับผิดชอบหรือยังไม่มีผู้รับผิดชอบ และถือเป็นบัญชี ปรับมูลค่าที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงเป็นรายการหักจากเงินสดขาดบัญชีในงบการเงิน

“ เงินสดขาดบัญชีได้รับชดใช้ ” หมายความว่า เงินสดขาดบัญชีซึ่งได้ตั้งค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชีไว้เต็มจำนวนแล้ว ต่อมาสามารถหาผู้รับผิดชอบและได้รับชดใช้ หรือมีการจัดทำหลักฐาน รับสภาพความผิดจากเงินสดขาดบัญชีดังกล่าวเป็นที่ชัดเจนแล้ว และถือเป็นรายได้ของรอบระยะเวลา บัญชีนั้น

“ การตัดเงินสดขาดบัญชี ” หมายความว่า การโอนปรับปรุงทางบัญชีเพื่อตัดจำหน่าย เงินสดขาดบัญชีออกจากบัญชีในกรณีสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรไม่สามารถดำเนินการหาผู้รับผิดชอบได้ เป็นที่แน่นอนแล้ว ทั้งนี้ เมื่อได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในข้อ 7. เรื่อง การตัดเงินสดขาดบัญชี

ข้อ 6. เมื่อมีเงินสดขาดบัญชี ให้สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรดำเนินการ ดังนี้

(1) ถ้ามีผู้รับผิดชอบ ให้ผู้รับผิดชอบชดใช้เงินสดขาดบัญชี หากผู้รับผิดชอบยังไม่สามารถ ชำระคืนได้ ให้ตั้งผู้รับผิดชอบนั้นเป็นลูกหนี้เงินสดขาดบัญชี โดยให้มีการจัดทำหลักฐานรับสภาพความผิด จากเงินสดขาดบัญชี พร้อมทั้งจัดให้มีหลักประกันการใช้คืนให้มีมูลค่าไม่น้อยกว่าจำนวนเงินสดขาดบัญชี

(2) ถ้ายังไม่สามารถกำหนดตัวผู้รับผิดชอบได้หรืออยู่ระหว่างดำเนินการหาผู้รับผิดชอบ เงินสดขาดบัญชีดังกล่าว ให้สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรแยกเงินสดขาดบัญชีออกจากบัญชีเงินสด และ ให้ตั้งค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชีและค่าเสียหายจากเงินสดขาดบัญชีเป็นค่าใช้จ่ายทั้งจำนวน

(3) ถ้าสามารถหาผู้รับผิดชอบเงินสดขาดบัญชีได้ในเวลาต่อมา เงินสดขาดบัญชีจะ เปลี่ยนสภาพเป็นลูกหนี้เงินสดขาดบัญชี และค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชีจะเปลี่ยนสภาพเป็นเงินสดขาดบัญชี ได้รับชดใช้ ซึ่งถือเป็นรายได้

(4) ถ้าสอบสวนข้อเท็จจริงแล้วไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบเงินสดขาดบัญชีได้เป็นที่ แน่แน่นอนให้ดำเนินการตัดยอดเงินสดขาดบัญชี และค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชีเมื่อได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในข้อ 7. เรื่อง การตัดเงินสดขาดบัญชี

ข้อ 7. การตัดเงินสดขาดบัญชี ให้กระทำได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ดังนี้

(1) เงินสดขาดบัญชีที่เกิดจากกรณีสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรตกค้างการตรวจสอบ หรือ เกิดจากเหตุสุดวิสัย เช่น ถูกโจรกรรม ประสบภัยพิบัติ เป็นต้น ซึ่งต้องมีหลักฐานที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน ว่าสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรได้มีการติดตามและดำเนินการจนถึงที่สุดแล้วในการหาผู้รับผิดชอบชดใช้

(2) เงินสดขาดบัญชีที่เกิดจากการทุจริตของกรรมการดำเนินการหรือเจ้าหน้าที่ของ สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกร ซึ่งได้มีการติดตามทวงถามและดำเนินการจนถึงที่สุดแล้ว ไม่สามารถเรียกให้ ผู้รับผิดชอบชดใช้ได้

(3) เงินสดขาดบัญชีที่จะขออนุมัติตัดบัญชีได้ต้องตั้งค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชีเต็มจำนวนที่ จะขอตัดไว้แล้วในคราวปิดบัญชีประจำปีก่อนการขออนุมัติตัดเงินสดขาดบัญชี

(4) ในการเตรียมการเสนอที่ประชุมใหญ่พิจารณาอนุมัติตัดเงินสดขาดบัญชี ให้สหกรณ์ หรือกลุ่มเกษตรกรจัดให้มีข้อมูล ดังนี้

(4.1) จำนวนเงินสดที่ขออนุมัติตัดบัญชี

(4.2) คำชี้แจงพร้อมด้วยหลักฐานและการดำเนินการหาผู้รับผิดชอบเพื่อชดใช้
เงินสดขาดบัญชี

(4.3) เหตุผลในการขอตัดบัญชี

(4.4) ความเห็นของคณะกรรมการดำเนินการ

(5) คณะกรรมการดำเนินการต้องกำหนดวาระการประชุมใหญ่ เรื่อง การตัดเงินสด ขาดบัญชี พร้อมทั้งสรุปเรื่องโดยย่อ แจ้งเป็นหนังสือให้สมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกทราบก่อนการประชุมใหญ่ ไม่น้อยกว่า 7 วัน ซึ่งในหนังสือแจ้งสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกล้วนต้องมีรายละเอียดตามข้อ (4) แนบท้ายด้วย

(6) ถ้าที่ประชุมใหญ่พิจารณาเห็นควรให้มีการตัดเงินสดขาดบัญชีได้ จะต้องมียกมติอนุมัติ โดยมีคะแนนเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกที่มาประชุม

(7) เมื่อที่ประชุมใหญ่มียกมติให้ตัดเงินสดขาดบัญชีได้ ให้บันทึกไว้ในรายงาน การประชุมด้วยว่า การอนุมัติตัดเงินสดขาดบัญชีนี้นี้เป็นเพียงการปฏิบัติทางบัญชีเท่านั้น มิได้เป็นการ ระบุซึ่งสิทธิเรียกร้องจากผู้ต้องรับผิดชอบต่อสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรแต่อย่างใด

ประกาศ ณ วันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2546

(ลงชื่อ) **เรืองชัย บุญญานันต์**

(นายเรืองชัย บุญญานันต์)

รองอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์

รองนายทะเบียนสหกรณ์ ปฏิบัติการแทน

นายทะเบียนสหกรณ์

คำแนะนำกรมตรวจบัญชีสหกรณ์
เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับเงินสดขาดบัญชี/เงินสดเกินบัญชี
พ.ศ. 2546

เงินสดเป็นสินทรัพย์ที่มีความสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกร เพราะเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน แต่จากลักษณะของเงินสดที่สามารถเปลี่ยนมือได้ง่ายและรวดเร็ว จึงมีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดการสูญหายหรือเกิดการทุจริตได้ง่ายกว่าสินทรัพย์ประเภทอื่น ส่งผลให้มีเงินสดขาดบัญชีเกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม โอกาสที่เงินสดคงเหลือในมือจะมีจำนวนเกินกว่ายอดเงินสดคงเหลือตามบัญชีก็อาจเกิดขึ้นได้เช่นกัน แต่เนื่องจากยังไม่มีข้อกำหนดวิธีปฏิบัติทางบัญชีในกรณีที่สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรมีเงินสดขาดบัญชี / เงินสดเกินบัญชีเกิดขึ้น จึงทำให้เกิดข้อคลาดเคลื่อนในทางปฏิบัติหรือปฏิบัติไม่เป็นไปในแนวเดียวกัน ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว กรมตรวจบัญชีสหกรณ์จึงได้กำหนดวิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับเงินสดขาดบัญชี / เงินสดเกินบัญชีขึ้น เพื่อให้สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติให้เป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสมและเป็นแนวเดียวกัน โดยคำแนะนำนี้จะแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ความหมาย

ส่วนที่ 2 วิธีปฏิบัติทางบัญชี

ส่วนที่ 3 การแสดงรายการในงบการเงินและการเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบ
งบการเงิน

ส่วนที่ 4 ตัวอย่างการปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับเงินสดขาด/เกินบัญชี

ส่วนที่ 5 การถือปฏิบัติ

ส่วนที่ 1 ความหมาย

เงินสด หมายถึง ธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ที่สหกรณ์มีอยู่ รวมทั้งเช็คที่ยังไม่ได้นำฝาก เช็คเดินทาง ดราฟท์ของธนาคารและธนาคาติ ทั้งนี้ ไม่รวมดวงตราไปรษณียากร อากกรแสตมป์ เช็คลงวันที่ล่วงหน้า ใบยืม และเอกสารทางการเงิน ได้แก่ ตั๋วเงิน พันธบัตรรัฐบาล และใบหุ้นกู้ เป็นต้น

เงินสดขาดบัญชี หมายถึง จำนวนเงินสดที่ตรวจนับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีหรือวันตรวจนับ มีจำนวนน้อยกว่าเงินสดคงเหลือตามบัญชี

ค่าเสียหายจากเงินสดขาดบัญชี หมายถึง จำนวนเงินสดขาดบัญชีที่อยู่ระหว่างดำเนินการหาผู้รับผิดชอบ ซึ่งคาดว่าจะมีอุปสรรคในการดำเนินการจนกว่าจะได้รับชดเชยคืนหรือจนอาจไม่ได้รับชดเชยคืน เป็นเหตุให้ขาดประโยชน์ที่ควรได้รับนั้น ถือเป็นค่าใช้จ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีที่เกิดเงินสดขาดบัญชีนั่น

ค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชี หมายถึง จำนวนเงินที่กั้นไว้ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีสำหรับเงินสดขาดบัญชีซึ่งอยู่ระหว่างดำเนินการหาผู้รับผิดชอบหรือยังไม่มีผู้รับผิดชอบ และถือเป็นบัญชีปรับมูลค่าที่ตั้งขึ้นเพื่อแสดงเป็นรายการหักจากเงินสดขาดบัญชีในงบการเงิน

เงินสดขาดบัญชีได้รับชดใช้ หมายถึง เงินสดขาดบัญชีที่ได้ตั้งค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชีไว้เต็มจำนวนแล้ว ต่อมาสามารถหาผู้รับผิดชอบและได้รับชดใช้ หรือมีการจัดทำหลักฐานรับสภาพความผิดจากเงินสดขาดบัญชีดังกล่าวเป็นที่ชัดเจนแล้ว และถือเป็นรายได้ของรอบระยะเวลาบัญชีนั้น

เงินสดเกินบัญชี หมายถึง จำนวนเงินสดที่ ตรวจนับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีหรือวันตรวจนับ มีจำนวนสูงกว่าเงินสดคงเหลือตามบัญชี

ส่วนที่ 2 วิธีปฏิบัติทางบัญชี

เงินสดขาดบัญชี

1. กรณีสามารถกำหนดตัวผู้รับผิดชอบได้

ถ้าสหกรณ์สามารถกำหนดตัวผู้รับผิดชอบต่อจำนวนเงินสดที่ขาดบัญชีได้ แต่ผู้รับผิดชอบ
ยังไม่ได้ชดใช้โดยทันที หรือยังไม่สามารถหาหลักฐานใด ๆ มาทดแทนจำนวนเงินสดที่ขาดบัญชีได้
ให้ผู้รับผิดชอบจัดทำหลักฐานรับสภาพความผิดจากเงินสดขาดบัญชี ณ วันตรวจนับเงินสด ได้แก่ หนังสือ
รับรองจำนวนเงินสด สัญญารับสภาพหนี้ (ใช้ในกรณีที่สหกรณ์มีการประเมินประเมินยอมความ โดยยอมให้
ชดใช้ภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือยอมให้มีการผ่อนชำระเป็นงวด ๆ) พร้อมทั้งจัดให้มีหลักประกันการใช้
คินให้มีมูลค่าไม่น้อยกว่าจำนวนเงินสดขาดบัญชี และให้สหกรณ์บันทึกผู้รับผิดชอบต่อจำนวนเงินสด
ขาดบัญชีดังกล่าวไว้ในบัญชี “ลูกหนี้เงินสดขาดบัญชี” โดยบันทึกบัญชี ณ วันตรวจนับเงินสด ดังนี้

เดบิต บัญชีลูกหนี้เงินสดขาดบัญชี xxx

เครดิต บัญชีเงินสด XXX

ในกรณีตรวจนับเงินสดหลังวันสิ้นปีทางบัญชีแล้วปรากฏว่ามีเงินสดขาดบัญชี หากสามารถหาหลักฐานที่พิสูจน์ได้ว่าเงินสดขาดบัญชี ณ วันตรวจนับเงินสดเป็นของวันสิ้นปีทางบัญชี ให้สหกรณ์ปรับปรุงบัญชีดังกล่าวข้างต้น ณ วันสิ้นปีทางบัญชี

ลูกหนี้เงินสดขาดบัญชีที่บันทึกบัญชีนั้น หากสหกรณ์คาดว่าจะไม่สามารถเรียกให้
ผู้รับผิดชอบชำระคืนได้ ให้สหกรณ์ตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญไว้เต็มจำนวน บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีหนี้สงสัยจะสูญ – ลูกหนี้เงินสดขาดบัญชี xxx

เครดิต บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ – ลูกหนี้เงินสดขาดบัญชี xxx

สำหรับการตัดหนี้สูญลูกหนี้เงินสดขาดบัญชี ให้สหกรณ์ปฏิบัติตามระเบียบเกี่ยวกับการ
ตัดหนี้สูญที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด และเมื่อที่ประชุมใหญ่มีมติให้ตัดบัญชีได้ ให้บันทึกบัญชี
ดังนี้

เดบิต บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ – ลูกหนี้เงินสดขาดบัญชี xxx

เครดิต บัญชีลูกหนี้เงินสดขาดบัญชี xxx

2. กรณีไม่สามารถกำหนดตัวผู้รับผิดชอบได้หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาหาผู้รับผิดชอบ

ณ วันตรวจนับเงินสด หากมีเงินสดขาดบัญชี แต่สหกรณ์ยังไม่สามารถกำหนดตัว
ผู้รับผิดชอบได้ หรืออยู่ในระหว่างดำเนินการหาผู้รับผิดชอบ ให้สหกรณ์ปฏิบัติดังนี้

2.1 เมื่อมีเงินสดขาดบัญชี

(1) บันทึกเงินสดขาดบัญชี

ณ วันตรวจนับเงินสด ให้โอนจำนวนเงินสดขาดบัญชีออกจากบัญชีเงินสดมา
บันทึกไว้ในบัญชี “ เงินสดขาดบัญชี ” เพื่อให้เงินสดคงเหลือตามบัญชีมีจำนวนเท่ากับจำนวนเงินสด
คงเหลือในมือที่ตรวจนับได้ บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีเงินสดขาดบัญชี xxx

เครดิต บัญชีเงินสด xxx

ในกรณีตรวจนับเงินสดหลังวันสิ้นปีทางบัญชีแล้วปรากฏว่ามีเงินสดขาดบัญชี
หากสามารถหาหลักฐานที่พิสูจน์ได้ว่าเงินสดขาดบัญชี ณ วันตรวจนับเงินสดเป็นของวันสิ้นปีทางบัญชี
ให้สหกรณ์ปรับปรุงบัญชีดังกล่าวข้างต้น ณ วันสิ้นปีทางบัญชี

หากสหกรณ์สามารถค้นหาสาเหตุของการเกิดเงินสดขาดบัญชีได้ว่าเกิดขึ้น
เนื่องจากสาเหตุใด เช่น หลงลืมไม่ได้นำเอกสารการจ่ายเงินมาบันทึกบัญชีในกรณีต่าง ๆ ได้แก่
ซื้อสินทรัพย์ จ่ายค่าใช้จ่ายต่าง ๆ จ่ายคืนเงินค้ำหุ้น ฯลฯ ให้สหกรณ์บันทึกบัญชีตามประเภทของ
รายการเงินที่ค้นหาสาเหตุพบ ดังนี้

เดบิต บัญชี xxx

(ให้ระบุประเภทของบัญชีที่เกิดขึ้นตามเอกสารการจ่ายเงิน)

เครดิต บัญชีเงินสดขาดบัญชี xxx

(2) บันทึกค่าเสียหายจากเงินสดขาดบัญชี

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี หากสหกรณ์ไม่สามารถค้นหาสาเหตุได้ว่าเกิดเงินสดขาดบัญชีเนื่องจากสาเหตุใด และไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบในจำนวนเงินสดขาดบัญชีได้ สหกรณ์จะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากเงินสดขาดบัญชีทั้งจำนวน โดยบันทึกค่าใช้จ่ายดังกล่าวไว้ในบัญชี “ ค่าเสียหายจากเงินสดขาดบัญชี ” ดังนี้

เดบิต บัญชีค่าเสียหายจากเงินสดขาดบัญชี	xxx
เครดิต บัญชีค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชี	xxx

2.2 เมื่อสามารถหาผู้รับผิดชอบได้และได้รับการชดเชยคืน

ภายหลังจากที่ได้มีการบันทึกเงินสดขาดบัญชีตามข้อ 2.1(1) และบันทึกค่าเสียหายจากเงินสดขาดบัญชีตามข้อ 2.1(2) ณ วันสิ้นปีทางบัญชีแล้ว หากต่อมาสามารถหาผู้รับผิดชอบต่อจำนวนเงินสดขาดบัญชีได้ และผู้รับผิดชอบได้จัดทำหลักฐานรับสภาพความผิดจากเงินสดขาดบัญชีได้แก่ หนังสือรับรองจำนวนเงินสด หรือสัญญารับสภาพหนี้ (ตามแต่กรณี) พร้อมทั้งจัดให้มีหลักประกันการใช้คืนให้มีมูลค่าไม่น้อยกว่าจำนวนเงินสดขาดบัญชีแล้ว ให้ปฏิบัติดังนี้

(1) บันทึกลดยอดเงินสดขาดบัญชี

เมื่อผู้รับผิดชอบจัดทำหลักฐานรับสภาพความผิดจากเงินสดขาดบัญชีแล้ว ให้โอนปิดบัญชีเงินสดขาดบัญชีตามจำนวนเงินที่ปรากฏตามหลักฐานรับสภาพความผิดดังกล่าวไปบันทึกไว้ในบัญชี “ ลูกหนี้เงินสดขาดบัญชี ” บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีลูกหนี้เงินสดขาดบัญชี	xxx
เครดิต บัญชีเงินสดขาดบัญชี	xxx

(2) บันทึกลดยอดค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชี

ให้รับรู้รายได้จากการที่สหกรณ์สามารถหาผู้รับผิดชอบเงินสดขาดบัญชีได้ โดยโอนปิดบัญชีค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชีตามจำนวนเงินที่ปรากฏตามหลักฐานรับสภาพความผิดจากเงินสดขาดบัญชีไปบันทึกไว้ในบัญชี “ เงินสดขาดบัญชีได้รับชดเชย ” บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชี	xxx
เครดิต บัญชีเงินสดขาดบัญชีได้รับชดเชย	xxx

(3) บันทึกการรับชำระหนี้จากลูกหนี้เงินสดขาดบัญชี

เมื่อได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้เงินสดขาดบัญชีที่ได้บันทึกบัญชีไว้ตามข้อ 2.2(1) บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)	xxx
เครดิต บัญชีลูกหนี้เงินสดขาดบัญชี	xxx

2.3 การตัดเงินสดขาดบัญชีออกจากบัญชี

เงินสดขาดบัญชีที่จะขอตัดออกจากบัญชีได้จะต้องปฏิบัติตามระเบียบเกี่ยวกับการตัดเงินสดขาดบัญชีที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด ดังนี้

(1) ต้องดำเนินการจนถึงที่สุดเพื่อให้ได้มาซึ่งหลักฐานในการหาผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายหรือดำเนินการติดตามทวงถามจนถึงที่สุดแล้ว ไม่สามารถเรียกให้ผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายได้ ดังนี้

(1.1) กรณีเงินสดขาดบัญชีเนื่องจากถูกโจรกรรม ให้สหกรณ์ดำเนินการแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ และจัดให้มีคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโจรกรรม ความเหมาะสมของการเก็บรักษาเงินสด จำนวนเงินสดที่ถูกโจรกรรม พร้อมทั้งบันทึกข้อสรุปเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไว้ในรายงานการประชุมคณะกรรมการดำเนินการ

(1.2) กรณีเงินสดขาดบัญชีเนื่องจากสหกรณ์ประสพภัยพิบัติ หรือผู้เก็บรักษาเงินสดประสพอุบัติเหตุจนเป็นเหตุให้เงินสดในความรับผิดชอบสูญหาย ให้สหกรณ์ตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดภัยพิบัติ/อุบัติเหตุ ความเหมาะสมของการเก็บรักษาเงินสด จำนวนเงินสดที่ได้รับความเสียหาย พร้อมทั้งบันทึกข้อสรุปเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไว้ในรายงานการประชุมคณะกรรมการดำเนินการ

(1.3) กรณีเงินสดขาดบัญชีเนื่องจากการทุจริต ให้สหกรณ์ค้นหาหลักฐานที่ชัดเจนเพื่อดำเนินคดีและให้มีการติดตามผลทางคดีจนถึงที่สุด หรือให้สหกรณ์จัดทำหนังสือ / หลักฐานการติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ตามสมควรแก่กรณีจนถึงที่สุด

(2) มีการตั้งค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชีไว้เต็มจำนวนแล้วก่อนการขออนุมัติตัดบัญชี และได้มีการเสนอที่ประชุมใหญ่ให้พิจารณาอนุมัติตัดจำหน่ายจำนวนเงินสดขาดบัญชีออกจากบัญชี เมื่อที่ประชุมใหญ่มีมติอนุมัติแล้ว ให้บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชี	xxx
เครดิต บัญชีเงินสดขาดบัญชี	xxx

อนึ่ง กรณีปีก่อน ๆ สหกรณ์มีเงินสดขาดบัญชีและได้ปฏิบัติทางบัญชีโดยตั้งสำรองเงินสดขาดบัญชีไว้แล้ว ให้โอนปิดบัญชี “ สำรองเงินสดขาดบัญชี ” ไปบันทึกไว้ในบัญชี “ ค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชี ” โดยบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีสำรองเงินสดขาดบัญชี	xxx
เครดิต บัญชีค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชี	xxx

3. กรณีมีเงินสดขาดบัญชี เนื่องจากการปิดเศษสตางค์

ถ้าสหกรณ์มีเงินสดขาดบัญชี เนื่องจากจ่ายเงินเกินกว่าจำนวนรายการที่ต้องจ่ายจริงตามเอกสาร อันเป็นผลเนื่องมาจากการปิดเศษสตางค์ของจำนวนเงินที่ต้องจ่าย ทำให้สหกรณ์ต้องจ่ายเงินในจำนวนที่มากกว่าจำนวนเงินที่นำไปบันทึกบัญชี ในกรณีดังกล่าวให้สหกรณ์บันทึกจำนวนเงินที่จ่ายเกินไปนั้นไว้ในบัญชี “ ค่าใช้จ่ายอื่น ” ดังนี้

เดบิต บัญชีค่าใช้จ่ายอื่น	xxx
เครดิต บัญชีเงินสด	xxx

เงินสดเกินบัญชี

ณ วันตรวจนับเงินสด หากพบว่าเงินสดเกินบัญชี ให้สหกรณ์ปฏิบัติดังนี้

1. ถ้าไม่ทราบสาเหตุของการเกิดเงินสดเกินบัญชี

ให้สหกรณ์ปรับปรุงบัญชีเงินสดให้มีจำนวนคงเหลือเท่ากับจำนวนเงินสดที่ตรวจนับได้ โดยเพิ่มยอดในบัญชีเงินสดด้วยจำนวนเงินที่เกินบัญชี โดยบันทึกไว้ในบัญชี “ เงินสดเกินบัญชี ” ดังนี้

เดบิต บัญชีเงินสด	xxx
เครดิต บัญชีเงินสดเกินบัญชี	xxx

ในกรณีตรวจนับเงินสดหลังวันสิ้นปีทางบัญชีแล้วปรากฏว่ามีเงินสดเกินบัญชีหากสามารถหาหลักฐานที่พิสูจน์ได้ว่าเงินสดเกินบัญชี ณ วันตรวจนับเงินสดเป็นของวันสิ้นปีทางบัญชี ให้สหกรณ์ปรับปรุงบัญชีดังกล่าวข้างต้น ณ วันสิ้นปีทางบัญชี

2. ให้สหกรณ์ตรวจสอบค้นหาสาเหตุที่ทำให้เกิดเงินสดเกินบัญชี

2.1 กรณีที่สามารถค้นหาสาเหตุได้

ให้สหกรณ์บันทึกบัญชีตามประเภทของรายการเงินที่ค้นหาสาเหตุพบดังนี้

เดบิต บัญชีเงินสดเกินบัญชี	xxx
เครดิต บัญชี.....	xxx

(ให้ระบุประเภทของบัญชีที่เกิดขึ้นตามเอกสารการรับเงิน)

2.2 กรณีที่ไม่สามารถค้นหาสาเหตุได้

ให้คงบัญชีเงินสดเกินบัญชีไว้จนกว่าจะพ้นอายุความเรียกร้องสิทธิ และเมื่อพ้นอายุความแล้ว หากไม่มีผู้ใดใช้สิทธิเรียกร้องก็ให้โอนเงินสดเกินบัญชีดังกล่าวเป็นรายได้อื่นของสหกรณ์ต่อไป บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีเงินสดเกินบัญชี	xxx
เครดิต บัญชีรายได้อื่น	xxx

3. กรณีมีเงินสดเกินบัญชี เนื่องจากการปิดเศษสตางค์

ถ้าสหกรณ์มีเงินสดเกินบัญชี เนื่องจากรับเงินเกินกว่าจำนวนรายรับที่ได้รับจริงตามเอกสารอันเป็นผลเนื่องมาจากการปิดเศษสตางค์ของจำนวนเงินที่ได้รับ ทำให้สหกรณ์ได้รับเงินในจำนวนที่มากกว่าจำนวนเงินที่นำไปบันทึกบัญชี ในกรณีดังกล่าวให้สหกรณ์บันทึกจำนวนเงินที่ได้รับเกินมานั้นไว้ในบัญชี “ รายได้อื่น ” ดังนี้

เดบิต บัญชีเงินสด

xx

เครดิต บัญชีรายได้อื่น

xx

ส่วนที่ 3 การแสดงรายการในงบการเงิน และการเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

การแสดงผลการดำเนินงาน

บัญชีลูกหนี้เงินสดขาดบัญชี

แสดงรายการในงบดุลภายใต้หัวข้อสินทรัพย์หมุนเวียนเป็นรายการลูกหนี้อื่น ๆ โดยแสดงรวมไว้ในรายการลูกหนี้ระยะสั้น – สุทธิ และแสดงรายละเอียดในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

บัญชีเงินสดขาดบัญชี

แสดงรายการในงบดุลภายใต้หัวข้อสินทรัพย์หมุนเวียน โดยแสดงรายการเป็นเอกเทศถัดจากรายการ เงินสดและเงินฝากธนาคาร

บัญชีค่าเสียหายจากเงินสดขาดบัญชี

แสดงรายการในงบกำไรขาดทุน ภายใต้หัวข้อค่าใช้จ่าย หรือค่าใช้จ่ายดำเนินงาน (แล้วแต่กรณี)

บัญชีค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชี

แสดงเป็นรายการหักจากเงินสดขาดบัญชีในงบดุล

บัญชีเงินสดขาดบัญชีได้รับชดเชย

แสดงในงบกำไรขาดทุน ภายใต้หัวข้อรายได้ หรือ รายได้อื่น (แล้วแต่กรณี)

บัญชีเงินสดเกินบัญชี

แสดงรายการในงบดุลภายใต้หัวข้อหนี้สินหมุนเวียนเป็นหนี้สินหมุนเวียนอื่น

การเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

กรณีสหกรณ์มีเงินสดขาดบัญชี ให้เปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงินว่าสหกรณ์ได้มีการดำเนินการไปแล้วอย่างไรกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ส่วนที่ 4 ตัวอย่างการปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับเงินสดขาดบัญชี/เกินบัญชี

ตัวอย่างที่ 1 กรณีเงินสดขาดบัญชีไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบได้หรืออยู่ในระหว่างการพิจารณาผู้รับผิดชอบ

เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2545 สหกรณ์ถูกโจรกรรมเงินสดจำนวน 10,000 บาท โดยสหกรณ์ได้ดำเนินการแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว และในวันสิ้นปีทางบัญชีสหกรณ์ยังไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบใช้ได้

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

10 ตุลาคม 2545	บันทึกเงินสดถูกโจรกรรม โดย	
	เดบิต บัญชีเงินสดขาดบัญชี	10,000
	เครดิต บัญชีเงินสด	10,000
31 ธันวาคม 2545	บันทึกค่าเสียหายจากเงินสดขาดบัญชี โดย	
	เดบิต บัญชีค่าเสียหายจากเงินสดขาดบัญชี	10,000
	เครดิต บัญชีค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชี	10,000

การแสดงรายการในงบการเงิน

งบดุล (บางส่วน)

สินทรัพย์หมุนเวียน

หมายเหตุ

เงินสดและเงินฝากธนาคาร	2	
เงินสดขาดบัญชี	3	10,000.00
หัก ค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชี		<u>10,000.00</u>
		<u>0.00</u>
เงินฝากสหกรณ์		

การเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

3. เงินสดขาดบัญชี

เงินสดขาดบัญชีจำนวน 10,000.00 บาท เป็นเงินสดที่ถูกโจรกรรมไปเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2545 สหกรณ์ได้ดำเนินการแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว

ตัวอย่างที่ 2 การตัดเงินสดขาดบัญชีออกจากบัญชี

ต่อเนื่องจากตัวอย่างที่ 1 ต่อมา ที่ประชุมใหญ่มีมติให้ตัดจำหน่ายเงินสดขาดบัญชีออกจากบัญชีได้ เนื่องจากไม่สามารถสอบสวนหาข้อเท็จจริงและไม่สามารถติดตามคนร้ายได้

การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการตัดจำหน่ายเงินสดขาดบัญชีออกจากบัญชีเป็นดังนี้

เดบิต บัญชีค่าเผื่อเงินสดขาดบัญชี	10,000
เครดิต บัญชีเงินสดขาดบัญชี	10,000

ตัวอย่างที่ 3 เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2546 ผู้สอบบัญชีได้ตรวจนับเงินสดคงเหลือในมือของสหกรณ์ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของนางสมใจ ตำแหน่งเจ้าหน้าที่การเงิน ปรากฏว่ามีเงินสดขาดบัญชีจำนวน 5,000 บาท โดยนางสมใจได้ทำหนังสือรับรองจำนวนเงินสดแล้ว และจากการตรวจสอบพบว่าเงินสดขาดบัญชีจำนวนดังกล่าวขาดบัญชีต่อเนื่องมาตั้งแต่ก่อนวันสิ้นปีทางบัญชี 31 มีนาคม 2546 แล้ว

การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับเงินสดขาดบัญชี ณ วันสิ้นปีทางบัญชีเป็นดังนี้

เดบิต บัญชีลูกหนี้เงินสดขาดบัญชี	5,000
เครดิต บัญชีเงินสด	5,000

ส่วนที่ 5 การถือปฏิบัติ

ให้ยกเลิกคำแนะนำใด ๆ ในส่วนที่ได้กำหนดไว้แล้วในคำแนะนำนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับคำแนะนำนี้ ให้ใช้คำแนะนำนี้แทน

ทั้งนี้ ให้ถือปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2547 เป็นต้นไป และให้ใช้คำแนะนำนี้กับกลุ่มเกษตรกรโดยอนุโลม

ให้ไว้ ณ วันที่ 20 สิงหาคม 2546

(ลงชื่อ) **สุพัตรา ธนเสนีวัฒน์**

(นางสาวสุพัตรา ธนเสนีวัฒน์)

อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

คำแนะนำกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับเงินลงทุน

พ.ศ. 2544

.....

เงินลงทุนเป็นสินทรัพย์ที่สหกรณ์ถือไว้โดยมีวัตถุประสงค์ให้ได้รับผลตอบแทนในรูปของรายได้ในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งการลงทุนของสหกรณ์มีทั้งการลงทุนในระยะสั้น และระยะยาว รวมทั้งลงทุนในหลักทรัพย์ที่อยู่ในความต้องการของตลาดและไม่อยู่ในความต้องการของตลาด ทั้งนี้ การลงทุนดังกล่าวของสหกรณ์ต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 อย่างไรก็ตามเมื่อสหกรณ์นำเงินไปลงทุนก็จะมีปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่การจ่ายเงินเพื่อลงทุน การรับรายได้จากการลงทุน การปรับมูลค่าเงินลงทุน ตลอดจนการจำหน่ายเงินลงทุน ดังนั้น เพื่อให้วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับเงินลงทุนของสหกรณ์เป็นไปโดยถูกต้อง เหมาะสม และปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน อาศัยอำนาจตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ข้อ 5 กรมตรวจบัญชีสหกรณ์จึงให้คำแนะนำวิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับเงินลงทุน โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ความหมาย

ส่วนที่ 2 วิธีปฏิบัติทางบัญชี

ส่วนที่ 3 การแสดงรายการในงบการเงินและการเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบ
งบการเงิน

ส่วนที่ 4 ตัวอย่างการปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับเงินลงทุน

ส่วนที่ 1 / ความหมาย

เงินลงทุน หมายถึง หลักทรัพย์ตามประกาศของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติที่สหกรณ์ถือไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้รับประโยชน์ในรูปของรายได้ (เช่น ดอกเบี้ย เงินปันผล) หรือในรูปของประโยชน์อย่างอื่นที่สหกรณ์ได้รับ (เช่น ประโยชน์ที่จะได้รับจากความสัมพันธ์ทางการค้า) ทั้งนี้ อาจเป็นเงินลงทุนที่สหกรณ์ตั้งใจถือไว้ชั่วคราวและอาจจะขายเมื่อมีความต้องการเงินสดหรือตั้งใจถือไว้เป็นระยะเวลานานเพื่อให้ได้รับผลตอบแทนก็ได้ อย่างไรก็ตาม เงินลงทุนไม่ให้นำหมายรวมถึงสินค้าคงเหลือที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ที่สหกรณ์ซื้อมาเพื่อขายหรือใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานของสหกรณ์

เงินลงทุนระยะสั้น หมายถึง หลักทรัพย์ตามประกาศของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติที่สหกรณ์ถือไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้รับประโยชน์ในรูปของรายได้หรือประโยชน์อย่างอื่น และเป็นหลักทรัพย์ที่สหกรณ์ตั้งใจถือไว้ชั่วคราว จะขายเมื่อมีความต้องการเงินสด รวมทั้งส่วนของเงินลงทุนระยะยาวที่ครบกำหนดไถ่ถอนภายในรอบหนึ่งปีบัญชีถัดไป

เงินลงทุนระยะยาว หมายถึง หลักทรัพย์ตามประกาศของคณะกรรมการพัฒนาการ
สหกรณ์แห่งชาติที่สหกรณ์ถือไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้รับประโยชน์ในรูปของรายได้หรือประโยชน์
อย่างอื่น และเป็นหลักทรัพย์ที่สหกรณ์ตั้งใจถือไว้เป็นระยะเวลานานเกินกว่า 1 ปี รวมถึงเงินลงทุนที่ไม่มี
กำหนดอายุไถ่ถอน

เงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาด หมายถึง หลักทรัพย์หรือเงินลงทุนที่มีการ
ซื้อ-ขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หรือตลาดหลักทรัพย์อื่นที่มีการเผยแพร่ราคาต่อสาธารณชน

เงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด หมายถึง เงินลงทุนทั่วไปที่ไม่มีการซื้อ-
ขายกันในตลาดหลักทรัพย์ เช่น หุ้นชุมนุมสหกรณ์ หุ้นบริษัทสหประกันชีวิต เป็นต้น

มูลค่ายุติธรรม หมายถึง จำนวนเงินที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงแลกเปลี่ยนทรัพย์สินกันหรือ
อาจหมายถึงราคาเสนอซื้อหรือราคาปิดของหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยหรือตลาด
หลักทรัพย์อื่นที่เผยแพร่ต่อสาธารณชนในแต่ละวัน

ราคาทุนหรือราคาตามบัญชี หมายถึง จำนวนเงินทั้งสิ้นที่สหกรณ์จ่ายไปเพื่อให้ได้มา
ซึ่งเงินลงทุนนั้น ได้แก่ ราคาจ่ายซื้อเงินลงทุน ค่านายหน้า ค่าธรรมเนียม และค่าภาษีอากร เป็นต้น

ค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน หมายถึง ส่วนต่างที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่า
เงินลงทุนระหว่างราคาทุนหรือราคาตามบัญชีกับมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์

กำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น หมายถึง ส่วนต่างระหว่างราคาตาม
บัญชีรวม (ราคาทุนรวม) ของเงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาดที่ต่ำกว่าหรือสูงกว่ามูลค่ายุติธรรม
รวมของเงินลงทุนนั้น ซึ่งถือเป็นส่วนเกินทุนหรือส่วนต่ำกว่าทุนที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่าเงินลงทุน
กำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นนี้ให้ตั้งบัญชีพักไว้จนกว่าจะจำหน่ายเงินลงทุนนั้นได้จึงจะรับรู้
ส่วนต่างนั้นเป็นรายได้หรือค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุน

ราคาทุนรวม หมายถึง ราคาทุนของหลักทรัพย์ทุกหน่วย ทุกประเภทรวมกัน

ราคาตลาดรวม หมายถึง จำนวนเงินที่อาจได้รับการขายหลักทรัพย์ทุกหน่วย ทุก
ประเภทรวมกัน

ส่วนที่ 2 / วิธีปฏิบัติทางบัญชี

1. การนำเงินไปลงทุน

กรณีที่สหกรณ์นำเงินไปลงทุนไม่ว่าจะเป็นเงินลงทุนประเภทใดหรือลักษณะใด ภายใต้บทบัญญัติ
ในมาตรา 62 ของพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ให้สหกรณ์บันทึกบัญชีด้วยราคาทุน ดังนี้

เดบิต บัญชีเงินลงทุน xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร

(ตามแต่กรณี) xxx

2. การรับผลตอบแทนจากการลงทุน

เมื่อสหกรณ์ได้รับผลประโยชน์จากเงินลงทุนทั้งในรูปของรายได้ เช่น ดอกเบี้ย เงินปันผล เป็นต้น ให้สหกรณ์บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

เครดิต บัญชีผลตอบแทนจากการลงทุน xxx

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี หากสหกรณ์ยังไม่ได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนและสหกรณ์สามารถคำนวณหาผลตอบแทนที่พึงได้รับตามระยะเวลาในการลงทุนได้ โดยคำนวณจากอัตราผลตอบแทนที่ได้มีการกำหนดสำหรับเงินลงทุนนั้น ๆ ให้สหกรณ์บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีผลตอบแทนจากการลงทุนค้างรับ xxx

เครดิต บัญชีผลตอบแทนจากการลงทุน xxx

อย่างไรก็ตาม การลงทุนในบางลักษณะไม่สามารถคำนวณหาผลตอบแทนที่พึงได้รับได้ เช่น เงินปันผลซึ่งจะได้รับผลตอบแทนเท่าใดขึ้นอยู่กับผลการดำเนินงานของกิจการที่สหกรณ์นำเงินไปลงทุน เป็นต้น ให้รับรู้รายได้เมื่อได้รับแจ้งผลตอบแทนที่จะได้รับ

3. การตีราคาและการปรับมูลค่าเงินลงทุน ณ วันสิ้นปีทางบัญชี

3.1 การตีราคาเงินลงทุน ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ให้สหกรณ์ตีราคาเงินลงทุน ดังนี้

เงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาดหลักทรัพย์ ให้ตีราคาตามมูลค่ายุติธรรม

เงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาดหลักทรัพย์ ให้ตีราคาตามราคาทุน

3.2 การปรับมูลค่าเงินลงทุน ณ วันสิ้นปีทางบัญชี

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี หากมูลค่ายุติธรรมของเงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาดหลักทรัพย์แตกต่างจากราคาทุน ผลต่างที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่าเงินลงทุนดังกล่าวให้ทำการปรับมูลค่าเงินลงทุนและโดยที่เงินลงทุนของสหกรณ์เป็นเงินลงทุนในลักษณะเผื่อขาย ดังนั้น การปรับมูลค่าเงินลงทุนจึงบันทึกไว้ในบัญชี “ค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน” กับบัญชี “กำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น” ซึ่งบัญชีกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นนี้จะตั้งเป็นบัญชีพักไว้จนกว่าจะจำหน่ายเงินลงทุนได้จึงจะรับรู้เป็นรายได้หรือค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุนในปีที่จำหน่ายเงินลงทุนได้ สำหรับวิธีปฏิบัติในการปรับมูลค่าเงินลงทุนทำได้โดย

3.2.1 กรณีราคาทุนสูงกว่ามูลค่ายุติธรรม

ผลต่างที่คำนวณได้ถือเป็นส่วนต่ำกว่าทุนที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่าเงินลงทุน ซึ่งถือเป็นผลขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น ดังนั้น จึงให้ตั้งพักไว้ในบัญชี “กำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น” ซึ่งจะต้องบันทึกการคู่กับบัญชี “ค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน” ดังนี้

เดบิต บัญชีกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น xxx

เครดิต บัญชีค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน xxx

3.2.2 กรณีราคาทุนต่ำกว่ามูลค่ายุติธรรม

ผลต่างที่คำนวณได้ถือเป็นส่วนเกินทุนที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่าเงินลงทุน ซึ่งถือเป็นผลกำไรที่ยังไม่เกิดขึ้นให้ตั้งพักไว้ในบัญชี “กำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น” กับบัญชี “ค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน” เช่นเดียวกัน แต่วิธีปฏิบัติทางบัญชีเป็นไปในทางตรงกันข้าม ดังนี้

เดบิต บัญชีค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน xxx

เครดิต บัญชีกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น xxx

จากทั้งสองกรณีข้างต้นจะเห็นได้ว่า ทั้งบัญชี “กำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น” และบัญชี “ค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน” อาจมียอดดุลทั้งทางด้านเดบิต และด้านเครดิต ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับส่วนต่างที่เกิดขึ้นระหว่างราคาทุนกับมูลค่ายุติธรรม

4. การจำหน่ายเงินลงทุน

เมื่อสหกรณ์จำหน่ายเงินลงทุนได้ ให้สหกรณ์โอนปิดบัญชีที่เกี่ยวข้องกับเงินลงทุนเฉพาะส่วนที่จำหน่ายได้ทั้งหมดเพื่อคำนวณหาผลกำไรหรือขาดทุนจากการจำหน่ายเงินลงทุน ดังนี้

4.1 กรณีเงินลงทุนที่จำหน่ายได้มีผลกำไรที่ยังไม่เกิดขึ้น ซึ่งได้มีการตั้งพักบัญชีไว้ในบัญชีกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นทางด้านเครดิต กับบัญชีค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุนทางด้านเดบิต ให้บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

บัญชีกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น xxx

บัญชีขาดทุนจากการจำหน่ายเงินลงทุน

(กรณีมีผลขาดทุนจากการจำหน่าย) xxx

เครดิต บัญชีเงินลงทุน (ราคาทุน) xxx

บัญชีค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน xxx

บัญชีกำไรจากการจำหน่ายเงินลงทุน

(กรณีมีผลกำไรจากการจำหน่าย) xxx

4.2 กรณีเงินลงทุนที่จำหน่ายได้มีผลขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น ซึ่งได้มีการตั้งพักบัญชีไว้ในบัญชีกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นทางด้านเดบิต กับบัญชีค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุนทางด้านเครดิต ให้บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)	xxx
บัญชีค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน	xxx
บัญชีขาดทุนจากการจำหน่ายเงินลงทุน	
(กรณีมีผลขาดทุนจากการจำหน่าย)	xxx
เครดิต บัญชีเงินลงทุน (ราคาทุน)	xxx
บัญชีกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น	xxx
บัญชีกำไรจากการจำหน่ายเงินลงทุน	
(กรณีมีผลกำไรจากการจำหน่าย)	xxx

5. การตัดจำหน่ายเงินลงทุน

ในกรณีกิจการที่สหกรณ์นำเงินไปลงทุนเกิดล้มละลายหรือมีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่นอนที่จะไม่ได้รับคืน ให้สหกรณ์ตัดจำหน่ายเงินลงทุนโดยโอนปิดบัญชีที่เกี่ยวข้องกับเงินลงทุนนั้นและรับรู้ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นโดยบันทึกไว้ในบัญชี “ขาดทุนจากการตัดจำหน่ายเงินลงทุน” ดังนี้

5.1 เงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด ให้ตัดจำหน่ายโดยโอนปิดบัญชี “เงินลงทุน” ไปยังบัญชี “ขาดทุนจากการตัดจำหน่ายเงินลงทุน” ด้วยจำนวนเงินตามราคาทุนของเงินลงทุนที่สหกรณ์มีอยู่ในกิจการที่ล้มละลายนั่น บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีขาดทุนจากการตัดจำหน่ายเงินลงทุน	xxx
เครดิต บัญชีเงินลงทุน	xxx

5.2 เงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาด ให้ตัดจำหน่ายโดยโอนปิดบัญชีที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งได้แก่ บัญชีเงินลงทุน บัญชีค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน (ตามจำนวนเงินที่ได้มีการตั้งพักไว้สำหรับเงินลงทุนในกิจการที่ล้มละลายหรือเลิกกิจการนั้น) และบัญชีกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น ไปยังบัญชี “ขาดทุนจากการตัดจำหน่ายเงินลงทุน” โดยจะต้องพิจารณาว่าเงินลงทุนในกิจการที่ล้มละลายนั่น สหกรณ์ได้มีการปรับมูลค่าเพื่อให้จำนวนเงินตามบัญชีเป็นไปตามมูลค่ายุติธรรมของเงินลงทุนนั้น ๆ ไว้ ตามกรณีใดดังต่อไปนี้

กรณีที่ได้มีการปรับมูลค่าลดลงให้เท่ากับมูลค่ายุติธรรม ซึ่งได้ทำการปรับมูลค่าโดยบันทึกบัญชีไว้ตามข้อ 3.2.1 การตัดจำหน่ายเงินลงทุน บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน	xxx
บัญชีขาดทุนจากการตัดจำหน่ายเงินลงทุน	xxx

เครดิต	บัญชีเงินลงทุน (ราคาทุน)	xxx
	บัญชีกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น	xxx
กรณีที่ได้มีการปรับมูลค่าเพิ่มขึ้นให้เท่ากับมูลค่ายุติธรรม ซึ่งได้ทำการปรับมูลค่าโดยบันทึกบัญชีไว้ตามข้อ 3.2.2 การตัดจำหน่ายเงินลงทุน บันทึกบัญชีดังนี้		
เดบิต	บัญชีกำไร (ขาดทุน)	
	จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น	xxx
	บัญชีขาดทุนจากการตัดจำหน่ายเงินลงทุน	xxx
เครดิต	บัญชีเงินลงทุน (ราคาทุน)	xxx
	บัญชีค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน	xxx
อนึ่ง ในภายหลังหากสหกรณ์ได้รับคืนเงินจากเงินลงทุนที่สหกรณ์ได้ตัดจำหน่ายออกจากบัญชีแล้ว ไม่ว่าจะได้รับคืนทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนก็ตาม ให้สหกรณ์บันทึกจำนวนเงินที่ได้รับคืนนั้น บันทึกบัญชีดังนี้		
เดบิต	บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)	xxx
เครดิต	บัญชีรายได้จากเงินลงทุนที่ได้รับคืน	xxx

ส่วนที่ 3 / การแสดงรายการในงบการเงินและการเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

การแสดงรายการในงบการเงิน

บัญชีเงินลงทุน	แสดงรายการในงบดุลโดยแยกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ เงินลงทุนระยะสั้น และเงินลงทุนระยะยาว ตามความหมายที่ได้กล่าวข้างต้น และแสดงรายละเอียดในหมายเหตุประกอบงบการเงิน แยกเป็นเงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาดและเงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด
บัญชีผลตอบแทนจากการลงทุน	แสดงรายการในงบกำไรขาดทุน ภายใต้หัวข้อรายได้หรือรายได้อื่น (แล้วแต่กรณี)
บัญชีผลตอบแทนจากการลงทุนค้างรับ	แสดงรายการในงบดุล ภายใต้หัวข้อสินทรัพย์หมุนเวียนเป็นสินทรัพย์หมุนเวียนอื่น

บัญชีกำไร (ขาดทุน) จาก เงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น	แสดงรายการในงบดุลเป็นส่วนทุนของสหกรณ์โดยในกรณีที่แสดงผล ขาดทุนให้แสดงตัวเลขไว้ในวงเล็บ
บัญชีค่าเผื่อการปรับ มูลค่าเงินลงทุน	แสดงรายการไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงินเป็นรายการบวก หรือหักมูลค่าตามบัญชีของเงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาด
บัญชีกำไร (ขาดทุน) จาก การจำหน่ายเงินลงทุน	แสดงรายการในงบกำไรขาดทุน โดยในกรณีที่แสดงผลกำไรให้แสดง รายการภายใต้หัวข้อรายได้หรือรายได้อื่น (แล้วแต่กรณี) และกรณีที่ เป็นผลขาดทุนให้แสดงรายการภายใต้หัวข้อค่าใช้จ่ายหรือค่าใช้จ่าย ดำเนินงาน (แล้วแต่กรณี) สำหรับกรณีที่มิกำไรหรือขาดทุนจากการ จำหน่ายเงินลงทุนเป็นจำนวนเงินมากอย่างมีสาระสำคัญ ให้แสดง รายการไว้เป็นรายการพิเศษ
บัญชีขาดทุนจากการ ตัดจำหน่ายเงินลงทุน	แสดงรายการในงบกำไรขาดทุนภายใต้หัวข้อค่าใช้จ่ายหรือค่าใช้จ่าย ดำเนินงาน (แล้วแต่กรณี) สำหรับกรณีที่ขาดทุนจากการตัดจำหน่ายมีจำนวนเงินมากอย่างมี สาระสำคัญ ให้แสดงรายการไว้เป็นรายการพิเศษ
บัญชีรายได้จากเงินลงทุน ที่ได้รับคืน	แสดงรายการในงบกำไรขาดทุน ภายใต้หัวข้อรายได้หรือรายได้อื่น (แล้วแต่กรณี)

การเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

1. ให้เปิดเผยนโยบายการบัญชีเกี่ยวกับการตีราคาเงินลงทุนและการรับรู้การเปลี่ยนแปลง
มูลค่าของเงินลงทุน ตลอดจนการรับรู้รายได้จากการจำหน่ายเงินลงทุน
2. ให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่าเงินลงทุนทั้งเงินลงทุนระยะสั้นและเงินลงทุนระยะยาว ดังนี้
 - 2.1 เงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาด

ให้เปิดเผยมูลค่าของหน่วยลงทุนแต่ละหน่วยในราคาทุน และมูลค่ายุติธรรม
ตลอดจนเปิดเผยราคาทุนรวมของเงินลงทุนบวกหรือหักด้วยค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน พร้อมทั้งแสดง
ยอดรวม
 - 2.2 เงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด

ให้เปิดเผยมูลค่าของหน่วยลงทุนแต่ละหน่วยในราคาทุน และราคาทุนรวมของ
เงินลงทุน

3. ให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น โดยเปิดเผยให้ทราบถึงจำนวนเงินต้นงวด การเปลี่ยนแปลงในระหว่างงวด และจำนวนเงินคงเหลือในวันสิ้นปีทางบัญชี

4. ให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการตัดจำหน่ายเงินลงทุนออกจากบัญชี โดยเปิดเผยให้ทราบถึงชื่อหน่วยลงทุน ราคาทุน ผลขาดทุนจากการตัดจำหน่าย และสาเหตุที่ตัดจำหน่ายเงินลงทุนนั้น

ส่วนที่ 4 / ตัวอย่างการปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับเงินลงทุน

ตัวอย่างที่ 1

ในระหว่างปี 2543 สหกรณ์ได้ลงทุนระยะสั้นโดยซื้อหุ้นของบริษัทเงินทุนมั่นคง (มหาชน) จำกัด จำนวน 100 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท และซื้อพันธบัตรรัฐบาลมูลค่า 10,000 บาท ซึ่งมีกำหนดไถ่ถอน 2 ปี

ปรากฏว่า ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543 ซึ่งเป็นวันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์ หุ้นของบริษัทเงินทุนมั่นคง (มหาชน) จำกัด มีมูลค่ายุติธรรมเพียงหุ้นละ 90 บาท

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

ณ วันสิ้นปีทางบัญชีให้สหกรณ์ปรับมูลค่าเงินลงทุนของบริษัทเงินทุนมั่นคง (มหาชน) จำกัด ให้มีมูลค่าเท่ากับมูลค่ายุติธรรม ดังนี้

ราคาทุน	100 x 100	=	10,000	บาท
มูลค่ายุติธรรม	100 x 90	=	<u>9,000</u>	บาท
ผลต่าง		=	<u>1,000</u>	บาท

บันทึกบัญชีเพื่อปรับมูลค่าเงินลงทุน ดังนี้

เดบิต บัญชีกำไร (ขาดทุน)

จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น 1,000

เครดิต บัญชีค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน 1,000

การเปิดเผยข้อมูล

• งบดุล (บางส่วน)

สหกรณ์.....จำกัด

งบดุล

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543

		<u>ปี 2543</u>
	<u>หมายเหตุ</u>	<u>(บาท)</u>
สินทรัพย์		
สินทรัพย์หมุนเวียน		
เงินสดและเงินฝากธนาคาร	2	
.....		
.....		
เงินลงทุนระยะสั้น	3	9,000
.....		
รวมสินทรัพย์หมุนเวียน		
พันธบัตรรัฐบาล		10,000
.....		
รวมสินทรัพย์		
หนี้สินและทุนของสหกรณ์		
หนี้สินหมุนเวียน		
.....		
.....		
ทุนของสหกรณ์		
.....		
.....		
ทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบและอื่น ๆ		
กำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น		(1,000)
.....		
รวมทุนของสหกรณ์		
รวมหนี้สินและทุนของสหกรณ์		

• เหตุประกอบงบการเงิน (บางส่วน)

1. สรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญ

-
-
- เงินลงทุนระยะสั้น / เงินลงทุนระยะยาว ที่เป็นเงินลงทุนในหลักทรัพย์ที่อยู่ในความต้องการของตลาด แสดงด้วยมูลค่ายุติธรรม ทั้งนี้สหกรณ์รับรู้การเปลี่ยนแปลงมูลค่าของเงินลงทุนเป็นกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น โดยแสดงเป็นรายการแยกต่างหากในส่วนทุนของสหกรณ์ และจะรับรู้เป็นรายได้ หรือค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุนเมื่อสหกรณ์ได้จำหน่ายเงินลงทุนนั้น สำหรับเงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาดแสดงด้วยราคาทุน

2. เงินสดและเงินฝากธนาคาร

.....

3. เงินลงทุนระยะสั้น ประกอบด้วย

	ปี 2543	
	ราคาทุน	มูลค่ายุติธรรม
เงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาด		
หุ้นบริษัทเงินทุนมั่นคง (มหาชน) จำกัด	10,000	9,000
หัก ค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน	<u>1,000</u>	
	<u>9,000</u>	

ตัวอย่างที่ 2

จากตัวอย่างที่ 1 ในปีต่อมา คือ ปี 2544 สหกรณ์ลงทุนเพิ่มเติม โดยซื้อหุ้นบริษัทเงินทุนสินเจริญ (มหาชน) จำกัด จำนวน 100 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท ปรากฏว่า ณ วันสิ้นปีทางบัญชีหุ้นบริษัทเงินทุนมั่นคง (มหาชน) จำกัด มีมูลค่ายุติธรรมหุ้นละ 110 บาท และหุ้นบริษัทเงินทุนสินเจริญ (มหาชน) จำกัด มีมูลค่ายุติธรรม เพียงหุ้นละ 80 บาท

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

ณ วันสิ้นปีทางบัญชีให้สหกรณ์ปรับมูลค่าเงินลงทุนของสถาบันการเงินทั้ง 2 แห่ง ให้มีมูลค่าเท่ากับมูลค่ายุติธรรม ดังนี้

ชื่อบริษัท	ราคาทุน	มูลค่ายุติธรรม	ผลต่าง
บริษัทเงินทุนมั่นคง จำกัด	10,000	11,000	1,000
บริษัทเงินทุนสินเจริญ จำกัด	<u>10,000</u>	<u>8,000</u>	<u>(2,000)</u>
รวม	<u>20,000</u>	<u>19,000</u>	<u>(1,000)</u>

กรณีเช่นนี้ไม่ต้องทำการปรับปรุงรายการขาดทุนจากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นเพิ่มเติมแต่อย่างใด เนื่องจากในบัญชีกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น ได้มีการตั้งพักขาดทุนจากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นไว้ในบัญชีแล้ว จำนวน 1,000 บาท โดยเป็นยอดคงเหลือเท่ากับจำนวนที่คำนวณได้พอดี

นอกจากนี้ โดยที่พันธบัตรรัฐบาลมีกำหนดไถ่ถอนภายใน 2 ปี คือ ในปี 2545 ซึ่งเป็นปีถัดไปจึงเป็นเงินลงทุนที่มีกำหนดไถ่ถอนภายในหนึ่งปี ดังนั้น การแสดงรายการในงบดุลจึงให้แสดงรายการไว้เป็นเงินลงทุนระยะสั้น

การเปิดเผยข้อมูล

• งบดุล (บางส่วน)

สหกรณ์.....จำกัด			
งบดุล			
ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2544 และ 2543			
		<u>ปี 2544</u>	<u>ปี 2543</u>
	<u>หมายเหตุ</u>	<u>(บาท)</u>	<u>(บาท)</u>
สินทรัพย์			
สินทรัพย์หมุนเวียน			
เงินสดและเงินฝากธนาคาร	2		
.....			
.....			
เงินลงทุนระยะสั้น	3	29,000	9,000
.....		<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมสินทรัพย์หมุนเวียน		<u>.....</u>	<u>.....</u>
พันธบัตรรัฐบาล			10,000
.....		<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมสินทรัพย์		<u>.....</u>	<u>.....</u>

หนี้สินและทุนของสหกรณ์

หนี้สินหมุนเวียน

.....		
.....		
ทุนของสหกรณ์		
.....		
ทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบและอื่น ๆ		
กำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น	(1,000)	(1,000)
.....		
รวมทุนของสหกรณ์	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมหนี้สินและทุนของสหกรณ์	<u>.....</u>	<u>.....</u>

• หมายเหตุประกอบงบการเงิน (บางส่วน)

1. สรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญ

-
- เงินลงทุนระยะสั้นที่เป็นเงินลงทุนในหลักทรัพย์ที่อยู่ในความต้องการของตลาด แสดงด้วยมูลค่ายุติธรรม ทั้งนี้สหกรณ์รับรู้การเปลี่ยนแปลงมูลค่าของเงินลงทุนเป็นกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น โดยแสดงเป็นรายการแยกต่างหากในส่วนทุนของสหกรณ์ และจะรับรู้เป็นรายได้หรือค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุนเมื่อสหกรณ์ได้จำหน่ายเงินลงทุนนั้น สำหรับเงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด แสดงด้วยราคาทุน

2. เงินสดและเงินฝากธนาคาร

.....

3. เงินลงทุนระยะสั้น ประกอบด้วย

	ปี 2544		ปี 2543	
	ราคาทุน	มูลค่า	ราคาทุน	มูลค่า
		ยุติธรรม		ยุติธรรม
เงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาด				
หุ้นบริษัทเงินทุนมั่นคง (มหาชน) จำกัด	10,000	11,000	10,000	9,000
หุ้นบริษัทเงินทุนสิ่งเจริญ (มหาชน) จำกัด	<u>10,000</u>	8,000		
รวม	<u>20,000</u>			

หัก ค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน	<u>1,000</u>	<u>1,000</u>
	<u>19,000</u>	<u>9,000</u>
เงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด		
พันธบัตรรัฐบาล	<u>10,000</u>	
รวมเงินลงทุนระยะสั้น	<u>29,000</u>	

ตัวอย่างที่ 3

จากตัวอย่างที่ 1 ในปีต่อมาคือ ปี 2544 สหกรณ์ลงทุนเพิ่มเติมโดยซื้อหุ้นบริษัทเงินทุนสินเจริญ (มหาชน) จำกัด จำนวน 100 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท ปรากฏว่า ณ วันสิ้นปีทางบัญชีหุ้นบริษัทเงินทุนมั่นคง (มหาชน) จำกัด มีมูลค่ายุติธรรมหุ้นละ 110 บาท และหุ้นบริษัทเงินทุนสินเจริญ (มหาชน) จำกัด มีมูลค่ายุติธรรมหุ้นละ 120 บาท

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

ณ วันสิ้นปีทางบัญชีให้สหกรณ์ปรับมูลค่าเงินลงทุนของสถาบันการเงินทั้ง 2 แห่ง ให้มีมูลค่าเท่ากับมูลค่ายุติธรรม ดังนี้

ชื่อบริษัท	ราคาทุน	มูลค่ายุติธรรม	ผลต่าง
บริษัทเงินทุนมั่นคง จำกัด	10,000	11,000	1,000
บริษัทเงินทุนสินเจริญ จำกัด	<u>10,000</u>	<u>12,000</u>	<u>2,000</u>
รวม	<u>20,000</u>	<u>23,000</u>	<u>3,000</u>

กรณีนี้มีกำไรจากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น 3,000 บาท แต่เนื่องจากในบัญชีกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นได้มีการตั้งพักไว้ โดยมียอดคงเหลือเป็นขาดทุนจากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นจำนวน 1,000 บาท ดังนั้น จึงปรับปรุงบัญชีให้บัญชีกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นเป็นจำนวน 4,000 บาท เพื่อให้บัญชีกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นแสดงยอดคงเหลือเป็นกำไรตามจำนวนที่คำนวณได้ จำนวน 3,000 บาท บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน	4,000
เครดิต บัญชีกำไร (ขาดทุน)	
จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น	4,000

สำหรับพันธบัตรรัฐบาลซึ่งมีกำหนดไถ่ถอนภายใน 2 ปี คือ ในปี 2545 ซึ่งเป็นปีถัดไป จึงเป็นเงินลงทุนที่มีกำหนดไถ่ถอนภายในหนึ่งปี การแสดงรายการในงบดุลจึงแสดงรายการไว้เป็นเงินลงทุนระยะสั้น

การเปิดเผยข้อมูล

• งบดุล (บางส่วน)

สหกรณ์.....จำกัด
งบดุล
ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2544 และ 2543

		<u>ปี 2544</u>	<u>ปี 2543</u>
	<u>หมายเหตุ</u>	<u>(บาท)</u>	<u>(บาท)</u>
สินทรัพย์			
สินทรัพย์หมุนเวียน			
เงินสดและเงินฝากธนาคาร	2		
.....			
.....			
เงินลงทุนระยะสั้น	3	33,000	9,000
.....		<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมสินทรัพย์หมุนเวียน		<u>.....</u>	<u>.....</u>
พันธบัตรรัฐบาล			10,000
.....		<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมสินทรัพย์		<u>.....</u>	<u>.....</u>
หนี้สินและทุนของสหกรณ์			
หนี้สินหมุนเวียน			
.....			
.....			
ทุนของสหกรณ์			
.....			
ทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบและอื่น ๆ			
กำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น		(3,000)	(1,000)
.....			
รวมทุนของสหกรณ์		<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมหนี้สินและทุนของสหกรณ์		<u>.....</u>	<u>.....</u>

• หมายเหตุประกอบงบการเงิน (บางส่วน)

1. สรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญ

-
- เงินลงทุนระยะสั้นที่เป็นเงินลงทุนในหลักทรัพย์ที่อยู่ในความต้องการของตลาด แสดงด้วยมูลค่ายุติธรรม ทั้งนี้สหกรณ์รับรู้การเปลี่ยนแปลงมูลค่าของเงินลงทุนเป็นกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น โดยแสดงเป็นรายการแยกต่างหากในส่วนทุนของสหกรณ์ และจะรับรู้เป็นรายได้หรือค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุนเมื่อสหกรณ์ได้จำหน่ายเงินลงทุนนั้น สำหรับเงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด แสดงด้วยราคาทุน

2. เงินสดและเงินฝากธนาคาร

.....

3. เงินลงทุนระยะสั้น ประกอบด้วย

	ปี 2544		ปี 2543	
	ราคาทุน	มูลค่า ยุติธรรม	ราคาทุน	มูลค่า ยุติธรรม
เงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาด	10,000	11,000	10,000	9,000
หุ้นบริษัทเงินทุนมั่นคง (มหาชน) จำกัด	<u>10,000</u>	12,000		
รวม	20,000			
 บวก หัก ค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน	<u>3,000</u>		<u>(1,000)</u>	
	<u>23,000</u>		<u>9,000</u>	
เงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด				
พันธบัตรรัฐบาล	<u>10,000</u>			
รวมเงินลงทุนระยะสั้น	<u>33,000</u>			

ตัวอย่างที่ 4

จากตัวอย่างที่ 3 ในระหว่างปีต่อมา คือ ปี 2545 สหกรณ์ได้ขายหุ้นของบริษัทเงินทุนมั่นคง (มหาชน) จำกัด จำนวน 100 หุ้น ในราคาหุ้นละ 105 บาท

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

ณ วันที่จำหน่ายเงินลงทุน ให้สหกรณ์พิจารณาว่ามีการตั้งพักบัญชีกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นสำหรับเงินลงทุนที่จำหน่ายไว้ในบัญชีเป็นจำนวนเท่าใด จากนั้นให้โอนจำนวนเงินดังกล่าวออกจากบัญชีตามสัดส่วนของเงินลงทุนที่จำหน่ายออกไป พร้อมกับโอนปิดบัญชีค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุนตามสัดส่วนของเงินลงทุนที่จำหน่ายออกไปเช่นกัน เพื่อกำหนดหากกำไรหรือขาดทุนจากการจำหน่ายเงินลงทุน ซึ่งถือเป็นรายได้หรือค่าใช้จ่ายของสหกรณ์ต่อไป

จากตัวอย่าง หุ้นของบริษัทเงินทุนมั่นคง (มหาชน) จำกัด มีราคาทุน 10,000 บาท มูลค่ายุติธรรม 11,000 บาท จึงมีกำไรจากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นซึ่งได้มีการตั้งพักไว้ในบัญชีกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น จำนวน 1,000 บาท ดังนั้น การจำหน่ายเงินลงทุนจึงบันทึกบัญชี ดังนี้

เดบิต บัญชีเงินสด	10,500
บัญชีกำไร (ขาดทุน)	
จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น	1,000
เครดิต บัญชีเงินลงทุน	10,000
บัญชีค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน	1,000
บัญชีกำไรจากการจำหน่ายเงินลงทุน	500

ตัวอย่างที่ 5

จากตัวอย่างที่ 3 ในระหว่างปีต่อมา คือ ปี 2545 บริษัทเงินทุนสินเจริญ (มหาชน) จำกัด ล้มละลาย ในวันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์จึงตัดจำหน่ายเงินลงทุนในบริษัทดังกล่าวออกจากบัญชี

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

โดยที่การลงทุนตามตัวอย่างเป็นการลงทุนในเงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาด และได้มีการปรับมูลค่าเงินลงทุนให้เป็นไปตามมูลค่ายุติธรรม โดยมีการปรับมูลค่าเพิ่มขึ้นให้เท่ากับมูลค่ายุติธรรม ซึ่งได้ทำการปรับมูลค่าโดยตั้งพักไว้ในบัญชีค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน และบัญชีกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น ตามตัวอย่างที่ 3 ดังนั้น การตัดจำหน่ายเงินลงทุนจึงโอนปิดบัญชีที่เกี่ยวข้องกับเงินลงทุนบริษัทสินเจริญ (มหาชน) จำกัด ทั้งหมด ซึ่งได้แก่ หุ้นของบริษัทเงินทุนสินเจริญ (มหาชน) จำกัด มีราคาทุน 10,000 บาท ค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน 2,000 บาท และกำไรจากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น 2,000 บาท ผลต่างถือเป็นขาดทุนจากการตัดจำหน่ายเงินลงทุน บันทึกบัญชี ดังนี้

เดบิต บัญชีกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุน

ที่ยังไม่เกิดขึ้น 2,000

บัญชีขาดทุนจากการตัดจำหน่ายเงินลงทุน 10,000

เครดิต บัญชีเงินลงทุน 10,000

บัญชีค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน 2,000

ทั้งนี้ ให้ถือปฏิบัติตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป และให้ใช้คำแนะนำนี้กับกลุ่มเกษตรกรโดยอนุโลม

ให้ไว้ ณ วันที่ 24 กันยายน 2544

(ลงชื่อ) **สุพัตรา ธนเสนีวัฒน์**

(นางสาวสุพัตรา ธนเสนีวัฒน์)

อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
ว่าด้วย การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร
พ.ศ. 2546

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วย การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2540 ให้เป็นไปโดยถูกต้องเหมาะสม และปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 16 (2) และ (8) แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 นายทะเบียนสหกรณ์ จึงกำหนดระเบียบไว้ดังนี้

- ข้อ 1. ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วย การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546”
- ข้อ 2. ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2547 เป็นต้นไป
- ข้อ 3. ให้ยกเลิกระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วย การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2540
- บรรดาระเบียบ คำสั่ง หรือคำแนะนำอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน
- ข้อ 4. ให้อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์รักษาการตามระเบียบนี้ รวมทั้งวินิจฉัย ให้คำแนะนำหรือกำหนดวิธีปฏิบัติได้ตามความจำเป็น
- ข้อ 5. ตามระเบียบนี้

“**หนี้สูญ**” หมายความว่า ลูกหนี้ที่ได้ติดตามทวงถามจนถึงที่สุดแล้วแต่ไม่ได้รับชำระหนี้และได้ตัดจำหน่ายออกจากบัญชี

“**หนี้สงสัยจะสูญ**” หมายความว่า ลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้ และถือเป็นค่าใช้จ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีนั้น แต่ยังไม่ได้ตัดจำหน่ายออกจากบัญชี

“**ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ**” หมายความว่า จำนวนที่กันไว้สำหรับลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้และถือเป็นบัญชีปรับมูลค่าที่ตั้งขึ้น เพื่อแสดงเป็นรายการหักจากบัญชีลูกหนี้ในงบการเงินเพื่อให้คงเหลือเป็นมูลค่าสุทธิของลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บได้

/ “การตัดจำหน่ายหนี้สูญ”...

“การตัดจำหน่ายหนี้สูญ” หมายความว่า การโอนปรับปรุงทางบัญชีเพื่อตัดจำหน่ายหนี้สูญออกจากบัญชีลูกหนี้ ในกรณีที่สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรไม่สามารถเรียกเก็บหนี้จากลูกหนี้รายดังกล่าวได้เป็นที่แน่นอนแล้ว ทั้งนี้ ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการใน ข้อ 7 เรื่องการตัดจำหน่ายหนี้สูญ

ข้อ 6. หนี้สูญที่จะตัดจำหน่ายออกจากบัญชีลูกหนี้ได้ ต้องเป็นหนี้ที่มีลักษณะ ดังนี้

(1) ต้องเป็นหนี้ที่เกิดจากการประกอบกิจการ หรือเนื่องจากการประกอบกิจการของสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกร

(2) ต้องเป็นหนี้ที่มีหลักฐานโดยชัดแจ้งที่สามารถฟ้องลูกหนี้ได้

(3) ต้องมีหลักฐานการติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ตามสมควรแก่กรณี หรือมีการฟ้องคดีแล้ว แต่ไม่ได้รับการชำระหนี้โดยปรากฏว่า

(ก) ลูกหนี้ถึงแก่ความตายหรือเป็นคนสาบสูญหรือมีหลักฐานว่าหายสาบสูญไปและไม่มีทรัพย์สินหรือสิทธิใด ๆ จะเรียกร้องให้ชำระหนี้ได้ หากฟ้องคดีไปก็ทำให้เสียค่าใช้จ่ายมากยิ่งขึ้นไม่คุ้มกับหนี้ที่จะได้รับชำระ หรือ

(ข) ลูกหนี้เลิกกิจการ และมีหนี้ของเจ้าหนี้อยื่นมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้และอยู่ในลำดับที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเป็นจำนวนมากกว่าทรัพย์สินของลูกหนี้ หรือ

(ค) ได้ดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีแพ่งหรือได้ยื่นคำขอเฉลี่ยหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อยื่นฟ้องในคดีแพ่ง และในกรณีนั้น ๆ ได้มีคำบังคับหรือคำสั่งของศาลแล้ว แต่ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใด ๆ จะชำระหนี้ได้ หรือ

(ง) ได้ดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีล้มละลายหรือได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อยื่นฟ้องในคดีล้มละลาย และในกรณีนั้น ๆ ได้มีการประนอมหนี้กับลูกหนี้ โดยศาลมีคำสั่งเห็นชอบด้วยกับการประนอมหนี้ นั้น หรือ

(จ) ลูกหนี้ถูกศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย และได้มีการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ครั้งแรกแล้ว

(4) หากเป็นหนี้ที่เกิดจากการทุจริตหรือความบกพร่องในการดำเนินการของกรรมการดำเนินการ หรืออดีตรกรรมการดำเนินการ หรือเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกร หรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกร หนี้ดังกล่าวต้องมีการติดตามทวงถามตามสมควรแก่กรณีจนถึงที่สุดแล้ว หากจะฟ้องลูกหนี้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายไม่คุ้มกับหนี้ที่จะได้รับชำระหนี้ หรือมีการฟ้องคดีแล้ว แต่ไม่ได้รับชำระหนี้อันเนื่องมาจากกรณีเช่นเดียวกับ ข้อ 6 (3)

/ ข้อ 7. การตัดจำหน่ายหนี้สูญ...

ข้อ 7. การตัดจำหน่ายหนี้สูญ ให้กระทำได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ดังนี้

- (1) ต้องเป็นหนี้ที่มีลักษณะตามข้อ 6 แต่ในกรณีที่ลูกหนี้แต่ละรายมีจำนวนหนี้รวมกันไม่เกินสามหมื่นบาท การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้แต่ละรายดังกล่าวให้กระทำได้โดยไม่ต้องปฏิบัติตาม ข้อ 6 (3) ก็ได้ ถ้าปรากฏว่าได้มีหลักฐานการติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ตามสมควรแก่กรณีแล้วแต่ไม่ได้รับชำระหนี้ และหากจะฟ้องลูกหนี้ก็จะต้องเสียค่าใช้จ่ายไม่คุ้มกับหนี้ที่จะได้รับชำระ
- (2) ต้องเป็นหนี้ที่มีการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้เต็มจำนวนหนี้ที่จะขอตัดจำหน่ายแล้วในคราวปิดบัญชีประจำปี ก่อนการขออนุมัติตัดจำหน่ายหนี้สูญ
- (3) ในการเตรียมการเสนอที่ประชุมใหญ่พิจารณาอนุมัติตัดจำหน่ายหนี้สูญ ให้สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรจัดให้มีข้อมูล ดังนี้
 - (3.1) จำนวนหนี้ที่ขออนุมัติตัดจำหน่ายจากบัญชี
 - (3.2) คำชี้แจงสภาพหลักฐานและการดำเนินการติดตามทวงถามหนี้
 - (3.3) เหตุผลในการขอตัดจำหน่ายหนี้สูญ
 - (3.4) ความเห็นของคณะกรรมการดำเนินการ
- (4) คณะกรรมการดำเนินการต้องกำหนดวาระการประชุมใหญ่เรื่องการตัดจำหน่ายหนี้สูญพร้อมทั้งสรุปเรื่องโดยย่อ แจ่งเป็นหนังสือให้สมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกทราบก่อนการประชุมใหญ่ไม่น้อยกว่า 7 วัน ซึ่งในหนังสือแจ้งสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกนั้นต้องมีรายละเอียดตาม (3) แนบท้ายด้วย
- (5) ถ้าที่ประชุมใหญ่พิจารณาแล้วเห็นควรให้มีการตัดจำหน่ายหนี้สูญได้ จะต้องมียกมติโดยมีคะแนนเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกที่มาประชุม
- (6) เมื่อที่ประชุมใหญ่มีมติอนุมัติให้ตัดจำหน่ายหนี้สูญได้ ให้บันทึกไว้ในรายงานการประชุมด้วยว่า การอนุมัติตัดจำหน่ายหนี้สูญเป็นเพียงการปฏิบัติทางบัญชีเท่านั้น มิได้เป็นการระงับซึ่งสิทธิเรียกร้องจากผู้ต้องรับผิดชอบต่อสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรแต่อย่างใด

ประกาศ ณ วันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2546

(ลงชื่อ) **เรืองชัย บุญญานันต์**

(นายเรืองชัย บุญญานันต์)

รองอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์

รองนายทะเบียนสหกรณ์ ปฏิบัติการแทน

นายทะเบียนสหกรณ์

คำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์
เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับลูกหนี้
พ.ศ. 2547

ในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ อาจเกิดลูกหนี้ประเภทต่าง ๆ และเมื่อมีการติดตามทวงถามหรือเรียกเก็บหนี้ได้ไม่ครบถ้วน หรือเกิดปัญหาจนต้องมีการดำเนินการใด ๆ และท้ายที่สุดจำเป็นต้องตัดจำหน่ายออกจากบัญชี

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 (1) และ (2) แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ประกอบกับคำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์ที่ 75/2545 ลงวันที่ 9 ธันวาคม 2545 เรื่อง มอบอำนาจให้ปฏิบัติการแทนนายทะเบียนสหกรณ์ อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้รับมอบหมายการปฏิบัติการแทนนายทะเบียนสหกรณ์ จึงกำหนดวิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับลูกหนี้ขึ้นเพื่อให้สหกรณ์มีวิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับลูกหนี้เป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสมในแนวทางเดียวกัน โดยคำแนะนำแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ความหมาย

ส่วนที่ 2 วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับลูกหนี้

ส่วนที่ 3 การแสดงรายการในงบการเงิน และการเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบ
งบการเงิน

ส่วนที่ 4 ตัวอย่างการปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับลูกหนี้

ส่วนที่ 5 การถือปฏิบัติ

ส่วนที่ 1 ความหมาย

ลูกหนี้ หมายถึง สิทธิเรียกร้องที่สหกรณ์จะได้รับชำระหนี้จากบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบเงินสด สินค้า หรือบริการ ซึ่งชื่อของลูกหนี้จะแตกต่างกันตามลักษณะของธุรกิจที่ก่อให้เกิดลูกหนี้ และลักษณะการเกิดสิทธิเรียกร้องนั้น

หนี้สูญ หมายถึง ลูกหนี้ที่ได้ติดตามทวงถามจนถึงที่สุดแล้วแต่ไม่ได้รับชำระหนี้ และได้จำหน่ายออกจากบัญชีลูกหนี้

หนี้สงสัยจะสูญ หมายถึง ลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้ และถือเป็นค่าใช้จ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีนั้น แต่ยังไม่ได้ตัดจำหน่ายออกจากบัญชี

ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ หมายถึง จำนวนที่กันไว้สำหรับลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้ และถือเป็นบัญชีปรับมูลค่าที่ตั้งขึ้นเพื่อแสดงเป็นรายการหักจากบัญชีลูกหนี้ในงบการเงินเพื่อให้คงเหลือเป็นมูลค่าสุทธิของลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บได้

การตัดจำหน่ายหนี้สูญ หมายถึง การโอนปรับปรุงทางบัญชีเพื่อตัดจำหน่ายหนี้สูญออกจากบัญชีลูกหนี้ในกรณีที่ไม่สามารถเรียกเก็บหนี้จากลูกหนี้รายนั้นได้เป็นที่แน่นอนแล้ว โดยต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

หนี้สูญรับคืน หมายถึง ลูกหนี้ที่ตัดจำหน่ายหนี้สูญออกจากบัญชีแล้ว แต่ภายหลังสามารถเรียกเก็บหนี้ได้ ซึ่งถือเป็นรายได้ของรอบระยะเวลาบัญชีนั้น

ลูกหนี้คลาดเคลื่อน หมายถึง ลูกหนี้ที่เกิดจากผลต่างระหว่างยอดรวมของบัญชีย่อยที่ต่ำกว่าบัญชีคุมยอดลูกหนี้

ส่วนที่ 2 วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับลูกหนี้

1. วิธีการบัญชีเกี่ยวกับลูกหนี้ประเภทต่าง ๆ

1.1 ลูกหนี้เงินกู้

เป็นลูกหนี้ที่สหกรณ์ให้สมาชิกกู้ยืมเงินทุกประเภท โดยมีสัญญาการกู้ยืมเป็นหลักฐานรวมทั้งเงินที่ให้สหกรณ์อื่นกู้ยืม

1.1.1 เมื่อสหกรณ์จ่ายเงินให้กู้ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีลูกหนี้เงินกู้.....(ระบุประเภท) xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

1.1.2 เมื่อสหกรณ์รับเงินชำระหนี้จากลูกหนี้ จะต้องนำจำนวนเงินที่ได้รับชำระมาหักยอดต่าง ๆ ตามลำดับ คือ ค่าปรับค้างรับ ดอกเบี้ยค้างรับ ค่าปรับประจำปี ดอกเบี้ยรับประจำปี และต้นเงินบันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

เครดิต บัญชีค่าปรับค้างรับ xxx

บัญชีดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างรับ xxx

บัญชีรายได้ค่าปรับลูกหนี้เงินกู้ xxx

บัญชีดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้ xxx

บัญชีลูกหนี้เงินกู้...(ระบุประเภท)... xxx

1.2 ลูกหนี้ตัวแทนหักเงินส่ง

เป็นลูกหนี้ที่เกิดขึ้นในสหกรณ์ประเภทออมทรัพย์ โดยสหกรณ์มอบให้บุคคลหรือหน่วยงานเป็นตัวแทนในหน่วยต่าง ๆ หักเงินที่สมาชิกต้องส่งต่อสหกรณ์เป็นรายเดือนหรือรายงวด ได้แก่ เงินสะสมค่าหุ้นรายเดือน เงินงวดชำระหนี้ ค่าธรรมเนียมแรกเข้าที่เรียกเก็บจากสมาชิกเข้าใหม่และอื่น ๆ โดยหัก ณ ที่จ่ายและนำส่งต่อสหกรณ์

1.2.1 เมื่อสหกรณ์ส่งเอกสารหลักฐานให้ตัวแทนเพื่อทำการหักเงินของสมาชิก
สหกรณ์จะบันทึกบัญชีโดย

เดบิต	บัญชีลูกหนี้ตัวแทนหักเงินส่ง	xxx
เครดิต	บัญชีลูกหนี้เงินกู้...(ระบุประเภท)...	xxx
	บัญชีดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้	xxx
	บัญชีค่าธรรมเนียมแรกเข้า	xxx
	บัญชีทุนเรือนหุ้น	xxx
- ฯลฯ -		

1.2.2 เมื่อได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ตัวแทนในแต่ละหน่วยที่ส่งหัก

- กรณีได้รับชำระครบตามจำนวนที่ส่งให้ตัวแทนหักเงิน บันทึกบัญชีโดย

เดบิต	บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)	xxx
เครดิต	บัญชีลูกหนี้ตัวแทนหักเงินส่ง	xxx

- กรณีได้รับชำระไม่ครบตามจำนวนที่ส่งให้ตัวแทนหักเงิน ให้พิจารณาจากรายละเอียดที่ตัวแทนส่งคืนมาพร้อมใบเสร็จรับเงินฉบับที่หักชำระไม่ได้หรือหักชำระได้บางส่วน โดยให้ยกเลิกใบเสร็จรับเงินที่คืนมานั้นทั้งหมดแล้วออกใบเสร็จรับเงินฉบับใหม่สำหรับลูกหนี้รายที่หักชำระได้บางส่วนตามจำนวนเงินที่ได้รับชำระจริง ทั้งนี้ให้บันทึกการรับชำระเงินและโอนกลับรายการที่ตั้งไว้เมื่อส่งหักเงินเท่ากับจำนวนเงินประเภทต่าง ๆ ที่เก็บเงินไม่ได้ บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)	xxx
	บัญชีลูกหนี้เงินกู้...(ระบุประเภท)...	xxx
	บัญชีดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้	xxx
	บัญชีค่าธรรมเนียมแรกเข้า	xxx
	บัญชีทุนเรือนหุ้น	xxx
เครดิต	บัญชีลูกหนี้ตัวแทนหักเงินส่ง	xxx

1.3 ลูกหนี้การค้า

เป็นลูกหนี้ที่เกิดจากการที่สหกรณ์ขายสินค้าออกไปแล้วยังไม่ได้รับชำระเงินค่าสินค้าหรือเกิดจากการดำเนินการค้าตามปกติของสหกรณ์

1.3.1 เมื่อมีการขายสินค้าเงินเชื่อและสหกรณ์ออกไปกำกับสินค้า/ใบกำกับภาษีหรือใบส่งของ บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีลูกหนี้การค้า	xxx
เครดิต บัญชีขายสินค้า	xxx
บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี)	xxx

1.3.2 เมื่อสหกรณ์รับชำระหนี้จากลูกหนี้การค้า หากมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการคิดค่าปรับกรณีผิดนัดชำระหนี้ให้บันทึกค่าปรับดังกล่าวไว้เป็นรายได้ค่าปรับลูกหนี้การค้า โดยบันทึกการรับชำระหนี้และรายได้ค่าปรับ ดังนี้

เดบิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)	xxx
เครดิต บัญชีลูกหนี้การค้า	xxx
บัญชีรายได้ค่าปรับลูกหนี้การค้า (ถ้ามี)	xxx

ในกรณีลูกหนี้การค้าเกิดจากการขายสินค้ารับฝากขาย ให้พิจารณาว่าสหกรณ์อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มหรือไม่

- กรณีสหกรณ์อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม และได้ทำสัญญาตัวแทนเพื่อขายเป็นไปตามที่กรมสรรพากรกำหนด สหกรณ์สามารถเลือกบันทึกบัญชีได้ 2 วิธี คือ บันทึกบัญชีซื้อสินค้ารับฝากขายหลังมีการขายเกิดขึ้น หรือบันทึกบัญชีซื้อสินค้ารับฝากขายทันทีที่มีการรับฝากขาย แต่ถ้าไม่เป็นตามที่กรมสรรพากรกำหนดต้องบันทึกบัญชีซื้อสินค้ารับฝากขายทันทีที่มีการรับฝากขายเท่านั้น

- กรณีสหกรณ์ไม่ได้อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม สามารถเลือกบันทึกบัญชีได้ทั้ง 2 วิธี

สำหรับวิธีการบัญชีเกี่ยวกับสินค้ารับฝากขาย มีวิธีปฏิบัติดังนี้

วิธีที่ 1 กรณีบันทึกบัญชีซื้อสินค้ารับฝากขายหลังมีการขายเกิดขึ้น

- เมื่อสหกรณ์รับสินค้าฝากขาย จะบันทึกการไว้ในทะเบียนสินค้ารับฝากขายเท่านั้น

- เมื่อสหกรณ์ขายสินค้าที่รับฝากขายเป็นเงินเชื่อ จะบันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีลูกหนี้การค้า	xxx
เครดิต บัญชีขายสินค้ารับฝากขาย	xxx
บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี)	xxx

- บันทึกการซื้อสินค้า เมื่อสหกรณ์ได้รับใบแจ้งหนี้/ใบกำกับสินค้า/ใบเสร็จรับเงิน/ใบกำกับภาษีจากผู้ฝากขาย บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีซื้อสินค้ารับฝากขาย xxx

บัญชีภาษีซื้อ (ถ้ามี) xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เจ้าหนี้สินค้ารับฝากขาย (ตามแต่กรณี) xxx

ทั้งนี้ การบันทึกบัญชีซื้อสินค้ารับฝากขายตามวิธีข้างต้นนี้ ในวันสิ้นปีทาง

บัญชีมีข้อพึงระมัดระวัง คือ

(1) หากได้มีการขายสินค้าที่รับฝากขายแล้ว แต่สหกรณ์ยังไม่ได้บันทึกบัญชีซื้อ เนื่องจากยังไม่ได้รับใบแจ้งหนี้/ใบกำกับสินค้า/ใบกำกับภาษีจากผู้ฝากขาย ในวันสิ้นปีทางบัญชีสหกรณ์ จะต้องติดต่อผู้ฝากขายเพื่อให้ออกเอกสารดังกล่าว ซึ่งถ้ายังไม่ได้รับเอกสารนั้นให้ทำการปรับปรุงการบันทึกบัญชีซื้อสินค้าตามราคาที่ตกลงกัน ดังนี้

เดบิต บัญชีซื้อสินค้ารับฝากขาย xxx

บัญชีภาษีซื้อหรือใบกำกับ xxx

เครดิต บัญชีเจ้าหนี้สินค้ารับฝากขาย xxx

และเมื่อได้รับใบกำกับภาษีแล้ว จึงจะบันทึกภาษีซื้อเพื่อขอคืนภาษีซื้อต่อไปดังนี้

เดบิต บัญชีภาษีซื้อ xxx

เครดิต บัญชีภาษีซื้อหรือใบกำกับ xxx

(2) การตรวจนับสินค้าคงเหลือในวันสิ้นปีทางบัญชี ต้องไม่นับรวมสินค้ารับฝากขายที่คงเหลืออยู่ตามกรณีนี้เป็นสินค้าคงเหลือของสหกรณ์

วิธีที่ 2 กรณีบันทึกบัญชีซื้อสินค้ารับฝากขายทันทีที่มีการรับฝากขาย

- เมื่อมีการรับมอบสินค้าฝากขาย สหกรณ์บันทึกบัญชีซื้อสินค้าทันที บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีซื้อสินค้ารับฝากขาย xxx

บัญชีภาษีซื้อ (ถ้ามี) xxx

เครดิต บัญชีเจ้าหนี้สินค้ารับฝากขาย xxx

- เมื่อมีการขายสินค้าที่รับฝากขายเป็นเงินสด บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีลูกหนี้การค้า xxx

เครดิต บัญชีขายสินค้ารับฝากขาย xxx

บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี) xxx

สำหรับการบันทึกบัญชีซื้อสินค้ารับฝากขายทันทีที่มีการรับฝากขายนี้ มีข้อพึงระมัดระวัง คือ การตรวจนับสินค้าคงเหลือในวันสิ้นปีทางบัญชี ต้องนับรวมสินค้ารับฝากขายไว้เป็นสินค้าคงเหลือของ สหกรณ์ด้วย

1.4 ลูกหนี้ขายสินค้าผ่านบัญชี

เป็นลูกหนี้ที่เกิดจากการขายสินค้าที่สหกรณ์เป็นคนกลางในการขายตามวิธีการขายผ่านบัญชี และยังค้างชำระค่าสินค้าแก่สหกรณ์

1.4.1 เมื่อขายสินค้าผ่านบัญชี สหกรณ์จะบันทึกบัญชีตามแต่ละกรณี ดังนี้

● กรณีที่ 1 บันทึกยอดขายและยอดซื้อด้วยจำนวนเงินที่เท่ากัน

โดยสหกรณ์ได้รับผลตอบแทนจากการขาย

- เมื่อสหกรณ์ขายสินค้าผ่านบัญชีเป็นเงินเชื่อ

บันทึกขายสินค้าผ่านบัญชีด้วยจำนวนเงินเท่ากับที่ซื้อ โดย

เดบิต บัญชีลูกหนี้ขายสินค้าผ่านบัญชี xxx

เครดิต บัญชีขายสินค้าผ่านบัญชี xxx

บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี) xxx

บันทึกซื้อสินค้าผ่านบัญชีด้วยจำนวนเงินเท่ากับที่ขาย ดังนี้

เดบิต บัญชีซื้อสินค้าขายผ่านบัญชี xxx

บัญชีภาษีซื้อ (ถ้ามี) xxx

เครดิต บัญชีเจ้าหนี้ขายสินค้าผ่านบัญชี xxx

- เมื่อสหกรณ์ได้รับผลตอบแทนจากการขาย บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

เครดิต บัญชีรายได้ขายสินค้าผ่านบัญชี xxx

บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี) xxx

● กรณีที่ 2 บันทึกยอดขายตามราคาขาย และบันทึกยอดซื้อตามราคาทุน

- เมื่อสหกรณ์ขายสินค้าผ่านบัญชีเป็นเงินเชื่อ

บันทึกขายสินค้าผ่านบัญชีด้วยราคาขาย โดย

เดบิต บัญชีลูกหนี้ขายสินค้าผ่านบัญชี xxx

เครดิต บัญชีขายสินค้าผ่านบัญชี xxx

บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี) xxx

บันทึกซื้อขายสินค้าผ่านบัญชีด้วยราคาทุน ดังนี้

เดบิต	บัญชีซื้อขายสินค้าผ่านบัญชี	xxx
	บัญชีภาษีซื้อ (ถ้ามี)	xxx
เครดิต	บัญชีเจ้าหนี้ขายสินค้าผ่านบัญชี	xxx

● **กรณีที่ 3 บันทึกเฉพาะรายได้ค่าบริการตามผลตอบแทนที่ตกลงกัน**

โดยวิธีนี้ สหกรณ์จะไม่รับรู้การขายและซื้อสินค้าดังกล่าว แต่จะบันทึกบัญชีเฉพาะการรับผลตอบแทน ทั้งนี้ การปฏิบัติเกี่ยวกับการขายสินค้าผ่านบัญชีตามวิธีนี้ สหกรณ์ควรจัดทำทะเบียนคุมการขายสินค้าผ่านบัญชี เพื่อให้สามารถตรวจสอบความครบถ้วนของรายได้ค่าบริการได้ สำหรับการบันทึกบัญชีเมื่อได้รับค่าบริการ ให้บันทึกดังนี้

เดบิต	บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)	xxx
	เครดิต บัญชีรายได้ขายสินค้าผ่านบัญชี	xxx
	บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี)	xxx

1.4.2 เมื่อได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ขายสินค้าผ่านบัญชี สำหรับสหกรณ์ที่บันทึกบัญชีตามกรณีที่ 1 และกรณีที่ 2 บันทึกบัญชีโดย

เดบิต	บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)	xxx
	เครดิต บัญชีลูกหนี้ขายสินค้าผ่านบัญชี	xxx

1.5 ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระหรือเช่าซื้อ

เป็นลูกหนี้ที่เกิดจากการขายสินค้าที่สหกรณ์ได้ขายไปตามวิธีการขายผ่อนชำระหรือเช่าซื้อ และยังคงชำระค่าสินค้าแก่สหกรณ์

การขายสินค้าผ่อนชำระหรือเช่าซื้อเป็นการขายโดยให้ผู้ซื้อผ่อนชำระเงินค่าสินค้าเป็นงวด ๆ ตามระยะเวลาที่ตกลงกัน โดยผู้ขายจะมีรายได้จากกำไรขั้นต้นจากการขาย รวมทั้งยังอาจคิดดอกเบี้ยจากการขายเพิ่มเติมต่างหากจากกำไรขั้นต้นอีกด้วย ซึ่งดอกเบี้ยดังกล่าวสหกรณ์จะบันทึกการรับรู้รายได้เป็นรายได้จากการตัดบัญชีตั้งแต่วันที่ได้ตกลงกัน และจะโอนปรับปรุงเป็นรายได้ในแต่ละปีตามส่วนของลูกหนี้ที่ผ่อนชำระได้ของปีนั้น ๆ สำหรับสหกรณ์ที่อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อจะมีภาระภาษีเกิดขึ้น 2 ส่วน คือ

(1) ภาษีขายซึ่งความรับผิดจะเกิดขึ้นเมื่อถึงกำหนดชำระเงินตามงวดที่ถึงกำหนดชำระในแต่ละงวดโดยไม่คำนึงว่าลูกหนี้จะชำระหนี้หรือไม่ เว้นแต่กรณีที่ได้รับชำระราคาหรือได้ออกใบกำกับภาษี ก่อนถึงกำหนดชำระราคาแต่ละงวด ก็ให้ถือว่าความรับผิดเกิดขึ้นเมื่อได้มีการกระทำนั้น ๆ ด้วย

(2) ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระซึ่งเป็นภาษีขายที่เกิดจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อที่ยังไม่ได้รับชำระเงินและยังไม่ได้ออกไปกำกับภาษี

การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ เป็นดังนี้

1.5.1 เมื่อมีการขายสินค้าผ่อนชำระ/เช่าซื้อ และรับชำระหนี้ ให้รับรู้กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือตัดบัญชีตามงวดที่ได้รับชำระหนี้ โดยบันทึกบัญชีได้ 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1 รับรู้กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือตัดบัญชีทันทีที่รับชำระเงิน

(1) เมื่อจัดทำสัญญาขายสินค้าผ่อนชำระ/เช่าซื้อ และผู้ซื้อชำระเงินดาวน์ ณ วันทำสัญญา บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	บัญชีเงินสด (เงินดาวน์ + ภาษีขายสำหรับเงินดาวน์)	xxx	
	บัญชีลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ		xxx
เครดิต	บัญชีขายสินค้าผ่อนชำระ/เช่าซื้อ (ราคาขายเงินสด)		xxx
	บัญชีดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือตัดบัญชี		
	(ผลต่างระหว่างราคาขายเงินสดกับขายผ่อนชำระ)		xxx
	บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี)		xxx
	บัญชีภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ (ถ้ามี)		xxx

เดบิต	บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับเงิน	xxx	
	เครดิต บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือตัดบัญชี		xxx

(2) เมื่อได้รับชำระเงินตามงวดในแต่ละงวด ให้บันทึกการรับชำระหนี้ตามงวดและภาษีขายที่เกิดขึ้นตามจำนวนเงินที่ได้รับชำระรวมทั้งรับรู้ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อในแต่ละงวด ทั้งนี้การรับรู้กำไรจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อในแต่ละงวดต้องพิจารณาเพิ่มเติมว่าลูกหนี้ที่ชำระนั้นเป็นลูกหนี้ที่ยกมาจากปีก่อนหรือเป็นลูกหนี้ที่เกิดขึ้นใหม่ในปัจจุบัน สำหรับการบันทึกบัญชีทำได้

เดบิต	บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)	xxx	
	เครดิต บัญชีลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ		xxx
เดบิต	บัญชีภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	xxx	
	เครดิต บัญชีภาษีขาย		xxx
เดบิต	บัญชีดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือตัดบัญชี	xxx	
	เครดิต บัญชีดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ		xxx

เดบิต บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือตัดบัญชี xxx
 เครดิต บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อปีปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับเงิน
 (กรณีเป็นลูกหนี้ขายผ่อนชำระและเช่าซื้อที่เกิดขึ้นในปีปัจจุบัน) xxx
 หรือ เครดิต บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อปีก่อนที่ได้รับเงินในปีปัจจุบัน
 (กรณีเป็นลูกหนี้ขายผ่อนชำระและเช่าซื้อที่ยกมาจากปีก่อน ๆ) xxx

(3) หากลูกหนี้ผิดสัญญาชำระเงินงวดที่ถึงกำหนดชำระ สหกรณ์ต้องรับภาระภาษีขายสำหรับลูกหนี้ที่ผิดสัญญาชำระเงินงวดในเดือนนั้น บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีภาษีขายรอเรียกคืน xxx
 เครดิต บัญชีภาษีขาย xxx

เมื่อลูกหนี้ที่ผิดสัญญานำเงินงวดมาชำระ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx
 เครดิต บัญชีลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ xxx
 เดบิต บัญชีภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ xxx
 เครดิต บัญชีภาษีขายรอเรียกคืน xxx

เดบิต บัญชีดอกผลจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือตัดบัญชี xxx
 เครดิต บัญชีดอกผลจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ xxx

เดบิต บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือตัดบัญชี xxx
 เครดิต บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อปีปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับเงิน
 (กรณีเป็นลูกหนี้ขายผ่อนชำระและเช่าซื้อที่เกิดขึ้นในปีปัจจุบัน) xxx
 หรือ เครดิต บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อปีก่อนที่ได้รับเงินในปีปัจจุบัน
 (กรณีเป็นลูกหนี้ขายผ่อนชำระและเช่าซื้อที่ยกมาจากปีก่อน ๆ) xxx

วิธีที่ 2 รับรู้กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือตัดบัญชี ในวันสิ้นปีทางบัญชี

(1) เมื่อจัดทำสัญญาขายสินค้าผ่อนชำระ/เช่าซื้อและผู้ซื้อชำระเงินสด ณ วันทำสัญญานบันทึกบัญชีเช่นเดียวกับวิธีที่ 1 (1) เว้นแต่ไม่บันทึกบัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อปีปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับเงินกับบัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือตัดบัญชีซึ่งจะบันทึกปรับปรุงในวันสิ้นปีทางบัญชี

(2) เมื่อได้รับชำระเงินตามงวดในแต่ละงวด ให้บันทึกรายการรับชำระหนี้ตามงวด และภาษีขายที่เกิดขึ้นตามจำนวนเงินที่ได้รับชำระ รวมทั้งรับรู้ดอกผลจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อในแต่ละงวดบันทึกบัญชีโดย

เดบิต	บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)	xxx
	เครดิต บัญชีลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ	xxx
เดบิต	บัญชีภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	xxx
	เครดิต บัญชีภาษีขาย	xxx
เดบิต	บัญชีดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือตัดบัญชี	xxx
	เครดิต บัญชีดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ	xxx

(3) หากลูกหนี้ผิดสัญญาการชำระเงินงวดที่ถึงกำหนดชำระสหกรณ์ต้องรับภาระภาษีขายสำหรับลูกหนี้ที่ผิดสัญญาชำระเงินงวดในเดือนนั้น บันทึกบัญชีโดย

เดบิต	บัญชีภาษีขายรอเรียกคืน	xxx
	เครดิต บัญชีภาษีขาย	xxx

เมื่อลูกหนี้ที่ผิดสัญญานำเงินงวดมาชำระ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต	บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)	xxx
	เครดิต บัญชีลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ	xxx
เดบิต	บัญชีภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	xxx
	เครดิต บัญชีภาษีขายรอเรียกคืน	xxx
เดบิต	บัญชีดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือตัดบัญชี	xxx
	เครดิต บัญชีดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ	xxx

(4) การบันทึกกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ ในวันสิ้นปีทางบัญชีสหกรณ์จะต้องปรับปรุงรายการกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ 2 ส่วน คือ

ก. กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อปีปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับเงิน เป็นกำไรขั้นต้นในส่วนของยอดขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อปีปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับการผ่อนชำระเงินจากลูกหนี้ โดยกำไรส่วนนี้ไม่ถือเป็นรายได้ของปีปัจจุบัน แต่จะเป็นรายได้รอการตัดบัญชี และจะทำการตัดบัญชีในแต่ละปีตามส่วนของเงินที่ได้รับการผ่อนชำระจากลูกหนี้ ซึ่งในวันสิ้นปีทางบัญชีจะต้องทำการคำนวณหากำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อปีปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับเงิน แล้วนำมาปรับปรุงบัญชี โดยบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อปีปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับเงิน	xxx
	เครดิต บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือตัดบัญชี	xxx

ข. กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อปีก่อนที่ได้รับเงินในปีปัจจุบันเป็นกำไรขั้นต้นในส่วนของยอดขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ หรือลูกหนี้ผ่อนชำระ/เช่าซื้อปีก่อนที่เรียกเก็บเงินผ่อนชำระได้ใน

ปีปัจจุบัน โดยกำไรขั้นต้นดังกล่าวจะถือเป็นรายได้ของปีปัจจุบันตามส่วนของเงินที่ได้รับการผ่อนชำระจากลูกหนี้ ซึ่งในวันสิ้นปีทางบัญชีจะต้องทำการคำนวณหากำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อปีก่อนที่ได้รับเงินในปีปัจจุบัน แล้วนำมาปรับปรุงบัญชีออกจากรายได้รอการตัดบัญชีที่ได้มีการตั้งไว้ในบัญชีแล้วในปีก่อน ๆ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือตัดบัญชี xxx

เครดิต บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อปีก่อนที่ได้รับเงินในปีปัจจุบัน xxx

1.5.2 เมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระเงินงวดและสหกรณ์ยึดสินค้าคืน ให้โอนปิดบัญชีที่เกี่ยวข้องกับลูกหนี้รายนั้นทั้งหมด ได้แก่ บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือตัดบัญชีหรือบัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระปีปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับเงิน บัญชีดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือตัดบัญชี บัญชีภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ ไปลดยอดลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ พร้อมทั้งโอนปิดบัญชีบัญชีภาษีขายหรือเรียกคืน เพื่อหามูลค่าลูกหนี้คงเหลือ ณ วันยึดสินค้าคืน แล้วบันทึกมูลค่าสินค้ายึดคืนเท่ากับมูลค่าลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อคงเหลือ ณ วันยึดสินค้าคืนนั้น ทั้งนี้ การบันทึกสินค้ายึดคืนให้ปฏิบัติตามคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือ พ.ศ. 2547

1.6 ลูกหนี้ค่าบริการ

เป็นลูกหนี้ที่เกิดจากการที่สหกรณ์ให้บริการโดยมีหลักฐานการเป็นหนี้แต่สหกรณ์ยังไม่ได้รับชำระเงินค่าบริการจากผู้รับบริการ

เมื่อสหกรณ์ให้บริการเป็นเงินเชื่อจะบันทึกรายการโดยตั้งผู้รับบริการเป็นลูกหนี้ และหากอยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มความรับผิดชอบในการเสียภาษีจะเกิดขึ้นเมื่อได้มีการออกไปกำกับภาษีหรือเมื่อได้รับชำระค่าบริการแล้ว สำหรับการบันทึกบัญชีมีวิธีปฏิบัติดังนี้

1.6.1 สหกรณ์อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม

- (1) เมื่อสหกรณ์ให้บริการแล้วจัดทำใบกำกับภาษีทันที บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีลูกหนี้ค่าบริการ xxx

เครดิต บัญชีรายได้ค่าบริการ xxx

บัญชีภาษีขาย xxx

เมื่อได้รับชำระเงินค่าบริการจากลูกหนี้ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

เครดิต บัญชีลูกหนี้ค่าบริการ xxx

(2) หากสหกรณ์ให้บริการแล้วจัดทำเอกสารหลักฐานการให้บริการเป็นเงินเชื่อที่มีลักษณะเป็นใบแจ้งหนี้ ความรับผิดในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มจะเกิดขึ้นต่อเมื่อได้รับชำระเงินค่าบริการ ตามส่วนของการได้รับชำระนั้น บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีลูกหนี้ค่าบริการ	xxx	
เครดิต บัญชีรายได้ค่าบริการ		xxx
บัญชีภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ		xxx

เมื่อได้รับชำระเงินค่าบริการจากลูกหนี้ ให้บันทึกการรับชำระหนี้เช่นเดียวกับ (1) และให้ปรับปรุงภาษีขายตามส่วนของเงินที่ได้รับชำระ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	xxx	
เครดิต บัญชีภาษีขาย		xxx

1.6.2 สหกรณ์ไม่อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม

เมื่อสหกรณ์ให้บริการเป็นเงินเชื่อ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีลูกหนี้ค่าบริการ	xxx	
เครดิต บัญชีรายได้ค่าบริการ		xxx

เมื่อได้รับชำระเงินค่าบริการจากลูกหนี้

เดบิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx		
เครดิต บัญชีลูกหนี้ค่าบริการ		xxx

1.7 ลูกหนี้คลาดเคลื่อน

เกิดจากยอดรวมของบัญชีย่อยลูกหนี้ (รายละเอียดลูกหนี้) ต่ำกว่าบัญชีแยกประเภทลูกหนี้ (บัญชีคุมยอดลูกหนี้) นอกจากนี้ยังมีกรณีรายละเอียดลูกหนี้สูงกว่าบัญชีคุมยอด ซึ่งหากสหกรณ์มียอดลูกหนี้คลาดเคลื่อนไม่ว่าจะสูงหรือต่ำกว่าบัญชีคุมยอด วิธีปฏิบัติทางบัญชีให้ถือจำนวนเงินในบัญชีย่อยเป็นหลักแล้วทำการปรับปรุงบัญชีลูกหนี้ประเภทนั้น ๆ ให้มีจำนวนเท่ากับยอดรวมของบัญชีย่อยลูกหนี้ประเภทนั้น ๆ พร้อมทั้งให้สหกรณ์รีบตรวจสอบค้นหาสาเหตุให้พบโดยเร็ว การบันทึกบัญชีในแต่ละกรณีให้ปฏิบัติดังนี้

1.7.1 กรณีที่ยอดรวมบัญชีย่อยลูกหนี้ต่ำกว่าบัญชีคุมยอด หากวันสิ้นปีทางบัญชีสหกรณ์มียอดรวมบัญชีย่อยลูกหนี้คลาดเคลื่อนต่ำกว่าบัญชีคุมยอด ผลต่างให้นำมาปรับปรุงบัญชีโดยลดยอดในบัญชีลูกหนี้ให้เท่ากับยอดรวมบัญชีย่อย พร้อมทั้งตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญเต็มจำนวนด้วย บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีลูกหนี้...(ระบุประเภท)...คลาดเคลื่อน	xxx	
เครดิต บัญชีลูกหนี้...(ระบุประเภท).....		xxx

เดบิต บัญชีหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้...(ระบุประเภท)...คลาดเคลื่อน xxx

เครดิต บัญชีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ...(ระบุประเภท)...คลาดเคลื่อน xxx

ภายหลังหากตรวจพบข้อคลาดเคลื่อนที่เป็นผลให้ยอดรวมบัญชีย่อยต่ำกว่าบัญชีคุมยอดเป็นจำนวนเงินเท่าใด ให้โอนกลับรายการที่ได้ปรับปรุงบัญชีไว้ข้างต้นตามจำนวนเงินที่ตรวจพบนั้น บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีลูกหนี้...(ระบุประเภท)..... xxx

เครดิต บัญชีลูกหนี้...(ระบุประเภท)...คลาดเคลื่อน xxx

เดบิต บัญชีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ...(ระบุประเภท)...คลาดเคลื่อน xxx

เครดิต บัญชีหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้...(ระบุประเภท)...คลาดเคลื่อน xxx

ทั้งนี้ หากข้อคลาดเคลื่อนที่ตรวจพบไม่ได้เกิดจากบัญชีลูกหนี้ประเภทดังกล่าว แต่เป็นการบันทึกบัญชีอื่นผิดพลาด ให้ปรับปรุงบัญชีตามข้อเท็จจริงที่ตรวจพบ

แต่ถ้าไม่สามารถตรวจพบได้หลังจากพยายามค้นหาตามสมควรแล้วให้ดำเนินการขออนุมัติตัดเป็นหนี้สูญต่อไป เมื่อได้รับอนุมัติให้ตัดเป็นหนี้สูญ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีหนี้สูญลูกหนี้...(ระบุประเภท)...คลาดเคลื่อน xxx

เครดิต บัญชีลูกหนี้...(ระบุประเภท)...คลาดเคลื่อน xxx

แล้วปรับลดจำนวนค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้คลาดเคลื่อนด้วยจำนวนเดียวกันกับจำนวนที่ได้รับอนุมัติตัดจำหน่ายหนี้สูญ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้...(ระบุประเภท)...คลาดเคลื่อน xxx

เครดิต บัญชีหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้...(ระบุประเภท)...คลาดเคลื่อน xxx

อนึ่ง สำหรับสหกรณ์ประเภทออมทรัพย์ หากยอดรวมบัญชีย่อยลูกหนี้เงินให้สมาชิกกู้คลาดเคลื่อนต่ำกว่าบัญชีคุมยอดจะปฏิบัติแตกต่างไปจากสหกรณ์ประเภทอื่น กล่าวคือให้ปฏิบัติตามแนวทางที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด โดยให้สหกรณ์รีบตรวจสอบค้นหาสาเหตุให้พบโดยเร็ว หากไม่พบสาเหตุการคลาดเคลื่อนให้ดำเนินการ ดังนี้

- ถ้าทราบว่าลูกหนี้เงินให้สมาชิกกู้รายบุคคลหน่วยใดคลาดเคลื่อน และอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่คนใด เจ้าหน้าที่ผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเงินที่คลาดเคลื่อนนั้นให้แก่สหกรณ์

- ถ้าไม่อาจแยกยอดคลาดเคลื่อนได้ว่าอยู่ในความรับผิดชอบของผู้นั้น เจ้าหน้าที่ทั้งหมดและผู้จัดการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานในหน้าที่ผู้จัดการจะต้องร่วมกันรับผิดชอบให้แก่สหกรณ์

1.7.2 กรณีที่ยอดรวมบัญชีย่อยลูกหนี้สูงกว่าบัญชีคุมยอดให้นำผลต่างปรับปรุงบัญชีโดยเพิ่มยอดให้บัญชีลูกหนี้เท่ากับยอดรวมบัญชีย่อย กับตั้งส่วนที่คลาดเคลื่อนนั้นไว้ในบัญชีค่าเผื่อลูกหนี้คลาดเคลื่อน บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีลูกหนี้..... (ระบุประเภท)..... xxx

เครดิต บัญชีค่าเผื่อลูกหนี้...(ระบุประเภท)...คลาดเคลื่อน xxx

ภายหลังถ้าสหกรณ์สามารถค้นพบข้อคลาดเคลื่อนที่เป็นผลให้ยอดรวมบัญชีย่อยสูงกว่าบัญชีคุมยอดเป็นจำนวนเงินเท่าใด ก็ให้โอนกลับรายการลูกหนี้และค่าเผื่อลูกหนี้...(ระบุประเภท)...คลาดเคลื่อนที่ได้ปรับปรุงบัญชีไว้ข้างต้นตามจำนวนที่ค้นพบนั้น บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเผื่อลูกหนี้...(ระบุประเภท)...คลาดเคลื่อน xxx

เครดิต บัญชีลูกหนี้..... (ระบุประเภท)..... xxx

ทั้งนี้ หากข้อคลาดเคลื่อนที่ตรวจพบไม่ได้เกิดจากบัญชีลูกหนี้ประเภทดังกล่าว แต่เป็นการบันทึกบัญชีอื่นผิดพลาด ให้ปรับปรุงบัญชีตามข้อเท็จจริงที่ตรวจพบ

แต่ถ้าไม่สามารถตรวจพบได้หลังจากที่พยายามค้นหาตามสมควรแล้ว ให้โอนค่าเผื่อลูกหนี้...(ระบุประเภท).....คลาดเคลื่อนนั้น เข้าบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้.....(ระบุประเภท) ... บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเผื่อลูกหนี้...(ระบุประเภท)...คลาดเคลื่อน xxx

เครดิต บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้...(ระบุประเภท)..... xxx

1.8 ลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดี

เป็นลูกหนี้ที่สหกรณ์ได้ยื่นฟ้องต่อศาล และศาลได้มีคำสั่งประทับรับฟ้องแล้ว ซึ่งมีวิธีปฏิบัติ ดังนี้

1.8.1 เมื่อสหกรณ์ส่งเอกสารหลักฐานให้ทนายความเพื่อฟ้องดำเนินคดี กรณีเป็นลูกหนี้ที่มีการติดดอกเบี้ยและค่าปรับ ให้หยุดคำนวณดอกเบี้ยและค่าปรับ หากยังไม่ได้ยื่นฟ้องต่อศาลทันที ก่อนทนายความยื่นฟ้องต่อศาลให้สหกรณ์ประสานงานกับทนายความเพื่อคำนวณดอกเบี้ยและค่าปรับต่อจนถึงวันที่ยื่นฟ้อง และสหกรณ์จะบันทึกบัญชีเป็นลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดีเมื่อได้รับเอกสารว่าศาลมีคำสั่งประทับรับฟ้องแล้ว โดยให้โอนรายการเงินส่วนที่เกี่ยวข้องกับลูกหนี้ที่ยื่นฟ้องนั้น ซึ่งได้แก่ จำนวนต้นเงินที่เป็นหนี้คงเหลือ ค่าปรับค้างรับ ดอกเบี้ยค้างรับ รวมทั้งรายได้ค่าปรับและดอกเบี้ยรับประจำปีที่คำนวณตั้งแต่วันต้นปีถึงวันที่ยื่นฟ้องต่อศาล โดยถือเป็นมูลฟ้องไปยังบัญชี “ลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดี” บันทึก บัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดี xxx

เครดิต บัญชีค่าปรับค้างรับ xxx

บัญชีดอกเบี้ยค้างรับ xxx

บัญชีรายได้ค่าปรับ xxx

บัญชีดอกเบี้ยรับ xxx

บัญชีลูกหนี้...(ระบุประเภท).... xxx

1.8.2 การตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญสำหรับลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดี เมื่อมีการดำเนินคดี กับลูกหนี้จะมีความไม่แน่นอนเกี่ยวกับจำนวนเงินที่สหกรณ์จะได้รับชำระคืน ซึ่งขึ้นอยู่กับคำพิพากษา ของศาลว่าจะตัดสินให้ลูกหนี้ชำระเงินประเภทใด เป็นจำนวนเงินเท่าใดคืนให้แก่สหกรณ์ โดยอาจจะมีจำนวน มากกว่าหรือน้อยกว่าจำนวนเงินที่สหกรณ์ยื่นฟ้องต่อศาลก็ได้ ดังนั้นจึงควรตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ สำหรับค่าปรับค่ารับ ดอกเบี้ยค่ารับ รายได้ค่าปรับและดอกเบี้ยรับไว้เต็มจำนวน ส่วนต้นเงินให้พิจารณา สภาพของลูกหนี้และหลักทรัพย์ที่ใช้ค้ำประกันประกอบ แล้วตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญให้เพียงพอกับผล เสียหายที่อาจเกิดขึ้น สำหรับการตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญดังกล่าวนี้โดยที่ค่าปรับค่ารับ ดอกเบี้ยค่ารับ รายได้ค่าปรับและดอกเบี้ยรับได้อินไปบัญชีลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดีตามข้อ 1.8.1 แล้ว ดังนั้นจึงบันทึก ค่า เผื่อนี้สงสัยจะสูญไว้ในบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดี บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีหนี้สงสัยจะสูญ - ลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดี xxx

เครดิต บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ - ลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดี xxx

ทั้งนี้ ในกรณีที่สหกรณ์ได้มีการตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญสำหรับลูกหนี้ที่สหกรณ์ ยื่น ฟ้องต่อศาลพร้อมดอกเบี้ยค่ารับและค่าปรับค่ารับไว้แล้วในบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ - ลูกหนี้ (ระบุ ประเภท) บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ - ดอกเบี้ยค่ารับ และบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ - ค่าปรับค่ารับ ตามลำดับให้ถือว่าบัญชีทั้ง 3 ดังกล่าวเป็นบัญชีที่มีไว้ปรับยอดค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญของลูกหนี้ประเภทนั้น ๆ รายอื่น ๆ รวมทั้งดอกเบี้ยค่ารับ และค่าปรับค่ารับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์

1.8.3 หากสหกรณ์จ่ายค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ได้แก่ ค่าฤชาธรรมเนียม ค่า ทนายความ ฯลฯ ให้บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีเงินทรองดำเนินคดี xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

1.9 ลูกหนี้ตามคำพิพากษา

เป็นลูกหนี้ที่เกิดจากคำพิพากษาของศาลที่ถึงที่สุดหรือมีสัญญาประนีประนอมยอมความ ให้ชดใช้เงินแก่สหกรณ์ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติดังนี้

1.9.1 ถ้าศาลพิพากษาศักดิ์สินให้ลูกหนี้ชดใช้ต่อสหกรณ์ด้วยจำนวนเงินตามมูลฟ้อง รวม กับดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นนับจากวันฟ้องถึงวันที่ลูกหนี้ชำระหนี้แก่สหกรณ์ พร้อมค่าฤชาธรรมเนียม และค่า ทนายความ ให้โอนปิดบัญชี “ลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดี” ซึ่งเป็นลูกหนี้ตามมูลฟ้องที่ได้มีการบันทึก บัญชีไว้แล้วตามข้อ 1.8 และบัญชี “เงินทรองดำเนินคดี” ไปยังบัญชี “ลูกหนี้ตามคำพิพากษา” และ บันทึกดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นนับจากวันฟ้องถึงวันที่ศาลพิพากษาไว้ในบัญชีลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วย บันทึก บัญชีโดย

เดบิต	บัญชีลูกหนี้ตามคำพิพากษา	xxx
เครดิต	บัญชีลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดี	xxx
	บัญชีเงินทอรองดำเนินคดี	xxx
	บัญชีดอกเบียรับตามคำพิพากษา	xxx

หากคำพิพากษาของศาลไม่ได้ระบุให้มีการชดใช้ค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความ แก่สหกรณ์ หรือให้ได้รับชดใช้เพียงบางส่วน ให้ปฏิบัติดังนี้

- ถ้าคำพิพากษาของศาลไม่ได้ระบุให้มีการชดใช้ค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความ ให้โอนเงินทอรองดำเนินคดีที่ได้จ่ายไปสำหรับลูกหนี้ตามคำพิพากษารายนั้นออกจากบัญชี แล้วรับรู้เป็นค่าใช้จ่าย บันทึกบัญชีโดย

เดบิต	บัญชีค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี	xxx
เครดิต	บัญชีเงินทอรองจ่ายดำเนินคดี	xxx

- ถ้าคำพิพากษาของศาลระบุให้มีการชดใช้ค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความ เพียงบางส่วน ให้โอนเงินทอรองจ่ายดำเนินคดีที่ได้จ่ายไปสำหรับลูกหนี้ตามคำพิพากษารายนั้นออกจากบัญชี แล้วบันทึกค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความตามจำนวนที่ได้รับชดใช้ไว้ในบัญชี “ ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ” ผลต่างให้รับรู้เป็นค่าใช้จ่ายโดยบันทึกไว้ในบัญชี “ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ” บันทึกบัญชีโดย

เดบิต	บัญชีลูกหนี้ตามคำพิพากษา	xxx
	บัญชีค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี	xxx
เครดิต	บัญชีเงินทอรองจ่ายดำเนินคดี	xxx

1.9.2 ถ้าศาลพิพากษาดัดสินให้ลูกหนี้ชดใช้ต่อสหกรณ์โดยจำนวนเงินที่ได้รับชดใช้ น้อยกว่าหนี้ตามมูลฟ้อง ให้บันทึกรายการบัญชีเช่นเดียวกับ ข้อ 1.9.1 ด้วยจำนวนเงินตามผลของคำพิพากษา ผลต่างระหว่างหนี้ตามมูลฟ้องกับหนี้ตามคำพิพากษาให้สหกรณ์ดำเนินการขอตัดเป็นหนี้สูญต่อไป โดยปฏิบัติตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด และเมื่อที่ประชุมใหญ่อนุมัติให้ตัดเป็นหนี้สูญได้ให้บันทึกบัญชี โดย

เดบิต	บัญชีหนี้สูญ – ลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดี	xxx
เครดิต	บัญชีลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดี	xxx
เดบิต	บัญชีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ – ลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดี	xxx
เครดิต	บัญชีหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดี	xxx

อนึ่ง ในกรณีที่ศาลพิพากษาดัดสินให้ลูกหนี้ชดใช้ดอกเบียที่เกิดขึ้นนับจากวันฟ้อง ถึงวันที่ลูกหนี้ชำระหนี้แก่สหกรณ์ โดยที่ดอกเบียรับที่เกิดขึ้นนับจากวันฟ้องถึงวันที่ศาลพิพากษาได้มีการบันทึกไว้ในบัญชีลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้วดังกล่าวข้างต้น อย่างไรก็ตามยังมีดอกเบียรับที่จะเกิดขึ้นอีก

ส่วนหนึ่งคือ ดอกเบี้ยรับจากวันที่ศาลพิพากษาถึงวันที่ลูกหนี้ชำระหนี้แก่สหกรณ์ ซึ่งในการรับชำระหนี้นั้น อาจเป็นระยะเวลาานาน ดังนั้น ณ วันสิ้นปีทางบัญชีสหกรณ์จึงต้องตั้งดอกเบี้ยค้างรับไว้ในบัญชี “ ดอกเบี้ยตามคำพิพากษาค้างรับ ” และตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญไว้เต็มจำนวนด้วย ทั้งนี้ สำหรับสหกรณ์ ออมทรัพย์การปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

ในการรับชำระหนี้จากลูกหนี้ตามคำพิพากษา ให้รับชำระดอกเบี้ยตามคำพิพากษา ค้างรับ ดอกเบี้ยรับตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษาลำดับ ทั้งนี้หากยอดลูกหนี้ตาม คำพิพากษามีส่วนที่เป็นต้นเงินที่ศาลสั่งให้คิดดอกเบี้ยได้จนกว่าจะชำระเสร็จสิ้นและส่วนอื่นที่ศาลสั่งให้ ลูกหนี้ชดใช้ ในการลดยอดลูกหนี้เมื่อได้รับชำระให้ลดยอดส่วนอื่นที่ศาลสั่งให้หมดก่อน แล้วจึงลดยอด ต้นเงินที่ให้คิดดอกเบี้ยได้ ทั้งนี้ หนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าวมีอายุความบังคับคดี 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมี คำพิพากษา

1.9.3 การตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น แม้ว่าศาลได้มีคำพิพากษา ให้สหกรณ์ได้รับชดใช้ แต่ถ้าลูกหนี้ยังไม่ได้ชำระเงินให้สหกรณ์ เพื่อให้เป็นไปตามหลักความระมัดระวัง ในการดำเนินงาน ให้สหกรณ์ตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ตามคำพิพากษา และให้คงบัญชีไว้จนกว่า จะได้รับชดใช้เงินคืนจากลูกหนี้ตามคำพิพากษารายนั้นๆ จึงจะปรับยอดค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลดลงเป็น ยอดค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญเกินความต้องการตามจำนวนที่ได้รับชำระคืนต่อไป ส่วนบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัย จะสูญลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดีให้ถือเป็นบัญชีที่มีไว้ปรับยอดค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดี รายอื่นๆ และหากไม่มีลูกหนี้ระหว่างดำเนินคดีรายใดอีกหรือมีแต่จำนวนนี้น้อยกว่าก็ให้ปรับยอดค่าเผื่อนี้ สงสัยจะสูญลดลงเป็นยอดค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญเกินความต้องการ

2. การประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ

เป็นการประมาณจำนวนหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้ไว้ในทางบัญชี ณ วันสิ้นปี ซึ่งการ ประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญของสหกรณ์ ให้พิจารณาจากสภาพของลูกหนี้และหลักประกันที่ลูกหนี้มี อยู่ในสหกรณ์ เป็นสำคัญ

2.1 วิธีประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ

2.1.1 พิจารณาลูกหนี้แต่ละราย ในกรณีที่สงสัยว่าลูกหนี้รายใดจะสูญ ไม่อาจเรียก ให้ชำระหรือเรียกคืนได้ทั้งจำนวน ให้ตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญเต็มจำนวนตามยอดลูกหนี้ เงินค้างรับ และ ดอกเบี้ยค้างรับที่ลูกหนี้รายนั้นๆ เป็นหนี้อยู่ หรือรายใดที่คาดว่าจะได้รับชำระบางส่วน ให้ตั้งค่าเผื่อ- หนี้สงสัยจะสูญตามจำนวนที่คาดว่าจะไม่ได้รับชำระ

ตัวอย่าง ในวันสิ้นปีทางบัญชีสหกรณ์มีลูกหนี้เงินให้กู้คงเหลือ และดอกเบี้ยค้างรับ ดังนี้

	ต้นเงิน		ดอกเบี้ยค้างรับ	
นาย ก.	5,000	บาท	2,000	บาท
นาย ข.	10,000	บาท	9,000	บาท
นาย ค.	<u>15,000</u>	บาท	<u>4,000</u>	บาท
	<u>30,000</u>	บาท	<u>15,000</u>	บาท

สหกรณ์คาดว่าจะเรียกเก็บหนี้จากนาย ข. ไม่ได้ ดังนั้นประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์ ทำโดยตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญของต้นเงินและดอกเบี้ยค้างรับที่นาย ข. ค้างชำระต่อสหกรณ์ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ซึ่งมีจำนวน 10,000 บาท และ 9,000 บาท ตามลำดับ

2.1.2 ประมาณเป็นร้อยละของยอดหนี้คงเหลือ วิธีนี้เป็นการตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญโดยประมาณเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้ เงินค้างรับ และดอกเบี้ยค้างรับที่ลูกหนี้เป็นหนี้อยู่ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ทั้งนี้โดยถืออัตราร้อยละ 5 เป็นเกณฑ์ อย่างไรก็ตามการประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญด้วยวิธีนี้สหกรณ์จะประมาณการเป็นร้อยละเท่าใดของยอดเงินที่ลูกหนี้เป็นหนี้ นั่น ให้พิจารณาถึง ความเหมาะสมและความเพียงพอตามหลักความระมัดระวัง แต่อย่างน้อยต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5

ตัวอย่าง ในวันสิ้นปีทางบัญชีสหกรณ์มีลูกหนี้การค้างเหลือ ดังนี้

นาย ง.	3,000	บาท
นาย จ.	4,000	บาท
นาย ฉ.	<u>5,000</u>	บาท
	<u>12,000</u>	บาท

สหกรณ์คาดว่าจะเรียกเก็บหนี้ไม่ได้ร้อยละ 20 ของยอดลูกหนี้การค้าง ดังนั้น ประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์ = $12,000 \times 20/100$
= 2,400 บาท

2.1.3 ประมาณตามอายุหนี้ที่ค้างชำระของลูกหนี้แต่ละราย วิธีนี้เป็นการตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญโดยประมาณเป็นร้อยละของยอด ลูกหนี้ เงินค้างรับ และดอกเบี้ยค้างรับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี โดยจัดกลุ่มลูกหนี้ เงินค้างรับ และดอกเบี้ยค้างรับ จำแนกตามอายุของหนี้ที่ค้างชำระของลูกหนี้แต่ละราย ทั้งนี้การนับอายุของหนี้ที่ค้างชำระ หากเป็นหนี้ที่มีกำหนดเวลาชำระหนี้ให้นับตั้งแต่นั้นถึงกำหนดชำระและลูกหนี้ค้างชำระหนี้ แต่ถ้าเป็นหนี้ที่ไม่ได้กำหนดเวลาชำระหนี้ การนับอายุหนี้ให้นับถัดจากวันที่เป็นหนี้เป็นต้นไป

ตัวอย่าง ในวันสิ้นปีทางบัญชีสหกรณ์มีลูกหนี้การค้า ซึ่งได้จัดกลุ่มอายุหนี้แล้วเป็นดังนี้

อายุหนี้	ลูกหนี้คงค้าง
ค้างไม่เกิน 6 เดือน	5,000 บาท
ค้างเกิน 6 เดือน ไม่เกิน 1 ปี	4,000 บาท
ค้างเกิน 2 ปี	<u>3,000</u> บาท
รวม	<u>12,000</u> บาท

สหกรณ์มีนโยบายในการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ คือ หนี้ที่มีอายุหนี้ค้างไม่เกิน 6 เดือน ร้อยละ 5 ค้างเกิน 6 เดือน แต่ไม่เกิน 1 ปี ร้อยละ 10 และค้างเกินกว่า 2 ปี ร้อยละ 100

ดังนั้น การประมาณการค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์ เป็นดังนี้

อายุหนี้	หนี้คงเหลือ	ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	
		ร้อยละ	จำนวนเงิน
ค้างไม่เกิน 6 เดือน	5,000 บาท	5	250 บาท
ค้างเกิน 6 เดือน ไม่เกิน 1 ปี	4,000 บาท	10	400 บาท
ค้างเกิน 2 ปี	<u>3,000</u> บาท	100	<u>3,000</u> บาท
รวม	<u>12,000</u> บาท		<u>3,650</u> บาท

ทั้งนี้ ในการประมาณการค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญสหกรณ์อาจใช้วิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธีดังกล่าวข้างต้นรวมกันก็ได้

ตัวอย่าง จากตัวอย่างในข้อ 2.1.2 สหกรณ์คาดว่าจะเรียกเก็บหนี้จากนาย ง. ไม่ได้ ส่วนนาย จ. และนาย ฉ. คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้ร้อยละ 20 จึงประมาณการค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ โดย นาย ง. ใช้วิธีพิจารณาลูกหนี้แต่ละราย ส่วนนาย จ. และ นาย ฉ. ใช้วิธีประมาณเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้คงเหลือ

ดังนั้น การประมาณการค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์ เป็นดังนี้

	หนี้คงเหลือ	ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	
		ร้อยละ	จำนวนเงิน
(1) วิธีพิจารณาลูกหนี้แต่ละราย			
นาย ง.	3,000 บาท	100	3,000 บาท

(2) วิธีประมาณเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้คงเหลือ

นาย จ.	4,000 บาท			
นาย ฉ.	5,000 บาท	9,000 บาท	20	1,800 บาท
รวม		12,000 บาท		4,800 บาท

อนึ่ง ในการพิจารณาประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญนั้น โดยที่ลูกหนี้มีหลายประเภท และมีลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนั้นการที่จะพิจารณาว่าจะเลือกใช้วิธีใด มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้

(1) **ลูกหนี้เงินกู้** โดยปกติจะมีการค้ำประกันด้วยบุคคล หรือหลักทรัพย์ค้ำประกัน ซึ่งหากผู้กู้ไม่ชำระหนี้ สหกรณ์อาจติดตามให้มีการชดใช้คืนจากผู้ค้ำประกันหรือดำเนินการใด ๆ กับหลักทรัพย์ที่ค้ำประกันได้ แต่ถ้าปรากฏแน่ชัดว่าลูกหนี้เงินกู้อย่างใดไม่อาจเรียกให้ชำระหนี้ได้ทั้งจากผู้กู้ ทายาทหรือ ผู้ค้ำประกัน รวมทั้งไม่มีหลักทรัพย์ใดค้ำประกันแล้ว ให้ตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญสำหรับหนี้รายนั้นไว้เต็มจำนวน โดยพิจารณาเป็นราย ๆ ไป

สำหรับดอกเบี้ยเงินกู้ค้างรับและค่าปรับค้างรับ สหกรณ์ควรตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญโดยใช้หลักเกณฑ์ดังนี้

- ค้างชำระตั้งแต่ 1-5 ปี ตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 หรือให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง

- ค้างชำระเกิน 5 ปี ตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญเต็มจำนวน

(2) **ลูกหนี้การค้า** ปกติหนี้การค้าจะเป็นหนี้ที่มีอายุความ 2 ปี จึงควรมีการวิเคราะห์อายุของหนี้ที่ค้างชำระ และตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญโดยพิจารณาลดหล่นตามอายุหนี้ ดังนี้

- ลูกหนี้ที่มีอายุของหนี้ที่ค้างชำระเกินกว่า 60 วัน แต่ไม่เกิน 6 เดือน ตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญไว้อย่างน้อยร้อยละ 5

- ลูกหนี้ที่มีอายุของหนี้ที่ค้างชำระเกินกว่า 6 เดือน แต่ไม่เกิน 1 ปี ตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญไว้อย่างน้อยร้อยละ 10

- ลูกหนี้ที่มีอายุของหนี้ที่ค้างชำระเกินกว่า 1 ปี แต่ไม่เกิน 2 ปี ตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญไว้อย่างน้อยร้อยละ 15

- ลูกหนี้ที่มีอายุของหนี้ที่ค้างชำระเกินกว่า 2 ปี ซึ่งเป็นหนี้ที่ขาดอายุความฟ้องร้องตามกฎหมาย ควรตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญไว้เต็มจำนวน

(3) **ลูกหนี้อื่น ๆ** ให้พิจารณาถึงสภาพของลูกหนี้ประเภทนั้น ๆ และหลักประกันที่ลูกหนี้ทำไว้กับสหกรณ์ แล้วพิจารณาค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญให้เพียงพอตามหลักความระมัดระวังในการดำเนินงานของสหกรณ์

นอกจากที่สหกรณ์จะต้องประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญตามวิธีดังกล่าวข้างต้น หากมีระเบียบอื่นใดกำหนดให้สหกรณ์ปฏิบัติเป็นการเฉพาะ สหกรณ์จะต้องถือปฏิบัติตามระเบียบนั้นด้วย เช่น ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการจัดชั้นคุณภาพลูกหนี้และการเผื่อนี้สงสัยจะสูญ เป็นต้น

2.2 วิธีปฏิบัติทางบัญชีในการตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ

ค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีที่คำนวณได้อาจมีจำนวนมากกว่าหรือน้อยกว่ายอดคงเหลือในบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ ดังนั้น ผลต่างที่เกิดขึ้นจะต้องนำไปปรับปรุงยอดคงเหลือของบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ประเภทนั้น ๆ ให้เท่ากับจำนวนค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญที่คำนวณได้ ซึ่งการปรับยอดคงเหลือมี 2 กรณี ดังนี้

2.2.1 กรณียอดคงเหลือในบัญชีมีจำนวนน้อยกว่าค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญที่คำนวณได้ ผลต่างที่เกิดขึ้นถือเป็นค่าใช้จ่ายของปีนั้นๆ ให้นำไปบันทึกไว้ในบัญชี “หนี้สงสัยจะสูญ” และบันทึกบัญชี “ค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ” เพื่อให้มียอดคงเหลือเท่ากับจำนวนที่คำนวณได้ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีหนี้สงสัยจะสูญ (ระบุประเภท)

xxx

เครดิต บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ (ระบุประเภท)

xxx

2.2.2 กรณียอดคงเหลือในบัญชีมีจำนวนมากกว่าค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญที่คำนวณได้ ผลต่างที่เกิดขึ้นถือเป็นค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญเกินความต้องการ ให้ปรับปรุงบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ประเภทนั้น ๆ ลดลงให้เหลือเท่ากับจำนวนที่คำนวณได้ และปรับลดยอดค่าใช้จ่ายลงในบัญชีหนี้สงสัยจะสูญ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ (ระบุประเภท)

xxx

เครดิต บัญชีหนี้สงสัยจะสูญ (ระบุประเภท)

xxx

3. การตัดจำหน่ายหนี้สูญ

3.1 หนี้ที่จะตัดจำหน่ายออกจากบัญชีลูกหนี้เป็นหนี้สูญได้ ต้องเป็นหนี้ที่มีลักษณะดังนี้

(1) ต้องเป็นหนี้ที่เกิดจากการประกอบกิจการ หรือเนื่องจากการประกอบกิจการของสหกรณ์

(2) ต้องเป็นหนี้ที่มีหลักฐานโดยชัดแจ้งที่สามารถฟ้องลูกหนี้ได้

(3) ต้องมีหลักฐานการติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ตามสมควรแก่กรณี หรือมีการฟ้องคดีแล้ว แต่ไม่ได้รับการชำระหนี้โดยปรากฏว่า

(ก) ลูกหนี้ถึงแก่ความตายหรือเป็นคนสาบสูญหรือมีหลักฐานว่าหายสาบสูญไปและไม่ มีทรัพย์สินหรือสิทธิใด ๆ จะเรียกร้องให้ชำระหนี้ได้ หากฟ้องคดีไปก็ทำให้เสียค่าใช้จ่ายมากยิ่งขึ้นไม่คุ้มกับ หนี้ที่จะได้รับชำระ หรือ

(ข) ลูกหนี้เลิกกิจการ และมีหนี้ของเจ้าหนี้รายอื่นมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้และอยู่ในลำดับที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเป็นจำนวนมากกว่าทรัพย์สินของลูกหนี้ หรือ

(ค) ได้ดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีแพ่งหรือได้ยื่นคำขอเจียปรับหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้รายอื่นฟ้องในคดีแพ่ง และในกรณีนั้น ๆ ได้มีคำบังคับหรือคำสั่งของศาลแล้ว แต่ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใด ๆ จะชำระหนี้ได้ หรือ

(ง) ได้ดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีล้มละลาย หรือได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้รายอื่นฟ้องในคดีล้มละลาย และในกรณีนั้น ๆ ได้มีการประนอมหนี้กับลูกหนี้ โดยศาลมีคำสั่งเห็นชอบด้วยกับการประนอมหนี้นั้น หรือ

(จ) ลูกหนี้ถูกศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย และได้มีการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ครั้งแรกแล้ว

(4) หากเป็นหนี้ที่เกิดจากการทุจริตหรือความบกพร่องในการดำเนินการของกรรมการดำเนินการ หรืออดีตกรรมการดำเนินการ หรือเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ หรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในสหกรณ์ หนี้ดังกล่าวต้องมีการติดตามทวงถามตามสมควรแก่กรณีจนถึงที่สุดแล้ว หากจะฟ้องลูกหนี้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายไม่คุ้มกับหนี้ที่จะได้รับชำระหนี้ หรือมีการฟ้องคดีแล้วแต่ไม่ได้รับชำระหนี้เนื่องมาจากกรณีเช่นเดียวกับ ข้อ (3)

3.2 การตัดจำหน่ายลูกหนี้เป็นหนี้สูญ กระทำได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ดังนี้

(1) ต้องเป็นหนี้ที่มีลักษณะตามข้อ 3.1 แต่ในกรณีที่ลูกหนี้แต่ละรายมีจำนวนหนี้รวมกันไม่เกินสามหมื่นบาท การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้แต่ละรายดังกล่าวให้กระทำได้โดยไม่ต้องปฏิบัติตาม ข้อ 3.1(3) ก็ได้ ถ้าปรากฏว่าได้มีหลักฐานการติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ตามสมควรแก่กรณีแล้วแต่ไม่ได้รับชำระหนี้ และหากจะฟ้องลูกหนี้ก็จะต้องเสียค่าใช้จ่ายไม่คุ้มกับหนี้ที่จะได้รับชำระ

(2) ต้องเป็นหนี้ที่มีการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้เต็มจำนวนหนี้ที่จะขอตัดจำหน่ายแล้วในคราวปิดบัญชีประจำปี ก่อนการขออนุมัติตัดจำหน่ายหนี้สูญ

(3) ในการเตรียมการเสนอที่ประชุมใหญ่พิจารณาอนุมัติตัดจำหน่ายหนี้สูญให้สหกรณ์ จัดให้มีข้อมูล ดังนี้

- จำนวนหนี้ที่ขออนุมัติตัดจำหน่ายจากบัญชี
- ค่าชี้แจงสภาพหลักฐานและการดำเนินการติดตามทวงถามหนี้
- เหตุผลในการขอตัดจำหน่ายหนี้สูญ
- ความเห็นของคณะกรรมการดำเนินการ

(4) คณะกรรมการดำเนินการต้องกำหนดวาระการประชุมใหญ่เรื่องการตัดจำหน่ายหนี้สูญพร้อมทั้งสรุปเรื่องโดยย่อ แจ้งเป็นหนังสือให้สมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกทราบก่อนการประชุมใหญ่ไม่น้อยกว่า 7 วัน ซึ่งในหนังสือแจ้งสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกนั้นต้องมีรายละเอียดตาม (3) แนบทำด้วย

(5) ถ้าที่ประชุมใหญ่พิจารณาแล้วเห็นควรให้มีการตัดจำหน่ายหนี้สูญได้จะต้องมีมติอนุมัติโดยมีคะแนนเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกที่มาประชุม

(6) เมื่อที่ประชุมใหญ่มีมติอนุมัติให้ตัดจำหน่ายหนี้สูญได้ ให้บันทึกไว้ในรายงานการประชุมด้วยว่า การอนุมัติตัดจำหน่ายหนี้สูญเป็นเพียงการปฏิบัติทางบัญชีเท่านั้น มิได้เป็นการระงับซึ่งสิทธิเรียกร้องจากผู้ต้องรับผิดชอบต่อสหกรณ์แต่อย่างใด

อนึ่ง สำหรับดอกเบี้ยค้างรับและค่าปรับค้างรับของลูกหนี้รายที่จะตัดจำหน่ายเป็นหนี้สูญ ให้ดำเนินการขอตัดจำหน่ายไปในคราวเดียวกับการขอตัดจำหน่ายลูกหนี้เป็นหนี้สูญ โดยดอกเบี้ยค้างรับและค่าปรับค้างรับที่จะขอตัดจำหน่ายเป็นหนี้สูญได้ต้องมีการตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญไว้เต็มจำนวนในคราวปิดบัญชีประจำปีก่อนการขออนุมัติตัดจำหน่ายหนี้สูญ

3.3 วิธีปฏิบัติทางบัญชีในการตัดจำหน่ายหนี้สูญ

- เมื่อสหกรณ์ได้รับอนุมัติให้ตัดจำหน่ายหนี้สูญ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีหนี้สูญลูกหนี้...(ระบุประเภท) xxx

เครดิต บัญชีลูกหนี้...(ระบุประเภท) xxx

- ปรับลดจำนวนค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญในบัญชี โดยปรับลดด้วยจำนวนเดียวกันกับจำนวนที่ได้รับอนุมัติตัดจำหน่ายหนี้สูญ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้...(ระบุประเภท) xxx

เครดิต บัญชีหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้...(ระบุประเภท) xxx

ในกรณีที่สหกรณ์เป็นผู้ประกอบการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มและลูกหนี้ที่จะตัดจำหน่ายหนี้สูญเป็นลูกหนี้ที่เกิดจากการขายสินค้าหรือให้บริการที่เสียภาษีมูลค่าเพิ่ม เมื่อลูกหนี้ดังกล่าวจะตัดจำหน่ายเป็นหนี้สูญนั้น ตามมาตรา 82/11 แห่งประมวลรัษฎากร ยินยอมให้คืนภาษีขายที่เรียกเก็บไว้แล้วในคราวบันทึกการขาย/ให้บริการโดยคืนภาษีให้ตามสัดส่วนของลูกหนี้ที่สูญ ดังนั้น สหกรณ์จึงสามารถคำนวณภาษีขายตามส่วนของหนี้สูญ และนำมาหักออกจากภาษีขายในเดือนภาษีที่ได้มีการจำหน่ายหนี้สูญ

อนึ่ง การนำภาษีขายตามส่วนของหนี้สูญมาหักออกจากภาษีขายนั้น จะกระทำได้ในกรณีที่ลูกหนี้นั้นเป็นไปตามประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 85) เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจำหน่ายหนี้สูญ และหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการคำนวณส่วนของหนี้สูญ เพื่อนำมาหักออกจากภาษีขายตามมาตรา 82/11 แห่งประมวลรัษฎากร ประกาศ ณ วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542

สำหรับการบันทึกบัญชีตามกรณีนี้ เป็นดังนี้

- การตัดจำหน่ายลูกหนี้เป็นสูญ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีหนี้สูญลูกหนี้...(ระบุประเภท) xxx

บัญชีภาษีขาย xxx

เครดิต บัญชีลูกหนี้...(ระบุประเภท) xxx

- ปรับลดจำนวนค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญในบัญชี โดยปรับลดด้วยจำนวนเดียวกันกับจำนวนที่ได้รับอนุมัติตัดจำหน่ายหนี้สูญ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้...(ระบุประเภท) xxx

เครดิต บัญชีหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้...(ระบุประเภท) xxx

4. การรับชำระคืนจากลูกหนี้ที่ตัดจำหน่ายเป็นหนี้สูญแล้ว

ลูกหนี้รายที่สหกรณ์ได้ตัดจำหน่ายเป็นสูญแล้ว หากต่อมาภายหลังสหกรณ์สามารถติดตามให้มาชำระหนี้ให้กับสหกรณ์ได้ ให้ถือว่าหนี้รายนั้นเป็นหนี้สูญรับคืนซึ่งถือเป็นรายได้ของสหกรณ์ โดยนำมาบันทึกบัญชีตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

(1) โอนกลับรายการลูกหนี้ที่ตัดจำหน่ายหนี้สูญ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีลูกหนี้...(ระบุประเภท) xxx

เครดิต บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้...(ระบุประเภท) xxx

(2) เมื่อได้รับชำระเงินจากลูกหนี้ ให้บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีเงินสด xxx

เครดิต บัญชีลูกหนี้...(ระบุประเภท) xxx

(3) ปรับปรุงรายการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญของลูกหนี้ที่ตัดจำหน่ายเป็นหนี้สูญแล้ว เป็นหนี้สูญรับคืนตามจำนวนที่ได้รับชำระหนี้ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้...(ระบุประเภท) xxx

เครดิต บัญชีหนี้สูญรับคืน xxx

หากสหกรณ์เป็นผู้ประกอบการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มที่ได้นำหนี้สูญไปลดยอดภาษีขายแล้วนั้น เมื่อลูกหนี้ได้มาติดต่อขอชำระเงิน สหกรณ์จะต้องคำนวณภาษีขายจากยอดหนี้สูญรับคืนรวมเป็นภาษีขายในเดือนที่ได้รับชำระหนี้ตามส่วนที่ได้รับชำระด้วย ทั้งนี้เป็นไปตามความในมาตรา 82/11 แห่งประมวลรัษฎากร สำหรับการบันทึกบัญชีให้ปฏิบัติ ดังนี้

(1) โอนกลับรายการลูกหนี้ที่ตัดจำหน่ายหนี้สูญ (รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม) บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีลูกหนี้...(ระบุประเภท) xxx

เครดิต บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้...(ระบุประเภท) xxx

(2) เมื่อได้รับชำระเงินจากลูกหนี้ ให้บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีเงินสด

xxx

เครดิต บัญชีลูกหนี้....(ระบุประเภท)

xxx

(3) บันทึกหนี้สูญรับคืน โดยปรับปรุงรายการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญของลูกหนี้ที่ตัดจำหน่าย หนี้สูญแล้วเป็นหนี้สูญรับคืนตามจำนวนที่ได้รับชำระหนี้ พร้อมทั้งบันทึกภาษีขายจากหนี้สูญรับคืน บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้...(ระบุประเภท)

xxx

เครดิต บัญชีหนี้สูญรับคืน

xxx

บัญชีภาษีขาย

xxx

5. ค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญเกินความต้องการ

โดยที่การประมาณการหนี้สงสัยจะสูญในวันสิ้นปีบัญชี การตัดหนี้สูญหรือการรับชำระคืนจากลูกหนี้ที่ตัดจำหน่ายเป็นหนี้สูญแล้วตามที่กล่าวข้างต้น อาจเป็นผลให้บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญมียอดคงเหลือสูงเกินความต้องการ ดังนั้น ในวันสิ้นปีทางบัญชีถ้าหากบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญของหนี้ประเภทใดมียอดคงเหลือเกินความต้องการ ให้ปรับปรุงบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญของหนี้ดังกล่าวลดลงให้เหลือเท่ากับจำนวนที่ประมาณการหนี้สงสัยจะสูญ ซึ่งยอดที่ปรับลดลงนั้น ให้นำไปลดบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญและลดยอดค่าใช้จ่าย โดยเครดิตบัญชี “ หนี้สงสัยจะสูญ ” บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ ... (ระบุประเภท)

xxx

เครดิต บัญชีหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ ... (ระบุประเภท)

xxx

ทั้งนี้ การบันทึกลดยอดค่าใช้จ่ายคือบัญชีหนี้สงสัยจะสูญดังกล่าว จะแสดงไว้ในวงเล็บเป็นรายการลดยอดค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุน และจะเกิดขึ้นในวันสิ้นปีทางบัญชีเฉพาะปีที่บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญมียอดสูงกว่ายอดประมาณการหนี้สงสัยจะสูญเท่านั้น

ส่วนที่ 3 การแสดงรายการในงบการเงิน และการเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

การแสดงรายการในงบการเงิน

บัญชีลูกหนี้ – ทุกประเภท

แสดงรายการในงบดุลด้วยยอดสุทธิหลังจากหักด้วยบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ โดยแยกแสดงรายการเป็นลูกหนี้ระยะสั้น ภายใต้หัวข้อสินทรัพย์หมุนเวียนถ้าลูกหนี้มีกำหนดชำระคืนภายใน 1 รอบปีบัญชีถัดไป และแสดงรายการเป็นลูกหนี้ระยะยาว ถ้าหนี้ยังไม่ครบกำหนดเรียกคืนในรอบปีบัญชีถัดไป โดยแสดงรายละเอียดในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

บัญชีรายได้ขายสินค้าผ่านบัญชี

แสดงรายการในงบกำไรขาดทุนภายใต้หัวข้อ
รายได้เฉพาะธุรกิจ หรือเป็นรายการบวกกำไร
(ขาดทุน) ขั้นต้น (แล้วแต่กรณี)

บัญชีดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ
รอดัดบัญชี

แสดงเป็นรายการหักจากลูกหนี้จากการขาย
ผ่อนชำระ ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

บัญชีภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ

แสดงเป็นรายการหักจากลูกหนี้จากการขายผ่อน
ชำระ หรือลูกหนี้ค่าบริการในหมายเหตุประกอบ
งบการเงิน

บัญชีดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ

แสดงรายการในงบกำไรขาดทุนก่อนรายการ
รายได้อื่น หรือเป็นรายได้เฉพาะธุรกิจในรายละเอียด
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ (แล้วแต่กรณี)

บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ
รอดัดบัญชี

แสดงรายการในงบดุลภายใต้หัวข้อหนี้สินหมุนเวียน
เป็นหนี้สินหมุนเวียนอื่น

บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ
ปีปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับเงิน

แสดงรายการในงบกำไรขาดทุนเป็นรายการหัก
จากกำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น

บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ
ปีก่อนที่ได้รับเงินในปีปัจจุบัน

แสดงรายการในงบกำไรขาดทุนเป็นรายการบวก
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น

บัญชีภาษีขายรอเรียกคืน

แสดงรายการในงบดุลภายใต้หัวข้อสินทรัพย์
หมุนเวียนเป็นสินทรัพย์หมุนเวียนอื่น

บัญชีดอกเบี้ยรับตามคำพิพากษา

แสดงรายการในงบกำไรขาดทุนเป็นรายได้อื่น

บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ
บัญชีค่าเผื่อลูกหนี้คลาดเคลื่อน

แสดงเป็นรายการหักจากลูกหนี้ในหมายเหตุ
ประกอบงบการเงิน

บัญชีหนี้สงสัยจะสูญ
บัญชีหนี้สูญ

แสดงรายการในงบกำไรขาดทุนภายใต้หัวข้อ
ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ หรือค่าใช้จ่ายดำเนินงาน
(แล้วแต่กรณี)

บัญชีหนี้สูญรับคืน

แสดงรายการในงบกำไรขาดทุนภายใต้หัวข้อ
รายได้เฉพาะธุรกิจหรือรายได้อื่น (แล้วแต่กรณี)

การเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

- ให้เปิดเผยนโยบายการบัญชีที่สำคัญ เกี่ยวกับ
 - การรับรู้รายได้จากการขายผ่อนชำระ / เช่าซื้อ / ขายสินค้าผ่านบัญชี
 - การบันทึกการยัดคั้นจากลูกหนี้ผ่อนชำระที่ผิดสัญญา และการตีราคาสินค้าดังกล่าว ณ วันสิ้นปี
 - การประมาณการค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ
 - การคิดค่าปรับกรณีลูกหนี้การค้างเกินระยะเครดิตที่ระบุในสัญญา

ตัวอย่าง

- สหกรณ์บันทึกการขายผ่อนชำระ โดยแสดงกำไรขั้นต้นเป็นรายได้รอตัดบัญชี และรับรู้เป็นรายได้ในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีตามงวดที่ถึงกำหนดชำระ
- สหกรณ์บันทึกดอกผลจากการขายผ่อนชำระ โดยแสดงเป็นดอกผลจากการผ่อนชำระ รอตัดบัญชี เพื่อเป็นรายการหักกับลูกหนี้ผ่อนชำระในงบดุล สำหรับการรับรู้ดอกผลจากการผ่อนชำระรอตัดบัญชีเข้าเป็นรายได้ในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีนั้น สหกรณ์ได้คำนวณจากราคาเงินสดสุทธิ ณ วันต้นงวดชำระแต่ละงวดตามอัตราดอกผลจากการผ่อนชำระโดยใช้ตารางเงินรายปี (ใช้ในกรณีเป็นการผ่อนชำระระยะยาวประมาณ 10 – 15 ปี) / หรือสหกรณ์ได้คำนวณตามวิธีผลรวมจำนวนเลข (ใช้ในกรณีเป็นการผ่อนชำระระยะสั้นประมาณ 3 – 4 ปี)
- สหกรณ์ได้บันทึกสินค้าผ่อนชำระที่ยัดคั้นจากลูกหนี้ที่ผิดสัญญาด้วยมูลค่าลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อคงเหลือ (มูลค่าลูกหนี้จากการขายผ่อน/เช่าซื้อชำระคงเหลือ หมายถึง ยอดลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ หักด้วยดอกผลจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือรอตัดบัญชี และ/หรือกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือรอตัดบัญชี และ/หรือภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระของลูกหนี้รายนั้น บวกด้วยภาษีขายรอเรียกคืนของลูกหนี้รายนั้น) ในวันสิ้นปีสหกรณ์ตีราคาสินค้ายัดคั้นรอการขายด้วยราคาตามบัญชีหรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับแล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่า
- สหกรณ์รับรู้รายได้จากการขายสินค้าผ่านบัญชี เมื่อได้ส่งสินค้าให้แก่หน่วยงาน หรือส่วนราชการแล้ว
- สหกรณ์บันทึกรายได้ค่าปรับสินค้าโดยคำนวณเป็นรายวันจากยอดหนี้การค้างที่ค้างเกินระยะเครดิตที่ระบุในสัญญา

- สหกรณ์ตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญไว้ในจำนวนที่เพียงพอสำหรับการขาดทุนซึ่งอาจเกิดขึ้นโดยพิจารณาจากหนี้แต่ละรายการที่ค้างอยู่ ณ วันสิ้นปี หรือโดยวิธีคิดเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้ ณ วันสิ้นปี หรือโดยคิดเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้ ณ วันสิ้นปีตามอายุของหนี้ที่ค้างชำระของลูกหนี้แต่ละรายการ
- สหกรณ์ระงับการรับรู้รายได้ที่เกิดจากดอกเบี้ยเงินกู้ของลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ตามเกณฑ์ พึ่งพิงจ่าย จำนวน.....บาท ซึ่งหากสหกรณ์รับรู้ดอกเบี้ยเงินให้กู้ของลูกหนี้ดังกล่าวแล้ว จะทำให้สหกรณ์มีกำไรสุทธิประจำปีเป็นจำนวน.....บาท
- ให้เปิดเผยข้อมูลภายใต้หัวข้อลูกหนี้ โดยแยกเป็นลูกหนี้ระยะสั้นและลูกหนี้ระยะยาว เกี่ยวกับ
 - จำนวนเงินคงเหลือของลูกหนี้แต่ละประเภท ประกอบด้วย ตัวเงินรับ ลูกหนี้การค้า ลูกหนี้ขายสินค้าผ่านบัญชี ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ ลูกหนี้ค่าบริการ ลูกหนี้เงินกู้ ลูกหนี้อื่นๆ หักด้วยค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ
 - จำนวนค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญของลูกหนี้แต่ละประเภท ณ วันสิ้นปีทางบัญชี
 - การคำนวณยอดลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ ในกรณีสหกรณ์มีการคำนวณดอกผลจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อและบันทึกดอกผลไว้ในบัญชีลูกหนี้

ส่วนที่ 4 ตัวอย่างการปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับลูกหนี้

ตัวอย่างที่ 1 การขายสินค้าตามสัญญาขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ

ในวันที่ 1 เมษายน 2545 สหกรณ์ได้ขายผ่อนชำระโทรทัศน์ให้นาย ก. โดยให้ชำระเงินสด 10,000 บาท ที่เหลือผ่อนชำระทุกวันสิ้นเดือน เดือนละ 2,500 บาท จำนวน 24 เดือน เป็นเงิน 60,000 บาท ราคาขายเงินสด 61,000 บาท ราคาทุน 56,008 บาท ราคาดังกล่าวยังไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม

ราคาเงินสด	61,000	บาท
ราคาทุน	<u>56,008</u>	บาท
กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ	<u>4,992</u>	บาท
เงินสด	10,000	บาท
เงินค่างวดผ่อนชำระ 24 งวด ๆ ละ 2,500	60,000	บาท

ดอกผลจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี (60,000 + 10,000 – 61,000) = 9,000 บาท

กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระและดอกผลจากการขายผ่อนชำระในแต่ละงวดดูจากตารางการผ่อนชำระของลูกหนี้ขายผ่อนชำระ

- กรณีลูกหนี้ค้างชำระและถูกยึดสินค้าคืนในปีที่ขาย

นาย ก. ผ่อนชำระเงินงวดให้สหกรณ์ทุกเดือน แต่ในงวดที่ 4 – 5 คือ งวดวันที่ 31 กรกฎาคม 2545 และ 31 สิงหาคม 2545 นาย ก. ผิดนัดการชำระเงินงวด สหกรณ์จึงยึดสินค้าคืน

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

วิธีที่ 1 รับรู้กำไรขั้นต้นรอดตัดบัญชีทันทีที่รับชำระเงิน	วิธีที่ 2 รับรู้กำไรขั้นต้นรอดตัดบัญชีในวันสิ้นปีทางบัญชี																										
(1) วันที่ 1 เมษายน 2545 เมื่อทำสัญญาขายผ่นชำระและได้รับชำระเงินดาวน์ <table> <tr> <td>เงินสด (10,000 + 700)</td><td>10,700.00</td></tr> <tr> <td>ลูกหนี้จากการขายผ่นชำระ</td><td>64,200.00</td></tr> <tr> <td> ขายสินค้าผ่นชำระ</td><td>61,000.00</td></tr> <tr> <td> ดอกผลจากการขายผ่นชำระรอดตัดบัญชี</td><td>9,000.00</td></tr> <tr> <td> ภาษีขาย</td><td>700.00</td></tr> <tr> <td> ภาษีขายยังไม่ถึงกำหนดชำระ</td><td>4,200.00</td></tr> </table> กำไรขั้นต้นจากการขายผ่นชำระปีปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับเงิน 4,173.64 <table> <tr> <td>กำไรขั้นต้นจากการขายผ่นชำระรอดตัดบัญชี</td><td>4,173.64</td></tr> </table>	เงินสด (10,000 + 700)	10,700.00	ลูกหนี้จากการขายผ่นชำระ	64,200.00	ขายสินค้าผ่นชำระ	61,000.00	ดอกผลจากการขายผ่นชำระรอดตัดบัญชี	9,000.00	ภาษีขาย	700.00	ภาษีขายยังไม่ถึงกำหนดชำระ	4,200.00	กำไรขั้นต้นจากการขายผ่นชำระรอดตัดบัญชี	4,173.64	<table> <tr> <td>เงินสด</td><td>10,700.00</td></tr> <tr> <td>ลูกหนี้จากการขายผ่นชำระ</td><td>64,200.00</td></tr> <tr> <td> ขายสินค้าผ่นชำระ</td><td>61,000.00</td></tr> <tr> <td> ดอกผลจากการขายผ่นชำระรอดตัดบัญชี</td><td>9,000.00</td></tr> <tr> <td> ภาษีขาย</td><td>700.00</td></tr> <tr> <td> ภาษีขายยังไม่ถึงกำหนดชำระ</td><td>4,200.00</td></tr> </table>	เงินสด	10,700.00	ลูกหนี้จากการขายผ่นชำระ	64,200.00	ขายสินค้าผ่นชำระ	61,000.00	ดอกผลจากการขายผ่นชำระรอดตัดบัญชี	9,000.00	ภาษีขาย	700.00	ภาษีขายยังไม่ถึงกำหนดชำระ	4,200.00
เงินสด (10,000 + 700)	10,700.00																										
ลูกหนี้จากการขายผ่นชำระ	64,200.00																										
ขายสินค้าผ่นชำระ	61,000.00																										
ดอกผลจากการขายผ่นชำระรอดตัดบัญชี	9,000.00																										
ภาษีขาย	700.00																										
ภาษีขายยังไม่ถึงกำหนดชำระ	4,200.00																										
กำไรขั้นต้นจากการขายผ่นชำระรอดตัดบัญชี	4,173.64																										
เงินสด	10,700.00																										
ลูกหนี้จากการขายผ่นชำระ	64,200.00																										
ขายสินค้าผ่นชำระ	61,000.00																										
ดอกผลจากการขายผ่นชำระรอดตัดบัญชี	9,000.00																										
ภาษีขาย	700.00																										
ภาษีขายยังไม่ถึงกำหนดชำระ	4,200.00																										
(2) ทุกวันสิ้นเดือน เมื่อได้รับชำระเงินงวด แต่ละงวดในปี 2545(เม.ย., พ.ค., มิ.ย. 45) <table> <tr> <td>เงินสด (2,500 + 175)</td><td>2,675.00</td></tr> <tr> <td>ลูกหนี้จากการขายผ่นชำระ</td><td>2,675.00</td></tr> </table>	เงินสด (2,500 + 175)	2,675.00	ลูกหนี้จากการขายผ่นชำระ	2,675.00	<table> <tr> <td>เงินสด</td><td>2,675.00</td></tr> <tr> <td>ลูกหนี้จากการขายผ่นชำระ</td><td>2,675.00</td></tr> </table>	เงินสด	2,675.00	ลูกหนี้จากการขายผ่นชำระ	2,675.00																		
เงินสด (2,500 + 175)	2,675.00																										
ลูกหนี้จากการขายผ่นชำระ	2,675.00																										
เงินสด	2,675.00																										
ลูกหนี้จากการขายผ่นชำระ	2,675.00																										
<table> <tr> <td>ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ</td><td>175.00</td></tr> <tr> <td> ภาษีขาย</td><td>175.00</td></tr> </table> - ให้บันทึกดอกผลจากการขายผ่นชำระและปรับปรุงกำไรขั้นต้นรอดตัดบัญชีในแต่ละงวดตามตารางการผ่นชำระของลูกหนี้ ซึ่งงวดแรกบันทึกดังนี้ <table> <tr> <td>ดอกผลจากการขายผ่นชำระรอดตัดบัญชี</td><td>720.00</td></tr> <tr> <td> ดอกผลจากการขายผ่นชำระ</td><td>720.00</td></tr> </table> กำไรขั้นต้นจากการขายผ่นชำระรอดตัดบัญชี 145.67 กำไรขั้นต้นจากการขายผ่นชำระปีปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับเงิน 145.67	ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	175.00	ภาษีขาย	175.00	ดอกผลจากการขายผ่นชำระรอดตัดบัญชี	720.00	ดอกผลจากการขายผ่นชำระ	720.00	<table> <tr> <td>ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ</td><td>175.00</td></tr> <tr> <td> ภาษีขาย</td><td>175.00</td></tr> </table> <table> <tr> <td>ดอกผลจากการขายผ่นชำระรอดตัดบัญชี</td><td>720.00</td></tr> <tr> <td> ดอกผลจากการขายผ่นชำระ</td><td>720.00</td></tr> </table>	ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	175.00	ภาษีขาย	175.00	ดอกผลจากการขายผ่นชำระรอดตัดบัญชี	720.00	ดอกผลจากการขายผ่นชำระ	720.00										
ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	175.00																										
ภาษีขาย	175.00																										
ดอกผลจากการขายผ่นชำระรอดตัดบัญชี	720.00																										
ดอกผลจากการขายผ่นชำระ	720.00																										
ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	175.00																										
ภาษีขาย	175.00																										
ดอกผลจากการขายผ่นชำระรอดตัดบัญชี	720.00																										
ดอกผลจากการขายผ่นชำระ	720.00																										

วิธีที่ 1 รับรู้กำไรขั้นต้นรอดตัดบัญชีทันทีที่รับชำระเงิน	วิธีที่ 2 รับรู้กำไรขั้นต้นรอดตัดบัญชีในวันสิ้นปีทางบัญชี
(3) วันที่ 31 กรกฎาคม 2545 ลูกหนี้ผิदनัดชำระเงินงวด ในงวดที่ 4 สหกรณ์ต้องรับภาระภาษีขายและนำส่ง กรมสรรพากรแม้ว่าจะไม่ได้รับชำระหนี้ สำหรับ วันที่ 31 สิงหาคม 2545 ซึ่งลูกหนี้ผิदनัดชำระเงิน งวดที่ 5 ให้สหกรณ์บันทึกภาระภาษีเช่นเดียวกัน ภาษีขายรอเรียกคืน 175.00 ภาษีขาย 175.00 (4) เมื่อลูกหนี้ผิदनัดชำระเงินงวดที่ 4 และงวดที่ 5 สหกรณ์ จ่ายภาษีขายแทนไป 2 งวด จึงยัดสินค้าคืน - ให้ปรับปรุงโอนปิดบัญชีส่วนที่เกี่ยวข้องกับลูกหนี้ รายที่ผิदनัดทั้งหมดเพื่อหามูลค่าลูกหนี้จากการขาย ผ่อนชำระคงเหลือ กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี 3,729.28 ดอกผลจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี 6,930.00 ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ 3,675.00 ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ 14,334.28 ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ 350.00 ภาษีขายรอเรียกคืน 350.00 - ให้บันทึกสินค้าที่ยัดคืนด้วยมูลค่าลูกหนี้จากการขาย ผ่อนชำระคงเหลือ มูลค่าลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระคงเหลือ (ค่าสินค้าคงเหลือในตารางการผ่อนชำระ หักด้วย กำไรขั้นต้นที่ยังไม่ได้รับเงิน บวกด้วยภาษีขายรอ เรียกคืน = $45,570 - 3,729.28 + 350 = 42,190.72$ บาท) สินค้ายัดคืนรอการขาย 42,190.72 ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ 42,190.72	ภาษีขายรอเรียกคืน 175.00 ภาษีขาย 175.00 กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระปีปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับเงิน 3,729.28 ดอกผลจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี 6,930.00 ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ 3,675.00 ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ 14,334.28 ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ 350.00 ภาษีขายรอเรียกคืน 350.00 สินค้ายัดคืนรอการขาย 42,190.72 ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ 42,190.72

- กรณีลูกหนี้ค้างชำระและถูกยึดสินค้าคืนในปีถัดไป

นาย ก. ผ่อนชำระเงินงวดให้สหกรณ์ทุกเดือน แต่ในงวดที่ 16 - 17 คือ งวดวันที่ 31 กรกฎาคม 2546 และวันที่ 31 สิงหาคม 2546 นาย ก. ผิดนัดการชำระเงินงวด สหกรณ์จึงยึดสินค้าคืน

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

วิธีที่ 1 รับรู้กำไรขั้นต้นรอดตัดบัญชีทันทีที่รับชำระเงิน	วิธีที่ 2 รับรู้กำไรขั้นต้นรอดตัดบัญชีในวันสิ้นปีทางบัญชี																												
(1) วันที่ 1 เมษายน 2545 เมื่อทำสัญญาขายผ่อนชำระและได้รับชำระเงินสด บันทึกเช่นเดียวกับการณียึดสินค้าคืนในปีแรก (2) ทุกวันสิ้นเดือน เมื่อได้รับชำระเงินงวดแต่ละงวดในปี 2545 (เม.ย., พ.ค., มิ.ย., ก.ค., ส.ค., ก.ย., ต.ค., พ.ย., ธ.ค. 45) บันทึกเช่นเดียวกับการณียึดสินค้าคืนในปีแรก (3) ณ วันสิ้นปีทางบัญชี 31 ธันวาคม 2545 ปรับปรุงรายการกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระปีปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับเงิน โดยดูจากตารางการผ่อนชำระ ไม่ต้องบันทึกเนื่องจากบันทึกไว้ในแต่ละงวดแล้ว (4) บันทึกการรับชำระเงินแต่ละงวดในปี 2546 ถึงสิ้นเดือนก่อนที่ผิดนัดการชำระเงินงวด (ม.ค., ก.พ., มี.ค., เม.ย., พ.ค., มิ.ย. 46) <table> <tr> <td>เงินสด (2,500 + 175)</td><td>2,675.00</td></tr> <tr> <td>ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ</td><td>2,675.00</td></tr> <tr> <td>ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ</td><td>175.00</td></tr> <tr> <td>ภาษีขาย</td><td>175.00</td></tr> </table> - ให้บันทึกดอกผลจากการขายผ่อนชำระและปรับปรุงกำไรขั้นต้นรอดตัดบัญชีในแต่ละงวดตามตารางการผ่อนชำระของลูกหนี้ ซึ่งงวดที่ 10 (ม.ค. 46) ดังนี้ <table> <tr> <td>ดอกผลจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี</td><td>450.00</td></tr> <tr> <td>ดอกผลจากการขายผ่อนชำระ</td><td>450.00</td></tr> <tr> <td>กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี</td><td>167.72</td></tr> <tr> <td>กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระปีก่อนที่ได้รับเงินปีปัจจุบัน</td><td>167.72</td></tr> </table>	เงินสด (2,500 + 175)	2,675.00	ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	2,675.00	ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	175.00	ภาษีขาย	175.00	ดอกผลจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี	450.00	ดอกผลจากการขายผ่อนชำระ	450.00	กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี	167.72	กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระปีก่อนที่ได้รับเงินปีปัจจุบัน	167.72	บันทึกเช่นเดียวกับการณียึดสินค้าคืนในปีแรก บันทึกเช่นเดียวกับการณียึดสินค้าคืนในปีแรก กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่ยังไม่ได้รับเงิน 2,774.41 กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี 2,774.41 <table> <tr> <td>เงินสด</td><td>2,675.00</td></tr> <tr> <td>ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ</td><td>2,675.00</td></tr> <tr> <td>ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ</td><td>175.00</td></tr> <tr> <td>ภาษีขาย</td><td>175.00</td></tr> </table> <table> <tr> <td>ดอกผลจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี</td><td>450.00</td></tr> <tr> <td>ดอกผลจากการขายผ่อนชำระ</td><td>450.00</td></tr> </table>	เงินสด	2,675.00	ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	2,675.00	ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	175.00	ภาษีขาย	175.00	ดอกผลจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี	450.00	ดอกผลจากการขายผ่อนชำระ	450.00
เงินสด (2,500 + 175)	2,675.00																												
ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	2,675.00																												
ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	175.00																												
ภาษีขาย	175.00																												
ดอกผลจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี	450.00																												
ดอกผลจากการขายผ่อนชำระ	450.00																												
กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี	167.72																												
กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระปีก่อนที่ได้รับเงินปีปัจจุบัน	167.72																												
เงินสด	2,675.00																												
ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	2,675.00																												
ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	175.00																												
ภาษีขาย	175.00																												
ดอกผลจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี	450.00																												
ดอกผลจากการขายผ่อนชำระ	450.00																												

วิธีที่ 1 รับรู้กำไรขั้นต้นรอดตัดบัญชีทันทีที่รับชำระเงิน	วิธีที่ 2 รับรู้กำไรขั้นต้นรอดตัดบัญชีในวันสิ้นปีทางบัญชี																																								
(5) วันที่ 31 กรกฎาคม 2546 ลูกหนี้ผิดนัดชำระเงินงวดในงวดที่ 16 สหกรณ์ต้องรับภาระภาษีขายและนำส่งกรมสรรพากรแม้ว่าจะไม่ได้รับชำระหนี้ สำหรับวันที่ 31 สิงหาคม 2546 ซึ่งลูกหนี้ผิดนัดชำระเงินงวดที่ 17 ให้สหกรณ์บันทึกภาระภาษีเช่นเดียวกัน <table> <tr> <td>ภาษีขายรอเรียกคืน</td><td>175.00</td></tr> <tr> <td>ภาษีขาย</td><td>175.00</td></tr> </table> (6) เมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระเงินงวดที่ 16 และ 17 สหกรณ์จ่ายภาษีขายแทนไป 2 งวด จึงยึดสินค้าคืน การปรับปรุงกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่ได้รับเงินแล้วในปีปัจจุบัน ไม่ต้องปรับปรุงเนื่องจากรับรู้ในแต่ละงวดแล้ว - ให้ปรับปรุงโอนปิดบัญชีส่วนที่เกี่ยวข้องกับลูกหนี้รายที่ผิดนัดทั้งหมดเพื่อหามูลค่าลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระคงเหลือ <table> <tr> <td>กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี</td><td>1,731.34</td></tr> <tr> <td>ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี</td><td>1,350.00</td></tr> <tr> <td>ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ</td><td>1,575.00</td></tr> <tr> <td>ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ</td><td>4,656.34</td></tr> <tr> <td>ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ</td><td>350.00</td></tr> <tr> <td>ภาษีขายรอเรียกคืน</td><td>350.00</td></tr> </table> - ให้บันทึกสินค้าที่ยึดคืนด้วยมูลค่าลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระคงเหลือ (ค่าสินค้าคงเหลือในตารางการผ่อนชำระ หักด้วยกำไรที่ยังไม่ได้รับเงินบวกด้วย ภาษีขายรอเรียกคืน = 21,150 – 1,731.34 + 350 = 19,768.66) มูลค่าลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระคงเหลือ 19,768.66 บาท <table> <tr> <td>สินค้าที่ยึดคืนรอการขาย</td><td>19,768.66</td></tr> <tr> <td>ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ</td><td>19,768.66</td></tr> </table>	ภาษีขายรอเรียกคืน	175.00	ภาษีขาย	175.00	กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี	1,731.34	ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี	1,350.00	ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	1,575.00	ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	4,656.34	ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	350.00	ภาษีขายรอเรียกคืน	350.00	สินค้าที่ยึดคืนรอการขาย	19,768.66	ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	19,768.66	<table> <tr> <td>ภาษีขายรอเรียกคืน</td><td>175.00</td></tr> <tr> <td>ภาษีขาย</td><td>175.00</td></tr> </table> กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี 1,043.07 กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระปีก่อนที่ได้รับเงินในปีปัจจุบัน 1,043.07 <table> <tr> <td>กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี</td><td>1,731.34</td></tr> <tr> <td>ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี</td><td>1,350.00</td></tr> <tr> <td>ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ</td><td>1,575.00</td></tr> <tr> <td>ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ</td><td>4,656.34</td></tr> <tr> <td>ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ</td><td>350.00</td></tr> <tr> <td>ภาษีขายรอเรียกคืน</td><td>350.00</td></tr> </table> <table> <tr> <td>สินค้าที่ยึดคืนรอการขาย</td><td>19,768.66</td></tr> <tr> <td>ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ</td><td>19,768.66</td></tr> </table>	ภาษีขายรอเรียกคืน	175.00	ภาษีขาย	175.00	กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี	1,731.34	ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี	1,350.00	ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	1,575.00	ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	4,656.34	ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	350.00	ภาษีขายรอเรียกคืน	350.00	สินค้าที่ยึดคืนรอการขาย	19,768.66	ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	19,768.66
ภาษีขายรอเรียกคืน	175.00																																								
ภาษีขาย	175.00																																								
กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี	1,731.34																																								
ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี	1,350.00																																								
ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	1,575.00																																								
ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	4,656.34																																								
ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	350.00																																								
ภาษีขายรอเรียกคืน	350.00																																								
สินค้าที่ยึดคืนรอการขาย	19,768.66																																								
ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	19,768.66																																								
ภาษีขายรอเรียกคืน	175.00																																								
ภาษีขาย	175.00																																								
กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี	1,731.34																																								
ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชี	1,350.00																																								
ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	1,575.00																																								
ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	4,656.34																																								
ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	350.00																																								
ภาษีขายรอเรียกคืน	350.00																																								
สินค้าที่ยึดคืนรอการขาย	19,768.66																																								
ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	19,768.66																																								

ตารางการผ่อนชำระของลูกหนี้ขายผ่อนชำระต่อราย										
ชำระงวดละ 2,675.00 บาท กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ 4,992.00 บาท ดอกผลจากการขายผ่อนชำระ 9,000.00 บาท										
งวด ที่	จำนวนงวด คงเหลือ	ชำระ			คงเหลือ				กำไรขั้นต้น	
		ค่าสินค้า	ดอกผลจาก การขายผ่อน ชำระ	ภาษีขาย	ลูกหนี้ ขายผ่อน ชำระ คงเหลือ	ค่าสินค้า คงเหลือ	ภาษีขาย ยังไม่ถึง กำหนดชำระ	ดอกผลจาก การขายผ่อน รอตต์บัญชี	ที่ได้รับเงิน	ที่ยังไม่ได้ รับเงิน
	เงินดาวน์	10,000.00		700.00					818.36	4,173.64
					64,200.00	51,000.00	4,200.00	9,000.00		
1	24	1,780.00	720.00	175.00	61,525.00	49,220.00	4,025.00	8,280.00	145.67	4,027.97
2	23	1,810.00	690.00	175.00	58,850.00	47,410.00	3,850.00	7,590.00	148.12	3,879.85
3	22	1,840.00	660.00	175.00	56,175.00	45,570.00	3,675.00	6,930.00	150.57	3,729.28
4	21	1,870.00	630.00	175.00	53,500.00	43,700.00	3,500.00	6,300.00	153.02	3,576.26
5	20	1,900.00	600.00	175.00	50,825.00	41,800.00	3,325.00	5,700.00	155.47	3,420.79
6	19	1,930.00	570.00	175.00	48,150.00	39,870.00	3,150.00	5,130.00	157.92	3,262.87
7	18	1,960.00	540.00	175.00	45,475.00	37,910.00	2,975.00	4,590.00	160.37	3,102.50
8	17	1,990.00	510.00	175.00	42,800.00	35,920.00	2,800.00	4,080.00	162.82	2,939.68
9	16	2,020.00	480.00	175.00	40,125.00	33,900.00	2,625.00	3,600.00	165.27	2,774.41
10	15	2,050.00	450.00	175.00	37,450.00	31,850.00	2,450.00	3,150.00	167.72	2,606.69
11	14	2,080.00	420.00	175.00	34,775.00	29,770.00	2,275.00	2,730.00	170.17	2,436.52
12	13	2,110.00	390.00	175.00	32,100.00	27,660.00	2,100.00	2,340.00	172.62	2,263.90
13	12	2,140.00	360.00	175.00	29,425.00	25,520.00	1,925.00	1,980.00	175.07	2,088.83
14	11	2,170.00	330.00	175.00	26,750.00	23,350.00	1,750.00	1,650.00	177.52	1,911.31
15	10	2,200.00	300.00	175.00	24,075.00	21,150.00	1,575.00	1,350.00	179.97	1,731.34
16	9	2,230.00	270.00	175.00	21,400.00	18,920.00	1,400.00	1,080.00	182.42	1,548.92
17	8	2,260.00	240.00	175.00	18,725.00	16,660.00	1,225.00	840.00	184.87	1,364.05
18	7	2,290.00	210.00	175.00	16,050.00	14,370.00	1,050.00	630.00	187.32	1,176.73
19	6	2,320.00	180.00	175.00	13,375.00	12,050.00	875.00	450.00	189.77	986.96
20	5	2,350.00	150.00	175.00	10,700.00	9,700.00	700.00	300.00	192.22	794.74
21	4	2,380.00	120.00	175.00	8,025.00	7,320.00	525.00	180.00	194.67	600.07
22	3	2,410.00	90.00	175.00	5,350.00	4,910.00	350.00	90.00	197.12	402.95
23	2	2,440.00	60.00	175.00	2,675.00	2,470.00	175.00	30.00	199.57	203.38
24	1	2,470.00	30.00	175.00	-	-	-	-	203.38	0.00
รวม	300	61,000.00	9,000.00	4,900.00					4,992.00	

กำไรขั้นต้นที่ได้รับเงินงวด...= $\frac{\text{กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ} \times \text{ยอดชำระค่าสินค้า}}{\text{ค่าสินค้า}}$ = $\frac{4,992 \times 1,780}{61,000}$ = 145.67 (งวด1)

ดอกผลขายผ่อนชำระงวด....= $\text{ดอกผลจากการขายผ่อนชำระ} \times \text{จำนวนงวดคงเหลือ}$ = $9,000 \times 24$ = 720.00 (งวด1)

ผลรวมจำนวนงวด 300

ตัวอย่างที่ 2 การปฏิบัติเกี่ยวกับลูกหนี้ตลาดเคลื่อน

(1) กรณียอดรวมบัญชีย่อยลูกหนี้ต่ำกว่าบัญชีคุมยอด

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี 31 ธันวาคม 2546 ลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นตามบัญชีแยกประเภท มี ยอดคงเหลือ 100,000 บาท แต่ปรากฏว่าในบัญชีย่อยมียอดรวมทั้งสิ้น 98,000 บาท ซึ่งสหกรณ์ยังไม่ สามารถค้นหาข้อคลาดเคลื่อนให้พบได้

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

- นำผลต่างมาปรับปรุงบัญชีโดยลดยอดในบัญชีลูกหนี้ให้เท่ากับยอดรวมบัญชีย่อย

เดบิต บัญชีลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นตลาดเคลื่อน 2,000.00

เครดิต บัญชีลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น 2,000.00

เดบิต บัญชีหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นตลาดเคลื่อน 2,000.00

เครดิต บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นตลาดเคลื่อน 2,000.00

- หากต่อมาตรวจพบว่าปีก่อนมีการรวมยอดบัญชีย่อยลูกหนี้ นาย ก. ไม่ถูกต้อง ทำให้ยอดรวมบัญชี ย่อยต่ำกว่าบัญชีคุมยอด 500 บาท ให้ปรับปรุงลูกหนี้ตามจำนวนที่ตรวจพบ ดังนี้

เดบิต บัญชีลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น 500.00

เครดิต บัญชีลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นตลาดเคลื่อน 500.00

เดบิต บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นตลาดเคลื่อน 500.00

เครดิต บัญชีหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นตลาดเคลื่อน 500.00

- ถ้าไม่สามารถตรวจพบได้หลังจากพยายามค้นหาตามสมควรแล้ว ให้ดำเนินการขออนุมัติ ตัดเป็นหนี้สูญต่อไป เมื่อได้รับอนุมัติแล้ว ให้บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีหนี้สูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นตลาดเคลื่อน 1,500.00

เครดิต บัญชีลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นตลาดเคลื่อน 1,500.00

เดบิต บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นตลาดเคลื่อน 1,500.00

เครดิต บัญชีหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นตลาดเคลื่อน 1,500.00

(2) กรณียอดรวมบัญชีย่อยลูกหนี้สูงกว่าบัญชีคุมยอด

จากตัวอย่างเดิม แต่ให้บัญชีย่อยมียอดรวมทั้งสิ้น 110,000 บาท

- นำผลต่างปรับปรุงบัญชีโดยเพิ่มยอดในบัญชีลูกหนี้ให้เท่ากับยอดรวมบัญชีย่อย

เดบิต บัญชีลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น 10,000.00

เครดิต บัญชีค่าเผื่อลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นตลาดเคลื่อน 10,000.00

- ภายหลังหากตรวจพบว่านาย ข. มีหนี้คงเหลือจริง 23,000 บาท แต่บัญชีย่อยปีก่อนเขียนตัวเลขลับเป็น 32,000 บาท ทำให้ยอดรวมบัญชีย่อยสูงกว่าบัญชีคุมยอด 9,000 บาท ให้ปรับปรุงบัญชีดังนี้

เดบิต	บัญชีค่าเผื่อลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นคลาดเคลื่อน	9,000.00
เครดิต	บัญชีลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น	9,000.00
- ส่วนที่ไม่สามารถค้นหาได้ให้โอนเข้าบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น		
เดบิต	บัญชีค่าเผื่อลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นคลาดเคลื่อน	1,000.00
เครดิต	บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น	1,000.00

ตัวอย่างที่ 3 การประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี 31 ธันวาคม 2546 สหกรณ์มีลูกหนี้คงเหลือ 51,400 บาท ประกอบด้วย

1. ลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นจำนวน 30,000 บาท ปรากฏว่ามีลูกหนี้เงินกู้ 1 ราย จำนวน 10,000 บาท ไม่สามารถเรียกเก็บเงินได้ และส่วนที่เหลือคาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้ 25%
2. ลูกหนี้การค้า จำนวน 21,400 บาท ซึ่งรวมภาษีมูลค่าเพิ่มแล้ว และคาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้ทั้งจำนวนสหกรณ์มีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นยกมา จำนวน 2,500 บาท

การคำนวณค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ

- ลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น จำนวนเงิน 10,000 บาท เผื่อนี้สงสัยจะสูญ 100% เป็นเงิน 10,000 บาท
- ลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น จำนวนเงิน 20,000 บาท เผื่อนี้สงสัยจะสูญ 25% เป็นเงิน 5,000 บาท
- หัก ค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญตามบัญชียกมา 2,500 บาท
- ค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญที่ต้องตั้งเพิ่ม 12,500 บาท
- ลูกหนี้การค้า จำนวนเงิน 21,400 บาท เผื่อนี้สงสัยจะสูญ 100% เป็นเงิน 21,400 บาท

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

เดบิต	บัญชีหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น	12,500.00
	บัญชีหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้การค้า	21,400.00
เครดิต	บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น	12,500.00
	บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้การค้า	21,400.00

ตัวอย่างที่ 4 การตัดจำหน่ายหนี้สูญออกจากบัญชีลูกหนี้

- (1) จากตัวอย่างที่ 3 ลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น 1 ราย จำนวน 10,000 บาท ที่ได้ตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญไว้แล้วเต็มจำนวน ได้รับการอนุมัติให้ตัดหนี้สูญเป็นไปตามระเบียบแล้ว

วิธีปฏิบัติทางบัญชี ให้บันทึกบัญชี ณ วันที่ที่ประชุมใหญ่อนุมัติ

- ปรับปรุงบัญชีตัดจำหน่ายลูกหนี้เป็นสูญ

เดบิต บัญชีหนี้สูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น 10,000.00

เครดิต บัญชีลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น 10,000.00

- ปรับปรุงลดจำนวนค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญด้วยจำนวนเดียวกันกับจำนวนลูกหนี้ที่ตัดจำหน่ายเป็นสูญ

เดบิต บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น 10,000.00

เครดิต บัญชีหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น 10,000.00

(2) จากตัวอย่างที่ 3 ลูกหนี้การค้า จำนวน 21,400 บาท ซึ่งได้รวมภาษีมูลค่าเพิ่มไว้ด้วย และได้มีการตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญเต็มจำนวน ได้รับการอนุมัติให้ตัดหนี้สูญเป็นไปตามระเบียบแล้ว

วิธีปฏิบัติทางบัญชี ให้บันทึกบัญชี ณ วันที่ที่ประชุมใหญ่อนุมัติ

- ปรับปรุงบัญชีตัดจำหน่ายลูกหนี้เป็นสูญ

เดบิต บัญชีหนี้สูญลูกหนี้การค้า 20,000.00

บัญชีภาษีขาย $(21,400 \times 7/107)$ 1,400.00

เครดิต บัญชีลูกหนี้การค้า 21,400.00

- ปรับปรุงลดจำนวนค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญด้วยจำนวนเดียวกันกับจำนวนลูกหนี้ที่ตัดจำหน่ายเป็นสูญ

เดบิต บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้การค้า 21,400.00

เครดิต บัญชีหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้การค้า 21,400.00

ตัวอย่างที่ 5 การรับชำระคืนจากลูกหนี้ที่ตัดจำหน่ายเป็นหนี้สูญแล้ว

(1) จากตัวอย่างที่ 4 ลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น จำนวน 10,000 บาท ที่ได้ตัดจำหน่ายเป็นหนี้สูญแล้ว ได้นำเงินมาชำระหนี้คืนทั้งหมด

วิธีปฏิบัติทางบัญชี ให้บันทึกบัญชี ณ วันที่ลูกหนี้นำเงินมาชำระคืน

- โอนกลับรายการลูกหนี้ที่ตัดจำหน่ายหนี้สูญแล้ว

เดบิต บัญชีลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น 10,000.00

เครดิต บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น 10,000.00

- บันทึกการรับเงินชำระหนี้จากลูกหนี้

เดบิต บัญชีเงินสด 10,000.00

เครดิต บัญชีลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น 10,000.00

- ปรับปรุงรายการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญของลูกหนี้ที่ตัดจำหน่ายเป็นสูญแล้วเป็นหนี้สูญ รับคืนตามจำนวนที่ได้รับชำระหนี้

เดบิต	บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น	10,000.00	
	เครดิต	บัญชีหนี้สูญรับคืน	10,000.00

(2) จากตัวอย่างที่ 4 ลูกหนี้การค้ารายหนึ่งมีหนี้จำนวน 10,700 บาท ซึ่งได้รวมภาษีมูลค่าเพิ่มไว้ด้วย และได้ตัดจำหน่ายเป็นหนี้สูญแล้ว ได้นำเงินมาชำระหนี้คืนจำนวน 5,350 บาท

วิธีปฏิบัติทางบัญชี ให้บันทึกบัญชี ณ วันที่ลูกหนี้นำเงินมาชำระคืน

- โอนกลับรายการลูกหนี้ที่ตัดจำหน่ายเป็นหนี้สูญ (รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม)

เดบิต	บัญชีลูกหนี้การค้า	10,700.00	
	เครดิต	บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้การค้า	10,700.00

- บันทึกการรับเงินชำระหนี้จากลูกหนี้

เดบิต	บัญชีเงินสด	5,350.00	
	เครดิต	บัญชีลูกหนี้การค้า	5,350.00

- ปรับปรุงรายการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญของลูกหนี้การค้าที่ตัดจำหน่ายหนี้สูญแล้วเป็นหนี้สูญรับคืนตามจำนวนที่ได้รับชำระหนี้ พร้อมทั้งบันทึกภาษีขายจากหนี้สูญรับคืนด้วย

เดบิต	บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้การค้า	5,350.00	
	เครดิต	บัญชีหนี้สูญรับคืน	5,000.00
		บัญชีภาษีขาย	350.00

ตัวอย่างที่ 6 ค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญเกินความต้องการ

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี 31 ธันวาคม 2546 บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นมียอดคงเหลือ จำนวน 14,000 บาท แต่จากการคำนวณประมาณการหนี้สงสัยจะสูญควรจะมียอดเพียง 11,000 บาท

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

ณ วันสิ้นปีบัญชี ให้ปรับปรุงบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญเกินความต้องการ

เดบิต	บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น	3,000.00	
	เครดิต	บัญชีหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น	3,000.00

ส่วนที่ 5 การถือปฏิบัติ

ให้ยกเลิกคำแนะนำใด ๆ ในส่วนที่ได้เคยกำหนดไว้ซึ่งขัดหรือแย้งกับคำแนะนำนี้ให้ใช้คำแนะนำนี้แทน สำหรับการดำเนินการใด ๆ ที่ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำเดิมก่อนคำแนะนำนี้มีผลบังคับใช้ ยังคงใช้ต่อไปได้จนกว่าจะสิ้นสุดรายการนั้น แต่หากประสงค์จะปรับปรุงให้เป็นไปตามคำแนะนำนี้ ก็สามารถทำได้

ทั้งนี้ ให้ถือปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2547 เป็นต้นไป และให้ใช้คำแนะนำนี้ กับกลุ่มเกษตรกรโดยอนุโลม

ให้ไว้ ณ วันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2547

(ลงชื่อ) **สุพัตรา ธนเสนีวัฒน์**

(นางสาวสุพัตรา ธนเสนีวัฒน์)

อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

พนักงานเจ้าหน้าที่ ปฏิบัติการแทน

นายทะเบียนสหกรณ์

ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
ว่าด้วย การตัดสินค้าขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร
พ.ศ. 2546

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ว่าด้วย การตัดสินค้าขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2540 ให้เป็นไปโดยถูกต้องเหมาะสมและปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 16(2) และ (8) แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 นายทะเบียนสหกรณ์ จึงกำหนดระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ 1. ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ว่าด้วย การตัดสินค้าขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546”

ข้อ 2. ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2547 เป็นต้นไป

ข้อ 3. ให้ยกเลิกระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ว่าด้วย การตัดสินค้าขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2540

บรรดาระเบียบ คำสั่ง หรือคำแนะนำอื่นใด ในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ให้อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์รักษาการตามระเบียบนี้ รวมทั้งวินิจฉัย ให้คำแนะนำหรือกำหนดวิธีปฏิบัติได้ตามความจำเป็น

ข้อ 5. ตามระเบียบนี้

“สินค้าขาดบัญชี” หมายความว่า

(1) สินค้าที่ตรวจนับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีหรือวันตรวจนับ มีจำนวนน้อยกว่าสินค้าคงเหลือตามบัญชี หรือ

(2) มูลค่าของสินค้าตาม (1) อาจได้รับการหักลดหย่อนความรับผิดชอบ ซึ่งส่วนที่เหลือหลังจากหักลดหย่อนแล้ว จึงถือเป็นยอดสินค้าขาดบัญชี

ทั้งนี้ สินค้าขาดบัญชีตาม (1) หรือ (2) ได้อินบัญชีแยกออกจากสินค้าคงเหลือตามบัญชีโดยใช้ราคาขายรวมภาษีขาย (ถ้ามี) ณ วันสิ้นปีทางบัญชีหรือวันตรวจนับเป็นเกณฑ์ในการบันทึกบัญชีและดำเนินการหาผู้รับผิดชอบ

/“ คำเสียหาย...

“ค่าเสียหายจากสินค้าขาดบัญชี” หมายความว่า สินค้าขาดบัญชีที่อยู่ระหว่างดำเนินการหาผู้รับผิดชอบ ซึ่งคาดว่าจะมีอุปสรรคในการดำเนินการจนกว่าจะได้รับชดใช้คืนหรืออาจไม่ได้รับชดใช้คืน

เป็นเหตุทำให้ขาดประโยชน์ที่ควรได้นั้น ถือเป็นค่าใช้จ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีที่พบสินค้าขาดบัญชีนั่น

“ค่าเผื่อสินค้าขาดบัญชี” หมายความว่า จำนวนที่กั้นไว้ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี สำหรับสินค้าขาดบัญชีที่อยู่ระหว่างดำเนินการหาผู้รับผิดชอบหรือยังไม่มีผู้รับผิดชอบถือเป็นบัญชีปรับมูลค่าที่ตั้งขึ้นเพื่อแสดงเป็นรายการหักจากสินค้าขาดบัญชีในงบการเงิน

“สินค้าขาดบัญชีได้รับชดใช้” หมายความว่า สินค้าขาดบัญชีซึ่งได้ตั้งค่าเผื่อสินค้าขาดบัญชี

ไว้เต็มจำนวนแล้ว ต่อมาสามารถหาผู้รับผิดชอบและได้รับชดใช้ หรือมีการจัดทำหลักฐานรับสภาพความผิดจากสินค้าขาดบัญชียังคงกล่าวเป็นที่ชัดเจนแล้ว และถือเป็นรายได้ของรอบระยะเวลาบัญชีนั่น

“การตัดสินค้าขาดบัญชี” หมายความว่า การโอนปรับปรุงทางบัญชีเพื่อตัดจำหน่ายสินค้าขาดบัญชีออกจากบัญชีในกรณีสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรไม่สามารถดำเนินการหาผู้รับผิดชอบชดใช้ได้เป็นที่แน่นอนแล้ว ทั้งนี้เมื่อได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขใน ข้อ 8 เรื่องการตัดสินค้าขาดบัญชี

ข้อ 6 เมื่อเกิดกรณีสินค้าขาดบัญชีขึ้นแล้ว หากสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรประสงค์จะให้มีการลดหย่อนความรับผิดชอบสินค้าขาดบัญชีด้วย ให้พิจารณาดังนี้

ข้อ 6.1 ประเภทสินค้าที่ลดหย่อน

(1) สินค้าประเภทพืชผลทางการเกษตร

คณะกรรมการดำเนินการอาจพิจารณาลดหย่อนสำหรับสินค้าที่มีการยุบตัวหรือสูญเสียน้ำหนักตามสภาพของสินค้านั้น โดยให้ลดหย่อนตามอัตราซึ่งหน่วยราชการที่ควบคุมหรือเกี่ยวข้องกำหนด หรืออัตราที่ธุรกิจภาคเอกชนถือใช้กันโดยทั่วไป หรืออัตราที่สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรดำเนินการทดสอบขึ้นเป็นการเฉพาะ ทั้งนี้ สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรจะต้องมีหลักฐานพิสูจน์ว่าอัตราจากการทดสอบนั้นได้กำหนดขึ้นด้วยวิธีการที่เหมาะสม

(2) สินค้าประเภทอุปโภคบริโภคและอื่น ๆ

คณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรอาจพิจารณาลดหย่อนความรับผิดชอบสินค้าขาดบัญชีได้โดยการลดหย่อนต้องไม่เกินกว่าอัตราร้อยละ 0.5 ของยอดขายสินค้าหรือยอดขายเฉพาะแผนกนั้น ๆ แล้วแต่จำนวนใดจะต่ำกว่า สำหรับสินค้าประเภทน้ำมันเชื้อเพลิงให้พิจารณาลดหย่อนน้ำมันเชื้อเพลิงที่ขาดหายเนื่องจากการระเหยของน้ำมันตามสภาพปกติได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กรมสรรพากรกำหนด

ข้อ 6.2 การรับภาระค่าลดหย่อนสินค้าขาดบัญชีเป็นค่าใช้จ่าย

สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรต้องรับภาระค่าใช้จ่ายจากสินค้าขาดบัญชีที่ลดหย่อนให้แทนผู้สมควรรับผิดชอบ สำหรับสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรที่อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มหากลดหย่อนเกินกว่าอัตราร้อยละที่กรมสรรพากรกำหนดหรือลดหย่อนทั้งที่กรมสรรพากรไม่มีการกำหนดอัตราไว้ สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรนอกจากต้องรับภาระค่าใช้จ่ายจากสินค้าขาดบัญชีที่ลดหย่อนให้แทนผู้สมควรรับผิดชอบแล้วยังต้องรับภาระภาษีขายด้วย

ข้อ 6.3 กรณีลดหย่อนเกินกว่าอัตราที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดไว้ใน ข้อ 6.1 (1) และ (2)

กรณีที่สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรต้องการลดหย่อนความรับผิดชอบสินค้าขาดบัญชีเกินกว่าอัตราร้อยละที่กำหนดไว้ใน (1) สำหรับสินค้าประเภทพืชผลการเกษตร และ (2) สำหรับสินค้าอุปโภคบริโภคและอื่น ๆ ให้นำเสนอที่ประชุมใหญ่เพื่อพิจารณาอนุมัติตัดสินค้าขาดบัญชีตามหลักเกณฑ์และวิธีการและเงื่อนไขในข้อ 8

ข้อ 7 สินค้าขาดบัญชีส่วนที่เกินจากการได้ลดหย่อนความรับผิดชอบให้แล้ว ให้สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรดำเนินการ ดังนี้

(1) ถ้ามีผู้รับผิดชอบให้ผู้รับผิดชอบชดเชยสินค้าขาดบัญชีด้วยราคาขายรวมภาษีขายด้วย (ถ้ามี) หากผู้รับผิดชอบยังไม่สามารถชำระคืนได้ ให้ตั้งผู้รับผิดชอบนั้นเป็นลูกหนี้สินค้าขาดบัญชี โดยให้มีการจัดทำหลักฐานรับสภาพความผิดจากสินค้าขาดบัญชีพร้อมทั้งจัดให้มีหลักประกันการใช้คืนให้มีมูลค่า ไม่น้อยกว่าสินค้าขาดบัญชีตามราคาขายรวมภาษีขาย (ถ้ามี)

(2) ถ้ายังไม่สามารถกำหนดผู้รับผิดชอบหรืออยู่ระหว่างดำเนินการพิจารณาหาผู้รับผิดชอบสินค้าขาดบัญชีดังกล่าวถือเป็นสินค้าขาดบัญชีที่มีมูลค่าตามราคาขายรวมภาษีขาย (ถ้ามี) ซึ่งจะต้องตั้งค่าเผื่อสินค้าขาดบัญชีและค่าเสียหายจากสินค้าขาดบัญชีเป็นค่าใช้จ่ายทั้งจำนวน

(3) ถ้าสามารถหาผู้รับผิดชอบสินค้าขาดบัญชีได้ในเวลาต่อมา สินค้าขาดบัญชีจะเปลี่ยนสภาพเป็นลูกหนี้สินค้าขาดบัญชีและค่าเผื่อสินค้าขาดบัญชีจะเปลี่ยนสภาพเป็นสินค้าขาดบัญชีที่ได้รับชดเชยซึ่งถือเป็นรายได้

(4) ถ้าสอบสวนข้อเท็จจริงแล้วไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบได้เป็นที่แน่นอน ให้ดำเนินการตัดยอดสินค้าขาดบัญชี และค่าเผื่อสินค้าขาดบัญชี เมื่อได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในข้อ 8 เรื่องการตัดสินค้าขาดบัญชี

ข้อ 8. การตัดสินใจคัดค้านข้อบัญญัติให้กระทำได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ดังนี้

(1) สิ้นค้าขาดบัญญัติต้องเป็นสินค้าที่สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรได้จัดหามาจำหน่ายตามลักษณะการประกอบธุรกิจปกติเพื่ออำนวยความสะดวกแก่สมาชิก โดยต้องมีหลักฐานที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรได้มีการดำเนินการจนถึงที่สุดแล้วในการหาผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายแต่ไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายได้

(2) สิ้นค้าขาดบัญญัติที่เกิดจากการทุจริตของกรรมการดำเนินการหรือเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกร ซึ่งต้องมีหลักฐานแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกร ได้มีการดำเนินการจนถึงที่สุดแล้ว ไม่สามารถเรียกให้ผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายได้

(3) สิ้นค้าขาดบัญญัติที่คณะกรรมการดำเนินการพิจารณาแล้วเห็นว่าตามสภาพและสถานการณ์นั้นมีความจำเป็นสมควรต้องลดหย่อนเกินกว่าอัตราที่กำหนดไว้ตามข้อ 6.1 (1) และ (2)

(4) สิ้นค้าขาดบัญญัติที่จะขออนุมัติตัดบัญชีได้ต้องตั้งค่าเผื่อสินค้าขาดบัญชี เต็มจำนวนที่จะขอตัดไว้แล้วในคราวปิดบัญชีประจำปีก่อนการขออนุมัติตัดสินค้าขาดบัญชี

(5) ในการเตรียมการเสนอที่ประชุมใหญ่พิจารณาอนุมัติตัดสินค้าขาดบัญชีให้สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรจัดให้มีข้อมูล ข้อเท็จจริงและเอกสาร ดังนี้

(5.1) รายละเอียดและมูลค่าของสินค้าที่ขออนุมัติตัดบัญชี

(5.2) คำชี้แจงพร้อมด้วยหลักฐานและการดำเนินการหาผู้รับผิดชอบเพื่อค่าใช้จ่ายสินค้าขาดบัญชี

(5.3) เหตุผลในการขอตัดบัญชี

(5.4) ความเห็นของคณะกรรมการดำเนินการ

(6) คณะกรรมการดำเนินการต้องกำหนดวาระการประชุมใหญ่ เรื่องการตัดสินใจคัดค้านข้อบัญญัติพร้อมทั้งสรุปเรื่องโดยย่อ แจ้งเป็นหนังสือให้สมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกทราบก่อนการประชุมใหญ่ไม่น้อยกว่า 7 วัน ซึ่งในหนังสือแจ้งสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกนั้น ต้องมีรายละเอียดตามข้อ (5) แนบท้ายด้วย

(7) ถ้าที่ประชุมใหญ่พิจารณาเห็นควรให้มีการตัดสินใจคัดค้านข้อบัญญัติได้ จะต้องมีการอนุมัติ โดยมีคะแนนเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกที่มาประชุม

(8) เมื่อที่ประชุมใหญ่มีมติอนุมัติให้ตัดสินค้าขาดบัญชีได้ ให้บันทึกไว้ในรายงานการประชุมด้วยว่า การอนุมัติตัดสินค้าขาดบัญชีนี้เป็นเพียงการปฏิบัติทางบัญชีเท่านั้นมิได้เป็นการระงับซึ่งสิทธิเรียกร้องจากผู้ต้องรับผิดชอบต่อสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรแต่อย่างใด

ประกาศ ณ วันที่ 29 กรกฎาคม 2546

(ลงชื่อ) เรืองชัย บุญญานันต์

(นายเรืองชัย บุญญานันต์)

รองอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์

รองนายทะเบียนสหกรณ์ ปฏิบัติการแทน

นายทะเบียนสหกรณ์

คำแนะนำกรมตรวจบัญชีสหกรณ์
เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือ
พ.ศ. 2547

สินค้าคงเหลือเป็นสินทรัพย์หมุนเวียนที่สำคัญมารายการหนึ่งในสินทรัพย์ทั้งหมดของสหกรณ์ ที่ดำเนินกิจการขายสินค้าและการให้บริการ ทั้งประเภทที่ซื้อสินค้ามาขายและที่ผลิตสินค้าเพื่อขายเอง รวมทั้งการให้บริการ การดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับสินค้าคงเหลือจะมีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของสหกรณ์ได้

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 16 (1) และ (2) แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 ประกอบกับคำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์ที่ 75/2545 ลงวันที่ 9 ธันวาคม 2545 เรื่อง มอบอำนาจให้ปฏิบัติการแทนนายทะเบียนสหกรณ์ อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้รับมอบหมายการปฏิบัติการแทนนายทะเบียนสหกรณ์ จึงได้กำหนดวิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือเพื่อให้สหกรณ์มีวิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือเพื่อให้สหกรณ์มีวิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือเป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม และปฏิบัติในแนวทางเดียวกันโดยคำแนะนำนี้แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

- ส่วนที่ 1 ความหมาย
- ส่วนที่ 2 วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือ
- ส่วนที่ 3 การแสดงรายการในงบการเงิน และการเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน
- ส่วนที่ 4 ตัวอย่างการปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือ
- ส่วนที่ 5 การถือปฏิบัติ

ส่วนที่ 1 ความหมาย

สินค้าคงเหลือ หมายถึง ทรัพย์สินซึ่งมีไว้เพื่อขายตามลักษณะการประกอบธุรกิจโดยปกติ หรืออยู่ในระหว่างกระบวนการผลิต เพื่อให้เป็นสินค้าสำเร็จรูปเพื่อขาย หรือมีไว้เพื่อใช้ในการผลิตสินค้าหรือให้บริการ สินค้าคงเหลือ อาจแยกตามสภาพได้ดังนี้

- (1) สินค้าคงเหลือสภาพปกติ หมายถึง สินค้าคงเหลือซึ่งอยู่ในสภาพพร้อมที่จะขายหรือสามารถนำไปใช้ในการผลิตสินค้าหรือให้บริการ
- (2) สินค้าคงเหลือสภาพเสื่อมชำรุด หมายถึง สินค้าคงเหลือที่มีสภาพเสื่อมชำรุด ล้าสมัย แต่ยังสามารถขายได้

สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี หมายถึง สินค้าเสื่อมสภาพชำรุด เสียหายจนไม่สามารถขายได้ต้องขออนุมัติตัดจำหน่ายออกจากบัญชี จึงไม่นับเป็นสินค้าคงเหลือ

มูลค่าสุทธิที่จะได้รับ หมายถึง ราคาที่คาดว่าจะขายได้ตามปกติของธุรกิจ หักด้วยต้นทุนส่วนเพิ่มที่จะผลิตให้เสร็จ (สำหรับสินค้าที่อยู่ระหว่างการผลิต) และบวกด้วยค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่จำเป็นต้องจ่ายเพื่อให้ขายสินค้านั้นได้

ต้นทุนส่วนเพิ่มที่จะผลิตให้เสร็จ หมายถึง ต้นทุนที่เกี่ยวข้องในการผลิตสินค้าที่อยู่ระหว่างการผลิตจนเป็นสินค้าสำเร็จรูป

ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่จำเป็น หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่ทำให้สินค้าคงเหลืออยู่ในสถานที่และสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น

วิธีเข้าก่อนออกก่อน (FIFO) หมายถึง วิธีการคำนวณราคาทุนของสินค้าคงเหลือโดยสินค้าที่ซื้อหรือผลิตขึ้นก่อน จะถูกขายออกไปก่อน ดังนั้นสินค้าที่เหลืออยู่จะเป็นสินค้าที่ซื้อหรือผลิตครั้งหลังสุดย้อนขึ้นไปตามลำดับ

วิธีราคาทุนถ่วงเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Weighted Average) หมายถึง วิธีการคำนวณราคาทุนของสินค้าคงเหลือโดยใช้ราคาของสินค้าที่มีเพื่อขาย (ราคาทุนสินค้าคงเหลือยกมา บวกด้วยราคาทุนสินค้าที่ซื้อหรือผลิตได้) แล้วหารด้วยจำนวนหน่วยสินค้าที่มีเพื่อขาย (จำนวนหน่วยสินค้าคงเหลือยกมา บวกด้วยจำนวนหน่วยสินค้าที่ซื้อหรือจำนวนหน่วยสินค้าที่ผลิตได้) ซึ่งวิธีการคำนวณถ่วงเฉลี่ยอาจคำนวณแบบต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ ไป หรือคำนวณทุกครั้งที่ได้รับสินค้า หรือคำนวณ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี

ค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง หมายถึง ส่วนต่างที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่าสินค้าคงเหลือสภาพปกติ หรือสภาพเสื่อมชำรุด ระหว่างราคาทุนกับมูลค่าสุทธิที่จะได้รับ

สินค้าขาดบัญชี หมายถึง

(1) สินค้าที่ตรวจนับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีหรือวันตรวจนับ มีจำนวนน้อยกว่าสินค้าคงเหลือตามบัญชี หรือ

(2) มูลค่าของสินค้าตาม (1) อาจได้รับการหักลดหย่อนความรับผิดชอบ ซึ่งส่วนที่เหลือหลังจากหักลดหย่อนแล้วจึงถือเป็นยอดสินค้าขาดบัญชี

ทั้งนี้ สินค้าขาดบัญชีตาม (1) หรือ (2) ให้โอนบัญชีแยกออกจากสินค้าคงเหลือตามบัญชี โดยใช้ราคาขายรวมภาษีขาย (ถ้ามี) ณ วันสิ้นปีทางบัญชี หรือวันตรวจนับเป็นเกณฑ์ในการบันทึกบัญชีและดำเนินการหาผู้รับผิดชอบ

ค่าเสียหายจากสินค้าขาดบัญชี หมายถึง สินค้าขาดบัญชีที่อยู่ระหว่างการดำเนินการหาผู้รับผิดชอบซึ่งคาดว่าจะมีอุปสรรคในการดำเนินการจนกว่าจะได้รับชดเชยคืน หรืออาจไม่ได้รับชดเชยคืนเป็นเหตุทำให้ขาดประโยชน์ที่ควรได้นั้น และถือเป็นค่าใช้จ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีที่พบสินค้าขาดบัญชี

ค่าเผื่อสินค้าขาดบัญชี หมายถึง จำนวนที่กันไว้ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีสำหรับสินค้าขาดบัญชีซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินการหาผู้รับผิดชอบหรือยังไม่มีผู้รับผิดชอบ ถือเป็นบัญชีปรับมูลค่าที่ตั้งขึ้นเพื่อแสดงเป็นรายการหักจากสินค้าขาดบัญชีในงบการเงิน

ค่าลดหย่อนสินค้าขาดบัญชี หมายถึง มูลค่าสินค้าขาดบัญชีที่ได้รับการลดหย่อนสินค้าขาดบัญชีโดยมีต้องหาผู้รับผิดชอบตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ถือเป็นค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุน

สินค้าขาดบัญชีได้รับชดเชย หมายถึง สินค้าขาดบัญชีซึ่งได้ตั้งค่าเผื่อสินค้าขาดบัญชีไว้เต็มจำนวนแล้ว ต่อมาสามารถหาผู้รับผิดชอบและได้รับชดเชย หรือมีการจัดทำหลักฐานรับสภาพความผิดจากสินค้าขาดบัญชีดังกล่าวเป็นที่ชัดเจนแล้ว และถือเป็นรายได้ของรอบระยะเวลาบัญชีนั้น

การตัดสินค้าขาดบัญชี หมายถึง การโอนปรับปรุงทางบัญชีเพื่อตัดจำหน่ายสินค้าขาดบัญชีออกจากบัญชีในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการหาผู้รับผิดชอบชดเชยได้เป็นที่แน่นอน และได้มีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

ส่วนที่ 2 วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือ

1. วิธีการบัญชีเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือ

ให้สหกรณ์บันทึกบัญชีเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือโดยใช้วิธีการบันทึกบัญชีสินค้าคงเหลือเมื่อวันสิ้นปีทางบัญชี (Periodic Inventory) โดยในระหว่างปีจะบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการซื้อสินค้า การส่งคืนและค่าขนส่งสินค้า ไว้ในบัญชีซื้อสินค้า บัญชีส่งคืนสินค้า และบัญชีค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้า ตามลำดับ ทั้งนี้บัญชีสินค้าคงเหลือจะแสดงยอดคงเหลือต้นปีและไม่มีการเปลี่ยนแปลงในระหว่างปี เมื่อสิ้นปีทางบัญชีสหกรณ์จะต้องตรวจนับสินค้าคงเหลือที่มีอยู่จริง แล้วจึงบันทึกสินค้าคงเหลือปลายปี และเมื่อนำสินค้าคงเหลือปลายปีไปหักจากสินค้าที่มีเพื่อขายก็จะทราบต้นทุนขายของรอบระยะเวลาบัญชีนั้น

2. การตรวจนับสินค้าคงเหลือ

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี สหกรณ์ต้องจัดให้มีการตรวจนับสินค้า โดยผู้ที่ไม่มีหน้าที่โดยตรงในการเก็บรักษาสินค้า เป็นกรรมการตรวจนับไม่น้อยกว่า 3 คน เพื่อให้ทราบปริมาณและสภาพของสินค้าที่เหลืออยู่ตามความเป็นจริง ทั้งนี้ให้แยกรายละเอียดสินค้าคงเหลือสภาพปกติพร้อมที่จะขายหรือสามารถนำไปใช้ในการผลิตหรือให้บริการ สินค้าคงเหลือสภาพเสื่อมหรือชำรุด ล้าสมัยแต่ยังสามารถขายได้ ซึ่งตรวจนับได้ไว้ต่างหากจากกัน

ในการตรวจนับสินค้าคงเหลือ จะต้องไม่ตรวจนับสินค้าและวัสดุประเภทต่อไปนี้อย่างรวมเข้าด้วยกัน

- สินค้ารับฝากขายที่ยังไม่ได้บันทึกบัญชีซื้อ
- วัสดุที่มีไว้ในโรงงานและสำนักงาน

- สินค้าโครงการที่ยังไม่ได้ปิดบัญชีโครงการ
- สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายที่ได้รับอนุมัติให้ตัดบัญชีแล้ว
- สินค้าที่ลงบัญชีขายแล้ว แต่ผู้ซื้อยังไม่ได้รับสินค้าไป

อนึ่ง หากมีสินค้าที่ส่งไปฝากขายและยังไม่ได้บันทึกบัญชีขายสินค้า รวมทั้งสินค้าที่สั่งซื้อและลงบัญชีซื้อแล้ว แต่ได้รับสินค้ายังไม่ครบ ให้นำจำนวนสินค้าที่นำไปฝากขายและจำนวนที่ได้รับไม่ครบนั้นรวมเป็นสินค้าคงเหลือด้วย และต้องจัดทำใบตรวจนับสินค้าแยกไว้ต่างหาก

3. การตีราคาสินค้าคงเหลือ

สินค้าคงเหลือสภาพปกติและสภาพเสื่อมชำรุดที่ยังสามารถขายได้ ซึ่งตรวจนับได้ ให้ตีราคาตามราคาทุนหรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับ แล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่า

3.1 ราคาทุนของสินค้าคงเหลือแต่ละลักษณะ เป็นดังนี้

- (1) สินค้าสำเร็จรูป ประกอบด้วย ราคาซื้อ ต้นทุนการผลิต ค่าขนส่ง รวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการซื้อสินค้าที่ทำให้สินค้าคงเหลืออยู่ในสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
- (2) สินค้าระหว่างผลิต ประกอบด้วย ต้นทุนที่ใช้ไปสำหรับสินค้าที่อยู่ระหว่างการผลิต ได้แก่ ค่าวัตถุดิบโดยตรงที่ใช้ในการผลิต ค่าแรงงานโดยตรงที่ใช้ในการผลิต และค่าใช้จ่ายในการผลิตทั้งส่วนที่คงที่และผันแปร
- (3) วัตถุดิบ หมายถึง ราคาซื้อ ค่าขนส่ง รวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการซื้อวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต
- (4) ต้นทุนงานให้บริการที่ยังไม่รับรู้รายได้ ประกอบด้วย ค่าแรงงาน และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการให้บริการ รวมทั้งบุคลากรที่ควบคุมและดูแล และ ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการ

การคำนวณราคาทุน สหกรณ์อาจเลือกใช้วิธีการคำนวณราคาทุนด้วยวิธีเข้าก่อนออกก่อน หรือวิธีราคาทุนถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก ซึ่งวิธีการคำนวณราคาทุนถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักอาจคำนวณแบบต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ ไป หรือคำนวณทุกครั้งที่ได้รับสินค้า หรือคำนวณ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ซึ่งหากสหกรณ์เลือกใช้วิธีการคำนวณราคาทุนสินค้าคงเหลือโดยวิธีใดวิธีหนึ่งสำหรับสินค้าประเภทใดแล้ว ให้ใช้วิธีนั้นอย่างสม่ำเสมอ

3.2 การประมาณมูลค่าสุทธิที่จะได้รับ เป็นการประมาณราคาสินค้าคงเหลือที่คาดว่าจะขายได้ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ตามความหมายที่ให้ไว้ในส่วนที่ 1 ทั้งนี้การประมาณราคาที่จะขายได้ควรถือตามหลักฐานที่เชื่อถือได้มากที่สุด

3.3 การคำนวณมูลค่าสินค้าคงเหลือ ให้ใช้วิธีการตีราคาสินค้าคงเหลือจากการเปรียบเทียบราคาทุนกับมูลค่าสุทธิที่จะได้รับของสินค้าแต่ละรายการแล้วให้ใช้ราคาทุนหรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับที่ต่ำกว่าในการคำนวณกับปริมาณของสินค้าคงเหลือที่ตรวจนับได้ของสินค้าแต่ละรายการนั้น

เมื่อสินค้าคงเหลือถูกปรับลดให้เป็นมูลค่าสุทธิที่จะได้รับ และสินค้าคงเหลือดังกล่าว ยังคงอยู่ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีถัดมา ไม่ให้ถือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับนั้นเป็นราคาทุนใหม่ ให้เปรียบเทียบ ราคาทุนเดิมกับมูลค่าสุทธิที่จะได้รับที่ได้ประเมินใหม่ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีนั้น

ทั้งนี้วัตถุดิบคงเหลือสิ้นปีที่ใช้ในการผลิตสินค้าไม่ควรตีราคาให้ลดต่ำกว่าราคาทุนถ้าคาด ว่าสินค้าสำเร็จรูปที่ผลิตจากวัตถุดิบจะขายได้ในราคาเท่ากันหรือสูงกว่าราคาทุน แต่การที่วัตถุดิบมีราคา ลดลงอาจทำให้ต้นทุนสินค้าสำเร็จรูปที่จะเกิดขึ้นสูงกว่ามูลค่าสุทธิที่จะได้รับ ก็ควรตีราคาวัตถุดิบคงเหลือ ลดลงให้เท่ากับมูลค่าสุทธิที่จะได้รับ

4. การบันทึกบัญชีสินค้าคงเหลือสภาพปกติ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี

4.1 กรณีสินค้าคงเหลือสภาพปกติมีราคาทุนต่ำกว่ามูลค่าสุทธิที่จะได้รับ

ให้ตีราคาสินค้าคงเหลือด้วยราคาทุนและบันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีสินค้าคงเหลือ xxx

เครดิต บัญชีต้นทุนขาย xxx

4.2 กรณีสินค้าคงเหลือสภาพปกติมีมูลค่าสุทธิที่จะได้รับต่ำกว่าราคาทุน

ให้ตีราคาสินค้าคงเหลือลดลงให้เท่ากับมูลค่าสุทธิที่จะได้รับ ผลต่างระหว่างราคาทุนกับมูลค่าสุทธิที่จะ ได้รับ ให้สหกรณ์บันทึกไว้เป็นผลขาดทุนจากการตีราคาสินค้าลดลง และบันทึกค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง โดยแสดงหักกับรายการสินค้าคงเหลือ เพื่อให้สินค้าคงเหลือแสดงจำนวนเงินเท่ากับมูลค่าสุทธิที่จะได้รับ บันทึกบัญชีโดย

ก. บันทึกสินค้าคงเหลือด้วยราคาทุน โดย

เดบิต บัญชีสินค้าคงเหลือ xxx

เครดิต บัญชีต้นทุนขาย xxx

ข. บันทึกผลต่างระหว่างราคาทุนกับมูลค่าสุทธิที่จะได้รับที่ต่ำกว่า โดย

เดบิต บัญชีขาดทุนจากการตีราคาสินค้าลดลง xxx

เครดิต บัญชีค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง xxx

อนึ่ง ปีต่อมาให้รวมยอดค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลงของสินค้าแต่ละรายการแล้ว เปรียบเทียบกับบัญชีค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง ถ้ามีจำนวนน้อยกว่ายอดคงเหลือในบัญชีค่าเผื่อมูลค่า สินค้าลดลงให้บันทึกเป็นกำไรจากการตีราคาสินค้าเพิ่มขึ้น บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง xxx

เครดิต บัญชีกำไรจากการตีราคาสินค้าเพิ่มขึ้น xxx

และหากยอดรวมค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลงที่คำนวณได้มีจำนวนมากกว่ายอดคงเหลือ ในบัญชีค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง ให้บันทึกค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลงเพิ่มขึ้น ดังนี้

เดบิต บัญชีขาดทุนจากการตีราคาสินค้าลดลง xxx

เครดิต บัญชีค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง xxx

5. สินค้ำคงเหลือสภาพเสื่อมชำรุด

5.1 สินค้ำคงเหลือสภาพเสื่อมชำรุดแต่ยังสามารถขายได้ ให้ตีราคาลดลง

ตามราคามูลค่าสุทธิที่จะได้รับ กรณีที่ลดราคาลงต่ำกว่าราคาทุนให้สหกรณ์จัดทำรายละเอียดประกอบกรขอลดราคานั้น โดยให้มีข้อมูลเกี่ยวกับประเภทสินค้า ราคาทุน ราคาที่ลดลง และเหตุผลที่ลดราคาเสนอขออนุมัติต่อที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์ ทั้งนี้ ให้จัดทำรายละเอียดสินค้ำคงเหลือสภาพเสื่อมชำรุด แยกออกต่างหากจากสินค้ำคงเหลือสภาพปกติ เมื่อที่ประชุมมีมติอนุมัติให้ลดราคาได้แล้ว จึงดำเนินการขายตามราคาที่ลดลงได้ ทั้งนี้ ผลต่างระหว่างราคาทุนกับราคามูลค่าสุทธิที่จะได้รับ ให้บันทึกไว้เป็นผลขาดทุนจากการตีราคาสินค้ำเสื่อมชำรุดลดลงและบันทึกค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง เช่นเดียวกับที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ดังนี้

ก. บันทึกสินค้ำคงเหลือสภาพเสื่อมชำรุดด้วยราคาทุน โดย

เดบิต บัญชีสินค้ำคงเหลือ xxx

เครดิต บัญชีต้นทุนขาย xxx

ข. บันทึกผลต่างระหว่างราคาทุนกับมูลค่าสุทธิที่จะได้รับ โดย

เดบิต บัญชีขาดทุนจากการตีราคาสินค้ำเสื่อมชำรุดลดลง xxx

เครดิต บัญชีค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง xxx

5.2 สินค้ำคงเหลือสภาพเสื่อมชำรุดเสียหายจนไม่สามารถขายได้ เมื่อได้รับอนุมัติ

จากที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการให้ตัดจำหน่ายออกจากบัญชี ให้บันทึกเป็นค่าเสียหายจากสินค้ำเสื่อมสภาพ และหากเป็นสหกรณ์ที่อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มให้สหกรณ์ปฏิบัติตามคำสั่งกรมสรรพากรที่เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติกรณีทำลายของเสีย สินค้ำเสื่อมคุณภาพ สินค้ำที่มีตำหนิ สินค้ำที่หมดสมัยนิยม สินค้ำที่หมดอายุ และเศษซาก

ทั้งนี้ เมื่อได้ทำลายสินค้ำนั้นแล้วการตัดจำหน่ายสินค้ำเสื่อมสภาพหรือชำรุดเสียหายจนไม่สามารถขายได้ออกจากบัญชี ให้รับรู้ค่าเสียหายจากสินค้ำเสื่อมสภาพตัดบัญชีด้วยราคาทุน และให้นำสินค้ำเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชีไปแสดงเป็นรายการหักสินค้ำที่มีเพื่อขายในงบต้นทุนขาย โดยบันทึกบัญชี ดังนี้

เดบิต บัญชีค่าเสียหายจากสินค้ำเสื่อมสภาพตัดบัญชี xxx

เครดิต บัญชีสินค้ำเสื่อมสภาพตัดบัญชี xxx

เดบิต บัญชีสินค้ำเสื่อมสภาพตัดบัญชี xxx

เครดิต บัญชีต้นทุนขาย xxx

6. สินค้าขาดบัญชี

หากสหกรณ์มีสินค้าขาดบัญชี ให้พิจารณาว่าเป็นสินค้าขาดบัญชีที่มีการลดหย่อนความรับผิดชอบ หรือเป็นสินค้าขาดบัญชีที่ไม่มีการลดหย่อนความรับผิดชอบ ดังนี้

6.1 กรณีสินค้าขาดบัญชีที่ไม่มีการลดหย่อนความรับผิดชอบ ให้ถือยอดสินค้าขาดบัญชีทั้งสิ้นที่เกิดขึ้นและไม่มีการลดหย่อนนั้นเป็นสินค้าขาดบัญชีและบันทึกบัญชีโดยพิจารณาแยกเป็น 2 กรณี คือ

ก. ถ้ามีผู้รับผิดชอบให้ผู้รับผิดชอบชดใช้สินค้าขาดบัญชีด้วยราคาขายรวมภาษีขายด้วย (ถ้ามี) หากผู้รับผิดชอบยังไม่สามารถชำระคืนให้ทั้งหมดให้ตั้งผู้รับผิดชอบเป็นลูกหนี้ โดยจัดให้มีหนังสือรับสภาพความผิดสินค้าขาดบัญชี พร้อมทั้งจัดให้มีหลักประกันการใช้คืนซึ่งมีมูลค่าไม่น้อยกว่าสินค้าขาดบัญชีตามราคาขายรวมภาษีขายด้วย (ถ้ามี) และบันทึกผู้รับผิดชอบเป็นลูกหนี้สินค้าขาดบัญชี บันทึกบัญชีโดย

เดบิต	บัญชีลูกหนี้สินค้าขาดบัญชี	xxx
เครดิต	บัญชีขายสินค้า	xxx
	บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี)	xxx

อนึ่ง ลูกหนี้สินค้าขาดบัญชีที่บันทึกบัญชีนั้น หากภายหลังไม่สามารถเรียกเก็บเงินได้ หรือคาดว่าจะเก็บเงินไม่ได้ ให้สหกรณ์ประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญตามส่วนของจำนวนเงินที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้ แล้วตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ โดยบันทึกบัญชี ดังนี้

เดบิต	บัญชีหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้สินค้าขาดบัญชี	xxx
เครดิต	บัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้สินค้าขาดบัญชี	xxx

กรณีลูกหนี้สินค้าขาดบัญชีที่ได้ตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญไว้เต็มจำนวนแล้ว

ไม่สามารถเรียกเก็บเงินได้ ประกอบกับสหกรณ์ได้ติดตามทวงถามดำเนินคดีถึงที่สุดแล้วและสหกรณ์ต้องการตัดเป็นหนี้สูญ ให้ดำเนินการเช่นเดียวกันกับวิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับการตัดหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้

ข. ถ้าไม่มีผู้รับผิดชอบหรืออยู่ระหว่างการพิจารณาหาผู้รับผิดชอบสินค้าขาดบัญชีนั้น ให้กันสินค้าขาดบัญชีนี้นอกจากสินค้าคงเหลือปกติไปเป็นสินค้าขาดบัญชี โดยให้มีมูลค่าตามราคาขาย รวมภาษีขายด้วย (ถ้ามี) บันทึกบัญชีโดย

เดบิต	บัญชีสินค้าขาดบัญชี	xxx
เครดิต	บัญชีขายสินค้า	xxx
	บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี)	xxx

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี หากสินค้าขาดบัญชียังมีจำนวนที่ยังไม่สามารถหา
ผู้รับผิดชอบได้ ให้บันทึกค่าเสียหายจากสินค้าขาดบัญชี และค่าเผื่อสินค้าขาดบัญชีโดยให้มีจำนวน
เท่ากับสินค้าขาดบัญชีที่ยังไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบได้ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเสียหายจากสินค้าขาดบัญชี xxx

เครดิต บัญชีค่าเผื่อสินค้าขาดบัญชี xxx

ทั้งนี้ สินค้าขาดบัญชีถ้าสามารถหาผู้รับผิดชอบได้ในเวลาต่อมาจะเปลี่ยน
สภาพเป็นลูกหนี้สินค้าขาดบัญชี หรือเงินสดหากผู้รับผิดชอบชดใช้เป็นเงินสดทันทีและค่าเผื่อสินค้าขาด
บัญชีจะเปลี่ยนสภาพเป็นสินค้าขาดบัญชีได้รับชดใช้ ซึ่งถือเป็นรายได้ และบันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีลูกหนี้สินค้าขาดบัญชี xxx

หรือ บัญชีเงินสด (ถ้าได้รับชดใช้เป็นเงินสดทันที) xxx

เครดิต บัญชีสินค้าขาดบัญชี xxx

และ **เดบิต** บัญชีค่าเผื่อสินค้าขาดบัญชี xxx

เครดิต บัญชีสินค้าขาดบัญชีได้รับชดใช้ xxx

หากภายหลังลูกหนี้สินค้าขาดบัญชีนี้ไม่สามารถชดใช้คืนได้และต้องตัดเป็นหนี้สูญ
ก็ให้ดำเนินการตามวิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับการตัดหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ ในทางตรงกันข้ามหาก
ภายหลังยังไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบได้เป็นที่แน่นอนแล้ว ให้ดำเนินการตัดยอดบัญชีสินค้าขาดบัญชี
และบัญชีค่าเผื่อสินค้าขาดบัญชี ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเรื่องการตัด
สินค้าขาดบัญชีที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด และบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีค่าเผื่อสินค้าขาดบัญชี xxx

เครดิต บัญชีสินค้าขาดบัญชี xxx

นอกจากนี้ เมื่อมีการปรับปรุงสินค้าขาดบัญชีแล้ว ทะเบียนคุมสินค้าคงเหลือจะต้อง
ปรับลดให้มีจำนวนเท่ากับสินค้าคงเหลือที่ตรวจนับได้ สำหรับสินค้าขาดบัญชีให้จัดทำรายละเอียด
สินค้าขาดบัญชีโดยระบุชนิด ปริมาณ และจำนวนเงินของสินค้าขาดบัญชีตามราคาขายที่บันทึกบัญชีไว้

อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงบัญชีสินค้าขาดบัญชีอาจเกิดขึ้นได้ในระหว่างปี ถ้ามีการ
ตรวจนับสินค้าคงเหลือระหว่างปี และพบว่ามีสินค้าขาดบัญชีเกิดขึ้น ดังนั้น ณ วันที่ตรวจนับสินค้า
คงเหลือระหว่างปี ให้บันทึกบัญชีเกี่ยวกับสินค้าขาดบัญชีทันที โดยไม่ต้องรอกระทำในวันสิ้นปีทางบัญชี
ทั้งนี้ ต้องปรับปรุงโดยให้บัญชีค่าเผื่อสินค้าขาดบัญชี มียอดคงเหลือเท่ากับบัญชีสินค้าขาดบัญชีเสมอ

6.2 กรณีสินค้าขาดบัญชีมีการลดหย่อนความรับผิดชอบ ให้พิจารณาดังนี้

การปฏิบัติทางบัญชีสำหรับสินค้าขาดบัญชี ให้พิจารณาการลดหย่อนความ
รับผิดชอบเป็น 2 กรณี คือ

6.2.1 การลดหย่อนอยู่ในเกณฑ์ สินค้าขาดบัญชีที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นสินค้าประเภท พืชผลทางการเกษตร และประเภทอุปโภคบริโภคและอื่น ๆ กรณีได้รับการลดหย่อนอยู่ในเกณฑ์ไม่ถือว่าเป็นสินค้าขาดบัญชีรวมทั้งไม่ถือว่า**สินค้าขาดบัญชีที่ได้รับการลดหย่อนเป็นสินค้าคงเหลือ แต่ให้ถือเป็นการขายและบันทึกสินค้าขาดบัญชีที่ได้รับการลดหย่อนด้วยราคาขายเป็นค่าใช้จ่าย** และกรณีเป็นสินค้า ที่กรมสรรพากรมิได้กำหนดให้มีการลดหย่อนสินค้าขาดบัญชีสหกรณ์ที่อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม ต้องรับภาระภาษีขายที่เกิดจากสินค้าขาดบัญชีที่ได้รับการลดหย่อนด้วยและบันทึกบัญชี ดังนี้

เดบิต บัญชีค่าลดหย่อนสินค้าขาดบัญชี (รวมภาษีขาย ถ้ามี) xxx

เครดิต บัญชีขายสินค้า xxx

บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี) xxx

อนึ่ง สำหรับสินค้าขาดบัญชีประเภทน้ำมันเชื้อเพลิงส่วนที่ลดหย่อนตามอัตราสูญเสียที่กรมสรรพากรกำหนด ให้บันทึกน้ำมันเชื้อเพลิงที่ได้รับการลดหย่อนด้วยราคาขาย ถือเป็นค่าใช้จ่ายและแสดงรายการน้ำมันเชื้อเพลิงที่ได้รับการลดหย่อนสูญเสียไว้ในงบกำไรขาดทุน บันทึกบัญชี ดังนี้

เดบิต ค่าลดหย่อนน้ำมันเชื้อเพลิงสูญเสีย xxx

เครดิต บัญชีขายน้ำมันเชื้อเพลิง xxx

อนึ่ง ในกรณียื่นแบบเสียภาษีมูลค่าเพิ่มประจำเดือน (แบบ ภพ.30) ให้แสดงรายการขายน้ำมันเชื้อเพลิง หักด้วยค่าลดหย่อนน้ำมันเชื้อเพลิงสูญเสีย เนื่องจากขายน้ำมันเชื้อเพลิงที่เกิดจากการลดหย่อนอัตราการสูญเสียตามประกาศอธิบดีกรมสรรพากร มิต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม

6.2.2 การลดหย่อนเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนด สินค้าส่วนที่ลดหย่อนเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนดถือเป็นสินค้าขาดบัญชี ในการบันทึกบัญชีให้สหกรณ์บันทึกเป็น 2 ส่วน คือ รับรู้สินค้าขาดบัญชีที่ได้รับการลดหย่อนตามเกณฑ์ที่กำหนดและภาษีขาย (ถ้ามี) ดังนี้

เดบิต บัญชีค่าลดหย่อนสินค้าขาดบัญชี (รวมภาษีขาย ถ้ามี) xxx

เครดิต บัญชีขายสินค้า xxx

บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี) xxx

สำหรับสินค้าที่ลดหย่อนเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ถือเป็นสินค้าขาดบัญชีแยกเป็น

(1) กรณีมีผู้รับผิดชอบ ต้องจัดให้มีหนังสือรับสภาพความผิดสินค้าขาดบัญชีและบันทึกผู้รับผิดชอบเป็นลูกหนี้สินค้าขาดบัญชีด้วยยอดสินค้าขาดบัญชีทั้งสิ้น หักด้วยยอด สินค้าขาดบัญชีที่ได้รับการลดหย่อน โดยทั้งสองยอดให้คำนวณด้วยราคาขาย รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม (ถ้ามี) และบันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีลูกหนี้สินค้าขาดบัญชี xxx

เครดิต บัญชีขายสินค้า xxx

บัญชีภาษีขาย(ถ้ามี) xxx

(2) กรณีไม่มีผู้รับผิดชอบ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาหาผู้รับผิดชอบสินค้าขาดบัญชีนั้น ให้กันสินค้าขาดบัญชี (ยอดสินค้าขาดบัญชีทั้งสิ้น หักด้วยยอดสินค้าที่ได้รับการลดหย่อน) ออกจากสินค้าคงเหลือตามบัญชีไปเป็นสินค้าขาดบัญชี โดยให้มีมูลค่าตามราคาขายรวมภาษีขายด้วย (ถ้ามี) บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีสินค้าขาดบัญชี xxx

เครดิต บัญชีขายสินค้า xxx

บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี) xxx

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี หากสินค้าขาดบัญชี ยังมีจำนวนที่ยังไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบได้ ให้บันทึกค่าเสียหายจากสินค้าขาดบัญชี และค่าเผื่อสินค้าขาดบัญชี โดยให้มีจำนวนเท่ากับสินค้าขาดบัญชีที่ยังไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบได้ โดย

เดบิต บัญชีค่าเสียหายจากสินค้าขาดบัญชี xxx

เครดิต บัญชีค่าเผื่อสินค้าขาดบัญชี xxx

6.3 การตัดสินค้าขาดบัญชี สหกรณ์สามารถตัดสินค้าขาดบัญชีออกจากบัญชีได้ เมื่อสหกรณ์ได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่กำหนดไว้ในระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ และบันทึกบัญชี ดังนี้

เดบิต บัญชีค่าเผื่อสินค้าขาดบัญชี xxx

เครดิต บัญชีสินค้าขาดบัญชี xxx

7. สินค้าเบิกใช้

ในกรณีสหกรณ์ที่มีการดำเนินธุรกิจจำหน่ายสินค้า ได้เบิกสินค้าที่มีไว้เพื่อจำหน่ายมาใช้ในการดำเนินงานของสหกรณ์ ให้แยกพิจารณา ดังนี้

7.1 กรณีสหกรณ์ไม่ได้อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม

- กรณีเบิกสินค้าไปใช้ เป็นค่าใช้จ่ายหรือเป็นทรัพย์สินในการดำเนินงานของสหกรณ์ ให้บันทึกบัญชีสินค้าที่เบิกใช้นั้นตามประเภทของค่าใช้จ่ายหรือทรัพย์สิน ที่ได้นำสินค้าไปใช้ด้วยราคาทุน ดังนี้

เดบิต บัญชี.....(ระบุประเภทค่าใช้จ่าย) xxx

บัญชี..... (ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชีสินค้าเบิกใช้เพื่อการดำเนินงาน xxx

- กรณีเบิกสินค้าที่มีเพื่อขายไปใช้ในการผลิตสินค้า ให้สหกรณ์บันทึกบัญชีสินค้าเบิกใช้เพื่อการผลิตด้วยราคาทุน และบันทึกบัญชี ดังนี้

เดบิต บัญชี.....(ระบุประเภทค่าวัตถุดิบ/

วัสดุสิ้นเปลืองเบิกใช้)

xxx

เครดิต บัญชีสินค้าเบิกใช้เพื่อดำเนินงาน

xxx

- กรณีเบิกวัตถุดิบที่มีไว้ใช้ในการผลิตไปเพื่อขาย ให้สหกรณ์บันทึก

บัญชีวัตถุดิบเบิกใช้เพื่อดำเนินการด้วยราคาทุน และบันทึกบัญชี ดังนี้

เดบิต บัญชีเบิกวัตถุดิบ (ระบุชื่อ) ใช้ไป

xxx

เครดิต บัญชีวัตถุดิบเบิกใช้เพื่อการดำเนินงาน

xxx

หนึ่ง ณ วันสิ้นปีทางบัญชีให้โอนปิดบัญชีสินค้าเบิกใช้หรือบัญชีวัตถุดิบเบิกใช้

ไปยังบัญชีต้นทุนขาย หรือต้นทุนการผลิต ตามลำดับ ดังนี้

เดบิต บัญชีสินค้าเบิกใช้ เพื่อการดำเนินงาน

xxx

เครดิต บัญชีต้นทุนขาย

xxx

หรือ **เดบิต** บัญชีวัตถุดิบเบิกใช้เพื่อการดำเนินงาน

xxx

เครดิต บัญชีต้นทุนการผลิต

xxx

7.2 กรณีสหกรณ์อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม

กรมสรรพากรได้กำหนดหลักเกณฑ์ ในการพิจารณาว่าสินค้าที่เบิกไปใช้นั้น เป็นการนำไปใช้ในการประกอบกิจการที่ได้รับการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มหรือไม่ และให้ปฏิบัติทางบัญชีดังนี้

ก. สินค้าที่เบิกไปใช้ นำไปใช้ในการประกอบกิจการที่ได้รับการยกเว้น ไม่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม รวมทั้งการเบิกใช้น้ำมันเชื้อเพลิงกับรถยนต์นั่งหรือรถยนต์ที่มีที่นั่งไม่เกิน 10 ที่นั่ง ซึ่งตามกฎหมายว่าด้วยพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต ในการประกอบกิจการของสหกรณ์ที่ได้รับการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม หรือ มิได้รับการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม สหกรณ์ต้องรับผิดชอบภาระภาษีขายตามมูลค่าของสินค้าที่เบิกใช้ และนำส่งภาษีขาย ให้บันทึกบัญชี ดังนี้

เดบิต บัญชี.....(ระบุประเภทค่าใช้จ่าย)

xxx

บัญชี.....(ระบุประเภทสินทรัพย์)

xxx

เครดิต บัญชีสินค้าเบิกใช้เพื่อการดำเนินงาน

xxx

บัญชีภาษีขาย

xxx

ข. สินค้าที่เบิกใช้ นำไปใช้ในการประกอบกิจการที่อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม ไม่ถือเป็นการขาย ให้บันทึกบัญชี ดังนี้

เดบิต บัญชี.....(ระบุประเภทค่าใช้จ่าย)

xxx

บัญชี.....(ระบุประเภทสินทรัพย์)

xxx

เครดิต บัญชีสินค้าเบิกใช้เพื่อการดำเนินงาน

xxx

ณ วันสิ้นปีทางบัญชีให้โอนปิดบัญชีสินค้าเบิกใช้เพื่อการดำเนินงาน ไปยัง
บัญชีต้นทุนขาย ดังนี้

เดบิต บัญชีสินค้าเบิกใช้เพื่อการดำเนินงาน xxx

เครดิต บัญชีต้นทุนขาย xxx

8. ของแถม แจกและตัวอย่าง

สินค้าแถม เป็นสินค้าที่มีไว้เพื่อขายหรือซื้อมาเพื่อแถมซึ่งสหกรณ์นำมาเป็นของ
แถมให้แก่ลูกค้าที่ซื้อสินค้า แต่ไม่รวมถึงสินค้าที่นำมาจัดชุดและกำหนดราคาขายใหม่

สินค้าแจกหรือตัวอย่าง เป็นสินค้าที่มีเพื่อขายหรือซื้อมาเพื่อแจกหรือเป็น
ตัวอย่าง ซึ่งสหกรณ์นำมาแจกฟรี หรือให้เป็นตัวอย่างแก่ลูกค้าทั่วไป

ก. สหกรณ์นำสินค้าที่มีเพื่อขายให้แถม แจกฟรี หรือให้เป็นตัวอย่างแก่
ลูกค้า

(1) สหกรณ์ที่ไม่ได้อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม

หากสหกรณ์ส่งเสริมการขายโดยการให้แถมสินค้าแจกสินค้าหรือให้
ตัวอย่างสินค้าแก่ลูกค้า มูลค่าสินค้าแถม สินค้าแจกหรือสินค้าตัวอย่าง ถือเป็นค่าใช้จ่ายในการส่งเสริม
การขาย

- เมื่อเบิกสินค้ามาเพื่อ แถม แจก หรือให้เป็นตัวอย่างแก่ลูกค้า ให้
บันทึกไว้ในทะเบียนคุมสินค้า โดยหมายเหตุไว้ด้วยว่าเบิกไปแถม แจก หรือเป็นตัวอย่าง และบันทึก
บัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าใช้จ่ายส่งเสริมการขาย xxx

เครดิต บัญชีสินค้าเบิกใช้เพื่อการดำเนินงาน xxx

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ให้โอนปิดบัญชีสินค้าเบิกใช้เพื่อการดำเนินงานไปยัง
บัญชีต้นทุนขาย ดังนี้

เดบิต บัญชีสินค้าเบิกใช้เพื่อการดำเนินงาน xxx

เครดิต บัญชีต้นทุนขาย xxx

(2) สหกรณ์ที่อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม

- กรณีสหกรณ์เบิกสินค้ามาเพื่อแถม แจก หรือให้เป็นตัวอย่างแก่ลูกค้า
เป็นไปตามเงื่อนไขที่กรมสรรพากรกำหนด ให้บันทึกทรายนสินค้าและวัตถุดิบโดยหมายเหตุว่าเบิกมา
เพื่อแถม แจก หรือให้เป็นตัวอย่าง โดยไม่ต้องคำนวณภาษีขาย และบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีค่าใช้จ่ายส่งเสริมการขาย xxx

เครดิต บัญชีสินค้าเบิกใช้เพื่อการดำเนินงาน xxx

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ให้โอนปิดบัญชีสินค้าเบิกใช้เพื่อการดำเนินงานไปยัง
บัญชีต้นทุนขาย

● กรณีสหกรณ์เบิกสินค้ามาเพื่อแถม แจก หรือให้เป็นตัวอย่างแก่ลูกค้า ไม่เป็นไปตามเงื่อนไขที่กรมสรรพากรกำหนด ให้ถือเป็นการขาย แต่ให้บันทึกรายการสินค้าและวัตถุดิบ โดยหมายเหตุว่าเบิกมาเพื่อแถม แจก หรือให้เป็นตัวอย่างแก่ลูกค้า โดยให้คำนวณจำนวนเงินภาษีขาย ตามมูลค่าของสินค้าแถม แจก หรือให้เป็นตัวอย่างและนำส่งภาษีขายด้วย และบันทึกบัญชี ดังนี้

เดบิต บัญชีค่าใช้จ่ายส่งเสริมการขาย (รวมภาษีขาย) xxx

เครดิต บัญชีสินค้าเบิกใช้เพื่อการดำเนินการ (ราคาทุน) xxx

บัญชีภาษีขาย xxx

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ให้โอนปิดบัญชีสินค้าเบิกใช้เพื่อการดำเนินงานไปยัง บัญชีต้นทุนขาย

ข. ของที่แถม แจก หรือให้เป็นตัวอย่าง เป็นสินค้าที่สหกรณ์จัดซื้อ

(1) กรณีสหกรณ์ไม่ได้อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม

● เมื่อสหกรณ์ซื้อสินค้ามาเพื่อแถม แจก หรือให้เป็น ตัวอย่างแก่ลูกค้า บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชี ค่าของแถม/แจก/ตัวอย่าง xxx

เครดิต บัญชีเงินสด / เจ้าหนี้การค้า xxx

ให้สหกรณ์แยกสินค้าเพื่อแถม แจก/หรือให้เป็นตัวอย่างแก่ลูกค้าไว้ ต่างหากจาก สินค้าที่มีเพื่อขายและ จัดทำทะเบียนคุมของแถม / แจก /ตัวอย่าง ไว้ต่างหากเพื่อประโยชน์ในการควบคุม สินค้าดังกล่าว โดยไม่ถือเป็นสินค้าคงเหลือ แต่ให้ถือเป็นวัสดุคงเหลือ

● เมื่อสหกรณ์เบิกสินค้าที่ซื้อมาเพื่อแถม แจก หรือให้เป็นตัวอย่างแก่ลูกค้าให้บันทึกทะเบียนคุมของแถม/แจก/ตัวอย่าง

● ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ให้ตรวจนับสินค้าที่ซื้อมาเพื่อแถม แจก หรือให้เป็นตัวอย่างคงเหลือและให้ตีราคาตามราคาทุน และบันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีของแถม/ แจก/ ตัวอย่างคงเหลือ xxx

เครดิต บัญชีค่าของแถม/แจก/ตัวอย่าง xxx

(2) กรณีสหกรณ์อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม

● เมื่อซื้อสินค้ามาเพื่อ แถม แจก หรือให้เป็นตัวอย่างแก่ลูกค้า บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าของแถม/แจก/ตัวอย่าง xxx

บัญชีภาษีซื้อ xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เจ้าหนี้การค้า xxx

● เมื่อเบิกสินค้ามาเพื่อแถม แจก หรือให้เป็นตัวอย่างแก่ลูกค้า เป็นไปตามเงื่อนไขที่กรมสรรพากรกำหนด ไม่ต้องคำนวณภาษีขาย ให้บันทึกทะเบียนคุมของแถม/แจก/ตัวอย่าง

● เมื่อเบิกสินค้ามาเพื่อแถม แจก หรือให้เป็นตัวอย่างแก่ลูกค้าไม่เป็นไปตามเงื่อนไขที่กรมสรรพากรกำหนด ต้องคำนวณภาษีขาย และนำส่งภาษีขาย ให้บันทึกทะเบียนคุมของแถม/แจก/ตัวอย่าง และบันทึกบัญชีภาษีขาย และนำส่งภาษีขาย ดังนี้

ก. โอนดอกผลจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อรอดตัดบัญชีและกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อรอดตัดบัญชีของลูกหนี้ที่ยึดสินค้าคืนไปหักออกจากลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ เพื่อทราบมูลค่าลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อคงเหลือ ณ วันยึดสินค้าคืน ดังนี้

เดบิต บัญชีดอกผลจากการขายผ่อนชำระ / เเช่าซื้อรอดตัดบัญชี xxx

บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อรอดตัดบัญชี xxx

เครดิต บัญชีลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ / เเช่าซื้อ xxx

ข. บันทึกมูลค่าสินค้ายึดคืนด้วยจำนวนมูลค่าลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อคงเหลือตามบัญชีหลังจากหักดอกผลและกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อรอดตัดบัญชีตามข้อ ก. แล้ว โดยบันทึกไว้ในรายการสินค้ายึดคืนรอการขาย ดังนี้

เดบิต บัญชีสินค้ายึดคืนรอการขาย xxx

เครดิต ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ xxx

(2) กรณีสหกรณ์อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม ให้สหกรณ์ปรับปรุงรายการบัญชีทุกรายการเกี่ยวกับลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ รายที่ดำเนินการยึดสินค้าคืน ดังนี้

ก. ให้โอนปิดบัญชีภาษีขายรอเรียกคืน ดอกผลจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อรอดตัดบัญชีภาษีขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระและกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อรอดตัดบัญชีของลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อที่ยึดสินค้าคืนไปหักออกจากลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ เพื่อทราบมูลค่าลูกหนี้ขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อคงเหลือ ดังนี้

เดบิต บัญชีดอกผลจากการขายผ่อนชำระ / เเช่าซื้อรอดตัดบัญชี xxx

บัญชีภาษีขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ xxx

บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อรอดตัดบัญชี xxx

เครดิต บัญชีลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ / เเช่าซื้อ xxx

บัญชีภาษีขายรอเรียกคืน xxx

ข. บันทึกมูลค่าสินค้ายึดคืนด้วยจำนวนมูลค่าลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อคงเหลือตามบัญชีหลังจากหักปรับปรุงภาษีขายรอเรียกคืน ดอกผลจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อรอดตัดบัญชี กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อรอดตัดบัญชีและภาษีขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระเรียบร้อยแล้ว ให้บันทึกไว้ในรายการสินค้ายึดคืนรอการขาย ดังนี้

เดบิต บัญชีสินค้ายึดคืนรอการขาย xxx

เครดิต บัญชีลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ xxx

สำหรับการนำสินค้ายึดคืนรอการขายไปจำหน่ายโดยการให้ผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือขายปกติให้มีวิธีการบันทึกบัญชีเช่นเดียวกับการบันทึกบัญชีขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือขายตามปกติ

อนึ่ง ณ วันสิ้นปีทางบัญชี สินค้ายึดคืนรอการขายถือเป็นสินค้าคงเหลือ ดังนั้น จึงต้องมีการตีราคาสินค้าตามราคาทุน (คือราคาที่ปรากฏในบัญชี ณ วันยึดสินค้าคืน) หรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี แล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่า โดยให้มีวิธีการบันทึกบัญชีสินค้ายึดคืนรอการขาย ดังนี้

(1) ให้โอนปิดบัญชีสินค้ายึดคืนรอการขาย ไปยังบัญชีต้นทุนขาย ดังนี้

เดบิต บัญชีต้นทุนขาย xxx

เครดิต บัญชีสินค้ายึดคืนรอการขาย xxx

(2) ให้ตรวจนับสินค้ายึดคืนรอการขาย เป็นสินค้าคงเหลือ โดยการตีราคาสินค้าคงเหลือด้วยราคาทุน (ราคาที่บันทึกบัญชี ณ วันยึดสินค้าคืน) หรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี แล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่า และบันทึกบัญชี ดังนี้

(2.1) กรณีราคาทุนต่ำกว่ามูลค่าสุทธิที่จะได้รับ

เดบิต บัญชีสินค้ายึดคืนรอการขายคงเหลือ xxx

เครดิต บัญชีต้นทุนขาย xxx

(2.2) กรณีมูลค่าสุทธิที่จะได้รับต่ำกว่าราคาทุน ให้บันทึกบัญชี ดังนี้

ก. บันทึกสินค้ายึดคืนรอการขายคงเหลือ ด้วยราคาทุน

เดบิต บัญชีสินค้ายึดคืนรอการขายคงเหลือ xxx

เครดิต บัญชีต้นทุนขาย xxx

ข. บันทึกผลต่างระหว่างราคาทุนกับมูลค่าสุทธิที่จะได้รับ ดังนี้

เดบิต บัญชีขาดทุนจากการตีราคาสินค้าลดลง xxx

เครดิต บัญชีค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง xxx

11. สินค้าเสียหายจากภัยพิบัติต่าง ๆ

หากสินค้าของสหกรณ์ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากภัยพิบัติต่างๆ เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม ถูกโจรกรรม เป็นต้น ให้ปฏิบัติดังนี้

(1) กรณีที่ไม่ได้ทำประกันภัย

ก. ให้รับรู้ผลเสียหายจากภัยพิบัตินั้นๆ โดยถือเป็น ค่าใช้จ่ายของสหกรณ์ ทั้งจำนวน ทั้งนี้หากไม่มีหลักฐานใดๆ ที่จะทราบราคาได้ อาจคำนวณจากอัตรากำไรขั้นต้นโดยเทียบหาต้นทุนสินค้าที่ขาย เมื่อนำผลที่เทียบได้ไปหักจากสินค้าที่ควรมีเพื่อขายถึงวันที่เกิดภัยพิบัติ จะได้ยอดสินค้าคงเหลือวันที่ถูกภัยพิบัติโดยประมาณ แล้วบันทึกบัญชีค่าเสียหายจากสินค้า(ภัยพิบัติ-ระบูกภัยพิบัติ) โดย

เดบิต บัญชีค่าเสียหายจากสินค้าภัยพิบัติ(ระบูกภัยพิบัติ) xxx

เครดิต บัญชีต้นทุนขาย xxx

ข. กรณีสินค้าที่ถูกภัยพิบัติ ยังมีสภาพคงเหลือสามารถขายได้ ให้ถือเป็นสินค้าคงเหลือ แต่ให้ตีราคาลดลงตามสภาพที่คาดว่าจะขายได้ และบันทึกเป็นสินค้าคงเหลือ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี และหากสามารถขายสินค้านั้นได้ ให้บันทึกขายสินค้าพร้อมภาษีขาย (ถ้ามี) ตามปกติ

(2) กรณีทำประกันภัย

ก. บันทึกค่าเสียหายจากสินค้าคงเหลือ ณ วันเกิดภัยพิบัติ ดังนี้

เดบิต บัญชีค่าเสียหายจากสินค้าภัยพิบัติ(ระบุภัยพิบัติ) xxx

เครดิต บัญชีต้นทุนขาย xxx

ข. บันทึกจำนวนเงินที่ได้รับชดเชยจากบริษัทประกัน ดังนี้

เดบิต บัญชีเงินสด xxx

บัญชีลูกหนี้ - บริษัทประกัน xxx

เครดิต บัญชีรายได้ชดใช้สินค้าภัยพิบัติ(ระบุภัยพิบัติ) xxx

ค. เมื่อได้รับเงินจากบริษัทประกัน บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีเงินสด xxx

เครดิต บัญชีลูกหนี้ - บริษัทประกัน xxx

ง. สินค้าที่ถูกภัยพิบัติที่คงเหลือหากยังมีจำนวนที่คาดว่าจะขายได้ ให้บันทึกขายสินค้าตามปกติและ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี สินค้าที่ถูกภัยพิบัติที่สามารถขายได้ยังคงเหลืออยู่อีกให้บันทึกสินค้าคงเหลือตามปกติ

ส่วนที่ 3 การแสดงรายการในงบการเงิน และการเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุ

ประกอบงบการเงิน

การแสดงรายการในงบการเงิน

บัญชีสินค้าคงเหลือ

แสดงรายการในงบดุลภายใต้หัวข้อสินทรัพย์
หมุนเวียนและแสดงเป็นรายการหักสินค้าที่มีเพื่อ
ขายในงบต้นทุนขาย หากสินค้าคงเหลือมีรายการ
หักค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลงให้แสดงสินค้าคงเหลือ
ด้วยยอดสุทธิหลังหักค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง
โดยแสดงไว้เป็นรายการ สินค้าคงเหลือ

บัญชีค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง

แสดงรายการไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน
เป็นรายการหักสินค้าคงเหลือ

บัญชีขาดทุนจากการตีราคาสินค้าลดลง

แสดงรายการในงบกำไรขาดทุนภายใต้หัวข้อ
ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ หรือค่าใช้จ่ายดำเนินงาน
(แล้วแต่กรณี)

บัญชีกำไรจากการตีราคาสินค้าเพิ่มขึ้น

แสดงรายการในงบกำไรขาดทุนภายใต้หัวข้อ
รายได้เฉพาะธุรกิจ หรือรายได้อื่นแล้วแต่กรณี

บัญชีขาดทุนจากการตีราคาสินค้าเสื่อมชำรุดลดลง

แสดงรายการในงบกำไรขาดทุนภายใต้หัวข้อ
ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ หรือค่าใช้จ่ายดำเนินงาน
(แล้วแต่กรณี)

บัญชีค่าเสียหายจากสินค้าเสื่อมสภาพตัดบัญชี

แสดงรายการในงบกำไรขาดทุนภายใต้หัวข้อ
ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ หรือค่าใช้จ่ายดำเนินงาน
(แล้วแต่กรณี)

บัญชีสินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี

แสดงรายการไว้ในงบต้นทุนขายเป็นรายการหัก
สินค้าที่มีเพื่อขาย

บัญชีลูกหนี้สินค้าขาดบัญชี

แสดงรายการในงบดุลภายใต้หัวข้อลูกหนี้ระยะสั้น
หรือ ลูกหนี้ระยะยาว แล้วแต่กรณี

บัญชีสินค้าขาดบัญชี

แสดงรายการในงบดุลโดยให้เรียงลำดับต่อจาก
รายการสินค้าคงเหลือ

บัญชีค่าเผื่อสินค้าขาดบัญชี

แสดงรายการในงบดุลเป็นรายการหัก
สินค้าขาดบัญชี

บัญชีค่าเสียหายจากสินค้าขาดบัญชี	แสดงรายการในงบกำไรขาดทุน ภายใต้หัวข้อ ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ หรือค่าใช้จ่ายดำเนินงาน แล้วแต่กรณี
บัญชีสินค้าขาดบัญชีได้รับชดเชย	แสดงรายการในงบกำไรขาดทุน ภายใต้หัวข้อ รายได้เฉพาะธุรกิจหรือรายได้อื่นแล้วแต่กรณี
บัญชีค่าลดหย่อนสินค้าขาดบัญชี	แสดงรายการในงบกำไรขาดทุน ภายใต้หัวข้อ ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ หรือค่าใช้จ่ายดำเนินงาน แล้วแต่กรณี
บัญชีค่าลดหย่อนน้ำมันเชื้อเพลิงสูญระเหย	แสดงรายการในงบกำไรขาดทุน ภายใต้หัวข้อ ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจหรือค่าใช้จ่ายดำเนินงาน แล้วแต่กรณี
บัญชีสินค้าเบิกใช้เพื่อการดำเนินงาน	แสดงรายการในงบต้นทุนขายเป็นรายการหัก สินค้าที่มีเพื่อขาย
บัญชีเบิกวัตถุดิบ (ระบุชื่อ) ใช้ไป	แสดงรายการในงบต้นทุนขาย เป็นส่วนหนึ่ง ของสินค้าที่มีเพื่อขาย
บัญชีวัตถุดิบเบิกใช้เพื่อการดำเนินงาน	แสดงรายการในงบต้นทุนการผลิตเป็นการหัก วัตถุดิบที่มีเพื่อการผลิต
บัญชีค่าใช้จ่ายส่งเสริมการขาย	แสดงรายการในงบกำไรขาดทุน ภายใต้หัวข้อ ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ หรือค่าใช้จ่ายดำเนินงาน แล้วแต่กรณี
บัญชีค่าของแถม/แจก/ตัวอย่าง	แสดงรายการในงบกำไรขาดทุน ภายใต้หัวข้อ ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ หรือค่าใช้จ่ายดำเนินงาน แล้วแต่กรณี
บัญชีของแถม/แจก/ตัวอย่างคงเหลือ	แสดงรายการในงบดุล ภายใต้หัวข้อสินทรัพย์ หมุนเวียน โดยให้เรียงลำดับไว้ก่อนรายการ วัสดุคงเหลือ
บัญชีภาษีขายรอเรียกคืน	แสดงรายการในงบดุล ภายใต้หัวข้อสินทรัพย์ หมุนเวียนอื่น เพื่อเรียกเก็บเงินจากลูกค้า ขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ

บัญชีสินค้ายึดคืนรอการขายคงเหลือ

แสดงรายการในงบดุลรวมไว้ในหัวข้อ

สินค้าคงเหลือและให้แสดงรายละเอียดใน

หมายเหตุประกอบงบการเงินหัวข้อสินค้าคงเหลือ

ประกอบด้วยสินค้ายึดคืนรอการขายคงเหลือ

เป็นจำนวนเงินเท่าใด

บัญชีสินค้ายึดคืนรอการขาย

แสดงรายการในงบต้นทุนขาย เป็นส่วนหนึ่งของ

สินค้าที่มีเพื่อขาย

บัญชีดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ

แสดงรายการหักจากลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/

รอดัดบัญชี

เช่าซื้อในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

บัญชีลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ

แสดงรายการไว้ในงบดุลภายใต้รายการลูกหนี้-

ระยะสั้น - สุทธิ หรือลูกหนี้ระยะยาว - สุทธิแล้ว

แต่กรณี และให้แสดงรายละเอียดไว้ในหมายเหตุ

ประกอบงบการเงินด้วย

บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อ

แสดงรายการไว้ในงบดุลภายใต้รายการหนี้สินอื่น

รอดัดบัญชี

บัญชีค่าเสียหายจากสินค้าภัยพิบัติ (ระบุภัยพิบัติ)

แสดงรายการไว้ในงบกำไรขาดทุนเป็นรายการ

พิเศษ

บัญชีลูกหนี้-บริษัทประกันภัย

แสดงรายการไว้ในงบดุล ภายใต้หัวข้อ

ลูกหนี้ระยะสั้น - สุทธิ หรือลูกหนี้ระยะยาว - สุทธิ

แล้วแต่กรณี

การเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

ให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือเพิ่มเติมในหมายเหตุประกอบงบการเงิน ดังนี้

1. ให้เปิดเผยข้อมูลภายใต้หัวข้อสรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญ

ตัวอย่าง

- สหกรณ์ตีราคาสินค้าคงเหลือตามราคาทุนหรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับแล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่า โดยคำนวณราคาทุนตามวิธีเข้าก่อนออกก่อน หรือวิธีราคาทุนถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก โดยสินค้าประเภท.....คำนวณราคาทุนตามวิธีเข้าก่อนออกก่อนและสินค้าประเภท คำนวณราคาทุนตามวิธีราคาทุนถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก
- สหกรณ์ใช้วิธีการบันทึกสินค้าคงเหลือด้วยการประมาณการค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง
- สหกรณ์ตีราคาสินค้าที่ผลิตเองตามราคาทุนซึ่งรวมค่าใช้จ่ายในการผลิต
- สหกรณ์ตีราคาสินค้าสำเร็จรูปและสินค้าระหว่างผลิตตามต้นทุนเฉลี่ยซึ่งใกล้เคียงกับต้นทุนการผลิตในปัจจุบัน หรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับแล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่า
- สหกรณ์ตีราคาสินค้ายึดคืนรอการขาย ด้วยราคามูลค่าลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อคงเหลือหลังปรับปรุงภาษีขายเรียกคืนดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือตัดบัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อหรือตัดบัญชี และภาษีขายผ่อนชำระ/เช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ

2. ให้เปิดเผยข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือ

ตัวอย่าง

- มูลค่าสินค้าคงเหลือของสินค้าแต่ละประเภท หักด้วยค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง (ถ้ามี)
- สินค้าคงเหลือสภาพเสื่อมชำรุด ประกอบด้วย ประเภทสินค้า ราคาทุน มูลค่าสุทธิที่จะได้รับ และสาเหตุที่เสื่อมชำรุดเป็นไปตามมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ครั้งที่....วันที่.....
- สินค้าเสื่อมสภาพเสียหาย ประกอบด้วย ประเภทสินค้า ราคาทุนพร้อมสาเหตุของการเสื่อมสภาพ และได้ตัดเป็นค่าใช้จ่ายในรอบปีบัญชีนี้ ตามมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ครั้งที่.....วันที่.....
- การลดราคาสินค้าในระหว่างปี ประกอบด้วย จำนวนครั้งที่ลดราคา ปริมาณ ประเภทสินค้า จำนวนเงินที่ลดราคา วันที่และครั้งที่ของการประชุมคณะกรรมการดำเนินการที่มีมติให้ลดราคา

3. ให้เปิดเผยข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับสินค้าขาดบัญชี ว่าสินค้าขาดบัญชีเกิดขึ้นในปีใด และได้ปรับปรุงกันไว้เป็นค่าใช้จ่ายเต็มจำนวนแล้ว

4. ให้เปิดเผยข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับการลดหย่อนสินค้าขาดบัญชี เป็นจำนวนเงินเท่าใด และเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์หรือไม่ และกรณีลดหย่อนไม่เป็นไปตามเงื่อนไขของกรมสรรพากร ได้รับผิดชอบภาษีขายเรียบร้อยแล้ว
5. ให้เปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับการตัดสินใจสินค้าขาดบัญชีเป็นการปฏิบัติตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์สหกรณ์ ซึ่งที่ประชุมใหญ่ได้อนุมัติแล้ว เมื่อวันที่.....
6. ให้เปิดเผยข้อมูลเหตุการณ์ภายหลังวันสิ้นปีทางบัญชีเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือ
 - มูลค่าสุทธิที่จะได้รับภายหลังวันสิ้นปีทางบัญชีแต่ก่อนวันที่ผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นต่อการเงิน ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากมูลค่าสุทธิที่จะได้รับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี และมีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของสหกรณ์อย่างไร

ส่วนที่ 4 ตัวอย่างการปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือ

ตัวอย่างที่ 1 การคำนวณราคาทุนสินค้าคงเหลือ

ณ วันที่ 1 มกราคม 2546 มีบัญชี 16 – 16 -16 คงเหลือยกมาต้นปีทางบัญชีจำนวน 20 กระสอบ ราคากระสอบละ 200 บาท ในระหว่างปีสหกรณ์ซื้อปุ๋ยมาและจำหน่ายไปตามลำดับ ดังนี้

5 พฤษภาคม 2546

ซื้อปุ๋ยสูตร 16-16-16	จำนวน 30 กระสอบ	ราคากระสอบละ 220 บาท

10 พฤษภาคม 2546

ขายปุ๋ยสูตร 16-16-16	จำนวน 40 กระสอบ	ราคากระสอบละ 250 บาท

30 มิถุนายน 2546

ซื้อปุ๋ยสูตร 16-16-16	จำนวน 30 กระสอบ	ราคากระสอบละ 210 บาท

8 ตุลาคม 2546

ซื้อปุ๋ยสูตร 16-16-16	จำนวน 50 กระสอบ	ราคากระสอบละ 215 บาท

31 ตุลาคม 2546

ส่งคืนปุ๋ยสูตร 16-16-16	จำนวน 2 กระสอบ	ราคาทุนกระสอบละ 210 บาท

15 ธันวาคม 2546

ขายปุ๋ยสูตร 16-16-16	จำนวน 18 กระสอบ	ราคากระสอบละ 250 บาท

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี 31 ธันวาคม 2546 ตรวจนับปุ๋ยคงเหลือได้ 70 กระสอบ

1.1 การคำนวณราคาทุนสินค้าคงเหลือด้วยวิธีเข้าก่อนออกก่อน เป็นดังนี้

ปุ๋ย 50 กระสอบ ราคากระสอบละ 215 บาท เป็นเงิน 10,750 บาท

ปุ๋ย 20 กระสอบ ราคากระสอบละ 210 บาท เป็นเงิน 4,200 บาท

70 กระสอบ รวมเป็นเงิน 14,950 บาท

∴ สินค้าคงเหลือตามราคาทุนด้วยวิธีเข้าก่อนออกก่อน เป็นจำนวนเงิน 14,950 บาท

1.2 การคำนวณราคาทุนสินค้าคงเหลือด้วยวิธีราคาทุนถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก ณ วันสิ้นปีทางปีทางบัญชี เป็นดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ราคาทุนถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก ต่อหน่วย} &= \frac{\text{ราคาทุนรวมของสินค้าที่มีเพื่อขาย}}{\text{จำนวนหน่วยของสินค้าที่มีเพื่อขาย}} \\ &= \frac{(20 \times 200) + (30 \times 220) + (30 \times 210) + (50 \times 215) - (2 \times 210)}{(20 + 30 + 30 + 50 - 2)} \\ &= \frac{4,000 + 6,600 + 6,300 + 10,750 - 420}{128} \\ &= \frac{27,230}{128} \\ &= 212.73 \end{aligned}$$

∴ สินค้าคงเหลือตามราคาทุนถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก = 70 x 212.73 บาท
= 14,891.10 บาท

1.3 การคำนวณราคาทุนสินค้าคงเหลือด้วยวิธีราคาทุนถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักแบบต่อเนื่องทุกครั้งที่ได้รับสินค้า เป็นดังนี้

วันเดือนปี	รายการ	ปริมาณสินค้า (หน่วย)	ราคาซื้อ ต่อหน่วย	ราคาทุนที่ขาย ต่อหน่วย	รวมเงิน (บาท)	ราคาทุนถัวเฉลี่ย ถ่วงน้ำหนักต่อหน่วย
2546						
ม.ค.1	ยกมา	20	200		4,000	200 (4,000/20)
พ.ค.5	ซื้อ	30	220		6,600	
	คงเหลือ	50			10,600	212 (10,600/50)
พ.ค.10	ขาย	40		212	8,480	
	คงเหลือ	10			2,120	212 (2,120/10)
มิ.ย.30	ซื้อ	30	210		6,300	
	คงเหลือ	40			8,420	210.50(8,420/40)

ต.ค.8	ซื้อ	50	215	10,750	
	คงเหลือ	90		19,170	213(19,170/90)
ต.ค.31	ส่งคืน	2	210	420	
	คงเหลือ	88		18,750	213.07(18,750/88)
ธ.ค.15	ขาย	18	213.07	3,835.26	
	คงเหลือ	70		14,914.90	213.07(14,914.90)

∴ สินค้าคงเหลือตามราคาทุนถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักแบบต่อเนื่องทุกครั้งที่ได้รับ สินค้า = 14,914.90 บาท

1.4 การคำนวณราคาทุนสินค้าคงเหลือด้วยวิธีราคาทุนถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักแบบต่อเนื่องเป็นระยะๆ ทุก 6 เดือน

วันเดือนปี	รายการ	ปริมาณสินค้า (หน่วย)	ราคาซื้อ ต่อหน่วย	ราคาทุนที่ขาย ต่อหน่วย	รวมเงิน (บาท)	ราคาทุนถัวเฉลี่ย ถ่วงน้ำหนักต่อหน่วย
2546						
ม.ค.1	ยกมา	20	200		4,000	
พ.ค.5	ซื้อ	30	220		6,600	
	คงเหลือ	50				
พ.ค.10	ขาย	40		212	8,480	
	คงเหลือ	10				
มิ.ย 30	ซื้อ	30	210		6,300	
	คงเหลือ	40			8,450	211.25 (4,000+6,600+6,300/80)
ต.ค 8	ซื้อ	50	215		10,750	
	คงเหลือ	90				
ต.ค 31	ส่งคืน	2	210		420	
	คงเหลือ	88				
ธ.ค 15	ขาย	18		211.25	3,802.50	
	คงเหลือ	70			14,938.70	213.41 (8,450+10,750-420/88)

∴ สินค้าคงเหลือตามราคาทุนถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักแบบต่อเนื่องเป็นระยะๆ ทุก 6 เดือน = 14,938.70 บาท

ตัวอย่างที่ 2 การตีราคาสินค้าคงเหลือตามราคาทุนหรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับที่ต่ำกว่า
รายละเอียดสินค้าคงเหลือ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2545 มีดังนี้

ชนิดสินค้า	จำนวนกระสอบ	ราคาทุน	มูลค่าสุทธิ ที่จะได้รับ	ราคาทุนหรือมูลค่าสุทธิ ที่จะได้รับที่ต่ำกว่า	ค่าเผื่อมูลค่า สินค้าลดลง
ปุ๋ยสูตร 16-20-0	1 กระสอบ	200	220	200	-
ปุ๋ยสูตร 15-15-15	10 กระสอบ	<u>3,000</u>	<u>2,800</u>	<u>2,800</u>	<u>200</u>
		<u>3,200</u>	<u>3,020</u>	<u>3,000</u>	<u>200</u>

สินค้าคงเหลือ เปรียบเทียบจากราคาทุนกับมูลค่าสุทธิที่จะได้รับของสินค้าแต่ละรายการ
รายการ มูลค่าสินค้าคงเหลือจะเท่ากับ 3,000 บาท

1. วิธีปฏิบัติทางบัญชี

การบันทึกบัญชีสินค้าคงเหลือ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2545 โดยสหกรณ์ตีราคาสินค้าคงเหลือ
ตามราคาทุนหรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับที่ต่ำกว่า มีดังนี้

เปรียบเทียบราคาทุนกับมูลค่าสุทธิที่จะได้รับของสินค้าแต่ละรายการ

มูลค่าสินค้าคงเหลือ = 3,000 บาท

1.1 บันทึกสินค้าคงเหลือด้วยราคาทุน โดย

เดบิต บัญชีสินค้าคงเหลือ 3,200

เครดิต บัญชีต้นทุนขาย 3,200

1.2 บันทึกผลต่างระหว่างราคาทุนกับราคาทุนหรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับที่ต่ำกว่า โดย

เดบิต บัญชีขาดทุนจากการตีราคาสินค้าลดลง 200

เครดิต บัญชีค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง 200

2. การแสดงรายการในงบการเงิน

2.1 งบต้นทุนขาย

สินค้าคงเหลือต้นปี 1,000

บวก ซื้อ 5,000

6,000

หัก สินค้าคงเหลือสิ้นปี 3,200

ต้นทุนขาย 2,800

2.2 งบกำไรขาดทุน

ขาย	5,000
หัก ต้นทุนขาย	<u>2,800</u>
กำไรขั้นต้น	2,200
หัก ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ	
ขาดทุนจากการตีราคาสินค้าลดลง 200	
กำไรสุทธิ	<u>2,000</u>

2.3 งบดุล

สินทรัพย์หมุนเวียน

.....

.....

สินค้างเหลือ 3,000

2.4 หมายเหตุประกอบงบการเงิน

สินค้างเหลือ ประกอบด้วย

ปุ๋ยคงเหลือ	3,200
หัก ค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง	<u>200</u>
สินค้างเหลือ	<u>3,000</u>

ตัวอย่างที่ 3 กรณีการตีราคาสินค้างเหลือแล้วไม่มีค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง

รายละเอียดสินค้างเหลือ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2546 มีดังนี้

ชนิดสินค้า	จำนวน กระสอบ	ราคาทุน	มูลค่าสุทธิ ที่จะได้รับ	ราคาทุนหรือมูลค่าสุทธิ ที่จะได้รับที่ต่ำกว่า	ค่าเผื่อมูลค่า สินค้าลดลง
ปุ๋ยสูตร 16- 20- 0	10 กส.	2,000	2,300	2,000	-
ปุ๋ยสูตร 15-15 -15	5 ก.ส.	1,500	1,600	1,500	-
ปุ๋ยสูตร 16-8-8	3 กส	<u>450</u>	<u>600</u>	<u>450</u>	<u>-</u>
		<u>3,950</u>	<u>4,500</u>	<u>3,950</u>	

สินค้างเหลือ เปรียบเทียบจากราคาทุนกับมูลค่าสุทธิที่จะได้รับของสินค้าแต่ละ

รายการ มูลค่าสินค้าคงเหลือจะเท่ากับ 3,950

ให้พิจารณาบัญชีค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลงมียอดคงเหลือสิ้นปี 200 บาท (จากตัวอย่างที่2) สิ้นปี 2546 ไม่มียอดค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง

1. วิธีปฏิบัติทางบัญชี

1.1 บันทึกสินค้าคงเหลือด้วยราคาทุน โดย

เดบิต บัญชีสินค้าคงเหลือ 3,950

เครดิต บัญชีต้นทุนขาย 3,950

1.2 ปรับปรุงบัญชีค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง เนื่องจาก ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2546 คำนวณราคา
สินค้าคงเหลือแล้วไม่มียอดค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง ดังนั้นจึงต้องปรับปรุงบัญชีค่าเผื่อมูลค่าสินค้า
ลดลง โดย

เดบิต บัญชีค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง 200

เครดิต บัญชีกำไรจากการตีราคาสินค้าเพิ่มขึ้น 200

2. การแสดงรายการในงบการเงิน

2.1 งบต้นทุนขาย

สินค้าคงเหลือต้นปี 3,200

บวก ซื้อ 8,500

11,700

หัก สินค้าคงเหลือปลายปี 3,950

ต้นทุนขาย 7,750

2.2 งบกำไรขาดทุน

ขาย 8,320

หัก ต้นทุนขาย 7,750

กำไรขั้นต้น 570

บวก รายได้เฉพาะธุรกิจ

กำไรจากการตีราคาสินค้าเพิ่มขึ้น 200

กำไรสุทธิ 770

2.3 งบดุล

สินทรัพย์หมุนเวียน

.....

สินค้าคงเหลือ 3,950

2.4 หมายเหตุประกอบงบการเงิน

สินค้าคงเหลือ ประกอบด้วย

ปุ๋ย 3,950

ตัวอย่างที่ 4 การบันทึกสินค้าคงเหลือเสื่อมชำรุด กรณีที่ราคาลดลงต่ำกว่าราคาทุน
รายละเอียดสินค้าคงเหลือและสินค้าเสื่อมชำรุด ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2546 มีดังนี้

ชนิดสินค้า	จำนวนหน่วย	ราคาทุนต่อหน่วย	รวมราคาทุน	มูลค่าสุทธิที่จะได้รับต่อหน่วย	รวมมูลค่าสุทธิที่จะได้รับ	ราคาทุนหรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับที่ต่ำกว่า	ค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง
ปุ๋ยสูตร 15-15-15	2 กระสอบ	180	360	50	100	100	260
	(เสื่อมชำรุด)						
ปุ๋ยสูตร 16-20-0	5 กระสอบ	200	<u>1,000</u>	220	<u>1,100</u>	<u>1,000</u>	<u>-</u>
			<u>1,360</u>		<u>1,200</u>	<u>1,100</u>	<u>260</u>

1. วิธีปฏิบัติทางบัญชี

การบันทึกบัญชีสินค้าคงเหลือ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2546 ตามราคาทุนหรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับที่ต่ำกว่า มีดังนี้

1.1 บันทึกสินค้าคงเหลือ โดย

เดบิต บัญชีสินค้าคงเหลือ 1,360

เครดิต บัญชีต้นทุนขาย 1,360

1.2 บันทึกผลขาดทุนจากการตีราคาสินค้าคงเหลือเสื่อมชำรุดลดลง

เดบิต บัญชีขาดทุนจากการตีราคาสินค้าเสื่อมชำรุดลดลง 260

เครดิต บัญชีค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง 260

2. การแสดงรายการในงบการเงิน

ปี 2546

ปี 2545

2.1 งบต้นทุนขาย

สินค้าคงเหลือต้นปี 2,000 1,000

บวก ชื้อ 5,000 3,000

7,000 4,000

หัก สินค้าคงเหลือสิ้นปี :

สภาพปกติ 1,000 2,000

สภาพเสื่อมชำรุด 360 -

ต้นทุนขาย 5,640 2,000

2.2 งบกำไรขาดทุน	ปี 2546	ปี 2545
ขาย	7,500	4,500
หัก ต้นทุนขาย	<u>5,640</u>	<u>2,000</u>
กำไรขั้นต้น	1,860	2,500
หัก ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ		
ขาดทุนจากการตีราคาสินค้าเสื่อมชำรุดลดลง	<u>260</u>	<u>-</u>
กำไรสุทธิ	<u>1,600</u>	<u>2,500</u>

2.3 งบดุล

	หมายเหตุ	ปี 2546	ปี 2545
สินทรัพย์			
สินทรัพย์หมุนเวียน			
.....			
สินค้างเหลือ	3	1,100	2,000

2.4 หมายเหตุประกอบงบการเงิน

	ปี 2546	ปี 2545
	(บาท)	(บาท)
3. สินค้างเหลือ ประกอบด้วย		
สินค้าสภาพปกติ	1,000	2,000
สินค้าสภาพเสื่อมชำรุด	<u>360</u>	<u>-</u>
รวม	1,360	2,000
หัก ค่าเผื่อมูลค่าสินค้านำลดลง	<u>260</u>	<u>-</u>
	<u>1,100</u>	<u>2,000</u>

สินค้าเสื่อมชำรุด จำนวน 100 บาท เป็นสินค้าประเภทปุ๋ยสูตร 15-15-15 จำนวน 2 กระสอบ ซื้อมาระหว่างปีมีราคาทุนรวม 360 บาท ราคาที่คาดว่าจะขายได้รวม 100 บาท สาเหตุที่ชำรุด เกิดจากการถูกน้ำฝน เนื่องจากหลังคารั่ว จึงตีราคาลดลงต่ำกว่าทุนตามมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ครั้งที่.....วันที่.....

ตัวอย่างที่ 5 กรณีสินค้าคงเหลือที่ตีราคาลดลง และปีต่อมาสินค้าคงเหลือกลับมีราคาสูงขึ้น

ณ วันต้นปีทางบัญชีวันที่ 1 มกราคม 2546 มียอดบัญชีคงเหลือยกมา ดังนี้

สินค้าคงเหลือ	800 (บัญชี 16-20-0 จำนวน 8 กระสอบ)
ค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง	80

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี 31 ธันวาคม 2546 ตรวจนับบัญชี 16-20-0 คงเหลือ 3 กระสอบ
ราคาทุนกระสอบละ 100 บาท มูลค่าสุทธิที่จะได้รับกระสอบละ 110 บาท ระหว่างปีขายปุ๋ย 5 กระสอบ
ๆ ละ 120 บาท รวมเป็นเงิน 600 บาท

ชนิดสินค้า	จำนวน กระสอบ	ราคาทุน ต่อหน่วย	รวม ราคาทุน	มูลค่าสุทธิ ที่จะได้รับ ต่อหน่วย	มูลค่า สุทธิที่จะ ได้รับ รวม	ราคาทุนหรือ มูลค่าสุทธิที่ จะได้รับ ที่ต่ำกว่า	ค่าเผื่อมูลค่า สินค้าลดลง
ปุ๋ยสูตร 15-15-15	3 กระสอบ	100	300	110	330	300	-

1. วิธีปฏิบัติทางบัญชี

การบันทึกบัญชี ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2546 มีดังนี้

1.1 บันทึกสินค้าคงเหลือ

เดบิต บัญชีสินค้าคงเหลือ	300
เครดิต บัญชีต้นทุนขาย	300

1.2 ปรับปรุงรายการค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง

เดบิต บัญชีค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง	80
เครดิต บัญชีกำไรจากการตีราคาสินค้าเพิ่มขึ้น	80

2. การแสดงรายการในงบการเงิน

2.1 งบต้นทุนขาย

	ปี 2546	ปี 2545
	บาท	บาท
สินค้าคงเหลือต้นปี	800	2,000
บวก ^{ซื้อ}	-	-
	800	2,000
หัก สินค้าคงเหลือสิ้นปี	<u>300</u>	<u>800</u>
ต้นทุนขาย	<u>500</u>	<u>1,200</u>

2.2 งบกำไรขาดทุน	ปี 2546	ปี 2545
	บาท	บาท
ขาย	600	1,400
หัก ต้นทุนขาย	500	1,200
กำไรขั้นต้น	100	200
บวก รายได้เฉพาะธุรกิจ		
กำไรจากการตีราคาสินค้าเพิ่มขึ้น	80	-
หัก ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ		
ขาดทุนจากการตีราคาสินค้าลดลง	-	(80)
กำไรสุทธิ	<u>180</u>	<u>120</u>

2.3 งบดุล	หมายเหตุ	ปี 2546	ปี 2545
สินทรัพย์			
สินทรัพย์หมุนเวียน			
.....			
สินค้างเหลือ	3	300	720

2.4 หมายเหตุประกอบงบการเงิน

	ปี 2546	ปี 2545
	(บาท)	(บาท)
3. สินค้างเหลือ ประกอบด้วย		
สินค้างเหลือ	300	800
หัก ค่าเผื่อมูลค่าสินค้างลดลง	-	80
สินค้างเหลือ	<u>300</u>	<u>720</u>

ตัวอย่างที่ 6 กรณีสินค้าเสื่อมสภาพจนไม่สามารถขายได้

ณ วันต้นปีทางบัญชี วันที่ 1 มกราคม 2545 มีปุ๋ย สูตร 16-20-0 ยกมา จำนวน 10 กระสอบ ราคาทุนกระสอบละ 100 บาท ระหว่างปีซื้อปุ๋ยสูตร 16-20-0 จำนวน 30 กระสอบ ราคากระสอบละ 100 บาท และขายปุ๋ย สูตร 16-20-0 จำนวน 35 กระสอบ ราคากระสอบละ 150 บาท รวมเงิน 5,250 บาท และระหว่างปี (ณ วันที่ 1 กันยายน 2546) คณะกรรมการได้มีมติตัดสินค้าเสื่อมสภาพเสียหายจนไม่สามารถขายได้ คือปุ๋ยสูตร 16-20-0 จำนวน 1 กระสอบ และ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี 31 ธันวาคม 2546 ตรวจนับปุ๋ยคงเหลือได้จำนวน 4 กระสอบ ถูกต้องตรงตามยอดคงเหลือในบัญชีแต่ปรากฏว่าในจำนวนปุ๋ยคงเหลือ มีปุ๋ยสภาพชำรุด จำนวน 2 กระสอบ ซึ่งคณะกรรมการ ประเมินราคามูลค่าสุทธิที่จะได้รับในราคากระสอบละ 80 บาท และอีก 2 กระสอบ มีมูลค่าสุทธิที่จะได้รับกระสอบละ 150 บาท

1. วิธีปฏิบัติทางบัญชี

1.1 บันทึกการตัดสินค้าเสื่อมสภาพเสียหายจนไม่สามารถขายได้ตามมติคณะกรรมการดำเนินการโดย

เดบิต	บัญชีค่าเสียหายจากสินค้าเสื่อมสภาพตัดบัญชี	100

เครดิต	บัญชีต้นทุนขาย	100

1.2. บันทึกสินค้าคงเหลือ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี และผลขาดทุนจากการตีราคาสินค้าเสื่อมชำรุด ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2546

เดบิต	บัญชีสินค้าคงเหลือ	400

เครดิต	บัญชีต้นทุนขาย	400

เดบิต	บัญชีขาดทุนจากการตีราคาสินค้าเสื่อมชำรุดลดลง	40

เครดิต	บัญชีค่าเผือมูลค่าสินค้าลดลง	40

4. การแสดงรายการในงบการเงิน

4.1 งบต้นทุนขาย	ปี 2546	ปี 2545
	(บาท)	(บาท)
สินค้าคงเหลือต้นปี	1,000	2,000
บวก ซื้อ	<u>3,000</u>	<u>4,000</u>
สินค้าที่มีเพื่อขาย	4,000	6,000
หัก สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี	<u>100</u>	<u>-</u>
	3,900	6,000
หัก สินค้าคงเหลือสิ้นปี		
สภาพปกติ	200	1,000
สภาพเสื่อมชำรุด	<u>200</u>	<u>-</u>
ต้นทุนขาย	<u><u>3,500</u></u>	<u><u>5,000</u></u>
4.2 งบกำไรขาดทุน	ปี 2546	ปี 2545
	(บาท)	(บาท)
ขาย	5,250	7,500
หัก ต้นทุนขาย	<u>3,500</u>	<u>5,000</u>
กำไรขั้นต้น	1,750	2,500
หัก ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ		
ขาดทุนจากการตีราคาสินค้าเสื่อมชำรุดลดลง	40	-
ค่าเสียหายสินค้าเสื่อมสภาพตัดบัญชี	<u>100</u>	<u>-</u>
กำไรสุทธิ	<u><u>1,610</u></u>	<u><u>2,500</u></u>

4.3 งบดุล

การแสดงรายการสินค้าคงเหลือ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2546 มีดังนี้

หมายเหตุ	ปี 2546	ปี 2545
สินทรัพย์	(บาท)	(บาท)
สินทรัพย์หมุนเวียน		
.....		
สินค้าคงเหลือ 3	360	1,000
.....		

5. หมายเหตุประกอบงบการเงิน

3. สินค้ำคงเหลือ ประกอบด้วย

	ปี 2546	ปี 2545
	(บาท)	(บาท)
สินค้ำคงเหลือ		
สภาพปกติ	200	1,000
สภาพชำรุด	<u>200</u>	<u>-</u>
	400	1,000
<u>หัก</u> ค่าเผื่อมูลค่าสินค้ำลดลง	<u>40</u>	<u>-</u>
	<u>360</u>	<u>1,000</u>

สินค้ำคงเหลือสภาพเสื่อมชำรุด เป็นปุ๋ยสูตร 16 - 20 - 0 จำนวน 2 กระสอบ ราคาทุนกระสอบละ 100 บาท เนื่องจากเปียกชื้น คณะกรรมการจึงมีมติประเมินราคาที่จะขายได้ ในราคากระสอบละ 80 บาท ตามมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการครั้งที่ 12 วันที่ 31 ธันวาคม 2546 และในระหว่างปี คณะกรรมการดำเนินการมีมติให้ตัดบัญชีสินค้ำเสื่อมสภาพเสียหาย คือ ปุ๋ย สูตร 16 -20 -0 จำนวน 1 กระสอบ มีราคาทุนกระสอบละ 100 บาท ตามมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ครั้งที่ 10 วันที่ 1 กันยายน 2546

ตัวอย่างที่ 7 กรณีสินค้ำขาดบัญชี ไม่มีการลดหย่อนและมีผู้รับผิดชอบ

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี วันที่ 31 ธันวาคม 2546 มีการตรวจนับสินค้ำคงเหลือแล้วปรากฏว่ามีสินค้ำคงเหลือที่ตรวจนับได้ และตีราคาตามราคาทุน เข้าก่อนออกก่อน (FIFO) เป็นจำนวนเงิน 40,000 บาท แต่สินค้ำคงเหลือตามบัญชีหรือทะเบียนในราคาทุน (FIFO) มีจำนวนเงิน 50,000 บาท จึงมีผลต่าง ทั้งสิ้นตามราคาทุน จำนวน 10,000 บาท ซึ่งถ้าคิดตามราคาขายรวมภาษีมูลค่าเพิ่มอัตรา 7% จะเป็นจำนวนเงินเท่ากับ 11,021 บาท โดยกำหนดให้ไม่มีการลดหย่อนสินค้ำขาดบัญชี และนายสง่า ใจตรง เป็นผู้รับผิดชอบสินค้ำขาดบัญชี

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

การบันทึกบัญชี ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2546

เดบิต บัญชีลูกหนี้สินค้ำขาดบัญชี	11,021	
เครดิต บัญชีขายสินค้ำ		10,300
บัญชีภาษีขาย (11,021 X 7)		721

ต่อมาเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2547 นายสง่า ใจตรง ได้นำเงินมาชำระหนี้ค่าสินค้าขาดบัญชี
จำนวน 11,021 บาท

การบันทึกบัญชี ณ วันที่ 15 มกราคม 2547

เดบิต บัญชีเงินสด 11,021

เครดิต บัญชีลูกหนี้สินค้าขาดบัญชี 11,021

ตัวอย่างที่ 8 กรณีสินค้าขาดบัญชี ไม่มีการลดหย่อน และยังไม่มีผู้รับผิดชอบ

จากตัวอย่างที่ 7 ถ้ายังหาผู้รับผิดชอบสินค้าขาดบัญชีไม่ได้

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

การบันทึกบัญชี ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2546

บันทึกสินค้าขาดบัญชี

เดบิต บัญชีสินค้าขาดบัญชี 11,021

เครดิต บัญชีขายสินค้า 10,300

บัญชีภาษีขาย 721

บันทึกค่าเสียหายจากสินค้าขาดบัญชี

เดบิต บัญชีค่าเสียหายจากสินค้าขาดบัญชี 11,021

เครดิต บัญชีค่าเผื่อสินค้าขาดบัญชี 11,021

ตัวอย่างที่ 9 กรณีสินค้าขาดบัญชีได้รับการลดหย่อน

สหกรณ์มีปีทางบัญชีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม โดยในระหว่างปี สหกรณ์ได้ตรวจนับสินค้าคงเหลือ ณ วันที่ 30 กันยายน 2546 มีน้ำมันเชื้อเพลิงคงเหลือในราคาทุนจำนวนเงิน 20,000 บาท แต่คงเหลือตามบัญชีหรือตามทะเบียนในราคาทุนจำนวนเงิน 25,000 บาท สหกรณ์ลดหย่อนน้ำมันเชื้อเพลิงสูญระเหยตามอัตราที่กรมสรรพากรกำหนดไว้ คืออัตราร้อยละ 0.5 ของปริมาณที่ขายได้ในแต่ละเดือน คือ 100 ลิตร ราคาทุนลิตรละ 10 บาท คิดเป็นจำนวนเงินราคาทุน 1,000 บาท คิดเป็นราคาขาย 1,200 บาท ดังนั้น น้ำมันเชื้อเพลิงส่วนที่ขาดหายอีก 4,000 บาท ยังไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบได้ ซึ่งถ้าคำนวณในราคาขายรวมภาษีขายอัตรา 7% เป็นจำนวนเงิน 5,136 บาท

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี 31 ธันวาคม 2546 สหกรณ์ตรวจนับสินค้าคงเหลือ มีสินค้าคงเหลือ ดังนี้

น้ำมันเชื้อเพลิง 20,000 บาท (2,000 ลิตร ราคาทุนลิตรละ 10 บาท
ราคาขายลิตรละ 12 บาท)

น้ำมันหล่อลื่น 2,880 บาท (18 แกลลอน ราคาทุนแกลลอนละ
160 บาท ราคาขายแกลลอนละ 214 บาท)

ปรากฏว่าน้ำมันเชื้อเพลิงมียอดคงเหลือถูกต้องตรงตามบัญชี แต่น้ำมันหล่อลื่นมียอดคงเหลือตามบัญชีจำนวน 20 แกลลอน จึงขาดหาย 2 แกลลอน คณะกรรมการมีมติอนุมัติให้ลดหย่อนได้ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

1. วิธีปฏิบัติทางบัญชี

30 กันยายน 2546

1.1 บันทึกค่าใช้จ่ายที่เกิดจากน้ำมันเชื้อเพลิงขาดบัญชีที่ได้รับลดหย่อนซึ่งอยู่ในอัตราที่กรมสรรพากรกำหนดไว้ โดย

เดบิต บัญชีค่าลดหย่อนน้ำมันเชื้อเพลิงสุญญะเหย	1,200
เครดิต บัญชีขายน้ำมันเชื้อเพลิง	1,200

1.2 บันทึกสินค้าขาดบัญชีที่ไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบได้

เดบิต บัญชีน้ำมันเชื้อเพลิงขาดบัญชี	5,136
เครดิต บัญชีขายน้ำมันเชื้อเพลิง	4,800
บัญชีภาษีขาย	336

31 ธันวาคม 2546

1.3 บันทึกสินค้าคงเหลือสิ้นปี โดย

เดบิต บัญชีน้ำมันเชื้อเพลิงคงเหลือ	20,000
บัญชีน้ำมันหล่อลื่นคงเหลือ	2,880
เครดิต บัญชีต้นทุนขาย	

22,880

1.4 บันทึกน้ำมันหล่อลื่นขาดบัญชีที่ได้รับการลดหย่อน โดย

เดบิต บัญชีค่าลดหย่อนน้ำมันหล่อลื่นขาดบัญชี	428
เครดิต บัญชีขายน้ำมันหล่อลื่น	400
บัญชีภาษีขาย	28

1.5 บันทึกค่าเสียหายน้ำมันเชื้อเพลิงขาดบัญชีที่เกิดขึ้น เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2546เนื่องจากยังไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบได้ โดย

เดบิต บัญชีค่าเสียหายน้ำมันเชื้อเพลิงขาดบัญชี	5,136
เครดิต บัญชีค่าเผื่อน้ำมันเชื้อเพลิงขาดบัญชี	5,136

หมายเหตุ ในกรณีเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม โดยการยื่นแบบ ภพ. 30 ประจำเดือนกันยายน ให้แสดงรายการขายน้ำมันเชื้อเพลิง หักด้วยค่าลดหย่อนน้ำมันเชื้อเพลิงสุญญะเหย 1,200 บาท เนื่องจากมีต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มเป็นไปตามประกาศอธิบดีกรมสรรพากร

2. การแสดงรายการในงบการเงิน

2.1 งบต้นทุนขาย

	ปี 2546	ปี 2545
	(บาท)	(บาท)
น้ำมันเชื้อเพลิงคงเหลือต้นปี	90,000	85,000
น้ำมันหล่อลื่นคงเหลือต้นปี	10,000	5,000
บวก เชื้อน้ำมันเชื้อเพลิงระหว่างปี	70,000	80,000
เชื้อน้ำมันหล่อลื่นระหว่างปี	<u>10,000</u>	<u>20,000</u>
สินค้าที่มีเพื่อขาย	180,000	190,000
หัก น้ำมันหล่อลื่นเสื่อมสภาพตัดบัญชี	-	160
น้ำมันเชื้อเพลิงคงเหลือสิ้นปี	20,000	90,000
น้ำมันหล่อลื่นคงเหลือสิ้นปี	<u>2,880</u>	<u>10,000</u>
ต้นทุนขาย	<u>157,120</u>	<u>89,840</u>

2.2 งบกำไรขาดทุน

	ปี 2546	ปี 2545
	(บาท)	(บาท)
ขาย	189,855.98	121,284
หัก ต้นทุนขาย	<u>157,120</u>	<u>89,840</u>
กำไรขั้นต้น	32,735.98	31,444
หัก ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ :		
ค่าลดหย่อนน้ำมันเชื้อเพลิงสุญญะเหย	1,200	-
ค่าลดหย่อนน้ำมันหล่อลื่นขาดบัญชี	428	-
ค่าเสียหายน้ำมันเชื้อเพลิงขาดบัญชี	4,800	-
ค่าเสียหายน้ำมันหล่อลื่นเสื่อมสภาพตัดบัญชี	<u>-</u>	160
กำไรสุทธิ	<u>26,735.98</u>	<u>31,284</u>

2.3 งบดุล

	หมายเหตุ	ปี 2546	ปี 2545
สินทรัพย์		(บาท)	(บาท)
สินทรัพย์หมุนเวียน			
.....			
สินค้าคงเหลือ	3	22,880	100,000
น้ำมันเชื้อเพลิงขาดบัญชี		5,136	-
หัก ค่าเผื่อน้ำมันเชื้อเพลิงขาดบัญชี		<u>5,136</u>	<u>-</u>
.....		<u>0</u>	<u>-</u>

2.4 หมายเหตุ

3 สินค้าคงเหลือ ประกอบด้วย

น้ำมันเชื้อเพลิง	20,000	90,000
น้ำมันหล่อลื่น	2,880	10,000
	<u>22,880</u>	<u>100,000</u>

ในระหว่างปี ณ วันที่ 30 กันยายน 2546 ได้มีการตรวจนับน้ำมันเชื้อเพลิงคงเหลือ ปรากฏว่ามีน้ำมันเชื้อเพลิงขาดบัญชีที่อยู่ระหว่างรอหาผู้รับผิดชอบ จำนวน 5,136 บาท ซึ่งสหกรณ์ได้พิจารณาให้การลดหย่อนน้ำมันเชื้อเพลิงสูญระเหຍตามประกาศกรมสรรพากรแล้ว โดยรับภาระเป็นค่าใช้จ่ายของสหกรณ์ จำนวน 1,200 บาท และ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ตรวจนับน้ำมันหล่อลื่นคงเหลือ ปรากฏว่ามีน้ำมันหล่อลื่นขาดบัญชีคิดเป็นจำนวนเงินในราคาทุน 320 บาท ราคาขาย จำนวนเงิน 428 บาท ซึ่งคณะกรรมการมีมติอนุมัติให้ลดหย่อน สินค้าขาดบัญชีทั้งจำนวน โดยยอมรับภาระภาษีขายที่เกิดขึ้น

ตัวอย่างที่ 10 การเบิกสินค้า

สหกรณ์แห่งหนึ่งเป็นสหกรณ์ที่จดทะเบียนอยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มมีรายการเบิกสินค้าเกิดขึ้น ดังนี้

15 เมษายน 2546 เบิกสินค้าเพื่อใช้ในการดำเนินงาน ดังนี้

ผงซักฟอกขนาดใหญ่ 1 กล่อง ราคาทุน กล่องละ 100 บาท

น้ำยาทำความสะอาดvim 1 ขวด ราคาทุน ขวดละ 50 บาท

20 เมษายน 2546 เบิกสินค้าที่มีเพื่อขายไปใช้ในการแปรรูปข้าวเปลือก ดังนี้

น้ำมันดีเซล 200 ลิตร ราคาทุนลิตรละ 10 บาท เป็นเงิน 2,000 บาท ราคาขาย

ลิตรละ 10.70 บาท เป็นเงิน 340 บาท

30 เมษายน 2546 เบิกวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมาเพื่อขาย ดังนี้

ถั่วเหลือง 50 ก.ก. ราคาทุน ก.ก.ละ 10 บาท เป็นเงิน 500 บาท

31 ธันวาคม 2546 สหกรณ์ตรวจนับสินค้าคงเหลือสิ้นปี ปรากฏว่าถูกต้องตรงตามบัญชี ดังนี้

สินค้าอุปโภคบริโภค ไม่มี

น้ำมันเชื้อเพลิง – ดีเซล 1,000 ลิตร ราคาลิตรละ 10 บาท เป็นเงิน 10,000 บาท

เบนซิน 1,000 ลิตร ราคาลิตรละ 11 บาท เป็นเงิน 11,000 บาท

ถั่วเหลือง 1,000 กก. ราคา กก ละ 8 บาท เป็นเงิน 8,000 บาท

1. วิธีปฏิบัติทางบัญชี

15 เมษายน 2546

เดบิต	บัญชีค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	160.50

เครดิต บัญชีสินค้าเบิกใช้เพื่อการดำเนินงาน 150

บัญชีภาษีขาย 10.50

(บันทึกสินค้าค่าเบิกใช้และภาษีขายเป็นค่าใช้จ่ายดำเนินงาน)

20 เมษายน 2546

เดบิต บัญชีค่าน้ำมันเชื้อเพลิง – แปรรูปข้าวเปลือก 2,140

เครดิต	บัญชีขายน้ำมันเชื้อเพลิง	2,000

บัญชีภาษีขาย 140

(บันทึกน้ำมันเชื้อเพลิง เบิกใช้และภาษีขาย)

30 เมษายน 2546

เดบิต บัญชีเบิกถัวเหลืองใช้ไป 500

เครดิต บัญชีถ้วนเหลือเบิกใช้เพื่อการดำเนินงาน 500

31 ธันวาคม 2546 **เดบิต** บัญชีสินค้านำเบิกใช้เพื่อการดำเนินงาน 150

บัญชีถัวเหลืองเบิกใช้เพื่อการดำเนินงาน 500

เครดิต บัญชีต้นทุนขาย 650

(ปิดบัญชีสินค้าเบิกใช้ไปบัญชีต้นทุนขาย)

31 ธันวาคม 2546 **เดบิต** บัญชีน้ำมันเชื้อเพลิงคงเหลือ 21,000

บัญชีถัวเหลือคงเหลือ	8,000

เครดิต บัญชีต้นทุนขาย	29,000

(บันทึกสินค้าคงเหลือ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี)

2. การแสดงรายการในงบการเงิน

2.1 งบต้นทุนขาย

	ปี 2546	ปี 2545
	(บาท)	(บาท)
ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย		
สินค้าคงเหลือต้นปี	5,000	4,000
บวก ซื้อระหว่างปี	3,000	6,000
เบิกถัวเหลือส่งออกไป	<u>500</u>	<u>-</u>
	8,500	10,000
หัก สินค้าเบิกใช้เพื่อการดำเนินงาน	150	-
สินค้าคงเหลือสิ้นปี	<u>-</u>	<u>5,000</u>
ต้นทุนขาย	<u>8,350</u>	<u>5,000</u>
น้ำมันเชื้อเพลิงคงเหลือต้นปี	32,000	42,000
บวก ซื้อระหว่างปี	<u>8,000</u>	<u>24,000</u>
	40,000	66,000
หัก น้ำมันเชื้อเพลิงคงเหลือสิ้นปี	<u>21,000</u>	<u>32,000</u>
ต้นทุนขาย	<u>19,000</u>	<u>34,000</u>
รวมต้นทุนขาย	<u>27,350</u>	<u>39,000</u>
ธุรกิจรวบรวมและแปรรูป		
ถัวเหลือคงเหลือต้นปี	16,000	-
บวก ซื้อระหว่างปี	<u>80,000</u>	<u>64,000</u>
	96,000	64,000
หัก ถัวเหลือเบิกใช้เพื่อดำเนินงาน	500	-
ถัวเหลือคงเหลือสิ้นปี	<u>8,000</u>	<u>16,000</u>
ต้นทุนขาย	<u>87,500</u>	<u>48,000</u>

ตัวอย่างที่ 11 สหกรณ์ได้รับของแถมแล้วนำไปจำหน่าย

10 พฤษภาคม 2546 สหกรณ์ได้ซื้อสินค้าพร้อมได้รับของแถม ดังนี้

- เครื่องสูบน้ำ จำนวน 100 เครื่อง ราคาเครื่องละ 2,000 บาท เป็นเงิน 200,000 บาท
ราคาขาย เครื่องละ 2,500 บาท

โดยได้รับของแถมเป็นพัดลมตั้งพื้น ขนาด 12 นิ้ว คิดเป็นมูลค่าตามราคาขายเป็นจำนวน 1,500 บาท

วิธีการคำนวณราคาทุนต่อหน่วยใหม่ของสินค้าที่ซื้อและของแถม เป็นดังนี้

เครื่องสูบน้ำ	ราคาทุนรวม	200,000 บาท	ราคาขายรวม	250,000 บาท
พัดลม	ราคาทุน	- บาท	ราคาขาย	1,500 บาท
รวม	ราคาทุนทั้งสิ้น	200,000 บาท	ราคาขายทั้งสิ้น	251,500 บาท
เครื่องสูบน้ำ	$= \frac{200,000 \times 250,000}{251,500} = 198,807.16$			

ราคาทุนเครื่องสูบน้ำต่อหน่วยใหม่ = 1,988.07 บาท

พัดลม =
$$\frac{200,000 \times 1,500}{251,500} = 1,192.84$$

ราคาทุนพัดลมต่อหน่วยใหม่ = 1,192.84 บาท

ตัวอย่างที่ 12 ใ้ของแถม

สหกรณ์แห่งหนึ่งเป็นสหกรณ์ที่จดทะเบียนอยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม มีรายการเกิดขึ้น ดังนี้

10 พฤษภาคม 2546 สหกรณ์เบิกสินค้าที่มีเพื่อขายมาแถมให้ลูกค้าที่ซื้อสินค้าครบ 500 บาท ดังนี้

สบู่เด็กแคร์ จำนวน 60 ก้อน ราคาทุนก้อนละ 5 บาท เป็นเงิน 300 บาท

10 มิถุนายน 2546 สหกรณ์จ่ายเงินสดซื้อของมาเพื่อแถมให้แก่ลูกค้าที่มียอดซื้อครบ 1,000 บาท ดังนี้
กระเป๋ากันน้ำ จำนวน 100 ใบ ราคาใบละ 200 บาท เป็นเงิน 20,000 บาท ภาษีซื้อ 1,400 บาท

30 มิถุนายน 2546 เป็นวันสิ้นปีทางบัญชี สหกรณ์จึงตรวจนับกระเป๋ากันน้ำคงเหลือ ปรากฏว่ามีกระเป๋ากันน้ำคงเหลือเป็นจำนวน 80 ใบ

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

10 พฤษภาคม 2546

เดบิต	บัญชีค่าใช้จ่ายส่งเสริมการขาย	300	
เครดิต	บัญชีสินค้าเบิกใช้เพื่อการดำเนินงาน		300

10 มิถุนายน 2546

เดบิต	บัญชีค่าของแถม/แจก/ตัวอย่าง	2,000	
	บัญชีภาษีซื้อ	140	
เครดิต	บัญชีเงินสด		2,140

30 มิถุนายน 2546

เดบิต	บัญชีของแถม/แจก/ตัวอย่าง	1,600	
เครดิต	บัญชีค่าใช้จ่ายส่งเสริมการขาย		1,600

ตัวอย่างที่ 13 สินค้ายึดคืน

1 กรกฎาคม 2546	สหกรณ์ยึดสินค้าขายผ่อนชำระคืนจากลูกหนี้ เนื่องจากลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ 3 งวดติดต่อกันตามสัญญาขายผ่อนชำระซึ่งสินค้าที่ยึดคืนมีมูลค่าที่คาดว่าจะขายได้ในราคา 15,000 บาท และมีบัญชีที่เกี่ยวข้องคงเหลือ ดังนี้		
	ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระคงเหลือ	20,000	
	ดอกผลจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี	4,000	
	กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี	500	
	ภาษีขายรอเรียกคืน	420	
	ภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	1,400	

1. วิธีปฏิบัติทางบัญชี

1.1 ปรับปรุงรายการเกี่ยวกับลูกหนี้ขายผ่อนชำระ ณ วันยึดสินค้าคืน โดย

เดบิต	บัญชีดอกผลจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี	4,000	
	บัญชีภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	1,400	
	บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี	500	
เครดิต	บัญชีลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ		5,480
	บัญชีภาษีขายรอเรียกคืน		420

1.2 บันทึกสินค้ายึดคืนโดย

เดบิต บัญชีสินค้ายึดคืนรอการขาย	14,520
เครดิต บัญชีลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	14,520

ตัวอย่างที่ 14 สินค้าเสียหายจากไฟไหม้

เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2546 เกิดไฟไหม้โกดังเก็บสินค้าของสหกรณ์จากการสำรวจของคณะกรรมการดำเนินการ ปรากฏว่าสินค้าเสียหาย ดังนี้

ปุ๋ย สูตร 16 – 20 – 0 จำนวน 50 ถุง เป็นจำนวนเงินในราคาทุน 7,500 บาท สหกรณ์ทำประกันไว้กับบริษัทประกันภัย จำนวนเงินที่ได้รับแจ้งจากบริษัทประกันว่าจะได้รับเงินชดเชยค่าเสียหายสินค้าถูกไฟไหม้ จำนวนเงิน 6,000 บาท เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2546

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

30 เมษายน 2546

บันทึกขาดทุนสินค้าเสียหายจากไฟไหม้ โดย

เดบิต บัญชีค่าเสียหายจากสินค้าไฟไหม้	7,500
เครดิต บัญชีต้นทุนขาย	7,500

30 พฤษภาคม 2546

3. บันทึกเงินชดเชยค่าเสียหายสินค้าถูกไฟไหม้จากบริษัทประกันภัย โดย

เดบิต บัญชีลูกหนี้บริษัทประกันภัย	6,000
เครดิต บัญชีรายได้ชดเชยสินค้าไฟไหม้	6,000

ตัวอย่างที่ 15

30 กรกฎาคม 2546 สหกรณ์ตรวจพบว่ามีสินค้าเครื่องจักรกลการเกษตรถูกโจรกรรม จำนวน 1 เครื่อง ราคาตามบัญชี จำนวนเงิน 10,000 บาท คณะกรรมการดำเนินการได้ติดตามสินค้าคืน แต่ไม่สามารถติดตามคืนได้ จึงให้ตัดเป็นค่าใช้จ่าย

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

30 กรกฎาคม 2546

บันทึกค่าใช้จ่ายเนื่องจากสินค้าถูกโจรกรรม โดย

เดบิต บัญชีค่าเสียหายจากสินค้าถูกโจรกรรม	10,000
เครดิต บัญชีต้นทุนขาย	10,000

ส่วนที่ 5 การถือปฏิบัติ

ให้ยกเลิกคำแนะนำใด ๆ ในส่วนที่ได้กำหนดไว้แล้วในคำแนะนำนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับคำแนะนำนี้ ให้ใช้คำแนะนำนี้แทน สำหรับการดำเนินการใด ๆ ที่ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำเดิมก่อนคำแนะนำนี้มีผลใช้ใช้ ยังคงใช้ต่อไปได้จนกว่าจะสิ้นสุดรายการนั้น แต่หากประสงค์จะปรับปรุงให้เป็นไปตามคำแนะนำนี้ก็สามารถทำได้

ทั้งนี้ ให้ถือปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2547 เป็นต้นไป และให้ใช้คำแนะนำนี้กับกลุ่มเกษตรกรโดยอนุโลม

ให้ไว้ ณ วันที่ 19 มกราคม 2547

(ลงชื่อ) สุพัตรา ธนเสนีวัฒน์
(นางสาวสุพัตรา ธนเสนีวัฒน์)
อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์
พนักงานเจ้าหน้าที่ ปฏิบัติการแทน
นายทะเบียนสหกรณ์

ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
ว่าด้วย สินทรัพย์ที่สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรได้รับบริจาคหรืออุดหนุน
พ.ศ. 2547

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงระเบียบกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ว่าด้วยวิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับทรัพย์สินที่สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรได้รับบริจาคหรืออุดหนุน พ.ศ. 2538 เพื่อใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรให้เป็นไปโดยถูกต้องและเหมาะสม และเป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 16(2) และ (8) แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ประกอบกับคำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์ที่ 75/2545 ลงวันที่ 9 ธันวาคม 2545 เรื่อง มอบอำนาจให้ปฏิบัติการแทนนายทะเบียนสหกรณ์ อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้รับมอบหมายการปฏิบัติการแทนนายทะเบียนสหกรณ์ จึงกำหนดระเบียบ ว่าด้วยสินทรัพย์ที่สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรได้รับบริจาคหรืออุดหนุน พ.ศ. 2547 ไว้ดังนี้

ข้อ 1. ระเบียบนี้ เรียกว่า “ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยสินทรัพย์ที่สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรได้รับบริจาคหรืออุดหนุน พ.ศ. 2547 ”

ข้อ 2. ระเบียบนี้ให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2547 เป็นต้นไป

ข้อ 3. ให้ยกเลิกระเบียบกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ว่าด้วยวิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับทรัพย์สินที่สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรได้รับบริจาคหรืออุดหนุน พ.ศ. 2538

ให้ยกเลิกบรรดาระเบียบและคำแนะนำต่าง ๆ ในส่วนที่ได้กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4. ให้อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์รักษาการตามระเบียบนี้ รวมทั้งวินิจฉัย ให้คำแนะนำหรือกำหนดวิธีปฏิบัติได้ตามความจำเป็น

/ ข้อ 5. วิธีปฏิบัติทางบัญชี...

ข้อ 5. วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินทรัพย์ที่สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรได้รับบริจาคหรืออุดหนุน

1. การรับบริจาคเงินสด

1.1 กรณีผู้บริจาคมิได้กำหนดให้ใช้เพื่อการใดการหนึ่ง ให้เดบิตบัญชีเงินสดตามจำนวนที่ได้รับ และเครดิตบัญชีทุนสำรอง และเมื่อนำเงินสดที่ได้รับบริจาคไปใช้ ให้ปฏิบัติดังนี้

1.1.1 เมื่อนำไปใช้จ่ายในการดำเนินงาน ให้เดบิตบัญชีค่าใช้จ่ายตามประเภทที่ใช้จ่ายนั้นและเครดิตบัญชีเงินสด

1.1.2 เมื่อนำไปจัดหาสินทรัพย์ ให้เดบิตบัญชีสินทรัพย์ประเภทนั้นและเครดิตบัญชีเงินสด และหากสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรต้องจ่ายเงินสมทบจากทุนดำเนินงานหรือทุนสะสมตามข้อบังคับเพื่อให้ได้มาซึ่งสินทรัพย์นั้น ให้บันทึกจำนวนเงินที่ต้องจ่ายสมทบไปนั้นเป็นส่วนหนึ่งของราคาทุนของสินทรัพย์โดยเดบิตไว้ในบัญชีสินทรัพย์ พร้อมกับโอนลดยอดบัญชีทุนสะสมตามข้อบังคับที่จ่ายสมทบไปนั้นเข้าบัญชีทุนสำรอง

หากสินทรัพย์ที่จัดหามาด้วยเงินรับบริจาคเป็นประเภทที่ต้องคิดค่าเสื่อมราคาหรือเป็นสินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่ต้องตัดจ่ายในวันสิ้นปีทางบัญชี ให้สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรคำนวณค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์นั้นตามอายุการใช้งาน สำหรับค่าตัดจ่ายให้คำนวณตามอายุการให้ประโยชน์ แต่ต้องไม่น้อยกว่าอัตราค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ทั้งนี้ ให้ตัดจ่ายได้ไม่เกิน 20 ปี สำหรับการคำนวณค่าเสื่อมราคาหรือค่าตัดจ่ายดังกล่าวให้คำนวณจากมูลค่าสินทรัพย์ที่จัดหามาด้วยเงินรับบริจาครวมกับเงินที่จ่ายสมทบเพิ่มเติม(ถ้ามี) และนำไปบันทึกไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาหรือบัญชีค่าตัดจ่าย (ตามแต่กรณี)

1.2 กรณีผู้บริจาคกำหนดให้ใช้เพื่อการใดการหนึ่ง ให้เดบิตบัญชีเงินสดตามจำนวนที่ได้รับ และเครดิตบัญชีทุนเพื่อการนั้น ซึ่งเป็นบัญชีที่แสดงให้เห็นถึงภาระผูกพันที่สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรจะต้องดำเนินการนำทุนเพื่อการนั้นไปใช้ตามวัตถุประสงค์ของผู้บริจาค โดยยอดคงเหลือในบัญชียังกล่าวจะแสดงไว้ในงบดุลภายใต้หัวข้อ “หนี้สินอื่น” และเมื่อนำเงินสดที่ได้รับบริจาคไปใช้จ่าย ให้ปฏิบัติดังนี้

1.2.1 เมื่อนำไปใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ให้ลงจ่ายเงินสดแล้วหักจากบัญชีทุนเพื่อการนั้นเพียงจำนวนไม่เกินเงินรับบริจาคที่มีอยู่ เพื่อให้ทุนเพื่อการนั้นหมดสิ้นไป

1.2.2 เมื่อนำไปจัดหาสินทรัพย์ ให้เดบิตบัญชีสินทรัพย์ประเภทนั้นและเครดิตบัญชีเงินสด และหากสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรต้องจ่ายเงินสมทบจากทุนดำเนินงานหรือทุนสะสมตามข้อบังคับเพื่อให้ได้มาซึ่งสินทรัพย์ ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับ 1.1.2

หากสินทรัพย์ที่จัดหามาด้วยเงินรับบริจาคเป็นประเภทต้องคิดค่าเสื่อมราคาหรือเป็นสินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่ต้องตัดจ่ายในวันสิ้นปีทางบัญชี ให้สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรคำนวณค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์นั้นตามอายุการใช้งาน สำหรับค่าตัดจ่ายให้คำนวณตามอายุการให้ประโยชน์ แต่ต้องไม่น้อยกว่าอัตราค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ทั้งนี้ให้ตัดจ่ายได้ไม่เกิน 20 ปี และนำไปบันทึกไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาหรือบัญชีค่าตัดจ่าย (ตามแต่กรณี) พร้อมทั้งโอนลดยอดบัญชีทุนเพื่อการนั้นไปบันทึกเป็นรายได้ตามอายุการใช้งานของสินทรัพย์นั้น โดยปฏิบัติดังนี้

ก. ค่าเสื่อมราคาหรือค่าตัดจ่ายที่คำนวณได้จากสินทรัพย์ที่จัดหามาด้วยเงินรับบริจาครวมกับเงินที่จ่ายสมทบเพิ่มเติม (ถ้ามี) ให้บันทึกไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาหรือบัญชีค่าตัดจ่าย (ตามแต่กรณี)

ข. ให้โอนลดยอดบัญชีทุนเพื่อการนั้นไปบันทึกเป็นรายได้จากการอุดหนุน / รับบริจาค ตามจำนวนค่าเสื่อมราคาหรือค่าตัดจ่ายที่คำนวณจากสินทรัพย์ที่จัดหามาด้วยเงินอุดหนุน/รับบริจาค เพื่อให้สหกรณ์มีรายได้ไปชดเชยกับค่าเสื่อมราคาหรือค่าตัดจ่ายสินทรัพย์ดังกล่าว

2. การรับบริจาคที่ดิน อาคาร อุปกรณ์ และสินทรัพย์ไม่มีตัวตน

2.1 กรณีสินทรัพย์ที่ได้รับบริจาคเป็นประเภทที่ไม่ต้องคิดค่าเสื่อมราคาในวันสิ้นปีบัญชี ได้แก่ ที่ดิน

2.1.1 เมื่อรับมอบสินทรัพย์ ให้เดบิตบัญชีที่ดิน และเครดิตบัญชีทุนสำรองโดยมูลค่าที่ดินที่ได้รับบริจาคให้ถือตามมูลค่ายุติธรรม

2.1.2 หากสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรต้องจ่ายเงินสมทบจากทุนดำเนินงานหรือทุนสะสมตามข้อบังคับเพื่อให้ได้มาซึ่งที่ดินนั้น ให้บันทึกจำนวนเงินที่ต้องจ่ายสมทบไปนั้นเป็นส่วนหนึ่งของราคาทุนของที่ดินดังกล่าวโดยเดบิตไว้ในบัญชีที่ดิน พร้อมกับโอนลดยอดบัญชีทุนสะสมตามข้อบังคับที่จ่ายสมทบไปนั้นเข้าบัญชีทุนสำรอง

2.2 กรณีสินทรัพย์ที่ได้รับบริจาคเป็นประเภทที่ต้องคิดค่าเสื่อมราคาหรือเป็นสินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่ต้องตัดจ่ายในวันสิ้นปีบัญชี

2.2.1 เมื่อรับมอบสินทรัพย์ ให้เดบิตบัญชีสินทรัพย์ประเภทนั้น และเครดิตบัญชีรายได้จากการอุดหนุน / รับบริจาคหรือการรับรู้ โดยมูลค่าสินทรัพย์ที่ได้รับบริจาคให้ถือตามมูลค่ายุติธรรม

2.2.2 หากสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรต้องจ่ายเงินสมทบจากทุนดำเนินงานหรือทุนสะสมตามข้อบังคับเพื่อให้ได้มาซึ่งสินทรัพย์นั้น ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับ 2.1.2

/2.2.3 การคำนวณ...

2.2.3 การคำนวณค่าเสื่อมราคาหรือค่าตัดจ่าย ให้คำนวณจากมูลค่าสินทรัพย์ที่ได้รับบริจาครวมกับเงินที่จ่ายสมทบเพิ่มเติมเพื่อให้สินทรัพย์อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน (ถ้ามี) โดยค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ให้คำนวณตามอายุการใช้งาน สำหรับค่าตัดจ่ายให้คำนวณตามอายุการให้ประโยชน์ แต่ต้องไม่น้อยกว่าอัตราค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบนายทะเบียน สหกรณ์ ว่าด้วย การบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ทั้งนี้ให้ตัดจ่ายได้ไม่เกิน 20 ปี และนำไปบันทึกไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาหรือบัญชีค่าตัดจ่าย (ตามแต่กรณี) พร้อมกับให้รับรู้รายได้จากการอุดหนุน / รับบริจาคหรือการรับรู้เป็นรายได้ตามจำนวนค่าเสื่อมราคาหรือค่าตัดจ่ายที่คำนวณจากสินทรัพย์ที่จัดหามาด้วยเงินอุดหนุน/รับบริจาค เพื่อให้สหกรณ์มีรายได้ไปชดเชยกับค่าเสื่อมราคาหรือค่าตัดจ่ายสินทรัพย์ดังกล่าว

2.2.4 หากสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรมีความประสงค์จะเลิกใช้สินทรัพย์ที่ได้รับบริจาค โดยสินทรัพย์ดังกล่าวยังไม่หมดอายุการใช้งาน ให้ปฏิบัติดังนี้

- ในปีที่เลิกใช้สินทรัพย์รับบริจาค ให้คิดค่าเสื่อมราคาหรือค่าตัดจ่ายตั้งแต่วันต้นปีบัญชีถึงวันที่เลิกใช้ พร้อมกับรับรู้รายได้จากการอุดหนุน / รับบริจาคหรือการรับรู้เป็นรายได้ตามระยะเวลาตั้งแต่วันต้นปีถึงวันที่เลิกใช้
- โอนปิดบัญชีที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์รับบริจาคที่เลิกใช้ และรับรู้ผลต่างเป็นรายได้หรือค่าใช้จ่ายในปีที่มีการเลิกใช้

3. การรับบริจาคสินค้า

3.1 เมื่อรับมอบสินค้า ให้เดบิตบัญชีสินค้านำเข้า (แสดงรายการเป็นสินทรัพย์หมุนเวียนอื่นในงบดุล) และเครดิตบัญชีรายได้จากการอุดหนุน / รับบริจาคหรือการรับรู้ (แสดงรายการเป็นหนี้สินอื่นในงบดุล) สำหรับมูลค่าสินค้าที่ได้รับบริจาคให้ถือตามมูลค่ายุติธรรม ณ วันรับมอบ

3.2 หากนำสินค้าที่ได้รับบริจาคไปจำหน่าย ให้เดบิตบัญชีเงินสดหรือบัญชีลูกหนี้ (ตามแต่กรณี) และเครดิตบัญชีรายได้จากการขายสินค้านำเข้า (แสดงรายการเป็นรายได้อื่นในงบกำไรขาดทุน) พร้อมกับบันทึกลดยอดสินค้านำเข้าที่นำออกจำหน่าย โดยหักจากบัญชีรายได้จากการอุดหนุน / รับบริจาคหรือการรับรู้เพียงเท่ามูลค่ายุติธรรม ณ วันรับมอบสินค้านำเข้าของจำนวนสินค้าที่จำหน่ายได้นั้น

อนึ่ง หากมีการกำหนดวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการนำเงินที่ได้จากการขายสินค้านำเข้าบริจาคดังกล่าวไปใช้เพื่อการใดการหนึ่ง ให้โอนปิดบัญชีรายได้จากการขายสินค้านำเข้าไปบันทึกในบัญชีทุนเพื่อการนั้น

3.3 หากนำสินค้าที่ได้รับบริจาคไปใช้ในการดำเนินงานหรือแจกจ่าย ให้บันทึกลดยอดสินค้ารับบริจาค โดยหักจากบัญชีรายได้จากการอุดหนุน / รับบริจาคหรือการรับรู้เพียงเท่ามูลค่ายุติธรรม ณ วันรับมอบสินค้ารับบริจาคของจำนวนสินค้าที่นำออกไปใช้หรือที่นำออกไปแจกจ่ายนั้น

ข้อ 6. การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสินทรัพย์ที่สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรได้รับบริจาคหรืออุดหนุน ในปีที่ได้รับเงินบริจาคให้เปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงินเกี่ยวกับรายการสินทรัพย์รับบริจาคที่มีนัยสำคัญว่าได้รับบริจาคสินทรัพย์ประเภทใดจากใคร เป็นจำนวนเงินเท่าใด สำหรับกรณีที่นำเงินรับบริจาคไปจัดหาสินทรัพย์และต้องจ่ายเงินสมทบ ให้เปิดเผยข้อมูลเพิ่มเติมด้วยว่า สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรต้องจ่ายเงินสมทบไปเป็นจำนวนเท่าใด เพื่อให้ได้สินทรัพย์ประเภทใด มูลค่าเท่าใด

ข้อ 7. เงินรับบริจาคหรือเงินอุดหนุนที่สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรได้รับตาม 1.2 หากเป็นจำนวนเงินที่มีนัยสำคัญ ให้เปิดบัญชีเงินฝากธนาคารแยกไว้ต่างหาก และเมื่อเกิดดอกผลขึ้นในระหว่างนำเงินดังกล่าวไปดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของผู้บริจาค/อุดหนุนแต่ยังไม่เสร็จสิ้นให้นำดอกผลดังกล่าวทบทวนเข้าไปในบัญชีทุนเพื่อการนั้น เพื่อให้บังเกิดประโยชน์ในการใช้จ่ายหรือจัดหาสินทรัพย์ตามวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง

ข้อ 8. สินทรัพย์ที่สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรได้รับบริจาคหรืออุดหนุนก่อนที่ระเบียบนี้มีผลบังคับใช้และสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรได้บันทึกสินทรัพย์ที่ได้รับบริจาคไว้ในทะเบียนสินทรัพย์แทนการบันทึกไว้ในบัญชีสินทรัพย์ สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรอาจเปลี่ยนมาปฏิบัติตามระเบียบนี้ได้

ประกาศ ณ วันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

(ลงชื่อ) **สุพัตรา ธนเสนีวัฒน์**

(นางสาวสุพัตรา ธนเสนีวัฒน์)

อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

พนักงานเจ้าหน้าที่ ปฏิบัติการแทน

นายทะเบียนสหกรณ์

คำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์
เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับ ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์
พ.ศ. 2547

ในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์จำเป็นที่จะต้องมีที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ไว้ใช้สำหรับดำเนินงาน ซึ่งการบันทึกบัญชีที่ดิน อาคารและอุปกรณ์จะเป็นการควบคุมเกี่ยวกับการได้มา การจำหน่าย การคิดค่าเสื่อมราคา การซ่อมแซม รวมทั้งการดูแลรักษาสภาพของสินทรัพย์ให้ใช้งานได้ตลอดอายุการใช้งานอย่างเหมาะสมรัดกุม

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 16 (1) และ (2) แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ประกอบกับคำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์ที่ 75/2545 ลงวันที่ 9 ธันวาคม 2545 เรื่อง มอบอำนาจให้ปฏิบัติการแทนนายทะเบียนสหกรณ์ อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายการปฏิบัติการแทนนายทะเบียนสหกรณ์ จึงได้กำหนดวิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ขึ้น เพื่อให้สหกรณ์มีวิธีปฏิบัติทางบัญชีเป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสมและปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน โดยคำแนะนำแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ความหมาย

ส่วนที่ 2 วิธีปฏิบัติทางบัญชี

ส่วนที่ 3 การแสดงรายการในงบการเงิน และการเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบ
งบการเงิน

ส่วนที่ 4 ตัวอย่างการปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

ส่วนที่ 5 การถือปฏิบัติ

ส่วนที่ 1 ความหมาย

ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ หมายถึง สินทรัพย์ที่มีตัวตนที่สหกรณ์มีไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในการผลิต เพื่อใช้ในการจำหน่ายสินค้าหรือให้บริการ เพื่อให้เช่า หรือ เพื่อใช้ในการบริหารงาน ซึ่งคาดว่าจะใช้ประโยชน์มากกว่าหนึ่งรอบบัญชี

ค่าเสื่อมราคา หมายถึง การปันส่วนต้นทุนของสินทรัพย์ที่มีการเสื่อมสภาพเป็นค่าใช้จ่ายในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีอย่างมีระบบตลอดอายุการใช้งานที่ได้ประมาณไว้

อายุการใช้งาน หมายถึง ระยะเวลาที่สหกรณ์คาดว่าจะใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์

ราคาทุน หมายถึง จำนวนเงินสดที่สหกรณ์จ่ายไป หรือ มูลค่ายุติธรรมของสิ่งอื่นที่สหกรณ์มอบให้เพื่อให้ได้มาซึ่งสินทรัพย์ ณ เวลาที่ได้สินทรัพย์นั้นมา

ราคาซาก หมายถึง จำนวนเงินสุทธิที่สหกรณ์คาดว่าจะได้รับจากการจำหน่ายสินทรัพย์เมื่อสิ้นสุดอายุการใช้งานหลังจากหักค่าใช้จ่ายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการจำหน่ายสินทรัพย์นั้น

มูลค่ายุติธรรม หมายถึง จำนวนเงินที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงแลกเปลี่ยนสินทรัพย์กัน

ราคาตามบัญชี หมายถึง ราคาของสินทรัพย์สุทธิที่รับรู้ในงบดุล

ส่วนที่ 2 วิธีปฏิบัติทางบัญชี

การวัดมูลค่าเริ่มแรกของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

กรณีสินทรัพย์ได้มาโดยการซื้อ

สหกรณ์ต้องบันทึกมูลค่าเริ่มแรกของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ด้วยราคาทุน โดยราคาทุนดังกล่าวประกอบด้วย ราคาซื้อรวมภาษีนำเข้า ภาษีซื้อที่เรียกคืนไม่ได้ รวมทั้งต้นทุนทางตรงอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดหาสินทรัพย์เพื่อให้สินทรัพย์อยู่ในสภาพพร้อมที่จะใช้งานได้ตามประสงค์ เช่น ต้นทุนการกู้ยืม ต้นทุนในการติดตั้ง ค่าธรรมเนียมวิชาชีพ ค่าจ้างสถาปนิกและวิศวกร และประมาณการรายจ่ายในการรื้อถอนหรือขนไปทิ้ง เป็นต้น สำหรับส่วนลดการค้าต่าง ๆ และค่าภาษีที่ได้รับคืนให้นำมาหักออกจากราคาซื้อ เพื่อให้คงเหลือเป็นมูลค่าเริ่มแรกของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ที่แท้จริง

การปฏิบัติทางบัญชี ให้บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชี..... (ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

ในกรณีที่สหกรณ์อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มและได้ซื้อสินทรัพย์มาเพื่อใช้ในกิจการที่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม ซึ่งจำนวนเงินภาษีที่เกิดขึ้นเมื่อซื้อสินทรัพย์นั้นสหกรณ์สามารถขอคืนได้ให้บันทึกไว้ในบัญชีภาษีซื้อ การบันทึกบัญชีเป็นดังนี้

เดบิต บัญชี.....(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

บัญชีภาษีซื้อ xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

สำหรับกรณีที่สหกรณ์ซื้อที่ดินโดยมีอาคารติดมาด้วย ถ้าไม่ได้ใช้ประโยชน์ในอาคารนั้นและจำเป็นต้องรื้อถอนออกไปเพื่อปลูกสร้างอาคารใหม่ให้นำรายจ่ายในการรื้อถอนและค่าขนย้ายหักด้วยราคาที่ขายซากอาคารนั้น ถ้ารายจ่ายดังกล่าวสูงกว่าราคาซาก ผลต่างให้นำไปเพิ่มราคาทุนของที่ดินในทางตรงกันข้ามหากรายจ่ายดังกล่าวต่ำกว่าราคาซากผลต่างให้นำไปลดราคาทุนของที่ดิน

กรณีเป็นที่ดินที่ไม่ได้ใช้ในการดำเนินงาน แต่ถือครองไว้รอการตัดสินใจว่าจะขายงานในอนาคต หรือเพื่อการอื่นใด ราคาทุนให้เป็นไปตามที่กล่าวข้างต้น เว้นแต่ดอกเบียเงินกู้ยืมเพื่อให้ได้มาซึ่งที่ดินนั้นให้ถือเป็นค่าใช้จ่ายดำเนินงาน ทั้งนี้เมื่อได้ที่ดินลักษณะดังกล่าวมา ให้บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีที่ดินเพื่อรอการใช้ประโยชน์

xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)

xxx

อนึ่ง กรณีที่สหกรณ์ซื้อสินทรัพย์โดยมีภาระติดพันมาด้วย เช่น ซื้อที่ดินที่ติดภาระจำนอง ซื้ออาคารติดภาระเช่าซื้อ/ผ่อนชำระ ค่าภาษีค้างจ่าย ดอกเบียค้างจ่าย เป็นต้น มูลค่าเริ่มแรกจะเท่ากับราคาทุนดังกล่าวข้างต้น บวกด้วยจำนวนเงินที่ต้องจ่ายสำหรับภาระติดพันที่มีอยู่ทั้งหมด

ในกรณีมีการก่อสร้างหรือพัฒนาปรับปรุงซึ่งทำให้เกิดสินทรัพย์ติดอยู่กับที่ดิน โดยสินทรัพย์เหล่านั้นมีอายุการใช้งานจำกัดและต้องคิดค่าเสื่อมราคา เช่น อาคาร โรงงาน ลานตาก รั้ว เป็นต้น ให้บันทึกบัญชีแยกต่างหากจากบัญชีที่ดิน โดยบันทึกบัญชีตามแต่ละประเภทสินทรัพย์นั้น นอกจากนี้ หากการก่อสร้างดังกล่าวจำเป็นต้องสร้างสิ่งสาธารณูปโภคไปพร้อมกันด้วย ให้บันทึกจำนวนเงินที่จ่ายไปเพื่อสิ่งสาธารณูปภคนั้นเป็นส่วนหนึ่งของราคาทุนของสินทรัพย์ที่ก่อสร้างนั้นด้วย

กรณีสร้างสินทรัพย์ขึ้นใช้เอง

หากสหกรณ์สร้างสินทรัพย์ขึ้นมาใช้เอง ให้บันทึกราคาทุนของสินทรัพย์ ซึ่งประกอบด้วย

- ต้นทุนทางตรงที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสินทรัพย์นั้น และต้นทุนทางอ้อมที่สามารถปันส่วนให้แก่สินทรัพย์ที่สร้างนั้นได้ ซึ่งได้แก่ ค่าวัสดุ ค่าแรงงาน รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างและการบริหารอื่นที่เกิดจากการปันส่วน

- ต้นทุนในการจัดหาเงิน เช่น ดอกเบียเงินกู้เฉพาะส่วนที่เกิดขึ้นจากการจัดหาสินทรัพย์ ตั้งแต่วันเริ่มสร้างจนถึงวันที่สินทรัพย์นั้นอยู่ในสภาพพร้อมที่จะใช้งานได้

สำหรับการปฏิบัติทางบัญชีในการสร้างสินทรัพย์ขึ้นใช้เองนั้น เมื่อจ่ายเงินเพื่อสร้างสินทรัพย์ให้บันทึกไว้ในบัญชี “.....ระหว่างก่อสร้าง (ระบุประเภทสินทรัพย์)” และเมื่อการก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงโอนปิดบัญชี “ ระหว่างก่อสร้าง ” ไปยังบัญชี “ (ระบุประเภทสินทรัพย์)” และให้เริ่มคิดค่าเสื่อมราคาเมื่อสินทรัพย์สร้างเสร็จและพร้อมที่จะใช้งาน บันทึกบัญชีดังนี้

ระหว่างก่อสร้างสินทรัพย์ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชี.....ระหว่างก่อสร้าง (ระบุประเภทสินทรัพย์)

xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)

xxx

เมื่อก่อสร้างสินทรัพย์แล้วเสร็จ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชี..... (ระบุประเภทสินทรัพย์)

xxx

เครดิต บัญชี.....ระหว่างก่อสร้าง (ระบุประเภทสินทรัพย์)

xxx

● ในกรณีที่สหกรณ์จดทะเบียนเป็นผู้ประกอบการในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม และได้สร้างสินทรัพย์ขึ้นมาใช้ในการ ภาษีซื้อที่เกิดขึ้นจากการสร้างสินทรัพย์ มีวิธีปฏิบัติดังนี้

กรณีสินทรัพย์ที่สร้างขึ้นนำมาใช้ในการกิจการที่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีซื้อที่เกิดขึ้นสหกรณ์สามารถขอคืนจากกรมสรรพากรได้ ให้บันทึกไว้ในบัญชีภาษีซื้อ ดังนี้

เดบิต บัญชี.....(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

 บัญชีภาษีซื้อ xxx

 เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

กรณีสินทรัพย์ที่สร้างขึ้นมิได้นำมาใช้ในการกิจการที่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีซื้อที่เกิดขึ้นสหกรณ์ไม่สามารถขอคืนจากกรมสรรพากรได้ ให้สหกรณ์บันทึกภาษีซื้อที่เกิดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของราคาทุนของสินทรัพย์ที่สร้าง

● ถ้าในระหว่างการสร้างสินทรัพย์ มีเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความล่าช้าขึ้น ซึ่งความล่าช้าดังกล่าวมีผลกระทบต่อการทำงานให้สินทรัพย์อยู่ในสภาพพร้อมที่จะใช้งานได้ตามความประสงค์ให้รวมต้นทุนการกู้ยืมได้แก่ ดอกเบี้ยเงินกู้เพื่อสร้างสินทรัพย์ที่เกิดขึ้นในช่วงที่เกิดความล่าช้านั้นเป็นราคาทุนของสินทรัพย์ด้วย และหากสหกรณ์ได้รับค่าปรับอันเนื่องมาจากการล่าช้าในกรณีดังกล่าวหรือเนื่องจากสร้างสินทรัพย์ได้ไม่ตรงตามคุณสมบัติที่สหกรณ์กำหนดในสัญญาให้นำค่าปรับที่ได้รับนั้นไปหักออกจากราคาทุนของสินทรัพย์ที่สร้างนั้นด้วย โดยให้บันทึกบัญชีดังนี้

กรณีบันทึกต้นทุนการกู้ยืมเป็นราคาทุนของสินทรัพย์ระหว่างก่อสร้าง

เดบิต บัญชี.....ระหว่างก่อสร้าง (ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

 เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

กรณีบันทึกค่าปรับที่ได้รับหักออกจากราคาทุนของสินทรัพย์ระหว่างก่อสร้าง

เดบิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

 เครดิต บัญชี.....ระหว่างก่อสร้าง (ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

แต่ถ้าสินทรัพย์นั้นสร้างเสร็จและอยู่ในสภาพพร้อมใช้งานได้ตามความประสงค์แล้ว หากสหกรณ์ยังคงต้องจ่ายดอกเบี้ยที่เกิดจากการกู้ยืมเพื่อสร้างสินทรัพย์ต่อไป ให้ถือว่าต้นทุนการกู้ยืมที่เกิดขึ้นในกรณีดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่าย โดยบันทึกไว้ในบัญชี “ ดอกเบี้ยจ่ายเพื่อสร้างสินทรัพย์ ” และหากสหกรณ์ได้รับค่าปรับอันเนื่องมาจากการสร้างสินทรัพย์ผิดสัญญาในช่วงเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าค่าปรับที่ได้รับนั้นเป็นรายได้ โดยบันทึกไว้ในบัญชี “ รายได้ค่าปรับจากการผิดสัญญาก่อสร้าง ” บันทึกบัญชีดังนี้

กรณีจ่ายดอกเบี้ยหลังจากสินทรัพย์สร้างเสร็จและอยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน

เดบิต บัญชีดอกเบี้ยจ่ายเพื่อสร้างสินทรัพย์ xxx

 เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

กรณีได้รับเงินค่าปรับหลังจากสินทรัพย์สร้างเสร็จและอยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน

เดบิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)

xxx

เครดิต บัญชีรายได้ค่าปรับจากการผิดสัญญาก่อสร้าง

xxx

● นอกจากนี้ ในการสร้างสินทรัพย์ขึ้นใช้เอง หากมีการเรียกเงินประกันการก่อสร้างจากผู้รับเหมา ให้บันทึกไว้ในบัญชี “เงินประกันการก่อสร้าง” ซึ่งต่อมาเมื่อการก่อสร้างแล้วเสร็จและผู้รับเหมาได้ปฏิบัติตามสัญญา จึงจ่ายคืนเงินประกันดังกล่าวแก่ผู้รับเหมาโดยโอนปิดยอดในบัญชีเงินประกันการก่อสร้าง อย่างไรก็ตามหากผู้รับเหมาปฏิบัติผิดสัญญา ซึ่งสหกรณ์มีสิทธิ์ที่จะรับเงินประกันก็ให้โอนปิดยอดบัญชีเงินประกันการก่อสร้างกับบัญชีสินทรัพย์ระหว่างก่อสร้าง บันทึกบัญชีดังนี้

เมื่อรับเงินประกันการก่อสร้าง บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีเงินสด

xxx

เครดิต บัญชีเงินประกันการก่อสร้าง

xxx

กรณีที่ผู้รับเหมาปฏิบัติผิดสัญญาและสหกรณ์รับเงินประกัน บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีเงินประกันการก่อสร้าง

xxx

เครดิต บัญชี.....ระหว่างก่อสร้าง (ระบุประเภทสินทรัพย์)

xxx

การแลกเปลี่ยนสินทรัพย์

การแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ของสหกรณ์ อาจเกิดขึ้นได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1. การแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ประเภทเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน
2. การแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ต่างประเภทกันหรือไม่คล้ายคลึงกัน

การแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ประเภทเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน

หมายถึง การแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ที่จัดอยู่ในประเภทเดียวกัน มีประโยชน์ใช้สอยแบบเดียวกัน และมีมูลค่ายุติธรรมเท่ากัน เช่น เครื่องพิมพ์ดีด หรือเครื่องถ่ายเอกสารที่ผลิตต่างบริษัทหรือต่างรุ่น เป็นต้น ในการปฏิบัติทางบัญชี ให้บันทึกราคาทุนของสินทรัพย์ที่ได้มาด้วยราคาตามบัญชีของสินทรัพย์ที่นำไปแลก โดยไม่ต้องรับรู้ผลกำไรหรือขาดทุนจากการแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ ปฏิบัติทางบัญชีตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. คิดค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์เดิมที่นำไปแลกเปลี่ยนตั้งแต่วันต้นปีทางบัญชีถึงวันที่แลกเปลี่ยน บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคา -(ระบุประเภทสินทรัพย์เดิม)

xxx

เครดิต บัญชี(ระบุประเภทสินทรัพย์เดิม) หรือ

xxx

บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม -(ระบุประเภทสินทรัพย์เดิม)

2. โอนปิดบัญชีสินทรัพย์เดิมที่นำไปแลกเปลี่ยนในราคาทุน และบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม (กรณีบันทึกค่าเสื่อมราคาไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม) หรือ โอนปิดบัญชีสินทรัพย์เดิมที่นำไปแลกเปลี่ยน ด้วยราคาตามบัญชี (กรณีบันทึกค่าเสื่อมราคาหักจากบัญชีสินทรัพย์โดยตรง) พร้อมกับบันทึกบัญชีสินทรัพย์ใหม่ที่ได้รับจากการแลกเปลี่ยนด้วยราคาตามบัญชีของสินทรัพย์เดิมที่นำไปแลกเปลี่ยน บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชี..... (ระบุประเภทสินทรัพย์ใหม่)	xxx
บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม - (ระบุประเภทสินทรัพย์เดิม)	xxx
บัญชีภาษีซื้อ (ถ้ามี)	xxx
เครดิต บัญชี (ระบุประเภทสินทรัพย์เดิม)	xxx
บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี)	xxx

อนึ่ง ในการแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ หากสหกรณ์มีการจ่ายเงินสดเพิ่มเติมหรือรับเงินสดคืน แสดงว่าสินทรัพย์ที่นำมาแลกเปลี่ยนกันนั้นมีมูลค่ายุติธรรมไม่เท่ากัน ดังนั้น ให้ถือว่าเป็นการแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ที่ไม่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะมีวิธีปฏิบัติที่จะกล่าวต่อไป

การแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ต่างประเภทกันหรือไม่คล้ายคลึงกัน

หมายถึง การแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ที่มีลักษณะและประโยชน์ใช้สอยแตกต่างกัน เช่น ที่ดิน กับรถยนต์ เป็นต้น วิธีปฏิบัติทางบัญชี ให้บันทึกราคาทุนของสินทรัพย์ที่ได้มาด้วยมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ที่นำไปแลกเปลี่ยนด้วยจำนวนเงินสดที่ต้องจ่ายเพิ่มหรือรับคืนอันเนื่องมาจากการแลกเปลี่ยน ในกรณีนี้ให้รับรู้ผลกำไรหรือขาดทุนจากการแลกเปลี่ยน โดยปฏิบัติทางบัญชีตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. คิดค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์เดิมที่นำไปแลกเปลี่ยนตั้งแต่วันต้นปีทางบัญชีถึงวันที่แลกเปลี่ยน บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคา -(ระบุประเภทสินทรัพย์เดิม)	xxx
เครดิต บัญชี(ระบุประเภทสินทรัพย์เดิม) หรือ	xxx
บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม -(ระบุประเภทสินทรัพย์เดิม)	

2. โอนปิดบัญชีสินทรัพย์เดิมที่นำไปแลกเปลี่ยนในราคาทุน และบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม (กรณีบันทึกค่าเสื่อมราคาไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม) หรือ โอนปิดบัญชีสินทรัพย์เดิมที่นำไปแลกเปลี่ยน ด้วยราคาตามบัญชี (กรณีบันทึกค่าเสื่อมราคาหักจากบัญชีสินทรัพย์โดยตรง) พร้อมกับบันทึกบัญชีสินทรัพย์ใหม่ที่ได้รับจากการแลกเปลี่ยนด้วยมูลค่ายุติธรรม บันทึกเพิ่มยอดบัญชีเงินสด (กรณีได้รับเงินสด) หรือลดยอดบัญชีเงินสด (กรณีต้องจ่ายเงินเพิ่ม) ผลต่างที่เกิดขึ้นให้บันทึกไว้ในบัญชี “ กำไร(ขาดทุน)จากการแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ ” บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีเงินสด (กรณีได้รับเงินสดคืน)	xxx
บัญชี (ระบุประเภทสินทรัพย์ใหม่)	xxx
บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม – (ระบุประเภทสินทรัพย์เดิม)	xxx
บัญชีขาดทุนจากการแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ (กรณีมีผลขาดทุน)	xxx
บัญชีภาษีซื้อ (ถ้ามี)	xxx
เครดิต บัญชี (ระบุประเภทสินทรัพย์เดิม)	xxx
บัญชีเงินสด (กรณีต้องจ่ายเงินสดเพิ่ม)	xxx
บัญชีกำไรจากการแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ (กรณีมีผลกำไร)	xxx
บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี)	xxx

การแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ระหว่างกันตามประมวลรัษฎากรถือเป็นการขาย [ตามมาตรา 77/1 (8)] ดังนั้น ผู้ประกอบการที่อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มทั้งผู้ขายและผู้ซื้อจะต้องออกไปกำกับภาษี และเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากมูลค่าที่ได้มีการตกลงซื้อขายกัน และจะต้องนำส่งภาษีมูลค่าเพิ่มด้วย

การได้สินทรัพย์หลายชนิดมาในราคารวมกัน

กรณีสหกรณ์ซื้อสินทรัพย์มารวมกันหลายชนิดในราคารวมและไม่ทราบราคาของสินทรัพย์แต่ละชนิดให้ทำการแยกราคาทุนของสินทรัพย์แต่ละชนิดออกจากกัน ทั้งนี้ เนื่องจากสินทรัพย์บางลักษณะ เช่น ที่ดินไม่ต้องคิดค่าเสื่อมราคา แต่สินทรัพย์ประเภทอื่นต้องคิดค่าเสื่อมราคา ซึ่งจะส่งผลต่อผลการดำเนินงานของสหกรณ์ด้วย สำหรับการแยกราคาทุนของสินทรัพย์กรณีนี้หากไม่ทราบราคาทุนจะต้องมีการประเมินราคาสินทรัพย์แต่ละชนิดโดยผู้ประเมินราคาที่มีความเชี่ยวชาญและเชื่อถือได้ ทั้งนี้ ราคาที่ประเมินได้ต้องไม่เกินกว่าราคาตลาด แล้วหารราคาทุนของสินทรัพย์แต่ละชนิดโดยให้ใช้ราคาประเมินเป็นเกณฑ์

การบันทึกบัญชีเมื่อซื้อสินทรัพย์หลายชนิดในราคารวมกันและได้ทำการแยกราคาทุนของสินทรัพย์แต่ละชนิดแล้ว ให้บันทึกไว้ในสินทรัพย์แต่ละประเภท โดยระบุประเภทให้ชัดเจน บันทึกบัญชี ดังนี้

เดบิต บัญชี (ระบุประเภทสินทรัพย์)	xxx
บัญชี (ระบุประเภทสินทรัพย์)	xxx
บัญชีภาษีซื้อ (ถ้ามี)	xxx
เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)	xxx

การรับบริจาค/อุดหนุนสินทรัพย์

สหกรณ์อาจได้รับบริจาคเป็นสินทรัพย์ หรือได้รับบริจาคเป็นเงินสดแล้วนำเงินสดที่ได้รับบริจาคไปจัดหาสินทรัพย์ ให้สหกรณ์ปฏิบัติในแต่ละกรณีดังนี้

1. กรณีสหกรณ์ได้รับบริจาคเป็นเงินสด

1.1 ผู้บริจาคมิได้กำหนดให้ใช้เพื่อการใดการหนึ่ง ให้ปฏิบัติดังนี้

1.1.1 เมื่อได้รับเงินสด

เดบิต บัญชีเงินสด xxx

เครดิต บัญชีทุนสำรอง xxx

1.1.2 เมื่อนำเงินสดที่ได้รับบริจาคไปใช้จ่ายในการดำเนินงาน

เดบิต บัญชี.....(ระบุประเภทค่าใช้จ่าย) xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

1.1.3 เมื่อนำเงินสดที่ได้รับบริจาคไปจัดหาสินทรัพย์

เดบิต บัญชี.....(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

บัญชีภาษีซื้อ (ถ้ามี) xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

หากสหกรณ์ต้องจ่ายเงินสมทบจากทุนดำเนินงานหรือทุนสะสมตามข้อบังคับ เพื่อให้ได้มาซึ่งสินทรัพย์นั้น ให้บันทึกจำนวนเงินที่จ่ายสมทบไปนั้นเป็นส่วนหนึ่งของราคาทุนของสินทรัพย์ พร้อมกับโอนลดยอดทุนสะสมตามข้อบังคับที่จ่ายสมทบไปนั้นเข้าบัญชีทุนสำรอง การบันทึกบัญชีให้ปฏิบัติดังนี้

เดบิต บัญชี.....(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

บัญชีภาษีซื้อ (ถ้ามี) xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

เดบิต บัญชี.....(ระบุประเภทของทุนสะสมที่จ่ายสมทบ) xxx

เครดิต บัญชีทุนสำรอง xxx

ณ วันสิ้นปีทางบัญชีให้คำนวณค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ที่จัดหามาด้วยเงินอุดหนุน/รับบริจาค โดยให้คำนวณจากมูลค่าสินทรัพย์ที่จัดหามาด้วยเงินอุดหนุน/รับบริจาครวมกับเงินที่จ่ายสมทบเพิ่มเติม (ถ้ามี) โดยให้ปฏิบัติตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคา - (ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชี (ระบุประเภทสินทรัพย์) หรือ xxx

บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม - (ระบุประเภทสินทรัพย์)

1.2 ผู้บริจาคกำหนดให้ใช้เพื่อการใดการหนึ่ง ให้ปฏิบัติดังนี้

1.2.1 เมื่อได้รับเงินสด

เดบิต บัญชีเงินสด

xxx

เครดิต บัญชีทุนเพื่อการนั้น

xxx

1.2.2 เมื่อนำไปใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

เดบิต บัญชีทุนเพื่อการนั้น

xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)

xxx

1.2.3 เมื่อนำเงินสดที่ได้รับบริจาคไปจัดหาสินทรัพย์

เดบิต บัญชี.....(ระบุประเภทสินทรัพย์)

xxx

บัญชีภาษีซื้อ(ถ้ามี)

xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร(ตามแต่กรณี)

xxx

หากสหกรณ์ต้องจ่ายเงินสมทบจากทุนดำเนินงานหรือทุนสะสมตามข้อบังคับ เพื่อให้ได้มาซึ่งสินทรัพย์นั้น ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับ 1.1.3

ณ วันสิ้นปีทางบัญชีให้คำนวณค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ที่จัดหามาด้วย เงินอุดหนุน/รับบริจาค โดยให้คำนวณจากมูลค่าสินทรัพย์ที่จัดหามาด้วยเงินอุดหนุน/รับบริจาครวมกับ เงินที่จ่ายสมทบเพิ่มเติม (ถ้ามี) โดยให้ปฏิบัติตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของ สหกรณ์ พ.ศ. 2542 พร้อมกับโอนลดยอดบัญชีทุนเพื่อการนั้นไปบันทึกเป็นรายได้จากการอุดหนุน/ รับบริจาคตามจำนวนค่าเสื่อมราคาที่ยคำนวณจากสินทรัพย์ที่จัดหามาด้วยเงินอุดหนุน/รับบริจาค เพื่อให้ สหกรณ์มีรายได้ไปชดเชยกับค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ดังกล่าว บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคา - (ระบุประเภทสินทรัพย์)

xxx

เครดิต บัญชี (ระบุประเภทสินทรัพย์) หรือ

xxx

บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม - ... (ระบุประเภทสินทรัพย์)

เดบิต บัญชีทุนเพื่อการนั้น

xxx

เครดิต บัญชีรายได้จากการอุดหนุน/รับบริจาค

xxx

2. กรณีสหกรณ์ได้รับบริจาคเป็นสินทรัพย์ โดยผู้บริจาคอาจกำหนดให้ใช้เพื่อการใด การหนึ่งหรือไม่ก็ตาม ให้บันทึกสินทรัพย์ที่ได้รับบริจาคด้วยมูลค่ายุติธรรม ณ วันที่ได้รับมอบ และ บันทึกบัญชีดังนี้

2.1 กรณีสินทรัพย์รับบริจาคเป็นประเภทที่ไม่ต้องคิดค่าเสื่อมราคาในวันสิ้นปีบัญชี ได้แก่ ที่ดิน ให้ปฏิบัติดังนี้

- เมื่อรับมอบที่ดิน

เดบิต บัญชีที่ดิน

xxx

เครดิต บัญชีทุนสำรอง

xxx

- หากสหกรณ์ต้องจ่ายเงินสมทบจากทุนดำเนินงานหรือทุนสะสมตามข้อบังคับเพื่อให้ได้มาซึ่งที่ดินนั้น ให้บันทึกจำนวนเงินที่จ่ายสมทบไปนั้นเป็นส่วนหนึ่งของราคาทุนของที่ดิน พร้อมกับโอนลดยอดทุนสะสมตามข้อบังคับที่จ่ายสมทบไปนั้นเข้าบัญชีทุนสำรอง บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีที่ดิน

xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)

xxx

เดบิต บัญชี...(ระบุประเภทของทุนสะสมที่จ่ายสมทบ)

xxx

เครดิต บัญชีทุนสำรอง

xxx

2.2 กรณีสินทรัพย์รับบริจาคเป็นประเภทที่ต้องคิดค่าเสื่อมราคาในวันสิ้นปีบัญชี ให้ปฏิบัติดังนี้

2.2.1 เมื่อได้รับสินทรัพย์

เดบิต บัญชี(ระบุประเภทสินทรัพย์)

xxx

เครดิต บัญชีรายได้จากการอุดหนุน/รับบริจาคการรับรู้

xxx

หากสหกรณ์ต้องจ่ายเงินสมทบจากทุนดำเนินงานหรือทุนสะสมตามข้อบังคับเพื่อให้ได้มาซึ่งสินทรัพย์นั้น ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับ 1.1.3

ณ วันสิ้นปีทางบัญชีให้คำนวณค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ที่ได้รับบริจาค โดยให้คำนวณจากมูลค่าสินทรัพย์ที่ได้รับบริจาคมรวมกับเงินที่จ่ายสมทบเพิ่มเติม (ถ้ามี) โดยให้ปฏิบัติตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 พร้อมทั้งให้รับรู้รายได้จากการอุดหนุน/รับบริจาคการรับรู้เป็นรายได้ตามจำนวนค่าเสื่อมราคาที่คำนวณจากสินทรัพย์ที่จัดหามาด้วยเงินอุดหนุน/รับบริจาค เพื่อให้สหกรณ์มีรายได้ไปชดเชยกับค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ดังกล่าว บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคา - (ระบุประเภทสินทรัพย์)

xxx

เครดิต บัญชี (ระบุประเภทสินทรัพย์) หรือ

xxx

บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม - (ระบุประเภทสินทรัพย์)

เดบิต บัญชีรายได้จากการอุดหนุน/รับบริจาคการรับรู้

xxx

เครดิต บัญชีรายได้จากการอุดหนุน/รับบริจาค

xxx

อนึ่ง สำหรับสินทรัพย์ที่ได้จากการรับบริจาคหรือเงินอุดหนุนซึ่งเกิดขึ้นก่อนการถือใช้คำแนะนำนี้และได้มีการปฏิบัติทางบัญชีไปแล้วนั้น อาจเปลี่ยนมาปฏิบัติทางบัญชีตามคำแนะนำนี้ โดยให้ปรับปรุงบัญชี ณ วันสิ้นปีทางบัญชีดังนี้

(1) กรณีที่เดิมสหกรณ์เลือกบันทึกสินทรัพย์ที่ได้รับบริจาคไว้ในบัญชีสินทรัพย์

- ให้คำนวณว่าหากปฏิบัติทางบัญชีตามคำแนะนำใหม่นี้แล้วจะมีผลทำให้บัญชีทุนเพื่อการนั้นหรือบัญชีรายได้จากการอุดหนุน/รับบริจาคการรับรู้ (ตามแต่กรณี) มียอดคงเหลือในวันสิ้นปีทางบัญชีเป็นจำนวนเท่าใด ซึ่งสามารถคำนวณได้โดยนำจำนวนเงินที่ได้รับการอุดหนุน/รับบริจาคทั้งสิ้น

หักด้วยจำนวนเงินค่าเสื่อมราคาสะสมทั้งสิ้นเฉพาะส่วนที่คำนวณได้จากสินทรัพย์ที่จัดหาด้วยเงิน
อุดหนุน/รับบริจาค

- ให้ปรับปรุงบัญชีโดยตั้งบัญชีทุนเพื่อการนั้นหรือบัญชีรายได้จากการอุดหนุน/รับ
บริจาคหรือการรับรู้ (ตามแต่กรณี) ตามจำนวนเงินที่คำนวณได้ พร้อมกับลดยอดบัญชีทุนสำรองด้วย
จำนวนเงินเดียวกัน บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีทุนสำรอง

xxx

เครดิต บัญชีทุนเพื่อการนั้น

xxx

(2) กรณีที่เดิมสหกรณ์เลือกบันทึกสินทรัพย์ที่ได้รับบริจาคไว้ในทะเบียนแทนการ

บันทึกบัญชี

- ให้คำนวณว่าหากปฏิบัติทางบัญชีตามคำแนะนำใหม่นี้แล้ว จะมีผลทำให้บัญชี
สินทรัพย์และบัญชีทุนเพื่อการนั้นหรือบัญชีรายได้จากการอุดหนุน/รับบริจาคหรือการรับรู้ (ตามแต่กรณี) มี
ยอดคงเหลือในวันสิ้นปีทางบัญชีเป็นจำนวนเท่าใด สำหรับการคำนวณจำนวนเงินในบัญชีทุนเพื่อการนั้น
หรือบัญชีรายได้จากการอุดหนุน/รับบริจาคหรือการรับรู้ (ตามแต่กรณี) ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับ (1) ข้างต้น

- ให้ปรับปรุงบัญชี โดยตั้งบัญชีสินทรัพย์ด้วยราคาทุน และบัญชีค่าเสื่อมราคา
สะสม (กรณีบันทึกบัญชีค่าเสื่อมราคาไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม) หรือตั้งบัญชีสินทรัพย์ด้วยมูลค่า
ตามบัญชี (กรณีบันทึกค่าเสื่อมราคาหักจากบัญชีสินทรัพย์โดยตรง) บัญชีทุนเพื่อการนั้นหรือบัญชีรายได้
จากการอุดหนุน/รับบริจาคหรือการรับรู้ (ตามแต่กรณี) (ตามจำนวนเงิน ที่คำนวณได้) พร้อมกับโอนปิด
ยอดคงเหลือในบัญชีเงินสมทบเพื่อจัดหาทรัพย์สินหรือการตัดบัญชี (ถ้ามี) สำหรับผลต่างที่เกิดขึ้นให้
บันทึกไว้ในบัญชีทุนสำรอง บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชี(ระบุประเภทสินทรัพย์)

xxx

เครดิต บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม -(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

บัญชีทุนเพื่อการนั้นหรือบัญชีรายได้จากการอุดหนุน/รับบริจาค

หรือการรับรู้ (ตามแต่กรณี)

xxx

บัญชีเงินสมทบเพื่อจัดหาทรัพย์สินหรือการตัดบัญชี

xxx

บัญชีทุนสำรอง

xxx

3. เงินรับบริจาคหรือเงินอุดหนุนที่ผู้บริจาคกำหนดให้ใช้เพื่อการใดการหนึ่งนั้น หาก
เป็นเงินจำนวนมาก ให้เปิดบัญชีเงินฝากธนาคารแยกไว้ต่างหาก และเมื่อเกิดดอกผลขึ้นในระหว่างนำ
เงินจำนวนดังกล่าวไปดำเนินการตามวัตถุประสงค์แต่ยังไม่เสร็จสิ้น ให้นำดอกผลทบเข้าไปในบัญชีทุน
เพื่อการนั้น

4. เงินรับบริจาคที่ผู้บริจาคมีเงื่อนไขให้สหกรณ์นำไปใช้ได้เฉพาะดอกผลที่เกิดขึ้น
ส่วนจำนวนเงินที่รับบริจาคจะต้องส่งคืนตามเงื่อนไขใดๆหรือตามระยะเวลาที่กำหนดเมื่อได้รับบริจาคให้เปิด
บัญชีเงินฝากธนาคารไว้ต่างหากสำหรับบันทึกจำนวนเงินที่ได้รับบริจาคและดอกผลที่เกิดขึ้น طبقดังนี้

4.1 เมื่อได้รับเงินบริจาค บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีเงินฝากธนาคาร

xxx

เครดิต บัญชีเงินรับบริจาคเพื่อ.....

xxx

4.2 ดอกผลที่เกิดขึ้นจากเงินรับบริจาคให้บันทึกบัญชีแยกต่างหากจากจำนวนเงินรับบริจาค บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีเงินฝากธนาคาร

xxx

เครดิต บัญชีเงินรับบริจาคเพื่อ.....(ดอกผล)

xxx

สำหรับบัญชีเงินฝากธนาคารที่เกิดจากการรับบริจาคโดยมีเงื่อนไขเช่นนี้ โดยที่เป็นเงินฝากธนาคารที่มีภาระผูกพันที่ต้องส่งคืนให้ผู้บริจาคตามเงื่อนไขหรือกำหนดเวลา จึงให้แสดงรายการในสมุดเป็น “ สิ้นทรัพย์อื่น ”

ทั้งนี้ เมื่อนำดอกผลที่รับบริจาคไปใช้ดำเนินการใด ๆ ให้บันทึกการจ่ายเงินแล้วบันทึกลดยอดบัญชี “ เงินรับบริจาคเพื่อ.....(ดอกผล) ” ไม่เกินจำนวนดอกผลที่มี

รายการภายหลังการได้มาซึ่งสินทรัพย์

รายการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังการได้มาซึ่งสินทรัพย์ มีทั้งรายการที่ถือเป็นรายการที่ทำให้มูลค่าของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์เพิ่มขึ้น และรายการที่ถือเป็นค่าใช้จ่ายในงวดบัญชีที่เกิดขึ้น ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

1. รายการใดก็ตามที่ก่อประโยชน์แก่สหกรณ์หลายงวดระยะเวลาบัญชี และเป็นรายการที่ทำให้ สหกรณ์ได้รับประโยชน์จากการใช้สินทรัพย์เพิ่มขึ้นจากเดิม ตลอดจนเป็นผลทำให้สินทรัพย์มีสภาพดีขึ้นเมื่อเทียบกับมาตรฐานในการใช้งานเดิม ให้ถือเป็นรายการที่ทำให้มูลค่า (ราคาทุน) ของสินทรัพย์เพิ่มขึ้น เช่น การต่อเติมหรือขยายอาคารให้มีเนื้อที่ใช้สอยเพิ่มขึ้น การเปลี่ยนเครื่องยนต์ใหม่สำหรับรถยนต์ซึ่งทำให้ประสิทธิภาพการใช้งานดีกว่าเดิมหรืออายุการใช้งานเพิ่มขึ้น การซ่อมแซมที่ใช้เงินจำนวนมากและทำให้ประโยชน์จากการใช้งานเพิ่มขึ้น เป็นต้น สำหรับกรณีการต่อเติมอาคารหากจำเป็นต้องมีการรื้อถอน ค่าใช้จ่ายดังกล่าวต้องถือเป็นส่วนหนึ่งของราคาสินทรัพย์ที่สร้างเพิ่มเติมขึ้นด้วย ทั้งนี้เมื่อมีรายการที่ทำให้มูลค่าของสินทรัพย์เพิ่มขึ้น ให้ปฏิบัติดังนี้

- กรณีสหกรณ์บันทึกค่าเสื่อมราคาหักจากบัญชีสินทรัพย์ ให้บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชี..... (ระบุประเภทสินทรัพย์)

xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)

xxx

- กรณีสหกรณ์บันทึกค่าเสื่อมราคาไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม ให้บันทึกบัญชีดังนี้
เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม -(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx
เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร(ตามแต่กรณี) xxx

2. หากรายจ่ายใดเป็นผลให้สามารถรักษาสภาพของมาตรฐานในการใช้งานเดิมไว้โดยไม่มีการเพิ่มประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นรายจ่ายที่มีจำนวนเงินไม่มากและเกิดขึ้นสม่ำเสมอทุกงวด ตลอดจนรายจ่ายในการบำรุงรักษาหรือซ่อมแซมตามปกติที่ทำให้สินทรัพย์มีสภาพดีดังเดิม ให้ถือเป็นค่าใช้จ่ายในงวดบัญชี เช่น การเปลี่ยนน้ำมันเครื่องหล่อลื่น การเปลี่ยนอะไหล่รถยนต์ตามอายุการใช้งาน เป็นต้น บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชี (ระบุประเภทค่าใช้จ่าย) xxx
เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

3. กรณีที่สหกรณ์ใช้ประโยชน์จากที่ดินหรืออาคารแล้ว ต่อมามีการก่อสร้างสิ่งสาธารณูปโภคเพิ่มเติมในภายหลัง เช่น ทางเดินเท้า ลานจอดรถ ท่อประปา ท่อระบายน้ำ ให้บันทึกจำนวนเงินที่จ่ายไปนั้นเป็นค่าปรับปรุงที่ดินหรืออาคาร (ตามแต่กรณี) และให้ตัดจ่ายตามอายุการใช้งาน

การตีราคาใหม่

สหกรณ์อาจตีราคาที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ใหม่ได้ตามราคาตลาดซึ่งถือเป็นมูลค่ายุติธรรมที่ได้จากการประเมินราคาโดยผู้ประเมินราคาที่มีความเชี่ยวชาญและเชื่อถือได้ โดยมีการจัดทำหลักฐานขึ้นไว้ให้ชัดเจน ซึ่งการตีราคาใหม่นี้สหกรณ์จะต้องตีราคาที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ทุกรายการที่จัดอยู่ในประเภทเดียวกันกับรายการที่ตีราคาใหม่พร้อมกัน เพื่อมิให้มีการเลือกตีราคาเฉพาะบางรายการ และเพื่อมิให้มูลค่าของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ที่แสดงอยู่ในงบการเงินมีทั้งราคาทุนและราคาที่ตีใหม่ในเวลาต่าง ๆ ปะปนกัน ทั้งนี้ ระยะเวลาของการพิจารณาตีราคาใหม่แต่ละครั้งต้องไม่ต่ำกว่า 5 ปี

ในการตีราคาที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ใหม่ ให้สหกรณ์ปรับราคาตามบัญชีสุทธิให้เท่ากับ มูลค่ายุติธรรม ซึ่งผลของการตีราคาใหม่อาจทำให้สินทรัพย์มีมูลค่าเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ได้ โดยในแต่ละกรณีมีวิธีปฏิบัติ ดังนี้

การตีราคาสินทรัพย์ใหม่ทำให้สินทรัพย์มีมูลค่าเพิ่มขึ้น

ให้สหกรณ์บันทึกราคาตามบัญชีสินทรัพย์ที่เพิ่มขึ้นจากการตีราคาใหม่ไว้ในบัญชี
“ส่วนเกินทุนจากการตีราคาสินทรัพย์” บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชี (ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชีส่วนเกินทุนจากการตีราคา (ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

หากสินทรัพย์ได้เคยมีการตีราคาเพิ่มขึ้นและได้เครดิตไว้ในบัญชีส่วนเกินทุนจากการตีราคาสินทรัพย์แล้ว ต่อมามีการตีราคาลดลง ให้นำส่วนที่ลดลงจากการตีราคาใหม่ไปหักออกจากบัญชีส่วนเกินทุนจากการตีราคาสินทรัพย์ได้ไม่เกินจำนวนที่เคยตีราคาเพิ่มสำหรับสินทรัพย์ชนิดเดียวกัน ส่วนที่เกินถือเป็นค่าใช้จ่ายของงวดที่มีการตีราคาลดลงนั้น บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีส่วนเกินทุนจากการตีราคา..... (ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

บัญชีขาดทุนจากการตีราคา..... (ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชี..... (ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

การตีราคาสินทรัพย์ใหม่ทำให้สินทรัพย์มีมูลค่าลดลง

หากสหกรณ์มีการตีราคาที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ลดลงโดยสหกรณ์ยังไม่เคยมีการตีราคาสินทรัพย์เพิ่มขึ้น ให้สหกรณ์ปฏิบัติดังนี้

- ถ้าเป็นสินทรัพย์ประเภทที่ไม่ต้องคิดค่าเสื่อมราคา ได้แก่ ที่ดิน ให้ปรับลดยอดมูลค่าสินทรัพย์ลง โดยให้รับรู้มูลค่าที่ลดลงนั้นเป็นค่าใช้จ่ายทันทีในปีที่มีการตีราคาสินทรัพย์ลดลง บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีขาดทุนจากการตีราคาที่ดิน xxx

เครดิต บัญชีที่ดิน xxx

- ถ้าเป็นสินทรัพย์ประเภทที่ต้องคิดค่าเสื่อมราคา และใช้ราคาตลาดเป็นเกณฑ์ในการตีราคา ให้เพิ่มยอดค่าเสื่อมราคาสะสมให้มีจำนวนเท่ากับที่จะทำให้ราคาตามบัญชีของสินทรัพย์เท่ากับราคาที่ตีใหม่ (กรณีบันทึกค่าเสื่อมราคาไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม) หรือลดมูลค่าคงเหลือตามบัญชีของสินทรัพย์ลงให้เหลือเท่ากับราคาที่ตีใหม่ (กรณีบันทึกค่าเสื่อมราคาหักจากบัญชีสินทรัพย์) และบันทึกบัญชีขาดทุนจากการตีราคาสินทรัพย์ ดังนี้

เดบิต บัญชีขาดทุนจากการตีราคา..... (ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม - (ระบุประเภทสินทรัพย์) หรือ xxx

บัญชี (ระบุประเภทสินทรัพย์)

หากสินทรัพย์ได้เคยมีการตีราคาลดลงและสหกรณ์ได้รับรู้ผลขาดทุนจากการตีราคาสินทรัพย์เป็นค่าใช้จ่ายในงวดบัญชีก่อนแล้ว ต่อมาหากมีการตีราคาเพิ่ม ส่วนเพิ่มจากการตีราคาใหม่ให้รับรู้เป็นรายได้ไม่เกินจำนวนที่เคยตีราคาลดลงซึ่งได้บันทึกเป็นค่าใช้จ่ายในงวดก่อน สำหรับส่วนที่เกินกว่าจำนวนที่เคยตีราคาลดลงให้บันทึกไว้ในบัญชี “ส่วนเกินทุนจากการตีราคาสินทรัพย์” ดังนี้

เดบิต บัญชี..... (ระบุประเภทสินทรัพย์)

xxx

เครดิต บัญชีกำไรจากการตีราคา.....(ระบุประเภทสินทรัพย์)

xxx

บัญชีส่วนเกินทุนจากการตีราคา...(ระบุประเภทสินทรัพย์)

xxx

กรณีที่มีการตีราคาใหม่สำหรับสินทรัพย์ประเภทที่ไม่ต้องคิดค่าเสื่อมราคา เช่น ที่ดิน

บัญชีส่วนเกินทุนจากการตีราคาสินทรัพย์จะถูกโอนปิดไปเมื่อมีการนำสินทรัพย์ดังกล่าวออกขาย

สำหรับส่วนเกินทุนจากการตีราคาสินทรัพย์ให้โอนไปยังบัญชีทุนสำรอง ตามส่วนที่ถือเป็นรายการที่เกิดขึ้นแล้วเมื่อมีการใช้สินทรัพย์นั้น โดยจำนวนของส่วนเกินทุนที่ถือเป็นรายการที่เกิดขึ้นแล้วคำนวณจากผลต่างระหว่างค่าเสื่อมราคาที่ยังค้างตามบัญชีที่ตีใหม่ กับค่าเสื่อมราคาที่ยังค้างตามราคาทุนเดิม

ที่ดินได้รับแทนการชำระหนี้

ในกรณีที่สหกรณ์รับชำระหนี้จากลูกหนี้ด้วยที่ดิน ให้คณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์พิจารณาความเหมาะสมโดยจัดให้มีการสำรวจและประเมินราคาที่ดินก่อนการรับชำระหนี้ และหากพิจารณาเห็นสมควรรับชำระหนี้จากลูกหนี้ด้วยที่ดินแล้ว ในการปฏิบัติทางบัญชีให้สหกรณ์บันทึกมูลค่าที่ดินที่ได้รับแทนการชำระหนี้ด้วยมูลค่ายุติธรรม ซึ่งหมายถึงราคาที่ประเมินโดยสำนักงานที่ดินจังหวัดหรือกรมที่ดิน ทั้งนี้เพื่อให้ราคาดังกล่าวเป็นราคาที่ยอมรับและเชื่อถือได้ สำหรับการนำมูลค่าที่ดินไปหักจากหนี้คงค้างให้พิจารณาตามข้อตกลงที่ได้กระทำขึ้นระหว่างสหกรณ์และสมาชิก หากระบุว่าการรับชำระหนี้ด้วยที่ดินถือเป็นการชำระหนี้ที่ยังมีภาระผูกพันอยู่ กล่าวคือ การรับชำระหนี้ด้วยที่ดินอาจมีทั้งกรณีที่ราคาประเมินของที่ดินสูงหรือต่ำกว่าเงินค้างชำระทั้งสิ้น ซึ่งจะมีผลทำให้สหกรณ์ต้องจ่ายเงินคืนให้กับลูกหนี้หรือลูกหนี้รายดังกล่าวยังคงมีหนี้คงเหลือที่สหกรณ์จะต้องดำเนินการเรียกเก็บต่อไปนั้น ในแต่ละกรณีให้ปฏิบัติดังนี้

(1) กรณีราคาประเมินของที่ดินที่ได้รับแทนการชำระหนี้สูงกว่าจำนวนเงินตามบัญชีของเงินค้างชำระทั้งสิ้น ให้สหกรณ์โอนปิดบัญชีที่เกี่ยวข้องกับเงินค้างชำระทั้งหมด พร้อมกับบันทึก “ที่ดินแทนการชำระหนี้รอจำหน่าย” ด้วยมูลค่ายุติธรรม ผลต่างที่เกิดขึ้นให้บันทึกไว้ในบัญชี “เงินรอจ่ายคืน” ดังนี้

เดบิต	บัญชีที่ดินแทนการชำระหนี้ร่อจำหน่าย	xxx
เครดิต	บัญชี..... (ระบุประเภทลูกหนี้)	xxx
	บัญชีดอกเบียค้ำรับ	xxx
	บัญชี..... (ระบุประเภทเงินค้ำรับ)	xxx
	บัญชีดอกเบียรับประจำปี	xxx
	บัญชีเงินร่อยจ่ายคืน	xxx

(2) กรณีราคาประเมินของที่ดินที่ได้รับแทนการชำระหนี้ต่ำกว่าจำนวนเงินตามบัญชีของเงินค้ำชำระทั้งสิ้น ให้สหกรณ์บันทึกที่ดินที่ได้รับแทนการชำระหนี้ด้วยมูลค่ายุติธรรมเช่นเดียวกับกรณีข้างต้น และบันทึกการรับชำระหนี้ตามลำดับคือ ค่าปรับค้ำรับ ดอกเบียค้ำรับ ดอกเบียรับประจำปี และต้นเงินค้ำชำระ สำหรับเงินค้ำชำระส่วนที่เหลือให้สหกรณ์ดำเนินการเรียกเก็บจากลูกหนี้ต่อไป หรือหากสหกรณ์พิจารณาแล้วเห็นว่าเงินค้ำชำระส่วนที่เหลือไม่สามารถเรียกเก็บได้ก็ให้ประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญเต็มจำนวน และเสนอที่ประชุมใหญ่เพื่อขออนุมัติตัดเป็นหนี้สูญต่อไป การบันทึกบัญชีในแต่ละขั้นตอนเป็นดังนี้

- เมื่อรับชำระหนี้ด้วยที่ดิน

เดบิต	บัญชีที่ดินแทนการชำระหนี้ร่อจำหน่าย	xxx
เครดิต	บัญชีค่าปรับค้ำรับ	xxx
	บัญชี..... (ระบุประเภทเงินค้ำรับอื่น ๆ)	xxx
	บัญชีดอกเบียค้ำรับ	xxx
	บัญชีดอกเบียรับประจำปี	xxx
	บัญชี.... (ระบุประเภทลูกหนี้)	xxx

- การประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ และการขออนุมัติให้ตัดเป็นหนี้สูญให้ดำเนินการตามคำแนะนำกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับลูกหนี้ พ.ศ. 2547

(3) ในปีที่สหกรณ์สามารถขายที่ดินที่ได้รับแทนการชำระหนี้ได้ ให้โอนปิดบัญชี “ที่ดินแทนการชำระหนี้ร่อจำหน่าย” ไปยังบัญชี “กำไร / ขาดทุนจากการจำหน่ายสินทรัพย์” ดังนี้

เดบิต	บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)	xxx
	บัญชีขาดทุนจากการจำหน่ายสินทรัพย์ (กรณีมีผลขาดทุน)	xxx
เครดิต	บัญชีที่ดินแทนการชำระหนี้ร่อจำหน่าย	xxx
	บัญชีกำไรจากการจำหน่ายสินทรัพย์ (กรณีมีผลกำไร)	xxx

(4) หากสหกรณ์นำที่ดินที่ได้รับแทนการชำระหนี้มาใช้ในการดำเนินงาน ให้โอนปิดบัญชี “ที่ดินแทนการชำระหนี้หรือจำหน่าย” ไปยังบัญชี “ที่ดิน” ดังนี้

เดบิต บัญชีที่ดิน

xxx

เครดิต บัญชีที่ดินแทนการชำระหนี้หรือจำหน่าย

xxx

ที่ดินรอการโอนเปลี่ยนสิทธิ์

กรณีสหกรณ์ได้ที่ดินมาโดยที่ดินนั้นเป็นที่ดินซึ่งในเอกสารสิทธิ์ระบุชื่อบุคคลภายนอกเป็นเจ้าของสิทธิ์แต่นำมามอบให้หรือทำนิติกรรมซื้อขายกับสหกรณ์และสามารถโอนเปลี่ยนมือให้สหกรณ์เป็นเจ้าของสิทธิ์ได้โดยมีเงื่อนไข เช่น เอกสารสิทธิ์ น.ส.3 จะโอนเปลี่ยนมือได้เมื่อทางราชการได้ประกาศคำขอโอนเปลี่ยนมือนั้นมีกำหนด 30 วันและไม่มีผู้คัดค้าน เอกสารสิทธิ์ น.ส.3 ก. ซึ่งระบุวันที่รับสิทธิ์หลังวันที่ 1 ธันวาคม 2497 จะโอนเปลี่ยนมือได้เมื่อพ้นกำหนด 10 ปี เป็นต้น ให้ปฏิบัติดังนี้

- หากสหกรณ์ได้รับบริจาคในช่วงก่อนพ้นกำหนดตามเงื่อนไข ให้บันทึกไว้ในบัญชี “ที่ดินรอการโอนเปลี่ยนสิทธิ์” บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีที่ดินรอการโอนเปลี่ยนสิทธิ์

xxx

เครดิต บัญชีทุนสำรอง

xxx

เมื่อพ้นเวลาที่กำหนดในเงื่อนไขและมีการโอนเปลี่ยนมือให้สหกรณ์เป็นเจ้าของแล้ว ให้โอนปิดบัญชีที่ดินรอการโอนเปลี่ยนสิทธิ์ไปยังบัญชี “ที่ดิน” ในกรณีที่ดินนั้นนำมาใช้ในการดำเนินงาน หรือโอนไปบัญชี “ที่ดินเพื่อรอการใช้ประโยชน์” ในกรณีที่ดินนั้นยังมิได้นำมาใช้ในการดำเนินงาน บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีที่ดิน/ที่ดินเพื่อรอการใช้ประโยชน์ (ตามแต่กรณี) xxx

เครดิต บัญชีที่ดินรอการโอนเปลี่ยนสิทธิ์

xxx

- หากสหกรณ์ซื้อต่อจากบุคคลภายนอกเจ้าของสิทธิ์เดิมในช่วงก่อนพ้นกำหนดตามเงื่อนไข เมื่อจ่ายเงินให้บันทึกไว้ในบัญชี “เงินจ่ายล่วงหน้าค่าที่ดินรอการโอนเปลี่ยนสิทธิ์” บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีเงินจ่ายล่วงหน้าค่าที่ดินรอการโอนเปลี่ยนสิทธิ์

xxx

เครดิต บัญชีเงินสด / เงินฝากธนาคาร(ตามแต่กรณี)

xxx

เมื่อพ้นเวลาที่กำหนดในเงื่อนไขและมีการโอนเปลี่ยนมือให้สหกรณ์เป็นเจ้าของแล้ว ให้โอนปิดบัญชีเงินจ่ายล่วงหน้าค่าที่ดินรอการโอนเปลี่ยนสิทธิ์ไปยังบัญชี “ที่ดิน” หรือ “ที่ดินรอการใช้ประโยชน์” ในทำนองเดียวกับกรณีข้างต้น บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีที่ดิน/ที่ดินเพื่อรอการใช้ประโยชน์ (ตามแต่กรณี) xxx

เครดิต บัญชีเงินจ่ายล่วงหน้าค่าที่ดินรอการโอนเปลี่ยนสิทธิ์

xxx

อนึ่ง หากสหกรณ์มีการก่อสร้างหรือพัฒนาปรับปรุงซึ่งทำให้เกิดสินทรัพย์ติดอยู่กับที่ดิน ที่รอการโอนเปลี่ยนสิทธิ์ซึ่งนำมาใช้ในการดำเนินงานในปีบัญชีปัจจุบัน แม้ว่าจะอยู่ระหว่างช่วงเวลาเพื่อรอการโอนเปลี่ยนสิทธิ์ ให้บันทึกสินทรัพย์แต่ละประเภทที่ก่อสร้างหรือพัฒนาปรับปรุงติดอยู่กับที่ดินดังกล่าว โดยแยกตามแต่ละประเภทสินทรัพย์นั้น เช่น อาคาร ราง เป็นต้น

ค่าเสื่อมราคา

ในแต่ละรอบปีทางบัญชีสหกรณ์จะต้องคำนวณค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ให้สอดคล้องกับสภาพการใช้งานและใกล้เคียงกับความเป็นจริง โดยสหกรณ์สามารถคำนวณค่าเสื่อมราคาได้ 2 วิธี คือ

1. วิธีเส้นตรง (Straight line Method)
2. วิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี (Sum of the years' Digits Method)

การคำนวณค่าเสื่อมราคาโดยวิธีเส้นตรง

เป็นการคำนวณค่าเสื่อมราคาตามอัตราร้อยละของราคาทุนของอาคารและอุปกรณ์ ซึ่งอัตราค่าเสื่อมราคาให้คิดเป็นร้อยละต่อปีตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ดังนี้

- อาคารถาวร ราง เครื่องสีข้าว	ร้อยละ	5 - 10
- เรือข้าว	ร้อยละ	5 - 15
- เรือยนต์และอุปกรณ์เรือ	ร้อยละ	10 - 15
- อุปกรณ์ราง เครื่องจักร เครื่องยนต์		
ครุภัณฑ์และอุปกรณ์สำนักงาน	ร้อยละ	10 - 20
- รถยนต์ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์	ร้อยละ	20 - 25

การคำนวณค่าเสื่อมราคาด้วยวิธีเส้นตรงนี้ หากอาคารและอุปกรณ์มีอายุการใช้งานไม่เต็มปี ให้คำนวณตามระยะเวลาเป็นวันนับจากวันที่อาคารและอุปกรณ์นั้นพร้อมจะใช้งาน โดยคำนวณตามอัตราข้างต้นและนับ 1 ปีมี 365 วัน อย่างไรก็ตามกรณีที่สหกรณ์ใช้คอมพิวเตอร์ในการประมวลผลทางบัญชีและถือจำนวนวันตามปีปฏิทิน จำนวนวันที่ใช้ในการคำนวณค่าเสื่อมราคาตามกรณีนี้ก็อาจถือใช้ตามปีปฏิทินโดยอนุโลม

การคำนวณค่าเสื่อมราคาโดยวิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี

เป็นการคำนวณค่าเสื่อมราคาโดยประมาณอายุการใช้งานของอาคารและอุปกรณ์ แล้วคำนวณตามอัตราส่วนอายุการใช้งานของแต่ละปี วิธีนี้จะใช้สำหรับอาคารและอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพการใช้งานสูงในระยะแรกและประโยชน์ที่ให้ในระยะหลังไม่แน่นอน หรือถ้าใช้งานไปนานอาจเกิดค่าซ่อมแซมมาก อย่างไรก็ตามในการคำนวณค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ด้วยวิธีนี้ระยะเวลาที่ตัดจ่ายต้องไม่เกินกว่าการคำนวณค่าเสื่อมราคาด้วยวิธีเส้นตรงสำหรับอาคารและอุปกรณ์ประเภทเดียวกัน

ในการคำนวณค่าเสื่อมราคาด้วยวิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี ให้นำอายุการใช้งานที่มีอยู่ในปีแรก บวกอายุการใช้งานที่เหลืออยู่ในปีต่อ ๆ ไปทุกปี ผลลัพธ์ คือตัวส่วน สำหรับตัวเศษคือ อายุการใช้งานที่เหลืออยู่ในแต่ละปีนั้น

อนึ่ง ในการคำนวณค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ หากสหกรณ์เลือกใช้วิธีการคำนวณค่าเสื่อมราคาวิธีใดแล้ว จะต้องใช้วิธีนั้นอย่างสม่ำเสมอตลอดอายุการใช้งานของอาคารและอุปกรณ์นั้น และเมื่อคำนวณค่าเสื่อมราคาถึงงวดสุดท้ายแล้วให้คงเหลือมูลค่าอาคารและอุปกรณ์ไว้ 1 บาท ต่อหน่วย จนกว่าอาคารและอุปกรณ์นั้นจะสิ้นสภาพหรือดัดบัญชี โดยเมื่ออาคารและอุปกรณ์สิ้นสภาพหรือไม่สามารถนำมาใช้งานได้อีกต่อไป ให้ตัดมูลค่าคงเหลือของอาคารและอุปกรณ์ออกจากบัญชีโดยให้บันทึกไว้ในบัญชี “ค่าเสื่อมราคา”

อย่างไรก็ตาม เมื่อสหกรณ์เลือกใช้วิธีการคิดค่าเสื่อมราคาสำหรับอาคารและอุปกรณ์ประเภทใดประเภทหนึ่งแล้ว ต่อมาหากสหกรณ์ซื้อสินทรัพย์ประเภทเดิมเพิ่มเติมอีก สหกรณ์อาจพิจารณาเปลี่ยนวิธีการคิดค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ที่ซื้อเพิ่มเติมได้ถ้าเห็นว่าวิธีการคิดค่าเสื่อมราคาตามวิธีใหม่จะสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของการใช้งานและประโยชน์ที่ได้รับได้ชัดเจนขึ้นและถูกต้องตรงตามข้อเท็จจริง โดยสหกรณ์ต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการคิดค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ที่ซื้อเพิ่มเติมไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงินด้วย

การปฏิบัติทางบัญชีสำหรับค่าเสื่อมราคาที่สามารถได้ให้แสดงไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสมของอาคารและอุปกรณ์แยกตามประเภทของอาคารและอุปกรณ์ที่เกิดค่าเสื่อมราคานั้น หรือนำไปหักในบัญชีอาคารและอุปกรณ์ประเภทที่เกิดค่าเสื่อมราคานั้นโดยตรง และบันทึกรายการค่าเสื่อมราคาไว้ในทะเบียนสินทรัพย์ด้วย สำหรับสหกรณ์ที่จัดตั้งใหม่ นับตั้งแต่วันถัดจากวันที่ประกาศไว้ในทำยระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 คือ ตั้งแต่วันที่ 4 กันยายน 2542 เป็นต้นไป ค่าเสื่อมราคาที่สามารถได้ให้แสดงไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสมเท่านั้น การบันทึกบัญชีจึงเป็นดังนี้

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคา - ... (ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชี..... (ระบุประเภทสินทรัพย์) หรือ xxx

บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม -(ระบุประเภทสินทรัพย์)

การคำนวณค่าเสื่อมราคาในกรณีที่ภายหลังการได้สินทรัพย์มาแล้วมีรายจ่ายที่ทำให้มูลค่าสินทรัพย์เพิ่มขึ้น

1. กรณีที่มีการจ่ายค่าใช้จ่ายเพื่อปรับปรุงสินทรัพย์ให้มีสภาพดีขึ้นโดยไม่เพิ่มอายุการใช้งาน ซึ่งสหกรณ์ได้บันทึกจำนวนเงินที่จ่ายไปนั้นไว้เป็นส่วนหนึ่งของราคาทุนสินทรัพย์ ให้สหกรณ์คิดค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ส่วนที่ปรับปรุง โดยคำนวณตามอายุการใช้งานคงเหลือของสินทรัพย์เดิม

2. กรณีจ่ายค่าใช้จ่ายเพื่อปรับปรุงสินทรัพย์ให้มีสภาพดีขึ้น และอายุการใช้งานเพิ่มขึ้น จากเดิม ให้บันทึกจำนวนเงินที่จ่ายไปนั้นเป็นส่วนหนึ่งของราคาทุนสินทรัพย์ (กรณีบันทึกค่าเสื่อมราคา โดยหักจากสินทรัพย์โดยตรง) หรือโอนลดยอดค่าเสื่อมราคาสะสมตามจำนวนเงินดังกล่าว (กรณีบันทึกค่าเสื่อมราคาในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม) แล้วจึงคำนวณค่าเสื่อมราคาของสินทรัพย์นั้นตามอายุการใช้งาน คงเหลือที่เปลี่ยนไป

การเลิกใช้สินทรัพย์

สหกรณ์อาจเลิกใช้สินทรัพย์ในกรณีต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. สินทรัพย์หมดอายุการใช้งาน
2. สินทรัพย์ยังไม่หมดอายุการใช้งาน
3. สินทรัพย์สูญหายหรือได้รับความเสียหายก่อนหมดอายุการใช้งาน

กรณีสินทรัพย์หมดอายุการใช้งาน

เมื่อสินทรัพย์หมดอายุการใช้งานแล้ว และสหกรณ์ต้องการตัดจ่ายสินทรัพย์นั้นออกจากบัญชี เนื่องจากไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไปได้อีก ให้ปฏิบัติดังนี้

1. ถ้าสินทรัพย์ที่เลิกใช้ไม่มีราคาซาก ในปีที่เลิกใช้ ให้คิดค่าเสื่อมราคาจนหมดมูลค่าของสินทรัพย์ที่เลิกใช้ โดย

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคา -(ระบบประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชี(ระบุประเภทสินทรัพย์) หรือ xxx

บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม -(ระบบประเภทสินทรัพย์)

นอกจากนี้ หากสหกรณ์ใช้วิธีบันทึกค่าเสื่อมราคาไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม ให้โอนปิดบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสมที่เกิดขึ้นทั้งหมดของสินทรัพย์ที่เลิกใช้ไปยังบัญชีสินทรัพย์ที่เลิกใช้ ดังนี้

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม -(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชี(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

2. ถ้าสินทรัพย์ที่เลิกใช้มีมูลค่าซากคงเหลืออยู่ กรณีนี้จะเกิดผลขาดทุนจากการเลิกใช้สินทรัพย์เท่ากับราคาซาก ให้โอนปิดบัญชีสินทรัพย์ที่เลิกใช้ด้วยราคาทุน และค่าเสื่อมราคาสะสมที่เกิดขึ้นทั้งหมดของสินทรัพย์ที่เลิกใช้ (กรณีบันทึกค่าเสื่อมราคาไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม) ผลต่างที่เกิดขึ้นคือมูลค่าซากของสินทรัพย์ที่สหกรณ์ไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อีก ให้บันทึกไว้ในบัญชี “ขาดทุนจากการเลิกใช้สินทรัพย์” ถือเป็นค่าใช้จ่าย หรือกรณีที่สหกรณ์บันทึกค่าเสื่อมราคาหักจากสินทรัพย์โดยตรง ให้โอนปิดบัญชีสินทรัพย์ที่เลิกใช้ด้วยยอดคงเหลือตามบัญชี (ซึ่งมีจำนวนเท่ากับราคาซาก) ไปยังบัญชี “ขาดทุนจากการเลิกใช้สินทรัพย์” บันทึกบัญชีโดย

เดบิต	บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม -(ระบุประเภทสินทรัพย์)	xxx
	(กรณีบันทึกค่าเสื่อมราคาไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม)	
	บัญชีขาดทุนจากการเลิกใช้สินทรัพย์	xxx
เครดิต	บัญชี..... (ระบุประเภทสินทรัพย์)	xxx

- หากขายซากได้ ให้บันทึกจำนวนเงินที่ได้จากการขาย ดังนี้

(ก) ถ้าขายซากได้ในปีเดียวกับปีที่เลิกใช้สินทรัพย์ จำนวนเงินที่ขายซากได้ให้นำไปลดยอดขาดทุนจากการเลิกใช้สินทรัพย์ แต่ถ้าขายได้ในราคาสูงกว่าราคาซากให้นำจำนวนเงินที่ได้รับไปลดยอดขาดทุนจากการเลิกใช้สินทรัพย์จนหมดเสียก่อน สำหรับจำนวนเงินส่วนที่เหลือให้นำไปบันทึกไว้ในบัญชี “กำไรจากการจำหน่ายสินทรัพย์” บันทึกบัญชีโดย

เดบิต	บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)	xxx
	เครดิต บัญชีขาดทุนจากการเลิกใช้สินทรัพย์	xxx
	บัญชีกำไรจากการจำหน่ายสินทรัพย์ (ถ้ามี)	xxx
	บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี)	xxx

(ข) ถ้าขายซากได้ในปีถัดจากปีที่เลิกใช้สินทรัพย์ จำนวนเงินที่ขายซากได้ให้นำไปบันทึกไว้ในบัญชี “กำไรจากการจำหน่ายสินทรัพย์” บันทึกบัญชีโดย

เดบิต	บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี)	xxx
	เครดิต บัญชีกำไรจากการจำหน่ายสินทรัพย์	xxx
	บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี)	xxx

กรณีสินทรัพย์ยังไม่หมดอายุการใช้งาน

1. ถ้าเลิกใช้เป็นการถาวร

1.1 ให้บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับสินทรัพย์ที่เลิกใช้ไว้ในทะเบียนคุมสินทรัพย์ ได้แก่ วัน เดือน ปี ที่เลิกใช้

1.2 ให้คำนวณค่าเสื่อมราคาตามปกติต่อไปจนกว่าจะสามารถจำหน่ายสินทรัพย์ที่เลิกใช้นั้นได้ ค่าเสื่อมราคาที่คำนวณได้ให้ถือเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคา -(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชี..... (ระบุประเภทสินทรัพย์ที่เลิกใช้) หรือ xxx

บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม -(ระบุประเภทสินทรัพย์ที่เลิกใช้)

1.3 เมื่อจำหน่ายสินทรัพย์ที่เลิกใช้ได้ ให้คิดค่าเสื่อมราคาตั้งแต่วันต้นปีบัญชีจนถึงวันจำหน่ายสินทรัพย์ แล้วโอนปิดบัญชีสินทรัพย์ที่เลิกใช้ และค่าเสื่อมราคาสะสม ผลต่างที่เกิดขึ้นระหว่างจำนวนเงินที่ได้รับจากการจำหน่ายกับมูลค่าตามบัญชีให้บันทึกไว้ในบัญชี “ กำไร(ขาดทุน)จากการจำหน่ายสินทรัพย์ ”

1.3.1 กรณีสหกรณ์บันทึกค่าเสื่อมราคาหักจากสินทรัพย์โดยตรง

ให้โอนปิดบัญชีสินทรัพย์ที่จำหน่ายได้ด้วยราคาตามบัญชี พร้อมกับบันทึกจำนวนเงินที่ได้รับจากการจำหน่าย และผลต่างที่เกิดขึ้น ดังนี้

เดบิต บัญชีเงินสด / เงินฝากธนาคาร(ตามแต่กรณี) xxx

บัญชีขาดทุนจากการจำหน่ายสินทรัพย์(กรณีมีผลขาดทุน) xxx

เครดิต บัญชี...(ระบุประเภทสินทรัพย์ที่เลิกใช้ด้วยราคาตามบัญชี) xxx

บัญชีกำไรจากการจำหน่ายสินทรัพย์(กรณีมีผลกำไร) xxx

บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี) xxx

1.3.2 กรณีสหกรณ์บันทึกค่าเสื่อมราคาไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม

ให้โอนปิดบัญชีสินทรัพย์ที่จำหน่ายได้ด้วยราคาทุน และบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสมที่เกิดขึ้นทั้งหมดของสินทรัพย์ที่จำหน่ายได้ พร้อมกับบันทึกจำนวนเงินที่ได้รับจากการจำหน่าย และผลต่างที่เกิดขึ้น ดังนี้

เดบิต บัญชีเงินสด / เงินฝากธนาคาร(ตามแต่กรณี) xxx

บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม -(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

บัญชีขาดทุนจากการจำหน่ายสินทรัพย์(กรณีมีผลขาดทุน) xxx

เครดิต บัญชี...(ระบุประเภทสินทรัพย์ที่เลิกใช้ด้วยราคาทุน) xxx

บัญชีกำไรจากการจำหน่ายสินทรัพย์(กรณีมีผลกำไร) xxx

บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี) xxx

2. ถ้าเลิกใช้เป็นการชั่วคราว

ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับกรณีเลิกใช้เป็นการถาวร แต่ค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ที่เลิกใช้ที่คำนวณได้ตั้งแต่วันต้นปีบัญชีถึงวันที่เลิกใช้ให้ถือเป็นค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจหรือค่าใช้จ่ายดำเนินงาน ต่อมาเมื่อนำสินทรัพย์กลับมาใช้งานอีกครั้งหนึ่งให้เริ่มคิดค่าเสื่อมราคาตั้งแต่วันที่เริ่มใช้ถึงวันสิ้นปีบัญชีโดยค่าเสื่อมราคาที่คำนวณได้ให้ถือเป็นต้นทุนการผลิตหรือค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจนั้น ๆ หรือค่าใช้จ่ายดำเนินงานตามแต่กรณี ขึ้นอยู่กับสินทรัพย์นั้นว่าเป็นสินทรัพย์ที่ใช้เพื่อการใด

กรณีสินทรัพย์สูญหายหรือได้รับความเสียหายก่อนหมดอายุการใช้งาน

สหกรณ์ไม่ได้ทำประกันภัยสินทรัพย์

1. ถ้าสินทรัพย์สูญหายหรือได้รับความเสียหายโดยสิ้นเชิง

หากสินทรัพย์ของสหกรณ์สูญหายหรือได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติโดยสิ้นเชิง และสหกรณ์ไม่ได้ทำประกันภัยสินทรัพย์นั้นไว้ ให้สหกรณ์รับรู้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นในราคาตามบัญชี (ราคาทุนของสินทรัพย์หักค่าเสื่อมราคาสะสม) ของอาคารและอุปกรณ์ที่สูญหายหรือได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติ โดยถือเป็นค่าใช้จ่ายทั้งจำนวนในปีที่ได้รับความเสียหาย บันทึกไว้ในบัญชี “ ค่าเสียหายจากสินทรัพย์(ระบุประเภทของภัยที่ได้รับ) ” โดยปฏิบัติทางบัญชีในขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1.1 คิดค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ที่สูญหายหรือได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติตั้งแต่วันต้นปีทางบัญชีถึงวันที่สินทรัพย์สูญหายหรือได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคา - ... (ระบุประเภทสินทรัพย์ที่เสียหาย) xxx

เครดิต บัญชี.....(ระบุประเภทสินทรัพย์ที่เสียหาย) หรือ xxx

บัญชี ค่าเสื่อมราคาสะสม -..... (ระบุประเภทสินทรัพย์ที่เสียหาย)

1.2 โอนปิดบัญชีสินทรัพย์ที่เลิกใช้ด้วยราคาทุน และค่าเสื่อมราคาสะสมทั้งหมดของสินทรัพย์ที่เลิกใช้ (กรณีบันทึกค่าเสื่อมราคาไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม) หรือโอนปิดบัญชีสินทรัพย์ที่เลิกใช้ด้วยราคาตามบัญชี (กรณีบันทึกค่าเสื่อมราคาหักจากสินทรัพย์โดยตรง) ผลต่างที่เกิดขึ้นให้บันทึกไว้ในบัญชี “ ค่าเสียหายจากสินทรัพย์(ระบุประเภทของภัยที่ได้รับ) ” บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเสียหายจากสินทรัพย์.....(ระบุประเภทของภัยที่ได้รับ) xxx

บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม - (ระบุประเภทสินทรัพย์ที่เลิกใช้) xxx

เครดิต บัญชี.....(ระบุประเภทสินทรัพย์ที่เลิกใช้) xxx

1.3 กรณีมีค่าใช้จ่ายอันเนื่องมาจากความเสียหายที่เกิดขึ้น เช่น ค่ารถถอน

ค่าขนย้าย เป็นต้น ให้บันทึกค่าใช้จ่ายดังกล่าวไว้ในบัญชี “ค่าเสียหายจากสินทรัพย์... (ระบุประเภทของ ภัยที่ได้รับ)” (กรณีจ่ายค่าใช้จ่ายในปีเดียวกับปีที่เกิดความเสียหาย) หรือบันทึกไว้เป็นค่าใช้จ่ายดำเนินงาน (กรณีจ่ายค่าใช้จ่ายในปีถัดจากปีที่เกิดความเสียหาย) นอกจากนี้ หากการจ่ายค่าใช้จ่ายดังกล่าวมีภาษีซื้อ เกิดขึ้น ให้พิจารณาว่าสหกรณ์สามารถขอคืนภาษีได้หรือไม่ ถ้าสามารถขอคืนได้ ให้บันทึกจำนวนเงิน ภาษีนั้นไว้ในบัญชี “ภาษีซื้อ” แต่ถ้าไม่สามารถขอคืนได้ ให้บันทึกจำนวนเงินภาษีรวมไว้ในบัญชี “ค่าเสียหาย จากสินทรัพย์...(ระบุประเภทของภัยที่ได้รับ)” หรือบัญชี “ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน” (ตามแต่กรณี) บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเสียหายจากสินทรัพย์(ระบุประเภทของภัยที่ได้รับ)หรือ xxx

บัญชี.....(ระบุประเภทค่าใช้จ่าย)

บัญชีภาษีซื้อ (ถ้ามี) xxx

เครดิต บัญชีเงินสด / เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

1.4 ถ้าสหกรณ์สามารถขายซากสินทรัพย์ที่ได้รับความเสียหายได้ ให้บันทึกจำนวน เงินที่ได้รับไว้เป็นรายได้อื่น บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีเงินสด / เงินฝากธนาคาร(ตามแต่กรณี) xxx

เครดิต บัญชีรายได้อื่น xxx

บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี) xxx

2. ถ้าสินทรัพย์ได้รับความเสียหายเป็นบางส่วน

ในกรณีสินทรัพย์ได้รับความเสียหายบางส่วน และสหกรณ์ได้จ่ายค่าซ่อมแซมไป เพื่อให้สามารถใช้งานได้ต่อไป ให้ปฏิบัติดังนี้

2.1 ให้ประเมินราคาสินทรัพย์ที่ได้รับความเสียหายนั้นว่ามีมูลค่าคงเหลือเท่าใด แล้วปรับปรุงบัญชีให้มีมูลค่าคงเหลือเท่ากับราคาที่ประเมิน โดยบันทึกผลต่างที่เกิดขึ้นไว้ในบัญชี “ค่าเสียหายจากสินทรัพย์.....(ระบุประเภทของภัยที่ได้รับ)” บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเสียหายจากสินทรัพย์...(ระบุประเภทของภัยที่ได้รับ) xxx

เครดิต บัญชี...(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

2.2 หากสหกรณ์ซ่อมแซมสินทรัพย์ที่เสียหายให้สามารถใช้งานได้ต่อไป ให้บันทึก จำนวนเงินค่าซ่อมแซมไว้ในบัญชี “ ค่าเสียหายจากสินทรัพย์ (ระบุประเภทของภัยที่ได้รับ)” (กรณี จ่ายค่าใช้จ่ายในปีเดียวกับปีที่เกิดความเสียหาย) หรือบันทึกไว้เป็นค่าใช้จ่ายดำเนินงาน (กรณีจ่ายค่าใช้จ่าย ในปีถัดจากปีที่เกิดความเสียหาย) นอกจากนี้ หากการจ่ายค่าซ่อมแซมดังกล่าวมีภาษีซื้อเกิดขึ้น ให้ปฏิบัติ เช่นเดียวกับกรณีสินทรัพย์ได้รับความเสียหายโดยสิ้นเชิง

2.3 ให้คำนวณค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ที่ได้รับความเสียหายต่อไปตามอายุการใช้งานที่เหลือ ค่าเสื่อมราคาที่ยังคงได้ให้ถือเป็นต้นทุนการผลิต หรือค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจนั้น ๆ หรือค่าใช้จ่ายดำเนินงานตามแต่กรณี บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคา -(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชี..... (ระบุประเภทสินทรัพย์) หรือ xxx

บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม -(ระบุประเภทสินทรัพย์)

สหกรณ์ทำประกันภัยสินทรัพย์

สหกรณ์อาจจัดให้มีการประกันภัยสินทรัพย์เพื่อลดความเสี่ยงจากความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากภัยพิบัติต่าง ๆ โดยเมื่อมีความเสียหายตามที่กำหนดในกรมธรรม์ประกันภัย สหกรณ์จะได้รับเงินชดเชยจากบริษัทประกันภัยเป็นการทดแทน ซึ่งในการทำประกันภัยสินทรัพย์ สหกรณ์ต้องจ่ายเงินค่าเบี้ยประกันภัยเป็นรายปีและระยะเวลามักจะคาบเกี่ยวกับปีบัญชีถัดไป ดังนั้น เมื่อสิ้นปีทางบัญชี สหกรณ์จะต้องแยกจำนวนเงินที่จ่ายค่าเบี้ยประกันภัยออกเป็น ค่าเบี้ยประกันภัยจ่ายล่วงหน้าซึ่งถือเป็นสินทรัพย์ และค่าเบี้ยประกันภัยซึ่งถือเป็นค่าใช้จ่ายของงวดบัญชีนั้น ๆ สำหรับวิธีปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประกันภัยสินทรัพย์เป็นดังนี้

1. เมื่อจ่ายค่าเบี้ยประกันภัย บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเบี้ยประกันภัย หรือ xxx

บัญชีค่าเบี้ยประกันภัยจ่ายล่วงหน้า

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

- 2 เมื่อสิ้นปีทางบัญชีให้ปรับปรุงค่าเบี้ยประกันภัย/ค่าเบี้ยประกันภัยจ่ายล่วงหน้า โดยให้พิจารณาจำนวนเงินที่จ่ายค่าเบี้ยประกันภัยทั้งสิ้น แล้วแยกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นค่าเบี้ยประกันภัยของงวดบัญชีปัจจุบัน (ระยะเวลาตั้งแต่วันเริ่มต้นกรมธรรม์ถึงวันสิ้นปีทางบัญชี) และส่วนที่เป็นค่าเบี้ยประกันภัยจ่ายล่วงหน้าของงวดปีบัญชีถัดไป (ระยะเวลาตั้งแต่วันถัดจากวันสิ้นปีทางบัญชีจนถึงวันที่กรมธรรม์สิ้นสุดการคุ้มครอง) โดยให้คำนวณเป็นวัน

- กรณีจ่ายค่าเบี้ยประกันภัย และได้บันทึกบัญชีไว้เป็นค่าเบี้ยประกันภัย (ค่าใช้จ่าย) ทั้งจำนวน ให้ปรับปรุงค่าเบี้ยประกันภัยจ่ายล่วงหน้า(สินทรัพย์) ระยะเวลาตั้งแต่วันถัดจากวันสิ้นปีทางบัญชีถึงวันที่กรมธรรม์สิ้นสุด บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเบี้ยประกันภัยจ่ายล่วงหน้า xxx

เครดิต บัญชีค่าเบี้ยประกันภัย xxx

● กรณีจ่ายค่าเบี้ยประกันภัย และได้บันทึกบัญชีไว้เป็นค่าเบี้ยประกันภัยจ่ายล่วงหน้า (สินทรัพย์) ทั้งจำนวน ให้ปรับปรุงค่าเบี้ยประกันภัย (ค่าใช้จ่าย) ระยะเวลาตั้งแต่วันที่เริ่มต้นกรรมธรรม์ ถึงวันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเบี้ยประกันภัย xxx

เครดิต บัญชีค่าเบี้ยประกันภัยจ่ายล่วงหน้า xxx

3. ถ้าสินทรัพย์ที่ทำประกันภัยได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติ

3.1 สินทรัพย์ได้รับความเสียหายทั้งหมด ให้ปฏิบัติดังนี้

3.1.1 คิดค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ที่ได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติตั้งแต่วันที่ต้นปี ทางบัญชีถึงวันที่สินทรัพย์ได้รับความเสียหาย บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคา - ... (ระบุประเภทสินทรัพย์ที่เสียหาย) xxx

เครดิต บัญชี...(ระบุประเภทสินทรัพย์ที่เสียหาย) หรือ xxx

บัญชี ค่าเสื่อมราคาสะสม -...(ระบุประเภทสินทรัพย์ที่เสียหาย)

3.1.2 โอนปิดบัญชีสินทรัพย์ที่ได้รับความเสียหายด้วยราคาทุน และค่าเสื่อมราคาสะสมทั้งหมดของสินทรัพย์ที่เลิกใช้ (กรณีบันทึกค่าเสื่อมราคาไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม) หรือ โอนปิดบัญชีสินทรัพย์ที่เลิกใช้ด้วยราคาตามบัญชี (กรณีบันทึกค่าเสื่อมราคาหักจากสินทรัพย์โดยตรง) ผลต่างที่เกิดขึ้นให้บันทึกไว้ในบัญชี “ ค่าเสียหายจากสินทรัพย์.....(ระบุประเภทของภัยที่ได้รับ) ” บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเสียหายจากสินทรัพย์(ระบุประเภทของภัยที่ได้รับ) xxx

บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม - (ระบุประเภทสินทรัพย์ที่เลิกใช้) xxx

เครดิต บัญชี.....(ระบุประเภทสินทรัพย์ที่เลิกใช้) xxx

3.1.3 กรณีมีค่าใช้จ่ายอันเนื่องมาจากความเสียหายที่เกิดขึ้น เช่น ค่าเรือถอน ค่าขนย้าย เป็นต้น ให้บันทึกค่าใช้จ่ายดังกล่าวไว้ในบัญชี “ค่าเสียหายจากสินทรัพย์...(ระบุประเภทของภัยที่ได้รับ)” (กรณีจ่ายค่าใช้จ่ายในปีเดียวกับปีที่เกิดความเสียหาย) หรือบันทึกไว้เป็นค่าใช้จ่ายดำเนินงาน (กรณีจ่ายค่าใช้จ่ายในปีถัดจากปีที่เกิดความเสียหาย) นอกจากนี้ หากการจ่ายค่าใช้จ่ายดังกล่าวมีภาษีซื้อเกิดขึ้น ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับกรณีไม่ได้ทำประกันภัยสินทรัพย์และสินทรัพย์ได้รับความเสียหายโดยสิ้นเชิง

3.1.4 ถ้าสหกรณ์ขายซากสินทรัพย์ที่ได้รับความเสียหายได้ ให้บันทึกจำนวนเงินที่ได้รับไว้เป็นรายได้อื่น บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีเงินสด / เงินฝากธนาคาร(ตามแต่กรณี)	xxx
เครดิต บัญชีรายได้อื่น	xxx
บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี)	xxx

3.1.5 เมื่อได้รับแจ้งการชดใช้เงินค่าสินไหมทดแทนสำหรับสินทรัพย์ที่ได้รับความเสียหาย ให้บันทึกจำนวนเงินที่จะได้รับชดใช้ไว้เป็นรายได้อื่น บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีเงินสด / เงินฝากธนาคาร(ตามแต่กรณี) หรือ บัญชีลูกหนี้ - บริษัทประกันภัย	xxx
เครดิต บัญชีรายได้อื่น	xxx
บัญชีภาษีขาย (ถ้ามี)	xxx

3.2 สินทรัพย์ได้รับความเสียหายบางส่วน ให้ปฏิบัติดังนี้

3.2.1 ถ้าสหกรณ์มีการซ่อมแซมหรือเปลี่ยนแทนใหม่

(1) ปฏิบัติเช่นเดียวกับกรณีไม่ได้ทำประกันภัยสินทรัพย์ ข้อ 2.1

(2) บันทึกจำนวนเงินค่าซ่อมแซมไว้ในบัญชี “ ค่าเสียหายจากสินทรัพย์..... (ระบุประเภทของภัยที่ได้รับ)” (กรณีจ่ายค่าซ่อมแซมในปีเดียวกับปีที่เกิดความเสียหาย) หรือบันทึกบัญชีเป็นค่าใช้จ่ายดำเนินงาน (กรณีจ่ายค่าซ่อมแซมในปีถัดจากปีที่เกิดความเสียหาย) และหากการจ่ายค่าซ่อมแซมดังกล่าวมีภาษีซื้อเกิดขึ้น ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับกรณีไม่ได้ทำประกันภัยสินทรัพย์ และสินทรัพย์ได้รับความเสียหายโดยสิ้นเชิง

(3) คำนวณค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ที่ได้รับความเสียหายต่อไป โดยให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับกรณีไม่ได้ทำประกันภัยสินทรัพย์ ข้อ 2.3

(4) สำหรับค่าเบี้ยประกันภัยจ่ายล่วงหน้าที่ยังปรากฏอยู่ในบัญชี ให้ปฏิบัติดังนี้

- ถ้ากรมธรรม์ฉบับเดิมยังคงใช้ได้สำหรับสินทรัพย์ที่ซ่อมแซมแล้ว หรือที่ซื้อมาเปลี่ยนแทนใหม่ก็ให้ยกยอดต่อไป โดย ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ให้ปรับปรุงบัญชีค่าเบี้ยประกันภัยจ่ายล่วงหน้าเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับงวดบัญชีปัจจุบัน(ระยะเวลาตั้งแต่วันเริ่มต้นกรมธรรม์หรือวันต้นปีบัญชีถึงวันสิ้นปีทางบัญชี) และส่วนที่เป็นค่าเบี้ยประกันภัยจ่ายล่วงหน้า(ระยะเวลาตั้งแต่วันถัดจากวันสิ้นปีทางบัญชีถึงวันที่กรมธรรม์สิ้นสุดการคุ้มครอง) โดยคำนวณเป็นวัน

- ถ้ากรรมธรรม์ฉบับเดิมไม่มีผลบังคับใช้กับสินทรัพย์ที่ซ่อมแซมแล้ว หรือที่ซื้อมาเปลี่ยนแทนก็ให้โอนปิดบัญชีค่าเบี้ยประกันภัยจ่ายล่วงหน้าปรากฏอยู่ในบัญชีเป็นค่าใช้จ่าย โดยบันทึกไว้ในบัญชี “ ค่าเสียหายจากสินทรัพย์(ระบุประเภทของภัยที่ได้รับ)” หรือ บันทึกเป็นค่าใช้จ่ายดำเนินงานตามแต่กรณี

(5) เมื่อเลิกใช้สินทรัพย์ดังกล่าวและสามารถขายสินทรัพย์นั้นได้ให้โอนปิดบัญชีที่เกี่ยวข้อง ผลต่างที่เกิดขึ้นให้บันทึกไว้ในบัญชี “ กำไร/ขาดทุนจากการจำหน่ายสินทรัพย์ ”

ส่วนที่ 3 การแสดงรายการในงบการเงิน และการเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

การวัดมูลค่าเริ่มแรกของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ การแสดงรายการในงบการเงิน

บัญชีที่ดินเพื่อรอการใช้ประโยชน์ แสดงรายการในงบดุล เป็นสินทรัพย์อื่น

บัญชีสินทรัพย์ระหว่างก่อสร้าง แสดงรายการในงบดุลเป็นรายการแยกเทศต่อจากรายการที่ดิน อาคารและอุปกรณ์สุทธิ

บัญชีดอกเบี้ยจ่ายเพื่อสร้างสินทรัพย์ แสดงรายการในงบกำไรขาดทุนภายใต้หัวข้อค่าใช้จ่าย หรือค่าใช้จ่ายดำเนินงาน (แล้วแต่กรณี)

บัญชีรายได้ค่าปรับจากการผิดสัญญาก่อสร้าง แสดงรายการในงบกำไรขาดทุนภายใต้หัวข้อรายได้ หรือรายได้อื่น (แล้วแต่กรณี)

บัญชีเงินประกันการก่อสร้าง แสดงรายการในงบดุล เป็นหนี้สินอื่น

การเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

- ให้เปิดเผยนโยบายการบัญชีเกี่ยวกับดอกเบี้ยจ่ายที่เกี่ยวกับการจัดหาเงินมาเพื่อสร้างสินทรัพย์
ตัวอย่าง สหกรณ์ได้ก่อสร้าง.....(ระบุประเภทสินทรัพย์) โดยใช้นโยบายถือค่าดอกเบี้ยที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาเงินมาเพื่อสร้าง.....(ระบุประเภทสินทรัพย์) เป็นราคาทุนของ.....(ระบุประเภทสินทรัพย์) และสหกรณ์จะหยุดคิดดอกเบี้ยเป็นราคาทุนเมื่อ.....(ระบุประเภทสินทรัพย์) พร้อมจะใช้งานได้
- ให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสินทรัพย์เพื่อให้ทราบถึงอัตราส่วนของงานที่ทำเสร็จแล้ว
ตัวอย่าง ระหว่างก่อสร้าง (ระบุประเภทสินทรัพย์) จำนวน.....บาท ก่อสร้างแล้วเสร็จประมาณ% ของงานทั้งหมด

การแลกเปลี่ยนสินทรัพย์

การแสดงรายการในงบการเงิน

บัญชีกำไร/ขาดทุนจากการแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ แสดงรายการในงบกำไรขาดทุน โดยในกรณีที่ เป็น
ผลกำไร แสดงรายการภายใต้หัวข้อรายได้ หรือ
รายได้อื่น (แล้วแต่กรณี) และกรณีที่ เป็นผลขาดทุน
แสดงรายการภายใต้หัวข้อค่าใช้จ่าย หรือ
ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน (แล้วแต่กรณี)

การเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

ให้เปิดเผยนโยบายการบัญชีเกี่ยวกับเกณฑ์ในการบันทึกราคาสินทรัพย์ที่ได้จากการแลกเปลี่ยน
ตัวอย่าง สหกรณ์บันทึก..... (ระบุประเภทสินทรัพย์) ที่ ได้จากการแลกเปลี่ยนด้วยมูลค่า
ยุติธรรมของสินทรัพย์ดังกล่าว

การได้สินทรัพย์หลายชนิดมาในราคารวมกัน

การเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

ให้เปิดเผยนโยบายการบัญชีเกี่ยวกับเกณฑ์ในการแบ่งราคาสินทรัพย์ที่ซื้อในราคารวมกันให้เป็น
ราคาทุนของสินทรัพย์แต่ละชนิด พร้อมทั้งเปิดเผยว่าการประเมินราคาสินทรัพย์แต่ละชนิดทำโดย
ผู้ประเมินราคาที่มีความเชี่ยวชาญและเชื่อถือได้หรือไม่

ตัวอย่าง สหกรณ์บันทึกที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ที่ซื้อมาในราคารวมกันแล้วแยกราคาทุนของ
สินทรัพย์แต่ละชนิดโดยให้ผู้ประเมินราคาที่มีความเชี่ยวชาญและเชื่อถือได้ทำการประเมินราคาและ
คำนวณหาราคาทุนของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์แต่ละชนิดโดยใช้ราคาประเมินเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง
ราคาทุนรวม

การรับบริจาค/อุดหนุนสินทรัพย์

การแสดงรายการในงบการเงิน

บัญชีรายได้จากการอุดหนุน/รับบริจาคหรือการรับรู้	แสดงรายการในงบดุลเป็นหนี้สินอื่น
บัญชีรายได้จากการอุดหนุน/รับบริจาค	แสดงรายการในงบกำไรขาดทุนภายใต้หัวข้อ รายได้อื่น
บัญชีเงินรับบริจาคเพื่อ... / เงินรับบริจาคเพื่อ...(ดอกผล)	แสดงรายการในงบดุลเป็นหนี้สินอื่น

การเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

- ให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการรับบริจาคสินทรัพย์หรือนำเงินรับบริจาคไปจัดหาสินทรัพย์ที่มีนัยสำคัญว่าได้รับบริจาคสินทรัพย์ประเภทใด จากใคร มูลค่าเท่าใด หรือในกรณีที่นำเงินรับบริจาคไปจัดหาสินทรัพย์และต้องจ่ายเงินสมทบเพิ่มเติม ให้เปิดเผยว่าได้จ่ายเงินสมทบเป็นจำนวนเท่าใด นอกจากนี้หากเป็นการรับเงินหรือสินทรัพย์ที่ผู้บริจาคกำหนดให้ใช้เพื่อการใดการหนึ่งให้เปิดเผยว่าได้มีการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของผู้บริจาคไปแล้วเท่าใด

ตัวอย่าง สหกรณ์บันทึก.....(ระบุประเภทสินทรัพย์)....ที่จัดหามาด้วยเงินรับบริจาค/เงินอุดหนุนจาก.....ไว้ในบัญชีที่ดิน อาคาร สิ่งปลูกสร้าง และคำนวณค่าเสื่อมราคาโดยวิธี.....ตามอัตราที่กำหนดไว้ในระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ยกเว้นที่ดิน

- ◆ ให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับเงินฝากธนาคารที่ได้นำเงินที่ได้รับบริจาคและดอกผลฝากไว้ภายใต้หัวข้อสินทรัพย์อื่น พร้อมทั้งเปิดเผยภาระผูกพันที่สหกรณ์ต้องจ่ายคืนเงินรับบริจาคตามเงื่อนไขภายใต้หัวข้อหนี้สินอื่น

รายการภายหลังการได้มาซึ่งสินทรัพย์

การเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

ให้เปิดเผยนโยบายการบัญชีเกี่ยวกับเกณฑ์ในการพิจารณาซื้อขายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังการได้มาซึ่งสินทรัพย์ ว่ารายการลักษณะใดที่ทำให้มูลค่าของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์เพิ่มขึ้น และรายการลักษณะใดถือเป็นค่าใช้จ่ายในงวดบัญชีที่เกิดขึ้น

ตัวอย่าง ค่าซ่อมบำรุง ค่าซ่อมแซม รวมทั้งการซื้อมาเปลี่ยนแทนสำหรับสินทรัพย์รายการย่อย ๆ ถือเป็นค่าใช้จ่ายหักจากรายได้ การต่อเติมหรือเพิ่มเติมอาคารและอุปกรณ์รายใหญ่ ๆ ถือเป็นราคาทุนของสินทรัพย์

การตีราคาใหม่

การแสดงรายการในงบการเงิน

บัญชีส่วนเกินทุนจากการตีราคาสินทรัพย์

บัญชีกำไร/ขาดทุนจากการตีราคาสินทรัพย์

แสดงรายการในงบดุลเป็นส่วนทุนของสหกรณ์

แสดงรายการในงบกำไรขาดทุน โดยในกรณีที่เป็ผล

กำไร แสดงรายการภายใต้หัวข้อรายได้หรือรายได้อื่น

(แล้วแต่กรณี) และกรณีที่เป็ผลขาดทุน แสดงรายการ

ภายใต้หัวข้อค่าใช้จ่าย หรือค่าใช้จ่ายดำเนินงาน (แล้วแต่

กรณี)

การเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

ให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการตีราคาสินทรัพย์ใหม่ โดยแสดงให้เห็นถึงราคาตามบัญชี (ราคาทุนเดิม) การปรับเพิ่ม/ลดด้วยส่วนที่ตีราคาเพิ่ม/ลด ตลอดจนเปิดเผยว่าการเปลี่ยนแปลงการตีราคาทำโดยผู้ประเมินราคาที่มีความเชี่ยวชาญและเชื่อถือได้หรือไม่ หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการตีราคา และมูลค่าที่เปลี่ยนแปลง

ตัวอย่าง

ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์-สุทธิ ประกอบด้วย

ปี 25.....

ปี 25.....

บาท

บาท

..... ๙ ล ๙

อาคารและสิ่งปลูกสร้าง

ราคาตามบัญชี

.....

.....

ส่วนที่ตีราคาเพิ่ม (ระบุปีที่ตีราคาเพิ่ม)

.....

.....

.....

.....

ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ - สุทธิ

.....

.....

หรือ

..... ๙ ล ๙

อาคารและสิ่งปลูกสร้าง

ราคาทุนเดิม

.....

.....

ส่วนที่ตีราคาเพิ่ม (ระบุปีที่ตีราคาเพิ่ม)

.....

.....

รวม

.....

.....

หัก ค่าเสื่อมราคาสะสมอาคารและอุปกรณ์

.....

.....

ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ - สุทธิ

.....

.....

การเปลี่ยนแปลงการตีราคาอาคารข้างต้น ทำโดยวิศวกรที่มีความเชี่ยวชาญและเชื่อถือได้ โดยเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ.....หมายเลขทะเบียน.....ซึ่งหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการ ตีราคาทำโดยพิจารณาจากรากฐานการก่อสร้างและวัสดุที่ใช้ ประกอบการประมาณอายุการใช้งานที่ควร จะเป็น ทั้งนี้มูลค่าที่เปลี่ยนแปลงมีจำนวน.....บาท

ที่ดินได้รับแทนการชำระหนี้

การแสดงรายการในงบการเงิน

บัญชีที่ดินแทนการชำระหนี้หรือจำหน่าย

แสดงรายการในงบดุล ภายใต้หัวข้อสินทรัพย์หมุนเวียน เป็นสินทรัพย์หมุนเวียนอื่น

บัญชีกำไร/ขาดทุนจากการจำหน่ายสินทรัพย์

แสดงรายการในงบกำไร/ขาดทุน โดยในกรณีที่เป็น ผลกำไรแสดงรายการภายใต้หัวข้อรายได้ หรือรายได้อื่น (แล้วแต่กรณี) และกรณีเป็นผลขาดทุนแสดงรายการ ภายใต้หัวข้อค่าใช้จ่าย หรือค่าใช้จ่ายดำเนินงาน (แล้วแต่กรณี) สำหรับกรณีที่ผลกำไร(ขาดทุน)จากการจำหน่ายสินทรัพย์เป็นจำนวนมากอย่างเป็น สาระสำคัญ ให้แสดงรายการเป็นรายการพิเศษ

การเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

ให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการรับชำระหนี้จากลูกหนี้ด้วยที่ดิน ภายใต้หัวข้อสินทรัพย์หมุนเวียนอื่น โดยเปิดเผยให้ทราบถึงการได้มา จำนวนเนื้อที่ที่ดินที่ได้รับแทนการชำระหนี้ สถานที่ตั้ง และมูลค่ายุติธรรม ของที่ดิน

ตัวอย่าง สหกรณ์รับชำระหนี้จาก..... ด้วยที่ดิน เนื้อที่.....ตั้งอยู่ที่..... มูลค่ายุติธรรม.....บาท

ที่ดินรอกการโอนเปลี่ยนสิทธิ์

การแสดงรายการในงบการเงิน

บัญชีที่ดินรอกการโอนเปลี่ยนสิทธิ์

แสดงรายการในงบดุลภายใต้หัวข้อสินทรัพย์อื่น

บัญชีเงินจ่ายล่วงหน้าค่าที่ดินรอกการโอนเปลี่ยนสิทธิ์

บัญชีที่ดินเพื่อรอการใช้ประโยชน์

การเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

ให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับที่ดินรกรากออนไลน์สิทธิ์ ภายใต้หัวข้อสิทธิ์อื่น โดยเปิดเผยให้ทราบถึงการได้มา ชื่อเจ้าของตามเอกสารสิทธิ์ จำนวนเนื้อที่ สถานที่ตั้ง เงื่อนไขเวลา ตลอดจนวันที่ที่สามารถโอนเปลี่ยนมือให้สหกรณ์เป็นเจ้าของได้

ค่าเสื่อมราคา

การเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

ให้เปิดเผยนโยบายการบัญชีเกี่ยวกับวิธีการคำนวณค่าเสื่อมราคา และการปฏิบัติตามระเบียบ
นายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ในส่วนที่เกี่ยวกับค่าเสื่อมราคา

ตัวอย่าง ค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ คำนวณโดยวิธีเส้นตรงในอัตราที่กำหนดไว้ในระเบียบ
 นายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ทั้งนี้ยกเว้นที่ดิน

หรือ

ค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ คำนวณโดยวิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี ซึ่งระยะเวลาที่ตัดจ่ายเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ทั้งนี้ยกเว้นที่ดิน

การเลิกใช้สินทรัพย์

การแสดงรายการในงบการเงิน

บัญชีขาดทุนจากการเลิกใช้สินทรัพย์	แสดงรายการในงบกำไรขาดทุน ภายใต้หัวข้อค่าใช้จ่ายหรือค่าใช้จ่ายดำเนินงาน (แล้วแต่กรณี)
บัญชีกำไร/ขาดทุนจากการจำหน่ายสินทรัพย์	แสดงรายการในงบกำไรขาดทุน โดยในกรณีที่เป็นผลกำไรแสดงรายการภายใต้หัวข้อรายได้ หรือรายได้อื่น (แล้วแต่กรณี) และกรณีเป็นผลขาดทุนแสดงรายการภายใต้หัวข้อค่าใช้จ่าย หรือค่าใช้จ่ายดำเนินงาน (แล้วแต่กรณี) สำหรับกรณีที่ผลกำไร(ขาดทุน)จากการจำหน่ายสินทรัพย์เป็นจำนวนเงินมากอย่างเป็นสาระสำคัญแสดงรายการเป็นรายการพิเศษ
บัญชีค่าเสียหายจากสินทรัพย์.....	แสดงรายการในงบกำไรขาดทุน เป็นรายการพิเศษ

การเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

- ให้เปิดเผยถึงราคาตามบัญชีของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ซึ่งเลิกใช้งานและถือไว้เพื่อรอจำหน่ายภายใต้หัวข้อสินทรัพย์หมุนเวียนอื่น
- กรณีที่สหกรณ์เลิกใช้สินทรัพย์เนื่องจากสูญหายหรือเสียหายจากภัยพิบัติ ให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้น ได้แก่ ภัยพิบัติที่เกิด ประเภทสินทรัพย์ที่ได้รับความเสียหาย ราคาตามบัญชี มูลค่าความเสียหาย การดำเนินการเกี่ยวกับสินทรัพย์ที่ได้รับความเสียหาย เช่น นำไปซ่อมแซมเพื่อใช้งานต่อไป เป็นต้น และหากสหกรณ์มีการทำประกันภัยให้กับสินทรัพย์ดังกล่าว ให้เปิดเผยถึงจำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนที่จะได้รับชดเชยด้วย

ตัวอย่าง ระหว่างปีสินทรัพย์ของสหกรณ์ได้รับความเสียหายเนื่องจากไฟไหม้ คือ อาคารและเครื่องใช้สำนักงาน โดยอาคารมีราคาตามบัญชี 200,000.- บาท และเครื่องใช้สำนักงานมีราคาตามบัญชี 50,000.- บาท สหกรณ์ได้รับชดเชยเงินค่าสินไหมทดแทน.....บาท จากบริษัท..... ซึ่งสหกรณ์ได้ทำประกันภัยสินทรัพย์ไว้ เป็นผลให้สหกรณ์ได้รับผลกระทบจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจำนวน.....บาท

ส่วนที่ 4 ตัวอย่างการปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

ตัวอย่างที่ 1 การวัดมูลค่าเริ่มแรกของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ – กรณีสินทรัพย์ได้ มาโดยการซื้อ

สหกรณ์ซื้อที่ดินราคา 10,000,000 บาท ได้รับส่วนลด 3% เสียค่านายหน้า 5% ค่าโอนและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ 2% รวมทั้งได้จ่ายค่าปรับถมที่ดินอีก 1,000,000 บาท

การคำนวณราคาทุนของที่ดิน

ราคาซื้อที่ดิน	10,000,000 บาท
<u>บวก</u> ค่านายหน้า $(10,000,000 \times 5/100)$	500,000 บาท
ค่าโอนและค่าธรรมเนียม $(10,000,000 \times 2/100)$	200,000 บาท
ค่าปรับถมที่ดิน	<u>1,000,000 บาท</u>
รวม	11,700,000 บาท
<u>หัก</u> ส่วนลด $(10,000,000 \times 3/100)$	<u>300,000 บาท</u>
รวมราคาทุนของที่ดิน	<u>11,400,000 บาท</u>

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

เดบิต บัญชีที่ดิน	11,400,000	
เครดิต บัญชีเงินสด		11,400,000

ตัวอย่างที่ 2 การวัดมูลค่าเริ่มแรกของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ – กรณีซื้อที่ดินโดยมีอาคารติดมาด้วย และต้องรื้อถอนอาคาร

ต่อเนื่องจากตัวอย่างข้างต้น แต่เป็นการซื้อที่ดินโดยมีอาคารติดมาด้วยและสหกรณ์ได้ทำการรื้อถอนอาคาร โดยเสียค่าใช้จ่ายในการรื้อถอน 50,000 บาท ซากอาคารที่รื้อถอนนั้นขายได้ 10,000 บาท

การคำนวณราคาทุนของที่ดิน

ราคาทุนของที่ดินจากตัวอย่างข้างต้น	11,400,000 บาท
<u>บวก</u> ค่าใช้จ่ายในการรื้อถอน	50,000 บาท
<u>หัก</u> ราคาซาก	<u>10,000 บาท</u>
รวมราคาทุนของที่ดิน	<u>11,440,000 บาท</u>

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

เดบิต บัญชีที่ดิน

11,440,000

เครดิต บัญชีเงินสด

11,440,000

ตัวอย่างที่ 3 การวัดมูลค่าเริ่มแรกของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ – กรณีสร้างสินทรัพย์ขึ้นใช้เอง และการก่อสร้างเสร็จตามสัญญา

สหกรณ์เริ่มสร้างอาคารโรงงานเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2546 กำหนดเสร็จและเริ่มใช้งานได้ภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2546 โดยอาคารโรงงานหลังดังกล่าวใช้ในกิจการที่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม สหกรณ์ได้กู้เงินจำนวน 5,000,000 บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 10 ต่อปี เพื่อนำไปเป็นค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง ซึ่งเสียค่าใช้จ่ายดังนี้ ค่าออกแบบแปลนและขออนุญาตก่อสร้าง 200,000 บาท ค่าวัสดุก่อสร้าง 3,500,000 บาท ค่าแรงงาน 200,000 บาท ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง 1,300,000 บาท ซึ่งค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างดังกล่าวมีภาษีซื้อเกิดขึ้นเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 350,000 บาท ทั้งนี้ผู้รับเหมาวางเงินประกันการก่อสร้างกับสหกรณ์ 300,000 บาท

การคำนวณราคาทุนของอาคารโรงงาน

ค่าวัสดุก่อสร้าง	3,500,000 บาท
ค่าแรงงาน	200,000 บาท
ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง	1,300,000 บาท
ค่าออกแบบแปลนและขออนุญาต	200,000 บาท
ดอกเบี้ยเงินกู้ $(5,000,000 \times 10/100 \times 6/12)$	<u>250,000 บาท</u>
รวมราคาทุนของอาคารโรงงาน	<u>5,450,000 บาท</u>

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

เมื่อรับเงินประกันการก่อสร้าง

เดบิต บัญชีเงินสด

300,000

เครดิต บัญชีเงินประกันการก่อสร้าง

300,000

ระหว่างการก่อสร้างอาคารโรงงาน

เดบิต บัญชีอาคารโรงงานระหว่างก่อสร้าง

5,450,000

บัญชีภาษีซื้อ

350,000

เครดิต บัญชีเงินสด

5,800,000

เมื่อก่อสร้างอาคารโรงงานแล้วเสร็จ

เดบิต บัญชีอาคารโรงงาน	5,450,000
เครดิต บัญชีอาคารโรงงานระหว่างก่อสร้าง	5,450,000
เมื่อจ่ายคืนเงินประกันการก่อสร้าง	
เดบิต บัญชีเงินประกันการก่อสร้าง	300,000
เครดิต บัญชีเงินสด	300,000

ตัวอย่างที่ 4 การวัดมูลค่าเริ่มแรกของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ – กรณีสร้างสินทรัพย์ขึ้นใช้เอง และการก่อสร้างเกิดความล่าช้า ไม่แล้วเสร็จตามสัญญา

จากตัวอย่างที่ 3 ผู้รับเหมาไม่สามารถก่อสร้างอาคารโรงงานให้แล้วเสร็จได้ทันตามสัญญาคือ วันที่ 30 มิถุนายน 2546 สหกรณ์จึงได้รับเงินประกัน และเรียกเก็บเงินค่าปรับจนกว่าการก่อสร้าง จะแล้วเสร็จเป็นเงิน 50,000 บาท ปรากฏว่าอาคารโรงงานก่อสร้างเสร็จและพร้อมใช้งานได้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2546 แต่เนื่องจากผู้รับเหมาผิดสัญญาก่อสร้าง สหกรณ์จึงเรียกเก็บเงินค่าปรับการผิดสัญญา เพิ่มขึ้นอีก 20,000 บาท สำหรับเงินกู้ที่กู้มาเพื่อใช้ในการก่อสร้างสหกรณ์ได้จ่ายคืนเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2546

การคำนวณราคาทุนของอาคารโรงงาน

ค่าวัสดุก่อสร้าง	3,500,000 บาท
ค่าแรงงาน	200,000 บาท
ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง	1,300,000 บาท
ค่าออกแบบแปลนและขออนุญาต	200,000 บาท
ดอกเบี้ยเงินกู้ $(5,000,000 \times 10/100 \times 9/12)$	<u>375,000</u> บาท
	5,575,000 บาท
หัก เงินประกัน	300,000 บาท
เงินค่าปรับ	<u>50,000</u> บาท
รวมราคาทุนของอาคารโรงงาน	<u>5,225,000</u> บาท

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

เมื่อรับเงินประกันการก่อสร้าง

เดบิต บัญชีเงินสด	300,000
เครดิต บัญชีเงินประกันการก่อสร้าง	300,000

ระหว่างการก่อสร้างอาคารโรงงาน

เดบิต บัญชีอาคารโรงงานระหว่างก่อสร้าง	5,575,000	
บัญชีภาษีซื้อ	350,000	
เครดิต บัญชีเงินสด		5,925,000

ผู้รับเหมาปฏิบัติผิดสัญญา สหกรณ์จึงรับเงินประกัน และเรียกเก็บเงินค่าปรับ

เดบิต บัญชีเงินสด	50,000	
บัญชีเงินประกันการก่อสร้าง	300,000	
เครดิต บัญชีอาคารโรงงานระหว่างก่อสร้าง		350,000

เมื่อก่อสร้างอาคารโรงงานแล้วเสร็จ (1 ต.ค.46)

เดบิต บัญชีอาคารโรงงาน	5,225,000	
เครดิต บัญชีอาคารโรงงานระหว่างก่อสร้าง		5,225,000
เดบิต บัญชีเงินสด	20,000	
เครดิต บัญชีรายได้ค่าปรับจากการผิดสัญญาก่อสร้าง		20,000

เมื่อจ่ายชำระหนี้เงินกู้ พร้อมดอกเบี้ย (1 ธ.ค. 46) ($5,000,000 \times 10/100 \times 2/12 = 83,333.33$)

เดบิต บัญชีเจ้าหนี้เงินกู้	5,000,000.00	
บัญชีดอกเบี้ยจ่ายเพื่อสร้างสินทรัพย์	83,333.33	
เครดิต บัญชีเงินสด		5,083,333.33

ตัวอย่างที่ 5 การแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ที่คล้ายคลึงกัน

สหกรณ์แลกเปลี่ยนรถยนต์ใหม่กับรถยนต์เดิมที่ซื้อมาในราคา 2,000,000 บาท ค่าเสื่อมราคาสะสมถึงวันที่แลกเปลี่ยนมีจำนวน 800,000 บาท ในการแลกเปลี่ยนผู้ประเมินราคาแจ้งว่ารถยนต์คันเก่าสามารถขายได้ในราคาตามบัญชี และรถยนต์คันใหม่มีมูลค่ายุติธรรม 1,200,000 บาท

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

เดบิต บัญชีรถยนต์ (ใหม่)	1,200,000	
บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสมรถยนต์	800,000	
บัญชีภาษีซื้อ ($1,200,000 \times 7\%$)	84,000	
เครดิต บัญชีรถยนต์ (เก่า)		2,000,000
บัญชีภาษีขาย ($1,200,000 \times 7\%$)		84,000

ตัวอย่างที่ 6 การแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ที่ไม่คล้ายคลึงกัน

สหกรณ์แลกเปลี่ยนรถยนต์ใหม่กับรถยนต์เดิมที่ซื้อมาในราคา 2,000,000 บาท ค่าเสื่อมราคาสะสมถึงวันที่แลกเปลี่ยนมีจำนวน 800,000 บาท ในการแลกเปลี่ยนผู้ประเมินราคาแจ้งว่ารถยนต์คันเก่าสามารถจะขายได้ในราคา 1,000,000 บาท และรถยนต์คันใหม่มีมูลค่ายุติธรรม 1,300,000 บาท สหกรณ์ต้องจ่ายเงินสดเพิ่มอีกจำนวน 300,000 บาท

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

เดบิต	บัญชีรถยนต์ (ใหม่)	1,300,000	
	บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสมรถยนต์	800,000	
	บัญชีขาดทุนจากการแลกเปลี่ยนสินทรัพย์	179,000	
	บัญชีภาษีซื้อ (1,300,000 × 7%)	91,000	
เครดิต	บัญชีรถยนต์ (เก่า)		2,000,000
	บัญชีเงินสด		300,000
	บัญชีภาษีขาย (1,000,000 × 7%)		70,000

ตัวอย่างที่ 7 การได้สินทรัพย์หลายชนิดมาในราคารวมกัน

สหกรณ์ซื้อที่ดินพร้อมอาคารและเครื่องใช้สำนักงานในราคารวม 240,000 บาท จึงได้ให้ผู้ชำนาญการทำการประเมินราคาสินทรัพย์แต่ละชนิดแยกเป็นที่ดิน 240,000 บาท อาคาร 90,000 บาท และเครื่องใช้สำนักงาน 18,000 บาท

การแบ่งราคาทุนรวมเพื่อนำไปบันทึกบัญชีเมื่อซื้อสินทรัพย์

ราคาประเมินของสินทรัพย์รวม = 240,000 + 90,000 + 18,000 = 348,000

ราคาทุนรวม 240,000 แยกเป็น :-

ราคาที่ดิน	=	240,000 × (240,000/348,000)	=	165,517.24
ราคาอาคาร	=	240,000 × (90,000/348,000)	=	62,068.97
ราคาเครื่องใช้สำนักงาน	=	240,000 × (18,000/348,000)	=	12,413.79

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

เดบิต	บัญชีที่ดิน	165,517.24	
	บัญชีอาคาร	62,068.97	
	บัญชีเครื่องใช้สำนักงาน	12,413.79	
เครดิต	บัญชีเงินสด		240,000

ตัวอย่างที่ 8 การรับบริจาค/อุดหนุนสินทรัพย์ - กรณีไม่มีการจ่ายเงินสมทบเพิ่มเติม

เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2546 สหกรณ์ได้รับเงินบริจาคจำนวน 100,000 บาท เพื่อนำไปจัดซื้อเครื่องจักร สหกรณ์คิดค่าเสื่อมราคาโดยวิธีเส้นตรงในอัตราร้อยละ 5 ต่อปี สหกรณ์มีปีทางบัญชีสิ้นสุดวันที่ 31 มีนาคมของทุกปี

1 ก.ย. 46 บันทึกจำนวนเงินที่ได้รับบริจาค

เดบิต บัญชีเงินสด	100,000
เครดิต บัญชีทุนเพื่อจัดหาเครื่องจักร	100,000
บันทึกสินทรัพย์ที่จัดหามาด้วยเงินรับบริจาค	
เดบิต บัญชีเครื่องจักร	100,000
เครดิต บัญชีเงินสด	100,000

31 มี.ค. 47 บันทึกค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร ($100,000 \times 5/100 \times 212/365 = 2,904.11$)

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคา – เครื่องจักร	2,904.11
เครดิต บัญชีเครื่องจักร หรือ	2,904.11
บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม – เครื่องจักร	

บันทึกลดยอดทุนตามวัตถุประสงค์ไปยังบัญชีรายได้จากการรับบริจาคเพื่อชดเชยค่าเสื่อมราคา

เดบิต บัญชีทุนเพื่อจัดหาเครื่องจักร	2,904.11
เครดิต บัญชีรายได้จากการรับบริจาค	2,904.11

ตัวอย่างที่ 9 การรับบริจาค/อุดหนุนสินทรัพย์ - กรณีมีการจ่ายเงินสมทบเพิ่มเติม

เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2546 สหกรณ์ได้รับเงินบริจาคจำนวน 100,000 บาท เพื่อนำไปจัดซื้อเครื่องจักร โดยสหกรณ์ได้จ่ายเงินสมทบเพิ่มเติมไปเป็นจำนวนเงิน 20,000 บาท สหกรณ์คิดค่าเสื่อมราคาโดยวิธีเส้นตรงในอัตราร้อยละ 5 ต่อปี สหกรณ์มีปีทางบัญชีสิ้นสุดวันที่ 31 มีนาคมของทุกปี

1 ก.ย. 46 บันทึกจำนวนเงินที่ได้รับบริจาค

เดบิต บัญชีเงินสด	100,000
เครดิต บัญชีทุนเพื่อจัดหาเครื่องจักร	100,000
บันทึกสินทรัพย์ที่จัดหามาด้วยเงินรับบริจาคและเงินที่สหกรณ์จ่ายสมทบเพิ่มเติม	
เดบิต บัญชีเครื่องจักร	120,000
เครดิต บัญชีเงินสด	120,000
เดบิต บัญชีทุนขยายกิจการ	20,000
เครดิต บัญชีทุนสำรอง	20,000

31 มี.ค. 47 บันทึกค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร ($120,000 \times 5/100 \times 212/365 = 3,484.93$)

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคา – เครื่องจักร 3,484.93

เครดิต บัญชีเครื่องจักร หรือ 3,484.93

บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม – เครื่องจักร

บันทึกลดยอดทุนเพื่อจัดหาเครื่องจักรเฉพาะส่วนที่จัดหามาด้วยเงินรับบริจาคไปยังบัญชีรายได้จากการรับบริจาค ($100,000 \times 5/100 \times 212/365 = 2,904.11$) เพื่อชดเชยค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ในส่วนที่จัดหามาด้วยเงินรับบริจาค

เดบิต บัญชีทุนเพื่อจัดหาเครื่องจักร 2,904.11

เครดิต บัญชีรายได้จากการรับบริจาค 2,904.11

ตัวอย่างที่ 10 รายการจ่ายภายหลังการได้มาซึ่งสินทรัพย์ – รายการที่ถือเป็นรายการที่ทำให้มูลค่าของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์เพิ่มขึ้น

สหกรณ์ต่อเติมอาคารที่ใช้ในปัจจุบันซึ่งทำให้มีเนื้อที่ใช้สอยเพิ่มขึ้น รายการจ่ายในการต่อเติมมีจำนวน 500,000 บาท

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

เดบิต บัญชีอาคาร หรือ 500,000

บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม – อาคาร

(กรณีบันทึกค่าเสื่อมราคาไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม)

เครดิต บัญชีเงินสด 500,000

ตัวอย่างที่ 11 รายการจ่ายภายหลังการได้มาซึ่งสินทรัพย์ – รายการที่ถือเป็นค่าใช้จ่ายในงวดบัญชีที่เกิดขึ้น

สหกรณ์จ้างบริษัทแห่งหนึ่งทำการดูแลและกำจัดปลวกอาคารสำนักงาน โดยเสียค่าใช้จ่าย 10,000 บาท

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

เดบิต บัญชีค่าบำรุงรักษาอาคาร 10,000

เครดิต บัญชีเงินสด 10,000

ตัวอย่างที่ 12 การตีราคาสินทรัพย์ใหม่

อาคารมีราคาทุน 1,200,000 บาท คิดค่าเสื่อมราคาร้อยละ 10 ต่อปี สร้างเสร็จและเริ่มใช้งาน ในวันที่ 1 มกราคม 2545 ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2546 สหกรณ์ตีราคาอาคารใหม่ โดยมีราคาประเมิน 1,000,000 บาท

การคำนวณส่วนเกินทุนจากการตีราคาอาคาร

ราคาทุน	1,200,000
หัก ค่าเสื่อมราคาสะสม	<u>240,000</u> $(1,200,000 \times 10/100 \times 2)$
ราคาตามบัญชี ณ 31 ธันวาคม 2546	960,000
ราคาประเมิน	<u>1,000,000</u>
∴ มีส่วนเกินทุนจากการตีราคาอาคาร	<u>40,000</u> (ตัด 8 ปี ๆ ละ 5,000 บาท)

31 ธ.ค. 46 บันทึกบัญชีส่วนเกินทุนจากการตีราคาอาคาร

เดบิต บัญชีอาคาร หรือ	40,000
บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม – อาคาร	
เครดิต บัญชีส่วนเกินทุนจากการตีราคาอาคาร	40,000

31 ธ.ค. 47 ค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์และส่วนเกินทุนจากการตีราคาสินทรัพย์ เป็นดังนี้

$$\begin{aligned}\text{ค่าเสื่อมราคาอาคาร} &= 1,000,000 / 8 \\ &= 125,000 \text{ บาท}\end{aligned}$$

ส่วนเกินทุนจากการตีราคาที่เกี่ยวข้องเป็นรายการที่เกิดขึ้นแล้ว :-

$$\begin{aligned}\text{ค่าเสื่อมราคาอาคารตามราคาที่ตีใหม่} & 1,000,000/8 = 125,000 \text{ บาท} \\ \text{ค่าเสื่อมราคาอาคารตามราคาทุนเดิม} & 1,200,000/10 = \underline{120,000} \text{ บาท} \\ & \underline{5,000} \text{ บาท}\end{aligned}$$

บันทึกบัญชีดังนี้

31 ธ.ค. 47	เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคา – อาคาร	125,000
	เครดิต บัญชีอาคาร หรือ	125,000
	บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม – อาคาร	
	เดบิต บัญชีส่วนเกินทุน จากการตีราคาอาคาร	5,000
	เครดิต บัญชีทุนสำรอง	5,000

ตัวอย่างที่ 13 การคำนวณค่าเสื่อมราคา – วิธีเส้นตรง

เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2546 สหกรณ์ซื้อเครื่องจักรราคา 500,000 บาท คิดค่าเสื่อมราคาร้อยละ 20 ต่อปี

การคำนวณค่าเสื่อมราคา

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี 31 ธันวาคม 2546 คำนวณค่าเสื่อมราคาด้วยวิธีเส้นตรง

$$= 500,000 \times (20/100) \times (146/365)$$

$$= 40,000 \text{ บาท}$$

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร 40,000

เครดิต บัญชีเครื่องจักร หรือ 40,000

บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องจักร

ตัวอย่างที่ 14 การคำนวณค่าเสื่อมราคา – วิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี

เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2546 สหกรณ์ซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ ราคา 50,000 บาท ประมาณอายุการใช้งาน 4 ปี

การคำนวณค่าเสื่อมราคา

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี 31 ธันวาคม 2546 คำนวณค่าเสื่อมราคาด้วยวิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี

	อายุการใช้งานคงเหลือ	อัตราส่วน	ค่าเสื่อมราคา
ปีที่ 1 (31 ธ.ค. 46)	4	4/10	$50,000 \times 4/10 = 20,000$
ปีที่ 2 (31 ธ.ค. 47)	3	3/10	$50,000 \times 3/10 = 15,000$
ปีที่ 3 (31 ธ.ค. 48)	2	2/10	$50,000 \times 2/10 = 10,000$
ปีที่ 4 (31 ธ.ค. 49)	1	1/10	$50,000 \times 1/10 = 5,000$
รวม	<u>10</u>		<u>50,000</u>

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคาเครื่องคอมพิวเตอร์ 20,000

เครดิต บัญชีเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือ 20,000

บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสมเครื่องคอมพิวเตอร์

ตัวอย่างที่ 15 การคำนวณค่าเสื่อมราคาวิธีเส้นตรง – กรณีภายหลังได้สินทรัพย์มาแล้วมีรายจ่ายที่ทำให้มูลค่าสินทรัพย์เพิ่มขึ้นโดยไม่เพิ่มอายุการใช้งาน

อาคารสำนักงานของสหกรณ์ มูลค่า 1,000,000 บาท เริ่มใช้งานเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2531 อายุการใช้งาน 20 ปี ใช้งานมาแล้ว 15 ปี ต่อมาเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2546 สหกรณ์ได้จ่ายเงินจำนวน 200,000 บาท เพื่อปรับปรุงอาคารให้มีสภาพดีขึ้นโดยอายุการใช้งานเท่าเดิม

วิธีปฏิบัติทางบัญชี ณ วันที่จ่ายเงินปรับปรุงอาคารสำนักงาน

เดบิต บัญชีอาคารสำนักงาน	200,000
เครดิต บัญชีเงินสด	200,000

การคำนวณค่าเสื่อมราคา ณ วันสิ้นปีทางบัญชีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2546

ค่าเสื่อมราคาอาคารเดิม	=	$1,000,000 / 20$	=	50,000 บาท
ค่าเสื่อมราคาอาคารส่วนที่ปรับปรุงเพิ่มเติม	=	$200,000 / 5$	=	<u>40,000</u> บาท
รวมค่าเสื่อมราคา				<u>90,000</u> บาท

หรือ อาจคำนวณค่าเสื่อมราคาได้อีกวิธีหนึ่ง ดังนี้

ราคาตามบัญชีของอาคารเดิมก่อนการปรับปรุง	=	ราคาทุนเดิม - ค่าเสื่อมราคาสะสม
	=	$1,000,000 - (1,000,000 / 20 \times 15)$
	=	$1,000,000 - 750,000$
	=	250,000
ราคาทุนของอาคารส่วนที่ปรับปรุงเพิ่ม	=	200,000
∴ ราคาทุนของอาคารหลังปรับปรุง	=	$250,000 + 200,000 = 450,000$
การคำนวณค่าเสื่อมราคาอาคารที่ปรับปรุงแล้ว	=	$450,000 / 5 = 90,000$

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคาอาคาร	90,000
เครดิต บัญชีอาคาร หรือ	90,000
บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม - อาคาร	

**ตัวอย่างที่ 16 การคำนวณค่าเสื่อมราคาวิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี – กรณีภายหลังได้
สินทรัพย์มาแล้วมีรายจ่ายที่ทำให้มูลค่าสินทรัพย์เพิ่มขึ้นโดยไม่เพิ่มอายุการใช้งาน**

เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2544 สหกรณ์ซื้อเครื่องจักรราคา 150,000 บาท อายุการใช้งาน 5 ปี
คิดค่าเสื่อมราคาโดยวิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี ต่อมาในวันที่ 20 เมษายน 2546 สหกรณ์ได้จ่ายเงิน
ปรับปรุงเครื่องจักรดังกล่าว จำนวน 30,000 บาท เพื่อให้เครื่องจักรมีสภาพดีขึ้น โดยอายุการใช้งานเท่าเดิม
สหกรณ์มีปีทางบัญชีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี

วิธีปฏิบัติทางบัญชี ณ วันที่จ่ายเงินปรับปรุงเครื่องจักร

เดบิต บัญชีเครื่องจักร	30,000
เครดิต บัญชีเงินสด	30,000

การคำนวณค่าเสื่อมราคา

อายุการใช้งานคงเหลือ	อัตราส่วน	ค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์เดิม	ค่าเสื่อมราคาส่วที่ปรับปรุง	รวม
ปีที่ 1 (2544) 5	5/15	$150,000 \times 5/15 = 50,000$		50,000
ปีที่ 2 (2545) 4	4/15	$150,000 \times 4/15 = 40,000$		40,000
ปีที่ 3 (2546) 3	3/15	$150,000 \times 3/15 = 30,000$	$+ 30,000 \times 3/6 = 15,000$	45,000
ปีที่ 4 (2547) 2	2/15	$150,000 \times 2/15 = 20,000$	$+ 30,000 \times 2/6 = 10,000$	30,000
ปีที่ 5 (2548) 1	1/15	$150,000 \times 1/15 = 10,000$	$+ 30,000 \times 1/6 = 5,000$	15,000
รวม 15		150,000	30,000	

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4	ปีที่ 5
เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร	50,000	40,000	45,000	30,000	15,000
เครดิต บัญชีเครื่องจักรหรือ	50,000	40,000	45,000	30,000	15,000
บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องจักร					

ตัวอย่างที่ 17 การคำนวณค่าเสื่อมราคาวิธีเส้นตรง – กรณีภายหลังได้สินทรัพย์มาแล้วมีรายจ่ายที่ทำให้มูลค่าสินทรัพย์เพิ่มขึ้นโดยเพิ่มอายุการใช้งาน

เครื่องจักรซื้อเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2541 ในราคา 60,000 บาท อายุการใช้งาน 10 ปี ใช้งานมาแล้ว 5 ปี ต่อมาเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2546 จ่ายค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงเครื่องใหม่จำนวน 8,000 บาท ทำให้เครื่องจักรสามารถใช้งานต่อไปได้อีก 8 ปีแทนที่จะเป็น 5 ปี

วิธีปฏิบัติทางบัญชี ณ วันที่จ่ายเงินปรับปรุงเครื่องจักร

เดบิต บัญชีเครื่องจักร หรือ 8,000

บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องจักร

เครดิต บัญชีเงินสด 8,000

$$\begin{aligned} \therefore \text{ราคาตามบัญชีของเครื่องจักรหลังปรับปรุง} & \text{กรณีบันทึกค่าเสื่อมราคาในบัญชี} \\ \text{ค่าเสื่อมราคาสะสม} &= \text{ราคาทุนเดิม} - \text{ค่าเสื่อมราคาสะสม} \\ &= 60,000 - [(60,000 / 10 \times 5) - 8,000] \\ &= 60,000 - 22,000 \\ &= 38,000 \end{aligned}$$

หรือ กรณีบันทึกค่าเสื่อมราคาโดยหักจากสินทรัพย์โดยตรง

$$\text{ราคาสุทธิตามบัญชีของเครื่องจักรหลังปรับปรุง} = 30,000 + 8,000$$

$$= 38,000$$

$$\text{การคำนวณค่าเสื่อมราคาตามอายุการใช้งานที่เปลี่ยนไป ปีละ} = 38,000 / 8$$

$$= 4,750$$

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร 4,750

เครดิต บัญชีเครื่องจักร หรือ 4,750

บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม – เครื่องจักร

**ตัวอย่างที่ 18 การคำนวณค่าเสื่อมราคาวิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี – กรณีภายหลังได้
สินทรัพย์มาแล้วมีรายการที่ทำให้มูลค่าสินทรัพย์เพิ่มขึ้นโดยเพิ่มอายุการใช้งาน**

ซื้อเครื่องจักรเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2542 ราคา 10,000 บาท อายุการใช้งาน 5 ปี คิดค่าเสื่อมราคา
โดยวิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี ต่อมาเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2544 สหกรณ์จ่ายเงินปรับปรุงเครื่องจักร
ดังกล่าว จำนวน 3,000 บาท เป็นผลทำให้อายุการใช้งานของเครื่องจักรเพิ่มขึ้นจากเดิม คือสามารถใช้งาน
ต่อไปได้อีก 6 ปี แทนที่จะเป็น 2 ปี

การคำนวณค่าเสื่อมราคาก่อนการปรับปรุงเครื่องจักร

อายุการใช้งานคงเหลือ	อัตราส่วน	ค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์	ค่าเสื่อมราคาสะสม	ราคาสุทธิตามบัญชี
ปีที่ 1 (2542) 5	5/15	$10,000 \times 5/15 = 3,333$	3,333	6,667
ปีที่ 2 (2543) 4	4/15	$10,000 \times 4/15 = 2,667$	6,000	4,000
ปีที่ 3 (2544) 3	3/15	$10,000 \times 3/15 = 2,000$	8,000	2,000

$$\therefore \text{ราคาทุนของเครื่องจักรหลังทำการปรับปรุง} = 2,000 + 3,000 \\ = 5,000$$

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3
เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร	3,333	2,667	2,000
เครดิต บัญชีเครื่องจักร หรือ บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องจักร	3,333	2,667	2,000

การคำนวณค่าเสื่อมราคาหลังทำการปรับปรุงเครื่องจักรแล้ว

อายุการใช้งานคงเหลือ	อัตราส่วน	ค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์	ค่าเสื่อมราคาสะสม	ราคาสุทธิตามบัญชี
ปีที่ 4 (2545) 6	6/21	$5,000 \times 6/21 = 1,429$	1,429	3,571
ปีที่ 5 (2546) 5	5/21	$5,000 \times 5/21 = 1,191$	2,620	2,380
ปีที่ 6 (2547) 4	4/21	$5,000 \times 4/21 = 952$	3,572	1,428
ปีที่ 7 (2548) 3	3/21	$5,000 \times 3/21 = 714$	4,286	714
ปีที่ 8 (2549) 2	2/21	$5,000 \times 2/21 = 476$	4,762	238
ปีที่ 9 (2550) 1	1/21	$5,000 \times 1/21 = 237$	4,999	1
รวม 21		4,999		

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

	ปีที่ 4	ปีที่ 5	ปีที่ 6	ปีที่ 7	ปีที่ 8	ปีที่ 9
เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร	1,429	1,191	952	714	476	237
เครดิต บัญชีเครื่องจักร หรือ บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องจักร	1,429	1,191	952	714	476	237

ตัวอย่างที่ 19 การเลิกใช้สินทรัพย์ – กรณีสินทรัพย์หมดอายุการใช้งาน

เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2546 สหกรณ์ได้สำรวจสินทรัพย์พบว่า ตู้เหล็กเก็บเอกสาร จำนวน 1 ตู้ ซึ่งซื้อเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2537 ในราคาทุน 5,000 บาท คิดค่าเสื่อมราคาวิธีเส้นตรงในอัตรา ร้อยละ 10 ต่อปี และมีราคาซาก 500 บาท ซึ่งหมดอายุการใช้งานแล้ว เกิดชำรุดไม่สามารถนำมาใช้งานได้อีก

การคำนวณค่าเสื่อมราคา ณ วันที่เลิกใช้สินทรัพย์

$$\text{ค่าเสื่อมราคาต่อปี} = (5,000 - 500) \times 10/100 = 450 \text{ บาท}$$

$$\therefore \text{ค่าเสื่อมราคาสะสม ณ วันที่เลิกใช้} = 450 \times 10 = 4,500 \text{ บาท}$$

$$\text{ราคาตามบัญชี (ราคาซาก)} = 5,000 - 4,500 = 500 \text{ บาท}$$

วิธีปฏิบัติทางบัญชี

(ก) กรณีไม่สามารถขายซากได้

- บันทึกค่าเสื่อมราคาหักจากบัญชีสินทรัพย์โดยตรง

31 ธ.ค. 46	เดบิต	บัญชีค่าเสื่อมราคาเครื่องใช้สำนักงาน	450	
		เครดิต	บัญชีเครื่องใช้สำนักงาน	450
	เดบิต	บัญชีขาดทุนจากการเลิกใช้สินทรัพย์	500	
		เครดิต	บัญชีเครื่องใช้สำนักงาน	500

- บันทึกค่าเสื่อมราคาไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม

31 ธ.ค. 46	เดบิต	บัญชีค่าเสื่อมราคาเครื่องใช้สำนักงาน	450	
		เครดิต	บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องใช้สำนักงาน	450
	เดบิต	บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องใช้สำนักงาน	4,500	
		บัญชีขาดทุนจากการเลิกใช้สินทรัพย์	500	
		เครดิต	บัญชีเครื่องใช้สำนักงาน	5,000

(ข) กรณีขายซากได้ในปีเดียวกับปีที่เลิกใช้

- ขายซากได้เป็นเงิน 300 บาท

31 ธ.ค. 46	เดบิต บัญชีเงินสด	300
	เครดิต บัญชีขาดทุนจากการเลิกใช้สินทรัพย์	300

- ขายซากได้เป็นเงิน 900 บาท

31 ธ.ค. 46 เดบิต	บัญชีเงินสด	900
	เครดิต บัญชีขาดทุนจากการเลิกใช้สินทรัพย์	500
	บัญชีกำไรจากการจำหน่ายสินทรัพย์	400

(ค) กรณีขายซากได้ในปีถัดจากปีที่เลิกใช้

- ขายซากได้เป็นเงิน 300 บาท

15 มกราคม 2547	เดบิต บัญชีเงินสด	300
	เครดิต บัญชีกำไรจากการจำหน่ายสินทรัพย์	300

ตัวอย่างที่ 20 การเลิกใช้สินทรัพย์ – กรณีสินทรัพย์ยังไม่หมดอายุการใช้งาน

เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2545 สหกรณ์พบว่าเครื่องจักรมีกำลังการผลิตไม่เพียงพอ จึงมีความประสงค์ที่จะเลิกใช้และรอจำหน่าย โดยเครื่องจักรดังกล่าวมีราคาทุน 100,000 บาท คิดค่าเสื่อมราคาวิธีเส้นตรงในอัตราร้อยละ 10 ต่อปี มีค่าเสื่อมราคาสะสม 70,000 บาท (ณ วันสิ้นปีบัญชี 31 ธันวาคม 2544) และต่อมาเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2546 สหกรณ์สามารถขายเครื่องจักรที่เลิกใช้ได้ 5,000 บาท

31 ธ.ค. 45 การคำนวณค่าเสื่อมราคา ณ วันสิ้นปีที่ใช้ = $100,000/10 = 10,000$ บาท

บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	บัญชีค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร	10,000.-
เครดิต	บัญชีเครื่องจักร หรือ	10,000.-

บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องจักร

1 เม.ย. 46 การคำนวณค่าเสื่อมราคาตั้งแต่วันต้นปีบัญชีจนถึงวันจำหน่ายสินทรัพย์

$$= 100,000 \times 10/100 \times 90/365 = 2,465.75 \text{ บาท}$$

บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	บัญชีค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร	2,465.75
เครดิต	บัญชีเครื่องจักร หรือ	2,465.75
	บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม – เครื่องจักร	

การบันทึกการจำหน่ายสินทรัพย์ที่เลิกใช้

- กรณีสหกรณ์บันทึกค่าเสื่อมราคาหักจากสินทรัพย์โดยตรง

เดบิต บัญชีเงินสด	5,000.-
บัญชีขาดทุนจากการจำหน่ายสินทรัพย์	12,534.25
เครดิต บัญชีเครื่องจักร	17,534.25

- กรณีสหกรณ์บันทึกค่าเสื่อมราคาไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม

เดบิต บัญชีเงินสด	5,000.-
บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องจักร	82,465.75
บัญชีขาดทุนจากการจำหน่ายสินทรัพย์	12,534.25
เครดิต บัญชีเครื่องจักร	100,000

ตัวอย่างที่ 21 สินทรัพย์ได้รับความเสียหายก่อนหมดอายุการใช้งาน – กรณีไม่ได้ทำประกันภัย

สหกรณ์ซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้งานเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2544 ราคา 1,200,000 บาท อายุการใช้งาน 5 ปี คิดค่าเสื่อมราคาแบบเส้นตรง สหกรณ์ไม่ได้ทำประกันภัย เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2546 เกิดเพลิงไหม้ เครื่องคอมพิวเตอร์ได้รับความเสียหายโดยสิ้นเชิง (สหกรณ์มีปีทางบัญชีสิ้นสุดวันที่ 31 มีนาคมของทุกปี)

การคำนวณค่าเสื่อมราคาสะสม ณ วันที่เกิดเพลิงไหม้

$$\text{ค่าเสื่อมราคาต่อปี} = 1,200,000 / 5 = 240,000$$

$$\text{ค่าเสื่อมราคาสะสม ณ วันที่เกิดเพลิงไหม้} = 240,000 + (240,000 \times 334/365)$$

$$= 240,000 + 219,616.44$$

$$= 459,616.44 \text{ บาท}$$

$$\text{ราคาตามบัญชี} = 1,200,000 - 459,616.44$$

$$= 740,383.56 \text{ บาท}$$

การบันทึกบัญชี

1 มี.ค. 46	เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคา – เครื่องใช้สำนักงาน	219,616.44
	เครดิต บัญชีเครื่องใช้สำนักงาน หรือ	219,616.44
	บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องใช้สำนักงาน	
	เดบิต บัญชีค่าเสียหายจากสินทรัพย์ถูกอัคคีภัย	740,383.56
	เครดิต บัญชีเครื่องใช้สำนักงาน	740,383.56

หรือ

เดบิต บัญชีค่าเสียหายจากสินทรัพย์ที่ถูกอัคคีภัย	740,383.56
บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม – เครื่องใช้สำนักงาน	459,616.44
เครดิต บัญชีเครื่องใช้สำนักงาน	1,200,000

ตัวอย่างที่ 22 สินทรัพย์ได้รับความเสียหายก่อนหมดอายุการใช้งาน – กรณีทำประกันภัย

เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2544 สหกรณ์ซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ในการดำเนินงานราคา 1,200,000 บาท อายุการใช้งาน 5 ปี คิดค่าเสื่อมราคาโดยวิธีเส้นตรง ในวันที่ 1 มิถุนายน 2544 สหกรณ์ได้ทำประกันอัคคีภัยให้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ในวงเงิน 600,000 บาท โดยจ่ายค่าเบี้ยประกันภัยปีละ 1,200 บาท ปรากฏว่าในวันที่ 1 มีนาคม 2546 ได้เกิดเพลิงไหม้ ทำให้เครื่องคอมพิวเตอร์ได้รับความเสียหายโดยสิ้นเชิง หลังจากเกิดเพลิงไหม้ สหกรณ์ได้จ่ายเงินค่าขนย้ายเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นเงิน 2,000 บาท และสามารถขายเศษซากเครื่องคอมพิวเตอร์ได้เป็นเงิน 500 บาท (สหกรณ์มีปีทางบัญชีสิ้นสุดวันที่ 31 มีนาคมของทุกปี)

1 เม.ย. 44 เมื่อซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์

เดบิต บัญชีเครื่องใช้สำนักงาน	1,200,000	
เครดิต บัญชีเงินสด		1,200,000

1 มิ.ย. 44 เมื่อจ่ายเงินค่าเบี้ยประกันภัย

เดบิต บัญชีค่าเบี้ยประกันภัย	1,200	
เครดิต บัญชีเงินสด		1,200

31 มี.ค. 45 คิดค่าเสื่อมราคา $(1,200,000 / 5 = 240,000)$

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคา – เครื่องใช้สำนักงาน	240,000	
เครดิต บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม – เครื่องใช้สำนักงาน		240,000
ปรับปรุงค่าเบี้ยประกันภัยจ่ายล่วงหน้า $(1,200 \times 61/365 = 200.55)$		
เดบิต บัญชีค่าเบี้ยประกันภัยจ่ายล่วงหน้า	200.55	
เครดิต บัญชีค่าเบี้ยประกันภัย		200.55

1 เม.ย. 45 โอนกลับรายการค่าเบี้ยประกันภัยจ่ายล่วงหน้า

เดบิต บัญชีค่าเบี้ยประกันภัย	200.55	
เครดิต บัญชีค่าเบี้ยประกันภัยจ่ายล่วงหน้า		200.55

1 มิ.ย. 45 เมื่อจ่ายเงินค่าเบี้ยประกันภัย

เดบิต บัญชีค่าเบี้ยประกันภัย	1,200	
เครดิต บัญชีเงินสด		1,200

1 มี.ค. 46 เมื่อเกิดเพลิงไหม้

คิดค่าเสื่อมราคาตั้งแต่วันต้นปีบัญชีถึงวันที่เกิดเพลิงไหม้ $(1,200,000 \times 20/100 \times 334/365 = 219,616.44)$

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคา – เครื่องใช้สำนักงาน	219,616.44	
เครดิต บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม – เครื่องใช้สำนักงาน		219,616.44

โอนปิดบัญชีที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ที่ได้รับความเสียหาย		
เดบิต บัญชีค่าเสียหายจากสินทรัพย์ถูกอัคคีภัย	740,383.56	
บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม – เครื่องใช้สำนักงาน	459,616.44	
(240,000 + 219,616.44)		
เครดิต บัญชีเครื่องใช้สำนักงาน		1,200,000
บันทึกการจ่ายเงินค่าขนย้าย		
เดบิต บัญชีค่าเสียหายจากสินทรัพย์ถูกอัคคีภัย	2,000	
เครดิต บัญชีเงินสด		2,000
บันทึกจำนวนเงินที่ได้รับชดใช้จากบริษัทประกันภัย		
เดบิต บัญชีลูกหนี้บริษัทประกันภัย	600,000	
เครดิต บัญชีรายได้อื่น		600,000
บันทึกจำนวนเงินที่ได้จากการขายเศษซากเครื่องคอมพิวเตอร์		
เดบิต บัญชีเงินสด	500	
เครดิต บัญชีรายได้อื่น		500

ส่วนที่ 5 การถือปฏิบัติ

ให้ยกเลิกคำแนะนำใดๆ ในส่วนที่ได้กำหนดไว้แล้วในคำแนะนำนี้ หรือซึ่งขัดแย้งกับคำแนะนำนี้ ให้ใช้คำแนะนำนี้แทน สำหรับการดำเนินการใดๆ ที่ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำเดิมก่อน คำแนะนำนี้มีผลบังคับใช้ยังคงใช้ต่อไปได้จนกว่าจะสิ้นสุดรายการนั้น แต่หากประสงค์จะปรับปรุงให้เป็นไปตามคำแนะนำนี้ก็สามารถทำได้

ทั้งนี้ ให้ถือปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2547 เป็นต้นไป และให้ใช้คำแนะนำนี้กับกลุ่มเกษตรกรโดยอนุโลม

ให้ไว้ ณ วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

(ลงชื่อ) **สุพัตรา ธนเสนีวัฒน์**

(นางสาวสุพัตรา ธนเสนีวัฒน์)

อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

พนักงานเจ้าหน้าที่ ปฏิบัติการแทน

นายทะเบียนสหกรณ์

คำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์
เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินทรัพย์ไม่มีตัวตน
พ.ศ. 2547

สินทรัพย์ไม่มีตัวตนเป็นสินทรัพย์อีกประเภทหนึ่งที่แม้ว่าจะไม่สามารถจับต้องได้ แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อมส่งผลต่อการดำเนินงานของสหกรณ์ จึงจำเป็นต้องกำหนดให้มีการควบคุมภายในที่เหมาะสมรัดกุม โดยจัดให้มีการบันทึกบัญชีที่ถูกต้องไม่ว่าในส่วนของการได้รับสินทรัพย์ หรือการตัดจ่าย ซึ่งจะช่วยให้การบริหารสินทรัพย์ไม่มีตัวตนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 16 (1) และ (2) แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ประกอบกับคำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์ที่ 75/2545 ลงวันที่ 9 ธันวาคม 2545 เรื่อง มอบอำนาจให้ปฏิบัติการแทนนายทะเบียนสหกรณ์ อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมาย การปฏิบัติการแทนนายทะเบียนสหกรณ์ จึงได้กำหนดวิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินทรัพย์ไม่มีตัวตนขึ้น เพื่อให้สหกรณ์ มีวิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินทรัพย์ไม่มีตัวตนเป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสมและปฏิบัติในแนวทางเดียวกันโดยคำแนะนำแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ความหมาย

ส่วนที่ 2 วิธีปฏิบัติทางบัญชี

ส่วนที่ 3 การแสดงรายการในงบการเงินและการเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

ส่วนที่ 4 การถือปฏิบัติ

ส่วนที่ 1 ความหมาย

สินทรัพย์ไม่มีตัวตน หมายถึง สินทรัพย์ประเภทที่ไม่อาจแลเห็นและจับต้องไม่ได้ มีลักษณะเป็นสิทธิต่างๆตามที่กฎหมายกำหนด

การตัดจ่าย หมายถึง การปันส่วนต้นทุนของสินทรัพย์ไม่มีตัวตนเป็นค่าใช้จ่ายในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีอย่างมีระบบตลอดอายุการให้ประโยชน์ของสินทรัพย์นั้น

ราคาทุน หมายถึง จำนวนเงินสดที่สหกรณ์จ่ายไป หรือมูลค่ายุติธรรมของสิ่งตอบแทนอื่นที่สหกรณ์มอบให้ เพื่อให้ได้มาซึ่งสินทรัพย์ไม่มีตัวตน ณ เวลาที่ซื้อหรือได้รับสินทรัพย์นั้น

มูลค่ายุติธรรม หมายถึง จำนวนเงินที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงแลกเปลี่ยนสินทรัพย์กัน

ราคาตามบัญชี หมายถึง ราคาของสินทรัพย์ไม่มีตัวตนสุทธิที่รับรู้ในงบดุล

ซอฟต์แวร์ หมายถึง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สหกรณ์เป็นผู้พัฒนาขึ้นใช้เองหรือว่าจ้างให้ผู้อื่นพัฒนาเพื่อใช้ในการดำเนินงาน

สิทธิการใช้ซอฟต์แวร์ หมายถึง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สหกรณ์ซื้อมาเพื่อใช้ในการดำเนินงาน

ส่วนที่ 2 วิธีปฏิบัติทางบัญชี

การวัดมูลค่าเริ่มแรกของสินทรัพย์ไม่มีตัวตน

สินทรัพย์ไม่มีตัวตนมีทั้งประเภทที่มีอายุการให้ประโยชน์จำกัด และประเภทที่มีอายุการให้ประโยชน์ไม่จำกัด ซึ่งแต่ละประเภทพิจารณาได้ดังนี้

- **สินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่มีอายุการให้ประโยชน์จำกัด** อายุการให้ประโยชน์ของสินทรัพย์ประเภทนี้อาจถูกจำกัดด้วยกฎหมาย ข้อบังคับ ข้อผูกพันสัญญา หรือโดยสภาพของสินทรัพย์นั่นเอง สินทรัพย์ประเภทนี้ได้แก่ สัมปทาน สิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินหรืออาคารกรณีทำสัญญาเช่าที่มีการกำหนดระยะเวลาการเช่าที่แน่นอนในสัญญา สิทธิการใช้ซอฟต์แวร์ต่าง ๆ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ฯลฯ

- **สินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่มีอายุการให้ประโยชน์ไม่จำกัด** สินทรัพย์ประเภทนี้จะไม่มี การจำกัดอายุการให้ประโยชน์ สหกรณ์สามารถนำสินทรัพย์นั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ตลอดไปจนกว่าจะมีการยกเลิกการใช้สินทรัพย์ดังกล่าว ได้แก่ สิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินที่ไม่มีการกำหนดอายุการใช้งาน สัมปทานที่ไม่มีกำหนดอายุ ฯลฯ

เมื่อสหกรณ์ได้มาซึ่งสินทรัพย์ไม่มีตัวตน สหกรณ์จะต้องบันทึกมูลค่าเริ่มแรกของสินทรัพย์ไม่มีตัวตนด้วยราคาทุน โดยราคาทุนดังกล่าวจะประกอบด้วย ราคาซื้อรวมภาษีนำเข้าและภาษีซื้อที่เรียกคืนไม่ได้ และรายจ่ายอื่นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดเตรียมสินทรัพย์นั้นให้อยู่ในสภาพพร้อมที่จะใช้งานได้ตามประสงค์ เช่น ค่าธรรมเนียมวิชาชีพทางกฎหมาย เป็นต้น สำหรับส่วนลดการค้าและภาษีที่ได้รับคืน(ถ้ามี)ให้นำมาหักออกจากราคาซื้อ เพื่อให้คงเหลือเป็นมูลค่าเริ่มแรกของสินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่แท้จริง สำหรับการบันทึกบัญชีเมื่อสหกรณ์ได้สินทรัพย์ไม่มีตัวตนมาโดยการซื้อให้ปฏิบัติดังนี้

เดบิต บัญชี..... (ระบุประเภทสินทรัพย์ไม่มีตัวตน) xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการควบคุมภายในด้านสินทรัพย์ไม่มีตัวตน ให้สหกรณ์จัดทำทะเบียนคุมสินทรัพย์ไม่มีตัวตนให้เรียบร้อย เป็นปัจจุบัน โดยทะเบียนดังกล่าวต้องแสดงให้เห็นถึงราคาทุนของสินทรัพย์ไม่มีตัวตน มูลค่าการตัดจ่าย และมูลค่าสุทธิคงเหลือตามบัญชี

การตัดจ่าย

สหกรณ์ต้องปันส่วนมูลค่าเสื่อมสภาพของสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนอย่างเป็นระบบตลอดอายุการให้ประโยชน์และต้องเริ่มตัดจ่ายเมื่อสินทรัพย์นั้นสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ โดยรับรู้ค่าตัดจ่ายของสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนเป็นค่าใช้จ่ายในแต่ละงวด สำหรับเกณฑ์การตัดจ่ายนั้น ให้ตัดจ่าย ณ วันสิ้นปีบัญชีตามระยะเวลาที่ใช้ประโยชน์ โดยปฏิบัติดังนี้

1. **สินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนที่มีอายุการให้ประโยชน์จำกัด** ให้ตัดจ่ายโดยวิธีเส้นตรงตามระยะเวลาของการใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์นั้น ดังนี้

- ตามอายุการให้ประโยชน์ที่ถูกจำกัด
- กรณีอายุการให้ประโยชน์ของสินทรัพย์น้อยกว่าอายุสิทธิตามกฎหมายหรือ

ข้อผูกพัน สัญญา ให้ตัดจ่ายสินทรัพย์ตามอายุการให้ประโยชน์ที่แท้จริง

- กรณีสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนมีอายุการให้ประโยชน์ไม่เต็มปี ให้คำนวณค่าตัดจ่ายเป็นวันนับจากวันที่สินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนนั้นพร้อมที่จะใช้ประโยชน์ได้ และให้นับ 1 ปีมี 365 วัน
- การตัดจ่ายสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนที่เกี่ยวกับอาคารและอุปกรณ์ต้องตัดจ่ายไม่น้อยกว่าจำนวนที่คำนวณจากอัตราค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบนายทะเบียน-สหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542

สำหรับการปฏิบัติทางบัญชีให้สหกรณ์ตัดจ่ายสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนโดยตรงกับสินทรัพย์นั้นและให้บันทึกการตัดจ่ายไว้ในบัญชี " ค่าตัดจ่าย..... " โดยระบุประเภทของสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนให้ชัดเจน บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีค่าตัดจ่าย..... (ระบุประเภทสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน) xxx

เครดิต บัญชี.....(ระบุประเภทสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน) xxx

ทั้งนี้ ในปีที่สินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนหมดอายุการให้ประโยชน์ ให้สหกรณ์ตัดจ่ายจนหมดมูลค่าทางบัญชีในที่สุดท้ายของอายุการให้ประโยชน์แม้ว่าสินทรัพย์ดังกล่าวยังคงสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ต่อไปอีก

2. **สินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนที่มีอายุการให้ประโยชน์ไม่จำกัด** ให้ตัดจ่ายไม่น้อยกว่าจำนวนที่คำนวณจากอัตราค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ของสินทรัพย์นั้นที่กำหนดไว้ในระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ทั้งนี้ ให้ตัดจ่ายได้ไม่เกิน 20 ปี

มูลค่าคงเหลือ

1. **สินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่มีอายุการให้ประโยชน์จำกัด** หากยังไม่หมดอายุการให้ประโยชน์ มูลค่าคงเหลือตามบัญชีเท่ากับยอดสุทธิหลังจากหักค่าตัดจ่ายตามอายุการให้ประโยชน์ และเมื่อหมดอายุการให้ประโยชน์แล้ว มูลค่าคงเหลือตามบัญชีจะเท่ากับศูนย์

2. **สินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่มีอายุการให้ประโยชน์ไม่จำกัด** มูลค่าคงเหลือตามบัญชีเท่ากับยอดสุทธิหลังจากหักค่าตัดจ่าย และในปีสุดท้ายของการตัดจ่ายให้ตัดจ่ายจนหมดมูลค่าทางบัญชี มูลค่าคงเหลือตามบัญชีจะเท่ากับศูนย์

สินทรัพย์ไม่มีตัวตนเฉพาะเรื่อง

1. โปรแกรมคอมพิวเตอร์

ในกรณีที่สหกรณ์มีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะเป็นการซื้อโปรแกรมสำเร็จรูป การว่าจ้างให้ผู้อื่นพัฒนาหรือสหกรณ์เป็นผู้พัฒนาเอง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ดังกล่าวเมื่อนำมาใช้งานอาจทำให้เกิดสินทรัพย์ในลักษณะที่เป็นสินทรัพย์มีตัวตน หรือสินทรัพย์ไม่มีตัวตนก็ได้ เนื่องจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์บางโปรแกรมอาจบันทึกอยู่บนสินทรัพย์มีตัวตน เช่น ระบบปฏิบัติการ เป็นต้น ดังนั้น วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้พิจารณาดังนี้

- ถ้าเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ได้มาพร้อมกับการซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ ให้ถือว่าโปรแกรมคอมพิวเตอร์ดังกล่าวได้รวมอยู่ในราคาทุนของเครื่องคอมพิวเตอร์แล้ว
- ถ้าเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ได้มาภายหลังจากที่ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์แล้ว ให้ถือว่าโปรแกรมคอมพิวเตอร์ดังกล่าวเป็น "สินทรัพย์ไม่มีตัวตน"

สำหรับวิธีปฏิบัติทางบัญชีกรณี โปรแกรมคอมพิวเตอร์ถือเป็นสินทรัพย์ไม่มีตัวตนให้ปฏิบัติดังนี้

1.1 การได้มา

- **กรณีได้มาโดยการซื้อ** เมื่อสหกรณ์ซื้อโปรแกรมสำเร็จรูปมาใช้ในการปฏิบัติงานให้สหกรณ์บันทึกมูลค่าเริ่มแรกด้วยราคาทุน โดยบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีสิทธิการใช้ซอฟต์แวร์ xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

- กรณีสหกรณ์ว่าจ้างให้ผู้อื่นพัฒนา ถ้าโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นยังอยู่ในระหว่างการพัฒนาและสหกรณ์ไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติงานได้ หากมีการจ่ายเงินค่าพัฒนาโปรแกรมเป็นงวดๆ หรือมีการจ่ายค่าใช้จ่ายเพื่อการพัฒนา ให้สหกรณ์บันทึกจำนวนเงินที่จ่ายนั้นไว้ในบัญชี "ซอฟต์แวร์ระหว่างพัฒนา" บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีซอฟต์แวร์ระหว่างพัฒนา xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

เมื่อโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้รับการพัฒนาเสร็จเรียบร้อยแล้ว มีการส่งมอบงาน และสหกรณ์สามารถนำโปรแกรมห้ดงกล่าวมาใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง ให้โอนปิดบัญชี "ซอฟต์แวร์ระหว่างพัฒนา" ไปบันทึกไว้ในบัญชี "ซอฟต์แวร์" ดังนี้

เดบิต บัญชีซอฟต์แวร์ xxx

เครดิต บัญชีซอฟต์แวร์ระหว่างพัฒนา xxx

อย่างไรก็ตาม ในการพิจารณาว่าโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ว่าจ้างให้ผู้อื่นพัฒนาเสร็จสมบูรณ์หรือไม่นั้น ให้ถือตามสัญญาว่าจ้าง เช่น ถ้าทำสัญญาว่าจ้างพัฒนาโปรแกรมระบบงานทั้งระบบ โดยประกอบไปด้วยระบบงานย่อยเชื่อมต่อกัน ความสมบูรณ์ของโปรแกรมจะเกิดขึ้นต่อเมื่อระบบงานย่อยทุกระบบและระบบที่เชื่อมต่อกันสามารถปฏิบัติงานได้ ในกรณีนี้แม้ว่าระบบงานย่อยบางระบบจะสามารถปฏิบัติงานได้แล้วก็ให้ถือว่าเป็นการทดสอบระบบงานและอยู่ในระหว่างการพัฒนา แต่ถ้าเป็นการทำสัญญาว่าจ้างพัฒนาโปรแกรมโดยแยกเป็นส่วนๆ ในแต่ละระบบงานย่อย หากระบบงานย่อยระบบใดสามารถปฏิบัติได้แล้ว ให้ถือว่าการพัฒนาโปรแกรมระบบงานย่อยนั้นเสร็จสมบูรณ์และให้เริ่มตัดจ่ายซอฟต์แวร์ดังกล่าวตั้งแต่วันที่เริ่มใช้ระบบงานย่อยนั้น

- กรณีสหกรณ์เป็นผู้พัฒนาเอง ถ้าโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นยังอยู่ในระหว่างการพัฒนาและสหกรณ์ไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติงานได้ หากมีการจ่ายเงินค่าพัฒนาโปรแกรม หรือมีการจ่ายค่าใช้จ่ายเพื่อการพัฒนา ให้สหกรณ์บันทึกจำนวนเงินที่จ่ายนั้นไว้ในบัญชี "ซอฟต์แวร์ระหว่างพัฒนา" บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีซอฟต์แวร์ระหว่างพัฒนา xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

ทั้งนี้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สหกรณ์เป็นผู้พัฒนาขึ้นเองนั้น จะถือว่าพัฒนาเสร็จเรียบร้อยแล้วเมื่อระบบสามารถทำงานได้ตามเป้าหมายหลัก และสหกรณ์นำโปรแกรมห้ดงกล่าวมาใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง จึงให้โอนปิดบัญชี "ซอฟต์แวร์ระหว่างพัฒนา" ไปบันทึกไว้ในบัญชี "ซอฟต์แวร์" ดังนี้

เดบิต บัญชีซอฟต์แวร์ xxx

เครดิต บัญชีซอฟต์แวร์ระหว่างพัฒนา xxx

ถ้าโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สหกรณ์พัฒนาขึ้นเองนั้นได้นำมาใช้งานระยะหนึ่งและต่อมาได้นำมาพัฒนาต่อเพื่อให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ให้ถือว่าจำนวนเงินที่จ่ายไปเพื่อการพัฒนาในภายหลังเป็น " ค่าใช้จ่ายในการพัฒนาโปรแกรม "

1.2 การตัดจ่าย เมื่อโปรแกรมคอมพิวเตอร์พร้อมที่จะใช้งานได้ ให้สหกรณ์ตัดจ่ายตามระยะเวลาของอายุการใช้งานหรือตามการเปลี่ยนแปลงการใช้ซอฟต์แวร์ใหม่ แต่ต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 20-25 ของราคาทุนของโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นๆ และให้บันทึกค่าตัดจ่ายหักจากบัญชีสินทรัพย์โดยตรงรวมทั้งบันทึกรายการตัดจ่ายไว้ในทะเบียนสินทรัพย์ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าตัดจ่ายซอฟต์แวร์/ค่าตัดจ่ายสิทธิการใช้ซอฟต์แวร์ xxx

เครดิต บัญชีซอฟต์แวร์ / สิทธิการใช้ซอฟต์แวร์ xxx

ทั้งนี้ หากมีการเปลี่ยนแปลงการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์โดยนำซอฟต์แวร์ใหม่มาใช้งานแทนซอฟต์แวร์เดิมสำหรับการปฏิบัติงานในระบบงานเดียวกันนั้น ให้ตัดจ่ายมูลค่าคงเหลือของซอฟต์แวร์เดิมออกจากบัญชีทั้งจำนวน

2. สิทธิการใช้ประโยชน์

เป็นสิทธิที่สหกรณ์ได้ใช้ประโยชน์ในที่ดิน อาคาร อุปกรณ์และอื่นๆ โดยไม่ได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในสินทรัพย์นั้น รวมถึงสิทธิที่ได้จากการเช่าสินทรัพย์เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ใด ๆ

2.1 สิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน เป็นสิทธิการครอบครองและใช้ประโยชน์จากที่ดินโดยสหกรณ์ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น เช่น สหกรณ์ได้เอกสารที่แสดงเพียงสิทธิการครอบครอง และสามารถใช้ประโยชน์ในที่ดินเท่านั้น มิใช่หนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ (โฉนดที่ดิน) หรือหนังสือรับรองจากกรมที่ดินว่าที่ดินได้ทำประโยชน์แล้ว (หนังสือรับรองการทำประโยชน์ - น.ส. 3 หรือ น.ส. 3 ก.)

- **การได้มา** ให้สหกรณ์บันทึกราคาทุนของสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินด้วยจำนวนเงินที่จ่าย รวมทั้งค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่ต้องจ่ายไปเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิดังกล่าว โดยให้บันทึกไว้ในบัญชี " สิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน " บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

ในกรณีเป็นที่ยังไม่ใช้ดำเนินงาน แต่ถือครองไว้เพื่อรอการตัดสินใจว่าจะขยายงานในอนาคต หรือเพื่อการอื่นใด ให้บันทึกไว้ในบัญชี " สิทธิครอบครองที่ดินรอการใช้ประโยชน์ " บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีสิทธิครอบครองที่ดินรอการใช้ประโยชน์ xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

- **การตัดจ่าย** ถ้าการใช้สิทธิมีอายุจำกัด ให้ตัดจ่ายตามอายุสิทธิที่ได้รับ แต่ถ้าการใช้สิทธิมีอายุไม่จำกัด ให้ตัดจ่ายได้ไม่เกิน 20 ปี และตัดจ่ายโดยตรงกับสิทธินั้นจนกว่าจะหมดมูลค่าทางบัญชี การตัดจ่ายให้บันทึกไว้ในบัญชี " ค่าตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน " บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน xxx

เครดิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน xxx

อนึ่ง หากสหกรณ์ได้มีการตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินไประยะหนึ่งแล้ว ต่อมาภายหลังได้มีการจ่ายค่าพัฒนาที่ดินเพิ่มเติมในแปลงที่สหกรณ์ได้รับสิทธิดังกล่าว ให้สหกรณ์พิจารณาว่าจำนวนเงินที่จ่ายไปเพื่อพัฒนาที่ดินมีนัยสำคัญหรือไม่ ถ้าจำนวนเงินที่จ่ายไม่มีนัยสำคัญ ให้บันทึกจำนวนเงินที่จ่ายไปนั้นไว้ในบัญชี " ค่าใช้จ่ายในการพัฒนาที่ดิน " แต่ถ้าจำนวนเงินที่จ่ายมีนัยสำคัญ ให้บันทึกจำนวนเงินที่จ่ายไปนั้นไว้ในบัญชี " สิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน " และให้เริ่มตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินส่วนที่จ่ายเพิ่มเติมนับแต่วันที่เริ่มใช้ประโยชน์ที่ดินแปลงดังกล่าวหลังจากที่ได้พัฒนาแล้ว

2.2 สิทธิการใช้ประโยชน์ในอาคารและสิ่งปลูกสร้าง เป็นสิทธิในการใช้สินทรัพย์ที่สหกรณ์ก่อสร้างหรือพัฒนาปรับปรุงบนที่ดินที่สหกรณ์ไม่ได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ เช่น สหกรณ์สร้างอาคารสำนักงานบนที่ดินของทางราชการโดยหน่วยราชการนั้นมีหนังสืออนุญาตให้ใช้ที่ดินเป็นต้น รวมทั้งสิทธิที่เกิดจากการที่สหกรณ์เช่าอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างเพื่อนำมาใช้ประโยชน์

- **การได้มา** หากสหกรณ์ได้มาโดยการสร้างสินทรัพย์นั้นขึ้นมาใช้เอง แม้ว่าจะมีอาคารหรือสิ่งก่อสร้างเกิดขึ้น แต่สหกรณ์จะได้เพียงสิทธิการใช้ประโยชน์ในอาคารหรือสิ่งก่อสร้างเท่านั้น ในการบันทึกบัญชีให้สหกรณ์บันทึกราคาทุนด้วยจำนวนเงินที่จ่าย รวมทั้งค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ต้องจ่ายไปเพื่อให้ได้มาซึ่งอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างนั้น เช่น ค่าวัสดุก่อสร้าง ค่าแรงงาน ค่าออกแบบแปลนและขออนุญาตก่อสร้าง เป็นต้น ทั้งนี้ หากอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างดังกล่าวยังอยู่ในระหว่างการก่อสร้าง ให้สหกรณ์บันทึกจำนวนเงินที่จ่ายไปนั้นไว้ในบัญชี " สิทธิการใช้ประโยชน์ใน ระหว่างก่อสร้าง " โดยให้ระบุประเภทของสินทรัพย์ให้ชัดเจน บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ใน.....ระหว่างก่อสร้าง (ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

ภายหลังเมื่อการก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว และสินทรัพย์อยู่ในสภาพพร้อมที่จะใช้งานได้ ให้โอนปิดบัญชี " สิทธิการใช้ประโยชน์ใน.....ระหว่างก่อสร้าง " ไปยังบัญชี " สิทธิการใช้ประโยชน์ใน....." โดยระบุประเภทของสินทรัพย์ให้ชัดเจน บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ใน.....(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ใน.....ระหว่างก่อสร้าง (ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสหกรณ์จะสร้างสินทรัพย์บนที่ดินที่สหกรณ์ไม่ได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ แต่ถ้าข้อตกลงหรือเงื่อนไขในเอกสารสิทธิ์ระบุให้กรรมสิทธิ์ในสิ่งปลูกสร้างตกเป็นของสหกรณ์ การบันทึกบัญชีในกรณีดังกล่าวให้บันทึกสิ่งปลูกสร้างนั้นเป็นสินทรัพย์ของสหกรณ์ โดยบันทึกราคาทุน ด้วยจำนวนเงินที่จ่าย รวมทั้งค่าใช้จ่ายต่างๆที่ต้องจ่ายไปเพื่อให้ได้มาซึ่งอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างนั้น บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีอาคาร/สิ่งปลูกสร้างระหว่างก่อสร้าง(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร(ตามแต่กรณี) xxx

ภายหลังเมื่อการก่อสร้างเสร็จเรียบร้อย และสินทรัพย์อยู่ในสภาพพร้อมที่จะใช้งานได้ ให้โอนปิดบัญชี "อาคาร/สิ่งปลูกสร้างระหว่างก่อสร้าง" ไปยังบัญชี "อาคาร/สิ่งปลูกสร้าง" โดยระบุประเภทของสินทรัพย์ให้ชัดเจน บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีอาคาร / สิ่งปลูกสร้าง (ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชีอาคาร / สิ่งปลูกสร้างระหว่างก่อสร้าง(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

ทั้งนี้ ในการพิจารณาว่าจะบันทึกบัญชีเป็นสินทรัพย์หรือสิทธิการใช้ประโยชน์ ให้พิจารณาจากเงื่อนไขที่ระบุในสัญญาเป็นสำคัญ กล่าวคือ เมื่อสิ้นสุดสัญญาแล้วหากสินทรัพย์ยังคงเป็นของสหกรณ์โดยสหกรณ์สามารถรื้อถอนไปได้ ให้บันทึกบัญชีเป็นสินทรัพย์ แต่ถ้าเมื่อสิ้นสุดสัญญาแล้วสินทรัพย์เป็นของเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินถือว่าสหกรณ์ได้รับเพียงสิทธิการใช้ประโยชน์เท่านั้น ให้บันทึกบัญชีเป็นสิทธิการใช้ประโยชน์ ซึ่งทั้งสองกรณีต้องเปิดเผยไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงินให้ชัดเจนด้วย

สำหรับกรณีที่สหกรณ์ได้สิทธิการใช้ประโยชน์ในอาคารและสิ่งปลูกสร้างโดยวิธีการอื่นๆ นอกเหนือจากการสร้างขึ้นมาใช้เอง เช่น จากการเช่า เป็นต้น ถ้าสหกรณ์ต้องจ่ายเงินไปเป็นจำนวนมากเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิการใช้ประโยชน์ในสินทรัพย์ในระยะยาว ให้สหกรณ์บันทึกราคาทุนของสิทธิการใช้ประโยชน์ในสินทรัพย์นั้นด้วยจำนวนเงินที่จ่าย รวมทั้งค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่ต้องจ่ายไปเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธินั้น โดยบันทึกไว้ในบัญชี "สิทธิการใช้ประโยชน์ใน...../สิทธิการเช่า....." ตามแต่กรณี และให้ระบุประเภทของสินทรัพย์ให้ชัดเจน แต่ถ้าสหกรณ์ต้องจ่ายเงินเป็นรายเดือนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิการใช้ประโยชน์ในสินทรัพย์ในระยะสั้น ให้สหกรณ์บันทึกจำนวนเงินที่จ่ายเป็นรายเดือนนั้นเป็นค่าใช้จ่าย โดยบันทึกไว้ในบัญชี "ค่าเช่า" บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ใน...../สิทธิการเช่า.....(ระบุประเภทสินทรัพย์) หรือ xxx

บัญชีค่าเช่า (ตามแต่กรณี)

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

- **การตัดจ่าย** ถ้าการใช้สิทธิมีอายุจำกัด ให้ตัดจ่ายตามอายุสิทธิที่ได้รับและตัดจ่ายโดยตรงกับสิทธินั้นจนกว่าจะหมดมูลค่าทางบัญชี การตัดจ่ายให้บันทึกไว้ในบัญชี " ค่าตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ใน...../ค่าตัดจ่ายสิทธิการเช่า....." ตามแต่กรณี และให้ระบุประเภทของสินทรัพย์ให้ชัดเจน บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีค่าตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ใน...../ค่าตัดจ่ายสิทธิการเช่า.....(ตามแต่กรณี) xxx

เครดิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ใน...../สิทธิการเช่า.....(ตามแต่กรณี) xxx

สำหรับกรณีที่การใช้สิทธิในอาคารและสิ่งปลูกสร้างมีอายุไม่จำกัด ในการตัดจ่ายมีข้อพิจารณาว่าอาคารและสิ่งปลูกสร้างเป็นสินทรัพย์ที่มีอายุการใช้งานโดยจะเสื่อมสภาพลงตามระยะเวลาซึ่งตามปกติจะต้องคิดค่าเสื่อมราคา แต่โดยที่สหกรณ์มีเพียงสิทธิการใช้ประโยชน์ในอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง สิทธิดังกล่าวจึงเป็นสินทรัพย์ในลักษณะสินทรัพย์ไม่มีตัวตน ดังนั้นในการปฏิบัติทางบัญชีให้ตัดจ่ายสิทธินั้นตามอายุการใช้งานของสินทรัพย์ และให้ตัดจ่ายโดยตรงกับสิทธินั้นจนหมดมูลค่าทางบัญชี แม้ว่าสินทรัพย์ดังกล่าวจะยังสามารถใช้ประโยชน์ได้ต่อไป การตัดจ่ายให้บันทึกไว้ในบัญชี " ค่าตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ใน....." ระบุประเภทของสินทรัพย์ให้ชัดเจน บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีค่าตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ใน.....(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ใน.....(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

3. สิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินรอกเอกสารสิทธิ

กรณีสหกรณ์ได้สิทธิครอบครองเพื่อใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยที่ดินนั้นเป็นที่ดินซึ่งในเอกสารสิทธิระบุชื่อบุคคลภายนอกเป็นเจ้าของสิทธิและไม่สามารถโอนเปลี่ยนมือได้ เว้นแต่หน่วยราชการที่ควบคุมการให้เอกสารสิทธินั้นจะอนุมัติให้ถอดถอนสิทธิของผู้ถือครองเดิมและมอบให้สหกรณ์ครอบครองสิทธิแทนโดยดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่หน่วยราชการที่ควบคุมการให้สิทธิกำหนด

• **การได้มา** ถ้าหน่วยราชการที่ควบคุมการให้เอกสารสิทธิยังไม่ได้อนุมัติให้มีการถอดถอนสิทธิของผู้ถือครองเดิมและมอบให้สหกรณ์ครอบครองสิทธิแทน ให้ปฏิบัติดังนี้

3.1 กรณีสหกรณ์ได้รับบริจาคจากเจ้าของสิทธิเดิม ให้สหกรณ์ปฏิบัติตามระเบียบ-
นายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยวิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินทรัพย์ที่สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรได้รับบริจาคหรืออุดหนุน พ.ศ. 2547 บันทึกบัญชีโดย

ก. เมื่อรับมอบสินทรัพย์และอยู่ระหว่างการร้องขอต่อหน่วยราชการผู้ควบคุมการให้เอกสารสิทธิพิจารณาอนุมัติการโอนเปลี่ยนสิทธิให้แก่สหกรณ์ ให้บันทึกสินทรัพย์ที่ได้รับไว้ในบัญชี "สิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินรอกเอกสารสิทธิ" โดย

เดบิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินรอกเอกสารสิทธิ xxx

เครดิต บัญชีทุนสำรอง xxx

ข. เมื่อหน่วยราชการผู้ควบคุมการให้เอกสารสิทธิมีการอนุมัติและแก้ไขทะเบียนรายชื่อเจ้าของสิทธิเป็นชื่อสหกรณ์แล้ว ให้โอนปิดบัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินรอกเอกสารสิทธิ ไปยังบัญชี "สิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน" กรณีที่ดินนั้นนำมาใช้ในการดำเนินงาน หรือโอนไปยังบัญชี "สิทธิครอบครองที่ดินรอกการใช้ประโยชน์" ในกรณีที่ที่ดินนั้นยังไม่ได้นำมาใช้ในการดำเนินงาน บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน/สิทธิครอบครองที่ดินรอกการใช้ประโยชน์(ตามแต่กรณี) xxx

เครดิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินรอกเอกสารสิทธิ xxx

ค. ถ้าหน่วยราชการผู้ควบคุมการให้เอกสารสิทธิไม่อนุมัติให้มีการถอดถอนสิทธิของผู้ถือครองเดิม ให้สหกรณ์กลับรายการบัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินรอกเอกสารสิทธิ และบัญชีทุนสำรองที่บันทึกไว้เมื่อรับมอบสินทรัพย์ บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีทุนสำรอง xxx

เครดิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินรอกเอกสารสิทธิ xxx

ง. หากสหกรณ์มีการก่อสร้างหรือพัฒนาปรับปรุงซึ่งทำให้เกิดสินทรัพย์ติดอยู่กับที่ดินที่เอกสารสิทธิไม่สามารถโอนเปลี่ยนมือได้ หรืออยู่ระหว่างการร้องขอต่อหน่วยราชการผู้ควบคุมการให้เอกสารสิทธิพิจารณาอนุมัติการโอนเปลี่ยนสิทธิให้แก่สหกรณ์ ให้บันทึกรายการสินทรัพย์ที่สร้างหรือพัฒนานั้นแยกต่างหากไว้ในบัญชี "สิทธิการใช้ประโยชน์ใน ระหว่างก่อสร้าง/พัฒนา(ระบุประเภทสินทรัพย์)" และให้ปฏิบัติดังนี้

(1) เมื่อมีการก่อสร้างหรือพัฒนาปรับปรุงซึ่งทำให้เกิดสินทรัพย์ติดอยู่กับที่ดิน

บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ใน...ระหว่างก่อสร้าง/พัฒนา(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร(ตามแต่กรณี) xxx

(2) เมื่อการก่อสร้างหรือพัฒนาแล้วเสร็จและสินทรัพย์อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน ให้โอนปิดบัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ใน...ระหว่างก่อสร้าง/พัฒนา(ระบุประเภทสินทรัพย์) ไปยังบัญชี "สิทธิใช้ประโยชน์ใน...(ระบุประเภทสินทรัพย์)" บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ใน...(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ในระหว่างก่อสร้าง/พัฒนา (ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

(3) ถ้าหากภายหลังหน่วยราชการผู้ควบคุมการให้เอกสารสิทธิมีการอนุมัติและแก้ไขทะเบียนรายชื่อเจ้าของสิทธิให้เป็นชื่อสหกรณ์แล้ว ให้โอนปิดบัญชี "สิทธิการใช้ประโยชน์ใน.... (ระบุประเภทสินทรัพย์)" ไปยังบัญชี "อาคาร / สิ่งปลูกสร้าง" โดย

เดบิต บัญชีอาคาร / สิ่งปลูกสร้าง(ตามแต่กรณี) xxx

เครดิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ใน...(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

(4) ถ้าหากภายหลังที่ดินดังกล่าวถูกระงับสิทธิหรือต้องส่งคืนให้แก่เจ้าของสิทธิเดิม แต่เจ้าของสิทธิยังให้สหกรณ์ใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ซึ่งติดอยู่กับที่ดินนั้นได้ต่อไป ถือว่าสหกรณ์ได้รับสิทธิการใช้ประโยชน์ในสินทรัพย์นั้น ซึ่งจะต้องทำการตัดจ่ายสิทธิดังกล่าวต่อไป

(5) ถ้าหากภายหลังที่ดินดังกล่าวถูกระงับสิทธิ์หรือต้องส่งคืนให้แก่เจ้าของสิทธิ์เดิม และสหกรณ์ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ซึ่งติดอยู่กับที่ดินนั้นได้ต่อไป ให้ตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ในสินทรัพย์ดังกล่าวทั้งจำนวน โดย

เดบิต บัญชีค่าตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ใน...(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ใน...(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

3.2 กรณีสหกรณ์จ่ายเงินซื้อจากเจ้าของสิทธิ์เดิม

3.2.1 ให้บันทึกจำนวนเงินที่จ่ายซื้อไว้ในบัญชี " สิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินรอกเอกสารสิทธิ์ " บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินรอกเอกสารสิทธิ์ xxx

เครดิต บัญชีเงินสด / เงินฝากธนาคาร(ตามแต่กรณี) xxx

3.2.2 หากภายหลังหน่วยราชการผู้ควบคุมการให้เอกสารสิทธิ์มีการอนุมัติและแก้ไขทะเบียนรายชื่อเจ้าของสิทธิ์เป็นชื่อสหกรณ์แล้ว ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับข้อ 3.1 ข

3.2.3 หากสหกรณ์มีการก่อสร้างหรือพัฒนาปรับปรุงซึ่งทำให้เกิดสินทรัพย์ติดอยู่กับที่ดินที่เอกสารสิทธิ์ไม่สามารถโอนเปลี่ยนมือได้ หรืออยู่ระหว่างการร้องขอต่อหน่วยราชการผู้ควบคุมการให้เอกสารสิทธิ์พิจารณาอนุมัติการโอนเปลี่ยนสิทธิ์ให้แก่สหกรณ์ ให้บันทึกรายการสินทรัพย์ที่สร้างหรือพัฒนานั้นแยกต่างหากไว้ในบัญชี " สิทธิการใช้ประโยชน์ใน ระหว่างก่อสร้าง/พัฒนา(ระบุประเภทสินทรัพย์) " และให้ปฏิบัติดังนี้

(1) เมื่อมีการสร้างหรือพัฒนาปรับปรุงซึ่งทำให้เกิดสินทรัพย์ติดอยู่กับที่ดิน ให้บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ใน...ระหว่างก่อสร้าง/พัฒนา(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร(ตามแต่กรณี) xxx

(2) เมื่อการก่อสร้างหรือพัฒนาแล้วเสร็จและสินทรัพย์อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน ให้โอนปิดบัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ใน...ระหว่างก่อสร้าง/พัฒนา(ระบุประเภทสินทรัพย์) ไปยังบัญชี " สิทธิการใช้ประโยชน์ใน...(ระบุประเภทสินทรัพย์) " บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ใน...(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ใน...ระหว่างก่อสร้าง/พัฒนา (ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

(3) ถ้าหน่วยราชการผู้ควบคุมการให้เอกสารสิทธิ์มีการอนุมัติและแก้ไขทะเบียนรายชื่อเจ้าของสิทธิ์ให้เป็นชื่อสหกรณ์แล้ว ให้โอนปิดบัญชี " สิทธิการใช้ประโยชน์ใน...(ระบุประเภทสินทรัพย์) " ไปยังบัญชี " อาคาร / สิ่งปลูกสร้าง " โดย

เดบิต บัญชีอาคาร / สิ่งปลูกสร้าง(ตามแต่กรณี) xxx

เครดิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ใน...(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

(4) ถ้าที่ดินดังกล่าวถูกระงับสิทธิ์หรือต้องส่งคืนให้เจ้าของสิทธิ์เดิม โดยกรรมสิทธิ์ในสินทรัพย์ซึ่งติดอยู่กับที่ดินนั้นเป็นของเจ้าของสิทธิ์เดิม แต่เจ้าของสิทธิ์ยังคงให้สหกรณ์ใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ดังกล่าวได้ต่อไป ถือว่าสหกรณ์ได้รับเพียงสิทธิการใช้ประโยชน์ในสินทรัพย์ ดังนั้น จึงต้องตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินรอกเอกสารสิทธิ์ออกจากบัญชีทั้งจำนวน สำหรับสิทธิการใช้ประโยชน์ในสินทรัพย์ซึ่งติดอยู่กับที่ดินดังกล่าวให้ตัดจ่ายต่อไป

(5) ถ้าที่ดินดังกล่าวถูกระงับสิทธิ์หรือต้องส่งคืนให้เจ้าของสิทธิ์เดิม โดยกรรมสิทธิ์ในสินทรัพย์ซึ่งติดอยู่กับที่ดินนั้นเป็นของสหกรณ์ และเจ้าของสิทธิ์ยังคงให้สหกรณ์ใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ดังกล่าวได้ต่อไป ถือว่าสหกรณ์ได้รับเพียงสิทธิการใช้ประโยชน์ในสินทรัพย์ ดังนั้น สหกรณ์จึงต้องตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินรอกเอกสารสิทธิ์ออกจากบัญชีทั้งจำนวน สำหรับสิ่งปลูกสร้างที่สหกรณ์ได้ก่อสร้างบนที่ดินดังกล่าว ให้บันทึกเป็นสินทรัพย์ของสหกรณ์บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีอาคาร/สิ่งปลูกสร้าง(ตามแต่กรณี) xxx

เครดิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ใน...(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

ณ วันสิ้นปีบัญชี ให้คำนวณค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ซึ่งติดอยู่กับที่ดินนั้น โดยปฏิบัติตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าเสื่อมราคา - ...(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชีค่าเสื่อมราคาสะสม - ...(ระบุประเภทสินทรัพย์) หรือ xxx

บัญชี ...(ระบุประเภทสินทรัพย์)

(6) ถ้าที่ดินดังกล่าวถูกระงับสิทธิ์หรือต้องส่งคืนให้เจ้าของสิทธิ์เดิม และสหกรณ์ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ซึ่งติดอยู่กับที่ดินนั้นได้ต่อไป ให้ตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินรอกเอกสารสิทธิ์ และสิทธิการใช้ประโยชน์ในสินทรัพย์ดังกล่าวทั้งจำนวน โดย

เดบิต บัญชีค่าตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินรอกเอกสารสิทธิ์ xxx

เครดิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินรอกเอกสารสิทธิ์ xxx

เดบิต บัญชีค่าตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ใน...(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

เครดิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ใน...(ระบุประเภทสินทรัพย์) xxx

● การตัดจ่าย

กรณีที่หน่วยราชการผู้ควบคุมการให้เอกสารสิทธิ์มีการอนุมัติและแก้ไขทะเบียนรายชื่อให้สหกรณ์เป็นเจ้าของสิทธิ์แล้ว ซึ่งทำให้เกิดสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน ให้ทำการตัดจ่ายสิทธิ์เช่นเดียวกับเรื่อง สิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน ดังนี้

1. ถ้าการใช้สิทธิมีอายุจำกัด ให้ตัดจ่ายตามอายุสิทธิที่ได้รับและตัดจ่ายโดยตรงกับสิทธินั้นจนกว่าจะหมดมูลค่าทางบัญชี การตัดจ่ายให้บันทึกไว้ในบัญชี " ค่าตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน " บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน xxx

เครดิต บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน xxx

2 ถ้าการใช้สิทธิมีอายุไม่จำกัด ให้ตัดจ่ายได้ไม่เกิน 20 ปี และตัดจ่ายโดยตรงกับสิทธินั้นจนกว่าจะหมดมูลค่าทางบัญชี สำหรับการบันทึกบัญชีให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับข้อ 1.

3. ถ้าสหกรณ์มีการก่อสร้างหรือพัฒนาปรับปรุงสินทรัพย์ติดอยู่กับที่ดิน จนเกิดสิทธิการใช้ประโยชน์ในสินทรัพย์ประเภทนั้น ๆ ในการตัดจ่ายให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับ เรื่อง สิทธิการใช้ประโยชน์ในอาคารและสิ่งปลูกสร้าง

4. สัมปทาน

เป็นสิทธิในการดำเนินงานอันเกี่ยวกับสินทรัพย์ของรัฐบาล เช่น สัมปทานในการเดินรถ เป็นต้น รวมถึงสิทธิที่ได้จากบุคคลหรือนิติบุคคลเพื่อประกอบกิจการเฉพาะอย่าง หรือเป็นตัวแทนขายผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง หรือขายสินค้าภายใต้ชื่อเดียวกันในเขตใดเขตหนึ่ง

4.1 การได้มา

ให้สหกรณ์บันทึกราคาทุนของสัมปทานด้วยจำนวนเงินที่จ่ายไปเพื่อให้ได้มาซึ่งสัมปทาน โดยให้บันทึกไว้ในบัญชี " สัมปทาน....." ระบุประเภทของสัมปทานที่ได้รับให้ ชัดเจน บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีสัมปทาน.....(ระบุประเภทสัมปทาน) xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

4.2 การตัดจ่าย

ให้ตัดจ่ายสัมปทานที่ได้รับตามแต่ละกรณี คือ

(1) สัมปทานที่ไม่กำหนดอายุ

ให้ตัดจ่ายตามระยะเวลาโดยวิธีเส้นตรง แต่ต้องไม่เกิน 20 ปี และถ้ามีเหตุให้สัมปทานนั้นหมดประโยชน์ในปีใดให้ตัดจ่ายออกจากบัญชีทั้งจำนวนในปีนั้น โดยในการตัดจ่ายให้ตัดจ่ายโดยตรงกับสัมปทานนั้น บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีค่าตัดจ่ายสัมปทาน.....(ระบุประเภทสัมปทาน) xxx

เครดิต บัญชีสัมปทาน.....(ระบุประเภทสัมปทาน) xxx

(2) สัมปทานที่มีกำหนดอายุ

ให้ตัดจ่ายตามระยะเวลาโดยวิธีเส้นตรงตลอดอายุสัมปทานที่ได้รับ แต่ต้องไม่เกิน 20 ปี และถ้ามีเหตุให้สัมปทานนั้นหมดประโยชน์ลงในปีใด ให้ตัดจ่ายออกจากบัญชีทั้งจำนวนในปีนั้น โดยในการตัดจ่ายให้ตัดจ่ายโดยตรงกับสัมปทานนั้น บันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต บัญชีค่าตัดจ่ายสัมปทาน.....(ระบุประเภทสัมปทาน) xxx

เครดิต บัญชีสัมปทาน.....(ระบุประเภทสัมปทาน) xxx

(3) สัมปทานที่กำหนดให้จ่ายเงินค่าสัมปทานเป็นรายปี

ให้ถือเป็นค่าใช้จ่ายประจำงวดที่ได้รับสัมปทาน บันทึกบัญชีโดย

เดบิต บัญชีค่าใช้จ่ายในสัมปทาน.....(ระบุประเภทสัมปทาน) xxx

เครดิต บัญชีเงินสด/เงินฝากธนาคาร (ตามแต่กรณี) xxx

การเลิกใช้และการจำหน่าย

ในกรณีที่สินทรัพย์ไม่มีตัวตนยังไม่หมดอายุการให้ประโยชน์ แต่สหกรณ์คาดว่าจะไม่ได้รับประโยชน์จากการใช้สินทรัพย์ไม่มีตัวตนนั้นอีกต่อไป ให้สหกรณ์ตัดจ่ายสินทรัพย์ไม่มีตัวตนดังกล่าวออกจากบัญชีจนหมดมูลค่าทางบัญชีในปีที่ไม่ได้รับประโยชน์แล้ว

ส่วนที่ 3

การแสดงรายการในงบการเงินและการเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบการเงิน

การแสดงรายการในงบการเงิน

บัญชีสิทธิการใช้ซอฟต์แวร์

แสดงรายการในงบดุลภายใต้หัวข้อสินทรัพย์

บัญชีซอฟต์แวร์

ไม่มีตัวตน

บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน

บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ในอาคาร/สิ่งปลูกสร้าง

บัญชีสิทธิการเช่าอาคาร/สิ่งปลูกสร้าง

บัญชีสัมปทาน

บัญชีซอฟต์แวร์ระหว่างพัฒนา

แสดงรายการในงบดุลเป็นรายการแยกเทศต่อจาก

บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ในอาคาร/

รายการสินทรัพย์ไม่มีตัวตน

สิ่งปลูกสร้างระหว่างก่อสร้าง

บัญชีสิทธิครอบครองที่ดินรอการใช้ประโยชน์

แสดงรายการในงบดุล ภายใต้หัวข้อ

บัญชีสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินรอเอกสารสิทธิ์

สินทรัพย์ไม่มีตัวตน

บัญชีค่าตัดจ่ายซอฟต์แวร์

แสดงรายการในงบกำไรขาดทุน ภายใต้หัวข้อ

บัญชีค่าตัดจ่ายสิทธิการใช้ซอฟต์แวร์

ค่าใช้จ่าย หรือ ค่าใช้จ่ายดำเนินงานแล้วแต่กรณี

บัญชีค่าตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน

บัญชีค่าตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ในอาคาร/สิ่งปลูกสร้าง

บัญชีค่าตัดจ่ายสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินรอเอกสารสิทธิ์

บัญชีค่าตัดจ่ายสิทธิการเช่าอาคาร/สิ่งปลูกสร้าง

บัญชีค่าตัดจ่ายสัมปทาน

บัญชีค่าใช้จ่ายในการพัฒนาโปรแกรม

บัญชีค่าใช้จ่ายในการพัฒนาที่ดิน

บัญชีค่าใช้จ่ายในสัมปทาน.....

การเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

- ให้เปิดเผยนโยบายการบัญชีเกี่ยวกับการตัดจ่ายสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน โดยเปิดเผยให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ในการตัดบัญชี

ตัวอย่าง

- สิทธิการเช่าหรือสิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ ตัดจ่ายตามอายุการใช้สิทธิที่ได้รับ และสิทธิในการใช้ซอฟต์แวร์ต่างๆ ตัดจ่ายตามการเปลี่ยนแปลงการใช้ซอฟต์แวร์ใหม่

- สหกรณ์ได้รับสัมปทานดำเนินการด้าน มีกำหนดระยะเวลา ปี โดยบันทึกค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการขอสัมปทานไว้เป็นราคาทุนของสัมปทาน และตัดบัญชีเป็นค่าใช้จ่ายโดยวิธีเส้นตรงตามอายุสัมปทาน

- ให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับซอฟต์แวร์ระหว่างการพัฒนา/สิทธิการใช้ประโยชน์ในอาคารและสิ่งปลูกสร้างระหว่างก่อสร้าง เพื่อให้ทราบถึงส่วนที่ดำเนินการเสร็จแล้ว ตลอดจนการจ่ายค่าพัฒนา/ค่าก่อสร้าง

- กรณีสหกรณ์ก่อสร้างอาคารบนที่ดินที่สหกรณ์ไม่ได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ แต่เงื่อนไขในเอกสารสิทธิ์ระบุให้กรรมสิทธิ์ในอาคารเป็นของสหกรณ์ ให้สหกรณ์เปิดเผยข้อมูลไว้ด้วยว่าอาคารที่ปรากฏตามงบดุลนั้นเป็นอาคารที่ก่อสร้างบนที่ดินที่สหกรณ์ไม่มีกรรมสิทธิ์

- กรณีสหกรณ์มีสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนที่ตัดจ่ายจนหมดมูลค่าทางบัญชีแล้ว แต่ยังสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ต่อไป ให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนดังกล่าวไปจนกว่าสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนนั้นจะไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อีก โดยเปิดเผยไว้ภายใต้หัวข้อสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน แต่ถ้าในงบการเงินไม่มีหัวข้อสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนเนื่องจากสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนทุกรายการได้ตัดจ่ายจนหมดมูลค่าทางบัญชีแล้ว ก็ให้เปิดเผยข้อมูลไว้ภายใต้หัวข้ออื่นๆ

- ให้เปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนตามที่ปรากฏในงบดุล โดยแยกแสดงแต่ละรายการ คือ สิทธิการเช่า สิทธิการใช้ประโยชน์ สัมปทานและซอฟต์แวร์ พร้อมทั้งแสดงยอดรวมทั้งสิ้น กรณีมีข้อมูลใดๆ เกี่ยวกับสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนที่มีสาระสำคัญให้เปิดเผยไว้ด้วย เช่น การได้มาซึ่งสิทธิในสินทรัพย์ อายุการใช้สิทธิ เป็นต้น

ส่วนที่ 4 การถือปฏิบัติ

ให้ยกเลิกคำแนะนำใดๆ ในส่วนที่ได้กำหนดไว้แล้วในคำแนะนำนี้ หรือซึ่งขัดแย้งกับคำแนะนำนี้ ให้ใช้คำแนะนำนี้แทน

ทั้งนี้ ให้ถือปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2547 เป็นต้นไป และให้ใช้คำแนะนำนี้กับกลุ่มเกษตรกรโดยอนุโลม

ให้ไว้ ณ วันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

(ลงชื่อ) **สุพัตรา ธนเสนีวัฒน์**

(นางสาวสุพัตรา ธนเสนีวัฒน์)

อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

พนักงานเจ้าหน้าที่ ปฏิบัติการแทน

นายทะเบียนสหกรณ์

บทบาท ภารกิจ หน้าที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ได้รับการเลือกตั้งจากสมาชิกเพื่อให้ทำหน้าที่บริหารงานสหกรณ์แทนมวลสมาชิก โดยพัฒนาสหกรณ์ให้เจริญรุ่งเรืองและก้าวหน้ามั่นคง สร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาแก่มวลสมาชิก จึงถือเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของสหกรณ์ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้บริหารงานสหกรณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสหกรณ์และบทบาท ภารกิจ หน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการ

ความหมายของสหกรณ์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระราชทานพระราชดำรัสแก่ผู้นำสหกรณ์ที่เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ศาลาดุสิดาลัย เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2526 ความว่า “...สหกรณ์นี้มีความหมายคำว่า **สห** ก็ด้วยกัน **กรณ์** การทำ ทำงานทำกิจการต่าง ๆ หมายความว่า **สหกรณ์** แปลว่าการทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมากเพราะจะต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านงานการที่ทำด้วยร่างกาย ทั้งในด้านงานการที่ทำด้วยสมองและงานการที่ทำด้วยใจทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ต้องพร้อม...”

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 4 กำหนดนิยามคำว่า **สหกรณ์** คือ คณะบุคคลซึ่งรวมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยช่วยตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้

กล่าวโดยสรุป สหกรณ์เป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มบุคคลที่ประกอบอาชีพเดียวกัน หรือมีถิ่นฐานอยู่ใกล้เคียงกัน หรืออยู่ในหน่วยงานเดียวกัน การดำเนินงานของสหกรณ์จะแตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น และลักษณะการประกอบอาชีพ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความกินดีอยู่ดีให้แก่บรรดาสมาชิก โดยวิธีช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามหลักการและวิธีการสหกรณ์ รวมถึงได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์

คุณค่า อุดมการณ์ หลักการและวิธีการสหกรณ์

เพื่อความเป็นเอกภาพในการส่งเสริมและพัฒนากิจการสหกรณ์ และธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของการสหกรณ์ไทย นายทะเบียนสหกรณ์ได้กำหนดนิยามคำว่า คุณค่าของสหกรณ์ อุดมการณ์สหกรณ์ หลักการสหกรณ์ และวิธีการสหกรณ์ ดังนี้

คุณค่าของสหกรณ์ (Cooperative Values)

สหกรณ์อยู่บนพื้นฐานแห่งคุณค่าของการช่วยตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความเป็นประชาธิปไตย ความเสมอภาค ความเที่ยงธรรม และความเป็นเอกภาพ สมาชิกสหกรณ์เชื่อมั่นในคุณค่าทางจริยธรรมแห่งความสุจริต ความเปิดเผย ความรับผิดชอบต่อสังคม และความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น โดยสืบทอดประเพณีปฏิบัติของผู้ริเริ่มการสหกรณ์

อุดมการณ์สหกรณ์ (Cooperative Ideology)

คือ ความเชื่อร่วมกันที่ว่า การช่วยตนเอง และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์ จะนำไปสู่การกินดี อยู่ดี ความเป็นธรรมและสันติสุขในสังคม

หลักการสหกรณ์ (Cooperative Principles)

คือ แนวทางที่สหกรณ์ยึดถือปฏิบัติเพื่อให้คุณค่าของสหกรณ์เกิดผลเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย หลักสหกรณ์สากล 7 ประการ ดังนี้

หลักการที่ 1 การเป็นสมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง (Voluntary and Open Membership)

สหกรณ์เป็นองค์การโดยสมัครใจที่เปิดรับบุคคลทุกคนซึ่งสามารถใช้บริการของสหกรณ์ได้ โดยปราศจากการกีดกันทางเพศ สังคม เชื้อชาติ การเมือง หรือศาสนา และบุคคลนั้นต้องเต็มใจรับผิดชอบในฐานะสมาชิก

วิธีการนำไปใช้

1. สหกรณ์ต้องเปิดรับบุคคลทั่วไปที่สามารถใช้บริการสหกรณ์ได้และเต็มใจรับผิดชอบในฐานะสมาชิก โดยไม่มีการกีดกันทางเพศ สังคม เชื้อชาติ การเมือง หรือศาสนา
2. การเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ ไม่มีการบีบบังคับ หรือข่มขู่จากผู้หนึ่งผู้ใด ทั้งนี้ ควรเกิดจากความเชื่อมั่นและศรัทธาในคุณค่าและอุดมการณ์สหกรณ์
3. คุณสมบัติของสมาชิก การเข้าเป็นสมาชิก ค่าธรรมเนียมแรกเข้าและสิทธิหน้าที่ในฐานะสมาชิกกำหนดไว้ในข้อบังคับสหกรณ์และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสหกรณ์แต่ละประเภท

หลักการที่ 2 การควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย (Democratic Member Control)

สหกรณ์เป็นองค์การประชาธิปไตยที่ควบคุมโดยมวลสมาชิก ซึ่งมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของสหกรณ์ ไม่ว่าชาย หรือหญิงที่ได้รับเลือกเป็นตัวแทนสมาชิกต้องมีความรับผิดชอบต่อมวลสมาชิก สมาชิกของสหกรณ์ชั้นปฐมมีสิทธิออกเสียงเท่าเทียมกัน (หนึ่งคนหนึ่งเสียง) ส่วนสหกรณ์ในระดับอื่นก็จัดให้เป็นไปตามวิถีประชาธิปไตย

วิธีการนำไปใช้

1. สมาชิกมีสิทธิออกเสียงเพื่อลงคะแนนเท่าเทียมกัน (หนึ่งคนหนึ่งเสียง) จะมอบให้ผู้อื่นมาประชุมและออกเสียงเพื่อลงคะแนนแทนตนไม่ได้
2. การลงมติของที่ประชุมใหญ่สหกรณ์ให้ถือเสียงข้างมาก เว้นแต่ในกรณีแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับ ควบสหกรณ์ แยกสหกรณ์ เลิกสหกรณ์ และการอื่นใดที่ข้อบังคับกำหนดให้ถือเสียงไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของจำนวนสมาชิก หรือผู้แทนสมาชิกซึ่งมาประชุม
3. ในการกำหนดแผนการดำเนินงาน งบประมาณ และการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี ต้องคำนึงถึงควมมีส่วนร่วมในการแสดงความเห็นของสมาชิกเป็นสำคัญ
4. การออกเสียง หรือการลงมติในสหกรณ์ระดับอื่นให้จัดการได้ตามความเหมาะสม แต่ต้องเป็นไปตามวิถีประชาธิปไตย

หลักการที่ 3 การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยสมาชิก (Member Economic Participation)

มวลสมาชิกพึงร่วมทุนกับสหกรณ์ของตนอย่างเท่าเทียมกัน และควบคุมการใช้เงินทุนตามวิถีประชาธิปไตย โดยปกติอย่างน้อยส่วนหนึ่งของทุนต้องมีทรัพย์สินส่วนรวมของสหกรณ์ และสมาชิกพึงได้ผลตอบแทนจากเงินทุน (ถ้ามี) อย่างจำกัด ภายใต้เงื่อนไขของความเป็นสมาชิก เหล่าสมาชิกจะจัดสรรเงินส่วนเกิน เพื่อจุดมุ่งหมายบางอย่างหรือทั้งหมดดังต่อไปนี้ คือ เพื่อพัฒนาสหกรณ์ของตนโดยอาจจัดเป็นกองทุนสำรองซึ่งอย่างน้อยส่วนหนึ่งจะไม่นำมาแบ่งปันกัน เพื่อจัดสรรผลประโยชน์ให้สมาชิกตามส่วนธุรกรรมที่ตนทำกับสหกรณ์ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมอื่น ๆ ที่มวลสมาชิกเห็นชอบ

วิธีการนำไปใช้

1. สมาชิกแต่ละคนต้องถือหุ้นสหกรณ์อย่างน้อย 1 หุ้น เพื่อให้ได้สิทธิหน้าที่ในฐานะสมาชิก โดยได้รับผลตอบแทนจากการถือหุ้นในอัตราที่จำกัด และให้สมาชิกคนหนึ่งคนใดถือหุ้นไม่เกิน 1 ใน 5 ของหุ้นที่ชำระแล้วทั้งหมด เพื่อป้องกันการเข้ามาแสวงหากำไรจากการถือหุ้นในสหกรณ์
2. สหกรณ์จัดสรรกำไรสุทธิประจำปีเป็นทุนสำรอง และค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย รวมถึงเงินปันผลตามหุ้น เงินเฉลี่ยคืน เงินโบนัส ทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบและอื่นๆ โดยได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่

หลักการที่ 4 การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ (Autonomy and Independence)

สหกรณ์เป็นองค์การอิสระที่ช่วยตนเองภายใต้การควบคุมของสมาชิก หากสหกรณ์นั้น ๆ ทำข้อตกลงร่วมกับองค์การอื่นๆ รวมถึงรัฐบาล หรือแสวงหาทุนจากแหล่งภายนอกต้องมั่นใจได้ว่าการกระทำของสหกรณ์เช่นนั้นอยู่ภายใต้การควบคุมแบบประชาธิปไตยโดยมวลสมาชิก รวมถึงยังคงดำรงความเป็นอิสระของสหกรณ์ไว้ได้

วิธีการนำไปใช้

1. สหกรณ์ต้องช่วยเหลือตนเอง และบริหารงานโดยการตัดสินใจของมวลสมาชิกตามมติที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์
2. ความเป็นอิสระของสหกรณ์ต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนดแห่งกฎหมาย
3. การทำข้อตกลง หรือนิติกรรมใดๆ และการได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ หรือบุคคลภายนอกต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่สมาชิกสหกรณ์ยอมรับได้

หลักการที่ 5 การศึกษา ฝึกอบรม และสารสนเทศ (Education, Training and Information)

สหกรณ์พึงให้การศึกษาและการฝึกอบรมแก่บรรดาสมาชิก ผู้แทนจากการเลือกตั้ง ผู้จัดการและเจ้าหน้าที่ เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถพัฒนาสหกรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สหกรณ์พึงให้ข่าวสาร ความรู้แก่ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนและผู้นำทางความคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะและประโยชน์ของการสหกรณ์

วิธีการนำไปใช้

1. จัดสรรกำไรสุทธิประจำปีเป็นทุนเพื่อการศึกษาอบรมทางสหกรณ์ รวมทั้งสนับสนุนการศึกษาวิจัยทางสหกรณ์
2. พัฒนาบุคลากรของสหกรณ์ในทุกกระดับ เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
3. เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสหกรณ์ในรูปแบบสื่อต่างๆ เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจและสร้างทัศนคติที่ดีแก่สมาชิก เกษตรกร ผู้นำทางความคิดและประชาชนทั่วไป

หลักการที่ 6 การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ (Co-operation Among Co-operatives)

สหกรณ์พึงให้บริการแก่มวลสมาชิกอย่างเต็มที่และสร้างความเข้มแข็งแก่ขบวนการสหกรณ์ โดยร่วมมือกันเป็นขบวนการตามโครงสร้างระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ

วิธีการนำไปใช้

1. สหกรณ์ร่วมมือกัน หรือเชื่อมโยงธุรกิจระหว่างกัน เช่น การรวมกันซื้อ รวมกันขาย การฝากเงิน การกู้ยืมเงิน การใช้ปัจจัยการผลิต การสร้างเครื่องหมายการค้า เป็นต้น
2. สหกรณ์ในระดับเดียวกัน อาจควบเข้ากันเป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่ขึ้น
3. สหกรณ์ตั้งแต่ 5 สหกรณ์ขึ้นไปสามารถรวมกันจัดตั้งเป็นชุมนุมสหกรณ์ระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศได้ เพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ขบวนการสหกรณ์

หลักการที่ 7 การเอื้ออาทรต่อชุมชน (Concern for Community)

สหกรณ์พึงดำเนินงานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนของตนตามนโยบายที่มวลสมาชิกให้ความเห็นชอบ

วิธีการนำไปใช้

1. สหกรณ์จัดสรรกำไรสุทธิประจำปีเป็นทุนสาธารณประโยชน์ เพื่อใช้ดำเนินการใดๆ อันเป็นประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม
2. ให้การสนับสนุน และส่งบุคลากรของสหกรณ์เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ของชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ
3. การดำเนินกิจกรรมใดๆ ของสหกรณ์ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

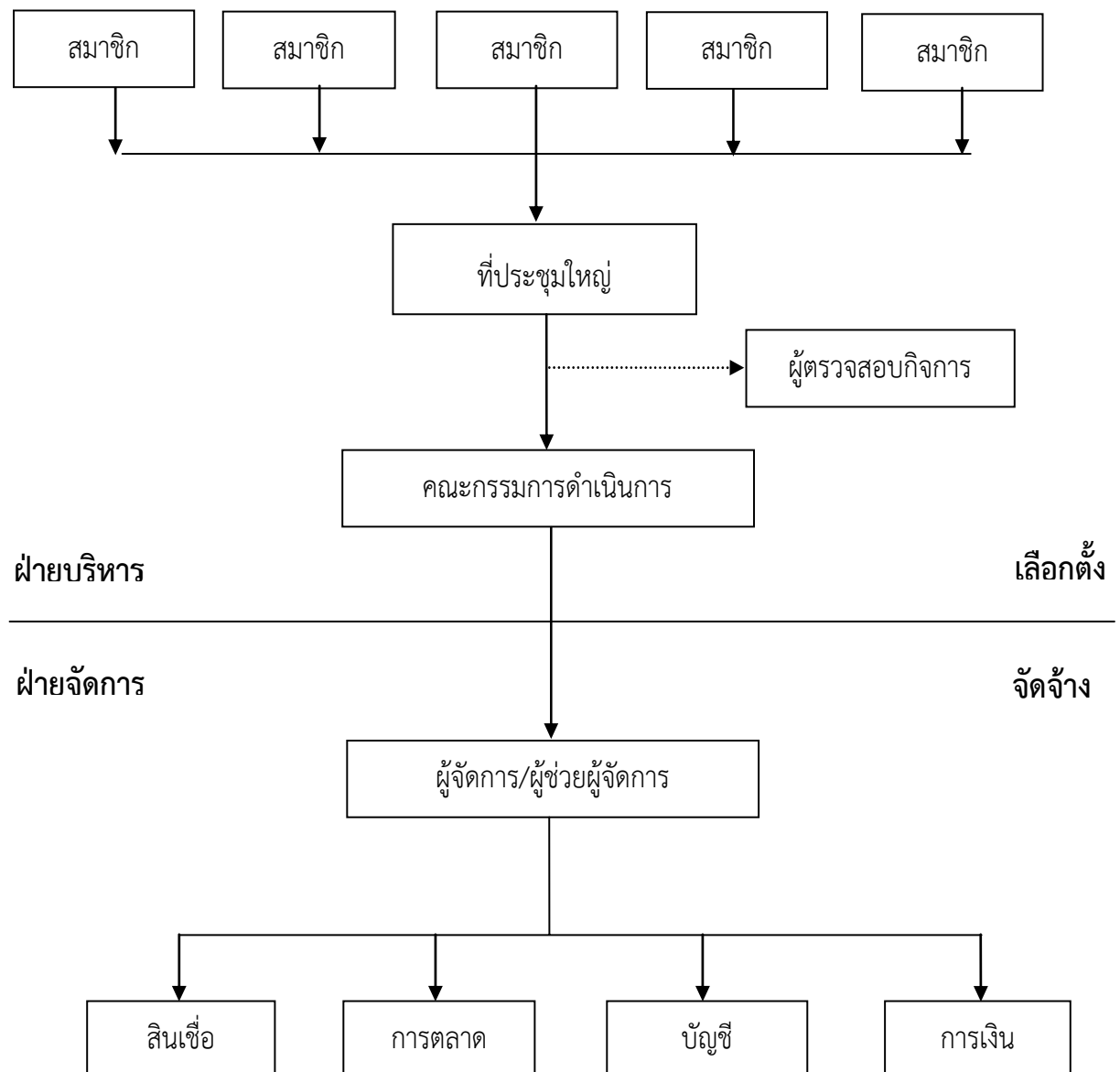
วิธีการสหกรณ์ (Cooperative Practices)

คือ การนำหลักการสหกรณ์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อประโยชน์ของมวลสมาชิกและชุมชน โดยไม่ละเลยหลักการธุรกิจที่ดี

สหกรณ์นำหลักการสหกรณ์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน โดยกำหนดวิธีปฏิบัติไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบของสหกรณ์ เช่น การจัดตั้ง การระดมทุน การบริหารงาน การดำเนินธุรกิจ การส่งเสริมประโยชน์ทางเศรษฐกิจของสมาชิก และการเอื้ออาทรต่อชุมชน ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันตามประเภทของสหกรณ์

โครงสร้างของสหกรณ์

โครงสร้างของสหกรณ์ตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย สมาชิกรวมตัวกันจัดตั้งสหกรณ์ขึ้น โดยร่วมกันแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านเงินทุน ด้านการผลิตและการจำหน่ายเพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ด้วยการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์ สมาชิกทุกคนเป็นเจ้าของสหกรณ์ แต่เนื่องจากสมาชิกทุกคนไม่สามารถร่วมกันบริหารงานสหกรณ์ได้ จึงจำเป็นต้องจัดให้มีการเลือกตั้ง คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เพื่อทำหน้าที่บริหารงานสหกรณ์ รวมถึงจัดจ้างผู้จัดการและเจ้าหน้าที่เพื่อ ปฏิบัติงานในสหกรณ์

การจัดโครงสร้างสหกรณ์ตามแผนผังข้างต้นเป็นการจัดแบ่งส่วนงาน หน้าที่ความรับผิดชอบ และจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างส่วนงานต่างๆ ในสหกรณ์ ดังนี้

1. สมาชิก

สมาชิกสหกรณ์ทุกคนมีสิทธิเสมอภาคกันในการดำเนินงานของสหกรณ์ โดยมีสิทธิเข้าร่วมประชุมใหญ่เพื่อเสนอความคิดเห็น หรือออกเสียงเพื่อลงคะแนนในเรื่องต่างๆ หนึ่งคนต่อหนึ่งเสียง และมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของสหกรณ์ รวมถึงสอดส่อง ดูแลกิจการสหกรณ์ ให้พัฒนาและเจริญรุ่งเรืองโดยร่วมมือกับคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

2. ที่ประชุมใหญ่

คณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์จะเรียกประชุมใหญ่สามัญปีละ 1 ครั้ง ภายใน 150 วัน นับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี ในการประชุมใหญ่ของสหกรณ์ต้องมีสมาชิมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่า 100 คน ในกรณีเป็นการประชุมใหญ่โดยผู้แทนสมาชิกต้องมีผู้แทนสมาชิมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้แทนสมาชิกทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่า 100 คน จึงจะเป็นองค์ประชุม ที่ประชุมใหญ่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัย ตัดสินใจ และลงมติเรื่องทั้งปวงที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการของสหกรณ์ โดยถือเอามติเสียงข้างมากตามหลักประชาธิปไตย

3. ผู้ตรวจสอบกิจการ

ที่ประชุมใหญ่สหกรณ์เลือกตั้งสมาชิก หรือบุคคลภายนอกที่เป็นผู้มีคุณวุฒิ ความรู้ความสามารถในด้านธุรกิจ การเงิน การบัญชี การเศรษฐกิจ หรือการสหกรณ์ เพื่อเป็นผู้ตรวจสอบกิจการ โดยมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินงานของสหกรณ์ แล้วเสนอรายงานผลการตรวจสอบประจำปีเดือนต่อที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ รวมถึงเสนอรายงานผลการตรวจสอบประจำปีต่อที่ประชุมใหญ่สหกรณ์

4. คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

ที่ประชุมใหญ่สหกรณ์เลือกตั้งสมาชิกเป็นคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ โดยมีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการทั้งปวงของสหกรณ์ให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของสหกรณ์ รวมถึงกำกับ ดูแลและติดตามการปฏิบัติงานของผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการ และเจ้าหน้าที่สหกรณ์เพื่อให้การดำเนินงานของสหกรณ์สามารถเอื้อประโยชน์แก่บรรดาสมาชิกและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์

5. ผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการและเจ้าหน้าที่สหกรณ์

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์อาจพิจารณาคัดเลือกบุคคลเพื่อแต่งตั้ง หรือจัดจ้างเป็นผู้จัดการและผู้ช่วยผู้จัดการ โดยมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการทั่วไป และรับผิดชอบเกี่ยวกับบรรดากิจการประจำของสหกรณ์ให้เป็นไปตามนโยบายและแผนการดำเนินงานที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์กำหนด รวมถึงอาจพิจารณาจัดจ้างเจ้าหน้าที่อื่นๆ ตามความจำเป็น ได้แก่ เจ้าหน้าที่สินเชื่อ เจ้าหน้าที่ตลาด เจ้าหน้าที่บัญชี เจ้าหน้าที่การเงิน เป็นต้น เพื่อปฏิบัติงานในสหกรณ์ภายใต้การบังคับบัญชาของผู้จัดการสหกรณ์

ประเภทของสหกรณ์

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 33 ให้ประเภทของสหกรณ์ที่จะรับจดทะเบียนกำหนดโดยกฎกระทรวง ซึ่งวัตถุประสงค์ของการกำหนดประเภทสหกรณ์ คือ เพื่อให้คณะบุคคลที่จะจัดตั้งสหกรณ์เลือกประเภทสหกรณ์ได้ตรงตามความต้องการ รวมถึงภาครัฐสามารถวางแผนส่งเสริมพัฒนาสหกรณ์ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ออกกฎกระทรวงกำหนดประเภทของสหกรณ์ที่รับจดทะเบียนไว้ 7 ประเภท คือ

1. สหกรณ์การเกษตร
2. สหกรณ์นิคม
3. สหกรณ์ประมง
4. สหกรณ์ร้านค้า
5. สหกรณ์บริการ
6. สหกรณ์ออมทรัพย์
7. สหกรณ์เครดิตยูเนียน

ทั้งนี้ สหกรณ์ 3 ประเภทแรกจัดเป็นสหกรณ์ภาคการเกษตร และสหกรณ์ 4 ประเภทหลังจัดเป็นสหกรณ์นอกภาคการเกษตร

โครงสร้างธุรกิจของสหกรณ์

ลักษณะทั่วไปของสหกรณ์

สหกรณ์ภาคการเกษตร ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคม และสหกรณ์ประมง สมาชิกรวมตัวกันจัดตั้งขึ้นเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านเงินทุน ด้านการผลิตและการจำหน่าย เพื่อยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น วัตถุประสงค์ของสหกรณ์กำหนดไว้ในข้อบังคับเพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานของสหกรณ์ ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามประเภทของสหกรณ์ ดังนี้

สหกรณ์การเกษตร

จัดตั้งขึ้นในหมู่ผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิกและช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้นด้วยการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์ ดังนี้

- (1) จัดหาวัสดุการเกษตรและเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นมาจำหน่ายแก่สมาชิก
- (2) รวบรวมผลิตผลการเกษตร ผลิตภัณฑ์และบริการของสมาชิกมาจัดการขาย หรือแปรรูปออกขาย โดยซื้อ หรือรวบรวมผลิตผลจากสมาชิกก่อนผู้อื่น
- (3) จัดให้มีเงินกู้ หรือสินเชื่อแก่สมาชิก เพื่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีพ
- (4) ส่งเสริมการออมทรัพย์ของสมาชิก
- (5) ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกและชุมชน
- (6) ร่วมมือกับสหกรณ์อื่น สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ชุมนุมสหกรณ์ องค์กรชุมชน ภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐเพื่อส่งเสริมและปรับปรุงกิจการของสหกรณ์
- (7) ส่งเสริมและเผยแพร่อาชีพเกษตร หัตถกรรม อุตสาหกรรมในครัวเรือน หรือการประกอบอาชีพอย่างอื่นในหมู่สมาชิกและครอบครัวสมาชิก รวมทั้งการส่งเสริมความรู้ในการผลิตทางอุตสาหกรรม เพื่อให้สมาชิกมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง

สหกรณ์นิคม

เป็นสหกรณ์การเกษตรรูปแบบหนึ่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการจัดสรรที่ดินทำกินให้ราษฎร จัดสร้างปัจจัยพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้ที่อยู่อาศัยควบคู่ไปกับการดำเนินการจัดหาสินเชื่อ ปัจจัย การผลิตและสิ่งของที่จำเป็น การแปรรูปการเกษตร การส่งเสริมอาชีพและให้บริการสาธารณสุขปโภคแก่สมาชิก ด้วยการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์ ดังนี้

- (1) จัดสรรที่ดินให้สมาชิกเพื่อที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพในรูปการเช่า การเช่าซื้อ การขาย ผ่อนชำระ หรือการขาย
- (2) จัดหาปัจจัยการผลิต วัสดุการเกษตร รวมทั้งเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นมาจำหน่ายแก่สมาชิก
- (3) รวบรวมผลผลิตการเกษตร ผลิตภัณฑ์และบริการของสมาชิกมาจำหน่าย หรือแปรรูป ออกจำหน่าย โดยซื้อ หรือรวบรวมผลผลิตจากสมาชิกก่อนผู้อื่น
- (4) จัดหาทุนและบริการสินเชื่อเพื่อประกอบอาชีพและการดำรงชีพ
- (5) ส่งเสริมการออมทรัพย์ของสมาชิก
- (6) ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกและชุมชน
- (7) ร่วมมือกับสหกรณ์อื่น สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ชุมนุมสหกรณ์ องค์กรชุมชน ภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐเพื่อส่งเสริมและปรับปรุงกิจการของสหกรณ์

สหกรณ์ประมง

จัดตั้งขึ้นในหมู่ชาวประมงมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพ ด้วยการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์ ดังนี้

- (1) จัดหาวัสดุการประมง วัสดุการเกษตร และเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นมาจำหน่ายแก่สมาชิก
- (2) รวบรวมผลผลิตการเกษตร ผลิตภัณฑ์ สินค้าและบริการของสมาชิกมาจัดการขาย หรือแปรรูปออกขาย โดยซื้อ หรือรวบรวมผลผลิตจากสมาชิกก่อนผู้อื่น
- (3) จัดหาทุนและบริการสินเชื่อแก่สมาชิก เพื่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีพ
- (4) ส่งเสริมการออมทรัพย์ของสมาชิก
- (5) ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกและชุมชน
- (6) ร่วมมือกับสหกรณ์อื่น สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ชุมนุมสหกรณ์ องค์กรชุมชน ภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐเพื่อส่งเสริมและปรับปรุงกิจการของสหกรณ์
- (7) ส่งเสริมและเผยแพร่อาชีพการประมง การเกษตร หัตถกรรม อุตสาหกรรมในครัวเรือน หรือการประกอบอาชีพอย่างอื่นในหมู่สมาชิกและครอบครัวสมาชิก รวมทั้งการส่งเสริมความรู้ในการผลิตทาง อุตสาหกรรม เพื่อให้สมาชิกมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง

ลักษณะการดำเนินธุรกิจ

สหกรณ์ภาคการเกษตรมีการดำเนินธุรกิจแบบอเนกประสงค์ กล่าวคือ ดำเนินธุรกิจหลายด้าน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่มวลสมาชิก จากวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ดังกล่าวข้างต้นจำแนกธุรกิจของสหกรณ์ ออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ธุรกิจสินเชื่อ เป็นธุรกิจที่สหกรณ์ให้เงินกู้ หรือสินเชื่อการเกษตรแก่สมาชิกตามระเบียบของสหกรณ์เพื่อให้สมาชิกนำไปประกอบอาชีพ หรือใช้จ่ายที่จำเป็น โดยแบ่งประเภทเงินกู้ตามระยะเวลาการให้กู้ ได้แก่ เงินกู้ระยะสั้น เงินกู้ระยะปานกลางและเงินกู้ระยะยาว ซึ่งเงินกู้แต่ละประเภทมีเงื่อนไขแตกต่างกันไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์ นอกจากนี้ สหกรณ์ยังสามารถให้สหกรณ์อื่นกู้ยืมเงินได้โดยปฏิบัติตามระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

2. ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย เป็นธุรกิจที่สหกรณ์จัดหา หรือจัดซื้อเครื่องจักรกลการเกษตร วัสดุอุปกรณ์การเกษตร เคมีการเกษตร เครื่องมือเครื่องใช้ในการประมง น้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น ตลอดจนสินค้าอุปโภคบริโภคและอื่นๆ ที่จำเป็น เพื่อนำมาจำหน่ายให้สมาชิกและผู้มิใช่สมาชิกตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์ โดยจำหน่ายในราคาที่เหมาะสม สำหรับประเภท ชนิดและคุณภาพสินค้าเป็นไปตามความต้องการของสมาชิก

3. ธุรกิจรวบรวมผลผลิต เป็นธุรกิจที่สหกรณ์รวบรวม หรือรับซื้อผลผลิตและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของสมาชิก เพื่อนำไปจำหน่ายให้ได้ราคาดี รักษาผลประโยชน์ของสมาชิกและเป็นกลไกในการต่อรองราคา รวมทั้งให้ความเป็นธรรมในด้านการชั่ง ตวง วัด และคัดคุณภาพผลผลิตของสมาชิกตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์

4. ธุรกิจแปรรูปผลผลิตการเกษตรและการผลิตสินค้า เป็นธุรกิจที่สหกรณ์นำผลผลิตที่รวบรวม หรือรับซื้อจากสมาชิกมาแปรรูปเป็นสินค้าสำเร็จรูป เพื่อนำไปจำหน่ายให้ได้ราคาดี รวมทั้งส่งเสริมให้สมาชิกผลิตสินค้าเพื่อนำมาจำหน่ายให้สหกรณ์ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์

5. ธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตร เป็นธุรกิจที่สหกรณ์ให้บริการแก่สมาชิกในด้านการเพาะปลูกและการประมง เช่น ให้บริการสูบน้ำ ปรับพื้นที่เพาะปลูก จัดระบบส่งน้ำ ขออนุญาตสัมปทานจับสัตว์น้ำ เป็นต้น โดยคิดค่าตอบแทนในอัตราที่สมเหตุสมผล รวมทั้งช่วยเหลือในด้านการเผยแพร่ความรู้ ส่งเสริมการเกษตร วางแผนเพาะปลูกและบำรุงที่ดินเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์

นอกจากนี้ สหกรณ์แต่ละประเภทยังระดมเงินทุนด้วยการส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์ โดยให้บริการรับฝากเงินจากสมาชิกทั้งประเภทเงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำ โดยกำหนดระยะเวลาการฝากและอัตราดอกเบี้ยเงินรับฝากแต่ละประเภทจะแตกต่างกันไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์ รวมทั้งสหกรณ์สามารถรับฝากเงินจากสหกรณ์อื่นได้โดยปฏิบัติตามระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

อนึ่ง การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ภาคการเกษตรในรูปของการขายและบริการนั้น สหกรณ์ในฐานะผู้ประกอบการขายสินค้าและบริการมีหน้าที่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม กรณีมีรายได้จากการขายสินค้าหรือให้บริการที่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มเกินกว่า 1.8 ล้านบาท ต่อปี โดยยื่นคำขอจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มเพื่อเป็นผู้ประกอบการจดทะเบียน

บทบาท การกิจ หน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

ความจำเป็นที่ต้องมีคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

สมาชิกรวมตัวกันจัดตั้งสหกรณ์ขึ้นโดยร่วมกันแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านเงินทุน การผลิต และการจำหน่ายเพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ด้วยการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกทุกคนจึงเป็นเจ้าของสหกรณ์ แต่เนื่องจากสมาชิกทุกคนไม่สามารถร่วมกันบริหารงานสหกรณ์ได้จึงจำเป็นต้องจัดให้มีการเลือกตั้ง หรือสรรหาสมาชิกซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและมีคุณสมบัติเหมาะสมเป็น คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เพื่อทำหน้าที่บริหารงานสหกรณ์ โดยพัฒนาสหกรณ์ให้เจริญรุ่งเรืองและก้าวหน้ามั่นคง สร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาแก่มวลสมาชิก

ที่มาของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

ที่มาของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 50 วรรคแรก ซึ่งกำหนดให้สหกรณ์มีคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ประกอบด้วย ประธานกรรมการ 1 คน และกรรมการอื่นอีกไม่เกิน 14 คน ซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งจากสมาชิก

นอกจากนี้ ข้อบังคับสหกรณ์ได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติสหกรณ์ กล่าวคือ ให้กรรมการดำเนินการเลือกตั้งระหว่างกันเองขึ้นดำรงตำแหน่งรองประธานกรรมการ 1 คน หรือหลายคน เลขานุการ 1 คน และ/หรือเหรัญญิก 1 คน นอกนั้นเป็นกรรมการ และปิดประกาศให้ทราบ โดยทั่วกัน ณ สำนักงานของสหกรณ์

ทั้งนี้ สหกรณ์จะจัดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการอย่างไรรั้น ต้องพิจารณาถึง สภาพแวดล้อมและความเหมาะสม รวมทั้งคำนึงถึงสิทธิของสมาชิกในการเลือกตั้งเป็นสำคัญ และต้องไม่ขัดกับ กฎหมาย และข้อบังคับสหกรณ์ เช่น สหกรณ์ที่มีขนาดใหญ่และมีสมาชิกจำนวนมาก อาจใช้วิธีการให้สมาชิก ในแต่ละเขต หรือพื้นที่ลงคะแนนเลือกตั้ง หรือสรรหาบุคคลที่จะเป็นกรรมการดำเนินการสหกรณ์ในเบื้องต้น ก่อนกำหนดวันประชุมใหญ่ของสหกรณ์ แล้วนำเสนอรายชื่อบุคคลเหล่านั้นต่อที่ประชุมใหญ่สหกรณ์ เพื่อเลือกตั้งเป็นกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต่อไป เป็นต้น ด้วยวิธีการนี้สหกรณ์สามารถกระทำได้ต่อเมื่อ มีการกำหนดระเบียบของสหกรณ์ ว่าด้วยการสรรหาบุคคลเพื่อเข้ารับการเลือกตั้งเป็นกรรมการดำเนินการ โดยได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่สหกรณ์แล้ว

คุณสมบัติของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์นอกจากจะต้องเป็นสมาชิกสหกรณ์ และได้รับเลือกตั้งจาก ที่ประชุมใหญ่สหกรณ์แล้วควรเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีความศรัทธาในแนวคิดคุณค่า อุดมการณ์ หลักการและวิธีการสหกรณ์
2. ประพฤติตนอยู่ในกรอบศีลธรรมอันดี และเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่น
3. อุทิศตนเพื่องานสหกรณ์ด้วยความสุจริต เสียสละ และมีความรับผิดชอบ
4. มีภาวะผู้นำ มีความพร้อมและเต็มใจที่จะปฏิบัติหน้าที่กรรมการดำเนินการสหกรณ์
5. รับฟังความคิดเห็น และยอมรับในเหตุผลของผู้อื่น
6. มีความรู้ และประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการธุรกิจ ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์

และด้านอื่น ๆ

ตามที่กล่าวข้างต้นเป็นเพียงคุณสมบัติเบื้องต้นเท่านั้น ในพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 52 รวมถึงข้อบังคับสหกรณ์ได้กำหนดเกี่ยวกับลักษณะต้องห้ามของบุคคลที่จะเป็น หรือทำหน้าที่กรรมการดำเนินการสหกรณ์ไว้ เพื่อป้องกันมิให้สหกรณ์ได้รับความเสียหายจากการประพฤติดีของผู้นำที่กรรมการดำเนินการสหกรณ์ ดังนี้

1. เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ
2. เคยถูกไล่ออก ปลดออก ให้ออกจากราชการ องค์กร หน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนฐานทุจริตต่อหน้าที่
3. เคยถูกให้พ้นจากตำแหน่งกรรมการ หรือมีคำวินิจฉัยเป็นที่สุดให้พ้นจากตำแหน่งกรรมการตามมาตรา 22 (4)
4. เคยถูกที่ประชุมใหญ่มีมติให้ถอดถอนจากตำแหน่งกรรมการ เพราะเหตุทุจริตต่อหน้าที่
5. สมาชิกซึ่งผิดนัดการชำระหนี้ไม่ว่าต้นเงิน หรือดอกเบี้ยในระยะเวลา 2 ปีทางบัญชี นับแต่ปีที่ผิดนัดถึงปีที่เลือกตั้งกรรมการดำเนินการ เว้นแต่การผิดนัดนั้นมิได้เกิดจากการกระทำของตนเอง
6. ผู้ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ในสหกรณ์นี้

วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 50 วรรคสอง ซึ่งกำหนดให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง ในวาระเริ่มแรกเมื่อครบ 1 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง ให้กรรมการดำเนินการสหกรณ์ออกจากตำแหน่งเป็นจำนวน 1 ใน 2 ของกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทั้งหมด โดยวิธีจับสลากและให้ถือว่าเป็นการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ รวมถึง มาตรา 50 วรรคสาม ให้กรรมการดำเนินการสหกรณ์ซึ่งพ้นจากตำแหน่งอาจได้รับเลือกตั้งอีกได้แต่ต้องไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน

นอกจากนี้ ข้อบังคับสหกรณ์ได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติสหกรณ์ กล่าวคือ ภายหลังให้กรรมการดำเนินการออกจากตำแหน่งโดยวิธีจับสลาก ในปีต่อไปให้กรรมการดำเนินการที่อยู่ในตำแหน่งจนครบวาระ หรืออยู่นานที่สุดออกจากตำแหน่งสลับกันไปทุก ๆ ปี และเมื่อครบกำหนดแล้วหากยังไม่มีเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการชุดใหม่ ให้คณะกรรมการดำเนินการชุดเดิมรักษาการจนกว่าจะมีการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการชุดใหม่แต่ต้องไม่เกิน 150 วัน นับแต่วันครบวาระ ในกรณีที่กรรมการดำเนินการต้องพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ ให้กรรมการดำเนินการที่ได้รับเลือกตั้งใหม่อยู่ในตำแหน่งได้เช่นเดียวกับกรรมการดำเนินการชุดแรก และดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 50 วรรคสอง

การพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องพ้นจากตำแหน่งด้วยสาเหตุหลายประการ ดังนี้

1. การพ้นจากตำแหน่งตามวาระ

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 50 วรรคสอง และวรรคท้าย กำหนดให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องพ้นจากตำแหน่งตามวาระเมื่อ

- (1) อยู่ในตำแหน่งครบ 2 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง หรือ
- (2) อยู่ในตำแหน่งครบ 1 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง แล้วถูกจับสลากออกจากตำแหน่ง หรือ
- (3) อยู่ในตำแหน่งครบวาระที่เหลืออยู่ของผู้ที่ตนแทนในตำแหน่งที่ว่าง

2. การลาออก

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทุกคน ทุกตำแหน่งมีสิทธิที่จะลาออกได้ โดยแสดงเจตนาขอลาออกเป็นหนังสือยื่นต่อคณะกรรมการดำเนินการ หรือยื่นต่อที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์ ซึ่งมีผลให้พ้นจากตำแหน่งโดยทันที เว้นแต่จะกำหนดวันที่ลาออกไว้ หากไม่เกินกว่าวาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการดำเนินการผู้ที่ขอลาออกก็ให้เป็นไปตามนั้น

3. การขาดจากสมาชิกภาพ

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 50 วรรคแรก กำหนดให้ที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จากสมาชิก ดังนั้น กรรมการดำเนินการคนใดที่ขาดจากสมาชิกภาพย่อมต้องพ้นจากตำแหน่งโดยทันที ด้วยถือว่าไม่มีความเกี่ยวข้องกับสหกรณ์แล้ว

4. การเข้ารับตำแหน่งหน้าที่ประจำในสหกรณ์

ข้อบังคับสหกรณ์กำหนดไว้ว่า กรรมการดำเนินการคนใดเข้ารับตำแหน่งหน้าที่ประจำในสหกรณ์ คือ เป็นเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ต้องพ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากการเป็นทั้งกรรมการดำเนินการ และเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ในเวลาเดียวกันอาจก่อให้เกิดปัญหาในการบริหารงาน และการใช้อำนาจในการพิจารณาเรื่องที่เป็นส่วนได้เสียระหว่างกรรมการดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ได้

5. การตกเป็นผู้ผิดนัดการส่งชำระหนี้ไม่ว่าเงินต้น หรือดอกเบี้ย

ข้อบังคับสหกรณ์กำหนดไว้ว่า กรรมการดำเนินการคนใดตกเป็นผู้ผิดนัดการส่งชำระหนี้ไม่ว่าเงินต้น หรือดอกเบี้ยต้องพ้นจากตำแหน่ง

การกระทำที่ถือเป็นผู้ผิดนัดการส่งชำระหนี้ไม่ว่าเงินต้น หรือดอกเบี้ย คือ

- (1) ชำระเงินต้นและดอกเบี้ยไม่ตรงตามเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญาเงินกู้ หรือ
- (2) ชำระเงินต้นตรงตามเวลา แต่ชำระดอกเบี้ยไม่ตรงตามเวลา หรือ
- (3) ชำระดอกเบี้ยตรงตามเวลา แต่ชำระเงินต้นไม่ตรงตามเวลา

6. ที่ประชุมใหญ่มีมติถอดถอนคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทั้งคณะ หรือเป็นรายบุคคล

ที่ประชุมใหญ่มีอำนาจในการถอดถอนคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทั้งคณะ หรือเป็นรายบุคคล ในกรณี

- (1) กระทำโดยทุจริตต่อหน้าที่
- (2) จงใจกระทำการใดโดยผิดกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบสหกรณ์ กระทำ หรือละเว้นกระทำ โดยประมาทเลินเล่ออันเป็นเหตุให้สหกรณ์ได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง
- (3) กระทำการใดอันเป็นการประกอบธุรกิจ ซึ่งมีลักษณะแข่งขันกับกิจการของสหกรณ์
- (4) กระทำการใดอันเป็นปฏิปักษ์ต่อสหกรณ์ หรือกิจการของสหกรณ์

ทั้งนี้ การลงมติให้ถอดเสียงข้างมากของที่ประชุมใหญ่เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ ซึ่งมีผลให้กรรมการดำเนินการที่ถูกที่ประชุมใหญ่มีมติถอดถอนเพราะเหตุทุจริตต่อหน้าที่ต้องพ้นจากตำแหน่งโดยทันที และไม่สามารถสมัครเป็นกรรมการดำเนินการได้อีก เนื่องจากขาดคุณสมบัติตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 52 (4) สำหรับกรรมการดำเนินการที่ถูกที่ประชุมใหญ่มีมติถอดถอนเพราะเหตุอื่นต้องพ้นจากตำแหน่งเช่นเดียวกัน แต่อาจสมัครเป็นกรรมการดำเนินการได้อีก

7. นายทะเบียนสหกรณ์ออกคำสั่งให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทั้งคณะ หรือเป็นรายบุคคลพ้นจากตำแหน่ง

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 22 (4) กำหนดให้นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทั้งคณะ หรือเป็นรายบุคคลพ้นจากตำแหน่ง ในกรณีคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ได้กระทำการ หรือดเว้นกระทำการ ในการปฏิบัติหน้าที่ของตน จนทำให้เสื่อมเสียผลประโยชน์ของสหกรณ์หรือสมาชิก หรือสหกรณ์มีข้อบกพร่อง เกี่ยวกับการเงิน การบัญชี หรือกิจการ หรือฐานะการเงิน ตามรายงานการสอบบัญชี หรือรายงานการตรวจสอบ ซึ่งมีผลให้ต้องพ้นจากตำแหน่งโดยทันที และไม่สามารถสมัครเป็นกรรมการดำเนินการได้อีก เนื่องจากขาดคุณสมบัติตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 52 (3)

ทั้งนี้ ให้กรรมการดำเนินการที่ถูกนายทะเบียนสหกรณ์ออกคำสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง มีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติได้ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่รับทราบคำสั่ง และถือว่าคำวินิจฉัยของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติเป็นที่สิ้นสุด

8. ขาดการประชุมคณะกรรมการดำเนินการโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

ข้อบังคับสหกรณ์อาจกำหนดให้คณะกรรมการดำเนินการพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุ ขาดการประชุมคณะกรรมการดำเนินการโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการพิจารณาของ แต่ละสหกรณ์ โดยระบุจำนวนครั้งที่กรรมการดำเนินการขาดประชุมแล้วมีผลต้องพ้นจากตำแหน่งให้ชัดเจน เพื่อป้องกันการเกิดข้อขัดแย้งในภายหลัง

ตำแหน่งกรรมการดำเนินการสหกรณ์ว่างลงก่อนถึงคราวออกตามวาระ

ข้อบังคับสหกรณ์ได้กำหนดการปฏิบัติในกรณีตำแหน่งกรรมการดำเนินการสหกรณ์ว่างลง ก่อนถึงคราวออกตามวาระเพราะเหตุใด ๆ เว้นแต่เพราะเหตุที่นายทะเบียนสหกรณ์ออกคำสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง ดังนี้

1. ให้กรรมการดำเนินการที่ยังดำรงตำแหน่งอยู่ดำเนินการต่อไปจนกว่าจะมีการประชุมใหญ่ เพื่อเลือกตั้งกรรมการดำเนินการขึ้นแทนในตำแหน่งที่ว่าง แต่ถ้าในเวลาใดจำนวนกรรมการดำเนินการลดลง จนเหลือน้อยกว่าองค์ประชุม (ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการดำเนินการทั้งหมด) กรรมการดำเนินการ ที่ดำรงตำแหน่งอยู่จะประชุมดำเนินการใด ๆ ไม่ได้ นอกจากต้องนัดเรียกให้มีการประชุมใหญ่วิสามัญโดยเร็ว

2. กรณีตำแหน่งประธานกรรมการว่างลงก่อนถึงคราวออกตามวาระ ให้รองประธาน กรรมการทำหน้าที่แทน แต่หากไม่มีรองประธานกรรมการ และยังไม่มีการประชุมใหญ่เพื่อเลือกตั้งใหม่ คณะกรรมการดำเนินการอาจพิจารณาเลือกตั้งกรรมการดำเนินการอื่นขึ้นทำหน้าที่แทนชั่วคราวจนกว่าจะมีการเลือกตั้งใหม่

3. กรรมการดำเนินการซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งขึ้นแทนในตำแหน่งที่ว่างให้อยู่ในตำแหน่ง ได้เพียงเท่าที่กำหนดระยะเวลาที่ผู้ซึ่งตนแทนนั้นอยู่ได้

การประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

ข้อบังคับสหกรณ์ได้กำหนดเกี่ยวกับการประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ดังนี้

1. คณะกรรมการดำเนินการประชุมกันตามคราวที่มีกิจธุระ แต่ต้องให้มีการประชุมเดือนละ 1 ครั้งเป็นอย่างน้อย
2. ผู้เรียกประชุมคณะกรรมการดำเนินการได้ คือ ประธานกรรมการ หรือรองประธานกรรมการ หรือเลขานุการ
3. กรรมการดำเนินการต้องมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการดำเนินการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม
4. ให้ประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม หรือให้รองประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม (กรณีประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุม) หรือให้ที่ประชุมเลือกตั้งกรรมการดำเนินการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุมเฉพาะการประชุมคราวนั้น (กรณีทั้งประธานกรรมการ และรองประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุม)
5. การวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ ในที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ให้ถือคะแนนเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเสียงเป็นเสียงชี้ขาด เว้นแต่ในกรณีแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับ การเลิกสหกรณ์ การควบสหกรณ์ และการแยกสหกรณ์ ให้ถือเสียงไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของจำนวนกรรมการดำเนินการซึ่งมาประชุม
6. จัดให้กรรมการดำเนินการที่เข้าประชุมลงลายมือชื่อ บันทึกเรื่องที่พิจารณาวินิจฉัยไว้ในรายงานการประชุม และให้ประธานในที่ประชุมกับกรรมการดำเนินการอีกคนหนึ่งเข้าประชุมลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายสหกรณ์

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 กำหนดเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ดังนี้

มาตรา 51 ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เป็นผู้ดำเนินกิจการ และเป็นผู้แทนสหกรณ์ในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการนี้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จะมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่ง หรือหลายคน หรือผู้จัดการทำการแทนได้

อำนาจหน้าที่ตามมาตรา 51 เป็นอำนาจในการดำเนินกิจการทั้งปวงของสหกรณ์ ซึ่งเป็นไปตามที่กำหนดในข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของสหกรณ์

มาตรา 54 ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เรียกประชุมใหญ่สามัญปีละ 1 ครั้ง ภายใน 150 วัน นับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์นั้น

อำนาจหน้าที่ตามมาตรา 54 เป็นอำนาจในการเรียกประชุมใหญ่สามัญ ซึ่งต้องใช้มติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ประธานกรรมการ หรือรองประธานกรรมการ หรือกรรมการคนหนึ่งคนใด จะใช้อำนาจเรียกประชุมใหญ่สามัญด้วยตนเองไม่ได้

มาตรา 55 บรรคแรก เมื่อมีเหตุอันสมควร คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จะเรียกประชุมใหญ่วิสามัญเมื่อใดก็ได้ แต่ถ้านายทะเบียนสหกรณ์มีหนังสือแจ้งให้เรียกประชุมใหญ่วิสามัญ หรือในกรณีที่สหกรณ์ขาดทุนเกินกึ่งของจำนวนทุนเรือนหุ้นที่ชำระแล้ว ต้องเรียกประชุมใหญ่วิสามัญโดยมิชักช้าแต่ไม่เกิน 30 วัน นับแต่วันที่สหกรณ์ทราบ

วรรคสอง สมาชิกซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่า 100 คน หรือผู้แทนสมาชิกในกรณีที่มิใช่ผู้แทนสมาชิกตามมาตรา 56 ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนผู้แทนสมาชิกทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่า 50 คนลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอต่อคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ให้เรียกประชุมใหญ่วิสามัญก็ได้

วรรคท้าย ในกรณีสมาชิก หรือผู้แทนสมาชิกของสหกรณ์เป็นผู้ร้องขอให้เรียกประชุมใหญ่วิสามัญ ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายใน 30 วัน นับแต่วันที่รับคำร้องขอ ถ้าคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ไม่เรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวให้นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจเรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายในระยะเวลาตามที่เห็นสมควรก็ได้

อำนาจหน้าที่ตามมาตรา 55 เป็นอำนาจในการเรียกประชุมใหญ่วิสามัญได้ตามที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เห็นสมควร ซึ่งต้องใช้มติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ เช่นเดียวกับการเรียกประชุมใหญ่สามัญ สมาชิก หรือผู้แทนสมาชิกไม่สามารถเรียกประชุมใหญ่วิสามัญได้ หากแต่ร้องขอต่อคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ให้เรียกประชุมใหญ่วิสามัญได้ เว้นแต่ กรณีคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ไม่เรียกประชุมใหญ่วิสามัญตามที่สมาชิก หรือผู้แทนสมาชิกร้องขอภายในระยะเวลาที่กำหนด นายทะเบียนสหกรณ์สามารถเรียกประชุมใหญ่วิสามัญได้ตามที่เห็นสมควร

อำนาจหน้าที่ตามข้อบังคับสหกรณ์

ข้อบังคับสหกรณ์กำหนดเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ดังนี้
คณะกรรมการดำเนินการมีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการทั้งปวงของสหกรณ์ให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของสหกรณ์ กับทั้งในทางอันจะทำให้เกิดความจำเริญแก่สหกรณ์ ซึ่งรวมทั้งในข้อต่อไปนี้

- (1) พิจารณาในเรื่องการรับสมาชิกและสมาชิกออกจากสหกรณ์ ตลอดจนดูแลให้สมาชิกปฏิบัติตามต่าง ๆ ตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของสหกรณ์
- (2) พิจารณาดำเนินการเรื่องผลิตผลและผลิตภัณฑ์ของสมาชิก หรือที่ซื้อจากสหกรณ์อื่น หรือบุคคลอื่นเพื่อจำหน่าย
- (3) พิจารณาดำเนินการเรื่องการจัดซื้อสิ่งของที่บรรดาสมาชิกมีความต้องการมาจำหน่าย
- (4) วางข้อกำหนดและระเบียบวิธีการจ่ายน้ำ และการให้บริการต่าง ๆ รวมทั้งกำหนดค่าเช่าค่าบริการอื่น ๆ ที่สมาชิกต้องชำระ
- (5) พิจารณาสอบสวนข้อเท็จจริงเพื่อเสนอที่ประชุมใหญ่ขออนุมัติตั้งเวนค่าบำรุงที่ดิน
- (6) พิจารณาดำเนินการเรื่องการจัดให้มีเครื่องมือ เครื่องจักรกล วัสดุสัตว์เกี่ยวกับการผลิต หรือโรงงานอุตสาหกรรม
- (7) พิจารณาเรื่องกิจกรรมกลุ่ม รวมกันผลิต รวมกันซื้อ รวมกันขาย สะสมเงินกองกลางของกลุ่ม และรวมกันแก้ปัญหาเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันของบรรดาสมาชิก
- (8) พิจารณาเรื่องการรับฝากเงิน การกู้ยืมเงิน การให้เงินกู้ และการฝาก หรือลงทุนเงินของสหกรณ์

- (9) กำหนดและดำเนินการเกี่ยวกับการประชุมใหญ่ การเสนอของบดูลและรายงานประจำปี แสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่
- (10) เสนอแนะการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีต่อที่ประชุมใหญ่
- (11) เสนอแผนงานและงบประมาณรายจ่ายประจำปีให้ที่ประชุมใหญ่อนุมัติ
- (12) พิจารณามอบอำนาจในการดำเนินงานให้แก่กรรมการดำเนินการ ผู้จัดการและบุคคลที่เกี่ยวข้องตามความเหมาะสม
- (13) พิจารณากำหนดตัวเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ให้ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้จัดการ
- (14) พิจารณาดำเนินการแต่งตั้ง หรือจ้าง และกำหนดค่าตอบแทนของผู้จัดการ ตลอดจนควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของผู้จัดการให้เป็นการถูกต้อง
- (15) พิจารณาดำเนินการแต่งตั้ง และกำหนดค่าตอบแทนแก่ผู้ตรวจสอบกิจการ
- (16) กำหนดระเบียบต่าง ๆ ของสหกรณ์
- (17) จัดให้มีและดูแลให้เรียบร้อยซึ่งบรรดาทะเบียน สมุดบัญชีเอกสารต่าง ๆ และบรรดาอุปกรณ์ดำเนินงานของสหกรณ์
- (18) พิจารณาให้สหกรณ์สมัครเข้าเป็นสมาชิกและออกจากชุมนุมสหกรณ์ และองค์การอื่น
- (19) พิจารณาดำเนินการแต่งตั้งและถอดถอนคณะกรรมการ หรือคณะอนุกรรมการ หรือคณะทำงาน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจการของสหกรณ์
- (20) พิจารณาและปฏิบัติตามหนังสือของนายทะเบียนสหกรณ์ ร้องนายทะเบียนสหกรณ์ ผู้ตรวจการสหกรณ์ ผู้สอบบัญชี หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์มอบหมาย
- (21) พิจารณาให้ความเที่ยงธรรมแก่บรรดาสมาชิก เจ้าหน้าที่สหกรณ์ ตลอดจนสอดส่องดูแลโดยทั่วไป เพื่อให้กิจการของสหกรณ์ดำเนินไปด้วยดี
- (22) พิจารณารายงานของคณะกรรมการอื่น ผู้ตรวจสอบกิจการ ความเห็นของผู้จัดการ และสมาชิกเกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์
- (23) เชิญสมาชิก หรือบุคคลภายนอกที่เห็นสมควรเป็นที่ปรึกษาของสหกรณ์ ตลอดจนกำหนดค่าตอบแทนให้ตามที่เห็นสมควร
- (24) ฟ้อง ต่อสู้ หรือดำเนินคดีเกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์ หรือประนีประนอมยอมความ หรือมอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการพิจารณาชี้ขาด
- (25) พิจารณาดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สิน ดังระบุไว้ในวัตถุประสงค์ของสหกรณ์
- (26) พิจารณาแต่งตั้งกรรมการดำเนินการเป็นผู้แทนสหกรณ์เพื่อเข้าประชุมใหญ่และออกเสียงในการประชุมใหญ่ของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ชุมนุมสหกรณ์ และองค์การอื่นซึ่งสหกรณ์นี้เป็นสมาชิก ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่ข้อบังคับของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ชุมนุมสหกรณ์ และองค์การนั้นกำหนดไว้
- (27) พิจารณามอบหมายอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานให้แก่ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก ผู้จัดการและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ตามความเหมาะสม

นอกจากนี้ ข้อบังคับสหกรณ์ยังกำหนดเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของกรรมการดำเนินการในแต่ละตำแหน่ง ประกอบด้วย ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการ และเหรัญญิก ดังนี้

ประธานกรรมการ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. เป็นประธานในที่ประชุมใหญ่และที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ และควบคุมการประชุมดังกล่าวให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

การทำหน้าที่ประธานในที่ประชุมใหญ่ ประธานกรรมการควรเตรียมความพร้อมในเรื่องต่อไปนี้

- (1) กำหนดระเบียบวาระการประชุม
- (2) จัดเตรียมข้อมูลตามระเบียบวาระการประชุมเพื่อใช้ในการชี้แจง หรือตอบข้อซักถามของที่ประชุมใหญ่
- (3) แบ่งความรับผิดชอบในการนำเสนอ ชี้แจง หรือตอบข้อซักถามของที่ประชุมใหญ่ให้แก่กรรมการดำเนินการที่เกี่ยวข้องตามระเบียบวาระการประชุม

(4) ตรวจสอบมติของที่ประชุมใหญ่ตามระเบียบวาระการประชุมว่าเป็นเรื่องรับทราบอนุมัติ หรือเพื่อพิจารณา และในแต่ละเรื่องต้องมีจำนวนคะแนนเสียงเป็นอย่างไร

(5) สรุปและถามมติที่ประชุม เมื่อที่ประชุมใหญ่ได้พิจารณาเรื่องต่าง ๆ ตามระเบียบวาระการประชุมแล้วตามสมควร

การทำหน้าที่ประธานในที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ประธานกรรมการต้องมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติที่ประชุม และคำสั่งของสหกรณ์ในเรื่องต่าง ๆ เป็นอย่างดี เนื่องจากระเบียบวาระการประชุมส่วนใหญ่เป็นการพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินงานสหกรณ์ และในระหว่างการประชุมประธานกรรมการควรปฏิบัติ ดังนี้

- (1) ให้กรรมการดำเนินการได้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง และทั่วถึง
- (2) การแสดงความคิดเห็นของกรรมการดำเนินการควรมีการอ้างถึงกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติที่ประชุม หรือคำสั่งของสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องด้วย
- (3) ควบคุม ดูแลการจดบันทึกมติที่ประชุมให้เป็นไปอย่างถูกต้องและชัดเจน โดยมีการอ้างถึงกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติที่ประชุม หรือคำสั่งของสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องด้วย

2. ควบคุมดูแลการดำเนินงานทั่วไปของสหกรณ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและอยู่ในวัตถุประสงค์ของสหกรณ์

ประธานกรรมการมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ดังนี้

- (1) ควบคุมงบประมาณรายจ่ายประจำปี
- (2) ควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สหกรณ์
- (3) ควบคุมการจัดซื้อจัดจ้างให้เป็นไปตามระเบียบ
- (4) อนุมัติค่าใช้จ่าย ๆ ของกรรมการดำเนินการ และเจ้าหน้าที่สหกรณ์
- (5) ควบคุมงานต่าง ๆ ให้เป็นไปตามมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ
- (6) ดูแลการให้บริการแก่สมาชิก
- (7) ดูแลทรัพย์สินต่าง ๆ ของสหกรณ์
- (8) ดูแลงานที่สหกรณ์ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคล หรือหน่วยงานภายนอก

3. ลงลายมือชื่อในเอกสารต่าง ๆ ในนามสหกรณ์

การลงลายมือชื่อในเอกสารต่าง ๆ ในนามสหกรณ์ของประธานกรรมการต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับสหกรณ์ โดยแบ่งได้เป็น 2 กรณี

(1) การลงลายมือชื่อในเอกสารทั่วไป เช่น หนังสือของสหกรณ์เพื่อติดต่อกับบุคคลภายนอก หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ประธานกรรมการสามารถลงลายมือชื่อในนามสหกรณ์ได้ทันที

(2) การลงลายมือชื่อในเอกสารที่มีผลผูกพันสหกรณ์กับบุคคลภายนอก ให้ประธานกรรมการ หรือรองประธานกรรมการ หรือเลขานุการ หรือเหรัญญิก และผู้จัดการ รวม 2 คน เป็นผู้ลงลายมือชื่อในนามสหกรณ์ หรืออาจมอบหมายให้กรรมการดำเนินการคนหนึ่ง หรือหลายคน หรือผู้จัดการทำการแทนก็ได้ และการลงลายมือชื่อในนามสหกรณ์ต้องประทับตราของสหกรณ์ (ถ้ามี) เป็นสำคัญด้วย

4. ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการดำเนินการมอบหมายภายใต้กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของสหกรณ์ โดยทั่วไปประธานกรรมการจะได้รับมอบอำนาจใน 2 เรื่อง คือ

(1) มอบอำนาจในการบริหาร โดยมีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารบางเรื่อง เช่น

- การอนุมัติเงินกู้ฉุกเฉิน
- การอนุมัติเงินกู้สามัญ โดยใช้หุ้นค้ำประกัน
- การส่งกรรมการดำเนินการ และ/หรือเจ้าหน้าที่สหกรณ์เข้ารับการอบรม สัมมนา ฯลฯ

(2) มอบอำนาจให้กระทำการแทนสหกรณ์ โดยเป็นผู้แทนของสหกรณ์ในการ

- ฟ้อง ต่อสู้ หรือดำเนินคดีที่ทำความเสียหายแก่สหกรณ์ภายในกำหนดอายุความ
- เข้าร่วมประชุมใหญ่ และออกเสียงในการประชุมใหญ่ของสันนิบาตสหกรณ์

แห่งประเทศไทย ชุมนุมสหกรณ์ และองค์การอื่นซึ่งสหกรณ์เป็นสมาชิก

ฯลฯ

รองประธานกรรมการ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. ปฏิบัติการในอำนาจหน้าที่ของประธานกรรมการแทนประธานกรรมการ เมื่อประธานกรรมการไม่อยู่ หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือเมื่อตำแหน่งประธานกรรมการว่างลง

2. ปฏิบัติการตามที่ประธานกรรมการมอบหมายให้

ในการมอบหมายหน้าที่ใดให้รองประธานกรรมการปฏิบัติหน้าที่ จะต้องเป็นอำนาจหน้าที่ของประธานกรรมการที่มีอยู่ตามข้อบังคับสหกรณ์ เช่น

- (1) มอบหมายให้เป็นประธานในที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ
- (2) มอบอำนาจในการควบคุม ดูแลการดำเนินงานของสหกรณ์เฉพาะบางเรื่อง
- (3) มอบหมายให้ลงลายมือชื่อในหนังสือของสหกรณ์เพื่อติดต่อ หรือโต้ตอบกับบุคคลภายนอก หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- (4) มอบอำนาจให้อนุมัติเรื่องต่าง ๆ แทนประธานกรรมการ

3. ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการดำเนินการมอบหมายภายใต้กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของสหกรณ์

เลขานุการ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. จัดทำรายงานการประชุมใหญ่และรายงานการประชุมคณะกรรมการดำเนินการทุกครั้ง

ให้สหกรณ์ปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยงานสารบรรณของสำนักนายกรัฐมนตรีโดยอนุโลม ซึ่งกำหนดวิธีการที่รายงานการประชุมไว้ 3 รูปแบบ คือ บันทึกโดยละเอียด บันทึกเฉพาะมติที่ประชุมและบันทึกแบบผสม ซึ่งเป็นการบันทึกสรุปเฉพาะมติในบางเรื่องและบันทึกโดยละเอียดในกรณีที่มีความสำคัญ และมีประเด็นที่อาจนำไปสู่ความรับผิดชอบของผู้ที่เข้าร่วมประชุม ทั้งนี้ เลขานุการต้องพิจารณาว่าควรบันทึกรายงานการประชุมอย่างไร โดยถือหลักว่าให้ผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุมอ่านรายงานการประชุมแล้วทราบถึงสาระสำคัญของการประชุม

2. ดูแล รักษาเอกสารและรายงานการประชุมของสหกรณ์ให้เรียบร้อยอยู่เสมอ

เลขานุการจะต้องดูแล รักษาเอกสารของสหกรณ์ โดยควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ธุรการให้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ หรือให้ปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยงานสารบรรณของสำนักนายกรัฐมนตรีโดยอนุโลม ในเรื่องเกี่ยวกับ

- (1) การรับเอกสาร
- (2) การส่งเอกสาร
- (3) การเสนอเอกสารให้ผู้มีอำนาจพิจารณาสั่งการ
- (4) การเก็บรักษาเอกสาร

นอกจากนี้ เลขานุการจะต้องดูแล รักษารายงานการประชุมของสหกรณ์ ซึ่งถือเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงถึงการตัดสินใจของสมาชิกตามมติที่ประชุมใหญ่ และคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ตามมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ โดยจัดเก็บรายงานการประชุมของสหกรณ์ไว้ในที่มั่นคง ปลอดภัย และสะดวกแก่การนำไปใช้อ้างอิง

3. แจ้งนัดประชุมไปยังบรรดาสมาชิก คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ หรือคณะกรรมการอื่น การแจ้งนัดประชุมใหญ่ มีวิธีปฏิบัติ ดังนี้

(1) แจ้งนัดประชุมใหญ่ไปยังสมาชิกล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน เว้นแต่เป็นกรณีเร่งด่วน อาจแจ้งล่วงหน้าได้ตามสมควร

(2) กรณีประชุมใหญ่สามัญประจำปี ต้องส่งงบการเงินไปให้สมาชิกพร้อมกับหนังสือแจ้งระเบียบวาระการประชุม

(3) กรณีมีการกำหนดระเบียบวาระการประชุมใหญ่ เรื่อง การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับ ต้องส่งข้อความที่ขอแก้ไขเพิ่มเติมให้สมาชิกพิจารณาล่วงหน้า พร้อมกับหนังสือแจ้งระเบียบวาระการประชุม

(4) แจ้งนัดประชุมใหญ่ไปยังบุคคลภายนอก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามที่ข้อบังคับสหกรณ์กำหนด

การแจ้งนัดประชุมคณะกรรมการดำเนินการ หรือคณะกรรมการอื่น มีวิธีปฏิบัติ ดังนี้

- (1) แจ้งนัดประชุมล่วงหน้าในเวลาอันสมควร
- (2) แจ้งนัดประชุมไปยังบุคคลภายนอก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการดำเนินการมอบหมายภายใต้กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของสหกรณ์

เหรียญก มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. ควบคุม ดูแล ตรวจสอบการรับจ่าย การเก็บรักษาเงินและทรัพย์สินของสหกรณ์ให้เป็นไปโดยถูกต้องเรียบร้อย

เหรียญกต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับเงินและทรัพย์สินของสหกรณ์ ทั้งในด้านการควบคุมดูแลและตรวจสอบ กรณีมีความเสียหายด้านการเงิน หรือทรัพย์สินของสหกรณ์เกิดขึ้น เหรียญกเป็นบุคคลแรกที่ต้องรับผิดชอบ จึงควรควบคุม ดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่การเงินให้เป็นไปตามระเบียบสหกรณ์ว่าด้วยการรับ จ่าย และเก็บรักษาเงินที่กำหนดไว้

2. ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการดำเนินการมอบหมายภายใต้กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของสหกรณ์

การกำหนดอำนาจหน้าที่ของกรรมการดำเนินการแต่ละตำแหน่งในข้อสุดท้ายเหมือนกัน คือ ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการดำเนินการมอบหมายภายใต้กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของสหกรณ์ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานของสหกรณ์ในกรณีที่คณะกรรมการดำเนินการประสงค์ให้กรรมการดำเนินการทำงานอื่นนอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ตามข้อบังคับสหกรณ์ และในการมอบหมายให้ใช้มติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการโดยพิจารณาตามเหตุผลและความจำเป็น ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 51

อนึ่ง ข้อบังคับสหกรณ์กำหนดให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์สามารถแต่งตั้งคณะกรรมการอื่นได้ ประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการเงินกู้ คณะกรรมการศึกษาและประชาสัมพันธ์ และคณะอนุกรรมการ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. คณะกรรมการอำนวยการ เป็นผู้ดำเนินกิจการแทนคณะกรรมการดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมาย และตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของสหกรณ์ รวมทั้งในข้อต่อไปนี้

(1) ควบคุมเรื่องการรับเงิน การจ่ายเงิน การสะสมเงิน การฝาก หรือการเก็บรักษาเงินให้เป็นไปตามข้อบังคับ และระเบียบของสหกรณ์

(2) ควบคุมการจัดทำบัญชี และทะเบียนต่าง ๆ ของสหกรณ์ให้ถูกต้อง ครบถ้วนและเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

(3) ควบคุมดูแล เก็บรักษาเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ตลอดจนทรัพย์สินของสหกรณ์ให้อยู่ในสภาพอันดี ปลอดภัย และพร้อมที่จะให้ผู้เกี่ยวข้องตรวจสอบได้ทันที

(4) เสนอแนะคณะกรรมการดำเนินการในการปรับปรุง หรือแก้ไขการบริหารงานของสหกรณ์

(5) ควบคุมดูแลการจัดทำงบดุล รวมทั้งบัญชีกำไรขาดทุน และรายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์ เสนอต่อคณะกรรมการดำเนินการพิจารณา เพื่อเสนอให้ที่ประชุมใหญ่อนุมัติ

(6) พิจารณาการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีของสหกรณ์ เสนอต่อคณะกรรมการดำเนินการพิจารณา เพื่อเสนอให้ที่ประชุมใหญ่อนุมัติ

(7) พิจารณาแผนงานและงบประมาณรายจ่ายประจำปีของสหกรณ์ เสนอต่อคณะกรรมการดำเนินการพิจารณา เพื่อเสนอให้ที่ประชุมใหญ่อนุมัติ

(8) ทำนิติกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานของสหกรณ์ ตามที่คณะกรรมการดำเนินการมอบหมาย

2. คณะกรรมการเงินกู้ มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยอนุมัติการให้เงินกู้แก่สมาชิก ตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของสหกรณ์ รวมทั้งในข้อต่อไปนี้

- (1) ตรวจสอบการใช้เงินกู้ของสมาชิกให้เป็นไปตามความมุ่งหมายที่ให้เงินกู้นั้น
- (2) ตรวจสอบการควบคุมให้เงินกู้มีหลักประกันตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์ และเมื่อเห็นว่าหลักประกันสำหรับเงินกู้อย่างใดเกิดบกพร่อง ต้องกำหนดให้ผู้กู้จัดการแก้ไขให้คืนดีภายใน ระยะเวลาที่กำหนด
- (3) ดูแล และติดตามการชำระหนี้ของสมาชิกผู้กู้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในสัญญา
- (4) สอบสวนเบื้องต้นให้ได้ข้อความจริง กรณีสมาชิกผู้กู้ขอผ่อนเวลาการส่งชำระหนี้เงินกู้ หรือผิดนัดการส่งชำระหนี้ เพื่อเสนอความเห็นให้คณะกรรมการดำเนินการพิจารณาผ่อนผัน หรือเรียกคืนเงินกู้ หรือสอบสวนลงโทษให้สมาชิกออกจากสหกรณ์

3. คณะกรรมการศึกษาและประชาสัมพันธ์ มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของสหกรณ์ รวมทั้งในข้อต่อไปนี้

- (1) ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่สมาชิก โดยให้การศึกษาและอบรมแก่สมาชิก และผู้ที่สนใจให้ทราบถึงเจตนารมณ์ หลักการ วิธีการ และการบริหารงานของสหกรณ์
- (2) ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับลักษณะ ประโยชน์ รวมทั้ง ผลงานของสหกรณ์ให้สมาชิก และบุคคลภายนอกได้รับทราบ
- (3) ดำเนินการในการหาผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิก
- (4) ให้การศึกษาอบรม และเผยแพร่แก่สมาชิกถึงวิธีการออมทรัพย์ และการใช้จ่ายเงิน อย่างรอบคอบ ตลอดจนวิชาการต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ
- (5) ศึกษาและติดตามข่าวความเคลื่อนไหวด้านการดำเนินงานของสหกรณ์อื่น ทั้งในและนอกประเทศ เพื่อนำตัวอย่างที่ดีมาเสนอคณะกรรมการดำเนินการพิจารณานำมาบริการแก่สมาชิกตามความเหมาะสม

4. คณะอนุกรรมการ คณะกรรมการดำเนินการอาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการต่าง ๆ อีกได้ เพื่อบริหารงานให้ปฏิบัติการกิจของสหกรณ์ได้ในกรณีจำเป็นแก่การดำเนินงาน โดยให้คณะอนุกรรมการมี อำนาจหน้าที่ตามที่คณะกรรมการดำเนินการกำหนด เช่น คณะกรรมการวิชาการ คณะกรรมการตรวจสอบ คณะกรรมการระดมเงินออม เป็นต้น

ความรับผิดชอบของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

ข้อบังคับสหกรณ์กำหนดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ในกรณีที่ กระทบการ หรือดเว้นการกระทำ หรือกระทำโดยประมาทเลินเล่อในการปฏิบัติหน้าที่ของตนจนทำให้ เสื่อมเสียผลประโยชน์ของสหกรณ์ หรือสมาชิกอันเป็นเหตุให้สหกรณ์มีข้อบกพร่องเกี่ยวกับการเงิน การบัญชี หรือกิจการ หรือฐานะการเงินตามรายงานการสอบบัญชี หรือรายงานการตรวจสอบเป็นเหตุให้สหกรณ์ได้รับความเสียหาย คณะกรรมการดำเนินการต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้แก่สหกรณ์ หากแต่พระราชบัญญัติ สหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 ไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้ จึงต้องปรับใช้กับ กฎหมายทั่วไป ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา และกฎหมายอื่น ๆ

1. ความรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เป็นผู้ดำเนินการ และเป็นผู้แทนสหกรณ์ในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก กรณีที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ใช้อำนาจเกินขอบเขต หรือละเว้นการกระทำที่พึงกระทำจะต้องรับผิดในฐานะผู้กระทำการแทนสหกรณ์ ซึ่งถือเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 812 ซึ่งกำหนดไว้ว่า ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นอย่างใด ๆ เพราะความประมาทเลินเล่อของตัวแทนก็ดี เพราะไม่ทำการเป็นตัวแทนที่ดี หรือเพราะทำการโดยปราศจากอำนาจ หรือนอกเหนืออำนาจก็ดี ท่านว่าตัวแทนจะต้องรับผิด

นอกจากจะต้องรับผิดในฐานะผู้กระทำการแทนสหกรณ์แล้ว กรณีที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์กระทำการละเมิดต่อสหกรณ์จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายขึ้นจะต้องรับผิดฐานละเมิดด้วย ซึ่งถือเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ซึ่งกำหนดไว้ว่า ผู้ใดจงใจ หรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

2. ความรับผิดตามประมวลกฎหมายอาญา

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์อาจกระทำความผิดทางอาญาได้โดยส่วนใหญ่เป็นความผิดเกี่ยวกับการยกยอกทรัพย์สิน หรือการทำและใช้เอกสารปลอม ซึ่งถือเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้

มาตรา 352 ความผิดฐานยกยอก กำหนดไว้ว่า ผู้ใดครอบครองทรัพย์สินซึ่งเป็นของผู้อื่น หรือซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย เปียดบังเอาทรัพย์สินนั้นเป็นของตน หรือบุคคลที่สามโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานยกยอกต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6,000.- บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และถ้าทรัพย์สินนั้นได้ตกมาอยู่ในความครอบครองของผู้กระทำความผิด เพราะผู้อื่นส่งมอบให้โดยสำคัญผิดไปด้วยประการใด หรือเป็นทรัพย์สินหายซึ่งผู้กระทำความผิดเก็บได้ ผู้กระทำต้องระวางโทษแต่เพียงกึ่งหนึ่ง

มาตรา 264 ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร กำหนดไว้ว่า ผู้ใดทำเอกสารปลอมขึ้นทั้งฉบับ หรือแต่ส่วนหนึ่งส่วนใด เติม หรือตัดทอนข้อความ หรือแก้ไขด้วยประการใด ๆ ในเอกสารที่แท้จริง หรือประทับตราปลอม หรือลงลายมือชื่อปลอมในเอกสารโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น หรือประชาชน ถ้าได้กระทำเพื่อให้ผู้หนึ่งผู้ใดหลงเชื่อว่าเป็นเอกสารที่แท้จริง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานปลอมเอกสารต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6,000.- บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และผู้ใดกรอกข้อความลงในแผ่นกระดาษ หรือวัตถุอื่นใดซึ่งมีลายมือชื่อของผู้อื่นโดยไม่ได้รับความยินยอม หรือโดยฝ่าฝืนคำสั่งของผู้นั้น ถ้าได้กระทำเพื่อนำเอาเอกสารนั้นไปใช้ในการกิจการที่อาจเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือประชาชนให้ถือว่าผู้นั้นปลอมเอกสารต้องระวางโทษเช่นเดียวกัน

3. กฎหมายอื่น ๆ

นอกจากความรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญาแล้ว การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์อาจต้องเกี่ยวข้องกับกฎหมายอื่น ๆ เช่น ประมวลกฎหมายที่ดิน พระราชบัญญัติความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค ประมวลรัษฎากร พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พระราชบัญญัติภาษีโรงเรือนและที่ดิน เป็นต้น จึงควรให้ความสนใจและศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายต่าง ๆ ด้วย

จรรยาบรรณของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

สมาคมเศรษฐศาสตร์สหกรณ์แห่งประเทศไทยได้กำหนดจรรยาบรรณของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ไว้ เพื่อใช้เป็นกรอบการปฏิบัติงานที่สำคัญของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ดังนี้

1. มุ่งมั่น และอุทิศตนเพื่อพัฒนาการบริหารงานของสหกรณ์ให้ก้าวหน้า ด้วยความเสียสละ ซื่อสัตย์ และสุจริต โดยยึดมั่นอุดมการณ์ หลักการและวิธีการสหกรณ์
2. พึงรักษา ปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกโดยรวม และตัดสินใจบนพื้นฐานประโยชน์สมาชิกอย่างเป็นธรรม
3. พึงปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบสหกรณ์อย่างเคร่งครัด รวมถึงยึดหลักจริยธรรม วัฒนธรรมอันดีงาม
4. มุ่งพัฒนาความรู้ ศักยภาพของตนและบุคลากรของสหกรณ์อย่างจริงจัง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในสหกรณ์
5. กำกับ ดูแลการจัดการสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยไม่แทรกแซงสายการบังคับบัญชา แต่จะสร้างความยุติธรรมแก่เจ้าหน้าที่สหกรณ์ในการปฏิบัติงาน
6. พึงดูแล ใช้ และรักษาทรัพย์สิน อุปกรณ์ของสหกรณ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม
7. ไม่อาศัย หรือยอมนำผู้อื่นอาศัยตำแหน่ง หน้าที่ในสหกรณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ส่วนตน ญาติ พวกพ้อง
8. หลีกเลี่ยงการทำธุรกิจส่วนตัวที่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับสหกรณ์ เปิดเผยผลประโยชน์ส่วนตนที่มีในองค์กร หรือธุรกรรมใดที่ขัดกับประโยชน์ของสหกรณ์
9. ละเว้นการให้สัญญาต่างตอบแทนแก่บุคคล องค์กร เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่ง ผลประโยชน์ของตน
10. ไม่นำเอาทรัพย์สิน อุปกรณ์ บุคลากรของสหกรณ์ไปใช้เพื่อประโยชน์ของตน และพวกพ้อง และไม่กระทำการใดอันเป็นปฏิปักษ์ และเป็นคู่แข่งต่อการดำเนินงานของสหกรณ์

กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบและคำแนะนำเกี่ยวกับการเงินการบัญชีของสหกรณ์

1. พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553

เป็นกฎหมายหลัก หรือกฎหมายแม่บทว่าด้วยสหกรณ์ ซึ่งบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ประกอบด้วย 10 หมวด

- หมวดที่ 1 บททั่วไป
 - หมวดที่ 2 การกำกับและส่งเสริมสหกรณ์ แบ่งเป็น 4 ส่วน
 - ส่วนที่ 1 คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ
 - ส่วนที่ 2 นายทะเบียนสหกรณ์
 - ส่วนที่ 3 การกำกับดูแลสหกรณ์
 - ส่วนที่ 4 กองทุนพัฒนาสหกรณ์
 - หมวดที่ 3 สหกรณ์ แบ่งเป็น 5 ส่วน
 - ส่วนที่ 1 การจัดตั้งและการจดทะเบียนสหกรณ์
 - ส่วนที่ 2 ข้อบังคับและการแก้ไขเพิ่มเติม
 - ส่วนที่ 3 การดำเนินงานของสหกรณ์
 - ส่วนที่ 4 การสอบบัญชี
 - ส่วนที่ 5 การเลิกสหกรณ์
 - หมวดที่ 4 การชำระบัญชี
 - หมวดที่ 5 การควบสหกรณ์เข้ากัน
 - หมวดที่ 6 การแยกสหกรณ์
 - หมวดที่ 7 ชุมนุมสหกรณ์
 - หมวดที่ 8 สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย
 - หมวดที่ 9 กลุ่มเกษตรกร
 - หมวดที่ 10 บทกำหนดโทษ
- บทเฉพาะกาล

2. ระเบียบและคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 16 (8) บัญญัติให้นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจหน้าที่ออกระเบียบ หรือคำสั่ง เพื่อให้มีการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ และเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการของสหกรณ์ นอกจากนี้ นายทะเบียนสหกรณ์ยังมอบอำนาจให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์ ได้แก่ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นต้น พิจารณากำหนดระเบียบและคำแนะนำต่าง ๆ เพื่อให้สหกรณ์ถือปฏิบัติด้วย ซึ่งต้องไม่ขัด หรือแย้งกับพระราชบัญญัติสหกรณ์

3. ข้อบังคับของสหกรณ์

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 34 (4) บัญญัติให้คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์ดำเนินการร่างข้อบังคับภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 43 และเสนอให้ที่ประชุมผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกพิจารณากำหนดเป็นข้อบังคับของสหกรณ์ที่จะจัดตั้งขึ้น เพื่อใช้เป็นหลักในการดำเนินงานของสหกรณ์ ซึ่งต้องไม่ขัด หรือแย้งกับพระราชบัญญัติสหกรณ์ รวมถึงระเบียบและคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ แล้วนำข้อบังคับดังกล่าวไปขอจดทะเบียนกับนายทะเบียนสหกรณ์

ข้อบังคับของสหกรณ์อย่างน้อยต้องมีรายการ ดังต่อไปนี้ (มาตรา 43)

1. ชื่อสหกรณ์ ซึ่งต้องมีคำว่า “จำกัด” อยู่ท้ายชื่อ
2. ประเภทของสหกรณ์
3. วัตถุประสงค์
4. ที่ตั้งสำนักงานใหญ่และที่ตั้งสำนักงานสาขา
5. ทุนซึ่งแบ่งเป็นหุ้น มูลค่าของหุ้น การชำระค่าหุ้นด้วยเงินหรือทรัพย์สินอื่น การขายและการโอนหุ้น ตลอดจนการจ่ายคืนค่าหุ้น
6. ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินงาน การบัญชีและการเงินของสหกรณ์
7. คุณสมบัติของสมาชิก วิธีรับสมาชิก การขาดจากสมาชิกภาพ ตลอดจนสิทธิหน้าที่ของสมาชิก
8. ข้อกำหนดเกี่ยวกับการประชุมใหญ่
9. การเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่งและการประชุมของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์
10. การแต่งตั้ง การดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง การกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้จัดการ

ทั้งนี้ การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับสามารถกระทำได้โดยมติที่ประชุมใหญ่สหกรณ์และต้องนำข้อบังคับที่แก้ไขเพิ่มเติมนั้นไปจดทะเบียนต่อนายทะเบียนสหกรณ์ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ที่ประชุมใหญ่วางมติ เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์ได้จดทะเบียนแล้วจึงมีผลใช้บังคับได้ (มาตรา 44) ในกรณีมีปัญหาเกี่ยวกับการตีความในข้อบังคับ ให้สหกรณ์ขอคำวินิจฉัยจากนายทะเบียนสหกรณ์และให้ถือปฏิบัติตามคำวินิจฉัยนั้น (มาตรา 45)

4. ระเบียบของสหกรณ์

เป็นระเบียบ หรือข้อกำหนดที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานของสหกรณ์ ซึ่งต้องไม่ขัด หรือแย้งกับพระราชบัญญัติสหกรณ์ ระเบียบและคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ รวมถึงข้อบังคับของสหกรณ์ วิธีการปฏิบัติในการถือใช้ระเบียบ มีดังนี้

ระเบียบที่ต้องขอความเห็นชอบ

- (1) ระเบียบว่าด้วยการรับฝากเงินประเภทออมทรัพย์ หรือประเภทประจำจากสมาชิก หรือสหกรณ์อื่น
- (2) ระเบียบว่าด้วยการให้สหกรณ์อื่นกู้ยืมเงิน
- (3) ระเบียบว่าด้วยการรับจ่ายและเก็บรักษาเงิน กรณีถือใช้ระเบียบนี้ตามร่างระเบียบที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนดไม่ต้องขอความเห็นชอบจากกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ แต่หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมจนทำให้อาจมีผลต่อระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์ ต้องขอความเห็นชอบจากกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้วจึงจะถือใช้ได้

ระเบียบที่กำหนดขึ้นโดยอำนาจของคณะกรรมการดำเนินการ

แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ระเบียบเกี่ยวกับการเงินการบัญชี ระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจ และระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินงาน

- (1) ระเบียบเกี่ยวกับการเงินการบัญชี
 - ระเบียบว่าด้วยการรับจ่ายและเก็บรักษาเงิน
- (2) ระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจ
 - ระเบียบว่าด้วยการให้เงินกู้และดอกเบี้ยเงินกู้
 - ระเบียบว่าด้วยการจัดหาสิ่งของที่สมาชิกต้องการมาจำหน่าย
 - ระเบียบว่าด้วยการจำหน่ายสินค้าเป็นเงินเชื่อ
 - ระเบียบว่าด้วยการรวบรวมผลผลิตผล หรือผลิตภัณฑ์ของสมาชิก
 - ระเบียบว่าด้วยการให้บริการแก่สมาชิก

ฯลฯ

- (3.) ระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินงาน
 - ระเบียบว่าด้วยทุนของสหกรณ์
 - ระเบียบว่าด้วยสมาชิก
 - ระเบียบว่าด้วยที่ปรึกษาของสหกรณ์
 - ระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการ
 - ระเบียบว่าด้วยอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่สหกรณ์
 - ระเบียบว่าด้วยการลาสำหรับเจ้าหน้าที่และลูกจ้าง
 - ระเบียบว่าด้วยการสอบสวนและการลงโทษสำหรับเจ้าหน้าที่และลูกจ้าง
 - ระเบียบว่าด้วยการควบคุมและใช้รถยนต์
 - ระเบียบว่าด้วยการใช้ทุนเพื่อสาธารณประโยชน์
 - ระเบียบว่าด้วยการใช้ทุนเพื่อพัฒนากิจการสหกรณ์
 - ระเบียบว่าด้วยการใช้ทุนเพื่อการศึกษาอบรมทางสหกรณ์

ฯลฯ

ทั้งนี้ คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์อาจแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับการดำเนินงานของสหกรณ์ได้ กรณีเป็นระเบียบที่ต้องขอความเห็นชอบต้องส่งไปขอความเห็นชอบก่อนและเมื่อได้รับความเห็นชอบแล้วจึงจะถือใช้ได้ สำหรับระเบียบที่เป็นอำนาจของคณะกรรมการดำเนินการให้ใช้บังคับได้ภายหลังจากวันที่ที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการมีมติ

5. มติที่ประชุม

เป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานของสหกรณ์ที่กำหนดขึ้นโดยมติที่ประชุมใหญ่สหกรณ์ และ/หรือมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ซึ่งต้องไม่ขัด หรือแย้งกับพระราชบัญญัติสหกรณ์ ระเบียบและคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ ข้อบังคับของสหกรณ์และระเบียบของสหกรณ์ โดยให้คณะกรรมการดำเนินการ และเจ้าหน้าที่สหกรณ์นำไปปฏิบัติตั้งแต่วันที่ที่ประชุมมีมติ ได้แก่

- การกำหนดวงเงินกู้ยืมและค้ำประกันประจำปี
- การกำหนดอัตราดอกเบี้ยค่าเบี้ยเลี้ยงพาหนะเดินทาง
- การพิจารณาปรับหรือเลื่อนขั้นเงินเดือนเจ้าหน้าที่สหกรณ์

ฯลฯ

กฎหมาย ระเบียบและคำแนะนำเกี่ยวกับการเงินการบัญชีของสหกรณ์

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ ดังนี้

มาตรา 65 ให้สหกรณ์จัดให้มีการทำบัญชีตามแบบและรายการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดให้ถูกต้องตามความเป็นจริง และเก็บรักษาบัญชีและเอกสารประกอบการลงบัญชีไว้ที่สำนักงานสหกรณ์ภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

เมื่อมีเหตุต้องบันทึกรายการในบัญชีเกี่ยวกับกระแสเงินสดของสหกรณ์ให้บันทึกรายการในวันที่เกิดเหตุขึ้น สำหรับเหตุอื่นที่ไม่เกี่ยวกับกระแสเงินสดให้บันทึกรายการในสมุดบัญชีภายใน 3 วัน นับแต่วันที่มีเหตุอันจะต้องบันทึกการรายการนั้น

การลงรายการบัญชีต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่สมบูรณ์โดยครบถ้วน

มาตรา 66 ให้สหกรณ์จัดทำงบดุลอย่างน้อยครั้งหนึ่งในรอบ 12 เดือน อันจัดว่าเป็นรอบปีทางบัญชีของสหกรณ์

งบดุลนั้นต้องมีรายการแสดงสินทรัพย์ หนี้สิน และทุนของสหกรณ์กับทั้งบัญชีกำไรขาดทุนตามแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด และต้องทำให้แล้วเสร็จและให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบแล้วนำเสนอเพื่ออนุมัติในที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์ภายใน 150 วัน นับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

มาตรา 67 ให้สหกรณ์จัดทำรายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์เสนอต่อที่ประชุมใหญ่ในคราวที่เสนองบดุล และให้ส่งสำเนารายงานประจำปีกับงบดุลไปยังนายทะเบียนสหกรณ์ภายใน 30 วันนับแต่วันที่มีการประชุม

มาตรา 68 ให้สหกรณ์เก็บรักษารายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์และงบดุล พร้อมทั้งข้อบังคับและกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ไว้ที่สำนักงานของสหกรณ์เพื่อให้สมาชิกขอตรวจดูได้

ระเบียบและคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ เกี่ยวกับการเงินการบัญชีของสหกรณ์ที่ให้สหกรณ์ภาคการเกษตรถือปฏิบัติ มีดังนี้

- ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542
- ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการตัดเงินสดขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546
- ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546
- คำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับลูกหนี้ พ.ศ. 2547
- ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการตัดสินค้าขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546
- คำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือ พ.ศ. 2547
- ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยสินทรัพย์ที่สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรได้รับบริจาคหรืออุดหนุน พ.ศ. 2547
- คำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ พ.ศ. 2547
- คำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินทรัพย์ไม่มีตัวตน พ.ศ. 2547

คำแนะนำกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ เกี่ยวกับการเงินการบัญชีของสหกรณ์ที่ให้สหกรณ์ภาคการเกษตรถือปฏิบัติ มีดังนี้

- คำแนะนำกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับเงินลงทุน พ.ศ. 2544
- คำแนะนำกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับเงินสดขาดบัญชี/เงินสดเกินบัญชี พ.ศ. 2546

ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542

เพื่อให้การจัดทำบัญชีและงบการเงินของสหกรณ์เป็นไปอย่างมีมาตรฐานตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปและปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน นายทะเบียนสหกรณ์จึงกำหนดระเบียบนี้ขึ้น ซึ่งประกอบด้วย 4 หมวด คือ

- หมวดที่ 1 ข้อความทั่วไป
- หมวดที่ 2 นโยบายการบัญชีที่สำคัญ
- หมวดที่ 3 การเปิดเผยข้อมูล
- หมวดที่ 4 การควบคุม การแยก และการชำระบัญชี

ระเบียบดังกล่าวกำหนดเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีของสหกรณ์กล่าวโดยสรุป ดังนี้

ข้อ 6 ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์มีหน้าที่รับผิดชอบจัดให้มีการปิดบัญชีและจัดทำงบการเงินทุกวันสิ้นปีทางบัญชีเพื่อแสดงฐานะการเงิน ผลการดำเนินงานและกระแสเงินสดให้แล้วเสร็จโดยเร็วและให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ แล้วนำเสนอเพื่ออนุมัติในที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์ภายใน 150 วัน นับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

ข้อ 7 งบการเงินของสหกรณ์ ประกอบด้วย งบดุล งบกำไรขาดทุนและงบต่าง ๆ รวมทั้งรายละเอียดประกอบงบการเงินตามแบบที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด

ข้อ 8 การจัดทำบัญชีของสหกรณ์

- ให้สหกรณ์จัดทำบัญชีตามแบบที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด
- การบันทึกรายการบัญชีต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีสมบูรณ์และครบถ้วน
- ให้บันทึกรายการบัญชีตามเกณฑ์พึงรับพึงจ่ายและนโยบายการบัญชีที่สำคัญที่กำหนดไว้ โดยเปิดเผยในหมายเหตุประกอบงบการเงิน ทั้งนี้ การเปิดเผยในหมายเหตุประกอบงบการเงินให้รวมถึงรายการบัญชีใดที่มีได้ปฏิบัติตามเกณฑ์และนโยบายการบัญชีที่กำหนดนั้นด้วย
- ให้บันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับเงินสดในวันที่เกิดรายการนั้น สำหรับรายการอื่นที่ไม่เกี่ยวกับเงินสดให้บันทึกบัญชีให้เสร็จภายใน 3 วัน นับแต่วันที่เกิดรายการ

ข้อ 9 ให้สหกรณ์เก็บรักษาเอกสารประกอบการลงบัญชีและสมุดบัญชีไว้ที่สำนักงานสหกรณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบและอื่น ๆ

ข้อ 10 การรับรู้รายได้

การบันทึกรายได้พึงรับในงวดบัญชี ให้สหกรณ์รับรู้รายได้ตามลักษณะการเกิดรายได้แต่ละประเภท ทั้งนี้ ต้องมีความแน่นอนเกี่ยวกับจำนวนผลประโยชน์ที่จะได้รับและต้นทุนที่เกิดขึ้น หรือที่จะเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากรายได้นั้น รวมทั้งรายได้ดังกล่าวต้องมีมูลค่าที่สามารถวัดได้อย่างน่าเชื่อถือด้วย

กรณีมีการขายผ่อนชำระ ให้รับรู้รายได้จากการขายสินค้าในวันที่เริ่มสัญญาซื้อขาย หรือสัญญาเช่าซื้อ โดยแยกยอดกำไรขั้นต้นทั้งหมดออกจากยอดขายไปแสดงเป็นรายได้รอการตัดบัญชีในงบดุล เพื่อรอการโอนเป็นรายได้ประจำงวดบัญชีตามส่วนของลูกหนี้ที่ผ่อนชำระในระหว่างปี

ข้อ 11 การประมาณการค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ

สหกรณ์อาจประมาณการค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญได้ตามวิธี ดังนี้

- พิจารณาลูกหนี้แต่ละราย ในกรณีที่สงสัยว่าหนี้รายใดจะสูญ ไม่อาจเรียกให้ชำระ หรือเรียกคืนได้ทั้งจำนวน ให้ตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญเต็มจำนวนตามยอดลูกหนี้ เงินค้ำรับและดอกเบี้ยค้ำรับที่ลูกหนี้รายนั้นๆ เป็นหนี้อยู่
- ประมาณเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้ เงินค้ำรับและดอกเบี้ยค้ำรับ ณ วันสิ้นปีบัญชีโดยถืออัตราร้อยละ 5 เป็นเกณฑ์
- ประมาณเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้ เงินค้ำรับและดอกเบี้ยค้ำรับ ณ วันสิ้นปีบัญชีโดยการจัดกลุ่มจำแนกตามอายุของหนี้ที่ค้างชำระ

กรณีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ ณ วันสิ้นปีที่มีจำนวนได้มีจำนวนมากกว่ายอดคงเหลือตามบัญชี ผลต่างถือเป็นค่าใช้จ่ายของปีนั้นๆ ในทางตรงกันข้ามหากมีจำนวนน้อยกว่ายอดคงเหลือตามบัญชี ผลต่างถือเป็นค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญเกินความต้องการ ให้นำไปปรับลดยอดค่าใช้จ่ายของปีนั้นๆ ในบัญชีหนี้สงสัยจะสูญ

การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้

หนี้สูญที่จะตัดจำหน่ายจากบัญชีลูกหนี้ได้ต้องเป็นหนี้ที่มีลักษณะตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์กำหนด และได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในระเบียบดังกล่าว ก่อนจะตัดหนี้สูญลูกหนี้รายใด ลูกหนี้รายนั้นต้องมีการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้เต็มจำนวนแล้ว ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ก่อนหน้าวันที่ที่ประชุมใหญ่พิจารณาอนุมัติให้ตัดจำหน่ายหนี้สูญได้

ข้อ 12 สินค้าคงเหลือและวัสดุคงเหลือ

การตรวจนับ

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี สหกรณ์ต้องจัดให้มีการตรวจนับสินค้าและวัสดุคงเหลือ โดยให้ผู้ที่ไม่มีหน้าที่โดยตรงในการเก็บรักษาสินค้า หรือวัสดุเป็นกรรมการตรวจนับไม่น้อยกว่า 3 คน เพื่อให้ทราบปริมาณและสภาพของสินค้าและวัสดุที่เหลืออยู่ตามความเป็นจริง ทั้งนี้ ให้แยกราชยะเอียดสินค้าคงเหลือสภาพปกติ สินค้าที่เสื่อมหรือชำรุด และวัสดุคงเหลือที่ตรวจนับได้ไว้ต่างหากจากกัน

การตีราคา

ให้สหกรณ์ตีราคาวัสดุคงเหลือตามราคาทุน และตีราคาสินค้าคงเหลือสภาพปกติตามราคาทุน หรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับแล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่า โดยอาจเลือกใช้วิธีการคำนวณราคาทุน ดังนี้

- วิธีเข้าก่อนออกก่อน (FIFO) กล่าวคือ สินค้าที่ซื้อ หรือผลิตขึ้นก่อนจะถูกขายออกไปก่อน ดังนั้น สินค้าที่เหลืออยู่จะเป็นสินค้าที่ซื้อ หรือผลิตครั้งหลังสุดย้อนขึ้นไปตามลำดับ
- วิธีราคาทุนถ่วงเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Weighted Average) โดยนำราคาทุนทั้งหมดของสินค้าที่ซื้อมาหารด้วยจำนวนหน่วยของสินค้านั้น และนำราคาถ่วงเฉลี่ยต่อหน่วยที่คำนวณได้คูณด้วยจำนวนหน่วยของสินค้าคงเหลือในวันสิ้นปีทางบัญชี

เมื่อเลือกใช้วิธีการคำนวณราคาทุนสินค้าคงเหลือวิธีใดวิธีหนึ่งสำหรับสินค้าประเภทใดแล้วจะต้องใช้วิธีนั้นอย่างสม่ำเสมอ

สินค้าที่เสื่อม หรือชำรุด

ให้ตีราคาลดลงตามราคาที่เราคาดว่าจะจำหน่ายได้ กรณีที่ลดราคาสินค้าลงต่ำกว่าราคาทุนให้จัดทำรายละเอียดประกอบการขอลดราคาโดยให้มีข้อมูลประเภทสินค้า จำนวน ราคาทุน ราคาที่ลดลงและเหตุผลที่ลดราคาเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ เมื่อที่ประชุมมีมติให้ลดราคาได้แล้วจึงดำเนินการจำหน่ายตามราคาที่ลดลง ทั้งนี้ ให้เปิดเผยรายการลดราคาสินค้าในระหว่างปีไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงินถึงจำนวนครั้งที่ลดราคา จำนวนและประเภทสินค้า จำนวนเงินที่ลดราคา วันที่และครั้งที่ของการประชุมคณะกรรมการดำเนินการที่มีมติให้ลดราคา

สินค้าขาดบัญชี

กรณีมีสินค้าขาดบัญชีให้สหกรณ์ปฏิบัติตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์กำหนด การตัดสินค้าขาดบัญชีต้องมีการตั้งสำรองสินค้าขาดบัญชีที่ไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบได้ไว้เต็มจำนวนแล้ว ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ก่อนหน้าวันที่ที่ประชุมใหญ่พิจารณาอนุมัติให้ตัดเป็นสินค้าขาดบัญชีได้

ข้อ 13 ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

การวัดมูลค่าเริ่มแรก

สหกรณ์ต้องบันทึกมูลค่าเริ่มแรกของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ โดยใช้ราคาทุน ซึ่งประกอบด้วย ราคาซื้อรวมภาษีนำเข้า ภาษีซื้อที่เรียกคืนไม่ได้ ต้นทุนการกู้ยืม และต้นทุนทางตรงอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดหาสินทรัพย์ เพื่อให้สินทรัพย์อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน กรณีมีส่วนลดและค่าภาษีที่จะได้รับคืนต้องนำมาหักออกจากราคาซื้อด้วย

รายการภายหลังการได้มาซึ่งที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

- รายการที่เกิดขึ้นเป็นผลให้ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์มีสภาพดีขึ้นเมื่อเทียบกับมาตรฐานการใช้งานเดิม เช่น มีอายุการใช้งานเพิ่มขึ้น มีเนื้อที่ใช้สอยเพิ่มขึ้น เป็นต้น ให้ถือเป็นรายการที่ทำให้มูลค่าของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์เพิ่มขึ้น
- รายการที่เกิดขึ้นเป็นผลให้สามารถรักษาสภาพของมาตรฐานการใช้งานเดิมไว้โดยไม่มีการเพิ่มประสิทธิภาพ ให้ถือเป็นค่าใช้จ่ายในงวดบัญชีที่เกิดขึ้น

การตีราคาใหม่

สหกรณ์อาจตีราคาที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ใหม่ตามราคาตลาด ซึ่งถือเป็นมูลค่ายุติธรรม โดยผู้ประเมินราคาอิสระที่มีความเชี่ยวชาญและเชื่อถือได้และต้องตีราคาทุกรายการที่จัดอยู่ในประเภทเดียวกันพร้อมกัน เพื่อมิให้มีการเลือกตีราคาเฉพาะบางรายการและเพื่อมิให้มูลค่าที่แสดงในงบการเงินมีทั้งราคาทุนและราคาที่ดีใหม่ปะปนกัน ทั้งนี้ ระยะเวลาของการพิจารณาตีราคาใหม่แต่ละครั้งต้องไม่ต่ำกว่า 5 ปี

การคำนวณค่าเสื่อมราคา

ให้คำนวณค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ให้สอดคล้องกับสภาพการใช้งานและใกล้เคียงกับความเป็นจริง โดยวิธีเส้นตรงตามอัตราร้อยละของราคาทุนของอาคารและอุปกรณ์ที่กำหนดตามระเบียบนี้ หรืออาจเลือกใช้วิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี (Sum - of - the - Years - Digits Method) สำหรับอาคารและอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพการใช้งานสูงในระยะแรกและประโยชน์ที่ให้ในระยะหลังไม่แน่นอน หรือถ้าใช้งานไปนานอาจเกิดค่าซ่อมแซมมาก ทั้งนี้ ระยะเวลาที่ตัดจำหน่ายต้องไม่เกินกว่าการใช้วิธีเส้นตรงตามอัตราที่กำหนดสำหรับอาคารและอุปกรณ์ประเภทเดียวกัน

เมื่อเลือกใช้วิธีการคิดค่าเสื่อมราคาวิธีใดวิธีหนึ่งแล้วจะต้องใช้วิธีนั้นอย่างสม่ำเสมอตลอดอายุการใช้งานของอาคารและอุปกรณ์นั้น

การเลิกใช้

- ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อีกต่อไปให้รับรู้ผลต่างระหว่างจำนวนเงินสุทธิที่คาดว่าจะได้รับกับราคาตามบัญชีของรายการสินทรัพย์นั้น ๆ หลังหักค่าเสื่อมราคาสะสมถึงวันที่เลิกใช้เป็นรายได้ หรือค่าใช้จ่ายในปีที่มีการเลิกใช้
- ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ที่เลิกใช้และถือไว้เพื่อรอจำหน่ายให้คำนวณค่าเสื่อมราคาต่อไปจนกว่าจะสามารถจำหน่ายได้และแสดงรายการเป็นสินทรัพย์หมุนเวียน เมื่อจำหน่ายได้ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อีกต่อไป

ข้อ 14 สินทรัพย์ไม่มีตัวตน

สินทรัพย์ไม่มีตัวตน ได้แก่ สิทธิการเช่า สิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน อาคาร อุปกรณ์และอื่น ๆ รวมทั้งสิทธิในการใช้ซอฟต์แวร์ ให้ตัดจ่ายตามอายุการใช้สิทธิที่ได้รับและการเปลี่ยนแปลงการใช้ซอฟต์แวร์ใหม่ตามลำดับ แต่ต้องไม่น้อยกว่าอัตราค่าเสื่อมราคาตามวิธีเส้นตรง ทั้งนี้ ให้บันทึกค่าตัดจ่ายหักจากบัญชีสินทรัพย์ไม่มีตัวตนนั้นโดยตรง และบันทึกรายการตัดจ่ายไว้ในทะเบียนสินทรัพย์ด้วย

ข้อ 15 เงินลงทุน

ให้สหกรณ์ตีราคาเงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาดตามมูลค่ายุติธรรมและให้บันทึกส่วนที่ต่างจากราคาทุนไว้เป็นค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน

ข้อ 16 การตัดบัญชีค่าใช้จ่ายของสินทรัพย์ประเภทค่าใช้จ่ายรอตัดบัญชี

ค่าใช้จ่ายรอตัดบัญชี เช่น ค่าใช้จ่ายแรกตั้ง ค่าใช้จ่ายจ่ายล่วงหน้า ค่าปรับปรุงซ่อมแซมและค่าตกแต่งซึ่งใช้เงินเป็นจำนวนมาก เป็นต้น ให้สหกรณ์คำนวณเป็นรายปีเพื่อตัดออกจากบัญชีในแต่ละรอบปีบัญชีให้เสร็จสิ้นภายในเวลาไม่เกิน 5 ปี ทั้งนี้ ค่าใช้จ่ายรอตัดบัญชีไม่ให้รวมถึงผลเสียหาย หรือผลขาดทุนที่เกิดขึ้นแล้วเป็นจำนวนมากที่ประสงค์จะตัดเป็นค่าใช้จ่ายในระยะหลายปี เพื่อมิให้กระทบกระเทือนต่อกำไรสุทธิ

ข้อ 17 การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของสหกรณ์

นอกเหนือจากที่แสดงให้เห็นในรูปของงบการเงินและรายละเอียดประกอบงบการเงินแล้ว สหกรณ์ต้องแสดงหมายเหตุประกอบงบการเงินเพื่อเปิดเผยสาระสำคัญที่มีผลต่อข้อมูลในงบการเงินนั้น

ข้อ 18 หมายเหตุประกอบงบการเงิน ประกอบด้วย

- สรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญแสดงข้อมูลเกี่ยวกับเกณฑ์การจัดทำงบการเงิน และนโยบายการบัญชีที่สหกรณ์กำหนดไว้ โดยให้แสดงไว้ในส่วนแรกของหมายเหตุประกอบงบการเงิน
- ข้อมูลเพิ่มเติมที่เป็นรายละเอียดประกอบรายการที่แสดงในงบการเงิน
- ข้อมูลเพิ่มเติมที่ไม่ได้แสดงอยู่ในงบการเงิน แต่เป็นข้อมูลที่จำเป็นเพื่อให้งบการเงินนั้นแสดงโดยถูกต้องตามที่ควร ให้เปิดเผยต่อจากสรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญ เช่น เหตุการณ์สำคัญซึ่งเกิดขึ้นภายหลังวันที่ในงบการเงิน ข้อจำกัดต่าง ๆ ที่มีต่อกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิในการใช้สินทรัพย์ หลักประกันที่ให้กับหนี้สิน สินทรัพย์ที่อาจได้รับ หรือหนี้สินที่อาจเกิดขึ้นในภายหน้า ข้อผูกพันที่สำคัญและมีระยะเวลายาวซึ่งไม่ปรากฏในงบการเงิน เป็นต้น

นอกจากนี้ ระเบียบดังกล่าวยังกำหนดเกี่ยวกับการควบคุมสหกรณ์เข้าด้วยกัน การแยกสหกรณ์ และการชำระบัญชีด้วย

อนึ่ง ในการดำเนินงานด้านการเงินการบัญชีของสหกรณ์ นอกจากจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แล้ว สหกรณ์ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบและคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ รวมถึงคำแนะนำกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ตามที่กล่าวข้างต้นด้วย ซึ่งรายละเอียดปรากฏในภาคผนวก

ระบบบัญชีของสหกรณ์

การดำเนินงานของสหกรณ์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับนั้น คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องบริหารงานสหกรณ์ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และให้ความสำคัญกับการจัดทำบัญชี ซึ่งทำให้ทราบถึงฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของสหกรณ์ รวมทั้งใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางบัญชีในการวางแผน การควบคุมและการตัดสินใจในการบริหารงานสหกรณ์ภายใต้สถานการณ์ หรือสภาพแวดล้อมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ระบบบัญชีของสหกรณ์ หมายถึง ลำดับงานและการบันทึกที่ใช้สรุปผลรายการเพื่อจัดทำข้อมูลทางการเงินที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของสหกรณ์ ระบบบัญชีของสหกรณ์ทุกประเภทใช้หลักการบัญชีคู่ เช่นเดียวกับธุรกิจทั่วไป รายการเงินทุกรายการที่เกิดขึ้นจะต้องบันทึกบัญชี 2 ด้านเสมอ คือ ด้านเดบิตและด้านเครดิต ซึ่งจำนวนเงินรวมด้านเดบิตจะต้องเท่ากับด้านเครดิตเสมอ

ขั้นตอนในการจัดทำบัญชี มีดังนี้

1. รวบรวมเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี ซึ่งได้จากการบันทึกรายการรับเงินและรายการจ่ายเงินที่เกิดขึ้นในเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี โดยจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น รับเงินค่าหุ้น จ่ายเงินให้กู้ยืมแก่สมาชิก รับเงินขายสินค้า รับชำระหนี้เงินให้กู้และดอกเบี้ย จ่ายค่าพาหนะ เป็นต้น
2. บันทึกรายการเงินจากเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีลงในสมุดบันทึกรายการขึ้นต้น โดยนำรายการเงินจากเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีไปบันทึกในสมุดบันทึกรายการขึ้นต้นโดยเรียงตามลำดับก่อนหลังที่รายการเงินนั้นเกิดขึ้น
3. ผ่านรายการที่บันทึกไว้ในสมุดบันทึกรายการขึ้นต้นไปยังสมุดบันทึกรายการขึ้นปลาย เป็นการผ่านรายการจากสมุดบันทึกรายการขึ้นต้นไปบันทึกในสมุดบันทึกรายการขึ้นปลายแยกตามประเภทบัญชีที่จำแนกไว้
4. หายอดคงเหลือของบัญชีแยกประเภทและจัดทำงบทดลอง เป็นการหายอดคงเหลือของบัญชีแยกประเภทแต่ละบัญชี แล้วนำยอดคงเหลือของทุกบัญชีไปจัดทำงบทดลองเพื่อพิสูจน์ความถูกต้องในเบื้องต้นของการบันทึกบัญชีตามหลักการบัญชีคู่
5. จัดทำงบการเงิน เป็นการจัดทำรายงานทางการเงินเพื่อแสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์สำหรับรอบระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง และแสดงฐานะการเงินของสหกรณ์ ณ วันใดวันหนึ่ง โดยนำรายการบัญชีและตัวเลขจากงบทดลองในช่องต่าง ๆ ไปจัดทำงบการเงิน

เอกสารประกอบการบันทึกบัญชี

เอกสารประกอบการบันทึกบัญชี หมายถึง สิ่งที่ใช้เป็นหลักฐานบันทึกข้อเท็จจริงตามลักษณะของรายการเงินที่เกิดขึ้นเพื่อแสดงว่าเกิดรายการเงินขึ้นจริงตามจำนวนในเอกสารนั้น โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. **เอกสารภายใน** เป็นเอกสารที่สหกรณ์จัดทำขึ้นเพื่อใช้บันทึกรายการเงินที่เกิดขึ้นภายในกิจการและเก็บไว้เป็นหลักฐานประกอบการบันทึกบัญชี เช่น ใบเสร็จรับเงิน ใบรับเงินกู้ ใบรับเงินขายสินค้า ใบกำกับสินค้า ใบสำคัญการให้บริการ ใบเบิกเงิน ใบส่งเงินฝาก ใบถอนเงินฝาก ใบเบิกเงิน ใบสำคัญรับใบสำคัญจ่าย ใบโอนบัญชี เป็นต้น

เอกสารภายในของสหกรณ์ที่เป็นผู้ประกอบการในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม ประกอบด้วยเอกสารที่มีรูปแบบและวิธีปฏิบัติเช่นเดียวกับเอกสารภายในของสหกรณ์ที่ไม่ได้เป็นผู้ประกอบการในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม และมีเอกสารที่ต้องจัดทำขึ้นเป็นการเฉพาะ ซึ่งได้แก่ ใบเสร็จรับเงิน/ใบกำกับภาษี ใบกำกับภาษีอย่างย่อ ใบกำกับสินค้า/ใบกำกับภาษี ใบส่งคืนสินค้า เป็นต้น

2. **เอกสารภายนอก** เป็นเอกสารที่สหกรณ์ได้รับจากบุคคลภายนอก เช่น ใบเสร็จรับเงินจากผู้ขายสินค้าให้สหกรณ์เป็นเงินสด ใบกำกับสินค้าจากผู้ขายสินค้าให้สหกรณ์เป็นเงินเชื่อ เป็นต้น

การจัดการเกี่ยวกับเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี มีขั้นตอนดังนี้

- (1) รวบรวมเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี
- (2) แยกเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีออกเป็นแต่ละอย่างตามประเภทบัญชี
- (3) บวกรวมจำนวนเงินตามเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีแต่ละประเภท
- (4) จัดทำใบสรุปรายการเงิน ได้แก่ ใบสำคัญรับ ใบสำคัญจ่ายและใบโอนบัญชี

สมุดบัญชี

สมุดบัญชีสำหรับสหกรณ์ภาคการเกษตร แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. **สมุดบันทึกรายการขึ้นต้น** ใช้บันทึกรายการเงินจากเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีเรียงตามลำดับก่อนหลังที่รายการเงินนั้นเกิดขึ้น ก่อนที่จะผ่านรายการจากสมุดบันทึกรายการขึ้นต้นไปบันทึกในสมุดบันทึกรายการขึ้นปลาย

2. **สมุดบันทึกรายการขึ้นปลาย** ใช้บันทึกรายการเงินจากสมุดบันทึกรายการขึ้นต้นแยกตามประเภทบัญชีที่จำแนกไว้ เพื่อทราบผลของรายการเงินแต่ละประเภท

สมุดบัญชีของสหกรณ์ที่ไม่ได้เป็นผู้ประกอบการในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม

สมุดบันทึกรายการขึ้นต้น ประกอบด้วย

1. **สมุดเงินสด** ใช้บันทึกรายการรับ รายการจ่ายเงินสดและเงินสดคงเหลือ โดยนำรายการรับ - จ่ายเงินสดทุกกรณีจากเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีมาบันทึกในสมุดเงินสดก่อนเสมอ สมุดเงินสดนอกจากจะเป็นสมุดบันทึกรายการขึ้นต้นแล้วยังเป็นบัญชีแยกประเภทเงินสดด้วย

2. **สมุดซื้อสินค้า** ใช้บันทึกรายการซื้อสินค้า หรือซื้อผลิตผลทั้งที่เป็นเงินสดและเงินเชื่อ เพื่อทราบรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับการซื้อสินค้า หรือซื้อผลิตผลจากสมาชิกและผู้มิใช่สมาชิก

3. สมุดขายสินค้า ใช้บันทึกการขายสินค้าที่จัดหามาจำหน่าย หรือขายผลิตผลที่รวบรวมได้ทั้งที่เป็นเงินสดและเงินเชื่อ เพื่อทราบรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการขายสินค้า หรือขายผลิตผลให้สมาชิกและผู้มิใช่สมาชิก

4. สมุดรายได้ค่าบริการ ใช้บันทึกการขายการให้บริการส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร เช่น บริการสูบน้ำ ปรับปรุงที่ดิน ไถไถนา เป็นต้น ทั้งที่เป็นเงินสดและเงินเชื่อ เพื่อทราบรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้บริการแก่สมาชิกและผู้มิใช่สมาชิก

5. สมุดรายวันทั่วไป ใช้บันทึกการขายการทางบัญชีที่ไม่เกี่ยวกับการรับ - จ่ายเงินสด หรือรายการที่ไม่อาจบันทึกไว้ในสมุดบันทึกการขายการขั้นต้นอื่นได้นอกจากสมุดรายวันทั่วไป ได้แก่ รายการตามใบโอนบัญชี ทั้งนี้ รายการใดที่บันทึกในสมุดบันทึกการขายการขั้นต้นเล่มอื่นแล้ว ไม่ต้องนำมาบันทึกในสมุดรายวันทั่วไปอีก เช่น ซื้อสินค้า หรือซื้อผลิตผลเป็นเงินเชื่อ ขายสินค้า หรือขายผลิตผลเป็นเงินเชื่อ เป็นต้น

สมุดบันทึกการขายการขั้นปลาย ประกอบด้วย

1. สมุดบัญชีแยกประเภททั่วไป ใช้บันทึกการผ่านรายการเงินจากสมุดบันทึกการขายการขั้นต้น แต่ละเล่มแยกตามประเภทบัญชีที่จำแนกไว้ไปบัญชีแยกประเภทที่เกี่ยวข้อง เพื่อคำนวณหายอดคงเหลือของแต่ละบัญชี สมุดบัญชีแยกประเภททั่วไปจึงเป็นสมุดรวมรายการเงินทุกบัญชีที่เกิดขึ้นนั่นเอง

2. บัญชีย่อย การรับ - จ่ายเงินบางประเภทแม้จะทราบได้จากบัญชีแยกประเภทนั้น ๆ แล้วก็ตาม เพื่อประโยชน์ในการจัดทำบัญชีและการควบคุมตรวจสอบจำเป็นต้องทราบเกี่ยวกับรายละเอียดของแต่ละราย จึงต้องมีการจัดทำบัญชีย่อยเพื่อบันทึกการขายการเงินที่เกิดขึ้นแยกเป็นแต่ละราย ได้แก่

- บัญชีย่อยลูกหนี้เงินให้กู้ระยะสั้น
- บัญชีย่อยลูกหนี้เงินให้กู้ระยะปานกลาง
- บัญชีย่อยลูกหนี้การค้า
- บัญชีย่อยลูกหนี้ค่าบริการ
- บัญชีย่อยลูกหนี้อื่น ๆ
- บัญชีย่อยเจ้าหนี้เงินรับฝากออมทรัพย์
- บัญชีย่อยเจ้าหนี้เงินรับฝากประจำ
- บัญชีย่อยเจ้าหนี้การค้า
- บัญชีย่อยเจ้าหนี้อื่น ๆ เป็นต้น

3. ทะเบียน ตามปกติทะเบียนเป็นสมุดช่วยใช้บันทึกการขายการจากเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีโดยละเอียด เพื่อประโยชน์ในการจัดทำบัญชีและการควบคุมตรวจสอบ ได้แก่

- ทะเบียนสมาชิกและการถือหุ้น
- ทะเบียนสินทรัพย์ถาวร
- ทะเบียนคุมสินค้า
- ทะเบียนสถิติธุรกิจของสมาชิก เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สหกรณ์อาจใช้ทะเบียนบางอย่างเป็นบัญชีย่อยด้วย และสหกรณ์ต้องจัดให้มีบัญชีย่อยและทะเบียนต่าง ๆ ขึ้นตามความจำเป็น

สมุดบัญชีของสหกรณ์ที่เป็นผู้ประกอบการในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม

สมุดบันทึกรายการขั้นต้น ประกอบด้วย

1. **สมุดเงินสด** ใช้บันทึกการรับ รายการจ่ายเงินสดและเงินสดคงเหลือ รวมทั้งภาษีซื้อและภาษีขาย โดยนำรายการรับ - จ่ายเงินสดทุกกรณีจากเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีมาบันทึกในสมุดเงินสดก่อนเสมอ สมุดเงินสดนอกจากจะเป็นสมุดบันทึกการขั้นต้นแล้ว ยังเป็นบัญชีแยกประเภทเงินสดด้วย

2. **สมุดซื้อสินค้า** ใช้บันทึกการซื้อสินค้า หรือซื้อผลิตผลทั้งที่เป็นเงินสดและเงินเชื่อเพื่อทราบรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับการซื้อสินค้า หรือซื้อผลิตผลจากสมาชิกและผู้มิใช่สมาชิก

กรณีที่สหกรณ์ซื้อสินค้ามาจำหน่ายให้แยกบันทึกมูลค่าสินค้าในแต่ละช่องอย่างชัดเจน คือ ช่องมูลค่าสินค้าที่ได้รับยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม/รวมภาษีซื้อต้องห้าม (ได้จากใบกำกับภาษีอย่างย่อ ใบกำกับภาษีที่เป็นภาษีซื้อต้องห้าม) เนื่องจากไม่สามารถนำภาษีซื้อนั้นไปหักออกจากภาษีขายได้ ช่องมูลค่าสินค้าไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่มและช่องจำนวนเงินภาษีซื้อ

3. **สมุดขายสินค้าและรายงานภาษีขาย** เป็นทั้งสมุดขายสินค้าและรายงานภาษีขายใช้บันทึกการขายสินค้าที่จัดหามาจำหน่าย หรือขายผลิตผลที่รวบรวมได้ทั้งที่เป็นเงินสด และเงินเชื่อ เพื่อทราบรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับการขายสินค้า หรือขายผลิตผลของสมาชิกและผู้มิใช่สมาชิก

กรณีสหกรณ์ขายสินค้าให้แยกบันทึกมูลค่าสินค้าในแต่ละช่องอย่างชัดเจน คือ ช่องมูลค่าสินค้าที่ได้รับยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม ช่องมูลค่าสินค้าที่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มและช่องจำนวนเงินภาษีขาย

4. **สมุดรายได้ค่าบริการและรายงานภาษีขาย** เป็นทั้งสมุดรายได้ค่าบริการและรายงานภาษีขาย ใช้บันทึกการให้บริการส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร เช่น บริการสูบน้ำ ปรับปรุงที่ดิน ไถไถนา เป็นต้น ทั้งที่ให้บริการโดยได้รับเงินสดทันทีและเป็นเงินเชื่อ เพื่อทราบ รายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับการให้บริการแก่สมาชิกและผู้มิใช่สมาชิก รวมทั้งรายได้ค่าธรรมเนียมแรกเข้า ซึ่งต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มด้วยโดยให้แยกบันทึกจำนวนเงินค่าบริการและภาษีขายอย่างชัดเจน

กรณีสหกรณ์ให้บริการเป็นเงินเชื่อ หลักฐานในการบันทึกบัญชี คือ ใบสำคัญการให้บริการ ความรับผิดชอบในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มจะเกิดขึ้นเมื่อสหกรณ์ออกใบกำกับภาษี หรือรับชำระค่าบริการ ดังนั้นเมื่อให้บริการเป็นเงินเชื่อสหกรณ์จะบันทึกบัญชีโดยรับรู้เป็นลูกหนี้ค่าบริการ และภาษีขายที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ และเมื่อรับชำระค่าบริการกับภาษีขายสหกรณ์จะออกใบเสร็จรับเงิน/ใบกำกับภาษีต่อไป

5. **สมุดรายวันทั่วไป** ใช้บันทึกการทางบัญชีที่ไม่เกี่ยวกับการรับ - จ่ายเงินสด หรือรายการที่ไม่อาจบันทึกไว้ในสมุดบันทึกการขั้นต้นเล่มอื่นได้ ได้แก่ รายการตามใบโอนบัญชี ทั้งนี้ รายการใดที่ได้อำนาจบันทึกในสมุดบันทึกการขั้นต้นเล่มอื่นแล้ว ไม่ต้องนำมาบันทึกในสมุดรายวันทั่วไปอีก รูปแบบของสมุดรายวันทั่วไปให้ใช้เช่นเดียวกับสหกรณ์ที่ไม่ได้เป็นผู้ประกอบการในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม

สมุดบันทึกการขั้นปลาย

สหกรณ์ที่เป็นผู้ประกอบการในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มใช้สมุดบันทึกการขั้นปลายรูปแบบเช่นเดียวกับสหกรณ์ที่ไม่ได้เป็นผู้ประกอบการในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม

งบทดลอง

ภายหลังจากบันทึกรายการเงินที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของสหกรณ์ตามเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีในสมุดบันทึกรายการขั้นต้นโดยเรียงตามลำดับก่อนหลังที่รายการเงินนั้นเกิดขึ้น จากนั้นผ่านรายการไปสมุดบันทึกรายการชั้นปลาย ประกอบด้วย สมุดบัญชีแยกประเภททั่วไป บัญชีย่อยและทะเบียนต่าง ๆ เรียบร้อยแล้วขั้นตอนต่อไป คือ การจัดทำงบทดลอง

งบทดลอง คือ รายงานทางการเงินที่จัดทำขึ้นเพื่อแสดงยอดคงเหลือของบัญชีต่าง ๆ ทุกบัญชีในสมุดบัญชีแยกประเภททั่วไป ณ วันใดวันหนึ่ง โดยอาจทำขึ้นตามช่วงระยะเวลาที่กำหนด เช่น งบทดลองประจำเดือน งบทดลองประจำปี เป็นต้น เพื่อพิสูจน์ความถูกต้องของการบันทึกบัญชีตามหลักการบัญชีคู่ ซึ่งจำนวนเงินรวมของบัญชีที่มียอดคงเหลือด้านเดบิตจะต้องเท่ากับจำนวนเงินรวมของบัญชีที่มียอดคงเหลือด้านเครดิต ซึ่งเรียกว่า งบทดลองลงตัว

งบทดลองที่สหกรณ์จัดทำมีหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบสามารถใช้ประโยชน์แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ใช้ รูปแบบงบทดลองที่สหกรณ์ใช้โดยทั่วไป ได้แก่ งบทดลองแบบ 2 ช่อง แสดงเฉพาะยอดคงเหลือของรายการบัญชีต่าง ๆ ณ วันใดวันหนึ่ง งบทดลองแบบ 6 ช่อง แสดงยอดคงเหลือของรายการบัญชียกมาต้นงวด รายการเคลื่อนไหวระหว่างงวดและยอดคงเหลือ ณ วันสิ้นงวด และงบทดลองแบบ 18 ช่อง ซึ่งช่วยในการจัดทำงบการเงินให้เป็นไปโดยสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

ประโยชน์ของงบทดลอง

1. ช่วยในการพิสูจน์ความถูกต้องของการบันทึกบัญชีตามหลักการบัญชีคู่
2. ช่วยในการตรวจสอบการบันทึกบัญชีว่ามีการบันทึกบัญชีผิดพลาด หรือมีรายการผิดพลาด
3. ช่วยให้การจัดทำงบการเงินต่าง ๆ ได้แก่ งบดุล งบกำไรขาดทุน งบต้นทุนขาย/บริการ และงบต้นทุนการผลิต รวมถึงหมายเหตุประกอบงบการเงินเป็นไปโดยสะดวกและรวดเร็วขึ้น
4. เพื่อคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนงาน ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานและแก้ไขปรับปรุงการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนงานหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้

งบการเงิน

เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์สำหรับรอบระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง และแสดงฐานะการเงินของสหกรณ์ ณ วันใดวันหนึ่ง ประกอบด้วย

- **งบดุล** เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงฐานะการเงินของสหกรณ์ ณ วันใดวันหนึ่งว่าสหกรณ์มีสินทรัพย์ หนี้สิน และทุนของสหกรณ์ประเภทใดบ้าง เป็นจำนวนเงินเท่าใด
- **งบกำไรขาดทุน** เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์ในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีว่าสหกรณ์มีผลกำไรสุทธิ หรือขาดทุนสุทธิเป็นจำนวนเงินเท่าใด
- **งบต้นทุนขาย/บริการ** เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงต้นทุนขายสินค้าและต้นทุนบริการในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีว่าสหกรณ์ขายสินค้าและให้บริการต่างๆ โดยมีต้นทุนขายสินค้า และต้นทุนบริการทั้งสิ้นเป็นจำนวนเงินเท่าใด

- **งบต้นทุนการผลิต** เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงต้นทุนการแปรรูปผลผลิตการเกษตร และผลิตสินค้าในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี ว่าสหกรณ์มีรายจ่ายที่ใช้ไปในการแปรรูปผลผลิตการเกษตรและผลิตสินค้าอะไรบ้าง เป็นจำนวนเงินเท่าใด

- **หมายเหตุประกอบงบการเงิน** เป็นส่วนหนึ่งของงบการเงินจัดทำขึ้นเพื่อขยายความรายการในงบการเงิน อธิบายหลักเกณฑ์หรือนโยบายการบัญชี รวมทั้งเปิดเผยข้อมูลอื่นที่ไม่ได้แสดงไว้ในงบการเงิน

ประโยชน์ของงบการเงิน

1. ใช้ในการขอเครดิตจากสถาบันการเงิน
 2. ใช้เพื่อจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี
 3. ใช้วัดประสิทธิภาพของการดำเนินงาน โดยการวิเคราะห์ทางการเงินเพื่อทราบเงินทุนที่ใช้ดำเนินงาน การใช้เงินทุน การสะสมทุนของตนเอง การใช้สินทรัพย์ ฯลฯ
 4. เพื่อคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์นำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน การควบคุมงาน และแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้น
 5. ทำให้ได้ข้อมูลทางบัญชีอันเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจทางธุรกิจของสหกรณ์
-

ภาคผนวก

- ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542
- ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการตัดเงินสดขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546
- คำแนะนำกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับเงินสดขาดบัญชี/เงินสดเกินบัญชี พ.ศ. 2546
- คำแนะนำกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับเงินลงทุน พ.ศ. 2544
- ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546
- คำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับลูกหนี้ พ.ศ. 2547
- ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการตัดสินค้าขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546
- คำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือ พ.ศ. 2547
- ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยสินทรัพย์ที่สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรได้รับบริจาคหรืออุดหนุน พ.ศ. 2547
- คำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ พ.ศ. 2547
- คำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินทรัพย์ไม่มีตัวตน พ.ศ. 2547

การควบคุมภายใน

ในการประกอบธุรกิจไม่ว่าจะเป็นองค์กรประเภทใด หรือขนาดใดก็ตาม เจ้าของหรือผู้บริหารองค์กรย่อมมุ่งหวังให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งมีความเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องและมั่นคง หากแต่โอกาสที่องค์กรจะประสบกับความเสียหายจากการดำเนินงาน หรือมีการทุจริตอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา สำหรับองค์กรขนาดเล็กที่มีปริมาณธุรกิจไม่มาก เจ้าของ หรือผู้บริหารอาจดำเนินธุรกิจด้วยตนเอง โดยควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึงและสามารถบริหารงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ แต่เมื่อองค์กรมีขนาดใหญ่ขึ้นและมีปริมาณธุรกิจเพิ่มขึ้น ส่งผลให้การดำเนินธุรกิจมีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น ประกอบกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงและแข่งขันกันอย่างรุนแรง เจ้าของ หรือผู้บริหารเพียงคนเดียวไม่อาจควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึง และไม่สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงใช้ระบบการควบคุมภายในเป็นเครื่องมือควบคุมการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ช่วยป้องกันและรักษาทรัพย์สินขององค์กร และช่วยให้การปฏิบัติงานในขั้นตอนต่าง ๆ เป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม รวมทั้งป้องปราม หลีกเลี่ยง หรือลดความเสี่ยงให้เหลือน้อยที่สุด ระบบการควบคุมภายในจึงมีความจำเป็นและเกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรอย่างมาก

ความหมายของการควบคุมภายใน

ความหมายของการควบคุมภายในซึ่งเป็นที่ยอมรับและนำมาประยุกต์ใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน กำหนดขึ้นโดยคณะกรรมการจากสถาบันวิชาชีพ 5 สถาบันในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แก่ สถาบันผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งสหรัฐอเมริกา (American Institute of Certified Public Accountants หรือ AICPA) สถาบันผู้ตรวจสอบภายในสากล (Institute of Internal Auditors หรือ IIA) สถาบันผู้บริหารการเงิน (Financial Executives Institute หรือ FEI) สมาคมนักบัญชีแห่งสหรัฐอเมริกา (American Accounting Association หรือ AAA) และสถาบันนักบัญชีเพื่อการบริหาร (Institute of Management Accountants หรือ IMA) ซึ่งรู้จักในนามของ **The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission หรือ COSO** ได้ร่วมกันศึกษาพัฒนาความหมายและแนวคิดของการควบคุมภายใน ดังนี้

การควบคุมภายใน (Internal Control) คือ กระบวนการปฏิบัติงานที่บุคลากรในองค์กร โดยคณะกรรมการบริหาร ผู้บริหารทุกระดับ และพนักงานทุกคนมีบทบาทร่วมกันในการจัดให้มีขึ้น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นอย่างสมเหตุสมผลว่าการปฏิบัติงานจะบรรลุวัตถุประสงค์ของการควบคุมภายใน

วัตถุประสงค์ของการควบคุมภายใน

การจัดให้มีการควบคุมภายในขึ้นในองค์กร มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1. **ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงาน (Effectiveness and Efficiency of operations)** โดยมุ่งเน้นให้มีการใช้ทรัพยากรขององค์กรในการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย คน เงิน ทรัพย์สิน วัสดุ เครื่องมือเครื่องใช้ และเวลาให้เป็นไปอย่างประหยัดและได้ผลคุ้มค่า มีการดูแลรักษาทรัพย์สินให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน มีการป้องกันมิให้ทรัพย์สินมีการสิ้นเปลือง สูญเปล่า เสียหาย หรือสูญหาย และปลอดภัยจากการกระทำการทุจริต กล่าวโดยสรุป เมื่อการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจะส่งผลให้เกิดการป้องกันดูแลรักษาทรัพย์สินขององค์กรไปพร้อมกัน

2. ความเชื่อถือได้ของรายงานทางการเงิน (Reliability of financial reporting)

ความเชื่อถือได้และความถูกต้องของรายงานทางการเงินเป็นสิ่งสำคัญต่อผู้ใช้ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลภายใน หรือบุคคลภายนอกองค์กร ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ถือหุ้น ผู้ลงทุน เจ้าหนี้ ลูกค้า หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น โดยใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจและวางแผนการดำเนินงานในอนาคต จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่ต้องทำให้เกิดความมั่นใจว่ารายงานทางการเงินขององค์กรให้ข้อมูลที่ครบถ้วน ถูกต้อง และมีคุณภาพ

3. การปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบ (Compliance with applicable laws and regulations) เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายใด ๆ ขึ้นกับองค์กร จากสาเหตุการละเว้นไม่ปฏิบัติ หรือปฏิบัติไม่เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กร รวมถึงข้อบังคับ และกฎระเบียบขององค์กรเอง

แนวคิดการควบคุมภายในของ COSO

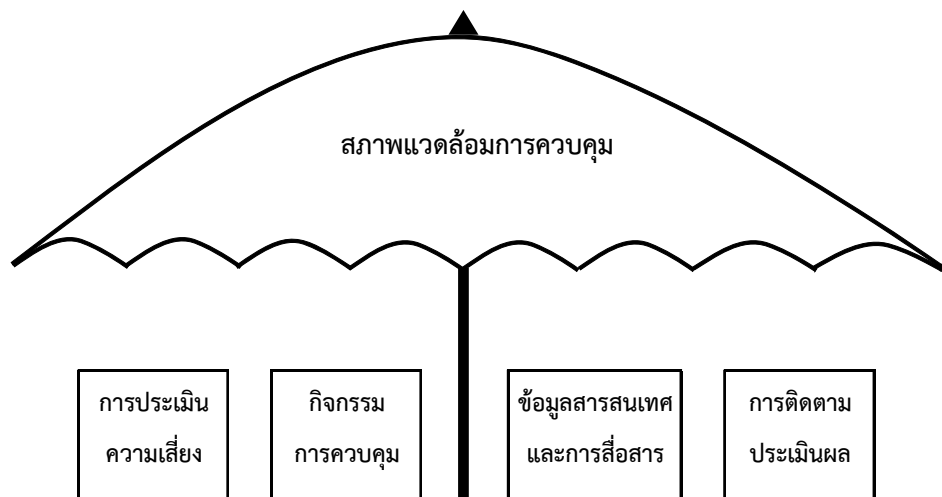
องค์ประกอบของการควบคุมภายในตามแนวคิดของ COSO มี 5 ประการ ได้แก่

1. สภาพแวดล้อมการควบคุม (Control Environment)
2. การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment)
3. กิจกรรมการควบคุม (Control Activities)
4. ข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication)
5. การติดตามประเมินผล (Monitoring)

อนึ่ง องค์ประกอบของการควบคุมภายในทั้ง 5 ประการนี้ จะมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน โดยเริ่มจากแนวทางการดำเนินธุรกิจของผู้บริหารเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการควบคุมภายในที่กำหนด

1. สภาพแวดล้อมการควบคุม (Control Environment)

การควบคุมภายในจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงใด ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของสภาพแวดล้อมการควบคุมเป็นสำคัญ โดยสภาพแวดล้อมการควบคุมเป็นเรื่องของการควบคุมภายในที่กำหนดเป็นโครงสร้าง นโยบาย และระเบียบ วิธีปฏิบัติที่มีผลมาจากทัศนคติของผู้บริหาร รวมถึงสร้างความตระหนักให้บุคลากรเกิดจิตสำนึกที่ดีในการปฏิบัติงานตามความรับผิดชอบ จึงกล่าวได้ว่าสภาพแวดล้อมการควบคุมเป็นฐานรากขององค์ประกอบอื่น ๆ ซึ่งแสดงเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของสภาพแวดล้อมการควบคุม มีดังนี้

1.1 ความซื่อสัตย์และจริยธรรม (Integrity and Ethical Values)

ความซื่อสัตย์และจริยธรรมเป็นเรื่องของจิตสำนึกและคุณภาพของคน ซึ่งจะเห็นว่าเป็นนามธรรมแต่ก็สามารถแสดงให้เห็นได้ โดยผู้บริหารต้องทำตนให้เป็นตัวอย่างทั้งคำพูดและการกระทำ มีการกำหนดเป็นนโยบาย และข้อกำหนดด้านจริยธรรมไว้อย่างชัดเจน รวมถึงมีการกำหนดข้อห้ามอันจะถือว่าขาดความซื่อสัตย์และจริยธรรมที่มีให้พนักงานปฏิบัติ พร้อมกับแจ้งให้พนักงานทุกคนรับทราบและเข้าใจในนโยบาย ข้อกำหนด และข้อห้ามที่กำหนดไว้

1.2 ความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน (Commitment to Competence)

การที่องค์กรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลลดลง มิได้เกิดจากบุคลากรที่ไม่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเท่านั้น บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถมากเกินไปก็อาจทำให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรลดลงได้เช่นกัน จึงจำเป็นต้องกำหนดระดับความรู้ ความสามารถที่เหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาบรรจุแต่งตั้ง โดยจัดทำคำบรรยาย หรือข้อกำหนดคุณลักษณะงาน (Job Description) ของแต่ละตำแหน่งงานไว้อย่างชัดเจน

1.3 การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหารและคณะกรรมการตรวจสอบ (Board of Directors and Audit Committee Participation)

คณะกรรมการบริหารมีหน้าที่จัดให้มีระบบการควบคุมภายในที่ดีขึ้นในองค์กร สำหรับคณะกรรมการตรวจสอบมีหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหาร เพื่อให้การตรวจสอบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพคณะกรรมการตรวจสอบจะต้องเป็นอิสระจากคณะกรรมการบริหาร ทั้งคณะกรรมการบริหารและคณะกรรมการตรวจสอบจึงมีความสำคัญต่อบรรยากาศของการควบคุม โดยเฉพาะการส่งเสริมให้การตรวจสอบภายในและการสอบบัญชีเป็นไปอย่างมีอิสระ สามารถปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานของวิชาชีพ

1.4 ปรัชญาการบริหารและรูปแบบการปฏิบัติงาน (Management's Philosophy and Operating Style)

ปรัชญาการบริหารและรูปแบบการปฏิบัติงานมีผลกระทบต่อระบบการควบคุมภายในที่ดีขึ้นในองค์กร เนื่องจากผู้บริหารมีหน้าที่โดยตรงในการกำหนดนโยบาย จัดให้มีมาตรการและวิธีการควบคุมต่าง ๆ ดังนั้น ความแตกต่างด้านปรัชญาและรูปแบบการทำงานของผู้บริหาร เช่น ผู้บริหารแบบอนุรักษ์นิยม หรือแบบกล้าได้ กล้าเสีย กล้าเสี่ยง จะเป็นตัวกำหนดระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้ในองค์กร ซึ่งนำไปสู่การกำหนดระดับการควบคุมภายในที่แตกต่างกันด้วย

1.5 โครงสร้างการจัดองค์กร (Organizational Structure)

การจัดโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสมกับขนาดและการดำเนินงานขององค์กร ทำให้ผู้บริหารสามารถวางแผน สั่งการ และควบคุมการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล การจัดโครงสร้างขององค์กร นอกจากจะเป็นการแบ่งแยกหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานแล้วยังเป็นตัวกำหนดระดับความรู้และความสามารถของบุคลากรด้วย เช่น โครงสร้างองค์กรแบบรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจต้องการคุณสมบัติของตัวบุคคล หากแต่โครงสร้างองค์กรแบบกระจายศูนย์อำนาจการตัดสินใจระบบขั้นตอนการทำงานและกระบวนการในการติดตามผลมีความสำคัญมากกว่าคุณสมบัติของตัวบุคคล

1.6 วิธีมอบอำนาจและความรับผิดชอบ (Assignment of Authority and Responsibility)

บุคลากรในองค์กรต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของตน รวมถึงทราบว่างานของตนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับงานของผู้อื่นอย่างไร เพื่อป้องกันการปฏิบัติงานซ้ำซ้อนหรือละเว้นการปฏิบัติงาน ดังนั้น องค์กรควรมีการจัดทำคำบรรยาย หรือข้อกำหนดคุณลักษณะงาน (Job Description) ของแต่ละตำแหน่งงานไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้บุคลากรใช้อ้างอิง กรณีเป็นงานที่ซับซ้อนหรือใช้เทคโนโลยีสูง หรือใช้เงินทุนจำนวนมาก ควรมีการจัดทำคู่มือระบบงาน (System Documentation) ไว้อย่างชัดเจน สำหรับการมอบอำนาจจะต้องให้เหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละตำแหน่งงาน

1.7 นโยบายด้านทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Policies and Practices)

พฤติกรรมและอุปนิสัยของบุคลากรในองค์กรมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการควบคุมภายใน การกำหนดนโยบายด้านทรัพยากรมนุษย์ ตั้งแต่การคัดเลือกบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงาน การฝึกอบรม การพัฒนาความรู้ การเลื่อนตำแหน่ง การกำหนดค่าตอบแทน และผลประโยชน์อื่น ๆ เพื่อให้ได้บุคลากรที่มีความรู้ ทักษะและความสามารถเหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบ และรักษาไว้ซึ่งบุคลากรที่มีคุณภาพ

2. การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment)

การประเมินความเสี่ยงเป็นการประเมินเพื่อทราบว่า องค์กรมีความเสี่ยงอย่างไรและความเสี่ยงนั้น ๆ อยู่ในกิจกรรมหรือขั้นตอนใดของงาน มีผลกระทบต่อการบริหารวัตถุประสงค์ขององค์กรมากน้อยเพียงใด เพื่อนำมาพิจารณากำหนดแนวทางที่จำเป็นต้องใช้เพื่อให้เกิดความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลว่าความผิดพลาด เสียหายจะไม่เกิดขึ้น หรือหากเกิดขึ้นก็จะอยู่ในระดับที่ไม่เป็นอันตราย หรือไม่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร

องค์กรทุกองค์กรไม่ว่าจะประกอบกิจการในธุรกิจประเภทใด เป็นธุรกิจขนาดใดก็ตาม นอกจากต้องเผชิญกับความเสี่ยงตามรูปแบบของธุรกิจแล้ว ยังต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา อาจเป็นความเปลี่ยนแปลงขององค์กรเอง หรือจากรัฐบาล หรืออาจเป็นความเปลี่ยนแปลงจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องได้ข้อมูลความเสี่ยงที่ถูกต้องและตรงกับสภาพที่เป็นอยู่จริงในทุกขณะ เพื่อนำมากำหนดมาตรการ หรือปรับเปลี่ยนเพื่อเสริมสร้างระบบการควบคุมภายในให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ ดังนั้น องค์กรจึงจำเป็นต้องทำการประเมินความเสี่ยงและต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยเฉพาะช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทั้งจากปัจจัยภายใน หรือภายนอก

ขั้นตอนในการประเมินความเสี่ยง คือ

- 2.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives)
- 2.2 การระบุปัจจัยความเสี่ยง (Risk Identification)
- 2.3 การวิเคราะห์ความเสี่ยง (Risk Analysis)
- 2.4 การจัดการความเสี่ยง (Risk Management)

2.1 การกำหนดวัตถุประสงค์

องค์กรต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ล่วงหน้าและอย่างชัดเจน เพื่อให้สามารถกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม โดยทั่วไปวัตถุประสงค์ขององค์กรแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

- (1) วัตถุประสงค์ระดับกิจการโดยรวม (Entity – Wide Level Objectives) เป็นวัตถุประสงค์หลักของการดำเนินงานในภาพรวมขององค์กร ซึ่งกำหนดโดยผู้บริหาร
- (2) วัตถุประสงค์ระดับกิจกรรม (Activity – Level Objectives) เป็นวัตถุประสงค์เฉพาะของการดำเนินงานทางธุรกิจในแต่ละกิจกรรมภายในองค์กร ซึ่งกำหนดโดยผู้บริหารระดับกลางที่รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรม เช่น ผู้บริหารฝ่ายสินเชื่อ ผู้บริหารฝ่ายการตลาด เป็นต้น ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ระดับกิจกรรมต้องสอดคล้องและสนับสนุนวัตถุประสงค์ระดับองค์กรโดยรวม

2.2 การระบุปัจจัยความเสี่ยง

การเข้าใจว่าองค์กรมีความเสี่ยงหรือไม่จะไม่มีประโยชน์เพียงพอ ถ้าไม่สามารถระบุได้ว่าความเสี่ยงนั้น ๆ มีสาเหตุจากปัจจัยอะไร เนื่องจากปัจจัยความเสี่ยงบางอย่างอาจมีผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ระดับกิจการโดยรวม หรือมีผลกระทบระดับกิจกรรมเท่านั้น ปัจจัยความเสี่ยงบางอย่างอาจมีผลกระทบในระยะสั้น หรือมีผลกระทบในระยะยาว หรือทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ดังนั้น จึงต้องทำความเข้าใจและสามารถระบุได้ว่าความเสี่ยงนั้น ๆ มีสาเหตุจากปัจจัยอะไร เช่น

- การซื้อสินค้าผูกขาดโดยผู้ผลิตไม่กี่ราย เป็นปัจจัยความเสี่ยงระดับกิจการโดยรวมที่มีสาเหตุจากปัจจัยภายในองค์กร
- องค์กรสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศมาขาย โดยมีอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราผันผวนมาก เป็นปัจจัยความเสี่ยงระดับกิจการโดยรวมที่มีสาเหตุจากปัจจัยภายนอก
- ความซับซ้อนของระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ที่ใช้ประมวลผลข้อมูลทางการบัญชีและการดำเนินงาน เป็นปัจจัยความเสี่ยงระดับกิจกรรมที่มีสาเหตุจากปัจจัยภายในองค์กร เป็นต้น

2.3 การวิเคราะห์ความเสี่ยง

เมื่อสามารถระบุปัจจัยความเสี่ยงได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการนำปัจจัยความเสี่ยงนั้นมาวิเคราะห์ถึงผลกระทบของความเสี่ยงที่มีต่อองค์กร และโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงดังกล่าวขึ้นมาก หรือน้อยเพียงใด เพื่อพิจารณากำหนดแนวทางจัดการกับความเสี่ยงอย่างเหมาะสม การวิเคราะห์ความเสี่ยงมีวิธีการ ดังนี้

- จัดลำดับความสำคัญของปัจจัยความเสี่ยง
- ประเมินผลกระทบของความเสี่ยงที่มีต่อองค์กร และโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงว่าอยู่ในระดับใด โดยอาจกำหนดเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง ต่ำ หรือ 4 ระดับ คือ สูง ปานกลาง ต่ำ และไม่มีสาระสำคัญ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม

2.4 การจัดการความเสี่ยง

เมื่อทราบถึงระดับความเสี่ยงที่องค์กรเผชิญอยู่แล้ว ผู้บริหารต้องกำหนดแนวทางจัดการกับความเสี่ยงที่มีสาระสำคัญและมีโอกาสที่จะเกิดสูงอย่างเหมาะสม โดยทั่วไปกรณีเป็นความเสี่ยงที่มีสาเหตุจากปัจจัยภายในองค์กรจะใช้วิธีจัดระบบการควบคุมภายใน และกรณีเป็นความเสี่ยงที่มีสาเหตุจากปัจจัยภายนอกจะใช้วิธีการบริหารความเสี่ยง

3. กิจกรรมการควบคุม (Control Activities)

กิจกรรมการควบคุมเป็นนโยบาย มาตรการ และวิธีการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ผู้บริหารนำมาใช้เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าคำสั่งต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นนั้นสามารถลด หรือควบคุมความเสี่ยงและได้รับการตอบสนองปฏิบัติตามในเวลาที่เหมาะสม กิจกรรมการควบคุมประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ

- การกำหนดนโยบายและแผนงาน (Policies and Plans)
- การสอบทานโดยผู้บริหาร (Management Review)
- การประมวลผลข้อมูล (Information Processing)
- การควบคุมทางกายภาพ (Physical Control)
- การแบ่งแยกหน้าที่ (Segregation of Duties)
- ดัชนีวัดผลการดำเนินงาน (Performance Indicators)
- การจัดทำเอกสารหลักฐาน (Documentation)
- การตรวจสอบการปฏิบัติงานอย่างเป็นอิสระ (Independent Checks on Performance)

การกำหนดนโยบายและแผนงาน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและเป็นเครื่องมือในการควบคุม ติดตามและประเมินผล โดยมีการกำหนดผลงานที่คาดหวังไว้อย่างชัดเจนทั้งในรูปจำนวนผลงาน และระยะเวลาปฏิบัติตามแผนงานดังกล่าวเพื่อให้เกิดความชัดเจน

การสอบทานโดยผู้บริหาร โดยผู้บริหารระดับสูงจะใช้วิธีวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานจริงกับแผนงานและงบประมาณที่ได้จัดทำไว้ล่วงหน้า เพื่อให้เห็นถึงภาพรวมของการดำเนินงานว่ามีปัญหาในด้านใด แล้วนำมาพิจารณาแก้ไขและเตรียมรับสถานการณ์ในอนาคตได้ ส่วนผู้บริหารระดับกลางก็ใช้วิธีสอบทานรายงานผลการปฏิบัติงานของพนักงานในสายบังคับบัญชาว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามนโยบาย แผนงานและงบประมาณ ตลอดจนวิธีปฏิบัติงานจริงเป็นไปตามข้อบังคับและระเบียบที่กำหนด การสอบทานของผู้บริหารระดับกลางจะกระทำบ่อยครั้งเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะของความเสี่ยง

การประมวลผลข้อมูล โดยครอบคลุมข้อมูลทางบัญชี การเงินและข้อมูลอื่นที่จำเป็นสำหรับประกอบการตัดสินใจทางการบริหาร ซึ่งต้องการข้อมูลที่มีความถูกต้อง สมบูรณ์ กะทัดรัด มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและทันเวลา ดังนั้น การควบคุมการประมวลผลข้อมูลจึงต้องเริ่มจากการอนุมัติรายการ การบันทึกรายการ การสอบยันข้อมูลระหว่างกัน การเก็บรักษา และการควบคุมข้อมูลที่สำคัญ การออกแบบและการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมช่วยในการประมวลผลข้อมูล

การควบคุมทางกายภาพ คือ การดูแลรักษาและป้องกันทรัพย์สินจากการถูกทำลายหรือสูญหาย และมีสภาพพร้อมเสมอสำหรับการใช้งาน กิจกรรมการควบคุมจึงรวมทั้งวิธีที่ใช้เพื่อการป้องกัน ค้นหา แก้ไขและสนับสนุน เช่น การจัดให้มีสถานที่จัดเก็บอย่างปลอดภัย เหมาะสม การมีเวรยามรักษาการณ์ การตรวจนับ การเปรียบเทียบจำนวนจริงกับทะเบียน หรือหลักฐานทางการบัญชี การทำประกันภัย เป็นต้น

การแบ่งแยกหน้าที่ เป็นการแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างบุคคล หรือหน่วยงาน โดยจัดขึ้นให้มีการสอบยันความถูกต้องระหว่างกัน ไม่ให้บุคคลคนเดียวปฏิบัติงานตั้งแต่ต้นจนจบ เพื่อป้องกันความเสี่ยงต่อข้อผิดพลาดและการทุจริต หรือการกระทำที่ไม่เหมาะสม ควรใช้กับงานมีลักษณะเสี่ยงต่อความผิดพลาด หรือเสียหายได้ง่าย โดยแยกหน้าที่การอนุมัติ การจดบันทึก การเก็บรักษา และการสอบทานออกจากกัน เช่น พนักงานคนเดียวไม่ควรมีหน้าที่อนุมัติการจ่ายเงิน เก็บรักษาเงิน นำเงินฝากธนาคาร บันทึกบัญชีธนาคาร บัญชีลูกหนี้ และจัดทำบัญชียอดเงินฝากธนาคาร เป็นต้น

ดัชนีวัดผลการดำเนินงาน เป็นเครื่องมือที่ใช้บ่งบอกถึงสถานะขององค์กรว่าเป็นอย่างไร อยู่ในระดับที่น่าพอใจหรือไม่ และควรให้ความสนใจในเรื่องใดเป็นพิเศษ เพื่อนำมาพิจารณาสั่งการแก้ไขปัญหาได้ทันกาล ดัชนีวัดผลการดำเนินงานที่นิยมใช้มักอยู่ในรูปของอัตราส่วนต่าง ๆ ที่แสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลทางการเงิน หรือการดำเนินงานอย่างหนึ่งกับข้อมูลอีกอย่างหนึ่ง

การจัดทำเอกสารหลักฐาน เป็นการควบคุมโดยกำหนดให้กิจกรรมที่มีความสำคัญ ต้องจัดทำเอกสารไว้เป็นหลักฐานเพื่ออ้างอิงและตรวจสอบ หรือเป็นแนวทางให้ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง เช่น การทำสัญญาซื้อขาย การจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน การกำหนดแบบฟอร์มเอกสาร เป็นต้น

การตรวจสอบการปฏิบัติงานอย่างเป็นอิสระ หรือการตรวจสอบภายในโดยผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบจะต้องเป็นอิสระจากกลุ่มผู้ปฏิบัติงานนั้น ๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันและติดตามค้นหาสาเหตุของความเสียหายต่าง ๆ ขององค์กร

4. ข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication)

4.1 ข้อมูลสารสนเทศ มีความจำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน ตั้งแต่ผู้บริหารไปจนถึงพนักงานทุกระดับขององค์กร โดยผู้บริหารใช้ข้อมูลข่าวสารเพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจ และสั่งการ สำหรับผู้ปฏิบัติงานจะใช้ข้อมูลข่าวสารจากผู้บริหารเป็นแนวทางปฏิบัติงานตามหน้าที่และความรับผิดชอบ

ข้อมูลสารสนเทศ หมายถึง ข้อมูลข่าวสารประกอบด้วยข้อมูลทางการเงินการบัญชี ได้แก่ ระบบเอกสาร ระบบบัญชี ระบบประมวลผลข้อมูล และข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงาน ได้แก่ นโยบาย แผนงานและงบประมาณ กฎระเบียบต่าง ๆ ที่ใช้ในองค์กร อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละตำแหน่งงาน รวมถึงสารสนเทศทางธุรกิจ และอื่น ๆ ที่ได้จากแหล่งข้อมูลภายในและภายนอก

ลักษณะของข้อมูลข่าวสารที่ดี มีดังนี้

- (1) เหมาะสมกับการใช้ โดยบรรจุเนื้อหาสาระที่จำเป็นสำหรับการตัดสินใจ
- (2) ถูกต้องสมบูรณ์ สะท้อนผลตามความเป็นจริงและมีรายละเอียดครบถ้วน
- (3) เป็นปัจจุบัน โดยให้ข้อเท็จจริงที่ใกล้เคียงวันที่ใช้ตัดสินใจมากที่สุด
- (4) ทันเวลา สามารถจัดทำได้ทันเวลาที่ต้องการใช้ข้อมูลข่าวสารนั้น
- (5) สะดวกในการเข้าถึงสำหรับผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง และมีระบบรักษาความปลอดภัยมิให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องเข้าถึงได้

การจัดให้มีข้อมูลข่าวสารที่ดีเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร โดยจะต้องจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ทางวิชาชีพ รวมถึงต้องจัดให้มีเครื่องมือเครื่องใช้เทคโนโลยี และระบบงานที่ดี

4.2 การสื่อสาร หมายถึง การจัดระบบสื่อสารให้ข้อมูลที่จัดทำไว้แล้วส่งไปถึงผู้ที่ควรได้รับ หรือมีไว้สำหรับผู้ที่ใช้ข้อมูลข่าวสารนั้น การสื่อสารที่ดีต้องเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง (Two - ways Communication) กล่าวคือ มีการรับและส่งข้อมูลซึ่งกันและกันแบบโต้ตอบกันได้ โดยระบบการสื่อสารที่ดีต้องประกอบด้วย ระบบการสื่อสารทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดควรจัดให้มีการประเมินระบบการสื่อสารขององค์กรอย่างสม่ำเสมอ

5. การติดตามประเมินผล (Monitoring)

การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร อาจทำให้ระบบการควบคุมภายในมีประสิทธิภาพลดลง จึงต้องมีการติดตามประเมินผลเพื่อให้ผู้บริหารมีความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลว่าระบบการควบคุมภายในนั้นยังคงมีประสิทธิภาพ

5.1 การติดตาม เป็นการควบคุม และกำกับดูแลของฝ่ายบริหารเพื่อติดตามตรวจสอบผลความก้าวหน้าของการดำเนินงานว่าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ เพียงใด และมีปัญหาอุปสรรคที่ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

5.2 การประเมินผล ระบบการควบคุมภายในที่นำไปใช้ในระยะเวลาพอสมควรแล้ว ควรจัดให้มีการประเมินผลว่าระบบการควบคุมภายในนั้นยังเหมาะสมที่จะใช้ต่อไปหรือไม่ โดยผู้ประเมินผลต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดระบบการควบคุมภายใน เพื่อความอิสระในการรายงานผลการประเมิน และให้จัดทำรายงานเสนอต่อผู้บริหาร โดยชี้แจงให้ทราบถึงข้อบกพร่องที่ค้นพบ หรือสาเหตุของความแตกต่างระหว่างผลการดำเนินงานจริงกับการประมาณการ และผู้ที่ต้องรับผิดชอบ รวมทั้งเสนอให้มีการสั่งการเพื่อแก้ไขต่อไป

สหกรณ์กับการควบคุมภายใน

ในอดีตสหกรณ์ภาคเกษตรเป็นสหกรณ์ขนาดเล็ก และมีการดำเนินธุรกิจไม่มากอาศัยเจ้าหน้าที่สหกรณ์เพียงไม่กี่คนก็สามารถดำเนินงานได้เรียบร้อย คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์สามารถควบคุม ดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ได้อย่างทั่วถึง หากแต่ในปัจจุบันสหกรณ์มีขนาดใหญ่ และมีปริมาณธุรกิจเพิ่มขึ้น ประกอบกับ สภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไป สหกรณ์จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ ส่งผลให้การดำเนินงานมีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ไม่สามารถควบคุม ดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ได้อย่างทั่วถึง การบริหารงานสหกรณ์เป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์ที่ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอก่อให้เกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติงาน และเกิดความเสียหาย รั่วไหล หรือสูญเสียในลักษณะต่าง ๆ เช่น เงินสดขาดบัญชี สินค้าขาดบัญชี ลูกหนี้ค้างนาน ลูกหนี้ปฏิเสธหนี้ เป็นต้น รวมถึงอาจเกิดการทุจริตขึ้นซึ่งมีผลกระทบต่อการดำเนินงานของสหกรณ์ในทุกด้าน

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องจัดให้มีระบบการควบคุมภายในที่ดีในสหกรณ์โดยให้แทรกอยู่ในกระบวนการปฏิบัติงานตามปกติ และต้องสร้างจิตสำนึกกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่สหกรณ์ตระหนักถึงความสำคัญของการควบคุมภายใน รวมทั้งปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีเพื่อให้การดำเนินงานของสหกรณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แม้วาระบบการควบคุมภายในจะมีความจำเป็นและเกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการดำเนินงานของสหกรณ์ แต่หากใช้อย่างไม่ถูกต้อง เช่น ข้มงวด หรือเคร่งครัดเกินสมควร อาจทำให้การปฏิบัติงานติดขัด ลำช้า หรือไม่คล่องตัว ในทางตรงกันข้ามหากปล่อยปละ ละเว้นไม่ปฏิบัติตามระบบการควบคุมภายในที่กำหนดก็อาจทำให้มีความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหาย หรือการทุจริตขึ้น ดังนั้น คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จะต้องทำให้เกิดความสมดุลระหว่างความคล่องตัวในการปฏิบัติงานกับระดับการควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของการควบคุมภายในที่ดี การควบคุมภายในในแต่ละด้านและข้อจำกัดของการควบคุมภายใน เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารงานสหกรณ์

ลักษณะของการควบคุมภายในที่ดี

การจัดให้มีระบบการควบคุมภายในขึ้นในสหกรณ์ คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ควรพิจารณาถึงลักษณะของการควบคุมภายในที่ดี ดังนี้

1. **ไม่เสียค่าใช้จ่ายเกินควร** วิธีการควบคุมภายในที่กำหนดหากมากเกินไปจะทำให้สิ้นเปลืองทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย รวมถึงการควบคุมที่มากเกินไปอาจทำให้เจ้าหน้าที่ขาดกำลังใจในการปฏิบัติงาน
2. **ควบคุมในจุดที่สำคัญ** วิธีการควบคุมภายในที่กำหนดควรฝัง หรือแทรกอยู่ในกระบวนการปฏิบัติงานตามปกติ โดยเฉพาะจุดที่สำคัญ ซึ่งหากไม่ควบคุมแล้วจะมีผลกระทบที่สำคัญ เกิดความเสียหาย การสูญเสีย การรั่วไหล หรือการทุจริตได้ง่าย
3. **เหมาะสมและเข้าใจง่าย** วิธีการควบคุมภายในที่กำหนดควรให้ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจง่าย สามารถสะท้อนผลจากการประเมินได้อย่างชัดเจน เป็นธรรมชาติ ถูกต้องและทันกาล เพื่อให้ทราบถึงผลเสียหาย และสามารถแก้ไขได้โดยเร็ว
4. **สอดคล้องกับเป้าหมาย** วิธีการควบคุมภายในที่กำหนดควรมีการเชื่อมโยง สอดคล้องกับแผนงาน วัตถุประสงค์ เป้าหมายและตัวชี้วัดที่กำหนด รวมทั้งให้ผลการประเมินที่แม่นยำ
5. **ทันกาล** ผลการประเมินที่ล่าช้า ไม่ทันกาลย่อมไม่เกิดประโยชน์ การควบคุมในปัจจุบันจึงนิยมการควบคุมในระหว่างกระบวนการปฏิบัติงานเพื่อสามารถทราบผล และแก้ไขได้ทันที่

ระบบการควบคุมภายในสหกรณ์ภาคการเกษตร

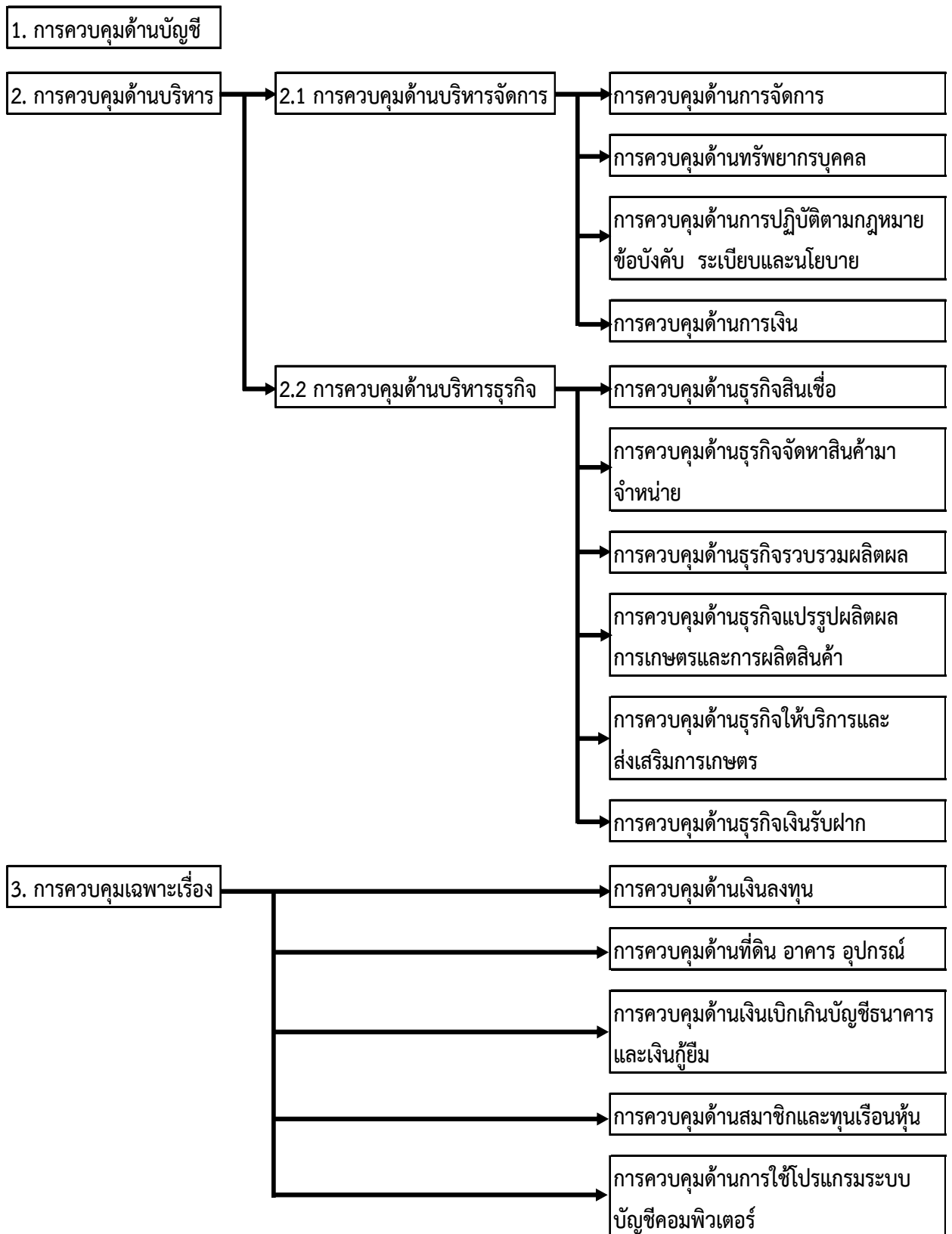
การกำหนดระบบการควบคุมภายในสหกรณ์ภาคการเกษตรแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ประกอบด้วย การควบคุมด้านบัญชี การควบคุมด้านบริหารและการควบคุมเฉพาะเรื่อง

การควบคุมด้านบัญชี เป็นการกำหนดวิธีการและมาตรการต่าง ๆ เพื่อใช้ในการป้องกัน ดูแลรักษาสินทรัพย์และเอกสารหลักฐานของสหกรณ์ให้ปลอดภัยจากการทุจริต ผิดพลาดทั้งปวง และเนื่องจากคณะกรรมการดำเนินการมีหน้าที่รับผิดชอบให้มีการจัดทำบัญชีและงบการเงินตามกฎหมายสหกรณ์ และระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ รวมทั้งรับผิดชอบต่อความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลในงบการเงินด้วย ซึ่งการควบคุมด้านบัญชีทำให้การจัดทำบัญชีและงบการเงินของสหกรณ์เป็นไปอย่างถูกต้องและเชื่อถือได้

การควบคุมด้านบริหาร เป็นการจัดแบ่งส่วนงานภายใน การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ การกำหนดระเบียบปฏิบัติ วิธีการและมาตรการต่าง ๆ ที่ทำให้การดำเนินงานและการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึงส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ระเบียบของสหกรณ์และนโยบายที่กำหนด ซึ่งการควบคุมด้านบริหารแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ การควบคุมด้านบริหารจัดการ และการควบคุมด้านบริหารธุรกิจ

การควบคุมเฉพาะเรื่อง นอกจากการควบคุมด้านบัญชีและการควบคุมด้านบริหารแล้ว คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ควรให้ความสำคัญกับการควบคุมเฉพาะเรื่อง ได้แก่ การควบคุมด้านเงินลงทุน การควบคุมด้านที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ การควบคุมด้านเงินเบิกเกินบัญชีธนาคารและเงินกู้ยืม การควบคุมด้านสมาชิกและทุนเรือนหุ้น รวมถึงการควบคุมด้านการใช้โปรแกรมระบบบัญชีคอมพิวเตอร์

แผนภาพแสดงระบบการควบคุมภายในสหกรณ์ภาคการเกษตร

1. การควบคุมด้านบัญชี

วัตถุประสงค์ของการควบคุม เพื่อให้มั่นใจว่า

1. การจัดทำบัญชีและงบการเงินเป็นไปตามกฎหมายสหกรณ์และระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ รวมถึงมีความถูกต้องและเชื่อถือได้
2. นโยบายการบัญชีที่ถือปฏิบัติในการจัดทำบัญชีเป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปและระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
3. การแสดงรายการในงบการเงินเป็นไปตามรูปแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด และเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินอย่างเพียงพอ

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. กำหนดนโยบายการบัญชีไม่เหมาะสม
2. ไม่มีการควบคุมเอกสารทางบัญชี ทำให้มีเอกสารสูญหาย เสียหาย
3. เอกสารประกอบการบันทึกบัญชีไม่สมบูรณ์ ไม่ถูกต้อง หรือไม่ครบถ้วน
4. บันทึกรายการบัญชีโดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ
5. การบันทึกบัญชีไม่ถูกต้อง หรือไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
6. การบันทึกบัญชี การจัดทำบัญชีย่อยและทะเบียนต่าง ๆ ไม่เรียบร้อย ไม่เป็นปัจจุบัน
7. ยอดรวมบัญชีย่อยไม่ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไป (บัญชีคุมยอด) เป็นประจำ
8. การจัดทำงบการเงินไม่เป็นไปตามรูปแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด
9. การเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินไม่เพียงพอ
10. ไม่สามารถปิดบัญชีประจำปีได้ทันตามกำหนด

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านบัญชี
การจัดทำบัญชีและงบการเงิน	◆ การจัดทำบัญชีเป็นไปตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๖๕ และมาตรา ๖๖ รวมถึงเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ◆ มีการกำหนดนโยบายการบัญชีเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำบัญชีเหมาะสมกับลักษณะการดำเนินธุรกิจ และเป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปและระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ◆ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบเก็บรักษาเอกสารทางบัญชีที่ยังไม่ได้ใช้อย่างชัดเจน ◆ มีการอนุมัติการเบิกใช้เอกสารทางบัญชีโดยผู้มีอำนาจ ◆ มีการจัดทำทะเบียนคุมเอกสารทางบัญชีแต่ละประเภทเป็นปัจจุบัน เช่น ทะเบียนคุมใบเสร็จรับเงิน ทะเบียนคุมใบกำกับสินค้า ทะเบียนคุมสมุดคู่มือสมาชิก ทะเบียนคุมเช็ค เป็นต้น ◆ เอกสารทางบัญชีมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า และใช้เอกสารนั้นโดยเรียงตามลำดับเลขที่

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านบัญชี (ต่อ)
การจัดทำบัญชีและงบการเงิน	◆ มีการอนุมัติโดยผู้มีอำนาจก่อนที่จะบันทึกรายการบัญชี เช่น - การอนุมัติเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี - การอนุมัติการบันทึกบัญชีและสรุปรายการบัญชีก่อนผ่านรายการจากสมุดบัญชีขั้นต้นไปบัญชีแยกประเภททั่วไป เป็นต้น ◆ มีการจัดทำบัญชีเรียบร้อย เป็นปัจจุบัน มีเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีสมบูรณ์ ถูกต้อง ครบถ้วน ◆ มีการตรวจสอบความถูกต้องในการบันทึกบัญชีและการผ่านรายการไปบัญชีแยกประเภททั่วไป บัญชีย่อยและทะเบียนต่าง ๆ สม่าเสมอ ◆ มีการเปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยให้ถูกต้องตรงกับบัญชีคุมยอด (บัญชีแยกประเภททั่วไป) อย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการตรวจสอบยอดคงเหลือตามบัญชีกับเอกสารจากบุคคลภายนอก เช่น ใบแจ้งยอดเงินฝากธนาคาร/สมุดคู่บัญชีเงินฝาก หนังสือยืนยันยอดเจ้าหนี้ ทุนเรือนหุ้น ลูกหนี้ เงินรับฝาก เป็นต้น กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการจัดทำบทดลองประจำเดือน ◆ มีการจัดทำงบการเงินและแสดงรายการตามรูปแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดโดยเปิดเผยข้อมูลอย่างเพียงพอ เข้าใจง่ายและหลีกเลี่ยงการเสนอข้อมูลที่อาจก่อให้เกิดการเข้าใจผิด

2. การควบคุมด้านบริหาร

2.1 การควบคุมด้านบริหารจัดการ

การควบคุมด้านบริหารจัดการของสหกรณ์ภาคการเกษตรแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ การควบคุมด้านการจัดการ การควบคุมด้านทรัพยากรบุคคล การควบคุมด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบและนโยบาย การควบคุมด้านการเงิน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการควบคุมข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นและแนวทางการควบคุม ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการควบคุม เพื่อให้มั่นใจว่า

1. การจัดแบ่งส่วนงานภายในสหกรณ์เป็นไปอย่างเหมาะสม
2. การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่สหกรณ์เป็นไปอย่างเหมาะสม
3. การกำหนดระเบียบของสหกรณ์ครอบคลุมการดำเนินงานและการดำเนินธุรกิจ

ทุกด้าน รวมถึงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดในข้อบังคับสหกรณ์

4. การบริหารบุคลากรของสหกรณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
5. การกำหนดนโยบาย แผนงาน หรือเป้าหมายและงบประมาณประจำปีเป็นไปอย่างชัดเจน เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน
6. การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สหกรณ์เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ และนโยบายที่กำหนด
7. การควบคุมภายในด้านการเงินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การจัดแบ่งส่วนงานภายในสหกรณ์ไม่เหมาะสม
2. การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่สหกรณ์เป็นไปอย่างไม่เหมาะสม หรือไม่ได้คำนึงถึงการควบคุมภายในที่ดี
3. การกำหนดระเบียบของสหกรณ์ไม่ครอบคลุมการดำเนินงานและการดำเนินธุรกิจทุกด้าน หรือไม่ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดในข้อบังคับสหกรณ์
4. มีการดำเนินการที่นอกเหนือจากวัตถุประสงค์ที่กำหนดในข้อบังคับสหกรณ์
5. การบริหารทรัพยากรบุคคลของสหกรณ์ไม่มีประสิทธิภาพ
6. การกำหนดนโยบาย แผนงาน หรือเป้าหมายและงบประมาณประจำปีไม่ชัดเจน ไม่เหมาะสม และไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน
7. เจ้าหน้าที่สหกรณ์ละเว้น หรือไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ และนโยบายที่กำหนด
8. เจ้าหน้าที่การเงินทำหน้าที่รับ – จ่ายและเก็บรักษาเงินและบันทึกบัญชี
9. รับเงินแล้วไม่บันทึกบัญชี หรือบันทึกบัญชีไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน
10. บันทึกการรับเงินต่ำกว่าจำนวนเงินที่รับจริง
11. เก็บรักษาเงินสดในมือเกินกว่าวงเงินที่กำหนด
12. รายจ่ายที่เกิดขึ้นไม่ใช่รายจ่ายของสหกรณ์
13. จ่ายเงินโดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ ไม่มีหลักฐานการจ่าย จ่ายเงินซ้ำ หรือจ่ายเงินเกิน
14. บันทึกการจ่ายเงินสูงกว่าจำนวนเงินที่จ่ายจริง
15. มีการปลอมแปลงเอกสารการจ่ายเงิน
16. การรับเช็คและการจ่ายเช็คไม่เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์
17. บันทึกทะเบียนคุมเอกสารและทะเบียนคุมเช็คไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน หรือไม่เป็นปัจจุบัน
18. ถอนเงินฝากธนาคาร/เงินฝากสหกรณ์อื่นโดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ
19. เงินสดขาดบัญชี หรือเงินสดเกินบัญชีโดยไม่ทราบสาเหตุ
20. การตัดเงินสดขาดบัญชีไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านการจัดการ
การจัดแบ่งส่วนงานภายใน	◆ มีการจัดแบ่งส่วนงานภายในเหมาะสมกับขนาด ปริมาณธุรกิจและลักษณะการดำเนินธุรกิจ
การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ	◆ มีการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ในตำแหน่งต่าง ๆ ตามส่วนงานที่กำหนดอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงการควบคุมภายในที่ดี - แบ่งแยกหน้าที่ผู้มีหน้าที่ดูแลทรัพย์สิน ได้แก่ เจ้าหน้าที่การเงิน และเจ้าหน้าที่เก็บรักษาสินค้าออกจากผู้มีหน้าที่บันทึกบัญชี - แบ่งแยกหน้าที่ผู้มีอำนาจอนุมัติออกจากผู้มีหน้าที่ดูแลทรัพย์สิน - แบ่งแยกหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านปฏิบัติการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สินเชื่อ เจ้าหน้าที่จัดซื้อ เจ้าหน้าที่ตลาดออกจากผู้มีหน้าที่บันทึกบัญชี - แบ่งแยกหน้าที่ภายในฝ่ายบัญชี โดยแยกผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชีย่อยออกจากผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชีคุมยอด กรณีเป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่ ◆ มีการจัดทำคำบรรยายหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ตำแหน่งต่าง ๆ เป็นลายลักษณ์อักษร
การกำหนดระเบียบของสหกรณ์	◆ มีการกำหนดระเบียบของสหกรณ์อย่างชัดเจน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติให้ครอบคลุมการดำเนินงานและการดำเนินธุรกิจทุกด้าน รวมถึงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดในข้อบังคับสหกรณ์ ◆ มีการแจ้งเวียนให้เจ้าหน้าที่ทราบและถือปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ที่กำหนด

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านทรัพยากรบุคคล
การบริหารทรัพยากรบุคคล	◆ มีการกำหนดระเบียบปฏิบัติการบริหารทรัพยากรบุคคลไว้ชัดเจน เกี่ยวกับการสรรหา คัดเลือก บรรจุแต่งตั้ง หลักประกันการทำงาน ผลตอบแทน การเลื่อนตำแหน่งและพัฒนาบุคลากร รวมถึงมาตรการลงโทษ และมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์ปัจจุบัน ◆ มีการจัดทำสัญญาจ้างเจ้าหน้าที่ และเรียกหลักประกันการทำงานอย่างเหมาะสม เพียงพอกับหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่แต่ละตำแหน่งเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น ◆ มีการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้เจ้าหน้าที่เป็นรายบุคคลในตำแหน่งต่าง ๆ ที่กำหนดเป็นลายลักษณ์อักษร ◆ มีการควบคุม ดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้เป็นไปตามหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านทรัพยากรบุคคล (ต่อ)
การบริหารทรัพยากรบุคคล	◆ มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนเจ้าหน้าที่ในตำแหน่งต่าง ๆ เป็นครั้งคราวตามความเหมาะสม เพื่อเป็นการตรวจสอบการปฏิบัติงานซึ่งกันและกัน ◆ มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ โดยเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับแผนงานที่กำหนด ◆ มีการปรับปรุง แก้ไขการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อย่างเหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์ ◆ มีการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบและนโยบาย
การกำหนดนโยบายการดำเนินงาน	◆ มีการกำหนดนโยบายการดำเนินงานสหกรณ์อย่างชัดเจน และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดในข้อบังคับ
การกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมาย	◆ มีการกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมายทั้งระยะสั้น ระยะปานกลางและระยะยาวอย่างชัดเจนและมีความเป็นไปได้
การกำหนดงบประมาณประจำปี	◆ มีการกำหนดงบประมาณรายรับ - รายจ่ายประจำปีอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแผนงาน หรือเป้าหมายและสถานการณ์ปัจจุบัน โดยได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่สหกรณ์
การควบคุมการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่	◆ มีการประชุมชี้แจงถึงนโยบายการดำเนินงาน แผนงาน หรือเป้าหมาย และงบประมาณรายรับ - รายจ่ายประจำปี ซึ่งกำหนดโดยที่ประชุมใหญ่สหกรณ์ให้เจ้าหน้าที่ทราบและถือปฏิบัติ ◆ มีการควบคุม ดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติที่ประชุมและคำสั่งของสหกรณ์ ◆ มีการประชุมคณะกรรมการดำเนินการเป็นประจำเดือน เพื่อทราบถึงผลการดำเนินงาน ความเคลื่อนไหวทางการเงินและผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ รวมทั้งพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ◆ มีการตรวจสอบการเงินการบัญชีและการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ เป็นการภายในโดยผู้ตรวจสอบกิจการ ◆ มีการนำข้อสังเกตและข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้ตรวจสอบกิจการ และผู้สอบบัญชี รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากำหนดแนวทางแก้ไขเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านการเงิน
การกำหนดระเบียบของสหกรณ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ	◆ มีการกำหนดระเบียบของสหกรณ์ว่าด้วยการรับจ่ายและเก็บรักษาเงิน
การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ	◆ มีการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างเจ้าหน้าที่การเงินและเจ้าหน้าที่บัญชีอย่างชัดเจน ◆ การบันทึกบัญชีและการอนุมัติกระทำโดยผู้ที่มีได้ทำหน้าที่รับ - จ่ายและเก็บรักษาเงิน
เงินสดรับ	◆ เอกสารการรับเงิน ได้แก่ ใบเสร็จรับเงิน ใบรับเงินขายสินค้า ใบสำคัญการให้บริการ ใบส่งเงินฝาก เป็นต้น มีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า ◆ มีการลงลายมือชื่อผู้รับเงินในเอกสารการรับเงิน ◆ กรณียกเลิกเอกสารการรับเงินได้นำต้นฉบับมาแนบติดไว้กับสำเนาครบถ้วนและประทับตรา "ยกเลิก" ◆ มีการจัดทำทะเบียนคุมเอกสารการรับเงินเป็นปัจจุบัน ◆ การรับเช็ค หรือเช็คลงวันที่ล่วงหน้าเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ มีการจัดทำทะเบียนคุมเช็ครับเป็นปัจจุบัน
เงินสดจ่าย	◆ มีการกำหนดวงเงินขั้นสูงที่จ่ายเป็นเงินสดได้อย่างเหมาะสม ◆ มีการตรวจสอบความครบถ้วน ถูกต้องของเอกสารการจ่ายเงิน ได้แก่ ใบเสร็จรับเงิน ใบเบิกเงิน ใบถอนเงินฝาก เป็นต้น ก่อนเสนอเพื่ออนุมัติ ◆ มีการอนุมัติจ่ายเงินโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ มีการลงลายมือชื่อผู้รับเงินและประทับตรา "จ่ายแล้ว" ในเอกสารการจ่ายเงิน ◆ มีการจัดทำทะเบียนคุมเอกสารการจ่ายเงินเป็นปัจจุบัน ◆ มีการเปรียบเทียบรายจ่ายที่เกิดขึ้นจริงกับงบประมาณอย่างสม่ำเสมอในระหว่างปี เพื่อควบคุมการใช้จ่ายให้อยู่ในวงเงินงบประมาณที่กำหนด ◆ การจ่ายเช็คเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ มีการกำหนดวงเงินขั้นสูงที่จ่ายเช็คได้อย่างเหมาะสม ◆ มีการอนุมัติจ่ายเช็คโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ โดยไม่มีการลงลายมือชื่ออนุมัติในเช็คจ่ายไว้ล่วงหน้า ◆ มีการจ่ายเช็คตามลำดับเลขที่และระบุชื่อผู้มีสิทธิรับเงิน โดยขีดคำว่า "ผู้ถือ" ออก พร้อมกับบันทึกรายละเอียดในต้นขั้วเช็คให้ถูกต้อง ครบถ้วน ◆ กรณีมีการยกเลิกเช็คจ่ายได้มีการประทับตรา "ยกเลิก" ในเช็คนั้น และนำมาติดไว้กับต้นขั้วเช็ค ◆ มีการจัดทำทะเบียนคุมเช็คจ่ายเป็นปัจจุบัน

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านการเงิน (ต่อ)
การเก็บรักษาเงินสด เอกสารการเงินและเช็ค	◆ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาเงินสด และควบคุมการใช้เอกสารการเงินของสหกรณ์อย่างชัดเจน ◆ มีการเก็บรักษาเงินสด เอกสารการเงินและเช็คที่ยังไม่ได้ใช้ไว้ในที่ซึ่งมั่นคง ปลอดภัย ◆ มีการกำหนดวงเงินเก็บรักษาไว้อย่างเหมาะสมและเพียงพอ ◆ มีการเก็บรักษาเงินสดในมือตามวงเงินที่กำหนด กรณีมีเงินสดเกินกว่าวงเงินเก็บรักษาได้ปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ มีการอนุมัติเบิกใช้เอกสารการเงินโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์
เงินสดคงเหลือ	◆ มีการจัดทำรายงานการรับ - จ่ายและเงินสดคงเหลือเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ ◆ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในการตรวจนับเงินสดคงเหลือ ◆ มีการตรวจนับเงินสดคงเหลือในมือเป็นครั้งคราว โดยไม่แจ้งให้ผู้เก็บรักษาเงินสดทราบล่วงหน้า ◆ มีการเปรียบเทียบเงินสดคงเหลือในมือให้ถูกต้องตรงกับยอดคงเหลือตามบัญชีในสมุดเงินสด และบัญชีแยกประเภททั่วไปโดยสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ
เงินสดขาดบัญชี/เงินสดเกินบัญชีและการตัดเงินสดขาดบัญชี	◆ มีการปฏิบัติกรณีเงินสดขาดบัญชี หรือเงินสดเกินบัญชี รวมถึงการตัดเงินสดขาดบัญชีเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
การฝากเงิน	◆ มีการตรวจสอบจำนวนเงินที่นำฝากธนาคาร/ฝากสหกรณ์อื่นบันทึกในสมุดคู่ฝากถูกต้อง ครบถ้วน
การถอนเงิน	◆ มีการอนุมัติถอนเงินฝากธนาคาร/เงินฝากสหกรณ์อื่นโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์
เงินฝากธนาคาร/เงินฝากสหกรณ์อื่นคงเหลือ	◆ มีการเปรียบเทียบยอดคงเหลือเงินฝากธนาคาร/เงินฝากสหกรณ์อื่นตามใบแจ้งยอดเงินฝาก หรือสมุดคู่บัญชีเงินฝากให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปโดยสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการจัดทำบัญชียอดเงินฝากธนาคาร/เงินฝากสหกรณ์อื่น กรณียอดคงเหลือตามใบแจ้งยอดเงินฝาก หรือสมุดคู่บัญชีเงินฝากแตกต่างจากบัญชีแยกประเภททั่วไป ◆ มีการยืนยันยอดคงเหลือเงินฝากธนาคาร/เงินฝากสหกรณ์อื่น

2.2 การควบคุมด้านบริหารธุรกิจ

การควบคุมด้านบริหารธุรกิจของสหกรณ์ภาคการเกษตรแบ่งเป็น 6 ด้าน คือ การควบคุมด้านธุรกิจสินเชื่อ การควบคุมด้านธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย การควบคุมด้านธุรกิจรวบรวมผลผลิต การควบคุมด้านธุรกิจแปรรูปผลผลิตการเกษตรและการผลิตสินค้า การควบคุมด้านธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตร การควบคุมด้านธุรกิจเงินรับฝาก ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการควบคุม ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นและแนวทางการควบคุม ดังนี้

การควบคุมด้านธุรกิจสินเชื่อ

ธุรกิจสินเชื่อ เป็นธุรกิจที่สหกรณ์ให้เงินกู้ หรือสินเชื่อการเกษตรแก่สมาชิกตามระเบียบของสหกรณ์เพื่อให้สมาชิกนำไปประกอบอาชีพ หรือใช้จ่ายที่จำเป็น โดยแบ่งประเภทเงินกู้ตามระยะเวลาการให้กู้ ได้แก่ เงินกู้ระยะสั้น เงินกู้ระยะปานกลางและเงินกู้ระยะยาว ซึ่งเงินกู้แต่ละประเภทมีเงื่อนไขแตกต่างกันไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์ นอกจากนี้ สหกรณ์ยังสามารถให้สหกรณ์อื่นกู้ยืมเงินได้โดยปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

วัตถุประสงค์ของการควบคุม เพื่อให้มั่นใจว่า

1. การควบคุมภายในด้านธุรกิจสินเชื่อมีประสิทธิภาพ
2. การดำเนินธุรกิจสินเชื่อเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์และแผนงาน หรือเป้าหมายที่กำหนด
3. การบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับธุรกิจสินเชื่อเป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน
4. ลูกหนี้เงินให้กู้คงเหลือมีอยู่จริงและสิทธิเรียกร้องเป็นของสหกรณ์
5. มีการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้ในจำนวนที่เพียงพอสำหรับการขาดทุนที่อาจเกิดขึ้น และเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
6. การตัดจำหน่ายหนี้สูญเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การให้สินเชื่อแก่สมาชิก หรือสหกรณ์อื่นไม่เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์
2. การดำเนินธุรกิจสินเชื่อไม่เป็นไปตามแผนงาน หรือเป้าหมายที่กำหนด
3. เจ้าหน้าที่สินเชื่อทำหน้าที่จ่ายเงินให้กู้ รับชำระหนี้และบันทึกบัญชียอลูกหนี้เงินให้กู้
4. จ่ายเงินให้กู้โดยไม่ผ่านการอนุมัติจากที่ประชุมคณะกรรมการเงินกู้
5. จ่ายเงินให้กู้เกินกว่าวงเงินที่ได้รับอนุมัติ
6. จ่ายเงินให้กู้โดยไม่หลักประกันการกู้เงิน หรือหลักประกันการกู้เงินไม่เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์
7. ประเมินราคาอสังหาริมทรัพย์ที่ใช้เป็นหลักประกันการกู้เงินสูงกว่าความเป็นจริง
8. มีการปลอมแปลงสัญญาเงินกู้และลายมือชื่อผู้อนุมัติ
9. บันทึกบัญชียอลูกหนี้เงินให้กู้ไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน หรือไม่เป็นปัจจุบัน
10. รับชำระหนี้จากลูกหนี้เงินให้กู้แล้วไม่บันทึกบัญชี หรือบันทึกบัญชีไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน

11. รับชำระหนี้เงินให้กู้ยืมที่ทำการสหกรณ์โดยไม่มีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการให้กระทำได้
12. การคำนวณดอกเบี้ยเงินให้กู้และค่าปรับเงินให้กู้ไม่ถูกต้อง
13. ลูกหนี้เงินให้กู้นำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์
14. ลูกหนี้เงินให้กู้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด (ผิต้นชำระหนี้)
15. ลูกหนี้เงินให้กู้ปฏิเสธการเป็นหนี้
16. ลูกหนี้เงินให้กู้ไม่มีตัวตน
17. การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินให้กู้ ดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างรับและค่าปรับเงินให้กู้ค้างรับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
18. การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้เงินให้กู้ไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจสินเชื่อ
การกำหนดระเบียบของสหกรณ์เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ	◆ มีการกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจสินเชื่อ ได้แก่ - ระเบียบของสหกรณ์ ว่าด้วยการให้เงินกู้และดอกเบี้ยเงินกู้ - ระเบียบของสหกรณ์ ว่าด้วยการให้สหกรณ์อื่นกู้ยืมเงิน ◆ มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้แต่ละประเภทและอัตราค่าปรับเงินให้กู้ พร้อมกับติดประกาศไว้ในที่เปิดเผย
การกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมาย	◆ มีการกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมายการดำเนินธุรกิจสินเชื่ออย่างชัดเจนและมีความเป็นไปได้
การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ	◆ มีการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างเจ้าหน้าที่สินเชื่อเจ้าหน้าที่การเงิน และเจ้าหน้าที่บัญชีอย่างชัดเจน ◆ การจ่ายเงินให้กู้ การรับชำระหนี้ และการบันทึกบัญชียอยลูกหนี้เงินให้กู้กระทำโดยผู้ที่มีได้ทำหน้าที่ด้านสินเชื่อ
การจ่ายเงินให้กู้	◆ มีการตรวจสอบคำขอกู้ สัญญาเงินกู้ วงเงินให้กู้ สิทธิผู้กู้และผู้ค้ำประกัน รวมทั้งหลักประกันการกู้เงินให้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ มีการจัดทำทะเบียนคำขอกู้ และรายงานการขอกู้เงินเป็นปัจจุบัน ◆ มีการอนุมัติเงินให้กู้แต่ละประเภทโดยมติที่ประชุมคณะกรรมการเงินกู้และเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ มีการบันทึกรายงานการประชุมเกี่ยวกับการอนุมัติเงินให้กู้ ◆ มีการบันทึกจำนวนเงินที่อนุมัติในคำขอกู้โดยผู้มีอำนาจอนุมัติ ◆ มีการตรวจสอบใบรับเงินกู้กับสัญญาเงินกู้ และมติคณะกรรมการเงินกู้ให้ถูกต้องตรงกันก่อนจ่ายเงินให้กู้ ◆ มีการจัดทำทะเบียนจ่ายเงินให้กู้เป็นปัจจุบัน

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจสินเชื่อ (ต่อ)
การจ่ายเงินให้กู้	◆ มีการจัดทำหนังสือค้ำประกันตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ มีการประเมินราคาอสังหาริมทรัพย์ที่ใช้เป็นหลักประกันการกู้เงิน ◆ อสังหาริมทรัพย์ที่ใช้เป็นหลักประกันการกู้เงิน เช่น บ้าน ที่ดิน ได้มีการจดทะเบียนจำนอง ◆ มีการจัดทำทะเบียนผู้ค้ำประกัน และทะเบียนคุมหลักประกันเป็นปัจจุบัน ◆ มีการลงลายมือชื่อผู้รับเงิน หรือผู้รับมอบอำนาจในใบรับเงินกู้ถูกต้องตรงตามสัญญาเงินกู้แต่ละประเภท ◆ มีการจัดทำสมุดคู่มือสมาชิกเป็นปัจจุบัน ◆ มีการจัดทำบัญชีย่อยลูกหนี้เงินให้กู้เป็นปัจจุบัน
การรับชำระหนี้เงินให้กู้ ดอกเบี้ยเงินให้กู้ และค่าปรับเงินให้กู้	◆ มีการคำนวณดอกเบี้ยเงินให้กู้และค่าปรับเงินให้กู้ในอัตราที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ การรับชำระหนี้ต้นเงินกู้ ดอกเบี้ยเงินให้กู้ และค่าปรับเงินให้กู้จากลูกหนี้เงินให้กู้แต่ละประเภทเป็นไปตามข้อกำหนดในสัญญาเงินกู้และระเบียบของสหกรณ์ ◆ กรณีที่มีการรับชำระหนี้เงินให้กู้นอกที่ทำการสหกรณ์จะต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการให้รับชำระหนี้เงินให้กู้นอกที่ทำการสหกรณ์ได้ โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติอย่างชัดเจนและเหมาะสม ◆ ใบเสร็จรับเงินมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า ◆ มีการลงลายมือชื่อผู้รับชำระหนี้เงินให้กู้ ดอกเบี้ยเงินให้กู้และค่าปรับเงินให้กู้ (ถ้ามี) ในใบเสร็จรับเงิน รวมถึงบันทึกบัญชีย่อยลูกหนี้เงินให้กู้ทุกครั้งที่ได้รับชำระหนี้
การติดตาม ทวงถามการชำระหนี้	◆ มีการติดตามการใช้เงินกู้ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการกู้เงิน ◆ มีการติดตาม ทวงถาม หรือเร่งรัดลูกหนี้ที่ชำระหนี้ไม่เป็นไปตามกำหนดในสัญญาเงินกู้และหนี้ที่ค้างนาน ◆ มีการจัดทำรายงานการติดตามหนี้ที่ถึงกำหนดชำระเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ◆ มีการจัดทำรายงานหนี้ที่เกินกำหนดตามสัญญา (ผิดนัดชำระหนี้) เสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจสินเชื่อ (ต่อ)
ลูกหนี้เงินให้กู้คงเหลือ ดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างรับ และค่าปรับ เงินให้กู้ค้างรับ	◆ มีการเปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยลูกหนี้เงินให้กู้แต่ละประเภท ให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีที่พบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการสอบทานหนี้กับสมาชิกโดยตรง หรือขอยืนยันยอดลูกหนี้เงินให้กู้อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ◆ มีการคำนวณดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างรับ และค่าปรับเงินให้กู้ค้างรับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีในอัตราที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์
การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	◆ มีการวิเคราะห์สภาพของลูกหนี้เงินให้กู้และหลักประกันการกู้เงิน เป็นครั้งคราว ◆ การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินให้กู้ ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ ดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างรับ และค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญค่าปรับเงินให้กู้ค้างรับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
การตัดจำหน่ายหนี้สูญ	◆ การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้เงินให้กู้เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การควบคุมด้านธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย

ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย เป็นธุรกิจที่สหกรณ์จัดหา หรือจัดซื้อเครื่องจักรกลการเกษตร วัสดุอุปกรณ์การเกษตร เคมีภัณฑ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการประมง น้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น ตลอดจนสินค้าอุปโภคบริโภคและอื่น ๆ ที่จำเป็น เพื่อนำมาจำหน่ายให้สมาชิกและผู้มิใช่สมาชิกตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์ โดยจำหน่ายในราคาที่เหมาะสม สำหรับประเภท ชนิดและคุณภาพสินค้าเป็นไปตามความต้องการของสมาชิก

วัตถุประสงค์ของการควบคุม เพื่อให้มั่นใจว่า

1. การควบคุมภายในด้านธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายมีประสิทธิภาพ
2. การดำเนินธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์และแผนงานหรือเป้าหมายที่กำหนด
3. การบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายเป็นไปอย่างถูกต้องครบถ้วน
4. ลูกหนี้การค้าคงเหลือมีอยู่จริงและสิทธิเรียกร้องเป็นของสหกรณ์
5. สินค้าคงเหลือมีอยู่จริงและเป็นกรรมสิทธิ์ของสหกรณ์
6. มีการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้ในจำนวนที่เพียงพอสำหรับการขาดทุนที่อาจเกิดขึ้น และเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
7. การตัดจำหน่ายหนี้สูญและการตัดสินค้าขาดบัญชี หรือสินค้าเสื่อมสภาพ/ชำรุด/ล้าสมัยเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การจัดหาสินค้ามาจำหน่ายให้สมาชิกไม่เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์
 2. การดำเนินธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายไม่เป็นไปตามแผนงาน หรือเป้าหมายที่กำหนด
 3. เจ้าหน้าที่จัดซื้อสินค้าทำหน้าที่เก็บรักษาสินค้าและบันทึกทะเบียนคุมสินค้า
 4. ซื้อสินค้าไม่ตรงตามความต้องการของสมาชิก หรือตลาด
 5. ซื้อสินค้าจากผู้ขายสินค้าเพียงรายเดียว หรือกลุ่มเดียวทั้งที่สามารถหาจากแหล่งอื่นได้
 6. ซื้อสินค้าในราคาสูงกว่าท้องตลาด
 7. ซื้อสินค้าโดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ
 8. บันทึกบัญชีซื้อสินค้าไม่ถูกต้อง ส่งผลให้การจัดทำรายงานภาษีซื้อและยื่นแบบแสดงรายการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มไม่ถูกต้อง จึงต้องเสียเบี้ยปรับเงินเพิ่มให้กับกรมสรรพากร
 9. บันทึกบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่การค้าไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน หรือไม่เป็นปัจจุบัน
 10. จ่ายชำระหนี้ค่าสินค้าเกินกว่าหนี้ที่มีอยู่
 11. เจ้าหน้าที่การค้าไม่มีตัวตน
 12. การเก็บรักษาสินค้าไม่เหมาะสม ไม่ปลอดภัย
 13. บันทึกทะเบียนคุมสินค้าไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน หรือไม่เป็นปัจจุบัน
 14. การประกันภัยสินค้าและสถานที่เก็บสินค้าไม่เหมาะสม
 15. ขายสินค้าเงินเชื่อโดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ
 16. ขายสินค้าเกินกว่าวงเงินขายเชื่อที่ได้รับอนุมัติ
 17. ขายสินค้าก่อนบันทึกซื้อสินค้า หรือก่อนบันทึกทะเบียนคุมสินค้า
 18. ขายสินค้าต่ำกว่าราคาทุนโดยไม่มีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการให้กระทำได้
 19. รับเงินค่าขายสินค้า หรือรับชำระหนี้จากลูกหนี้การค้าแล้วไม่บันทึกบัญชี หรือบันทึกบัญชีไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน
 20. การคำนวณค่าปรับลูกหนี้การค้าไม่ถูกต้อง
 21. ลูกหนี้การค้าไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด (ผิดนัดชำระหนี้)
 22. ลูกหนี้การค้าปฏิเสธการเป็นหนี้ หรือลูกหนี้การค้าไม่มีตัวตน
 23. การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้การค้าและค่าปรับลูกหนี้การค้าค้างรับ ณ วันสิ้นปี
- ทางบัญชีไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
24. การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้การค้าไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
 25. ไม่มีการควบคุมสินค้าคงเหลือ ทำให้มีสินค้าไม่เพียงพอจำหน่าย หรือคงเหลือมากเกินไป
 26. การตีราคาสินค้าคงเหลือ ณ วันสิ้นปีบัญชีไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
 27. มีสินค้าขาดบัญชี หรือสินค้าเกินบัญชีจำนวนมาก
 28. มีสินค้าเสื่อมสภาพ ชำรุด หรือล้าสมัยจำนวนมาก
 29. ลดหย่อนความรับผิดชอบสินค้าขาดบัญชีโดยไม่มีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการและไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
 30. การตัดสินค้าขาดบัญชี สินค้าเสื่อมสภาพ ชำรุด หรือล้าสมัยไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย
การกำหนดระเบียบของสหกรณ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ	◆ มีการกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายได้แก่ - ระเบียบของสหกรณ์ ว่าด้วยการจัดหาสิ่งของที่สมาชิกต้องการมาจำหน่าย - ระเบียบของสหกรณ์ ว่าด้วยการจำหน่ายสินค้าเป็นเงินเชื่อ
การกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมาย	◆ มีการกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมายการดำเนินธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายอย่างชัดเจนและมีความเป็นไปได้
การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ	◆ มีการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างเจ้าหน้าที่จัดซื้อสินค้า เจ้าหน้าที่ตลาด เจ้าหน้าที่การเงิน และเจ้าหน้าที่บัญชีอย่างชัดเจน ◆ การเก็บรักษาสินค้ากระทำโดยผู้ที่มีได้ทำหน้าที่จัดซื้อสินค้า และผู้ที่มีได้ทำหน้าที่บันทึกบัญชี
การซื้อสินค้า และการจ่ายชำระหนี้ค่าสินค้า	◆ มีการสำรวจความต้องการสินค้าของสมาชิก หรือตลาดก่อนจัดซื้อ ◆ มีการตรวจสอบรายการและปริมาณสินค้าที่ควรสั่งซื้อ ◆ ไม่มีการซื้อสินค้าจากผู้ขายเพียงรายเดียวเป็นระยะเวลานาน ◆ มีการเปรียบเทียบราคาสินค้าจากผู้ขายที่ขายสินค้าชนิดเดียวกันก่อนตัดสินใจจัดซื้อ ◆ มีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดซื้อสินค้า ◆ มีการกำหนดวงเงินในการจัดซื้อสินค้าเป็นเงินสด ◆ มีการพิจารณาระยะเวลาการได้รับเครดิตในการซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อ ◆ มีการอนุมัติสั่งซื้อสินค้าโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ ใบสั่งซื้อสินค้ามีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า ◆ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในการตรวจรับสินค้า หรือตั้งคณะกรรมการตรวจรับสินค้า ◆ มีการตรวจสอบคุณภาพ ปริมาณและราคาสินค้าที่ได้รับถูกต้องตรงกับใบสั่งซื้อสินค้า/ใบเสร็จรับเงิน หรือใบส่งของ/ใบกำกับสินค้าของผู้ขายสินค้า ◆ กรณีสินค้าที่ได้รับไม่ถูกต้อง หรือชำรุด เสียหาย ผู้จัดซื้อสินค้าแจ้งให้ผู้ขายเปลี่ยนสินค้า ส่งคืน เรียกชดเชย หรือหักเงิน ◆ มีการจัดทำบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่การค้าเป็นปัจจุบัน

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย (ต่อ)
การซื้อสินค้า และการจ่ายชำระหนี้ค่าสินค้า	◆ การจ่ายชำระหนี้ค่าสินค้าเป็นไปตามระยะเวลาและเงื่อนไขกำหนด ◆ มีการตรวจสอบบัญชีย่อยเจ้าหนี้การค้า และเอกสารการเป็นหนี้ก่อนเสนอเพื่ออนุมัติ ◆ มีการอนุมัติจ่ายชำระหนี้ค่าสินค้าโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ มีการลงลายมือชื่อผู้รับชำระหนี้ค่าสินค้าในใบเสร็จรับเงินของผู้ขายสินค้า ◆ มีการจัดทำรายงานภาษีซื้อ และยื่นแบบแสดงรายการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มรายเดือนภายในระยะเวลาที่กำหนด
เจ้าหนี้การค้าคงเหลือ	◆ มีการเปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยเจ้าหนี้การค้าให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการขอยืนยันยอดเจ้าหนี้การค้าอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
การเก็บรักษาสินค้า	◆ มีการจัดเก็บสินค้าไว้ในสถานที่เก็บสินค้าอย่างเหมาะสม ปลอดภัย ◆ มีการตรวจนับสินค้าก่อนนำเข้าสถานที่เก็บสินค้า ◆ มีการจัดเก็บสินค้าโดยแยกเป็นหมวดหมู่เพื่อความสะดวกในการเบิกจ่ายและตรวจนับ ◆ มีการกำหนดผู้มีอำนาจในการเบิกสินค้าออกจากสถานที่เก็บสินค้า ◆ มีการจัดทำทะเบียนคุมสินค้า หรือบัตรสินค้าเป็นปัจจุบัน ◆ มีการประกันภัยสินค้าและสถานที่เก็บสินค้าอย่างเหมาะสม รวมทั้งจัดทำทะเบียนกรรมธรรม์ประกันภัยเป็นปัจจุบัน ◆ มีการตรวจสอบสภาพสถานที่เก็บสินค้า และจัดทำรายงานผลการตรวจสอบสภาพสถานที่เก็บเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ◆ มีการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัยสถานที่เก็บสินค้า
การจำหน่ายสินค้า	◆ มีการประเมินความสามารถในการชำระหนี้และหลักประกันของผู้ซื้อก่อนการขายเชื่อสินค้า ◆ มีการอนุมัติวงเงินขายเชื่อสินค้าให้ผู้ซื้อแต่ละรายโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ มีการตรวจสอบสัญญาขายสินค้าเงินเชื่อ และหลักประกันของผู้ซื้อที่ได้รับอนุมัติวงเงินขายเชื่อให้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย (ต่อ)
การจำหน่ายสินค้า	◆ กรณีมีการขายสินค้าเกินกว่าวงเงินขายเชื่อจะต้องได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจ ◆ มีการกำหนดราคาขายสินค้าแต่ละประเภทและการให้ส่วนลดอย่างชัดเจน ◆ มีการตรวจสอบราคาขายที่ใช้ในการคำนวณมูลค่าของสินค้าที่ขายในเอกสารการขายตรงกับราคาขายที่กำหนด ◆ กรณีที่ขายสินค้าลดราคา หรือจัดโปรโมชั่นเพื่อส่งเสริมการขายสินค้าจะต้องได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจ ◆ กรณีที่ขายสินค้าต่ำกว่าราคารุนจะต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการให้ขายสินค้าต่ำกว่าราคารุนได้ ◆ เอกสารการขายสินค้าเป็นเงินสดและเงินเชื่อมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า (ใบรับเงินขายสินค้า/ใบกำกับสินค้า) ◆ มีการลงลายมือชื่อผู้รับมอบสินค้าในใบกำกับสินค้า ◆ มีการจัดทำบัญชีย่อยลูกหนี้การค้าเป็นปัจจุบัน ◆ มีการจัดทำรายงานขายสินค้าประจำวัน เพื่อเปรียบเทียบยอดรวมขายสินค้าในแต่ละวันให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไป กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการจัดทำรายงานภาษีขาย และยื่นแบบแสดงรายการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มรายเดือนภายในระยะเวลาที่กำหนด
การรับชำระหนี้ค่าสินค้า และค่าปรับลูกหนี้การค้า	◆ มีการคำนวณค่าปรับลูกหนี้การค้าในอัตราที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ การรับชำระหนี้ค่าสินค้าเป็นไปตามข้อกำหนดในสัญญาขายสินค้าเงินเชื่อและระเบียบของสหกรณ์ ◆ ใบเสร็จรับเงินมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า ◆ มีการลงลายมือชื่อผู้รับชำระหนี้ค่าสินค้าและค่าปรับ (ถ้ามี) ในใบเสร็จรับเงิน รวมถึงบันทึกบัญชีย่อยลูกหนี้การค้าทุกครั้งที่ได้รับชำระหนี้
การติดตาม ทวงถามการชำระหนี้	◆ มีการติดตาม ทวงถาม หรือเร่งรัดการชำระหนี้ค่าสินค้า ◆ มีการจัดทำรายงานหนี้ที่เกินกำหนดตามสัญญา (ผิพนัดชำระหนี้) เสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการเป็นประจำทุกเดือน

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย (ต่อ)
ลูกหนี้การค้าคงเหลือ และค่าปรับ ลูกหนี้การค้าค้างรับ	◆ มีการเปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยลูกหนี้การค้าให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปสม่ำเสมอ กรณีที่พบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการขอยืนยันยอดลูกหนี้การค้าอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ◆ มีการคำนวณค่าปรับลูกหนี้การค้าค้างรับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ในอัตราที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์
สินค้าคงเหลือ	◆ มีการจัดทำรายงานสินค้าคงเหลือและรายงานสินค้าที่ไม่เคลื่อนไหวเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ ◆ มีการจัดทำรายงานสินค้าและวัตถุดิบ รายละเอียดสินค้าคงเหลือในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มตามรูปแบบที่กรมสรรพากรกำหนด ◆ มีการเก็บสินค้าเสื่อมสภาพ/ชำรุด/ล้าสมัย แยกจากสินค้าปกติ ◆ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจนับสินค้าคงเหลือ ◆ ไม่ตรวจนับสินค้าต่อไปนี้รวมเป็นสินค้าคงเหลือ - สินค้ารับฝากขาย - วัสดุที่มีไว้ในสำนักงานและโรงงาน - สินค้าที่ลงบัญชีขายแล้ว แต่ผู้ซื้อยังไม่ได้รับสินค้าไป - สินค้าที่ได้รับแล้ว แต่ยังไม่ได้นำมาขายหรือใช้ในปีปัจจุบัน - สินค้าเสื่อมสภาพ/ชำรุด/ล้าสมัยที่ตัดบัญชีแล้ว เป็นต้น ◆ มีการเปรียบเทียบผลการตรวจนับสินค้าคงเหลือแต่ละประเภทในระหว่างปี และ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีตามใบตรวจนับให้ถูกต้องตรงกับทะเบียนคุมสินค้า กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการวิเคราะห์สินค้าคงเหลือตามราคาขาย กรณีพบข้อแตกต่างที่เป็นสาระสำคัญให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการตีราคาสินค้าคงเหลือสภาพปกติ และสินค้าเสื่อมสภาพ/ชำรุด/ล้าสมัย ณ วันสิ้นปีทางบัญชี เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	◆ มีการวิเคราะห์อายุหนี้ของลูกหนี้การค้า ◆ การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้การค้า ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญค่าปรับลูกหนี้การค้าค้างรับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
การตัดจำหน่ายหนี้สูญ	◆ การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้การค้าเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
การตัดสินค้าขาดบัญชี หรือสินค้าเสื่อมสภาพ/ชำรุด/ล้าสมัย	◆ การลดหย่อนความรับผิดชอบสินค้าขาดบัญชีจะต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการและเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ◆ การตัดสินค้าขาดบัญชี หรือสินค้าเสื่อมสภาพ/ชำรุด/ล้าสมัยเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การควบคุมด้านธุรกิจรวบรวมผลิตผล

ธุรกิจรวบรวมผลิตผล เป็นธุรกิจที่สหกรณ์รวบรวม หรือรับซื้อผลิตผลและผลิตภัณฑ์การเกษตรของสมาชิกเพื่อนำไปจำหน่ายให้ได้ราคาดี รักษาผลประโยชน์ของสมาชิกและเป็นกลไกในการต่อรองราคารวมทั้งให้เป็นธรรมในด้านการชั่ง ตวง วัด และคัดคุณภาพผลิตผลของสมาชิกตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์

วัตถุประสงค์ของการควบคุม เพื่อให้มั่นใจว่า

1. การควบคุมภายในด้านธุรกิจรวบรวมผลิตผลมีประสิทธิภาพ
2. การดำเนินธุรกิจรวบรวมผลิตผลเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์และแผนงาน หรือเป้าหมายที่กำหนด
3. การบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับธุรกิจรวบรวมผลิตผลเป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน
4. ลูกหนี้ค่าผลิตผลคงเหลือมีอยู่จริงและสิทธิเรียกร้องเป็นของสหกรณ์
5. ผลิตผลคงเหลือมีอยู่จริงและเป็นกรรมสิทธิ์ของสหกรณ์
6. มีการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้ในจำนวนที่เพียงพอสำหรับการขาดทุนที่อาจเกิดขึ้น และเป็นไปตามระเบียนนายทะเบียนสหกรณ์
7. การตัดจำหน่ายหนี้สูญและการตัดผลิตผลขาดบัญชี หรือผลิตผลยุบตัวตามสภาพ/เสื่อมสภาพเป็นไปตามระเบียนนายทะเบียนสหกรณ์

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การรวบรวมผลิตผลและผลิตภัณฑ์ของสมาชิกไม่เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์
2. การดำเนินธุรกิจรวบรวมผลิตผลไม่เป็นไปตามแผนงาน หรือเป้าหมายที่กำหนด
3. เจ้าหน้าที่รวบรวมผลิตผลทำหน้าที่เก็บรักษาผลิตผลและบันทึกทะเบียนคุมผลิตผล
4. รับซื้อผลิตผลโดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ
5. รับซื้อผลิตผลนอกที่ทำการของสหกรณ์โดยไม่มีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการให้กระทำได้
6. บันทึกบัญชีย่อยเจ้าหนี้ค่าผลิตผลไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน หรือไม่เป็นปัจจุบัน
7. จ่ายชำระหนี้ค่าผลิตผลเกินกว่าหนี้ที่มีอยู่
8. เจ้าหนี้ค่าผลิตผลไม่มีตัวตน
9. การเก็บรักษาผลิตผลไม่เหมาะสม ไม่ปลอดภัย
10. บันทึกทะเบียนคุมผลิตผลไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน หรือไม่เป็นปัจจุบัน
11. การประกันภัยผลิตผลและสถานที่เก็บผลิตผลไม่เหมาะสม
12. เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้รวบรวมผลิตผลชำรุด เสียหาย หรือใช้งานไม่ได้
13. ขายผลิตผลเป็นเงินเชื่อโดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ
14. ขายผลิตผลเกินกว่าวงเงินขายเชื่อที่ได้รับอนุมัติ
15. ขายผลิตผลก่อนบันทึกซื้อผลิตผล หรือก่อนบันทึกทะเบียนคุมผลิตผล
16. ขายผลิตผลเป็นเงินเชื่อโดยไม่มีหลักประกันของผู้ซื้อ หรือหลักประกันไม่เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

17. ขายผลิตผลต่ำกว่าราคาดูโดยไม่มีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการให้กระทำได้
18. รับเงินค่าขายผลิตผล หรือรับชำระหนี้จากลูกหนี้ค่าผลิตผลแล้วไม่บันทึกบัญชี หรือบันทึกบัญชีไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน
19. การคำนวณค่าปรับลูกหนี้ค่าผลิตผลไม่ถูกต้อง
20. ลูกหนี้ค่าผลิตผลไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด (ผิคนัดชำระหนี้)
21. ลูกหนี้ค่าผลิตผลปฏิเสธการเป็นหนี้
22. ลูกหนี้ค่าผลิตผลไม่มีตัวตน
23. การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ค่าผลิตผลและค่าปรับลูกหนี้ค่าผลิตผลค้างรับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
24. การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ค่าผลิตผลไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
25. ไม่มีการควบคุมผลิตผลคงเหลือ ทำให้มีผลิตผลไม่เพียงพอจำหน่าย หรือมีผลิตผลคงเหลือมากเกินไป
26. การตีราคาผลิตผลคงเหลือ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
27. มีผลิตผลขาดบัญชี หรือผลิตผลเกินบัญชีจำนวนมาก
28. มีผลิตผลยุบตัวตามสภาพ หรือเสื่อมสภาพจำนวนมาก
29. ลดหย่อนความรับผิดชอบผลิตผลขาดบัญชีโดยไม่มีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการและไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
30. การตัดผลิตผลขาดบัญชี ผลิตผลยุบตัวตามสภาพ หรือเสื่อมสภาพไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจรวบรวมผลิตผล
การกำหนดระเบียบของสหกรณ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ	◆ มีการกำหนดระเบียบของสหกรณ์ ว่าด้วยการรวบรวมผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์ของสมาชิก
การกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมาย	◆ มีการกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมายการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลิตผลอย่างชัดเจนและมีความเป็นไปได้
การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ	◆ มีการแบ่งแยกหน้าที่รับผิดชอบระหว่างเจ้าหน้าที่รวบรวมผลิตผล เจ้าหน้าที่ตลาด เจ้าหน้าที่การเงิน และเจ้าหน้าที่บัญชีอย่างชัดเจน ◆ การเก็บรักษาผลิตผลกระทำโดยผู้ที่มีได้ทำหน้าที่รวบรวมผลิตผล และผู้ที่มีได้ทำหน้าที่บันทึกบัญชี
การรวบรวม หรือรับซื้อผลิตผล และการจ่ายชำระหนี้ค่าผลิตผล	◆ มีการสำรวจความต้องการของตลาดก่อนรวบรวมผลิตผล ◆ มีการวางแผนหาตลาดเพื่อรองรับผลิตผลที่รวบรวม ◆ มีการสืบราคาผลิตผลจากพาณิชย์จังหวัด หรือพ่อค้าคนกลาง ก่อนกำหนดราคาซื้อ

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจรวบรวมผลิตผล (ต่อ)
การรวบรวม หรือรับซื้อผลิตผล และการจ่ายชำระหนี้ค่าผลิตผล	◆ มีการกำหนดราคารับซื้อผลิตผลแต่ละประเภทและติดประกาศไว้ในที่เปิดเผย ◆ มีการอนุมัติรวบรวมผลิตผลโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ กรณีมีการรวบรวมผลิตผลนอกที่ทำการสหกรณ์ต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการให้รวบรวมผลิตผลนอกที่ทำการสหกรณ์ได้ โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติอย่างชัดเจนและเหมาะสม ◆ เจ้าหน้าที่รวบรวมผลิตผลมีความรู้ ความชำนาญในการพิจารณาคุณภาพของผลิตผลแต่ละประเภท ◆ มีการตรวจสอบคุณภาพของผลิตผล รวมถึงความชื้นและสิ่งเจือปน ก่อนกำหนดราคาซื้อให้สอดคล้องกับคุณภาพผลิตผล เช่น น้ำยางมีการทดสอบหาเปอร์เซ็นต์เนื้อยางแห้ง หรือน้ำนมดิบมีการทดสอบหาสิ่งปลอมปน เพื่อกำหนดราคาซื้อได้อย่างเหมาะสม เป็นต้น ◆ มีการกำหนดวงเงินยืมสำรองเพื่อใช้ในการรวบรวมผลิตผล ◆ มีการกำหนดให้เจ้าหน้าที่รวบรวมผลิตผลนำส่งเอกสารการรวบรวมผลิตผลให้เจ้าหน้าที่บัญชี และนำส่งจำนวนเงินคงเหลือให้เจ้าหน้าที่การเงินทุกสิ้นวัน หรือเช้าของวันถัดไป ◆ มีการจัดทำเอกสารการรวบรวมผลิตผลถูกต้อง ครบถ้วน ◆ มีการจัดทำบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่ค่าผลิตผลเป็นปัจจุบัน ◆ การจ่ายชำระหนี้ค่าผลิตผลเป็นไปตามระยะเวลาและเงื่อนไขกำหนด ◆ มีการตรวจสอบบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่ค่าผลิตผลและเอกสารการเป็นหนี้ก่อนเสนอเพื่ออนุมัติ ◆ มีการอนุมัติจ่ายชำระหนี้ค่าผลิตผลโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์
เจ้าหน้าที่ค่าผลิตผลคงเหลือ	◆ มีการเปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่ค่าผลิตผลให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ
การเก็บรักษาผลิตผล	◆ มีการจัดเก็บผลิตผลไว้ในสถานที่เก็บอย่างเหมาะสมและปลอดภัย ◆ มีการตรวจนับ หรือคำนวณปริมาณผลิตผลก่อนนำเข้าสถานที่เก็บ ◆ มีการจัดเก็บผลิตผลโดยแยกตามประเภทและคุณภาพ เพื่อความสะดวกในการเบิกจ่ายและตรวจนับ ◆ มีการกำหนดผู้มีอำนาจเบิกผลิตผลออกจากสถานที่เก็บผลิตผล ◆ มีการจัดทำทะเบียนคุมผลิตผลเป็นปัจจุบัน

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจรวบรวมผลิตผล (ต่อ)
การเก็บรักษาผลิตผล	◆ มีการทดสอบการยุบตัวตามสภาพ/การสูญเสียน้ำหนักของผลิตผลแต่ละประเภท ◆ มีการตรวจสอบคุณภาพของผลิตผลเป็นระยะ ◆ มีการประกันภัยผลิตผลและสถานที่เก็บผลิตผลอย่างเหมาะสม ◆ มีการตรวจสอบสถานที่เก็บผลิตผล และจัดทำรายงานผลการตรวจสอบสภาพสถานที่เก็บเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ◆ มีการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัยสถานที่เก็บผลิตผล
การใช้และการดูแล บำรุงรักษาเครื่องมือและอุปกรณ์	◆ มีการจัดทำทะเบียนสินทรัพย์ (เครื่องจักร ราง รางรถไฟ และอุปกรณ์รวบรวมผลิตผล) เป็นปัจจุบัน ◆ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบสภาพการใช้งาน รวมทั้งดูแลและบำรุงรักษาสินทรัพย์ดังกล่าวอย่างชัดเจน ◆ มีการทดสอบการใช้งานสินทรัพย์ดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอและจัดทำรายงานผลการทดสอบเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ◆ มีการประกันภัยสินทรัพย์ที่มีจำนวนมาก หรือมูลค่าสูงจนมีนัยสำคัญอย่างเหมาะสมและจัดทำทะเบียนกรรมสิทธิ์ประกันภัยเป็นปัจจุบัน ◆ มีการกำหนดมาตรการเพื่อรองรับในกรณีที่สินทรัพย์ดังกล่าวชำรุดหรือเสียหาย ◆ มีการคำนวณค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์แต่ละประเภทในอัตราที่กำหนดตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
การจำหน่ายผลิตผล	◆ มีการประเมินความสามารถในการชำระหนี้และหลักประกันของผู้ซื้อก่อนการขายเชื่อผลิตผล ◆ มีการอนุมัติวงเงินขายเชื่อผลิตผลให้ผู้ซื้อแต่ละรายโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ มีการตรวจสอบสัญญาขายผลิตผลเงินเชื่อและหลักประกันของผู้ซื้อที่ได้รับอนุมัติวงเงินขายเชื่อให้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ กรณีมีการขายผลิตผลเกินกว่าวงเงินขายเชื่อจะต้องได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจ ◆ มีการกำหนดราคาขายผลิตผลแต่ละประเภท และติดประกาศไว้ในที่เปิดเผย ◆ มีการตรวจสอบราคาขายที่ใช้ในการคำนวณมูลค่าของผลิตผลที่ขายในเอกสารการขายตรงกับราคาขายที่กำหนด

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจรวบรวมผลิตผล (ต่อ)
การจำหน่ายผลิตผล	◆ การขายผลิตผลต่ำกว่าราคาราคาทุนจะต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการให้ขายผลิตผลต่ำกว่าราคาราคาทุนได้ ◆ เอกสารการขายผลิตผลเป็นเงินสดและเงินเชื่อมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า (ใบรับเงินขายสินค้า/ใบกำกับสินค้า) ◆ มีการลงลายมือชื่อผู้รับมอบผลิตผลในใบกำกับสินค้า ◆ มีการจัดทำบัญชีย่อยลูกหนี้ค่าผลิตผลเป็นปัจจุบัน
การรับชำระหนี้ค่าผลิตผล และค่าปรับลูกหนี้ค่าผลิตผล	◆ มีการคำนวณค่าปรับลูกหนี้ค่าผลิตผลในอัตราที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ การรับชำระหนี้ค่าผลิตผลเป็นไปตามข้อกำหนดในสัญญาขายผลิตผลเงินเชื่อและระเบียบของสหกรณ์ ◆ ใบเสร็จรับเงินมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า ◆ มีการลงลายมือชื่อผู้รับชำระหนี้ค่าผลิตผลและค่าปรับ (ถ้ามี) ในใบเสร็จรับเงิน รวมถึงบันทึกบัญชีย่อยลูกหนี้ค่าผลิตผลทุกครั้งที่มีการรับชำระหนี้
การติดตาม ทวงถามการชำระหนี้	◆ มีการติดตาม ทวงถาม หรือเร่งรัดการชำระหนี้ค่าผลิตผล ◆ มีการจัดทำรายงานหนี้ที่เกินกำหนดตามสัญญา (ผัดนัดชำระหนี้) เสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ
ลูกหนี้ค่าผลิตผลคงเหลือ และค่าปรับลูกหนี้ค่าผลิตผลค้างรับ	◆ มีการเปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยลูกหนี้ค่าผลิตผลให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการขอยืนยันยอดลูกหนี้ค่าผลิตผลอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ◆ มีการคำนวณค่าปรับลูกหนี้ค่าผลิตผลค้างรับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีในอัตราที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์
ผลิตผลคงเหลือ	◆ มีการจัดทำรายงานผลิตผลคงเหลือเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการโดยสม่ำเสมอ ◆ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจนับผลิตผลคงเหลือ ◆ มีการเปรียบเทียบผลการตรวจนับ หรือคำนวณปริมาณผลิตผลคงเหลือแต่ละประเภทในระหว่างปี และ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีตามใบตรวจนับให้ถูกต้องตรงกับทะเบียนคุมผลิตผล กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการตีราคาผลิตผลคงเหลือสภาพปกติ และผลิตผลเสื่อมสภาพ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจรวบรวมผลิตผล (ต่อ)
การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	◆ มีการวิเคราะห์อายุหนี้ของลูกหนี้ค่าผลิตผล ◆ การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ค่าผลิตผล และค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญค่าปรับลูกหนี้ค่าผลิตผลค้างรับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
การตัดจำหน่ายหนี้สูญ	◆ การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ค่าผลิตผลเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
การตัดผลิตผลขาดบัญชี หรือ ผลิตผลยุบตัวตามสภาพ/เสื่อมสภาพ	◆ การลดหย่อนความรับผิดชอบผลิตผลขาดบัญชีจะต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการและเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ◆ การตัดผลิตผลขาดบัญชี หรือผลิตผลยุบตัวตามสภาพ/เสื่อมสภาพ เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การควบคุมด้านธุรกิจแปรรูปผลิตผลการเกษตรและการผลิตสินค้า

ธุรกิจแปรรูปผลิตผลการเกษตรและการผลิตสินค้า เป็นธุรกิจที่สหกรณ์นำผลิตผลที่รวบรวมหรือรับซื้อจากสมาชิกมาแปรรูปเป็นสินค้าสำเร็จรูป เพื่อนำไปจำหน่ายให้ได้ราคาดี รวมทั้งส่งเสริมให้สมาชิกผลิตสินค้าเพื่อนำมาจำหน่ายให้สหกรณ์ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์

วัตถุประสงค์ของการควบคุม เพื่อให้มั่นใจว่า

1. การควบคุมภายในด้านธุรกิจแปรรูปผลิตผลการเกษตรและการผลิตสินค้ามีประสิทธิภาพ
2. การดำเนินธุรกิจแปรรูปผลิตผลการเกษตรและการผลิตสินค้าเป็นไปตามแผนงานหรือเป้าหมายที่กำหนด
3. การบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับธุรกิจแปรรูปผลิตผลการเกษตรและการผลิตสินค้าเป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน
4. ลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปคงเหลืออยู่จริงและสิทธิเรียกร้องเป็นของสหกรณ์
5. วัตถุดิบ สินค้าระหว่างผลิตและสินค้าสำเร็จรูปคงเหลืออยู่จริงและเป็นกรรมสิทธิ์ของสหกรณ์
6. มีการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้ในจำนวนที่เพียงพอสำหรับการขาดทุนที่อาจเกิดขึ้นและเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
7. การตัดจำหน่ายหนี้สูญ การตัดวัตถุดิบ/สินค้าสำเร็จรูปขาดบัญชี หรือวัตถุดิบ/สินค้าสำเร็จรูปเสื่อมสภาพเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การดำเนินธุรกิจแปรรูปผลิตผลการเกษตรและการผลิตสินค้าไม่เป็นไปตามแผนงานหรือเป้าหมายที่กำหนด
2. เจ้าหน้าที่รวบรวมผลิตผลทำหน้าที่เก็บรักษาสินค้าและบันทึกทะเบียนคุมผลิตผล
3. ซื้อผลิตผล/วัตถุดิบโดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ
4. ซื้อผลิตผล/วัตถุดิบนอกที่ทำการของสหกรณ์โดยไม่มีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการให้กระทำได้
5. ซื้อผลิตผล/วัตถุดิบที่ไม่มีคุณภาพ
6. บันทึกบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่ค่าวัตถุดิบไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน หรือไม่เป็นปัจจุบัน
7. จ่ายชำระหนี้ค่าวัตถุดิบเกินกว่าหนี้ที่มีอยู่
8. เจ้าหน้าที่ค่าวัตถุดิบไม่มีตัวตน
9. สินค้าสำเร็จรูปคุณภาพไม่ดี
10. การเก็บรักษาวัตถุดิบ/สินค้าสำเร็จรูปไม่เหมาะสม ไม่ปลอดภัย
11. บันทึกทะเบียนคุมวัตถุดิบ ทะเบียนคุมสินค้าสำเร็จรูปไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน หรือไม่เป็นปัจจุบัน
12. การประกันภัยวัตถุดิบ สินค้าสำเร็จรูปและสถานที่เก็บไม่เหมาะสม
13. เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการรวบรวมวัตถุดิบ/ผลิตผล รวมถึงเครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ใช้ในการแปรรูป/ผลิตสินค้าชำรุด เสียหาย หรือใช้งานไม่ได้
14. ขายสินค้าสำเร็จรูปเป็นเงินเชื่อโดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ
15. ขายสินค้าสำเร็จรูปเกินกว่าวงเงินขายเชื่อที่ได้รับอนุมัติ
16. ขายสินค้าสำเร็จรูปเป็นเงินเชื่อโดยไม่มีหลักประกันของผู้ซื้อ หรือหลักประกันไม่เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์
17. ขายสินค้าสำเร็จรูปต่ำกว่าราคาราคาทุนโดยไม่มีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการให้กระทำได้
18. รับเงินค่าขายสินค้าสำเร็จรูป หรือรับชำระหนี้จากลูกค้าหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปแล้วไม่บันทึกบัญชี หรือบันทึกบัญชีไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน
19. การคำนวณค่าปรับลูกค้าหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปไม่ถูกต้อง
20. ลูกค้าหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด (ผิพนัดชำระหนี้)
21. ลูกค้าหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปปฏิเสธการเป็นหนี้
22. ลูกค้าหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปไม่มีตัวตน
23. การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกค้าหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปและค่าปรับลูกค้าหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปค้างรับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
24. การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกค้าหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
25. ไม่มีการควบคุมวัตถุดิบ/สินค้าสำเร็จรูปคงเหลือ ทำให้มีไม่เพียงพอใช้ผลิต/จำหน่ายหรือคงเหลือมากเกินไป

26. การตีราคาวัตถุดิบ สินค้าระหว่างผลิต สินค้าสำเร็จรูปคงเหลือ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี
ไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
27. มีวัตถุดิบ/สินค้าสำเร็จรูปขาดบัญชี หรือเกินบัญชีจำนวนมาก
28. มีวัตถุดิบ/สินค้าสำเร็จรูปเสื่อมสภาพจำนวนมาก
29. ลดหย่อนความรับผิดชอบวัตถุดิบ/สินค้าสำเร็จรูปขาดบัญชีโดยไม่มีมติที่ประชุม
คณะกรรมการดำเนินการและไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
30. การตัดวัตถุดิบ/สินค้าสำเร็จรูปขาดบัญชี หรือวัตถุดิบ/สินค้าสำเร็จรูปเสื่อมสภาพ
ไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจแปรรูปผลิตผลการเกษตรฯ
การกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมาย	◆ มีการกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมายการดำเนินธุรกิจแปรรูปผลิตผลการเกษตรและผลิตสินค้าอย่างชัดเจนและมีความเป็นไปได้
การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ	◆ มีการแบ่งแยกหน้าที่รับผิดชอบระหว่างเจ้าหน้าที่รวบรวมผลผลิต เจ้าหน้าที่ผลิต เจ้าหน้าที่ตลาด เจ้าหน้าที่การเงิน และเจ้าหน้าที่บัญชี อย่างชัดเจน ◆ การเก็บรักษาวัตถุดิบ/ผลิตผลกระทำโดยผู้ที่มีได้ทำหน้าที่รวบรวม วัตถุดิบ/ผลิตผลและผู้ที่มีได้ทำหน้าที่บันทึกบัญชี
การรวบรวมวัตถุดิบ/ผลิตผลและ การจ่ายชำระหนี้ค่าวัตถุดิบ/ผลิตผล	◆ มีการสืบราคาวัตถุดิบ/ผลิตผลจากพาณิชย์จังหวัดหรือพ่อค้าคนกลาง ก่อนกำหนดราคาซื้อ ◆ มีการกำหนดราคาซื้อวัตถุดิบ/ผลิตผลแต่ละประเภท และให้ติดประกาศไว้ในที่เปิดเผย ◆ มีการอนุมัติรวบรวมวัตถุดิบ/ผลิตผลโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ กรณีมีการรวบรวมวัตถุดิบ/ผลิตผลนอกที่ทำการสหกรณ์จะต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการให้รวบรวมวัตถุดิบ/ผลิตผลนอกที่ทำการสหกรณ์ได้ และกำหนดแนวทางปฏิบัติอย่างชัดเจน เหมาะสม ◆ เจ้าหน้าที่รวบรวมวัตถุดิบ/ผลิตผลมีความรู้ ความชำนาญในการพิจารณาคุณภาพของผลิตผลแต่ละชนิด ◆ มีการตรวจสอบคุณภาพของวัตถุดิบ/ผลิตผล รวมถึงความชื้นและสิ่งเจือปนก่อนกำหนดราคาซื้อให้สอดคล้องกับคุณภาพของผลิตผล ◆ มีการกำหนดวงเงินยืมตรงเพื่อใช้ในการรวบรวมวัตถุดิบ/ผลิตผล ◆ มีการกำหนดให้เจ้าหน้าที่รวบรวมวัตถุดิบ/ผลิตผลนำเสนอเอกสารการรวบรวมวัตถุดิบ/ผลิตผลให้เจ้าหน้าที่บัญชี และนำส่งจำนวนเงินคงเหลือให้เจ้าหน้าที่การเงินทุกสิ้นวัน หรือเช้าของวันถัดไป

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจแปรรูปผลิตผลการเกษตรฯ (ต่อ)
การรวบรวมวัตถุดิบ/ผลิตผลและการจ่ายชำระหนี้ค่าวัตถุดิบ/ผลิตผล	◆ มีการจัดทำเอกสารการรวบรวมวัตถุดิบ/ผลิตผลถูกต้อง ครบถ้วน ◆ มีการจัดทำบัญชีย่อยเจ้าหนี้ค่าวัตถุดิบเป็นปัจจุบัน ◆ การจ่ายชำระหนี้ค่าวัตถุดิบ/ผลิตผลเป็นไปตามระยะเวลาและเงื่อนไขกำหนด ◆ มีการตรวจสอบบัญชีย่อยเจ้าหนี้ค่าวัตถุดิบและเอกสารการเป็นหนี้ก่อนเสนอเพื่ออนุมัติ ◆ มีการอนุมัติจ่ายชำระหนี้ค่าวัตถุดิบ/ผลิตผลโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์
เจ้าหนี้ค่าวัตถุดิบคงเหลือ	◆ มีการเปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยเจ้าหนี้ค่าวัตถุดิบให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ
การแปรรูป/ผลิตสินค้าสำเร็จรูป	◆ มีการสำรวจความต้องการของตลาดก่อนแปรรูป/ผลิตสินค้าสำเร็จรูป ◆ มีการวางแผนการแปรรูป/ผลิตสินค้าสำเร็จรูปให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ◆ มีการอนุมัติให้ดำเนินการแปรรูป/ผลิตสินค้าโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ มีการตรวจสอบคุณภาพของวัตถุดิบ/ผลิตผลก่อนนำไปแปรรูป/ผลิตสินค้าสำเร็จรูป ◆ มีการควบคุมขั้นตอนการแปรรูป/ผลิตสินค้าสำเร็จรูป ◆ มีการทดสอบการแปรรูป/ผลิตสินค้าเพื่อหาอัตราร้อยละของปริมาณสินค้าสำเร็จรูปแต่ละประเภทที่ได้จากการแปรรูป/ผลิต และอัตราร้อยละของสิ่งสูญเสีย แล้วกำหนดเป็นมาตรฐานการผลิตของสหกรณ์ ◆ มีการจัดทำรายงานการใช้วัตถุดิบ/ผลิตผล และจัดทำรายงานผลการแปรรูป/ผลิตสินค้าเสนอผู้รับผิดชอบ/ผู้จัดการ ◆ มีการเปรียบเทียบปริมาณสินค้าสำเร็จรูปที่ได้จากการแปรรูป/ผลิตสินค้าแต่ละครั้งกับมาตรฐานการผลิตของสหกรณ์ กรณีสินค้าสำเร็จรูปมีปริมาณต่ำกว่ามาตรฐานการผลิตอย่างมีนัยสำคัญให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการจัดทำรายงานผลแตกต่างระหว่างปริมาณสินค้าที่ผลิตได้จริงกับมาตรฐานการผลิตของสหกรณ์เสนอผู้รับผิดชอบ/ผู้จัดการ ◆ มีการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าสำเร็จรูปอย่างสม่ำเสมอ ◆ มีการจัดการผลิตผลพลอยได้จากการแปรรูป/ผลิตสินค้าเหมาะสม

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจแปรรูปผลิตผลการเกษตรฯ (ต่อ)
การเก็บรักษาวัตถุดิบ/ผลิตผลและสินค้าสำเร็จรูป	◆ มีการจัดเก็บวัตถุดิบ/ผลิตผล และสินค้าสำเร็จรูปไว้ในสถานที่เก็บอย่างเหมาะสม ปลอดภัย ◆ มีการตรวจนับ หรือคำนวณปริมาณวัตถุดิบ/ผลิตผล สินค้าสำเร็จรูปก่อนนำเข้าสถานที่เก็บ ◆ มีการจัดเก็บวัตถุดิบ/ผลิตผล และสินค้าสำเร็จรูปแยกตามประเภทและคุณภาพเพื่อความสะดวกในการเบิกจ่ายและตรวจนับ ◆ มีการกำหนดผู้มีอำนาจเบิกวัตถุดิบ/ผลิตผล สินค้าสำเร็จรูปออกจากสถานที่เก็บ ◆ มีการจัดทำทะเบียนคุมวัตถุดิบ/ผลิตผล ทะเบียนคุมสินค้าสำเร็จรูปเป็นปัจจุบัน ◆ มีการทดสอบการยุบตัวตามสภาพ/การสูญเสียน้ำหนักของวัตถุดิบ/ผลิตผล และสินค้าสำเร็จรูปแต่ละประเภท ◆ มีการตรวจสอบคุณภาพของวัตถุดิบ/ผลิตผล สินค้าสำเร็จรูปอย่างสม่ำเสมอ ◆ มีการประกันภัยวัตถุดิบ/ผลิตผล สินค้าสำเร็จรูปและมีการประกันภัยสถานที่เก็บอย่างเหมาะสม ◆ มีการตรวจสอบสถานที่เก็บวัตถุดิบ/ผลิตผล สินค้าสำเร็จรูป จัดทำรายงานผลการตรวจสอบสภาพสถานที่เก็บเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ◆ มีการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัยสถานที่เก็บวัตถุดิบ/ผลิตผลและสินค้าสำเร็จรูป
การใช้และการดูแล บำรุงรักษาเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์	◆ มีการจัดทำทะเบียนคุมสินทรัพย์ (เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการรวบรวมวัตถุดิบ/ผลิตผล รวมถึงเครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ใช้ในการแปรรูป/ผลิตสินค้า) เป็นปัจจุบัน ◆ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบสภาพการใช้งาน รวมทั้งดูแลและบำรุงรักษาสินทรัพย์ดังกล่าวอย่างชัดเจน ◆ มีการทดสอบการใช้งานสินทรัพย์ดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอและจัดทำรายงานผลการทดสอบเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ◆ มีการประกันภัยสินทรัพย์ที่มีจำนวนมาก หรือมูลค่าสูงจนมีนัยสำคัญอย่างเหมาะสมและจัดทำทะเบียนกรมธรรม์ประกันภัยเป็นปัจจุบัน ◆ มีการกำหนดมาตรการเพื่อรองรับในกรณีที่สินทรัพย์ดังกล่าวชำรุดหรือเสียหาย ◆ มีการคำนวณค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์แต่ละประเภทในอัตราที่กำหนดตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจแปรรูปผลิตภัณฑ์ผลการเกษตรฯ (ต่อ)
การจำหน่ายสินค้าสำเร็จรูป	◆ มีการประเมินความสามารถในการชำระหนี้และหลักประกันของผู้ซื้อ ก่อนการขายเชื่อสินค้าสำเร็จรูป ◆ มีการอนุมัติวงเงินขายเชื่อสินค้าสำเร็จรูปให้แก่ผู้ซื้อแต่ละรายโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ มีการตรวจสอบสัญญาขายสินค้าเงินเชื่อ และหลักประกันของผู้ซื้อที่ได้รับอนุมัติวงเงินขายเชื่อให้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ กรณีมีการขายสินค้าสำเร็จรูปเกินกว่าวงเงินขายเชื่อจะต้องได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจ ◆ มีการกำหนดราคาขายสินค้าสำเร็จรูปแต่ละประเภท และการให้ส่วนลดอย่างชัดเจน ◆ มีการตรวจสอบราคาขายที่ใช้ในการคำนวณมูลค่าของสินค้าสำเร็จรูปที่ขายในเอกสารการขายตรงกับราคาขายที่กำหนด ◆ การขายสินค้าสำเร็จรูปต่ำกว่าราคาทุนจะต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการให้ขายต่ำกว่าราคาทุนได้ ◆ เอกสารการขายสินค้าสำเร็จรูปเงินสดและเงินเชื่อมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า (ใบรับเงินขายสินค้า/ใบกำกับสินค้า) ◆ มีการลงลายมือชื่อผู้รับมอบสินค้าสำเร็จรูปในใบกำกับสินค้า ◆ มีการจัดทำบัญชีย่อยลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปเป็นปัจจุบัน
การรับชำระหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูป และค่าปรับลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูป	◆ มีการคำนวณค่าปรับลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปในอัตราที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ การรับชำระหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปเป็นไปตามข้อกำหนดในสัญญาขายสินค้าเงินเชื่อและระเบียบของสหกรณ์ ◆ ใบเสร็จรับเงินมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า ◆ มีการลงลายมือชื่อผู้รับชำระหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปและค่าปรับ (ถ้ามี) ในใบเสร็จรับเงิน รวมถึงบันทึกบัญชีย่อยลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปทุกครั้งที่ได้รับชำระหนี้
การติดตาม ทวงถามการชำระหนี้	◆ มีการติดตาม ทวงถาม หรือเร่งรัดการชำระหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูป ◆ มีการจัดทำรายงานหนี้ที่เกินกำหนดตามสัญญา (ผิวนัดชำระหนี้) เสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจแปรรูปผลิตภัณฑ์การเกษตรฯ (ต่อ)
ลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปคงเหลือ และค่าปรับลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูป ค้างรับ	◆ มีการเปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีมีข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการขอยืนยันยอดลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ◆ มีการคำนวณค่าปรับลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปค้างรับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีในอัตราที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์
วัตถุดิบ สินค้าระหว่างผลิต และ สินค้าสำเร็จรูปคงเหลือ	◆ มีการจัดทำรายงานวัตถุดิบ สินค้าระหว่างผลิต และสินค้าสำเร็จรูปคงเหลือเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการโดยสม่ำเสมอ ◆ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจนับวัตถุดิบ สินค้าระหว่างผลิตและสินค้าสำเร็จรูปคงเหลือ ◆ มีการเปรียบเทียบผลการตรวจนับวัตถุดิบ สินค้าระหว่างผลิต และสินค้าสำเร็จรูปคงเหลือแต่ละประเภทในระหว่างปี และ ณ วันสิ้นปีบัญชีตามใบตรวจนับให้ถูกต้องตรงกับทะเบียนคุม กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการตีราคาวัตถุดิบ สินค้าระหว่างผลิต และสินค้าสำเร็จรูปคงเหลือสภาพปกติ และเสื่อมสภาพ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	◆ มีการวิเคราะห์อายุหนี้ของลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูป ◆ การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปและค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญค่าปรับลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปค้างรับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
การตัดจำหน่ายหนี้สูญ	◆ การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
การตัดวัตถุดิบขาดบัญชี หรือยุบตัว ตามสภาพ/เสื่อมสภาพ การตัดสินค้าสำเร็จรูปขาดบัญชี หรือเสื่อมสภาพ	◆ การลดหย่อนความรับผิดชอบวัตถุดิบและสินค้าสำเร็จรูปขาดบัญชีจะต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการและเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ◆ การตัดวัตถุดิบขาดบัญชี หรือวัตถุดิบยุบตัวตามสภาพ/เสื่อมสภาพเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ◆ การตัดสินค้าสำเร็จรูปขาดบัญชี หรือสินค้าสำเร็จรูปเสื่อมสภาพเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การควบคุมด้านธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตร

ธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตร เป็นธุรกิจที่สหกรณ์ให้บริการแก่สมาชิกในด้านการเพาะปลูกและการประมง เช่น ให้บริการสูบน้ำ ปรับพื้นที่เพาะปลูก จัดระบบส่งน้ำ ขออนุญาตสัมปทานจับสัตว์น้ำ เป็นต้น โดยคิดค่าตอบแทนในอัตราที่สมเหตุสมผล รวมทั้งช่วยเหลือในด้านการเผยแพร่ความรู้ ส่งเสริมการเกษตร วางแผนเพาะปลูกและบำรุงที่ดินเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์

วัตถุประสงค์ของการควบคุม เพื่อให้มั่นใจว่า

1. การควบคุมภายในด้านธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตรมีประสิทธิภาพ
2. การดำเนินธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตรเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์และแผนงาน หรือเป้าหมายที่กำหนด
3. การบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตรเป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน
4. ลูกหนี้ค่าบริการคงเหลือมีอยู่จริงและสิทธิเรียกร้องเป็นของสหกรณ์
5. มีการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้ในจำนวนที่เพียงพอสำหรับการขาดทุนที่อาจเกิดขึ้น และเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
6. การตัดจำหน่ายหนี้สูญเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การให้บริการแก่สมาชิกไม่เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์
2. การดำเนินธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตรไม่เป็นไปตามแผนงาน หรือเป้าหมายที่กำหนด
3. เจ้าหน้าที่ให้บริการทำหน้าที่รับค่าบริการและบันทึกบัญชียอดลูกหนี้ค่าบริการ
4. ให้บริการเป็นเงินเชื่อโดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ
5. ให้บริการเป็นเงินเชื่อเกินกว่าวงเงินที่ได้รับอนุมัติ
6. เครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ใช้ในการให้บริการใช้งานไม่ได้ ชำรุด เสียหาย
7. รับเงินค่าบริการ หรือรับชำระหนี้จากลูกหนี้ค่าบริการแล้วไม่บันทึกบัญชี หรือบันทึกบัญชีไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน
8. การคำนวณค่าปรับลูกหนี้ค่าบริการไม่ถูกต้อง
9. ลูกหนี้ค่าบริการไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด (ผิวนัดชำระหนี้)
10. ลูกหนี้ค่าบริการปฏิเสธการเป็นหนี้
11. ลูกหนี้ค่าบริการไม่มีตัวตน
12. การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ค่าบริการและค่าปรับลูกหนี้ค่าบริการค้างรับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
13. การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ค่าบริการไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตร
การกำหนดระเบียบของสหกรณ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ	◆ มีการกำหนดระเบียบของสหกรณ์ ว่าด้วยการให้บริการแก่สมาชิก
การกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมาย	◆ มีการกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมายการดำเนินธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตรอย่างชัดเจนและมีความเป็นไปได้
การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ	◆ มีการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างเจ้าหน้าที่ให้บริการ เจ้าหน้าที่การเงิน และเจ้าหน้าที่บัญชีอย่างชัดเจน
การให้บริการ	◆ มีการอนุมัติวงเงินเชื่อค่าบริการให้แก่ผู้รับบริการแต่ละรายโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ กรณีมีการให้บริการเกินกว่าวงเงินเชื่อค่าบริการจะต้องได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจ ◆ มีการกำหนดอัตราค่าบริการใช้เครื่องจักรและอุปกรณ์แต่ละประเภท พร้อมกับติดประกาศไว้ในที่เปิดเผย ◆ มีการตรวจสอบอัตราค่าบริการที่ใช้ในการคำนวณในเอกสารการให้บริการตรงกับอัตราค่าบริการที่กำหนด ◆ เอกสารการให้บริการเป็นเงินสดและเงินเชื่อมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า (ใบเสร็จรับเงิน/ใบสำคัญการให้บริการ) ◆ มีการลงลายมือชื่อผู้รับบริการในใบสำคัญการให้บริการ ◆ มีการจัดทำบัญชีย่อยลูกหนี้ค่าบริการเป็นปัจจุบัน
การรับชำระหนี้ค่าบริการ และ ค่าปรับลูกหนี้ค่าบริการ	◆ มีการคำนวณค่าปรับลูกหนี้ค่าบริการในอัตราที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ การรับชำระหนี้ค่าบริการเป็นไปตามข้อกำหนดในการให้บริการและระเบียบของสหกรณ์ ◆ ใบเสร็จรับเงินมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า ◆ มีการลงลายมือชื่อผู้รับชำระหนี้ค่าบริการและค่าปรับ (ถ้ามี) ในใบเสร็จรับเงิน รวมถึงบันทึกบัญชีย่อยลูกหนี้ค่าบริการทุกครั้งที่มีการรับชำระหนี้
การติดตาม ทวงถามการชำระหนี้	◆ มีการติดตาม ทวงถาม หรือเร่งรัดการชำระหนี้ค่าบริการ ◆ มีการจัดทำรายงานหนี้ที่เกินกำหนดตามสัญญา (ผิวนัดชำระหนี้) เสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตร (ต่อ)
การใช้และการดูแล บำรุงรักษา เครื่องจักรและอุปกรณ์	◆ มีการจัดทำทะเบียนคุมสินทรัพย์ (เครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ใช้ในการให้บริการ) เป็นปัจจุบัน ◆ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบสภาพการใช้งาน รวมทั้งดูแลและบำรุงรักษาสินทรัพย์ดังกล่าวอย่างชัดเจน ◆ มีการทดสอบการใช้งานสินทรัพย์ดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ และจัดทำรายงานผลการทดสอบเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ◆ มีการประกันภัยสินทรัพย์ที่มีจำนวนมาก หรือมูลค่าสูงจนมีนัยสำคัญอย่างเหมาะสมและจัดทำทะเบียนกรรมธรรม์ประกันภัยเป็นปัจจุบัน ◆ มีการกำหนดมาตรการเพื่อรองรับในกรณีที่สินทรัพย์ดังกล่าวชำรุดหรือเสียหาย ◆ มีการคำนวณค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์แต่ละประเภทในอัตราที่กำหนดตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
ลูกหนี้ค่าบริการคงเหลือ และ ค่าปรับลูกหนี้ค่าบริการค้างรับ	◆ มีการเปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยลูกหนี้ค่าบริการให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการสอบถามหนี้กับสมาชิกโดยตรง หรือขอยืนยันยอดลูกหนี้ค่าบริการอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ◆ มีการคำนวณค่าปรับลูกหนี้ค่าบริการค้างรับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ในอัตราที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์
การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	◆ มีการวิเคราะห์อายุหนี้ของลูกหนี้ค่าบริการ ◆ การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ค่าบริการ ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญค่าปรับลูกหนี้ค่าบริการค้างรับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
การตัดจำหน่ายหนี้สูญ	◆ การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ค่าบริการเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การควบคุมด้านธุรกิจเงินรับฝาก

ธุรกิจเงินรับฝาก เป็นธุรกิจที่สหกรณ์ระดมเงินทุนด้วยการส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์ โดยให้บริการรับฝากเงินจากสมาชิกประเภทเงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำ ซึ่งกำหนดระยะเวลาการฝาก และอัตราดอกเบี้ยเงินรับฝากแต่ละประเภทจะแตกต่างกันไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์ รวมทั้งสหกรณ์สามารถรับฝากเงินจากสหกรณ์อื่นได้ โดยปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

วัตถุประสงค์ของการควบคุม เพื่อให้มั่นใจว่า

1. การควบคุมภายในด้านธุรกิจเงินรับฝากมีประสิทธิภาพ
2. การดำเนินธุรกิจเงินรับฝากเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์และแผนงาน หรือเป้าหมายที่กำหนด
3. การบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับธุรกิจเงินรับฝากเป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน
4. เจ้าหน้าที่เงินรับฝากคงเหลือมีอยู่จริงและเป็นภาระผูกพันที่สหกรณ์ต้องชดใช้

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การรับฝากเงินจากสมาชิก หรือสหกรณ์อื่นไม่เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์
2. การดำเนินธุรกิจเงินรับฝากไม่เป็นไปตามแผนงาน หรือเป้าหมายที่กำหนด
3. เจ้าหน้าที่การเงินทำหน้าที่รับ – จ่ายเงินฝาก เก็บรักษาเงินและบันทึกบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่เงินรับฝาก
4. รับฝากเงินจากบุคคลภายนอก
5. รับฝากเงินนอกที่ทำการสหกรณ์โดยไม่มีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการให้กระทำได้
6. รับเงินฝากแล้วไม่บันทึกบัญชี หรือบันทึกบัญชีไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน
7. เจ้าหน้าที่นำเงินฝากของสมาชิกเข้าบัญชีตนเอง หรือสมาชิกรายอื่น แล้วถอนเงินฝากไปใช้ส่วนตัว
8. เจ้าหน้าที่เก็บรักษาสมุดคู่ฝากของสมาชิก หรือสหกรณ์อื่นไว้
9. บันทึกบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่เงินรับฝากไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน หรือไม่เป็นปัจจุบัน
10. เจ้าหน้าที่เงินรับฝากไม่มีตัวตน
11. การคำนวณดอกเบี้ยจ่ายเงินรับฝากไม่ถูกต้อง หรือไม่เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์
12. คำนวณดอกเบี้ยจ่ายเงินรับฝากสูงกว่าความเป็นจริง แต่จ่ายให้สมาชิกถูกต้องตามความเป็นจริง ส่วนต่างของดอกเบี้ยนำไปใช้ส่วนตัว
13. มีการปลอมแปลงลายมือชื่อผู้ถอนเงินในใบถอนเงินฝาก
14. จ่ายคืนเงินรับฝากให้ผู้ที่มีใช้เจ้าของบัญชีโดยไม่มีใบมอบฉันทะแสดง
15. จ่ายคืนเงินรับฝากและดอกเบี้ยถึงกำหนดให้สมาชิก/สหกรณ์อื่นโดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจและไม่เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจเงินรับฝาก
การกำหนดระเบียบของสหกรณ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ	◆ มีการกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจเงินรับฝาก ได้แก่ - ระเบียบของสหกรณ์ ว่าด้วยเงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำ - ระเบียบของสหกรณ์ ว่าด้วยเงินฝากออมทรัพย์พิเศษ - ระเบียบของสหกรณ์ ว่าด้วยการรับฝากเงินจากสหกรณ์อื่น ◆ มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินรับฝากแต่ละประเภทและติดประกาศไว้ในที่เปิดเผย
การกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมาย	◆ มีการกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมายการดำเนินธุรกิจเงินรับฝากอย่างชัดเจนและมีความเป็นไปได้
การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ	◆ มีการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างเจ้าหน้าที่การเงินและเจ้าหน้าที่บัญชีอย่างชัดเจน
การเปิดบัญชี	◆ มีการจัดทำบัตรตัวอย่างลายมือชื่อผู้ฝากเงิน และจัดทำสมุดคู่มือให้สมาชิก/สหกรณ์อื่นในการเปิดบัญชีเงินฝากแต่ละประเภท ◆ เจ้าของบัญชีเป็นผู้จัดทำใบส่งเงินฝาก เว้นแต่รายที่เขียนไม่ได้อาจให้เจ้าหน้าที่สหกรณ์เขียนแทน แต่เจ้าของบัญชีต้องเป็นผู้ลงลายมือชื่อ หรือลายนิ้วมือของตนเองตามบัตรตัวอย่างลายมือชื่อ ◆ มีการตรวจสอบจำนวนเงินขั้นต่ำที่ขอเปิดบัญชีเงินฝากแต่ละประเภทเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์
การรับฝากเงิน	◆ ไม่มีการรับฝากเงินจากบุคคลภายนอก ◆ การรับฝากเงินกระทำที่สำนักงานสหกรณ์และในระหว่างเวลาทำการของสหกรณ์ ◆ กรณีที่มีการรับฝากเงินนอกที่ทำการสหกรณ์จะต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการให้รับฝากเงินนอกที่ทำการสหกรณ์ได้โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติอย่างชัดเจนและเหมาะสม ◆ มีการลงลายมือชื่อผู้ฝากเงินและผู้รับเงินในใบส่งเงินฝาก แล้วบันทึกรายการฝากเงินในสมุดคู่มือและบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่เงินรับฝาก ◆ ไม่มีการเก็บรักษาสมุดคู่มือของสมาชิก/สหกรณ์อื่นไว้ที่สหกรณ์ ◆ มีการจัดทำบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่เงินรับฝากแต่ละประเภทเป็นปัจจุบัน
การจ่ายดอกเบี้ยจ่ายเงินรับฝาก	◆ มีการคำนวณดอกเบี้ยจ่ายเงินรับฝากแต่ละประเภทในอัตราที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ มีการบันทึกดอกเบี้ยจ่ายเงินรับฝากแต่ละประเภทเมื่อถึงกำหนดในบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่เงินรับฝาก

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจเงินรับฝาก (ต่อ)
การจ่ายดอกเบี้ยจ่ายเงินรับฝาก	◆ มีการเปรียบเทียบยอดรวมดอกเบี้ยจ่ายเงินรับฝากแต่ละประเภทให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไป กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ
การถอนเงินฝาก	◆ การถอนเงินฝากกระทำที่สำนักงานสหกรณ์ และในระหว่างเวลาทำการของสหกรณ์ ◆ เจ้าของบัญชีเป็นผู้จัดทำใบถอนเงินฝาก เว้นแต่ในรายที่เขียนไม่ได้ อาจให้เจ้าหน้าที่สหกรณ์เขียนแทน แล้วเจ้าของบัญชีเป็นผู้ลงลายมือชื่อ หรือลายนิ้วมือของตนเองตามบัตรตัวอย่างลายมือชื่อ ◆ มีการตรวจสอบลายมือชื่อผู้ถอนเงินในใบถอนเงินฝากเปรียบเทียบกับบัตรตัวอย่างลายมือชื่อให้ตรงกันทุกครั้ง ◆ มีการจัดทำใบมอบฉันทะทุกครั้งที่เจ้าของบัญชีไม่สามารถมาทำการถอนเงินฝากด้วยตนเอง ◆ มีการตรวจสอบบัญชีย่อยเจ้าหนี้เงินรับฝาก เงื่อนไขการถอนเงินฝากแต่ละประเภทก่อนเสนอเพื่ออนุมัติ ◆ มีการอนุมัติถอนเงินฝากและดอกเบี้ยที่ถึงกำหนดโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ มีการลงลายมือชื่อผู้ถอนเงินและผู้จ่ายเงินในใบถอนเงินฝาก บันทึกการถอนเงินในสมุดคู่ฝากและบัญชีย่อยเจ้าหนี้เงินรับฝาก
การปิดบัญชี	◆ เจ้าของบัญชีจัดทำใบถอนเงินฝากและระบุว่า "เพื่อปิดบัญชี" เว้นแต่ในรายที่เขียนไม่ได้ อาจให้เจ้าหน้าที่สหกรณ์เขียนแทน แล้วเจ้าของบัญชีเป็นผู้ลงลายมือชื่อ หรือลายนิ้วมือของตนเองตามบัตรตัวอย่างลายมือชื่อ ◆ มีการยกเลิกสมุดคู่ฝากของสมาชิก/สหกรณ์อื่น
เจ้าหนี้เงินรับฝากคงเหลือ	◆ มีการเปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยเจ้าหนี้เงินรับฝากแต่ละประเภทให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีที่พบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการยืนยันยอดเจ้าหนี้เงินรับฝากอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

3. การควบคุมเฉพาะด้าน

การควบคุมด้านเงินลงทุน

วัตถุประสงค์ของการควบคุม เพื่อให้มั่นใจว่า

1. การควบคุมภายในด้านเงินลงทุนมีประสิทธิภาพ
2. การลงทุนเป็นไปตามพระราชบัญญัติสหกรณ์และประกาศคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ (คพช.) กำหนด โดยได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่สหกรณ์ หรือที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ
3. การบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับเงินลงทุนเป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน
4. เงินลงทุนในหลักทรัพย์คงเหลือมีอยู่จริงและเป็นกรรมสิทธิ์ของสหกรณ์

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การลงทุนไม่เป็นไปตามกฎหมายและประกาศคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ (คพช.) กำหนด หรือไม่ได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่สหกรณ์/ที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ
2. ลงทุนในหลักทรัพย์โดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ
3. ลงทุนในหลักทรัพย์ที่ไม่เหมาะสมและมีความเสี่ยงสูง
4. เอกสารเงินลงทุนไม่ครบถ้วน เสียหาย หรือสูญหาย
5. ได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนไม่เป็นไปตามข้อตกลง หรือเงื่อนไขที่กำหนด
6. การคำนวณมูลค่าเงินลงทุนคงเหลือไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
7. การจำหน่ายและตัดจำหน่ายเงินลงทุนไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านเงินลงทุน
การกำหนดวิธีปฏิบัติด้านเงินลงทุนของสหกรณ์	◆ มีการกำหนดวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการนำเงินของสหกรณ์ไปลงทุน
การกำหนดแผนการลงทุน	◆ มีการศึกษาสถานะทางเศรษฐกิจที่อาจส่งผลกระทบต่อการลงทุน และวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการลงทุนเพื่อวางแผนการลงทุน ◆ มีการกำหนดแผนการลงทุนอย่างชัดเจน เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน
การลงทุนและผลตอบแทนจากการลงทุน	◆ การลงทุนในหลักทรัพย์ใด ๆ เป็นไปตามมติที่ประชุมใหญ่สหกรณ์ หรือมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ◆ มีการตรวจสอบหลักทรัพย์ที่สหกรณ์ลงทุนว่าเป็นไปตามพระราชบัญญัติสหกรณ์และประกาศคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ (คพช.) กำหนดโดยได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่สหกรณ์ หรือที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการก่อนเสนอเพื่ออนุมัติ ◆ กรณีลงทุนในหลักทรัพย์ที่นอกเหนือจากประกาศคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ (คพช.) ต้องได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่ และได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านเงินลงทุน (ต่อ)
การลงทุนและผลตอบแทนจากการลงทุน	◆ มีการมอบอำนาจในการจัดการเกี่ยวกับการลงทุนในหลักทรัพย์อย่างชัดเจนและเหมาะสม ◆ มีการอนุมัติการลงทุนในหลักทรัพย์โดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามวิธีปฏิบัติที่กำหนด ◆ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาเอกสารเงินลงทุนไว้ในที่มั่นคงและปลอดภัย ◆ มีการอนุมัติการเบิกจ่ายเอกสารเงินลงทุนโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามวิธีปฏิบัติที่กำหนด ◆ มีการจัดทำทะเบียนคุมเงินลงทุนแต่ละประเภทเป็นปัจจุบัน ◆ มีการตรวจสอบเงินลงทุนที่มีกำหนดอายุการไถ่ถอนอย่างสม่ำเสมอและจัดทำรายงานเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ◆ กรณีนำเงินลงทุนไปค้าประกันจะต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการให้นำเงินลงทุนนั้นไปค้าประกันได้ ◆ มีการติดตามความเคลื่อนไหวของเงินลงทุนอย่างสม่ำเสมอ ◆ มีการตรวจสอบผลตอบแทนจากการลงทุนที่ได้รับว่าเป็นไปตามข้อตกลง หรือเงื่อนไขที่กำหนด
เงินลงทุนคงเหลือ	◆ มีการตรวจนับเอกสารเงินลงทุนเปรียบเทียบกับทะเบียนคุมเงินลงทุนเป็นครั้งคราว ◆ การตีราคาและคำนวณมูลค่าเงินลงทุนคงเหลือแต่ละประเภท ณ วันสิ้นปีทางบัญชีเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ◆ มีการเปรียบเทียบยอดรวมเงินลงทุนแต่ละประเภท ณ วันสิ้นปีทางบัญชีตามทะเบียนคุมเงินลงทุนให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปกรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ กรณีมีการเก็บรักษาเอกสารเงินลงทุนไว้กับบุคคลภายนอก เช่น ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ นายหน้าค้าหุ้น เป็นต้น และจำนวนเงินลงทุนนั้นเป็นสาระสำคัญให้ทำหนังสือขอยืนยันยอด
การจำหน่ายเงินลงทุน	◆ มีการจัดทำข้อมูลการจำหน่ายเงินลงทุนเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ◆ มีการอนุมัติการจำหน่ายเงินลงทุนโดยผู้มีอำนาจ ◆ การรับรู้รายได้และค่าใช้จ่ายจากการจำหน่ายเงินลงทุนในระหว่างปีเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
การตัดจำหน่ายเงินลงทุน	◆ การตัดจำหน่ายเงินลงทุนเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การควบคุมด้านที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

วัตถุประสงค์ของการควบคุม เพื่อให้มั่นใจว่า

1. การควบคุมภายในด้านที่ดิน อาคารและอุปกรณ์มีประสิทธิภาพ
2. การดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน อาคารและอุปกรณ์เป็นไปตามข้อบังคับ ระเบียบ มติที่ประชุม รวมถึงแผนงาน หรือเป้าหมายและงบประมาณรายจ่ายที่กำหนด
3. การบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับที่ดิน อาคารและอุปกรณ์เป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน
4. ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์คงเหลือมีอยู่จริงและเป็นกรรมสิทธิ์ของสหกรณ์

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การจัดซื้อ จัดจ้าง หรือก่อสร้างสินทรัพย์ไม่เป็นไปตามวิธีปฏิบัติ หรือหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดเกี่ยวกับสินทรัพย์ของสหกรณ์
2. การจัดซื้อ จัดจ้าง หรือก่อสร้างสินทรัพย์ไม่เป็นไปตามแผนงาน งบประมาณรายจ่าย ประจำปีที่กำหนด
3. ไม่มีการกำหนดนโยบายรายจ่ายที่เป็นสินทรัพย์อย่างชัดเจน
4. จัดซื้อ จัดจ้าง หรือก่อสร้างสินทรัพย์ในราคาสูงกว่าที่ควร
5. จัดซื้อ จัดจ้าง หรือก่อสร้างสินทรัพย์โดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ
6. การบันทึกมูลค่าสินทรัพย์ไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
7. บันทึกบัญชีย่อยเจ้าหนี้ค่าสินทรัพย์ไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน หรือไม่เป็นปัจจุบัน
8. บันทึกทะเบียนคุมสินทรัพย์ไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน หรือไม่เป็นปัจจุบัน
9. จ่ายชำระหนี้ค่าสินทรัพย์โดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ
10. จ่ายชำระหนี้ค่าสินทรัพย์ไม่เป็นไปตามกำหนด
11. จ่ายชำระหนี้ค่าสินทรัพย์เกินกว่าหนี้ที่มีอยู่
12. เจ้าหนี้ค่าสินทรัพย์ไม่มีตัวตน
13. หนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ในสินทรัพย์ เอกสารเกี่ยวกับการจัดซื้อ จัดจ้าง หรือก่อสร้างสินทรัพย์เสียหาย หรือสูญหาย
14. มีการนำสินทรัพย์ของสหกรณ์ไปใช้ส่วนตัว
15. การดูแล บำรุงรักษาสินทรัพย์ไม่เหมาะสม
16. การประกันภัยสินทรัพย์ไม่เหมาะสม
17. มีสินทรัพย์ชำรุด เสียหาย ใช้งานไม่ได้ หรือสูญหาย
18. นำสินทรัพย์ไปค้ำประกันโดยไม่มีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการให้กระทำได้
19. จำหน่ายสินทรัพย์ที่เลิกใช้โดยไม่มีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการให้กระทำได้ และไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
20. จำหน่ายสินทรัพย์ที่เลิกใช้ในราคาต่ำเกินไป

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านที่ดิน อาคารและอุปกรณ์
การกำหนดวิธีปฏิบัติด้านสินทรัพย์ของสหกรณ์	◆ มีการกำหนดวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับสินทรัพย์ของสหกรณ์ หรือกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดซื้อ จัดจ้าง หรือก่อสร้างสินทรัพย์ของสหกรณ์
การกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมาย	◆ มีการกำหนดแผนการจัดซื้อ จัดจ้าง หรือก่อสร้างสินทรัพย์อย่างชัดเจน เหมาะสมและสอดคล้องกับงบประมาณรายจ่ายประจำปี ◆ มีการกำหนดนโยบายรายจ่ายที่เป็นสินทรัพย์ เช่น บ้านที่กักขังผู้เป็นสินทรัพย์เมื่อจ่ายซื้อเกินกว่า 1,000.00 บาท และคาดว่าสินทรัพย์นั้นนั้นใช้ประโยชน์ได้มากกว่าหนึ่งรอบปีบัญชี เป็นต้น
การได้มาซึ่งสินทรัพย์	◆ มีการแต่งตั้งกรรมการจัดซื้อ จัดจ้าง หรือก่อสร้างสินทรัพย์ ◆ มีการอนุมัติจัดซื้อ จัดจ้าง หรือก่อสร้างสินทรัพย์โดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ มีการตรวจสอบคุณภาพ ปริมาณและราคาสินทรัพย์ที่ได้รับถูกต้องตรงกับใบสั่งซื้อ สัญญาจัดจ้าง หรือสัญญาก่อสร้าง ◆ มีการบันทึกมูลค่าสินทรัพย์อย่างถูกต้อง ครบถ้วนและเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ◆ มีการระบุหมายเลขรหัส หรือหมายเลขครุภัณฑ์กำกับไว้ที่สินทรัพย์เพื่อความสะดวกในการค้นหาและตรวจนับ ◆ มีการจัดทำทะเบียนคุมสินทรัพย์เป็นปัจจุบัน ◆ มีการจัดทำบัญชีย่อยเจ้าหนี้ค่าสินทรัพย์เป็นปัจจุบัน ◆ การจ่ายชำระหนี้ค่าสินทรัพย์เป็นไปตามเงื่อนไขและข้อกำหนดในการจัดซื้อ สัญญาจัดจ้าง หรือสัญญาก่อสร้าง ◆ มีการตรวจสอบบัญชีย่อยเจ้าหนี้ค่าสินทรัพย์และเอกสารการเป็นหนี้ก่อนเสนอเพื่ออนุมัติ ◆ มีการอนุมัติจ่ายชำระหนี้ค่าสินทรัพย์โดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ◆ มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ในสินทรัพย์อย่างถูกต้อง ครบถ้วน ◆ กรณีมีการรับบริจาคสินทรัพย์ หรือนำเงินที่ได้รับบริจาคไปจัดหาสินทรัพย์ การปฏิบัติเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ◆ กรณีมีการนำสินทรัพย์ไปค้ำประกันต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการให้นำสินทรัพย์นั้นไปค้ำประกันได้

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ (ต่อ)
เจ้าหนี้ค่าสินทรัพย์คงเหลือ	◆ มีการเปรียบเทียบยอดรวมบัญชีเจ้าหนี้ค่าสินทรัพย์ให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการขอยืนยันยอดเจ้าหนี้ค่าสินทรัพย์อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
การใช้สินทรัพย์ และการดูแลบำรุงรักษาสินทรัพย์	◆ มีการใช้สินทรัพย์เพื่อการดำเนินงานของสหกรณ์ ◆ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบสภาพการใช้งาน รวมทั้งดูแลและบำรุงรักษาสินทรัพย์อย่างชัดเจน ◆ มีการทดสอบการใช้งานสินทรัพย์อย่างสม่ำเสมอ และจัดทำรายงานผลการทดสอบเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ◆ มีการประกันภัยสินทรัพย์แต่ละประเภทอย่างเหมาะสมและจัดทำทะเบียนกรรมธรรม์ประกันภัยเป็นปัจจุบัน ◆ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาสินทรัพย์ไว้ในที่มั่นคงและปลอดภัย ◆ มีการกำหนดมาตรการเพื่อรองรับในกรณีที่สินทรัพย์ชำรุด เสียหาย หรือสูญหาย
ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์คงเหลือ	◆ มีการจัดทำรายงานสินทรัพย์คงเหลือเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ◆ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจนับสินทรัพย์คงเหลือ ◆ มีการเปรียบเทียบจำนวนสินทรัพย์คงเหลือแต่ละประเภทที่ตรวจนับในระหว่างปี และ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีตามใบตรวจนับให้ถูกต้องตรงกับทะเบียนคุมสินทรัพย์ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการคำนวณค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์แต่ละประเภทอย่างถูกต้องและเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ◆ มีการเปรียบเทียบยอดรวมสินทรัพย์แต่ละประเภท ณ วันสิ้นปีทางบัญชีตามทะเบียนคุมสินทรัพย์ให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไป กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ
การเลิกใช้และการจำหน่ายสินทรัพย์ที่เลิกใช้	◆ มีการจัดทำรายงานสินทรัพย์ที่ไม่ได้ใช้งาน/ชำรุด/เสียหาย พร้อมทั้งระบุสาเหตุและเสนอแนวคิดในการจัดการสินทรัพย์นั้น ◆ การจำหน่ายสินทรัพย์ที่เลิกใช้จะต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการและเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ◆ มีการตรวจสอบราคาจำหน่ายสินทรัพย์ที่เลิกใช้ได้เหมาะสมกับสภาพของสินทรัพย์

การควบคุมด้านเงินเบิกเกินบัญชีธนาคารและเงินกู้ยืม

วัตถุประสงค์ของการควบคุม เพื่อให้มั่นใจว่า

1. การควบคุมภายในด้านเงินเบิกเกินบัญชีธนาคารและเงินกู้ยืมมีประสิทธิภาพ
2. เงินกู้ยืมอยู่ภายในวงเงินกู้ยืม หรือค้ำประกันที่ได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่สหกรณ์ และได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์
3. รายการกู้ยืมเงินเกิดขึ้นจริงและบันทึกรายการบัญชีอย่างถูกต้อง ครบถ้วน
4. เงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร/เงินกู้ยืมคงเหลือมีอยู่จริงและเป็นภาระผูกพันที่สหกรณ์ต้องชดใช้

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. กู้ยืมเงินเกินกว่าวงเงินกู้ยืม หรือค้ำประกันประจำปีที่กำหนด
2. กู้ยืมเงินโดยไม่ผ่านการอนุมัติจากที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ
3. มีการปลอมแปลงสัญญาเงินกู้ยืม
4. มีการปลอมแปลงลายมือชื่อผู้มีอำนาจลงนามแทนสหกรณ์ในการกู้ยืม
5. การใช้เงินกู้ยืมไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเงิน
6. บันทึกบัญชีย่อยเจ้าหนี้เงินกู้ยืมไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน หรือไม่เป็นปัจจุบัน
7. จ่ายชำระหนี้เงินกู้ยืมโดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ
8. จ่ายชำระหนี้เงินกู้ยืมและดอกเบี้ยไม่เป็นไปตามกำหนด
9. จ่ายชำระหนี้เงินกู้ยืมเกินกว่าหนี้ที่มีอยู่
10. การคำนวณดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้ และดอกเบี้ยเงินกู้ค้างจ่ายไม่ถูกต้อง

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านเงินเบิกเกินฯ และเงินกู้ยืม
การกู้ยืมเงิน	◆ มีการกำหนดวงเงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร และวงเงินกู้ยืม ◆ มีการตรวจสอบยอดรวมเงินกู้ยืมให้อยู่ภายในวงเงินกู้ยืม/ค้ำประกันประจำปีที่ได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่สหกรณ์ และได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์ก่อนกู้ยืมเงิน ◆ มีการอนุมัติการกู้ยืมโดยมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการและมีการกำหนดผู้มีอำนาจลงนามแทนสหกรณ์ในการกู้ยืม ◆ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน ◆ มีการจัดทำสัญญาเงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร/สัญญาเงินกู้ยืมไว้เป็นหลักฐาน ◆ มีการจัดทำบัญชีย่อยเจ้าหนี้เงินกู้ยืมเป็นปัจจุบัน
การใช้เงินกู้ยืม	◆ การใช้เงินกู้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเงิน รวมถึงเป็นไปตามเงื่อนไขและข้อกำหนดในสัญญาเงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร/สัญญาเงินกู้ยืม

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านเงินเบิกเกินฯ และเงินกู้ยืม (ต่อ)
การชำระหนี้เงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร/เงินกู้ยืม และดอกเบี้ย	◆ การจ่ายชำระหนี้เงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร/เงินกู้ยืม และดอกเบี้ยเป็นไปตามเงื่อนไขและข้อกำหนดในสัญญาเงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร/สัญญาเงินกู้ยืม ◆ มีการตรวจสอบบัญชีย่อยเจ้าหนี้เงินกู้ยืม และเอกสารการเป็นหนี้ก่อนเสนอเพื่ออนุมัติ ◆ มีการทดสอบการคำนวณดอกเบี้ยตามอัตราที่กำหนดไว้ในสัญญาเงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร/สัญญาเงินกู้ยืม ◆ มีการอนุมัติจ่ายชำระหนี้เงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร/เงินกู้ยืม และดอกเบี้ยโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์
เงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร/เจ้าหนี้เงินกู้ยืมคงเหลือ และดอกเบี้ยเงินกู้ค้างจ่าย	◆ มีการเปรียบเทียบเงินเบิกเกินบัญชีธนาคารคงเหลือตามใบแจ้งยอดของธนาคารให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการเปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยเจ้าหนี้เงินกู้ยืมให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีที่พบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการขอยืนยันยอดเงินเบิกเกินบัญชีธนาคารและเจ้าหนี้เงินกู้ยืมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ◆ มีการคำนวณดอกเบี้ยเงินกู้ค้างจ่าย ณ วันสิ้นปีทางบัญชีในอัตราที่กำหนดตามสัญญาเงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร/สัญญาเงินกู้ยืม

การควบคุมด้านสมาชิกและทุนเรือนหุ้น

วัตถุประสงค์ของการควบคุม เพื่อให้มั่นใจว่า

1. การควบคุมภายในด้านสมาชิกและทุนเรือนหุ้นมีประสิทธิภาพ
2. การดำเนินการเกี่ยวกับสมาชิกและทุนเรือนหุ้นเป็นไปตามข้อบังคับสหกรณ์และแผนงาน หรือเป้าหมายที่กำหนด
3. การบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับทุนเรือนหุ้นเป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน
4. ทุนเรือนหุ้นคงเหลือมีอยู่จริง

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การดำเนินการเกี่ยวกับสมาชิกและทุนเรือนหุ้นไม่เป็นไปตามข้อบังคับสหกรณ์ หรือไม่เป็นไปตามแผนงาน หรือเป้าหมายที่กำหนด
2. การรับสมาชิกไม่เป็นไปตามข้อบังคับสหกรณ์
3. รับเงินค่าหุ้นและค่าธรรมเนียมแรกเข้าจากสมาชิกแล้วไม่บันทึกบัญชี หรือบันทึกบัญชีไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน
4. บันทึกทะเบียนสมาชิกและทะเบียนหุ้นไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน หรือไม่เป็นปัจจุบัน
5. การคำนวณเงินปันผลตามหุ้นไม่ถูกต้อง
6. ให้สมาชิกลาออกโดยไม่ผ่านการอนุมัติจากที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ
7. ให้สมาชิกลาออกโดยที่ยังมีภาระผูกพันกับสหกรณ์
8. จ่ายคืนค่าหุ้นให้สมาชิกที่ลาออกโดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านสมาชิกและทุนเรือนหุ้น
การกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมาย	◆ มีการกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมายเกี่ยวกับสมาชิกและทุนเรือนหุ้นอย่างชัดเจนและมีความเป็นไปได้
การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ	◆ มีการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างเจ้าหน้าที่การเงินและเจ้าหน้าที่บัญชีอย่างชัดเจน
การรับสมาชิก	◆ มีการตรวจสอบผู้สมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์ว่าได้รับการรับรองจากที่ประชุมกลุ่ม และมีคุณสมบัติตามข้อบังคับสหกรณ์ ◆ มีการอนุมัติรับเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์โดยมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการและเป็นไปตามข้อบังคับสหกรณ์ ◆ มีการจดบันทึกรายงานการประชุมเกี่ยวกับการอนุมัติรับสมาชิก
การรับเงินค่าหุ้น และค่าธรรมเนียมแรกเข้า	◆ การชำระเงินค่าหุ้นและค่าธรรมเนียมแรกเข้า รวมถึงการเพิ่มหุ้นของสมาชิกเป็นไปตามข้อบังคับสหกรณ์ ◆ ใบเสร็จรับเงินมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า ◆ มีการลงลายมือชื่อสมาชิกที่ชำระเงินค่าหุ้นและค่าธรรมเนียมแรกเข้า หรือเพิ่มหุ้น รวมถึงผู้รับเงินในใบเสร็จรับเงิน ◆ มีการจัดทำทะเบียนสมาชิกและทะเบียนหุ้นเป็นปัจจุบัน
สมาชิกและทุนเรือนหุ้นคงเหลือ	◆ มีการเปรียบเทียบยอดรวมทุนเรือนหุ้นในทะเบียนหุ้นให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ◆ มีการตรวจสอบจำนวนสมาชิกที่เพิ่ม - ลดในระหว่างปี และสมาชิกคงเหลือ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ◆ มีการสอบทานโดยตรง หรือขอยืนยันยอดทุนเรือนหุ้นกับสมาชิกอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านสมาชิกและทุนเรือนหุ้น (ต่อ)
การจ่ายเงินปันผลตามหุ้น	◆ มีการคำนวณเงินปันผลตามหุ้นในอัตราที่ได้รับจัดสรรจากกำไรสุทธิประจำปีตามมติที่ประชุมใหญ่สหกรณ์ ◆ มีการจัดทำรายละเอียดเงินปันผลตามหุ้นตรงตามจำนวนที่ได้รับจัดสรรจากกำไรสุทธิประจำปี ◆ มีหลักฐานการจ่ายเงินปันผลตามหุ้นให้สมาชิกถูกต้อง ครบถ้วน ◆ มีการเปรียบเทียบยอดรวมเงินปันผลตามหุ้นค้างจ่าย ณ วันสิ้นปีทางบัญชีให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไป กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ
การจ่ายคืนเงินค่าหุ้น	◆ มีการตรวจสอบใบลาออก ทะเบียนหุ้นและภาระผูกพันของสมาชิกที่ลาออก/ให้ออกในฐานะเจ้าหนี้ ลูกหนี้และผู้ค้าประกันก่อนเสนอเพื่ออนุมัติ ◆ มีการอนุมัติให้สมาชิกลาออก/ให้ออกโดยมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการและเป็นไปตามข้อบังคับสหกรณ์ ◆ มีการจดบันทึกรายงานการประชุมเกี่ยวกับการอนุมัติให้สมาชิกลาออก/ให้ออก ◆ มีการอนุมัติจ่ายคืนเงินค่าหุ้นให้สมาชิกภายหลังจากได้รับอนุมัติให้ลาออก/ให้ออกโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามข้อบังคับสหกรณ์ ◆ มีการลงลายมือชื่อสมาชิกที่ลาออก/ให้ออก ซึ่งรับคืนเงินค่าหุ้นและผู้จ่ายเงินในใบเบิกเงิน พร้อมทั้งประทับตรา "ลาออก" และ "จ่ายแล้ว" ในแผ่นทะเบียนหุ้นของสมาชิก โดยแยกเก็บไว้ต่างหาก

การควบคุมด้านโปรแกรมระบบบัญชีคอมพิวเตอร์

ในปัจจุบันสหกรณ์ภาคการเกษตรมีการนำระบบบัญชีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการประมวลผลข้อมูลทางการเงินและจัดทำงบการเงิน ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเสี่ยงและความเสียหายต่อข้อมูลที่สำคัญของสหกรณ์ได้ หากไม่มีมาตรการป้องกันความเสี่ยงระบบสารสนเทศไว้ล่วงหน้าอย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ สหกรณ์จึงควรมีการบริหารจัดการและควบคุมงานด้านคอมพิวเตอร์อย่างเป็นระบบและเหมาะสมตามสภาพแวดล้อมที่ได้เปลี่ยนแปลงไปในการประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยมาตรฐานขั้นต่ำในการควบคุมภายในและการรักษาความปลอดภัยสำหรับสหกรณ์ และกลุ่มเกษตรกรที่ใช้โปรแกรมระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ประมวลผลข้อมูล พ.ศ. 2553 ซึ่งกำหนดให้มีการควบคุมด้านโปรแกรมระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ ดังนี้

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านการใช้โปรแกรมฯ คอมพิวเตอร์
การปฏิบัติตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยมาตรฐานขั้นต่ำในการควบคุมภายในและการรักษาความปลอดภัยสำหรับสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่ใช้โปรแกรมระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ประมวลผลข้อมูล พ.ศ. 2553	◆ มีการกำหนดนโยบาย หรือระเบียบปฏิบัติใช้ควบคุมการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของสหกรณ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษร ◆ มีระบบรักษาความปลอดภัยทางกายภาพที่เพียงพอแก่การป้องกันมิให้บุคคลที่ไม่มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้เข้าถึงอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่สำคัญ ◆ มีระบบป้องกันความเสียหายจากภาวะแวดล้อมหรือภัยพิบัติต่าง ๆ ให้แก่อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่สำคัญ ◆ มีระบบรักษาความปลอดภัยของข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์และระบบเครือข่ายที่เพียงพอแก่การป้องกันมิให้บุคคลที่ไม่มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้เข้าถึง ล่วงรู้ ใช้ประโยชน์ หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อมูล หรือระบบดังกล่าวได้ ◆ มีมาตรการควบคุมการพัฒนา หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เพียงพอเพื่อให้ระบบบัญชีคอมพิวเตอร์มีการประมวลผลที่ถูกต้อง ครบถ้วนและเป็นไปตามความต้องการของผู้ใช้งาน ◆ มีการสื่อสาร หรือฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ให้แก่ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างทั่วถึง เพื่อให้สามารถใช้งานได้อย่างถูกต้อง ◆ มีการจัดทำเอกสารสนับสนุนการปฏิบัติงาน ได้แก่ - เอกสารด้านฐานข้อมูลของระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ ซึ่งแสดงถึงรายละเอียดการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญทางบัญชีเพื่อให้สหกรณ์สามารถเข้าถึงโครงสร้างการจัดเก็บข้อมูลของระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ที่ใช้งานอยู่และใช้อ้างอิงเพื่อแก้ไขปัญหาได้ โดยเอกสารที่จำเป็นต้องมีคือ โครงสร้างฐานข้อมูล (Data Structure) หรือพจนานุกรมข้อมูล (Data Dictionary) หรือตารางแสดงรายละเอียดของข้อมูลตามแบบที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด (ภาคผนวก) - คู่มือการใช้ระบบบัญชีคอมพิวเตอร์เพื่อเป็นเอกสารประกอบการทำงานของผู้ใช้งานในการบันทึกข้อมูล ประมวลผลข้อมูลและสามารถออกรายงานได้อย่างถูกต้อง ◆ มีการควบคุม ดูแลเอกสารสนับสนุนการปฏิบัติงาน โดยจัดให้มีสถานที่เก็บรักษาและปรับปรุงเอกสารให้ถูกต้องและทันสมัยอยู่เสมอ

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านการใช้โปรแกรมฯ คอมพิวเตอร์ (ต่อ)
การปฏิบัติตามระเบียบนายทะเบียน สหกรณ์ ว่าด้วยมาตรฐานขั้นต่ำ ในการควบคุมภายในและการรักษา ความปลอดภัยสำหรับสหกรณ์และ กลุ่มเกษตรกรที่ใช้โปรแกรมระบบ บัญชีคอมพิวเตอร์ประมวลผลข้อมูล พ.ศ. 2553	◆ สามารถเข้าถึงฐานข้อมูลของระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ได้และสามารถนำข้อมูลออกจากฐานข้อมูลในรูปแบบที่อ่านเข้าใจได้ ◆ มีการสำรองข้อมูลของระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ เพื่อสามารถรองรับการประกอบธุรกิจได้อย่างต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพและทันเหตุการณ์ ◆ มีการดูแล รักษาข้อมูลชุดสำรองให้มีความปลอดภัย ◆ มีการป้องกันไม่ให้นำข้อมูลชุดสำรองมาใช้อย่างไม่ถูกต้อง ◆ กรณีมีการใช้บริการงานเทคโนโลยีสารสนเทศจากผู้ให้บริการที่เป็นบุคคลภายนอกต้องกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกและพิจารณาความเหมาะสมของผู้ให้บริการ ◆ มีการควบคุมและตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ให้บริการอย่างเข้มงวดเพื่อมั่นใจว่าผู้ให้บริการสามารถปฏิบัติตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์นี้ได้ ◆ มีการตรวจสอบคอมพิวเตอร์โดยหน่วยงานภายในของสหกรณ์ หรือผู้ตรวจสอบที่เป็นบุคคลภายนอกเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบความเสี่ยงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทุกประเภทที่อาจเกิดขึ้นได้

การควบคุมภายในสหกรณ์ภาคการเกษตรขนาดกลางและขนาดเล็ก

ในปัจจุบันมีสหกรณ์ภาคการเกษตรขนาดกลางและขนาดเล็กเป็นจำนวนมากที่มีระบบการควบคุมภายในไม่ดีเพียงพอ ซึ่งอาจมีสาเหตุจากการขาดกำลังคน ขาดงบประมาณ หรือเห็นว่าค่าใช้จ่ายที่จัดให้มีการควบคุมภายในไม่คุ้มค่ากับประโยชน์ที่จะได้รับ เป็นต้น หากแต่สหกรณ์สามารถกำหนดการควบคุมภายในให้เหมาะสมได้ด้วยการมอบหมายให้กรรมการทำหน้าที่ในตำแหน่งการเงินและบัญชี โดยแยกออกจากกันและในการดำเนินการต่าง ๆ จะต้องผ่านการอนุมัติจากที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ รวมทั้งควบคุมดูแลการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ ทั้งนี้ แม้ว่าสหกรณ์ภาคการเกษตรขนาดกลางและขนาดเล็กจะมีข้อจำกัดต่าง ๆ แต่คณะกรรมการดำเนินการก็จำเป็นต้องจัดให้มีระบบการควบคุมภายในขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. กำหนดระเบียบของสหกรณ์อย่างชัดเจน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติให้ครอบคลุมการดำเนินงานและการดำเนินธุรกิจทุกด้าน
2. เอกสารทางบัญชีมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า และใช้เอกสารดังกล่าวเป็นเล่ม ๆ ไปไม่ควรใช้หลายเล่มในคราวเดียวกัน
3. มีการเก็บรักษาเอกสารสำคัญและเอกสารทางบัญชีที่ยังไม่ได้ใช้ไว้ในที่มั่นคง ปลอดภัย
4. มีการอนุมัติการเบิกใช้เอกสารทางบัญชีโดยผู้มีอำนาจ

5. บันทึกเงินสดรับและออกใบเสร็จรับเงินโดยทันที
6. นำเงินที่ได้รับฝากธนาคารทุกวัน
7. ใช้ระบบเงินสดย่อยสำหรับการจ่ายเงินจำนวนไม่มาก นอกนั้นให้จ่ายด้วยเช็คโดยขีดคำว่า “ผู้ถือ” ออกและใช้เช็คเรียงตามลำดับเลขที่
8. ก่อนการจ่ายเงินทุกครั้งต้องมีการตรวจสอบความสมบูรณ์ ครบถ้วนและถูกต้องของเอกสารการจ่ายเงิน
9. การจ่ายเงินทุกครั้งต้องผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์
10. ภายหลังการจ่ายเงินให้ประทับตรา “จ่ายแล้ว” ในเอกสารการจ่ายเงินเพื่อเป็นการป้องกันการจ่ายเงินซ้ำ
11. มีการเปรียบเทียบเงินสดคงเหลือในมือให้ถูกต้องตรงกับยอดคงเหลือตามบัญชีเป็นประจำสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ
12. มีการจัดทำบัญชีเรียบร้อย เป็นปัจจุบัน
13. มีการบันทึกรายการบัญชีในสมุดบันทึกรายการขึ้นต้นและบัญชีแยกประเภท รวมถึงจัดทำบัญชีย่อยและทะเบียนต่าง ๆ
14. มีการเปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยให้ถูกต้องตรงกับบัญชีคุมยอดเป็นประจำสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ
15. มีการจัดทำบัญชีเงินฝากธนาคาร กรณียอดคงเหลือตามใบแจ้งยอดเงินฝากธนาคาร หรือสมุดคู่บัญชีเงินฝากแตกต่างจากบัญชีแยกประเภททั่วไป
16. มีการจัดทำบทดลองประจำเดือน
17. มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบงบทดลองแต่ละเดือน เพื่อหาความผิดปกติของรายได้และค่าใช้จ่ายของสหกรณ์
18. มีการประชุมคณะกรรมการดำเนินการเป็นประจำเดือน เพื่อรับทราบผลการดำเนินงานพิจารณาเรื่องต่าง ๆ และติดตามการแก้ไขปัญหา
19. มีการจัดเก็บสินค้าและสินทรัพย์อย่างเหมาะสม
20. มีการตรวจนับสินค้าและสินทรัพย์อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
21. มีการสอบทานกับสมาชิกโดยตรง หรือส่งหนังสือขอยืนยันยอดลูกหนี้ ทุนเรือนหุ้นและเงินรับฝาก รวมถึงเจ้าหนี้อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
22. มีการจัดทำการเงินตามรูปแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด และได้เปิดเผยข้อมูลในงบการเงินอย่างเพียงพอ
23. มีการประชุมใหญ่สหกรณ์เพื่อเสนองบการเงินที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีและได้แสดงความเห็นต่องบการเงินภายใน 150 วัน
24. มีการตรวจสอบด้านการเงินการบัญชีและการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ของสหกรณ์เป็นการภายในโดยผู้ตรวจสอบกิจการ และนำเสนอผลการตรวจสอบ พร้อมข้อสังเกตและข้อเสนอแนะต่อที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการและที่ประชุมใหญ่สหกรณ์

ข้อจำกัดของการควบคุมภายใน

ระบบการควบคุมภายในที่จัดให้มีขึ้นในสหกรณ์นั้น แม้ว่าจะดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ด้วยความระมัดระวังเพียงใดก็ตาม ไม่อาจเป็นหลักประกันว่าการดำเนินงานของสหกรณ์จะประสบความสำเร็จและไม่ประสบกับความเสียหาย หรือความเสียหายใด ๆ โดยสิ้นเชิง การควบคุมภายในให้ได้เพียงความเชื่อมั่นอย่างสมเหตุสมผลในระดับหนึ่งว่าการปฏิบัติงานจะบรรลุวัตถุประสงค์ของการควบคุมภายในเท่านั้น เนื่องจากมีข้อจำกัดของการควบคุมภายในอยู่หลายประการ นอกจากนี้ ระบบการควบคุมภายในจะมีประสิทธิผลได้นั้น ขึ้นอยู่กับ พฤติกรรมของบุคคล เป็นสำคัญ

สาเหตุที่อาจทำให้ระบบการควบคุมภายในไม่มีประสิทธิผล มีดังนี้

1. การละเว้น หรือไม่ปฏิบัติตามระบบการควบคุมภายในที่กำหนด (Breakdown) เช่น เจ้าหน้าที่สหกรณ์ไม่เข้าใจระบบการควบคุมภายในที่จัดให้มีขึ้น ซึ่งอาจมีสาเหตุจากไม่มีคู่มือการปฏิบัติงาน หรือคู่มือการปฏิบัติงานไม่ชัดเจน และอาจมีสาเหตุจากความประมาทเลินเล่อ ไม่เอาใจใส่ ขาดความระมัดระวัง ตัดสินใจผิดพลาด เป็นต้น
2. มีเหตุการณ์ที่ไม่คาดที่จะเกิดขึ้น (Abnormal Course) ระบบการควบคุมภายในที่กำหนดไว้อาจไม่เหมาะสม หรือไม่ครอบคลุม เนื่องจากมีบางรายการที่เกิดขึ้นและแตกต่างจากรายการตามปกติ เช่น ระหว่างปีสหกรณ์นำระบบบัญชีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการประมวลผลข้อมูลทางการเงิน หากแต่วิธีการควบคุมภายในที่กำหนดไว้ไม่ครอบคลุมถึงการตรวจสอบความถูกต้องของการนำเข้าข้อมูลในระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ เป็นต้น
3. การร่วมมือกันกระทำการทุจริต (Collusion) เป็นการสมรู้ร่วมคิดกันระหว่างเจ้าหน้าที่สหกรณ์ด้วยกันเอง หรือเจ้าหน้าที่สหกรณ์กับบุคคลภายนอกโดยหลีกเลี่ยง หรือละเว้น ไม่ปฏิบัติตามระบบการควบคุมภายในที่กำหนดเพื่อหาประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งการร่วมมือกันเช่นนี้นอกจากจะเป็นสาเหตุให้การควบคุมภายในไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์แล้ว ยังเป็นการยากที่จะค้นพบการกระทำที่มิชอบนั้นอีกด้วย
4. การก้าวล่วงหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ (Management Override) ด้วยการใช้อำนาจสั่งการเป็นอย่างอื่น หรือให้เจ้าหน้าที่สหกรณ์ละเว้น ไม่ปฏิบัติตามระบบการควบคุมภายในที่กำหนดเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว เช่น สั่งการให้จัดทำรายงานผลการดำเนินงานและฐานะการเงินของสหกรณ์ด้วยข้อมูลที่บิดไปจากข้อเท็จจริงเพื่อปกปิดความผิดพลาดในการบริหารงาน เป็นต้น
5. ค่าใช้จ่ายที่จัดให้มีการควบคุมภายในสูงกว่าค่าเสียหายที่อาจเกิดขึ้น หรือไม่คุ้มค่ากับประโยชน์ที่จะได้รับ (Cost – Effective) คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์อาจตัดสินใจละเว้นการควบคุมภายในดังกล่าว เช่น ตามหลักการควบคุมภายในที่ดีควรแบ่งแยกหน้าที่รับผิดชอบการจัดทำบัญชี การจัดซื้อ และการตรวจรับสินค้าออกจากกัน แต่พิจารณาเห็นว่าการจัดจ้างเจ้าหน้าที่เพิ่มขึ้นไม่คุ้มค่ากับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น เนื่องจากสหกรณ์มีรายการซื้อสินค้าจำนวนไม่มาก จึงกำหนดให้การตรวจรับสินค้ากระทำโดยเจ้าหน้าที่อื่นซึ่งไม่ได้ทำหน้าที่จัดทำบัญชีและจัดซื้อ เป็นต้น

บทสรุป

ระบบการควบคุมภายในมีความจำเป็นและเกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการดำเนินงานของสหกรณ์เป็นอย่างมาก โดยมีวัตถุประสงค์ของการควบคุมภายในที่สำคัญ 3 ประการ คือ (1) ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน (2) ความเชื่อถือได้ของรายงานทางการเงิน (3) การปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบ คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จึงใช้การควบคุมภายในเป็นเครื่องมือควบคุมการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ช่วยป้องกันรักษาทรัพย์สินของสหกรณ์ และช่วยให้การปฏิบัติงานในขั้นตอนต่าง ๆ เป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม รวมทั้งป้องปราม หรือลดความเสี่ยงลงให้เหลือน้อยที่สุด ซึ่งระบบการควบคุมภายในที่ดีไม่ควรมีมากเกินไป หรือน้อยเกินไป และต้องแทรกอยู่ในกระบวนการปฏิบัติงานตามปกติ ประกอบกับต้องใช้อย่างถูกต้อง กล่าวคือ หากเข้มงวด หรือเคร่งครัดเกินสมควรอาจทำให้การปฏิบัติงานติดขัด ลำบาก ไม่คล่องตัวในทางตรงกันข้ามหากปล่อยปละ ละเว้นไม่ปฏิบัติตามระบบการควบคุมภายในที่กำหนดก็อาจทำให้เกิดความเสียหาย หรือการทุจริตขึ้น ที่สำคัญต้องสร้างจิตสำนึกกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่สหกรณ์ตระหนักถึงความสำคัญของการควบคุมภายในและปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เจ้าหน้าที่สหกรณ์

อย่างไรก็ดี การควบคุมภายในของแต่ละสหกรณ์อาจแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ว่าให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์ของการควบคุมภายในด้านใดมากกว่ากัน บางสหกรณ์อาจเน้นการป้องกันมิให้ทรัพย์สินมีการสิ้นเปลือง สูญเปล่า เสียหาย หรือสูญหาย และปลอดภัยจากการทุจริต หรือเน้นความเชื่อถือได้และความถูกต้องของรายงานทางการเงิน หรือเน้นการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์และระเบียบของสหกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องของนโยบาย ทิศนคติ และลักษณะการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ หรือทุกเรื่องผสมผสานกัน ซึ่งในบางครั้งการจัดให้มีระบบการควบคุมภายในขึ้นทำให้เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นและอาจไม่คุ้มค่ากับประโยชน์ที่จะได้รับ คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จึงควรพิจารณาจัดให้มีระบบการควบคุมภายในขึ้นในจุดที่สำคัญก่อน ซึ่งหากไม่มีการควบคุมแล้วจะทำให้เกิดความเสียหาย สูญเสีย รั่วไหล หรือทุจริตได้ง่าย

อนึ่ง คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ควรกำหนดระบบการควบคุมภายในให้เชื่อมโยงสอดคล้องกับแผนงาน หรือเป้าหมายและแนวทางการบริหารงาน รวมถึงจัดให้มีการติดตามผลการควบคุมภายในเป็นระยะ ๆ อย่างสม่ำเสมอ และปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ภาคผนวก

**ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
ว่าด้วย มาตรฐานขั้นต่ำในการควบคุมภายในและการรักษาความปลอดภัย
สำหรับสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่ใช้โปรแกรมระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ประมวลผลข้อมูล พ.ศ. 2553**

สืบเนื่องจากปัจจุบันสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรได้มีการนำระบบบัญชีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการประมวลผลข้อมูลทางการบัญชีและการจัดทำงบการเงิน ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเสี่ยงและความเสียหายต่อข้อมูลที่สำคัญของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรได้ หากมิได้มีการเตรียมมาตรการในการป้องกันความเสี่ยงระบบสารสนเทศไว้ล่วงหน้าอย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรจึงควรมีการบริหารจัดการและการควบคุมงานด้านคอมพิวเตอร์อย่างมีระบบและประสิทธิภาพ รวมทั้งให้เหมาะสมตามสภาพแวดล้อมที่ได้เปลี่ยนแปลงไปในการประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์

ดังนั้น เพื่อให้สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรมีการปฏิบัติในการจัดทำบัญชีตามแบบและรายการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด และเพื่อประโยชน์ของสหกรณ์ในการเก็บรักษาบัญชีและเอกสารประกอบการลงบัญชีอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 16 (2) (8) และมาตรา 65 แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2552 ประกอบกับคำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์ ที่ 598/2552 ลงวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 เรื่อง มอบอำนาจหน้าที่ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการแทนนายทะเบียนสหกรณ์ อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้รับมอบหมายการปฏิบัติการแทนนายทะเบียนสหกรณ์ จึงกำหนดระเบียบว่าด้วยมาตรฐานขั้นต่ำในการควบคุมภายในและการรักษาความปลอดภัยสำหรับสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่ใช้โปรแกรมระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ประมวลผลข้อมูล พ.ศ. 2553 ไว้ดังนี้

ข้อ 1. ระเบียบนี้ เรียกว่า “ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยมาตรฐานขั้นต่ำในการควบคุมภายในและการรักษาความปลอดภัยสำหรับสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่ใช้โปรแกรมระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ประมวลผลข้อมูล พ.ศ. 2553”

ข้อ 2. ระเบียบนี้ให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศ เป็นต้นไป

ข้อ 3. ให้ยกเลิกบรรดาระเบียบ คำสั่ง และคำแนะนำต่างๆ ในส่วนที่ได้กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4. ให้อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์รักษาการตามระเบียบนี้ รวมทั้งวินิจฉัย ให้คำแนะนำหรือกำหนดวิธีปฏิบัติได้ตามความจำเป็น

ข้อ 5. วิธีปฏิบัติสำหรับสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่ใช้โปรแกรมระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ประมวลผลข้อมูลต้องจัดให้มีมาตรฐานขั้นต่ำในการควบคุมภายในและการรักษาความปลอดภัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนี้

1. จัดให้มีนโยบายหรือระเบียบปฏิบัติในการควบคุมการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของสภรณและกลุ่มเกษตรกรที่เป็นลายลักษณ์อักษร
2. จัดให้มีระบบการรักษาความปลอดภัยทางกายภาพที่เพียงพอแก่การป้องกันมิให้บุคคลที่ไม่มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้าถึงอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่สำคัญ และจัดให้มีระบบป้องกันความเสียหายจากภาวะแวดล้อมหรือภัยพิบัติต่างๆ ให้แก่อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่สำคัญด้วย
3. จัดให้มีระบบการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์และระบบเครือข่ายที่เพียงพอแก่การป้องกันมิให้บุคคลที่ไม่มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้เข้าถึง ล้วงรู้ ใช้ประโยชน์ หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อมูลหรือระบบดังกล่าวได้
4. จัดให้มีมาตรฐานการควบคุมการพัฒนาหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงที่เพียงพอ เพื่อให้ระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ มีการประมวลผลที่ถูกต้องครบถ้วนและเป็นไปตามความต้องการของผู้ใช้งาน รวมทั้งต้องมีการสื่อสารหรือฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างทั่วถึงเพื่อให้สามารถใช้งานได้อย่างถูกต้อง
5. จัดให้มีและควบคุมดูแลเอกสารสนับสนุนการปฏิบัติงานสำหรับระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ โดยมีรายละเอียดดังนี้
 - 5.1 เอกสารสนับสนุนการปฏิบัติงาน
 - 5.1.1 เอกสารด้านฐานข้อมูลของระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ เป็นเอกสารแสดงรายละเอียดการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญทางบัญชี ทั้งนี้ เพื่อให้สภรณและกลุ่มเกษตรกรสามารถเข้าใจถึงโครงสร้างการจัดเก็บข้อมูลของระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ที่ใช้งานอยู่และใช้อ้างอิงเพื่อแก้ไขปัญหาได้ โดยเอกสารด้านฐานข้อมูลของระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ที่จำเป็นจะต้องมีคือ โครงสร้างฐานข้อมูล (Data Structure) หรือพจนานุกรมข้อมูล (Data Dictionary) หรือตารางแสดงรายละเอียดของข้อมูลตามแบบที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด (เอกสารแนบท้าย)
 - 5.1.2 คู่มือการใช้ระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ เพื่อเป็นเอกสารประกอบการทำงานของผู้ใช้งานในการบันทึกข้อมูล ประมวลผลข้อมูลและออกรายงานได้อย่างถูกต้อง
 - 5.2 การควบคุมดูแลเอกสารสนับสนุนการปฏิบัติงาน โดยจัดให้มีสถานที่เก็บและปรับปรุงเอกสารให้ถูกต้องและทันสมัยอยู่เสมอ
6. จะต้องสามารถเข้าถึงฐานข้อมูลของระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ได้ และสามารถนำข้อมูลออกจากฐานข้อมูลในรูปแบบที่อ่านเข้าใจได้
7. จัดให้มีการสำรองข้อมูลของระบบบัญชีคอมพิวเตอร์เพื่อให้สามารถรองรับการประกอบธุรกิจได้อย่างต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพและทันเหตุการณ์ ตลอดจนจัดให้มีการดูแลรักษาข้อมูลชุดสำรองให้มีความปลอดภัย รวมทั้งจัดให้มีการป้องกันมิให้มีการนำข้อมูลชุดสำรองมาใช้โดยไม่ถูกต้อง
8. ในกรณีที่มีการใช้บริการงานเทคโนโลยีสารสนเทศจากผู้ให้บริการซึ่งเป็นบุคคลภายนอกต้องจัดให้มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกและพิจารณาความเหมาะสมของผู้ให้บริการ รวมทั้งต้องควบคุมและตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ให้บริการอย่างเข้มงวด เพื่อให้มั่นใจว่า ผู้ให้บริการสามารถปฏิบัติตามระเบียบนี้ได้

9. จัดให้มีการตรวจสอบคอมพิวเตอร์โดยหน่วยงานภายในของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรเอง หรือโดยผู้ตรวจสอบที่เป็นบุคคลภายนอก เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบความเสี่ยงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทุกประเภทที่อาจเกิดขึ้นได้

ประกาศ ณ วันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2553

(ลงชื่อ) สิงห์ทอง ชินวรรังสี
 (นายสิงห์ทอง ชินวรรังสี)
 อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์
 พนักงานเจ้าหน้าที่ ปฏิบัติการแทน
 นายทะเบียนสหกรณ์

เอกสารแนบท้าย

ตารางแสดงรายละเอียดของข้อมูลตามแบบที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด

1. รายละเอียดของข้อมูลสมาชิก

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	รหัสสมาชิก			
2.	คำนำหน้า			
3.	ชื่อสมาชิก			
4.	นามสกุล			
5.	เพศ			
6.	ประเภทสมาชิก			
7.	ที่อยู่			
8.	อำเภอ			
9.	จังหวัด			
10.	รหัสไปรษณีย์			
11.	เบอร์โทรศัพท์			
12.	เบอร์โทรสาร			
13.	เลขที่บัตรประชาชนหรือ เลขที่จดทะเบียนนิติบุคคล			
14.	วันที่อนุมัติให้เป็นสมาชิก			
15.	อนุมัติรายการโดย			
16.	ผู้บันทึกรายการ			
17.	วันที่บันทึกรายการ			
18.	สถานะของสมาชิก			
19.	จำนวนส่งค่าหุ้นต่อเดือน			
20.	มูลค่าหุ้นคงเหลือล่าสุด			

2. รายละเอียดของทะเบียนหุ้น

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	รหัสสมาชิก			
2.	ชื่อ สกุลสมาชิก			
3.	ประเภทหุ้น			
4.	ประเภทรายการเคลื่อนไหว			
5.	จำนวนเงินที่ทำรายการ			
6.	วันที่ทำรายการ			
7.	เลขที่อ้างอิงเอกสาร การทำรายการ			
8.	มูลค่าหุ้นคงเหลือ			
9.	วันที่ปรับปรุงข้อมูลล่าสุด			
10.	สถานะของรายการ			
11.	ผู้บันทึกรายการ			

3. รายละเอียดของข้อมูลบัญชีเงินฝาก

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	เลขที่บัญชี			
2.	ประเภทบัญชีเงินฝาก			
3.	ชื่อบัญชีเงินฝาก			
4.	ที่อยู่ในการจัดส่งเอกสาร			
5.	วันที่เปิดบัญชี			
6.	จำนวนเงินที่เปิดบัญชี			
7.	วันที่ยกยอดล่าสุด			
8.	ยอดเงินต้นยกมา			
9.	ยอดดอกเบี้ยค้างจ่ายยกมา			
10.	ยอดเงินฝากคงเหลือล่าสุด			
11.	วันที่ปรับปรุงรายการล่าสุด			
12.	ยอดดอกเบี้ยค้างจ่าย			
13.	ยอดดอกเบี้ยจ่าย			
14.	จำนวนเงินที่ติดการค้ำประกัน			
15.	ยอดดอกเบี้ยจ่ายสะสม			
16.	สถานะบัญชี			
17.	วันที่บันทึกรายการ			
18.	ผู้บันทึกรายการ			

4. รายละเอียดของข้อมูลรายการเคลื่อนไหวบัญชีเงินฝาก

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	ลำดับที่รายการฝากถอน			
2.	เลขที่บัญชี			
3.	ประเภทบัญชีเงินฝาก			
4.	รหัสการทำรายการ			
5.	วันที่ทำรายการ			
6.	ประเภทรับเงิน			
7.	เลขที่เช็ค			
8.	วันที่ลงในเช็ค			
9.	ชื่อธนาคารผู้จ่ายเงิน			
10.	สาขาของธนาคาร			
11.	จำนวนเงินที่ทำรายการ			
12.	เวลาที่ทำรายการ			
13.	ยอดเงินต้น			
14.	ยอดดอกเบี้ย			
15.	ยอดค่าธรรมเนียม			
16.	รหัสพนักงานทำรายการ			
17.	รหัสพนักงานอนุมัติรายการ			

5. รายละเอียดของข้อมูลสัญญาเงินกู้

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	เลขที่สัญญาเงินกู้			
2.	ประเภทบัญชีเงินกู้			
3.	รหัสสมาชิก			
4.	ชื่อผู้กู้			
5.	ที่อยู่ในการจัดส่งเอกสาร			
6.	ระยะเวลากู้เงิน			
7.	วันที่อนุมัติเงินกู้			
8.	วงเงินที่อนุมัติ			
9.	วัตถุประสงค์ในการกู้			
10.	ประเภทการค้ำประกัน			
11.	มูลค่าหลักประกัน			
12.	เงินต้นคงเหลือล่าสุด			
13.	ดอกเบี้ยคงเหลือล่าสุด			
14.	ค่าธรรมเนียมคงเหลือล่าสุด			
15.	วันที่ทำรายการ			

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
16.	ผู้บันทึกรายการ			

6. รายละเอียดข้อมูลรายการเคลื่อนไหวเงินกู้

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	เลขที่สัญญาเงินกู้			
2.	ประเภทบัญชีเงินกู้			
3.	วันที่ทำรายการ			
4.	รหัสการทำรายการ			
5.	เลขที่อ้างอิงรายการ			
6.	จำนวนเงินที่ทำรายการ			
7.	วันที่สิ้นสุดค่านวดอกเบี้ย			
8.	สถานะการปรับปรุง			
9.	วันที่ทำรายการ			
10.	ผู้บันทึกรายการ			

7. รายละเอียดข้อมูลควดอกเบี้ย

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	ประเภทรายการควดอกเบี้ย (เงินกู้หรือเงินฝาก)			
2.	ชื่อควดอกเบี้ย			
3.	รหัสบัญชี			
4.	อัตราควดอกเบี้ย			
5.	อัตราควดอกเบี้ยสูงสุด			
6.	จำนวนเดือนที่ทบต้น			
7.	ยอดคงเหลือขั้นต่ำ			
8.	สถานะบัญชี			
9.	วันที่มีผลบังคับใช้			
10.	วันที่ปรับปรุงรายการล่าสุด			
11.	สถานะการใช้งาน			
12.	ผู้บันทึกรายการ			
13.	วันที่บันทึกรายการ			

8. รายละเอียดข้อมูลการขายสินค้า

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	เลขที่ใบส่งขาย			
2.	ประเภทสินค้า			
3.	ชื่อสินค้า			
4.	กลุ่มสินค้า (รหัสธุรกิจ/ โครงการ)			
5.	รหัสสินค้า			
6.	ประเภทการขาย			
7.	อ้างอิงเลขที่ใบเสร็จรับเงิน หรือใบกำกับสินค้า			
8.	วันที่ทำรายการ			
9.	รหัสลูกค้าหรือรหัสสมาชิก			
10.	ราคาขายมาตรฐาน			
11.	ส่วนลดเงินสด			
12.	ปริมาณสินค้า			
13.	สถานะการขาย			
14.	ภาษีมูลค่าเพิ่ม			

9. รายละเอียดข้อมูลลูกค้า

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	คำนำหน้า			
2.	รหัสลูกค้า			
3.	ชื่อลูกค้า			
4.	นามสกุล			
5.	เพศ			
6.	ที่อยู่			
7.	อำเภอ			
8.	จังหวัด			
9.	รหัสไปรษณีย์			
10.	เบอร์โทรศัพท์			
11.	เบอร์โทรสาร			
12.	เลขที่บัตรประชาชนหรือ เลขที่จดทะเบียนนิติบุคคล			
13.	ประเภทลูกค้า			
14.	ผู้บันทึกการขาย			
15.	วันที่บันทึกการขาย			

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
16.	สถานะของลูกค้าหนี้			
17.	วงเงินขายเชื่อ			
18.	วันที่อนุมัติวงเงิน			
19.	วันที่ปรับปรุงล่าสุด			
20.	ระยะเวลาการชำระเงิน (Payment Term)			
21.	ยอดลูกค้าหนี้คงเหลือล่าสุด			

10. รายละเอียดข้อมูลการรับชำระเงิน

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	เลขที่รายการรับชำระเงิน (ใบเสร็จ)			
2.	อ้างอิงเลขที่ใบกำกับสินค้า			
3.	วันที่เกิดรายการ			
4.	รหัสลูกค้าหรือรหัสสมาชิก			
5.	จำนวนเงินที่ทำรายการ			
6.	จำนวนเงินค่าปรับ			
7.	หนี้คงเหลือ			
8.	จำนวนเงินส่วนลดจ่าย			
9.	ประเภทลูกค้า			
10.	สถานะลูกค้าหนี้			
11.	เหตุผลการยกเลิก			
12.	สถานะของการรับชำระเงิน			
13.	วันที่ยกเลิก			
14.	วันที่ทำรายการ			
15.	ผู้บันทึกรายการ			

11. รายละเอียดข้อมูลการซื้อสินค้า

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	ชื่อสินค้า			
2.	เลขที่ใบสั่งซื้อ			
3.	วันที่ทำรายการ			
4.	ประเภทซื้อ			
5.	รหัสเจ้าหน้าที่			
6.	รหัสสินค้า			
7.	ราคาซื้อต่อหน่วย			

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
8.	ปริมาณสินค้า			
9.	มูลค่าซื้อรวม			
10.	อัตราภาษีมูลค่าเพิ่ม			
11.	ภาษีมูลค่าเพิ่ม			
12.	ส่วนลด			
13.	มูลค่าซื้อสุทธิ			
14.	อ้างอิงเลขที่ใบรับสินค้า			
15.	ค่าใช้จ่ายในการซื้อ			
16.	สถานะยกเลิกรายการซื้อสินค้า			
17.	เหตุผลการยกเลิก			
18.	วันที่ยกเลิก			
19.	ผู้บันทึกรายการ			

12. รายละเอียดข้อมูลเจ้าหนี้

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	คำนำหน้า			
2.	รหัสเจ้าหนี้			
3.	ชื่อเจ้าหนี้			
4.	นามสกุล			
5.	ที่อยู่			
6.	อำเภอ			
7.	จังหวัด			
8.	รหัสไปรษณีย์			
9.	เบอร์โทรศัพท์			
10.	เบอร์โทรสาร			
11.	เลขที่บัตรประชาชนหรือเลขที่จดทะเบียนนิติบุคคล			
12.	เลขประจำตัวผู้เสียภาษี			
13.	เลขทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม			
14.	อัตราภาษีมูลค่าเพิ่ม			
15.	ประเภทเจ้าหนี้			
16.	ผู้บันทึกรายการ			
17.	วันที่บันทึกรายการ			
18.	สถานะของเจ้าหนี้			
19.	วันที่ปรับปรุงล่าสุด			

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
20.	ระยะเวลาการชำระเงิน (Payment Term)			
21.	ยอดเจ้าหนี้คงเหลือล่าสุด			

13. รายละเอียดการจ่ายชำระหนี้

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	เลขที่รายการจ่ายชำระหนี้			
2.	อ้างอิงเลขที่ใบกำกับสินค้า			
3.	วันที่ทำรายการ			
4.	รหัสผู้ขายหรือรหัสสมาชิก			
5.	จำนวนเงินที่ทำรายการ			
6.	สถานะของการจ่ายชำระหนี้			
7.	หนี้คงเหลือ			
8.	ส่วนลดรับ			
9.	สถานะเจ้าหนี้			
10.	ยกเลิกรายการจ่ายชำระหนี้ เจ้าหนี้การค้า			
11.	สาเหตุการยกเลิกชำระหนี้			
12.	วันที่ยกเลิก			
13.	ผู้บันทึกรายการ			

14. รายละเอียดข้อมูลสินค้า

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	รหัสสินค้า			
2.	ชื่อสินค้า			
3.	ประเภทสินค้า			
4.	กลุ่มสินค้า (รหัสธุรกิจ/ โครงการ)			
5.	คลังสินค้า			
6.	หน่วยวัด			
7.	วิธีการคำนวณต้นทุนสินค้า			
8.	เป็นสินค้าที่อยู่ในระบบ ภาษีมูลค่าเพิ่มหรือไม่			
9.	วันที่บันทึกรายการ			
10.	ผู้บันทึกรายการ			
11.	สถานะของสินค้า			

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
12.	ราคาซื้อต่อหน่วย			
13.	วันที่ซื้อล่าสุด			
14.	ราคาต้นทุนถัวเฉลี่ยล่าสุด			
15.	ราคาขายต่อหน่วย			
16.	วันที่ขายล่าสุด			
17.	ราคาขายมาตรฐาน			
18.	ปริมาณสินค้าคงเหลือในมือ			

15. รายละเอียดรายการเคลื่อนไหวสินค้า

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	เลขที่ใบสินค้า			
2.	รหัสการเคลื่อนไหวสินค้า			
3.	วันที่เกิดรายการ			
4.	รหัสสินค้า			
5.	ชื่อสินค้า			
6.	คลังสินค้า			
7.	หน่วยวัด			
8.	ปริมาณเคลื่อนไหว			
9.	ราคาต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วย			
10.	อ้างอิงเลขที่เอกสาร (ใบขายหรือใบรับของ)			
11.	วันที่ทำรายการ			
12.	ผู้บันทึกรายการ			

16. รายละเอียดข้อมูลผังบัญชี

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	รหัสผังบัญชี			
2.	รหัสบัญชี			
3.	ชื่อบัญชี			
4.	ประเภทบัญชี			
5.	ปรากฏในงบการเงิน			
6.	รหัสบัญชีคุม			
7.	รหัสโครงการ			
8.	รหัสศูนย์ต้นทุน			
9.	ดุลบัญชี			

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
10.	วันที่ตั้งยอดยกมา			
11.	ยอดยกมาด้านเดบิต			
12.	ยอดยกมาด้านเครดิต			
13.	สถานะการใช้งาน			
14.	สถานะการลบบัญชี			
15.	วันที่บันทึกรายการ			
16.	ผู้บันทึกรายการ			

17. รายละเอียดของรายการผ่านบัญชี

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	ปีบัญชี			
2.	เลขที่ใบผ่านบัญชี			
3.	วันที่ผ่านรายการบัญชี			
4.	วันที่ในเอกสาร			
5.	ประเภทรายการผ่านบัญชี			
6.	รหัสบัญชี			
7.	เดบิต/เครดิต			
8.	จำนวนเงินที่ทำรายการ			
9.	คำอธิบายรายการ			
10.	สถานะรายการ			
11.	วันที่บันทึกรายการ			
12.	ผู้บันทึกรายการ			

18. รายละเอียดข้อมูลอัตราเงินปันผล

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	งวดปีจ่ายเงินปันผล			
2.	รหัสรายการของอัตราเงินปันผล			
3.	อัตราเงินปันผล			
4.	มูลค่าหุ้นคงเหลือขั้นต่ำ			
5.	วันที่เริ่มคำนวณเงินปันผล			
6.	วันที่สิ้นสุดคำนวณเงินปันผล			
7.	สถานะการใช้งาน			
8.	วันที่บันทึกรายการ			

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
9.	ผู้บันทึกรายการ			

19. รายละเอียดข้อมูลการจ่ายเงินปันผล

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	รหัสสมาชิก			
2.	ชื่อสมาชิก			
3.	รหัสกลุ่ม			
4.	รหัสตัวแทน			
5.	มูลค่าหุ้นคงเหลือ			
6.	อัตราเงินปันผล			
7.	ระยะเวลาคิดเงินปันผล			
8.	จำนวนเงินปันผล			
9.	วันบันทึกรายการ			
10.	ผู้บันทึกรายการ			
11.	ยอดการจ่ายเงินปันผล			
12.	วันที่จ่ายเงินปันผล			

20. รายละเอียดข้อมูลอัตราเงินเฉลี่ยคืน

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	ประเภทเงินกู้			
2.	รหัสรายการเฉลี่ยคืน			
3.	วันที่เริ่มต้นคำนวณเงินเฉลี่ยคืน			
4.	วันที่สิ้นสุดคำนวณเงินเฉลี่ยคืน			
5.	อัตราเงินเฉลี่ยคืน			
6.	สถานะการใช้งาน			
7.	วันที่ทำรายการ			
8.	ผู้บันทึกรายการ			

21. รายละเอียดข้อมูลการจ่ายเงินเฉลี่ยคืน

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1.	เลขที่สัญญาเงินกู้			
2.	ประเภทบัญชีเงินกู้			

ลำดับที่	รายการข้อมูล	Field ที่เก็บข้อมูล	Table ที่เก็บข้อมูล	หมายเหตุ
3.	ลำดับที่รายการเฉลี่ยคืน			
4.	จำนวนเงินเฉลี่ยคืน			
5.	วันที่จ่ายเงินเฉลี่ยคืน			
6.	ยอดเงินเฉลี่ยคืนที่จ่ายจริง			
7.	ยอดเงินเฉลี่ยคืนที่ปรับปรุง			
8.	วันที่ปรับปรุงรายการล่าสุด			
9.	วันที่ประมวลผลยอดเงินเฉลี่ยคืน			

การใช้ข้อมูลทางบัญชีในการบริหารงาน

การดำเนินงานของสหกรณ์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับนั้น คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ในฐานะผู้บริหารงานสหกรณ์มีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุม ดูแลการดำเนินงานของสหกรณ์ให้เป็นไปตามนโยบาย แผนงาน หรือเป้าหมายที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยให้ความสำคัญกับการจัดทำบัญชีและงบการเงิน ซึ่งทำให้ทราบถึงฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของสหกรณ์ รวมทั้งใช้ข้อมูลทางบัญชีในการวางแผน การควบคุมและการตัดสินใจในการบริหารงานสหกรณ์ภายใต้สถานการณ์ หรือสภาพแวดล้อมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้น คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลทางบัญชีในงบทดลองและงบการเงินของสหกรณ์ รวมถึงการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงินเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารงานสหกรณ์

การทำความเข้าใจงบทดลอง

งบทดลอง คือ รายงานทางการเงินที่จัดทำขึ้นเพื่อแสดงยอดคงเหลือของบัญชีต่าง ๆ ทุกบัญชีในสมุดบัญชีแยกประเภททั่วไป ณ วันใดวันหนึ่ง โดยอาจทำขึ้นตามช่วงระยะเวลาที่กำหนด เช่น งบทดลองประจำเดือน งบทดลองประจำปี เป็นต้น เพื่อพิสูจน์ความถูกต้องของการบันทึกบัญชีตามหลักการบัญชีคู่ ซึ่งจำนวนเงินรวมของบัญชีที่มียอดคงเหลือด้านเดบิตจะต้องเท่ากับจำนวนเงินรวมของบัญชีที่มียอดคงเหลือด้านเครดิต ซึ่งเรียกว่า งบทดลองลงตัว

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของรายการบัญชีต่าง รวมถึงการเพิ่ม การลดและยอดคงเหลือของรายการบัญชีในแต่ละประเภท เพื่อให้สามารถแปลความหมายจากข้อมูลทางบัญชีในงบทดลองและนำไปใช้ประโยชน์ได้

ประเภทของรายการบัญชี แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. สินทรัพย์
2. หนี้สิน
- 3.ทุน
4. รายได้
5. ค่าใช้จ่าย

สินทรัพย์ หมายถึง สิ่งที่มีค่าเป็นตัวแทนทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน ซึ่งสหกรณ์เป็นเจ้าของ ได้แก่ เงินสด เงินฝากธนาคาร/สหกรณ์อื่น เงินลงทุน ลูกหนี้ สินค้าคงเหลือ วัสดุคงเหลือ รายได้ค้างรับ ค่าใช้จ่ายล่วงหน้า ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ สิทธิการใช้ประโยชน์ เป็นต้น

หนี้สิน หมายถึง ภาระผูกพันที่สหกรณ์มีต่อบุคคลภายนอก คือ เจ้าหนี้ันเกิดจากการกู้ยืม การค้า หรือการอื่น ซึ่งต้องชำระคืนในภายหน้า ได้แก่ เจ้าหนี้เงินกู้ เงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร เจ้าหนี้การค้า เจ้าหนี้เงินรับฝาก ค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยค้างจ่าย รายได้รับล่วงหน้า ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย เป็นต้น

ทุน หมายถึง ส่วนที่สมาชิก หรือสหกรณ์เป็นเจ้าของหลังจากนำสินทรัพย์ทั้งสิ้นหักด้วยหนี้สินทั้งสิ้นแล้ว ได้แก่ ทุนเรือนหุ้น ทุนสำรอง ทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบและอื่น ๆ กำไร (ขาดทุน) สุทธิ เป็นต้น

รายได้ หมายถึง ผลตอบแทนที่ได้รับจากการดำเนินธุรกิจ การลงทุนและรายได้อื่น ๆ ได้แก่ ดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้ ขายสินค้า/ผลิตผล รายได้ค่าบริการ ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร/สหกรณ์ ค่าธรรมเนียมแรกเข้า ผลตอบแทนจากการลงทุน รายได้เบ็ดเตล็ด เป็นต้น

ค่าใช้จ่าย หมายถึง ต้นทุนของสินค้า หรือบริการที่ใช้จ่ายไปเพื่อก่อให้เกิดรายได้ ได้แก่ ดอกเบี้ยจ่าย ต้นทุนการผลิต ต้นทุนขาย/บริการ ค่าใช้จ่ายติดตามหนี้ ค่าใช้จ่ายในการขาย ค่าเสื่อมราคา เงินเดือน ค่าเบี้ยเลี้ยงพาหนะ ค่าเบี้ยประชุม ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด เป็นต้น

ทั้งนี้ รายการบัญชีทั้ง 5 ประเภทจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันเสมอ กล่าวคือ **สินทรัพย์** ที่ใช้ในการดำเนินงานของสหกรณ์ ประกอบด้วย **ทุนของสหกรณ์** ส่วนหนึ่ง และ **หนี้สิน** อีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ทุน}$$

ทุนของสหกรณ์จะเพิ่มขึ้น หรือลดลง ขึ้นอยู่กับผลการดำเนินงานของสหกรณ์ว่ามีกำไรสุทธิ หรือขาดทุนสุทธิ ซึ่งมีที่มาจาก **รายได้** หักด้วย **ค่าใช้จ่าย** จึงสรุปความสัมพันธ์ของรายการบัญชีทั้ง 5 ประเภท ได้ดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ทุน} + (\text{รายได้} - \text{ค่าใช้จ่าย})$$

การเพิ่ม การลดและยอดคงเหลือของรายการบัญชีในแต่ละประเภท เป็นดังนี้

ประเภทรายการบัญชี	เพิ่ม	ลด	ยอดคงเหลือ
สินทรัพย์	เดบิต	เครดิต	เดบิต
หนี้สิน	เครดิต	เดบิต	เครดิต
ทุน	เครดิต	เดบิต	เครดิต
รายได้	เครดิต	เดบิต	เครดิต
ค่าใช้จ่าย	เดบิต	เครดิต	เดบิต

ตัวอย่างการอ่านงบทดลอง

สหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง จำกัด ปีทางบัญชีสิ้นสุดวันที่ 31 มีนาคมของทุกปี งบทดลองประจำเดือนเมษายน 25xx ของสหกรณ์แสดงรายการบัญชีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างวันที่ 1 เมษายน 25xx ถึงวันที่ 30 เมษายน 25xx สามารถแปลความหมายจากข้อมูลทางบัญชีในงบทดลองได้ ดังนี้

สหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง จำกัด

งบทดลอง

วันที่ 30 เมษายน 25xx

ลำดับ ที่	ชื่อบัญชี	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
	หมวดสินทรัพย์							
1	เงินสด		168,500		12,848,100	12,848,600	168,000	
2	เงินฝากธนาคาร		1,758,000		9,486,100	9,220,000	2,024,100	
3	ลูกหนี้การค้า				284,500	150,000	134,500	
4	ลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น		2,150,000		1,800,000	903,500	3,046,500	
5	ลูกหนี้เงินกู้ระยะปานกลาง		12,000,000		550,000	3,800,000	8,750,000	
6	ค่าเผ่อนหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้			67,500				67,500
7	ดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างรับ		487,000			230,000	257,000	4,300
8	ค่าเผ่อนหนี้สงสัยจะสูญดอกเบี้ยค้างรับ			4,300				
9	สินค้าคงเหลือ		619,000				619,000	
10	เครื่องเขียนแบบพิมพ์		16,500		5,900		22,400	
	ฯลฯ							

บัญชีเงินสด

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	มีเงินสดคงเหลือยกมา	168,500.00 บาท
	รับเงินสดในระหว่างเดือน	12,848,100.00 บาท
	จ่ายเงินสดในระหว่างเดือน	12,848,600.00 บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	มีเงินสดคงเหลือยกไป	168,000.00 บาท

บัญชีเงินฝากธนาคาร

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	มีเงินฝากธนาคารคงเหลือยกมา	1,758,000.00 บาท
	นำเงินฝากธนาคารในระหว่างเดือน	9,486,100.00 บาท
	ถอนเงินฝากธนาคารในระหว่างเดือน	9,220,000.00 บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	มีเงินฝากธนาคารคงเหลือยกไป	2,024,100.00 บาท

บัญชีลูกหนี้การค้า

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	ไม่มีลูกหนี้การค้าคงเหลือยกมา	
	ขายสินค้าเป็นเงินเชื่อในระหว่างเดือน	284,500.00 บาท
	รับชำระหนี้จากลูกหนี้การค้าในระหว่างเดือน	150,000.00 บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	มีลูกหนี้การค้าคงเหลือยกไป	134,500.00 บาท

บัญชีลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	มีลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นคงเหลือยกมา	2,150,000.00 บาท
	ให้เงินกู้แก่สมาชิกในระหว่างเดือน	1,800,000.00 บาท
	รับชำระหนี้จากสมาชิกในระหว่างเดือน	903,500.00 บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	มีลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นคงเหลือยกไป	3,046,500.00 บาท

บัญชีลูกหนี้เงินกู้ระยะปานกลางสามารถอ่านได้ในทำนองเดียวกับลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น

บัญชีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	มีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ยกมา	67,500.00 บาท
	ไม่มีการเพิ่มขึ้น หรือลดลงในระหว่างเดือน	- บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	มีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้ยกไป	67,500.00 บาท

บัญชีอื่น ๆ ในประเภทสินทรัพย์สามารถอ่านได้ในทำนองเดียวกับตัวอย่างข้างต้น

ลำดับ ที่	ชื่อบัญชี	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
	หมวดหนี้สิน							
20	เงินกู้ยืมระยะสั้น			1,800,000				1,800,000
21	เจ้าหนี้การค้า			38,000	106,000	123,000		55,000
22	เจ้าหนี้เงินกู้ยืม ธกส.			10,000,000	3,055,000	564,000		7,509,000
23	เจ้าหนี้เงินรับฝาก			150,000	511,600	801,900		440,300
24	ค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์ฯ ค้างจ่าย			10,000				10,000
25	ดอกเบี้ยเงินรับฝากค้างจ่าย			45,000				45,000
26	เงินปันผลตามหุ้นค้างจ่าย			79,000				79,000
27	สำรองบำเหน็จเจ้าหน้าที่			85,800				85,800
	ฯลฯ							

บัญชีเงินกู้ยืมระยะสั้น

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	มีเจ้าหนี้เงินกู้ยืมระยะสั้นคงเหลือยกมา	1,800,000.00 บาท
	ไม่มีการเพิ่มขึ้น หรือลดลงในระหว่างเดือน	- บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	มีเจ้าหนี้เงินกู้ยืมระยะสั้นคงเหลือยกไป	1,800,000.00 บาท

บัญชีเจ้าหนี้การค้า

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	มีเจ้าหนี้การค้าคงเหลือยกมา	38,000.00 บาท
	ซื้อสินค้าเงินเชื่อระหว่างเดือน	123,000.00 บาท
	ชำระเงินให้เจ้าหนี้การค้าระหว่างเดือน	106,000.00 บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	มีเจ้าหนี้การค้าคงเหลือยกไป	55,000.00 บาท

บัญชีเจ้าหนี้เงินกู้ยืม ธกส.

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	มีเจ้าหนี้เงินกู้ยืม ธกส. คงเหลือยกมา	10,000,000.00 บาท
	กู้เงินเพิ่มในระหว่างเดือน	564,000.00 บาท
	จ่ายชำระเจ้าหนี้เงินกู้ยืมในระหว่างเดือน	3,055,000.00 บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	มีเจ้าหนี้เงินกู้ยืม ธกส. คงเหลือยกไป	7,509,000.00 บาท

บัญชีเจ้าหนี้เงินรับฝาก

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	มีเจ้าหนี้เงินรับฝากคงเหลือยกมา	150,000.00 บาท
	รับเงินฝากเพิ่มในระหว่างเดือน	801,900.00 บาท
	จ่ายคืนเงินรับฝากในระหว่างเดือน	511,600.00 บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	มีเจ้าหนี้เงินรับฝากคงเหลือยกไป	440,300.00 บาท

บัญชีค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์ฯ ค้างจ่าย

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	มีค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์ฯ ค้างจ่ายยกมา	10,000.00 บาท
	ไม่มีการเพิ่มขึ้น หรือลดลงในระหว่างเดือน	- บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	มีค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์ฯ ค้างจ่ายยกไป	10,000.00 บาท

บัญชีอื่น ๆ ในประเภทหนี้สินสามารถอ่านได้ในทำนองเดียวกับตัวอย่างข้างต้น

ลำดับ ที่	ชื่อบัญชี	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
	หมวดทุน							
30	ทุนเรือนหุ้น			3,983,000	89,500	100,000		3,993,500
31	ทุนสำรอง			2,700,000				2,700,000
32	ทุนสาธารณประโยชน์			95,000	47,500			47,500
33	ทุนศึกษาอบรมทางสหกรณ์			137,000	93,000			44,000
34	ทุนเพื่อขยายงาน			100,000				100,000
35	ทุนเพื่อให้การสงเคราะห์			30,000	6,700			23,300
36	ทุนเพื่อส่งเสริมสวัสดิการ			330,000	85,000			245,000
	ฯลฯ							

บัญชีทุนเรือนหุ้น

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	มีทุนเรือนหุ้นคงเหลือยกมา	3,983,000.00 บาท
	สมาชิกสหกรณ์ถือหุ้นเพิ่มระหว่างเดือน	100,000.00 บาท
	สมาชิกสหกรณ์ถอนหุ้นคืนระหว่างเดือน	89,500.00 บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	มีทุนเรือนหุ้นคงเหลือยกไป	3,993,500.00 บาท

บัญชีทุนสำรอง

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	มีทุนสำรองคงเหลือยกมา	2,700,000.00	บาท
	ไม่มีการเพิ่มขึ้น หรือลดลงในระหว่างเดือน	-	บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	มีทุนสำรองคงเหลือยกไป	2,700,000.00	บาท

ข้อสังเกต ทุนสำรองของสหกรณ์จะนำไปใช้จ่ายอะไรไม่ได้ นอกจากชดเชยการขาดทุนเท่านั้น

บัญชีทุนสาธารณประโยชน์

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	มีทุนสาธารณประโยชน์คงเหลือยกมา	95,000.00	บาท
	จ่ายทุนสาธารณประโยชน์ในระหว่างเดือน	47,500.00	บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	มีทุนสาธารณประโยชน์คงเหลือยกไป	47,500.00	บาท

ข้อสังเกต กรณีมีการจ่ายทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบและอื่น ๆ คณะกรรมการดำเนินการควรพิจารณาว่ามีการกำหนดระเบียบเกี่ยวกับทุนดังกล่าวและการปฏิบัติเป็นไปตามระเบียบที่กำหนดหรือไม่

บัญชีอื่น ๆ ในประเภททุนสามารถอ่านได้ในทำนองเดียวกับตัวอย่างข้างต้น

ลำดับ ที่	ชื่อบัญชี	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
	หมวดรายได้							
40	ดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้				23,730	836,030		812,300
41	ขายสินค้า				8,750	572,000		563,250
42	ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร					7,300		7,300
43	รายได้ค่าเช่า					6,000		6,000
44	ค่าธรรมเนียมแรกเข้า					15,000		15,000
45	ผลตอบแทนการลงทุนถือหุ้น					2,650		2,650
46	รายได้เบ็ดเตล็ด					2,350		2,350
	ฯลฯ							

บัญชีดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	ไม่มีดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้ยกมา	-	บาท
	รับชำระดอกเบี้ยเพิ่มในระหว่างเดือน	836,030.00	บาท
	จ่ายคืนดอกเบี้ย หรือปรับปรุงบัญชีในระหว่างเดือน	23,730.00	บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	มีการรับชำระดอกเบี้ยเงินให้กู้ทั้งสิ้น	812,300.00	บาท

บัญชีขายสินค้า

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	ไม่มีขายสินค้ายกมา	-	บาท
	ขายสินค้าเงินสดและเงินเชื่อในระหว่างเดือน	572,000.00	บาท
	รับคืนสินค้า หรือปรับปรุงบัญชีในระหว่างเดือน	8,750.00	บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	มียอดขายสินค้าทั้งสิ้น	563,250.00	บาท

บัญชีดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	ไม่มีดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารยกมา	-	บาท
	ได้รับดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารในระหว่างเดือน	7,300.00	บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	มีดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารทั้งสิ้น	7,300.00	บาท

บัญชีอื่น ๆ ในประเภทรายได้สามารถอ่านได้ในทำนองเดียวกับตัวอย่างข้างต้น

ลำดับ ที่	ชื่อบัญชี	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
	หมวดค่าใช้จ่าย							
50	ดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้				403,500	2,500	401,000	
51	ซื้อสินค้า				485,000		485,000	
52	ค่าใช้จ่ายในการซื้อ				7,800		7,800	
53	เงินเดือนและค่าจ้าง				281,900		281,900	
54	ค่าเบี้ยเลี้ยงพาหนะ				35,600		35,600	
55	ค่าเบี้ยประชุม				12,000		12,000	
56	ค่ารับรอง				7,020		7,020	
	ฯลฯ							

บัญชีดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	ไม่มีดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้ยกมา	-	บาท
	จ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ในระหว่างเดือน	403,500.00	บาท
	รับคืนดอกเบี้ยเงินกู้ หรือปรับปรุงบัญชีในระหว่างเดือน	2,500.00	บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	จ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ทั้งสิ้น	401,000.00	บาท

บัญชีซื้อสินค้า

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	ไม่มีซื้อสินค้ายกมา	-	บาท
	ซื้อสินค้าเป็นเงินสดและเงินเชื่อในระหว่างเดือน	485,000.00	บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	มียอดซื้อสินค้าทั้งสิ้น	485,000.00	บาท

บัญชีค่าใช้จ่ายในการซื้อ

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	ไม่มีค่าใช้จ่ายในการซื้อยกมา	-	บาท
	จ่ายค่าใช้จ่ายในการซื้อในระหว่างเดือน	7,800.00	บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	จ่ายค่าใช้จ่ายในการซื้อทั้งสิ้น	7,800.00	บาท

บัญชีเงินเดือนและค่าจ้าง

ณ วันที่ 1 เมษายน 25xx	ไม่มีเงินเดือนและค่าจ้างยกมา	-	บาท
	จ่ายเงินเดือนและค่าจ้างในระหว่างเดือน	281,900.00	บาท
ณ วันที่ 30 เมษายน 25xx	จ่ายเงินเดือนและค่าจ้างทั้งสิ้น	281,900.00	บาท

บัญชีอื่น ๆ ในประเภทค่าใช้จ่ายสามารถอ่านได้ในทำนองเดียวกับตัวอย่างข้างต้น

การใช้ประโยชน์จากงบทดลอง

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์สามารถใช้ประโยชน์จากงบทดลองได้ ดังนี้

1. ควบคุมดูแลสินทรัพย์ หนี้สินและทุนของสหกรณ์ โดยพิจารณาจากข้อมูลรายการบัญชีประเภทสินทรัพย์ หนี้สินและทุนในงบทดลอง ดังนี้

● **ประเภทบัญชีสินทรัพย์** เช่น

- บัญชีเงินสด พิจารณาวามีการเก็บรักษาเงินสดในมือตามวงเงินที่กำหนดหรือไม่ และอาจพิจารณาถึงความเพียงพอและเหมาะสมของวงเงินเก็บรักษาที่กำหนดไว้

- บัญชีเงินฝากธนาคาร พิจารณาสหกรณ์ฝากเงินประเภทออมทรัพย์มากเกินไป ทำให้ได้รับดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำกว่าการฝากเงินประเภทอื่น หรืออาจพิจารณานำเงินส่วนเกินไปลงทุนในหลักทรัพย์ หรือเพิ่มปริมาณธุรกิจเพื่อก่อให้เกิดรายได้และผลตอบแทนที่มากกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร

- บัญชีสินค้าคงเหลือ พิจารณาวามีจำนวนสินค้าคงเหลือที่เพียงพอ เหมาะสมหรือไม่ หรือมีมากเกินไปจนทำให้เงินทุนจมอยู่ในสินค้า หรือมีค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาสินค้ามาก เป็นต้น

● **ประเภทบัญชีหนี้สิน** เช่น

- บัญชีเจ้าหนี้เงินกู้ยืม พิจารณาวามีจำนวนเงินเพียงพอที่จะส่งชำระคืนเงินกู้ยืมหรือไม่ โดยไม่ทำให้สหกรณ์ขาดสภาพคล่อง การส่งชำระคืนก่อนกำหนดเป็นการลดค่าใช้จ่ายจากดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้

- บัญชีเจ้าหนี้การค้า พิจารณาให้มีการจ่ายชำระหนี้ค่าสินค้าตามเงื่อนไขและระยะเวลาที่กำหนด เพื่อให้สหกรณ์ได้รับความเชื่อถือทางการค้า เป็นต้น

● **ประเภทบัญชีทุน** เช่น

- บัญชีทุนเรือนหุ้น พิจารณาความเคลื่อนไหวของทุนเรือนหุ้นว่าสหกรณ์จำเป็นต้องระดมทุนจากสมาชิกเพื่อใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนเพิ่มขึ้นหรือไม่

- บัญชีทุนสะสมเพื่อศึกษาอบรมทางสหกรณ์ พิจารณาว่าควรใช้จ่ายเงินจากทุนดังกล่าว เพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สหกรณ์ เป็นต้น

2. ติดตามผลการปฏิบัติงานตามแผนงานที่กำหนด โดยพิจารณาจากข้อมูลรายการบัญชีที่แสดงถึงผลการปฏิบัติงานของฝ่ายจัดการในงบทดลองเปรียบเทียบกับแผนงานที่กำหนดไว้ กรณีการปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องค้นหาสาเหตุและกำหนดมาตรการ หรือแนวทางแก้ไขอย่างเหมาะสมและทันกาล เช่น

- บัญชีลูกหนี้เงินให้กู้ พิจารณาการจ่ายเงินให้กู้ยืมและรับชำระหนี้จากสมาชิกว่าเป็นไปตามแผนงานที่กำหนดหรือไม่ เพียงใด

- บัญชีขายสินค้า พิจารณาปริมาณและรายได้จากการขายสินค้าเป็นเงินสดและเงินเชื่อว่าเป็นไปตามแผนงานที่กำหนดหรือไม่ เพียงใด

- บัญชีซื้อผลิตผล พิจารณาปริมาณการรวบรวมผลิตผลการเกษตรจากสมาชิกว่าเป็นไปตามแผนงานที่กำหนดหรือไม่ เพียงใด เป็นต้น

3. ควบคุมการใช้จ่ายเงินตามงบประมาณประจำปี โดยพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในงบทดลองเปรียบเทียบกับงบประมาณรายจ่ายประจำปีที่ได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่สหกรณ์ กรณีมีการใช้จ่ายเงินเกินกว่างบประมาณที่กำหนด คณะกรรมการดำเนินการต้องควบคุมการใช้จ่ายเงินให้เป็นไปโดยประหยัด หรืออาจงดจ่ายเงินก็ได้

การทำความเข้าใจงบการเงิน

งบการเงิน คือ รายงานทางการเงินที่แสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์สำหรับรอบระยะเวลาใดเวลาหนึ่งและแสดงฐานะการเงินของสหกรณ์ ณ วันใดวันหนึ่ง ประกอบด้วย

- **งบดุล** เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงฐานะการเงินของสหกรณ์ ณ วันใดวันหนึ่งว่าสหกรณ์มีสินทรัพย์ หนี้สินและทุนของสหกรณ์ประเภทใดบ้าง เป็นจำนวนเงินเท่าใด

- **งบกำไรขาดทุน** เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์ในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี ว่าสหกรณ์มีผลกำไรสุทธิ หรือขาดทุนสุทธิเป็นจำนวนเงินเท่าใด

- **งบต้นทุนขาย/บริการ** เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงต้นทุนขายสินค้าและต้นทุนบริการในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี ว่าสหกรณ์ขายสินค้าและให้บริการต่าง ๆ โดยมีต้นทุนขายสินค้าและต้นทุนบริการทั้งสิ้นเป็นจำนวนเงินเท่าใด

- **งบต้นทุนการผลิต** เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงต้นทุนการแปรรูปผลิตผลการเกษตรและผลิตสินค้าในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี ว่าสหกรณ์มีรายจ่ายที่ใช้ไปในการแปรรูปผลิตผลการเกษตรและผลิตสินค้าอะไรบ้าง เป็นจำนวนเงินเท่าใด

- **หมายเหตุประกอบงบการเงิน** เป็นส่วนหนึ่งของงบการเงินจัดทำขึ้นเพื่อขยายความรายการในงบการเงิน อธิบายหลักเกณฑ์หรือนโยบายการบัญชี รวมทั้งเปิดเผยข้อมูลอื่นที่ไม่ได้แสดงไว้ในงบการเงิน

การใช้ประโยชน์จากงบการเงิน

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จำเป็นต้องทำความเข้าใจงบการเงิน เพื่อให้สามารถอ่านวิเคราะห์และแปลความหมายข้อมูลในงบการเงินได้อย่างถูกต้อง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงาน ดังนี้

1. ควบคุมการดำเนินงานของสหกรณ์ให้เป็นไปตามนโยบายและแผนงานที่กำหนด
2. ใช้ในการวางแผน ควบคุมทางการเงินและตัดสินใจทางธุรกิจของสหกรณ์ รวมถึงแก้ไขปรับปรุงการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. ประเมินประสิทธิภาพและวัดผลการปฏิบัติงานของฝ่ายจัดการ รวมถึงวางระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์
4. ทราบถึงความสามารถในการให้บริการและเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อสมาชิกในการทำธุรกิจกับสหกรณ์ตามหลักการและวิธีการสหกรณ์
5. เพื่อขอเครดิตจากสถาบันการเงิน

รูปแบบของงบการเงิน

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 65 ให้สหกรณ์จัดทำให้มีการทำบัญชีตามแบบและรายการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดให้ถูกต้องตามความเป็นจริง ประกอบกับระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ข้อ 8 ให้สหกรณ์จัดทำบัญชีตามแบบที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด สำหรับรูปแบบและการแสดงรายการในงบการเงินของสหกรณ์ภาคการเกษตรที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนดเป็นไปตามลำดับ ดังนี้

สหกรณ์.....จำกัด
งบดุล
ณ วันที่.....และ.....

		ปี 25.....	ปี 25.....
	หมายเหตุ	บาท	บาท
สินทรัพย์			
สินทรัพย์หมุนเวียน			
เงินสดและเงินฝากธนาคาร	2		
เงินฝากสหกรณ์อื่น			
เงินส่งชำระหนี้ระหว่างทาง			
เงินลงทุนระยะสั้น	3		
เงินให้กู้ยืมระยะสั้น - สุทธิ	4		
ลูกหนี้ระยะสั้น - สุทธิ	5		
ดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างรับ - สุทธิ	6		
สินค้าคงเหลือ	7		
สินทรัพย์หมุนเวียนอื่น	8		
รวมสินทรัพย์หมุนเวียน			
สินทรัพย์ไม่หมุนเวียน			
เงินลงทุนระยะยาว	3		
เงินให้กู้ยืมระยะยาว	4		
ลูกหนี้ระยะยาว - สุทธิ	5		
มูลค่าพันธบัตร - สุทธิ	9		
ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ – สุทธิ	10		
สินทรัพย์ไม่มีตัวตน	11		
สินทรัพย์ไม่หมุนเวียนอื่น	12		
รวมสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน			
รวมสินทรัพย์			

		ปี 25.....	ปี 25.....
	หมายเหตุ	บาท	บาท
หนี้สินและทุนของสหกรณ์			
หนี้สินหมุนเวียน			
เงินเบิกเกินบัญชีธนาคารและเงินกู้ยืมระยะสั้น	13		
เจ้าหนี้การค้า			
ส่วนของหนี้สินไม่หมุนเวียนที่ถึงกำหนดชำระภายในหนึ่งปี	16,17		
เงินรับฝาก	14		
ค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยค้างจ่าย			
หนี้สินหมุนเวียนอื่น	15		
รวมหนี้สินหมุนเวียน			
หนี้สินไม่หมุนเวียน			
เงินกู้ยืมระยะยาว	16		
เจ้าหนี้ค่าเช่าซื้อสินทรัพย์	17		
หนี้สินไม่หมุนเวียนอื่น	18		
รวมหนี้สินไม่หมุนเวียน			
รวมหนี้สิน			
ทุนของสหกรณ์			
ทุนเรือนหุ้น (มูลค่าหุ้นละ.....บาท)			
หุ้นที่ชำระเต็มมูลค่าแล้ว			
หุ้นที่ชำระไม่ครบมูลค่า			
ทุนสำรอง			
ทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบและอื่นๆ	19		
กำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น	20		
ส่วนเกินทุนจากการตีราคาสินทรัพย์			
(ขาดทุนสะสม)			
กำไร (ขาดทุน) สุทธิประจำปี			
รวมทุนของสหกรณ์			
รวมหนี้สินและทุนของสหกรณ์			
หมายเหตุประกอบงบการเงินเป็นส่วนหนึ่งของงบการเงินนี้			

(ลงชื่อ)

(.....)

ประธานกรรมการ

(ลงชื่อ)

(.....)

เลขานุการ

วันที่.....

สหกรณ์.....จำกัด
งบกำไรขาดทุน
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่.....และ.....

	<u>ปี 25....</u>		<u>ปี 25....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
ขาย/บริการ		100		100
<u>หัก</u> ต้นทุนขาย/บริการ (งบต้นทุนขาย/บริการ)	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น				
<u>หัก</u> กำไรจากการขายผ่อนชำระปีปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับเงิน				
<u>บวก</u> กำไรจากการขายผ่อนชำระปีก่อนที่ได้รับเงินในปีปัจจุบัน				
<u>บวก</u> รายได้เฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
				
<u>หัก</u> ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ (รายละเอียด 1-5)				
<u>บวก</u> รายได้อื่น (รายละเอียด 6)	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม				
<u>หัก</u> ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน (รายละเอียด 7)	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) สุทธิ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

รายละเอียดประกอบงบการเงิน 1

รายละเอียดกำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจสินเชื่อ

	<u>ปี 25...</u>		<u>ปี 25...</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
ดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้				
- รับจริง				
- ค้างรับ				
รวม		100		100
<u>หัก</u> ต้นทุนบริการ				
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น				
<u>บวก</u> รายได้เฉพาะธุรกิจ				
- รายได้ค่าปรับลูกหนี้เงินกู้				
- หนี้สูญรับคืนลูกหนี้เงินกู้				
-				
รวมรายได้เฉพาะธุรกิจ				
<u>หัก</u> ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
- หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้				
- หนี้สงสัยจะสูญดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างรับ				
- ค่าใช้จ่ายในการติดตามหนี้				
- ค่าใช้จ่ายในการสอบสวนหนี้				
- เงินเดือน				
-				
รวมค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ				

รายละเอียดประกอบงบการเงิน 2

รายละเอียดกำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย

		ปี 25.....		ปี 25.....	
		บาท	%	บาท	%
ขายสินค้าประเภทการเกษตร					
	ขายปุย				
	ขายเครื่องจักรกลการเกษตรและอุปกรณ์				
	ขายเคมีภัณฑ์				
	ขายอาหารสัตว์				
					
ขายสินค้าประเภทน้ำมัน					
	ขายน้ำมันเชื้อเพลิง				
	ขายน้ำมันหล่อลื่น				
					
ขายสินค้าอื่นๆ					
	ขายสินค้าทั่วไป				
	ขายสินค้าผ่อนชำระ				
	ขายสินค้ารับฝากขาย				
	ขายสินค้าผ่านบัญชี				
					
	รวม		100		100
<u>หัก</u>	ต้นทุนขาย				
	สินค้าประเภทการเกษตร				
	สินค้าประเภทน้ำมัน				
	สินค้าอื่นๆ :-				
	สินค้าทั่วไป				
	สินค้าผ่อนชำระ				
	สินค้ารับฝากขาย				
	สินค้าผ่านบัญชี				
					
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น					
<u>หัก</u>	กำไรจากการขายผ่อนชำระปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับเงิน				
<u>บวก</u>	กำไรจากการขายผ่อนชำระปีก่อนที่ได้รับเงินในปัจจุบัน				
					

		<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
		<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
<u>บวก</u>	รายได้เฉพาะธุรกิจ				
	- รายได้ค่าปรับลูกหนี้การค้า				
	- สินค้าขาดบัญชีได้รับชดใช้				
	- ดอกผลจากการขายผ่อนชำระ				
	-				
	รวมรายได้เฉพาะธุรกิจ				
<u>หัก</u>	ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
	- ค่าใช้จ่ายในการขาย				
	- ดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้เพื่อจัดหาวัสดุการเกษตร				
	- ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาสินค้า				
	- หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้การค้า				
	- ค่าเสื่อมราคาโรงเก็บสินค้า				
	- ค่าเสียหายจากสินค้าขาดบัญชี				
	- ค่าเสียหายจากสินค้าเสื่อมสภาพตัดบัญชี				
	- ค่าเสียหายจากน้ำมันเชื้อเพลิงสูญระเหย				
	- ขาดทุนจากการตีราคาสินค้าลดลง				
	- เงินเดือน				
	-				
	รวมค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ					

รายละเอียดประกอบงบการเงิน 3

รายละเอียดกำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจรวบรวมผลิตผล

	ปี 25.....		ปี 25.....	
	บาท	%	บาท	%
ขายข้าวเปลือก				
ขายข้าวโพด				
ขายยางพารา				
ขายน้ำมันดิบ				
ขายถั่วเหลือง				
.....				
รวม		100		100
หัก ต้นทุนขาย				
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น				
บวก รายได้เฉพาะธุรกิจ				
- ผลผลิตขาดบัญชีได้รับชดใช้				
- หนี้สูญรับคืนลูกหนี้ค่าผลิตผล				
-				
รวมรายได้เฉพาะธุรกิจ				
หัก ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
- ค่าใช้จ่ายในการขาย				
- ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาผลิตผล				
- ดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้เพื่อสร้างโกดังเก็บผลิตผล				
- ดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้เพื่อรวบรวมผลิตผล				
- หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ค่าผลิตผล				
- ค่าเสื่อมราคาฉางและอุปกรณ์รวบรวมผลิตผล				
- ค่าเสียหายจากผลิตผลขาดบัญชี				
- ค่าเสียหายจากผลิตผลยุบตัวตามสภาพ				
- ค่าเสียหายจากผลิตผลเสื่อมสภาพตัดบัญชี				
- ขาดทุนจากการตีราคาผลิตผลลดลง				
- เงินเดือน				
-				
รวมค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ				

รายละเอียดประกอบงบการเงิน 4

รายละเอียดกำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจแปรรูปผลผลิตการเกษตรและการผลิตสินค้า

	ปี 25.....		ปี 25.....	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
แปรรูปผลผลิตการเกษตร				
ประเภทข้าวเปลือก				
ขายข้าวสาร				
ขายปลายข้าว				
ขายรำ				
ขายแกลบ				
.....				
รวม		100		100
<u>หัก</u> ต้นทุนขาย				
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น				
<u>บวก</u> รายได้เฉพาะธุรกิจ				
- ข้าวเปลือกขาดบัญชีได้รับชดใช้				
- ข้าวสารขาดบัญชีได้รับชดใช้				
- ขายกระสอบเก่า				
- กำไรจากการตีราคาข้าวเปลือกเพิ่มขึ้น				
-				
รวมรายได้เฉพาะธุรกิจ				
<u>หัก</u> ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
- ค่าใช้จ่ายในการขาย				
- ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาข้าวเปลือก				
- หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ผลิตผลข้าวเปลือก				
- ค่าเสียหายจากข้าวเปลือกขาดบัญชี				
- ค่าเสียหายจากข้าวสารขาดบัญชี				
- ค่าเสียหายจากข้าวเปลือกยุบตัวตามสภาพ				
- ค่าเสียหายจากข้าวเปลือกเสื่อมสภาพตัดบัญชี				
- ค่าเสียหายจากข้าวสารเสื่อมสภาพตัดบัญชี				
- ขาดทุนจากการตีราคาข้าวเปลือกลดลง				
-				
รวมค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ				

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
ประเภทผลผลิตอื่นๆ				
ขายลำไยอบแห้ง				
.....				
รวม		100		100
หัก ต้นทุนขาย				
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น				
บวก รายได้เฉพาะธุรกิจ				
- ลำไยอบแห้งขาดบัญชีได้รับชดใช้				
- กำไรจากการตีราคาผลผลิต / (ระบุชื่อ) เพิ่มขึ้น				
-				
รวมรายได้เฉพาะธุรกิจ				
หัก ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
- ค่าใช้จ่ายในการขาย				
- ค่าเสื่อมราคาโรงเก็บสินค้า				
- หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ผลิตผล.....(ระบุชื่อ)				
- ค่าเสียหายจากลำไยขาดบัญชี				
- ค่าเสียหายจากผลิตผล (ระบุชื่อ) เสื่อมสภาพตัดบัญชี				
- ขาดทุนจากการตีราคาลำไยอบแห้งลดลง				
-				
รวมค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ				

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
ประเภทน้ำมันดิบ				
ขายนมสดพลาสเจอร์ไรส์				
ขายนมสดกล่อง UHT				
.....				
รวม		100		100
<u>หัก</u> ต้นทุนขาย				
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น				
<u>บวก</u> รายได้เฉพาะธุรกิจ				
- หนี้สูญรับคืนลูกหนี้ผลิตภัณฑ์นม				
- กำไรจากการตีราคาสินค้าเพิ่มขึ้น				
-				
รวมรายได้เฉพาะธุรกิจ				
<u>หัก</u> ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
- หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ผลิตภัณฑ์นม				
- ค่าเสียหายจากผลิตภัณฑ์นมขาดบัญชี				
- ค่าเสียหายจากน้ำมันดิบขาดบัญชี				
- ค่าเสียหายผลิตภัณฑ์นมเสื่อมสภาพตัดบัญชี				
- ขาดทุนจากการตีราคาผลิตภัณฑ์นมลดลง				
-				
รวมค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ				

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
ประเภทหลักทรัพย์เพื่อขาย				
ขายโคขุน				
ขายสุกรขุน				
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		100		100
<u>หัก</u> ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
<u>บวก</u> รายได้เฉพาะธุรกิจ				
- โค/สุกรขุนขาดบัญชีได้รับชดใช้				
- หนี้สูญรับคืนลูกหนี้ค่าโค/สุกรขุน				
-	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมรายได้เฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
<u>หัก</u> ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
- ขาดทุนจากการตีราคา (ระบุชื่อ) ลดลง				
- หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ค่าโค/สุกรขุน				
-	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

	ปี 25.....		ปี 25.....	
	บาท	%	บาท	%
ประเภทสัตว์เลี้ยงเพื่อขายผลิตผล				
เลี้ยงไก่ไข่				
ขายไข่ไก่				
กำไรจากการขายไก่ปลดแล้ว				
ขายมูลไก่				
ขายขนไก่				
.....				
รวม		100		100
<u>หัก</u> ต้นทุนขาย				
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น				
<u>บวก</u> รายได้เฉพาะธุรกิจ				
- ไข่ไก่ขาดบัญชีได้รับชดใช้				
- หนี้สูญรับคืนลูกหนี้..... (ระบุชื่อ)				
- กำไรจากการตีราคาไข่ไก่เพิ่มขึ้น				
-				
รวมรายได้เฉพาะธุรกิจ				
<u>หัก</u> ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
- หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้... (ระบุชื่อ)				
- ค่าเสียหายจากไข่ไก่ขาดบัญชี				
- ขาดทุนจากการตีราคาไข่ไก่ลดลง				
-				
รวมค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ				

รายละเอียดประกอบงบการเงิน 5

รายละเอียดกำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตร

	ปี 25.....		ปี 25.....	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
รายได้ค่าบริการสูบน้ำ				
รายได้ค่าบริการปรับพื้นที่				
รายได้ค่าบริการผสมเทียมสัตว์				
รายได้ค่าบริการออกอาชญาบัตร				
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		100		100
<u>หัก</u> ต้นทุนบริการ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
<u>บวก</u> รายได้เฉพาะธุรกิจ				
-				
-	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมรายได้เฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
<u>หัก</u> ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
- ค่าใช้จ่ายสำหรับแปลงสาธิต				
- ค่าบำรุงรักษาเครื่องจักร				
- ค่าซ่อมแซมเครื่องจักรและอุปกรณ์				
- หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ค่าบริการ				
- ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักรและอุปกรณ์				
- เงินเดือน				
-	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

รายละเอียดประกอบงบการเงิน 6

รายละเอียดรายได้อื่น

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร				
ดอกเบี้ยเงินฝากสหกรณ์อื่น				
รายได้ค่าเช่า				
ค่าธรรมเนียมแรกเข้า				
ผลตอบแทนการลงทุน				
.....				
.....				
รายได้เบ็ดเตล็ด	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

รายละเอียดประกอบงบการเงิน 7

รายละเอียดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
เงินเดือนและค่าจ้าง				
ค่าล่วงเวลา				
ค่าเบี้ยประชุม				
ค่าเบี้ยเลี้ยงพาหนะ				
ค่ารับรอง				
บำเหน็จเจ้าหน้าที่				
ค่าเครื่องเขียนแบบพิมพ์				
ค่าใช้จ่ายในการประชุมใหญ่				
หนังสือสั่งจะสูญ				
ค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์				
ค่าซ่อมแซมบำรุงรักษาอาคารและอุปกรณ์				
ค่าเช่าสำนักงาน				
ค่าน้ำ – ค่าไฟฟ้า				
ดอกเบี้ยจ่ายเงินรับฝาก				
.....				
.....				
.....				
ค่าใช้จ่ายอื่น	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

สหกรณ์.....จำกัด
งบทันทุนขาย/บริการ
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่.....และ.....

	ปี 25..... บาท	ปี 25..... บาท
ธุรกิจสินเชื่อ		
ดอกเบี้ยจ่าย	_____	_____
ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย		
ประเภทการเกษตร		
สินค้าคงเหลือต้นปี	_____	_____
<u>บวก</u> ซื้อปุ๋ย	_____	_____
ซื้อเครื่องจักรกลการเกษตรและอุปกรณ์	_____	_____
ซื้อเคมีการเกษตร	_____	_____
ซื้ออาหารสัตว์	_____	_____
.....	_____	_____
ค่าใช้จ่ายในการซื้อ	_____	_____
รวม	_____	_____
<u>หัก</u> สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี	_____	_____
<u>หัก</u> สินค้าคงเหลือสิ้นปี	_____	_____
- สภาพปกติ	_____	_____
- สภาพเสื่อมชำรุด	_____	_____
ต้นทุนขาย	_____	_____
ประเภทน้ำมัน		
สินค้าคงเหลือต้นปี	_____	_____
<u>บวก</u> ซื้อน้ำมันเชื้อเพลิง	_____	_____
ซื้อน้ำมันหล่อลื่น	_____	_____
ค่าใช้จ่ายในการซื้อ	_____	_____
รวม	_____	_____
<u>หัก</u> สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี	_____	_____
<u>หัก</u> สินค้าคงเหลือสิ้นปี	_____	_____
- สภาพปกติ	_____	_____
- สภาพเสื่อมชำรุด	_____	_____
ต้นทุนขาย	_____	_____

		<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25.....</u>
		<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
สินค้าทั่วไป			
	สินค้าคงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u>	ซื้อสินค้าทั่วไป		
	ค่าใช้จ่ายในการซื้อ	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	รวม		
<u>หัก</u>	สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี		
<u>หัก</u>	สินค้าคงเหลือสิ้นปี		
	- สภาพปกติ		
	- สภาพเสื่อมชำรุด	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>
สินค้าผ่อนชำระ			
	สินค้าคงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u>	ซื้อสินค้าผ่อนชำระ		
	ค่าใช้จ่ายในการซื้อ	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	รวม		
<u>หัก</u>	สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี		
<u>หัก</u>	สินค้าคงเหลือสิ้นปี		
	- สภาพปกติ		
	- สภาพเสื่อมชำรุด	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>
สินค้ารับฝากขาย			
	สินค้าคงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u>	ซื้อสินค้ารับฝากขาย		
	ค่าใช้จ่ายในการซื้อ	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	รวม		
<u>หัก</u>	สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี		
<u>หัก</u>	สินค้าคงเหลือสิ้นปี		
	- สภาพปกติ		
	- สภาพเสื่อมชำรุด	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>

		<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25.....</u>
		<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
สินค้าผ่านบัญชี			
	สินค้าคงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u>	ซื้อสินค้าผ่านบัญชี		
	ค่าใช้จ่ายในการซื้อ	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	รวม		
<u>หัก</u>	สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี		
<u>หัก</u>	สินค้าคงเหลือสิ้นปี		
	- สภาพปกติ		
	- สภาพเสื่อมชำรุด	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ธุรกิจรวบรวมผลผลิต			
	สินค้าคงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u>	ซื้อข้าวเปลือก		
	ซื้อข้าวโพด		
	ซื้อยางพารา		
	ซื้อน้ำมันดิบ		
	ซื้อถั่วเหลือง		
			
	ค่าใช้จ่ายในซื้อ	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	รวม		
<u>หัก</u>	ผลผลิตเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี		
<u>หัก</u>	สินค้าคงเหลือสิ้นปี		
	- สภาพปกติ		
	- สภาพเสื่อมชำรุด	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>

	<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25.....</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
ธุรกิจแปรรูปผลิตผลการเกษตรและการผลิตสินค้า		
แปรรูปผลิตผลการเกษตร		
ประเภทข้าวสาร		
สินค้าคงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u> ต้นทุนการผลิต	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		
<u>หัก</u> สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี		
<u>หัก</u> สินค้าคงเหลือสิ้นปี		
- สภาพปกติ		
- สภาพชำรุด	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>
แปรรูปผลิตผลอื่น ๆ		
สินค้าคงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u> ต้นทุนการผลิต	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		
<u>หัก</u> สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี		
<u>หัก</u> สินค้าคงเหลือสิ้นปี		
- สภาพปกติ		
- สภาพชำรุด	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>
แปรรูปน้ำมันดิบ		
สินค้าคงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u> ต้นทุนการผลิต	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		
<u>หัก</u> สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี		
<u>หัก</u> สินค้าคงเหลือสิ้นปี		
- สภาพปกติ		
- สภาพชำรุด	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>

	<u>ปี 25.....</u> <u>บาท</u>	<u>ปี 25.....</u> <u>บาท</u>
สัตว์เลี้ยงเพื่อขาย		
สินค้าคงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u> ต้นทุนการผลิต	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		
<u>หัก</u> สินค้าคงเหลือสิ้นปี	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>
สัตว์เลี้ยงเพื่อขายผลิตผล		
เลี้ยงไก่ไข่		
ไข่ไก่คงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u> ต้นทุนการผลิต	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		
<u>หัก</u> ไข่ไก่เสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี		
<u>หัก</u> ไข่ไก่คงเหลือสิ้นปี		
- สภาพปกติ		
- สภาพชำรุด	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตร		
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ต้นทุนบริการ	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมต้นทุนขาย/บริการ	<u>.....</u>	<u>.....</u>

สหกรณ์.....จำกัด
งบต้นทุนการผลิต
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่.....และ.....

	ปี 25..... บาท	ปี 25..... บาท
ธุรกิจแปรรูปผลิตผลการเกษตรและการผลิตสินค้า		
แปรรูปผลิตผลการเกษตร		
ข้าวเปลือก		
ข้าวเปลือกคงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u> ซื้อข้าวเปลือก		
ค่าใช้จ่ายในการซื้อ		
.....		
รวม		
<u>หัก</u> ข้าวเปลือกคงเหลือสิ้นปี		
ข้าวเปลือกใช้ไปในการผลิต		
<u>บวก</u> ค่าจ้างเงินเดือน		
ค่าจ้างรายวัน		
<u>บวก</u> ค่าใช้จ่ายในการผลิต		
- ค่าไฟฟ้า		
- ค่าน้ำ		
- ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร		
-		
ต้นทุนการผลิต		

	<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25.....</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
แปรรูปผลิตผลอื่นๆ		
ลำไยคงเหลือต้นปี		
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>
<u>บวก</u> ซื้อลำไย		
.....		
ค่าใช้จ่ายในการซื้อ		
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		
<u>หัก</u> ลำไยคงเหลือสิ้นปี	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ลำไยใช้ไปในการผลิต		
<u>บวก</u> ค่าแรงงาน		
ค่าใช้จ่ายในการผลิต		
- เงินเดือน/ค่าจ้าง		
- ค่าไฟฟ้า		
- ค่าน้ำ		
- ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร		
- ค่าเสื่อมราคาโรงอบ		
-	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ต้นทุนการผลิต	<u>.....</u>	<u>.....</u>

	<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25.....</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
แปรรูปนํ้านมดิบ		
นํ้านมดิบยกมาต้นปี		
<u>บวก</u> ซื้อนํ้านมดิบ		
ค่าใช้จ่ายในการซื้อ	<u> </u>	<u> </u>
รวม		
<u>หัก</u> นํ้านมดิบคงเหลือสิ้นปี	<u> </u>	<u> </u>
นํ้านมดิบใช้ไปในการผลิต		
<u>บวก</u> ค่าแรงงาน		
<u>บวก</u> ค่าใช้จ่ายในการผลิต		
- ค่าไฟฟ้า		
- ค่านํ้า		
- ค่าหีบห่อ		
- ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร	<u> </u>	<u> </u>
ต้นทุนการผลิต	<u> </u>	<u> </u>
สัตว์เลี้ยงเพื่อขาย		
เลี้ยงสัตว์.....(ระบุชื่อ).....		
ซื้อลูกสัตว์เพื่อเลี้ยงขุนขาย		
อาหารสัตว์คงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u> ซื้ออาหารสัตว์		
ค่าใช้จ่ายในการซื้อ	<u> </u>	<u> </u>
รวม		
<u>หัก</u> อาหารสัตว์คงเหลือสิ้นปี		
- สภาพปกติ		
- สภาพเสื่อมชำรุด	<u> </u>	<u> </u>
อาหารสัตว์ใช้ไป		
<u>บวก</u> ค่าจ้างแรงงาน		
<u>บวก</u> ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยง		
- ค่านํ้า		
- ค่าไฟฟ้า		
- ค่าเสื่อมราคาโรงเรือน	<u> </u>	<u> </u>
ต้นทุนการผลิต	<u> </u>	<u> </u>

	<u>ปี 25.....</u> <u>บาท</u>	<u>ปี 25.....</u> <u>บาท</u>
สัตว์เลี้ยงเพื่อขายผลิตผล		
เลี้ยงไก่ไข่		
อาหารไก่ไข่คงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u> ซื้ออาหารไก่ไข่		
ค่าใช้จ่ายในการซื้อ	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		
<u>หัก</u> อาหารไก่ไข่คงเหลือสิ้นปี	<u>.....</u>	<u>.....</u>
อาหารไก่ไข่ใช้ไป		
<u>บวก</u> ค่าจ้างแรงงานเลี้ยงไก่ไข่/เก็บไข่		
<u>บวก</u> ค่าใช้จ่ายการผลิต		
- ค่าไฟฟ้า		
- ค่าน้ำ		
- ค่าเสื่อมราคาพันธุ์ไก่ไข่		
- ค่าเสื่อมราคาโรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่		
- ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์เลี้ยงไก่ไข่		
-	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ต้นทุนการผลิต	<u>.....</u>	<u>.....</u>

สหกรณ์.....จำกัด
หมายเหตุประกอบงบการเงิน
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่.....และ.....

1. สรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญ

- สหกรณ์บันทึกบัญชีโดยใช้เกณฑ์คงค้าง
- เงินลงทุนระยะสั้น / เงินลงทุนระยะยาวที่เป็นเงินลงทุนในหลักทรัพย์ที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด แสดงด้วยราคาทุน สำหรับเงินลงทุนระยะสั้น/เงินลงทุนระยะยาวที่เป็นเงินลงทุนในหลักทรัพย์ที่อยู่ใน ความต้องการของตลาดแสดงด้วยมูลค่ายุติธรรม ทั้งนี้ สหกรณ์รับรู้การเปลี่ยนแปลงมูลค่าของ เงินลงทุนเป็นกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น โดยแสดงเป็นรายการแยกต่างหากในส่วน ทุนของสหกรณ์ และจะรับรู้เป็นรายได้ หรือค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุนเมื่อสหกรณ์ได้จำหน่าย เงินลงทุนนั้น
- สหกรณ์ตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้ในจำนวนที่เพียงพอสำหรับการขาดทุนซึ่งอาจเกิดขึ้น โดยพิจารณา ลูกหนี้แต่ละรายที่ค้างอยู่ ณ วันสิ้นปี หรือ โดยวิธีคิดเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้ ณ วันสิ้นปี หรือโดย คิดเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้ ณ วันสิ้นปีตามอายุของหนี้ที่ค้างชำระของลูกหนี้แต่ละราย
- สหกรณ์ตีราคาสินค้าคงเหลือตามราคาทุน หรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับแล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่าโดยคำนวณ ราคาทุนตามวิธีเข้าก่อนออกก่อน หรือ วิธีราคาทุนถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก หรือ โดยสินค้าประเภท คำนวณราคาทุนตามวิธีเข้าก่อนออกก่อน และสินค้าประเภท..... คำนวณราคาทุนตามวิธีราคาทุนถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก
- สหกรณ์ตีราคาสินค้าที่ผลิตเองตามราคาทุนซึ่งรวมค่าใช้จ่ายในการผลิต
- สหกรณ์ตีราคาสินค้าสำเร็จรูปและสินค้านำเข้าระหว่างผลิตตามต้นทุนเฉลี่ย ซึ่งใกล้เคียงกับต้นทุนการผลิต ในปัจจุบัน หรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับแล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่า
- สหกรณ์ตีราคาวัสดุคงเหลือ/ของใช้สิ้นเปลืองตามราคาทุน
- ค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ คำนวณโดยวิธีเส้นตรงในอัตราที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด หรือ โดยวิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี (Sum - of - the Years - Digits Method) ซึ่งระยะเวลาที่ ตัดจำหน่ายเป็นไปตามที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด ทั้งนี้ ยกเว้นที่ดิน
- สิทธิการเช่าหรือสิทธิการใช้ประโยชน์ใน..... (ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์) ตัดจ่าย ตามอายุการใช้สิทธิที่ได้รับ/อายุการให้ประโยชน์
- สิทธิในการใช้ซอฟต์แวร์ต่างๆ ตัดจ่ายตามระยะเวลาของอายุการใช้งาน หรือตามการเปลี่ยนแปลงการใช้ ซอฟต์แวร์ใหม่
- ค่าใช้จ่ายรอการตัดบัญชี ตัดจ่ายเป็นรายปี ระยะเวลา.....ปี

ฯลฯ

2. เงินสดและเงินฝากธนาคาร ประกอบด้วย

	ปี 25	ปี 25
	บาท	บาท
เงินสด		
เงินฝากธนาคาร		
กระแสรายวัน		
ออมทรัพย์		
ประจำ		
บัตรเงินฝาก		
สลากออมสิน/สลากทวิสิน		
รวม		

ข้อผูกพัน

เงินฝากธนาคาร จำกัด ประเภท
 บัญชีเลขที่ จำนวนเงิน บาท สหกรณ์ได้นำไปค้ำประกัน
 ในวงเงิน บาท

3. เงินลงทุน ประกอบด้วย

	ปี 25.....		ปี 25.....	
	บาท		บาท	
	มูลค่า ยุติธรรม	ราคาทุน	มูลค่า ยุติธรรม	ราคาทุน
เงินลงทุนระยะสั้น				
เงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาด				
● หุ้นธนาคาร(ระบุชื่อ).....				
● หุ้น.....(ระบุชื่อ).....				
●				
รวม				
บวก (หัก) ค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน				
รวม				
เงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด				
●				
●				
รวม				
รวมเงินลงทุนระยะสั้น				

	ปี 25.....		ปี 25.....	
	บาท		บาท	
	มูลค่า ยุติธรรม	ราคาทุน	มูลค่า ยุติธรรม	ราคาทุน
เงินลงทุนระยะยาว				
เงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาด				
● หุ้นธนาคาร(ระบุชื่อ).....				
● หุ้น.....(ระบุชื่อ).....				
●				
รวม				
บวก (หัก) ค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน				
รวม				
เงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด				
● หุ้นของชุมชน/สหกรณ์/สหกรณ์อื่น				
● หุ้นบริษัทสหประกันชีวิต จำกัด				
●				
รวม				
รวมเงินลงทุนระยะยาว				

4. เงินให้กู้ยืม - สุทธิ ประกอบด้วย

	ปี 25.....		ปี 25.....	
	บาท		บาท	
	ระยะสั้น	ระยะยาว	ระยะสั้น	ระยะยาว
เงินให้กู้แก่สหกรณ์				
ลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น				
ลูกหนี้เงินกู้ระยะปานกลาง				
ลูกหนี้เงินกู้อื่น				
รวม				
หัก ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ				
ค่าเผื่อลูกหนี้ตลาดเคลื่อน				
เงินให้กู้ยืม - สุทธิ				

ณ วันที่.....ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญข้างต้น แยกเป็น.....

ค่าเผื่อลูกหนี้ตลาดเคลื่อน แยกเป็น.....

5. ลูกหนี้ - สุทธิ ประกอบด้วย

	ปี 25.....		ปี 25.....	
	บาท		บาท	
	ระยะสั้น	ระยะยาว	ระยะสั้น	ระยะยาว
ตัวเงินรับ				
ลูกหนี้การค้า				
ลูกหนี้ผ่อนชำระ				
ลูกหนี้บริการ				
ลูกหนี้อื่นๆ				
รวมลูกหนี้				
หัก ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ				
ค่าเผื่อลูกหนี้คลาดเคลื่อน				
ลูกหนี้ - สุทธิ				

5.1 ณ วันที่.....ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญข้างต้น แยกเป็น.....

.....
ค่าเผื่อลูกหนี้คลาดเคลื่อน แยกเป็น.....

5.2 การคำนวณยอดลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระข้างต้น เป็นดังนี้

	ปี 25.....	ปี 25.....
	บาท	บาท
ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ		
หัก ดอกผลจากการขายผ่อนชำระรอการตัดบัญชี		
		

(ใช้สำหรับสหกรณ์ที่มีการคำนวณดอกผลจากการขายผ่อนชำระและบันทึกดอกผลฯ ไว้ในบัญชีลูกหนี้)

6. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม - สุทธิ ประกอบด้วย

	ปี 25.....	ปี 25.....
	บาท	บาท
ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม		
หัก ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ		
ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมสุทธิ		

7. สินค้าคงเหลือ ประกอบด้วย

	ปี 25	ปี 25
	บาท	บาท
สินค้าสภาพปกติ		
สินค้าเสื่อมชำรุด		
รวม		
หัก ค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง		
		

8. สินทรัพย์หมุนเวียนอื่น ประกอบด้วย

	ปี 25	ปี 25
	บาท	บาท
.....		
.....		
.....		
.....		
รวม		

9. มูลค่าพันธบัตร - สุทธิ ประกอบด้วย

	ปี 25	ปี 25
	บาท	บาท
สุกรพ่อพันธุ์		
สุกรแม่พันธุ์		
ไก่ไข่		
.....		
รวม		
หัก ค่าเสื่อมพันธบัตรสะสม		
มูลค่าพันธบัตร - สุทธิ		

ค่าเสื่อมพันธบัตรสะสม แยกเป็น ค่าเสื่อมพันธบัตรสะสม - สุกรพ่อพันธุ์ จำนวนเงิน.....บาท
ค่าเสื่อมพันธบัตรสะสม - สุกรแม่พันธุ์ จำนวนเงิน.....บาท ค่าเสื่อมพันธบัตรสะสม - ไก่ไข่ จำนวนเงิน
.....บาท

(สหกรณ์ใช้วิธีการบันทึกบัญชีค่าเสื่อมพันธบัตรสะสมแบบลดยอดโดยตรงกับมูลค่าพันธบัตร
ให้แสดงมูลค่าพันธบัตรด้วยยอดคงเหลือตามบัญชีหักค่าเสื่อมพันธบัตรแล้ว)

10. ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ - สุทธิ ประกอบด้วย

	ปี 25.....	ปี 25.....
	บาท	บาท
ที่ดิน		
อาคารและสิ่งปลูกสร้าง		
เครื่องจักรและอุปกรณ์		
ยานพาหนะ		
เครื่องใช้สำนักงาน		
.....		
รวม		
<u>หัก</u> ค่าเสื่อมราคาสะสม		
ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ - สุทธิ		

ค่าเสื่อมราคาสะสม แยกเป็น ค่าเสื่อมราคาสะสมอาคารและสิ่งปลูกสร้าง จำนวนเงิน บาท ค่าเสื่อมราคาสะสมเครื่องจักรและอุปกรณ์ จำนวนเงิน บาท ค่าเสื่อมราคาสะสมยานพาหนะ จำนวนเงิน บาท ค่าเสื่อมราคาสะสมเครื่องใช้สำนักงาน จำนวนเงิน บาท

สหกรณ์ซื้อ.....ตามสัญญาผ่อนชำระ/เช่าซื้อ ในราคา.....บาท แยกเป็นราคาของสินทรัพย์.....บาท และดอกผลเช่าซื้อ.....บาท โดยสหกรณ์จะต้องผ่อนชำระเดือนละ.....บาท เป็นเวลา.....งวด เริ่มผ่อนชำระตั้งแต่วันที่.....และต้องผ่อนชำระให้เสร็จสิ้นภายในวันที่.....ระหว่างปี.....สหกรณ์ได้ชำระเงินค่างวดไปแล้ว เป็นจำนวน.....งวด เป็นเงิน.....บาท

(หมายเหตุเพิ่มเติมในส่วนล่างให้ใช้ในกรณีสหกรณ์ซื้อที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ด้วยวิธีการผ่อนชำระ/เช่าซื้อ)

(กรณีมีการเปลี่ยนแปลงการตีราคาสินทรัพย์ และกรณีมีการระงับในที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ ให้เปิดเผยไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงินด้วย)

(กรณีสหกรณ์ใช้วิธีการบันทึกบัญชีค่าเสื่อมราคาโดยลดยอดกับสินทรัพย์โดยตรงให้เปิดเผยโดยแสดงมูลค่าสินทรัพย์ด้วยราคาตามบัญชี)

11. สินทรัพย์ไม่มีตัวตน ประกอบด้วย

	ปี 25.....	ปี 25.....
	บาท	บาท
สิทธิการเช่า		
สิทธิการใช้ประโยชน์		
ซอฟต์แวร์		
รวม		

12. สินทรัพย์ไม่หมุนเวียนอื่น ประกอบด้วย

	ปี 25.....	ปี 25
	บาท	บาท
.....		
.....		
.....		
รวม		

13. เงินเบิกเกินบัญชีธนาคารและเงินกู้ยืมระยะสั้น ประกอบด้วย

	ปี 25.....	ปี 25
	บาท	บาท
เงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร		
เงินกู้ยืมระยะสั้น		
รวม		

ในปี..... สหกรณ์มีวงเงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร.....
จำนวน.....บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ.....ต่อปี โดยมี.....เป็นหลักประกัน
เงินกู้ยืมจาก..... จำนวน.....บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ..... ต่อปี
โดยมี..... เป็นหลักประกัน

14. เงินรับฝาก ประกอบด้วย

	ปี 25.....	ปี 25
	บาท	บาท
เงินรับฝากออมทรัพย์		
เงินรับฝากออมทรัพย์พิเศษ		
เงินรับฝากประจำ		
.....		
รวม		

15. หนี้สินหมุนเวียนอื่น ประกอบด้วย

	ปี 25.....	ปี 25
	บาท	บาท
.....		
.....		
.....		
รวม		

16. เงินกู้ยืมระยะยาว ประกอบด้วย

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>		<u>บาท</u>	
	<u>ถึงกำหนดชำระ</u>		<u>ถึงกำหนดชำระ</u>	
	<u>ภายใน 1 ปี</u>	<u>เกิน 1 ปี</u>	<u>ภายใน 1 ปี</u>	<u>เกิน 1 ปี</u>
.....				
.....				
.....				
รวม				

ระหว่างปีสหกรณ์กู้ยืมเงินจาก.....จำนวน.....บาท
อัตราดอกเบี้ยร้อยละ.....ต่อปี ชำระคืน.....งวดๆ ละ.....บาท
วันเริ่มชำระหนี้.....กำหนดชำระเสร็จสิ้นภายใน.....โดยมี
.....เป็นหลักประกัน
(กรณีมีเงื่อนไขหรือข้อจำกัดในการกู้ยืม ให้เปิดเผยสาระสำคัญและภาระผูกพันที่กำหนดไว้ใน
สัญญาให้ชัดเจน)

17. เจ้าหนี้ค่าเช่าซื้อสินทรัพย์ ประกอบด้วย

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>		<u>บาท</u>	
	<u>ถึงกำหนดชำระ</u>		<u>ถึงกำหนดชำระ</u>	
	<u>ภายใน 1 ปี</u>	<u>เกิน 1 ปี</u>	<u>ภายใน 1 ปี</u>	<u>เกิน 1 ปี</u>
.....				
.....				
.....				
รวม				

18. หนี้สินไม่หมุนเวียนอื่น ประกอบด้วย

	<u>ปี 25</u>	<u>ปี 25</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
.....		
.....		
.....		
รวม		

19. ทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบและอื่น ๆ ประกอบด้วย

	ปี 25	ปี 25
	บาท	บาท
.....		
.....		
.....		
รวม		

20. กำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น

	ปี 25	ปี 25
	บาท	บาท
ยอดยกมาต้นงวด		
การเปลี่ยนแปลงในระหว่างงวด		
ยอดคงเหลือปลายงวด		

21. กำไร (ขาดทุน) สุทธิประจำปี

.....
.....

22. การดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์

.....
.....

23. เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นหลังวันที่ในงบการเงินแต่ก่อนวันที่ผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นต่องบการเงิน

.....
.....

24. เหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในภายหลัง

.....
.....

การวิเคราะห์ทางการเงิน

การวิเคราะห์ทางการเงินเป็นการประเมินสถานการณ์ทางการเงินของสหกรณ์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อแปลงข้อมูลในงบการเงินและข้อมูลประกอบอื่น ๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงานของสหกรณ์ให้เป็นข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ ทั้งนี้ การวิเคราะห์ทางการเงินจะมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อผู้วิเคราะห์สามารถแปลความหมายได้อย่างถูกต้องและผู้ใช้เข้าใจผลการวิเคราะห์นั้นอย่างชัดเจน โดยผู้ใช้แต่ละกลุ่มอาจมีจุดมุ่งหมายในการใช้ผลการวิเคราะห์ทางการเงินที่แตกต่างกันไป ดังนี้

สมาชิกสหกรณ์ ในฐานะเจ้าของสหกรณ์จะวิเคราะห์ทางการเงินเพื่อทราบถึงผลตอบแทนที่จะได้รับจากสหกรณ์ คือ เงินปันผลตามหุ้นและเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนธุรกิจ

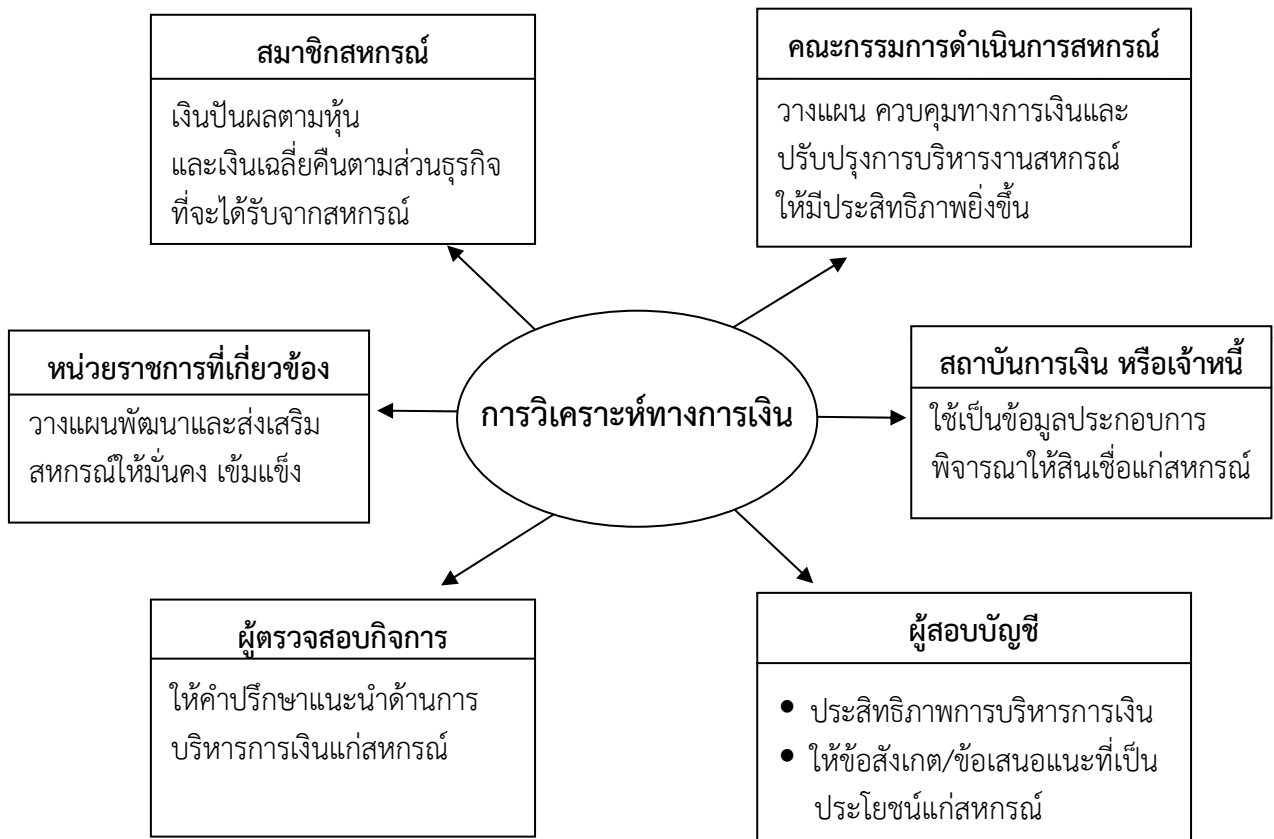
คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ในฐานะผู้บริหารงานสหกรณ์จะวิเคราะห์ทางการเงินเพื่อทราบถึงฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของสหกรณ์ รวมทั้งวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานและปัญหาอื่น ๆ เพื่อวางแผน ควบคุมทางการเงินและปรับปรุงการบริหารงานสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สถาบันการเงิน หรือเจ้าหนี้ ในฐานะผู้ให้เงินกู้จะวิเคราะห์ทางการเงินเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาให้สินเชื่อแก่สหกรณ์ โดยประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการให้กู้ยืมจากสภาพคล่องและความสามารถในการชำระหนี้ของสหกรณ์

ผู้สอบบัญชี วิเคราะห์ทางการเงินเพื่อทราบถึงประสิทธิภาพในการบริหารการเงินของสหกรณ์ และให้ข้อสังเกต หรือข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์แก่สหกรณ์

ผู้ตรวจสอบกิจการ วิเคราะห์ทางการเงินเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำด้านการบริหารการเงินแก่สหกรณ์

หน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่กำกับดูแล ส่งเสริมและแนะนำสหกรณ์จะวิเคราะห์ทางการเงินเพื่อวางแผนพัฒนาและส่งเสริมสหกรณ์ให้มีความมั่นคง เข้มแข็งต่อไป

การวิเคราะห์ทางการเงินสามารถทำได้หลายวิธีการ โดยแต่ละวิธีการจะให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินแตกต่างกัน เครื่องมือที่นิยมใช้ในการวิเคราะห์ทางการเงิน ประกอบด้วย

- การวิเคราะห์ตามแนวดิ่ง (Vertical Analysis) หรือการย่อส่วนตามแนวดิ่ง (Common Size)
- การวิเคราะห์ตามแนวนอน (Horizontal Analysis) หรือการวิเคราะห์แนวโน้ม (Trend Percentage Analysis)
- การวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน (Financial Ratio Analysis)

ในที่นี้จะแสดงตัวอย่างการวิเคราะห์ทางการเงินแต่ละวิธีการ รวมถึงการแปลความหมายและการสรุปผลในเบื้องต้นเท่านั้น สำหรับการวิเคราะห์เชิงลึก (โดยละเอียด) จะกล่าวถึงในการศึกษาอบรม คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์หลักสูตรต่อไป

การวิเคราะห์ตามแนวดิ่ง (Vertical Analysis) หรือการย่อส่วนตามแนวดิ่ง (Common Size)

เป็นการวิเคราะห์โครงสร้างงบการเงิน โดยนำตัวเลขในงบการเงินซึ่งปกติจะเป็นจำนวนเงินมากมายย่อส่วนลงด้วยการคำนวณรายการต่าง ๆ ที่เป็นส่วนประกอบในงบการเงินออกมาเป็นอัตราร้อยละของยอดรวม ทำให้ง่ายต่อการอ่านงบการเงินและแปลความหมาย การวิเคราะห์ด้วยวิธีนี้หากใช้ข้อมูลจากงบการเงินปีเดียวจะทำให้ทราบโครงสร้างงบการเงินเฉพาะปีนั้น ๆ แต่หากใช้ข้อมูลจากงบการเงินเปรียบเทียบตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป จะทำให้ทราบการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างงบการเงินว่าเป็นอย่างไร และส่งผลกระทบต่อสหกรณ์หรือไม่เพียงใด โดยนอกจากจะเปรียบเทียบงบการเงินของสหกรณ์ปีปัจจุบันกับปีก่อน ๆ แล้ว ยังสามารถเปรียบเทียบงบการเงินของสหกรณ์กับงบการเงินของสหกรณ์อื่น หรือกิจการอื่นที่ดำเนินธุรกิจประเภทเดียวกัน หรืออยู่ในอุตสาหกรรมเดียวกันก็ได้ ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานสหกรณ์มากยิ่งขึ้น

งบดุล รายการหลักที่เทียบเป็น 100% คือ ยอดรวมสินทรัพย์ หรือยอดรวมหนี้สินและทุน ดังนั้น การวิเคราะห์ตามแนวดิ่งของรายการในงบดุลด้านสินทรัพย์ให้คำนวณออกมาเป็นอัตราร้อยละของยอดรวมสินทรัพย์ และรายการในงบดุลด้านหนี้สินและทุนให้คำนวณออกมาเป็นอัตราร้อยละของยอดรวมหนี้สินและทุน

งบกำไรขาดทุน รายการหลักที่เทียบเป็น 100% คือ ยอดขาย/บริการ ดังนั้น การวิเคราะห์ตามแนวดิ่งของรายการในงบกำไรขาดทุนให้คำนวณออกมาเป็นอัตราร้อยละของยอดขาย/บริการ

ทั้งนี้ ในการวิเคราะห์ตามแนวดิ่งสามารถวิเคราะห์ทุกรายการในงบการเงิน หรือวิเคราะห์เฉพาะประเภทรายการ หรือกลุ่มของรายการ

1. การวิเคราะห์งบดุล

1.1 วิเคราะห์ทุกรายการในงบดุล เป็นการย่อส่วนรายการเงินทุกรายการในงบดุลให้อยู่ในรูปร้อยละ โดยนำแต่ละรายการในงบดุลด้านสินทรัพย์ คูณด้วย 100 หารด้วยยอดรวมสินทรัพย์ ดังนี้

$$\frac{(\text{รายการ} \dots \times 100)}{\text{สินทรัพย์รวม}}$$

และนำแต่ละรายการในงบดุลด้านหนี้สินและทุน คูณด้วย 100 หารด้วยยอดรวมหนี้สินและทุน ดังนี้

$$\frac{(\text{รายการ} \dots \times 100)}{\text{หนี้สินและทุน}}$$

ตัวอย่าง

ในปี 25x2

ด้านสินทรัพย์

ยอดรวมสินทรัพย์ = 3,249,462.66 บาท

เงินสดและเงินฝากธนาคาร = 1,367,101.09 บาท

เงินให้กู้ยืมระยะสั้น = 100,000.00 บาท

รายการเงินสดและเงินฝากธนาคาร = $\frac{1,367,101.09 \times 100}{3,249,462.66}$

= 42.07

รายการเงินให้กู้ยืมระยะสั้น = $\frac{100,000.00 \times 100}{3,249,462.66}$

= 3.08

ด้านหนี้สินและทุน

ยอดรวมหนี้สินและทุน = 3,249,462.66 บาท

เจ้าหนี้การค้า = 163,535.20 บาท

ทุนเรือนหุ้น = 396,350.00 บาท

รายการเจ้าหนี้การค้า = $\frac{163,535.20 \times 100}{3,249,462.66}$

= 5.03

รายการทุนเรือนหุ้น = $\frac{396,350.00 \times 100}{3,249,462.66}$ = 12.20

= 12.20

ให้คำนวณทุกรายการในงบดุล แล้วนำผลลัพธ์ที่ได้ของแต่ละรายการมาใส่ไว้ในรายการนั้น ๆ ในงบดุล เพื่อจะได้แปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์ต่อไป

สหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง จำกัด

งบดุล

ณ วันที่ 31 มีนาคม 25x2 และ 25x1

สินทรัพย์	ปี 25x2		ปี 25x1	
	บาท	ร้อยละ	บาท	ร้อยละ
สินทรัพย์หมุนเวียน				
เงินสดและเงินฝากธนาคาร	1,367,101.09	42.07	1,532,658.40	45.68
เงินให้กู้ยืมระยะสั้น	100,000.00	3.08	0.00	0.00
สินค้าคงเหลือ	1,149,107.19	35.36	1,297,748.56	38.68
วัสดุคงเหลือ	9,047.40	0.28	3,592.15	0.11
รวมสินทรัพย์หมุนเวียน	2,625,255.68	80.79	2,833,999.11	84.47

	ปี 25x2		ปี 25x1	
	บาท	ร้อยละ	บาท	ร้อยละ
สินทรัพย์ไม่หมุนเวียน				
เงินลงทุนระยะยาว	28,500.00	0.88	28,500.00	0.85
เงินให้กู้ยืมระยะยาว	100,000.00	3.08	0.00	0.00
ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ - สุทธิ	492,106.98	15.14	488,789.71	14.57
สินทรัพย์ไม่หมุนเวียนอื่น	3,600.00	0.11	3,600.00	0.11
รวมสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน	624,206.98	19.21	520,889.71	15.53
รวมสินทรัพย์	3,249,462.66	100	3,354,888.82	100
หนี้สินและทุนของสหกรณ์				
หนี้สินหมุนเวียน				
เจ้าหนี้การค้า	163,535.20	5.03	329,225.40	9.81
เงินรับฝากออมทรัพย์	40,589.72	1.25	55,191.35	1.65
รายได้ค่าเช่าที่ดินและอาคารรับล่วงหน้า	15,000.00	0.46	15,000.00	0.45
เงินปันผลค้างจ่าย	14,672.53	0.45	17,640.78	0.52
เงินเฉลี่ยคืนค้างจ่าย	13,781.34	0.42	16,405.21	0.49
หนี้สินหมุนเวียนอื่น	13,333.70	0.41	12,441.25	0.37
รวมหนี้สินหมุนเวียน	260,912.49	8.02	445,903.99	13.29
หนี้สินไม่หมุนเวียน				
เงินสะสมเจ้าหนี้ที่	27,171.84	0.84	19,490.79	0.58
สำรองบำเหน็จเจ้าหนี้ที่	37,000.00	1.14	26,460.00	0.79
รวมหนี้สินไม่หมุนเวียน	64,171.84	1.98	45,950.79	1.37
รวมหนี้สิน	325,084.33	10.00	491,854.78	14.66
ทุนของสหกรณ์				
ทุนเรือนหุ้น (มูลค่าหุ้นละ 10.00 บาท)				
หุ้นที่ชำระเต็มมูลค่าแล้ว	396,350.00	12.20	376,400.00	11.22
ทุนสำรอง	1,561,139.83	48.04	1,519,629.37	45.30
ทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบและอื่นๆ	666,900.71	20.53	637,523.71	19.00
กำไรสุทธิประจำปี	299,987.79	9.23	329,480.96	9.82
รวมทุนของสหกรณ์	2,924,378.33	90.00	2,863,034.04	85.34
รวมหนี้สินและทุนของสหกรณ์	3,249,462.66	100	3,354,888.82	100

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

โครงสร้างของงบดุลในปี 25x2 ด้านสินทรัพย์ ประกอบด้วย สินทรัพย์หมุนเวียน ร้อยละ 80.79 ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ ร้อยละ 15.14 และสินทรัพย์อื่น ๆ ร้อยละ 4.07 เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งประกอบด้วย สินทรัพย์หมุนเวียน ร้อยละ 84.47 ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ ร้อยละ 14.57 และสินทรัพย์อื่น ๆ ร้อยละ 0.96 ส่วนด้านหนี้สินและทุนของสหกรณ์ ประกอบด้วย หนี้สินหมุนเวียน ร้อยละ 8.02 หนี้สินไม่หมุนเวียน ร้อยละ 1.98 และทุนของสหกรณ์ ร้อยละ 90.00 เมื่อเปรียบเทียบกับ ปี 25x1 ซึ่งประกอบด้วย หนี้สินหมุนเวียน ร้อยละ 13.29 หนี้สินไม่หมุนเวียน ร้อยละ 1.37 และทุนของสหกรณ์ ร้อยละ 85.34

จากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้นในปี 25x2 สหกรณ์ลงทุนในสินทรัพย์หมุนเวียนมากกว่าที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ และสินทรัพย์อื่น ๆ เช่นเดียวกับปี 25x1 โดยสินทรัพย์หมุนเวียนที่สหกรณ์ลงทุนนั้นเป็นสินค้ำคงเหลือถึงร้อยละ 35.36 ของยอดรวมสินทรัพย์ สหกรณ์จึงควรระมัดระวังให้มีสินค้ำคงเหลือมากเกินไปเพื่อมิให้เงินทุนจมอยู่ในสินค้ำคงเหลือ ซึ่งอาจส่งผลให้ขาดเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินงานและอาจก่อให้เกิดปัญหาสินค้ำเสื่อมคุณภาพ/ชำรุด หรือล้าสมัยได้ รวมทั้งยังอาจส่งผลถึงภาระค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาสินค้ำตลอดจนสถานที่จัดเก็บสินค้ำอีกด้วย นอกจากนี้ในปี 25x2 สหกรณ์มีสินทรัพย์หมุนเวียนมากกว่าหนี้สินหมุนเวียน เช่นเดียวกับปี 25x1 แสดงถึงความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้น หรือสภาพคล่องทางการเงินของสหกรณ์อยู่ในระดับดี ประกอบกับทุนดำเนินงานของสหกรณ์ส่วนใหญ่เป็นทุนของสหกรณ์ถึงร้อยละ 90.00 เพิ่มขึ้นจากปี 25x1 ร้อยละ 4.66 แสดงถึงฐานะการเงินของสหกรณ์มีความมั่นคง

1.2 วิเคราะห์เฉพาะประเภทรายการ หรือกลุ่มของรายการในงบดุล เป็นการย่อส่วนรายการเงินในงบดุลเฉพาะประเภทรายการที่สนใจให้อยู่ในรูปร้อยละ เช่น วิเคราะห์สินทรัพย์หมุนเวียน โดยนำแต่ละรายการในสินทรัพย์หมุนเวียน คูณด้วย 100 หาดด้วยยอดรวมสินทรัพย์หมุนเวียน ดังนี้

$$\frac{(\text{รายการ} \dots \times 100)}{\text{สินทรัพย์หมุนเวียน}}$$

ตัวอย่าง	ในปี 25x2	
	ด้านสินทรัพย์	
	ยอดรวมสินทรัพย์หมุนเวียน	= 2,625,255.68 บาท
	เงินสดและเงินฝากธนาคาร	= 1,367,101.09 บาท
	เงินให้กู้ยืมระยะสั้น	= 100,000.00 บาท
	รายการเงินสดและเงินฝากธนาคาร	= $\frac{1,367,101.09 \times 100}{2,625,255.68}$
		= 52.07
	รายการเงินให้กู้ยืมระยะสั้น	= $\frac{100,000.00 \times 100}{2,625,255.68}$
		= 3.81

ให้คำนวณทุกรายการในสินทรัพย์หมุนเวียน แล้วนำผลลัพธ์ที่ได้ของแต่ละรายการมาใส่ไว้ในรายการนั้น ๆ ในสินทรัพย์หมุนเวียน เพื่อจะได้แปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์ต่อไป

สหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง จำกัด

งบดุล

ณ วันที่ 31 มีนาคม 25x2 และ 25x1

สินทรัพย์	ปี 25x2		ปี 25x1	
	บาท	ร้อยละ	บาท	ร้อยละ
สินทรัพย์หมุนเวียน				
เงินสดและเงินฝากธนาคาร	1,367,101.09	52.07	1,532,658.40	54.08
เงินให้กู้ยืมระยะสั้น	100,000.00	3.81	0.00	0.00
สินค้าคงเหลือ	1,149,107.19	43.77	1,297,748.56	45.79
วัสดุคงเหลือ	9,047.40	0.35	3,592.15	0.13
รวมสินทรัพย์หมุนเวียน	2,625,255.68	100	2,833,999.11	100

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

โครงสร้างของสินทรัพย์หมุนเวียนในปี 25x2 สหกรณ์มีเงินสดและเงินฝากธนาคาร ร้อยละ 52.07 สินค้าคงเหลือ ร้อยละ 43.77 เงินให้กู้ยืมระยะสั้น ร้อยละ 3.81 และวัสดุคงเหลือ ร้อยละ 0.35 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 มีเงินสดและเงินฝากธนาคาร ร้อยละ 54.08 สินค้าคงเหลือ ร้อยละ 45.79 และวัสดุคงเหลือ ร้อยละ 0.13 ตามลำดับ

2. การวิเคราะห์งบกำไรขาดทุน เป็นการย่อส่วนรายการเงินทุกรายการในงบกำไรขาดทุน ให้อยู่ในรูปร้อยละ โดยนำแต่ละรายการคูณด้วย 100 หาด้วยยอดขาย/บริการ ดังนี้

(รายการ.....x 100)

ขาย/บริการ

ตัวอย่าง

ในปี 25x2

ขาย/บริการ	=	6,173,864.85 บาท
ต้นทุนขาย/บริการ	=	5,458,625.17 บาท
รายได้เฉพาะธุรกิจ	=	2,012.00 บาท
รายการต้นทุนขาย/บริการ	=	$\frac{5,458,625.17 \times 100}{6,173,864.85}$
	=	88.42
รายการรายได้เฉพาะธุรกิจ	=	$\frac{2,012.00 \times 100}{6,173,864.85}$
	=	0.03

ให้คำนวณทุกรายการในงบกำไรขาดทุน แล้วนำผลลัพธ์ที่ได้ของแต่ละรายการมาใส่ไว้ในรายการนั้น ๆ ในงบกำไรขาดทุน เพื่อจะได้แปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์ต่อไป

สหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง จำกัด
งบกำไรขาดทุน
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 มีนาคม 25x2 และ 25x1

	ปี 25x2		ปี 25x1	
	บาท	ร้อยละ	บาท	ร้อยละ
ขาย/บริการ	6,173,864.85	100.00	5,952,072.55	100.00
หัก ต้นทุนขาย/บริการ	5,458,625.17	88.42	5,230,225.54	87.87
กำไรขั้นต้น	715,239.68	11.58	721,847.01	12.13
บวก รายได้เฉพาะธุรกิจ	2,012.00	0.03	0.00	0.00
รวม	717,251.68	11.61	721,847.01	12.13
หัก ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ	38,281.00	0.62	45,653.00	0.77
กำไรเฉพาะธุรกิจ	678,970.68	10.99	676,194.01	11.36
บวก รายได้อื่น	67,071.08	1.09	46,464.82	0.78
รวม	746,041.76	12.08	722,658.83	12.14
หัก ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	446,053.97	7.22	393,177.87	6.60
กำไรสุทธิ	299,987.79	4.86	329,480.96	5.54

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 ยอดขาย/บริการ 100.00 บาท จะมีต้นทุนขาย/บริการ 88.42 บาท รายได้เฉพาะธุรกิจ 0.03 บาท ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ 0.62 บาท รายได้อื่น 1.09 บาท และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน 7.22 บาท คงเหลือเป็นกำไรสุทธิ 4.86 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งยอดขาย/บริการ 100.00 บาท แต่มีต้นทุนขาย/บริการเพียง 87.87 บาท ไม่มีรายได้เฉพาะธุรกิจ มีค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ 0.77 บาท รายได้อื่น 0.78 บาท และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน 6.60 บาท คงเหลือเป็นกำไรสุทธิ 5.54 บาท แสดงถึงการบริหารงานของสหกรณ์ในปี 25x1 ก่อให้เกิดผลกำไรสุทธิสูงกว่าปี 25x2 เล็กน้อย

ข้อสังเกตของการวิเคราะห์ตามแนวดิ่ง

1. การวิเคราะห์ตามแนวดิ่งไม่นิยมวิเคราะห์ทุกรายการในงบดุล มักจะใช้การวิเคราะห์เฉพาะประเภทรายการ หรือกลุ่มรายการ เช่น วิเคราะห์สินทรัพย์หมุนเวียน หนี้สินหมุนเวียน ทุนของสหกรณ์ เป็นต้น เนื่องจากอาจมีสินทรัพย์บางรายการไม่ได้นำมาใช้ในการดำเนินงานตามปกติแต่รวมอยู่ในสินทรัพย์ทั้งหมด เช่น เงินลงทุน ค่าใช้จ่ายรายการตัดบัญชี สินทรัพย์อื่น เป็นต้น ส่งผลให้อัตราร้อยละของสินทรัพย์แต่ละรายการเปลี่ยนแปลงไป การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์อาจคลาดเคลื่อนได้
2. การวิเคราะห์ตามแนวดิ่งไม่สามารถวิเคราะห์ได้อย่างแน่นอนจนถึงฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของสหกรณ์ เนื่องจากไม่มีการเปรียบเทียบผลลัพธ์กับเกณฑ์วัดใด ๆ เช่น อัตราส่วนมาตรฐานของสหกรณ์ประเภทและขนาดเดียวกัน เป็นต้น

การวิเคราะห์ตามแนวนอน (Horizontal Analysis) หรือการวิเคราะห์แนวโน้ม (Trend Percentage Analysis)

เป็นการวิเคราะห์เพื่อทราบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีตจนถึงปัจจุบันและพิจารณาแนวโน้มหรือทิศทางของการเปลี่ยนแปลงที่ควรจะเป็นในอนาคตของรายการต่าง ๆ ในงบการเงิน โดยนำข้อมูลที่สนใจจากงบการเงินในระยะเวลาหลาย ๆ ปีต่อเนื่องกันมาวิเคราะห์ ผลลัพธ์ที่ได้จะชี้ให้เห็นว่ารายการนั้น ๆ มีแนวโน้มเป็นอย่างไร ในการวิเคราะห์แนวโน้มของรายการต่าง ๆ นั้น ต้องพิจารณาข้อมูล หรือปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรายการนั้นด้วย เช่น สภาพเศรษฐกิจ นโยบายของภาครัฐ คู่แข่งทางธุรกิจ เป็นต้น

ทั้งนี้ ในการวิเคราะห์แนวโน้มสามารถวิเคราะห์แนวโน้มจากข้อมูลเดิม หรือวิเคราะห์อัตราร้อยละของแนวโน้มก็ได้

1. การวิเคราะห์แนวโน้มจากข้อมูลเดิม

เป็นการวิเคราะห์แนวโน้มของรายการในงบการเงินในรูปจำนวนเงินของช่วงระยะเวลาที่ต่อเนื่องกัน เช่น รายปี รายเดือน เป็นต้น โดยนำจำนวนเงินของรายการในงบการเงินที่ต้องการวิเคราะห์มาหักออกจากจำนวนเงินของรายการเดียวกันในงบการเงินปีถัดไป เพื่อทราบการเปลี่ยนแปลงของรายการนั้นว่ามีแนวโน้มเป็นอย่างไร

ตัวอย่าง	รายการขาย/บริการ		
	- ปี 25x1	=	6,480,000.00 บาท
	- ปี 25x2	=	5,950,000.00 บาท
	∴ ยอดขาย/บริการ เปลี่ยนแปลงจากปีก่อน	=	(530,000.00) บาท
	รายการต้นทุนขาย/บริการ		
	- ปี 25x1	=	2,960,000.00 บาท
	- ปี 25x2	=	2,870,000.00 บาท
	∴ ต้นทุนขาย/บริการ เปลี่ยนแปลงจากปีก่อน	=	(90,000.00) บาท

สหกรณ์การเกษตรแห่งหนึ่งมียอดขาย/บริการ ต้นทุนขาย/บริการ และกำไรสุทธิในช่วงระยะเวลา 5 ปี ตั้งแต่ปี 25x1 ถึงปี 25x5 ดังนี้

	หน่วย : พันบาท				
	<u>ปี 25x1</u>	<u>ปี 25x2</u>	<u>ปี 25x3</u>	<u>ปี 25x4</u>	<u>ปี 25x5</u>
ยอดขาย/บริการ	6,480	5,950	7,500	9,600	8,900
ต้นทุนขาย/บริการ	2,960	2,870	3,700	4,480	5,380
กำไรสุทธิ	980	830	1,090	1,680	1,180

ให้ทำการเปรียบเทียบหาผลการเปลี่ยนแปลงของแต่ละปี แล้วนำผลลัพธ์ที่ได้ของแต่ละรายการมาใส่ไว้ในรายการนั้น ๆ เพื่อจะได้แปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์ต่อไป

หน่วย : พันบาท

	ปี 25x1	ปี 25x2	ปี 25x3	ปี 25x4	ปี 25x5
ยอดขาย/บริการ	6,480	5,950	7,500	9,600	8,900
ยอดขาย/บริการเปลี่ยนแปลงจากปีก่อน	-	(530)	1,550	2,100	(700)
ต้นทุนขาย/บริการ	2,960	2,870	3,700	4,480	5,380
ต้นทุนขาย/บริการเปลี่ยนแปลงจากปีก่อน	-	(90)	830	780	(900)
กำไรสุทธิ	980	830	1,090	1,680	1,180
กำไรสุทธิเปลี่ยนแปลง	-	(150)	260	590	(500)

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มียอดขาย/บริการลดลง แต่ในปี 25x3 และปี 25x4 มียอดขาย/บริการเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง แต่กลับลดลงอีกในปี 25x5 ในปี 25x4 มียอดขาย/บริการเพิ่มขึ้น จำนวน 2,100,000.00 บาท สูงสุดในรอบ 5 ปี ส่วนต้นทุนขาย/บริการในปี 25x2 ลดลง แต่ในปี 25x3 มีต้นทุนขาย/บริการเพิ่มขึ้น จำนวน 830,000.00 บาท สูงสุดในรอบ 5 ปี และกำไรสุทธิในปี 25x2 ลดลงเช่นเดียวกัน แต่ในปี 25x3 และปี 25x4 มีกำไรสุทธิเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ในปี 25x4 มีกำไรสุทธิเพิ่มขึ้น จำนวน 590,000.00 บาท สูงสุดในรอบ 5 ปี

2. การวิเคราะห์อัตราร้อยละของแนวโน้ม

2.1 วิเคราะห์อัตราร้อยละของปีฐานคงที่ (Simple base year horizontal trend analysis) โดยกำหนดให้ปีใดปีหนึ่งเป็นปีฐาน และรายการต่าง ๆ ในปีฐาน จะมีค่าเท่ากับ 100 จากนั้นนำรายการเดียวกันของปีที่ต้องการวิเคราะห์หาคำนวณเปรียบเทียบกับปีฐานดังนี้

$$\text{อัตราร้อยละของปีที่ต้องการทราบ} = \frac{\text{ตัวเลขของปีที่ต้องการทราบ} \times 100}{\text{ตัวเลขของปีฐานคงที่}}$$

ตัวอย่าง

รายการขาย/บริการ		
- ปี 25x1 (ปีฐาน)	=	6,480,000.00 บาท
- ปี 25x2	=	5,950,000.00 บาท
- ปี 25x3	=	7,500,000.00 บาท
∴ ปี 25x2 อัตราร้อยละเทียบกับปีฐาน	=	$\frac{5,950,000.00 \times 100}{6,480,000.00}$
	=	91.82
ปี 25x3 อัตราร้อยละเทียบกับปีฐาน	=	$\frac{7,500,000.00 \times 100}{6,480,000.00}$
	=	115.74

ให้คำนวณหาอัตราร้อยละของแต่ละปีเทียบกับปีฐาน แล้วนำผลลัพธ์ที่ได้ของแต่ละรายการมาใส่ไว้ในรายการนั้น ๆ เพื่อจะได้แปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์ต่อไป

ตัวอย่าง การวิเคราะห์อัตราร้อยละของปีฐานคงที่
โดยใช้ข้อมูลจากตัวอย่างเดิม และกำหนดให้ปี 25x1 เป็นปีฐาน ดังนี้

หน่วย : พันบาท

	(ปีฐาน) ปี 25x1	ปี 25x2	ปี 25x3	ปี 25x4	ปี 25x5
ยอดขาย/บริการ	6,480	5,950	7,500	9,600	8,900
อัตราร้อยละเทียบกับปีฐาน	100	91.82	115.74	148.15	137.35
ต้นทุนขาย/บริการ	2,960	2,870	3,700	4,480	5,380
อัตราร้อยละเทียบกับปีฐาน	100	96.96	125.00	151.35	181.76
กำไรสุทธิ	980	830	1,090	1,680	1,180
อัตราร้อยละเทียบกับปีฐาน	100	84.69	111.22	171.43	120.41

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีอัตรากำไรสุทธิลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งเป็นปีฐาน และในปี 25x3 ถึงปี 25x4 อัตรากำไรสุทธิมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปี 25x4 มีอัตราการเพิ่มขึ้นของกำไรสุทธิค่อนข้างสูง (171.43 – 111.22 = 60.21) เนื่องจากมีอัตราการเพิ่มขึ้นของยอดขาย/บริการ (148.15 – 115.74 = 32.41) สูงกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของต้นทุนขาย/บริการ (151.35 – 125.00 = 26.34) และแม้ว่าในปี 25x5 จะมีอัตรากำไรสุทธิลดลง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 แล้ว ยังมีอัตรากำไรสุทธิมากกว่าปีฐาน ซึ่งแสดงถึงสหกรณ์มีผลการดำเนินงานดีขึ้นโดยตลอดตั้งแต่ปี 25x3

2.2 วิเคราะห์อัตราร้อยละของปีฐานเคลื่อนที่ (Progressive year horizontal trend analysis) เป็นการคำนวณอัตราร้อยละการเพิ่มขึ้น หรือลดลงของรายการหนึ่ง ๆ ในระยะเวลาที่ผ่านมาโดยปีฐานจะเคลื่อนที่ไปเรื่อย ๆ ไม่เจาะจงใช้ปีใดปีหนึ่งเป็นปีฐาน และเปรียบเทียบปีต่อปีแบบต่อเนื่องกัน หรือเปรียบเทียบเป็นเดือนต่อเดือนแบบต่อเนื่องกันก็ได้ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ ซึ่งคำนวณค่าของแต่ละรายการได้ ดังนี้

$$\text{อัตราการเพิ่ม/ลด ของปีที่ต้องการทราบ} = \frac{\text{ตัวเลขของปีที่ต้องการทราบ} - \text{ตัวเลขของปีก่อน} \times 100}{\text{ตัวเลขของปีก่อน}}$$

ตัวอย่าง	รายการขาย/บริการ	
- ปี 25x1	=	6,480,000.00 บาท
- ปี 25x2	=	5,950,000.00 บาท
- ปี 25x3	=	7,500,000.00 บาท
∴ ปี 25x2 อัตราการเพิ่ม / (ลด)	=	$\frac{5,950,000.00 - 6,480,000.00 \times 100}{6,480,000.00}$
	=	(8.18)

$$\begin{aligned}\text{ปี 25x3 อัตราการเพิ่ม / (ลด)} &= \frac{7,500,000.00 - 5,950,000.00}{5,950,000.00} \times 100 \\ &= 26.05\end{aligned}$$

ให้คำนวณหาอัตราเพิ่ม/ลดของแต่ละปี แล้วนำผลลัพธ์ที่ได้ของแต่ละรายการมาใส่ไว้ในรายการนั้นๆ เพื่อจะได้แปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์ต่อไป

ตัวอย่าง การวิเคราะห์อัตราร้อยละของปีฐานเคลื่อนที่ โดยใช้ข้อมูลจากตัวอย่างเดิม ดังนี้

หน่วย : พันบาท

	ปี 25x1	ปี 25x2	ปี 25x3	ปี 25x4	ปี 25x5
ยอดขาย/บริการ	6,480	5,950	7,500	9,600	8,900
อัตราร้อยละเพิ่ม (ลด)	-	(8.18)	26.05	28.00	(7.29)
ต้นทุนขาย/บริการ	2,960	2,870	3,700	4,480	5,380
อัตราร้อยละเพิ่ม (ลด)	-	(3.04)	28.92	21.08	20.09
กำไรสุทธิ	980	830	1,090	1,680	1,180
อัตราร้อยละเพิ่ม (ลด)	-	(15.31)	31.33	54.13	(29.76)

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีอัตรารายได้ลดลงร้อยละ 8.18 แต่ในปี 25x3 และปี 25x4 มีอัตรารายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 25x4 มีอัตรารายได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 28.00 สูงสุดในรอบ 5 ปี ส่วนอัตราด้านทุนขาย/บริการในปี 25x2 ลดลงร้อยละ 3.04 แต่ในปี 25x3 มีอัตราด้านทุนขาย/บริการเพิ่มขึ้น ร้อยละ 28.92 สูงสุดในรอบ 5 ปี และอัตรากำไรสุทธิในปี 25x2 ลดลงร้อยละ 15.31 แต่ในปี 25x3 และปี 25x4 มีอัตรากำไรสุทธิเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 25x4 มีอัตรากำไรสุทธิเพิ่มขึ้น ร้อยละ 54.13 สูงสุดในรอบ 5 ปี

ข้อสังเกตของการวิเคราะห์แนวโน้ม

1. การวิเคราะห์แนวโน้มไม่จำเป็นต้องคำนวณทุกรายการในงบการเงิน อาจเลือกคำนวณเฉพาะรายการที่ต้องการทราบและรายการที่สัมพันธ์กันเท่านั้น เช่น วิเคราะห์แนวโน้มของรายได้ อาจคำนวณรายการที่สัมพันธ์กัน คือ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานและกำไรจากการดำเนินงานด้วย เป็นต้น
2. การวิเคราะห์อัตราร้อยละของปีฐานคงที่ อัตราร้อยละของการเปลี่ยนแปลงจะเพิ่มขึ้น หรือลดลงเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับตัวเลขที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณ หากตัวเลขในปีฐานเป็นจำนวนน้อยอัตราร้อยละของการเปลี่ยนแปลงจะเพิ่มขึ้นมาก ทั้งที่จำนวนเงินของรายการนั้นเปลี่ยนแปลงไปเพียงเล็กน้อยเท่านั้นในระหว่างรอบระยะเวลาบัญชี
3. การวิเคราะห์อัตราร้อยละของปีฐานเคลื่อนที่ อัตราร้อยละของการเปลี่ยนแปลงจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงเพียงใดนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับตัวเลขที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ส่งผลให้ไม่ทราบแนวโน้มของการดำเนินธุรกิจที่แท้จริง

การวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน (Financial Ratio Analysis)

เป็นการวิเคราะห์โดยนำรายการต่าง ๆ ในงบการเงินทั้งงบดุลและงบกำไรขาดทุนตั้งแต่ 2 รายการขึ้นไปมาเทียบให้อยู่ในรูปของอัตราส่วน แล้วหาผลลัพธ์ให้อยู่ในรูปของเท่า หรือร้อยละ ทั้งนี้ รายการที่นำมาเปรียบเทียบกับกันจะต้องเป็นรายการที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการแปลความหมาย และใช้เปรียบเทียบกับข้อมูลอื่น ๆ ทำให้เข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเงินและสภาพการดำเนินงานของ สหกรณ์

แนวทางการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน มีขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ว่าต้องการทราบ หรือใช้ประโยชน์อะไรและเลือกใช้ อัตราส่วนทางการเงินที่เกี่ยวข้อง ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด
2. หาผลลัพธ์ของอัตราส่วนทางการเงินโดยนำรายการต่าง ๆ ในงบการเงินมาแทนค่าในสูตร การคำนวณอัตราส่วนทางการเงิน
3. แปลความหมายผลลัพธ์ของอัตราส่วนทางการเงินและทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ทั้งนี้ การวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงินเพียงอัตราส่วนใดอัตราส่วนเดียวอาจไม่สามารถชี้วัดในเรื่องนั้น ๆ ได้ทั้งหมด จึงต้องใช้อัตราส่วนอื่น ๆ มาพิจารณาประกอบกัน เพื่อค้นหาข้อเท็จจริง หรือตอบวัตถุประสงค์ของการ วิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง หรือใกล้เคียงความเป็นจริง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ผลการวิเคราะห์
4. สรุปผลการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน พร้อมข้อเสนอแนะและแนวทางการตัดสินใจ เสนอคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์และผู้ที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์เปรียบเทียบอัตราส่วนทางการเงิน กระทำได้ 3 รูปแบบ คือ

1. การเปรียบเทียบอัตราส่วนทางการเงินของสหกรณ์ในปีปัจจุบันกับปีก่อน ๆ เพื่อทราบ สถานการณ์ทางการเงินของสหกรณ์เปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมาและทราบแนวโน้มของสถานการณ์ทางการเงิน ที่คาดว่าจะเป็นไปได้ในอนาคต เช่น เปรียบเทียบอัตรากำไรสุทธิของสหกรณ์ในช่วง 5 ปี คือ ปี 25x1 ถึงปี 25x5 เป็นต้น การวิเคราะห์เปรียบเทียบอัตราส่วนทางการเงินวิธีนี้มีโอกาสผิดพลาดน้อย เนื่องจากเป็นข้อมูลของ สหกรณ์เอง จึงมีรายละเอียดของข้อมูลและรายการเงิน รวมถึงข้อจำกัดต่าง ๆ ที่ไม่แตกต่างกัน
2. การเปรียบเทียบอัตราส่วนทางการเงินของสหกรณ์กับสหกรณ์อื่นที่มีขนาดธุรกิจใกล้เคียงกัน โดยเปรียบเทียบในช่วงเวลาเดียวกัน เพื่อทราบสถานการณ์ทางการเงินของสหกรณ์เปรียบเทียบกับสหกรณ์อื่น เช่น เปรียบเทียบอัตรากำไรสุทธิของธุรกิจของสหกรณ์แห่งหนึ่งกับสหกรณ์อีกแห่งหนึ่งที่มีจำนวนสมาชิก ทุนดำเนินงานและปริมาณธุรกิจใกล้เคียงกัน เป็นต้น
3. การเปรียบเทียบอัตราส่วนทางการเงินของสหกรณ์กับอัตราส่วนมาตรฐาน ซึ่งจัดทำขึ้น จากข้อมูลโดยรวมของสหกรณ์ประเภทเดียวกันที่มีจำนวนสมาชิก ทุนดำเนินงานและปริมาณธุรกิจใกล้เคียงกัน แล้วหารด้วยจำนวนสหกรณ์เพื่อหาค่าเฉลี่ยกำหนดเป็นอัตราส่วนมาตรฐาน เพื่อทราบสถานการณ์ทางการเงิน ของสหกรณ์เปรียบเทียบกับสหกรณ์ประเภทเดียวกันโดยใช้อัตราส่วนมาตรฐานเป็นเกณฑ์ อย่างไรก็ตาม หากใช้ อัตราส่วนมาตรฐานเพียงอย่างเดียว โดยไม่พิจารณาถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอาจทำให้ผลการวิเคราะห์ คลาดเคลื่อนได้ เนื่องจากอัตราส่วนทางการเงินที่ใช้เปรียบเทียบกับกันอาจมีข้อแตกต่างด้านสภาพแวดล้อมอยู่บ้าง เช่น ความรู้ ความสามารถของคณะกรรมการดำเนินการ นโยบายของสหกรณ์ เป็นต้น

ความหมายของคำที่ใช้ในการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน

รายการในงบดุล

- **สินทรัพย์หมุนเวียน** หมายถึง มูลค่าของสินทรัพย์รายการต่าง ๆ ที่สามารถเปลี่ยนสภาพเป็นเงินสดได้ในเวลาอันสั้น ซึ่งปกติจะถือเกณฑ์ภายใน 1 ปี นับจากวันที่ในงบดุล
- **หนี้สินหมุนเวียน** หมายถึง หนี้สินที่มีระยะเวลาในการชำระคืนภายใน 1 ปี นับจากวันที่ในงบดุล
- **สินทรัพย์ทั้งสิ้น** หมายถึง มูลค่ารวมของสินทรัพย์ทุกรายการในงบดุลด้านสินทรัพย์
- **หนี้สินทั้งสิ้น** หมายถึง มูลค่ารวมของหนี้สินทุกรายการในงบดุลด้านหนี้สินและทุน
- **ทุนของสหกรณ์** หมายถึง มูลค่ารวมของทุนของสหกรณ์ทุกรายการในงบดุลด้านหนี้สินและทุน

รายการในงบกำไรขาดทุน

- **ขาย/บริการ** หมายถึง มูลค่ารวมจากการขายสินค้าและบริการอันเป็นรายได้ตามปกติของสหกรณ์
- **กำไรจากการดำเนินงาน หรือกำไรสุทธิ** หมายถึง ผลการดำเนินงานของสหกรณ์ที่มีรายได้สูงกว่าค่าใช้จ่ายทั้งหมด

การวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงินของสหกรณ์ภาคการเกษตร

ในที่นี้จะนำเสนอวิธีการคำนวณอัตราส่วนทางการเงินต่าง ๆ และตัวอย่างการแปลความหมายผลลัพธ์ที่ได้จากการคำนวณโดยวิเคราะห์เปรียบเทียบกับอัตราส่วนทางการเงินของสหกรณ์ในปีปัจจุบันกับปีก่อน (ปี 25x2 กับปี 25x1)

วิธีการคำนวณอัตราส่วนทางการเงิน

1. อัตราส่วนหนี้สินทั้งสิ้นต่อทุน

เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดความสามารถในการก่อหนี้ของสหกรณ์ว่าควรก่อหนี้มากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสมและไม่เสี่ยงต่อเจ้าหนี้ในการที่จะได้รับชำระหนี้คืนจากสหกรณ์ โดยเทียบสัดส่วนระหว่างหนี้สินทั้งสิ้นกับทุนของสหกรณ์ ซึ่งจะทำให้ทราบว่าสหกรณ์มีเงินทุนที่มาจากส่วนทุนของสหกรณ์และเงินทุนที่มาจากการก่อหนี้สินมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ ความสามารถในการชำระหนี้จะเกิดขึ้นเมื่อมีรายได้เพียงพอที่จะชำระหนี้และดอกเบี้ย หากไม่สามารถหารายได้มาชำระหนี้ได้ตามกำหนดอาจจะต้องกู้เงินมาชำระหนี้ โดยทั่วไปเจ้าหนี้จะพิจารณาว่าสหกรณ์มีเงินทุนที่มาจากส่วนทุนของสหกรณ์มากน้อยเพียงใด เพื่อทราบถึงหลักประกัน หรือความคุ้มครองสำหรับผลขาดทุนที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

กรณีอัตราส่วนหนี้สินทั้งสิ้นต่อทุนมีผลลัพธ์สูง แสดงว่าเจ้าหนี้ต้องรับภาระความเสี่ยงสูงในการไม่ได้รับชำระหนี้คืน แต่หากอัตราส่วนนี้มีผลลัพธ์ต่ำเกินไปก็ไม่เป็นผลดี นอกจากจะแสดงว่าเครดิตของสหกรณ์ไม่ดีแล้ว ยังอาจทำให้การขยายตัวของสหกรณ์เป็นไปอย่างเชื่องช้าด้วยไม่มีการระดมทุนในรูปของการกู้ยืม

$$\text{อัตราส่วนหนี้สินทั้งสิ้นต่อทุน (เท่า)} = \frac{\text{หนี้สินทั้งสิ้น}}{\text{ทุนของสหกรณ์}}$$

หนี้สินทั้งสิ้น ได้จากงบดุล รายการยอดรวมหนี้สิน
ทุนของสหกรณ์ ได้จากงบดุล รายการยอดรวมทุนของสหกรณ์

ตัวอย่าง

ปี	อัตราส่วนหนี้สินทั้งสิ้นต่อทุน
25x2	0.11 เท่า
25x1	0.17 เท่า

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีอัตราส่วนหนี้สินทั้งสิ้นต่อทุน 0.11 เท่า แสดงว่าสหกรณ์มีเงินทุนเพียงพอที่จะชำระหนี้เมื่อถึงกำหนดและสามารถคุ้มครองเจ้าหนี้ได้ เนื่องจากทุนของสหกรณ์ 1.00 บาท มีหนี้สินที่ต้องชำระเพียง 0.11 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราส่วนหนี้สินทั้งสิ้นต่อทุน 0.17 เท่า จะเห็นว่าในปี 25x2 ความสามารถในการก่อหนี้ของสหกรณ์เพิ่มขึ้น

2. อัตราส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์

เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดว่าเงินทุนของสหกรณ์ที่ลงทุนไปในสินทรัพย์ทั้งหมดนั้น มีส่วนที่เป็นทุนสำรองมากน้อยเพียงใด โดยเทียบสัดส่วนระหว่างทุนสำรองกับสินทรัพย์ทั้งสิ้น หรือทุนดำเนินงานของสหกรณ์

กรณีอัตราส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์มีผลลัพธ์สูง แสดงว่าความเสี่ยงในการดำเนินงานของสหกรณ์ลดลง เนื่องจากเงินทุนที่ใช้มาจากทุนสำรองของสหกรณ์เอง และหากผลการดำเนินงานมีกำไรสุทธิ สมาชิกสหกรณ์ก็จะได้รับประโยชน์มากกว่าการดำเนินงานโดยใช้เงินทุนที่มาจากส่วนอื่น และ/หรือใช้เงินทุนที่มาจากการกู้ยืม ซึ่งมีภาระค่าใช้จ่ายจากดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้

$$\text{อัตราส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์ (เท่า)} = \frac{\text{ทุนสำรอง}}{\text{สินทรัพย์ทั้งสิ้น}}$$

ทุนสำรอง ได้จากงบดุล รายการทุนสำรอง
สินทรัพย์ทั้งสิ้น ได้จากงบดุล รายการยอดรวมสินทรัพย์

ตัวอย่าง

ปี	อัตราส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์
25x2	0.48 เท่า
25x1	0.45 เท่า

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีอัตราส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์ 0.48 เท่า แสดงว่าสินทรัพย์ หรือ ทุนดำเนินงานของสหกรณ์ 1.00 บาท มีส่วนที่เป็นทุนสำรอง 0.48 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์ 0.45 เท่า จะเห็นว่าในปี 25x2 ความเสี่ยงในการดำเนินงานของสหกรณ์ลดลง เนื่องจากเงินทุนที่ใช้ในการดำเนินงานมาจากทุนสำรองมากกว่าปี 25x1

3. อัตราการเติบโตของทุนสหกรณ์

เป็นอัตราส่วนที่ใช้พิจารณาการเปลี่ยนแปลงของทุนว่ามีการเพิ่มขึ้น หรือลดลงอย่างไร โดยเปรียบเทียบทุนของสหกรณ์ในปีปัจจุบันกับปีก่อนเพื่อดูแนวโน้ม หรือทิศทางในปีต่อไป

กรณีอัตราการเติบโตของทุนสหกรณ์มีผลลัพธ์เพิ่มขึ้น แสดงว่าสหกรณ์มีเงินทุนเพิ่มขึ้น จากปีก่อน ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มขึ้นจากการระดมทุนจากสมาชิก หรือจากผลการดำเนินงานของสหกรณ์ก็ตาม ทั้งนี้ การที่สหกรณ์มีเงินทุนเพิ่มขึ้นจะส่งผลต่อความเพียงพอของเงินทุนต่อความเสี่ยงด้วย

$$\text{อัตราการเติบโตของทุนสหกรณ์ (\%)} = \frac{\text{ทุนของสหกรณ์ปีปัจจุบัน} - \text{ทุนของสหกรณ์ปีก่อน} \times 100}{\text{ทุนของสหกรณ์ปีก่อน}}$$

ทุนของสหกรณ์ปีปัจจุบัน ได้จากงบดุล รายการยอดรวมทุนของสหกรณ์ปีปัจจุบัน
ทุนของสหกรณ์ปีก่อน ได้จากงบดุล รายการยอดรวมทุนของสหกรณ์ปีก่อน

ตัวอย่าง

ปี	อัตราการเติบโตของทุนสหกรณ์
25x2	ร้อยละ 2.14
25x1	ร้อยละ 6.28

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีอัตราการเติบโตของทุนสหกรณ์ ร้อยละ 2.14 แสดงว่าสหกรณ์มีเงินทุนเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลต่อความเพียงพอของเงินทุนต่อความเสี่ยง เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราการเติบโตของทุนสหกรณ์ ร้อยละ 6.28 จะเห็นว่าในปี 25x2 การเติบโตของทุนสหกรณ์มีอัตราลดลง

4. อัตราการเติบโตของหนี้

เป็นอัตราส่วนที่ใช้พิจารณาการเปลี่ยนแปลงของหนี้สินว่ามีการเพิ่มขึ้น หรือลดลงอย่างไร โดยเปรียบเทียบหนี้สินทั้งสิ้นของสหกรณ์ในปีปัจจุบันกับปีก่อนเพื่อดูแนวโน้ม หรือทิศทางในปีต่อไป

กรณีอัตราการเติบโตของหนี้มีผลลัพธ์เพิ่มขึ้น แสดงว่าสหกรณ์ก่อหนี้เพิ่มขึ้นจากปีก่อน เป็นผลให้มีภาระค่าใช้จ่ายจากดอกเบี้ยจ่ายเพิ่มขึ้น ดังนั้น สหกรณ์จำเป็นต้องเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน โดยการสร้างรายได้เพิ่มขึ้น และ/หรือลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลงเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินงานของสหกรณ์ได้

$$\text{อัตราการเติบโตของหนี้ (\%)} = \frac{\text{หนี้สินทั้งสิ้นปีปัจจุบัน} - \text{หนี้สินทั้งสิ้นปีก่อน} \times 100}{\text{หนี้สินทั้งสิ้นปีก่อน}}$$

หนี้สินทั้งสิ้นปีปัจจุบัน ได้จากงบดุล รายการยอดรวมหนี้สินปีปัจจุบัน
หนี้สินทั้งสิ้นปีก่อน ได้จากงบดุล รายการยอดรวมหนี้สินปีก่อน

6. อัตราหมุนของสินทรัพย์

เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดความสามารถในการใช้สินทรัพย์ที่มีอยู่ของสหกรณ์เพื่อก่อให้เกิดรายได้มากน้อยเพียงใด หรือใช้สินทรัพย์เต็มประสิทธิภาพหรือไม่ โดยมีสมมติฐานว่าหากสินทรัพย์หมุนเวียนได้เร็ว จะก่อให้เกิดรายได้มากยิ่งขึ้น

กรณีอัตราหมุนของสินทรัพย์มีผลลัพธ์สูง แสดงว่าสหกรณ์มีความสามารถในการใช้สินทรัพย์ที่มีอยู่เพื่อก่อให้เกิดรายได้สูง แต่หากอัตราส่วนนี้มีผลลัพธ์ต่ำเกินไปอาจแสดงว่าสหกรณ์มีสินทรัพย์ที่ไม่หมุนเวียน หรือสินทรัพย์ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้มากเกินไป หรืออาจมีเงินทุนที่ไม่ได้นำไปลงทุนให้ได้รับผลตอบแทนตามสมควร

$$\text{อัตราหมุนของสินทรัพย์ (รอบ)} = \frac{\text{ขาย/บริการ}}{\text{สินทรัพย์ทั้งสิ้นถัวเฉลี่ย}}$$

ขาย/บริการ ได้จากงบกำไรขาดทุน รายการขาย/บริการ
สินทรัพย์ทั้งสิ้นถัวเฉลี่ย ได้จากงบดุล ยอดรวมสินทรัพย์ปีปัจจุบัน บวกด้วย ยอดรวมสินทรัพย์ปีก่อน แล้วหารด้วย 2

ตัวอย่าง

ปี	อัตราหมุนของสินทรัพย์
25x2	1.87 รอบ
25x1	1.86 รอบ

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีอัตราหมุนของสินทรัพย์ 1.87 รอบ เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราหมุนของสินทรัพย์ 1.86 รอบ จะเห็นว่าในปี 25x2 ความสามารถในการใช้สินทรัพย์เพื่อก่อให้เกิดรายได้ใกล้เคียงกับปีก่อน อย่างไรก็ตาม ควรพิจารณาว่าสินทรัพย์ส่วนใหญ่ของสหกรณ์เป็นสินทรัพย์ที่ให้ผลตอบแทนต่ำหรือไม่ เพียงใด เช่น เงินสด เงินฝากธนาคาร เป็นต้น เนื่องจากการเก็บรักษาเงินสดในมือมากเกินไป หรือฝากเงินไว้กับธนาคารมากเกินไปจนความจำเป็นย่อมไม่เกิดผลดี สหกรณ์ควรนำเงินส่วนที่เกินความจำเป็นไปลงทุนให้ได้รับผลตอบแทนที่สูงกว่าดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร

7. อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์

เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดผลตอบแทนจากการใช้สินทรัพย์ของสหกรณ์เพื่อก่อให้เกิดผลกำไร กลับคืนมาในอัตราร้อยละเท่าใด

กรณีอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์มีผลลัพธ์สูง แสดงถึงประสิทธิภาพในการหาผลตอบแทนจากการใช้สินทรัพย์ของสหกรณ์อยู่ในระดับสูง

$$\text{อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (\%)} = \frac{\text{กำไรจากการดำเนินงาน} \times 100}{\text{สินทรัพย์ทั้งสิ้นถัวเฉลี่ย}}$$

กำไรจากการดำเนินงาน
สินทรัพย์ทั้งสิ้นถัวเฉลี่ย

ได้จากงบกำไรขาดทุน
ได้จากงบดุล ยอดรวมสินทรัพย์ปีปัจจุบัน บวกด้วย
ยอดรวมสินทรัพย์ปีก่อน แล้วหารด้วย 2

ตัวอย่าง

ปี	อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์
25x2	ร้อยละ 19.00
25x1	ร้อยละ 20.25

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ ร้อยละ 19.00 แสดงว่าสินทรัพย์ของสหกรณ์ 100.00 บาท สามารถนำไปใช้ในการดำเนินงานเพื่อก่อให้เกิดผลกำไรกลับมา 19.00 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ ร้อยละ 20.25 จะเห็นว่าในปี 25x2 ประสิทธิภาพในการหาผลตอบแทนจากการใช้สินทรัพย์ของสหกรณ์ลดลง

8. อัตราการเติบโตของสินทรัพย์

เป็นอัตราส่วนที่ใช้พิจารณาการเปลี่ยนแปลงของสินทรัพย์ว่ามีการเพิ่มขึ้น หรือลดลงอย่างไร โดยเปรียบเทียบสินทรัพย์ทั้งสิ้นของสหกรณ์ในปีปัจจุบันกับปีก่อนเพื่อดูแนวโน้ม หรือทิศทางในปีต่อไป

กรณีอัตราการเติบโตของสินทรัพย์มีผลลัพธ์เพิ่มขึ้น แสดงว่าสหกรณ์มีสินทรัพย์เพิ่มขึ้นจากปีก่อน อย่างไรก็ตาม สหกรณ์ควรพิจารณาการเพิ่มขึ้นของสินทรัพย์ว่ามาจากสาเหตุใด หากเป็นการเพิ่มขึ้นจากการก่อหนี้สหกรณ์ต้องใช้สินทรัพย์อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อก่อให้เกิดรายได้คุ้มกับค่าใช้จ่ายจากดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้ หากเป็นการเพิ่มขึ้นจากการระดมทุนจากสมาชิก หรือผลการดำเนินงานของสหกรณ์ แสดงว่าสินทรัพย์เพิ่มขึ้นโดยไม่มีภาระค่าใช้จ่ายจากดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้และสามารถนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดรายได้ หรือผลกำไรมากขึ้น

$$\text{อัตราการเติบโตของสินทรัพย์ (\%)} = \frac{\text{สินทรัพย์ทั้งสิ้นปีปัจจุบัน} - \text{สินทรัพย์ทั้งสิ้นปีก่อน} \times 100}{\text{สินทรัพย์ทั้งสิ้นปีก่อน}}$$

สินทรัพย์ทั้งสิ้นปีปัจจุบัน

ได้จากงบดุล รายการยอดรวมสินทรัพย์ปีปัจจุบัน

สินทรัพย์ทั้งสิ้นปีก่อน

ได้จากงบดุล รายการยอดรวมสินทรัพย์ปีก่อน

ตัวอย่าง

ปี	อัตราการเติบโตของสินทรัพย์
25x2	ร้อยละ (3.14)
25x1	ร้อยละ 11.03

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีอัตราการเติบโตของสินทรัพย์ ร้อยละ (3.14) แสดงว่าสินทรัพย์ของสหกรณ์ลดลง ในขณะที่ปี 25x1 มีอัตราการเติบโตของสินทรัพย์ถึงร้อยละ 11.03

9. อัตราการเติบโตของธุรกิจ

เป็นอัตราส่วนที่ใช้พิจารณาการเปลี่ยนแปลงของปริมาณธุรกิจว่ามีการเพิ่มขึ้น หรือลดลง อย่างไร โดยเปรียบเทียบปริมาณธุรกิจของสหกรณ์ในปีปัจจุบันกับปีก่อนเพื่อดูแนวโน้ม หรือทิศทางในปีต่อไป

กรณีอัตราการเติบโตของธุรกิจมีผลลัพธ์เพิ่มขึ้น แสดงว่าสหกรณ์มีปริมาณธุรกิจเพิ่มขึ้น จากปีก่อน ซึ่งอาจสรุปได้ว่าสหกรณ์สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่สมาชิกเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม สหกรณ์ควรพิจารณาเป็นรายธุรกิจว่าปริมาณธุรกิจใดที่เพิ่มขึ้น หรือลดลงอย่างไร เพื่อให้สามารถวางแผนงานให้เกิดประโยชน์ แก่สมาชิกและสร้างรายได้เพิ่มขึ้น

$$\text{อัตราการเติบโตของธุรกิจ (\%)} = \frac{\text{มูลค่าธุรกิจรวมปีปัจจุบัน} - \text{มูลค่าธุรกิจรวมปีก่อน}}{\text{มูลค่าธุรกิจรวมปีก่อน}} \times 100$$

มูลค่าธุรกิจรวม	ได้จากกระดาษาทำการปริมาณธุรกิจ/อื่นๆ ใช้ผลรวมของยอดเพิ่มระหว่างปี ของทุกธุรกิจ ดังนี้
- รับฝากเงิน	รายการรับฝากระหว่างปี ทั้งเงินรับฝากจากสมาชิก สหกรณ์อื่นและอื่น ๆ รวมกันทุกประเภทเงินรับฝาก
- ให้เงินกู้	รายการจ่ายเงินกู้ระหว่างปี ทั้งเงินให้กู้แก่สมาชิกและสหกรณ์อื่นรวมกัน ทุกประเภทเงินให้กู้
- จัดหาสินค้ามาจำหน่าย	รายการขายทั้งสิ้นระหว่างปีรวมกันทุกประเภทสินค้า
- รวบรวมผลิตผล	รายการซื้อทั้งสิ้นระหว่างปีรวมกันทุกประเภทผลิตผล กรณีที่ซื้อผลิตผล แล้วนำมาแปรรูปถือเป็นยอดซื้อของธุรกิจแปรรูปผลิตผล/สินค้าไม่ใช่ธุรกิจ รวบรวมผลิตผล
- แปรรูปผลิตผล/สินค้า	รายการซื้อทั้งสิ้นระหว่างปีรวมกันทุกประเภทผลิตผล/สินค้าที่นำไป แปรรูป
- ให้บริการ	รายการรายได้ค่าบริการทั้งสิ้นระหว่างปี

ตัวอย่าง

ปี	อัตราการเติบโตของธุรกิจ
25x2	ร้อยละ 8.63
25x1	ร้อยละ 8.58

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีอัตราการเติบโตของธุรกิจ ร้อยละ 8.63 แสดงว่าสหกรณ์มีปริมาณ ธุรกิจเพิ่มขึ้นสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่สมาชิกเพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราการเติบโต ของธุรกิจ ร้อยละ 8.58 จะเห็นว่าในปี 25x2 การเติบโตของธุรกิจมีอัตราเพิ่มขึ้นเล็กน้อย

10. กำไรต่อสมาชิก

เป็นอัตราส่วนที่แสดงค่าเฉลี่ยโดยรวมว่า ผลกำไรจากการดำเนินงานของสหกรณ์คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่าใดหากเทียบกับสมาชิกต่อคน โดยเทียบสัดส่วนระหว่างกำไรสุทธิกับจำนวนสมาชิก

$$\text{กำไรต่อสมาชิก (บาท)} = \frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{จำนวนสมาชิก}}$$

กำไรสุทธิ ได้จากงบกำไรขาดทุน รายการกำไรสุทธิ
จำนวนสมาชิก ได้จากกระดาษทำการประมาณธุรกิจ/อื่น ๆ ยอดรวมสมาชิก
 คงเหลือ ณ วันสิ้นปี

ตัวอย่าง

ปี	กำไรต่อสมาชิก
25x2	1,401.81 บาท
25x1	1,584.04 บาท

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีกำไรต่อสมาชิก 1,401.81 บาท ลดลงจากปี 25x1 ซึ่งมีกำไรต่อสมาชิก 1,584.04 บาท โดยลดลงจำนวน 182.23 บาท

11. เงินออมต่อสมาชิก

เป็นอัตราส่วนที่แสดงค่าเฉลี่ยโดยรวมว่า เงินที่สมาชิกออมไว้กับสหกรณ์ทั้งในรูปของเงินรับฝากและทุนเรือนหุ้นทั้งหมดคิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่าใดหากเทียบกับสมาชิกต่อคน โดยเทียบสัดส่วนระหว่างเงินออมกับจำนวนสมาชิก

$$\text{เงินออมต่อสมาชิก (บาท)} = \frac{\text{เงินออมของสมาชิก}}{\text{จำนวนสมาชิก}}$$

เงินออมของสมาชิก ได้จากกระดาษทำการประมาณธุรกิจ/อื่น ๆ หัวข้อทุนเรือนหุ้น
 และหุ้นชำระไม่เต็มมูลค่า และหัวข้อการรับฝากเงินจากสมาชิก
 โดยนำยอดรวมของหุ้นทุกประเภทคงเหลือ ณ วันสิ้นปี บวกด้วย
 ยอดรวมการรับฝากเงินจากสมาชิกทุกประเภทคงเหลือ ณ วันสิ้นปี
จำนวนสมาชิก ได้จากกระดาษทำการประมาณธุรกิจ/อื่นๆ ยอดรวมสมาชิก
 คงเหลือ ณ วันสิ้นปี

ตัวอย่าง

ปี	เงินออมต่อสมาชิก
25x2	2,041.71 บาท
25x1	2,074.96 บาท

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีเงินออมต่อสมาชิก 2,041.71 บาท ลดลงจากปี 25x1 ซึ่งมีเงินออมต่อสมาชิก 2,074.96 บาท โดยลดลงจำนวน 33.19 บาท อย่างไรก็ตาม นอกจากการถือหุ้นของสมาชิกแล้ว สหกรณ์ควรส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์โดยฝากเงินไว้กับสหกรณ์และถอนไปใช้เมื่อจำเป็น ซึ่งจะเป็นการสร้างวินัยทางการเงินให้กับสมาชิกและยังเป็นการระดมเงินทุนของสหกรณ์อีกทางหนึ่งด้วย

12. หนี้สินต่อสมาชิก

เป็นอัตราส่วนที่แสดงค่าเฉลี่ยโดยรวมว่า ภาระหนี้สินของสมาชิก ณ วันสิ้นปีที่ต้องชำระต่อสหกรณ์คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่าไรหากเทียบกับสมาชิกต่อคน โดยเทียบสัดส่วนระหว่างหนี้สินทั้งสิ้นของสมาชิกกับจำนวนสมาชิก

หนี้สินต่อสมาชิก (บาท)	=	$\frac{\text{หนี้สินทั้งสิ้นของสมาชิก}}{\text{จำนวนสมาชิก}}$
หนี้สินทั้งสิ้นของสมาชิก	ได้จากกระดาชทำการลูกหนี้ทุกประเภท โดยใช้อยอดหนี้คงเหลือสิ้นปีทุกประเภทของสมาชิก เช่น ลูกหนี้เงินกู้ ลูกหนี้การค้า ลูกหนี้อื่น ๆ ก่อนหักค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	
จำนวนสมาชิก	ได้จากกระดาชทำการปริมาณธุรกิจ/อื่น ๆ ยอดรวมสมาชิกคงเหลือ ณ วันสิ้นปี	

ตัวอย่าง

ปี	หนี้สินต่อสมาชิก
25x2	934.58 บาท
25x1	-

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีหนี้สินต่อสมาชิก 934.58 บาท ในขณะที่ปี 25x1 สหกรณ์ไม่มีรายการลูกหนี้เงินกู้ ลูกหนี้การค้าและลูกหนี้อื่นคงเหลือ ณ วันสิ้นปี

13. อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน

เป็นอัตราส่วนที่แสดงว่า สหกรณ์มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเป็นร้อยละเท่าใดของกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน

$$\text{อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน (\%)} = \frac{\text{ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน} \times 100}{\text{กำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน}}$$

ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	ได้จากงบกำไรขาดทุน รายการค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน
กำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน	ได้จากงบกำไรขาดทุน ให้นำรายการกำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจบวกด้วยรายได้อื่น หรือใช้รายการกำไรสุทธิ บวกด้วย ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานก็ได้

ตัวอย่าง

ปี	อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน
25x2	ร้อยละ 59.79
25x1	ร้อยละ 54.41

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีอัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน ร้อยละ 59.79 เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราส่วนดังกล่าว ร้อยละ 54.41 จะเห็นว่าในปี 25x2 อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงานของสหกรณ์เพิ่มขึ้น

14. อัตราค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน

เป็นอัตราส่วนที่แสดงว่า สหกรณ์มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเป็นร้อยละเท่าใดของรายได้

$$\text{อัตราค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน (\%)} = \frac{\text{ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน} \times 100}{\text{ขาย/บริการ}}$$

ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน ได้จากงบกำไรขาดทุน รายการค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน
ขาย/บริการ ได้จากงบกำไรขาดทุน รายการขาย/บริการ

ตัวอย่าง

ปี	อัตราค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน
25x2	ร้อยละ 7.22
25x1	ร้อยละ 6.60

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีอัตราค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ร้อยละ 7.22 เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ร้อยละ 6.60 จะเห็นว่าในปี 25x2 อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานของสหกรณ์เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม สหกรณ์ควรพิจารณาว่ามีค่าใช้จ่ายดำเนินงานที่เพิ่มขึ้นโดยไม่จำเป็นหรือไม่ หรือมีค่าใช้จ่ายที่ควรควบคุมให้เป็นไปอย่างประหยัดหรือไม่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานของสหกรณ์

15. อัตราการเติบโตของทุนสำรอง

เป็นอัตราส่วนที่ใช้พิจารณาการเปลี่ยนแปลงของทุนสำรองว่ามีการเพิ่มขึ้น หรือลดลงอย่างไร โดยเปรียบเทียบทุนสำรองของสหกรณ์ในปีปัจจุบันกับปีก่อน

$$\text{อัตราการเติบโตของทุนสำรอง (\%)} = \frac{\text{ทุนสำรองปีปัจจุบัน} - \text{ทุนสำรองปีก่อน} \times 100}{\text{ทุนสำรองปีก่อน}}$$

ทุนสำรองปีปัจจุบัน ได้จากงบดุล รายการทุนสำรองปีปัจจุบัน
ทุนสำรองปีก่อน ได้จากงบดุล รายการทุนสำรองปีก่อน

ตัวอย่าง

ปี	อัตราการเติบโตของทุนสำรอง
25x2	ร้อยละ 2.73
25x1	ร้อยละ 3.58

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีอัตราการเติบโตของทุนสำรอง ร้อยละ 2.73 แสดงว่าสหกรณ์มีทุนสำรองเพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราการเติบโตของทุนสำรอง ร้อยละ 3.58 จะเห็นว่าในปี 25x2 การเติบโตของทุนสำรองมีอัตราลดลง

16. อัตราการเติบโตของทุนสะสมอื่น

เป็นอัตราส่วนที่ใช้พิจารณาการเปลี่ยนแปลงของทุนสะสมอื่นว่ามีการเพิ่มขึ้น หรือลดลงอย่างไร โดยเปรียบเทียบทุนสะสมอื่นของสหกรณ์ในปีปัจจุบันกับปีก่อน

$$\text{อัตราการเติบโตของทุนสะสมอื่น (\%)} = \frac{\text{ทุนสะสมอื่นปีปัจจุบัน} - \text{ทุนสะสมอื่นปีก่อน} \times 100}{\text{ทุนสะสมอื่นปีก่อน}}$$

ทุนสะสมอื่นปีปัจจุบัน ได้จากงบดุล รายการทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบและอื่น ๆ ปีปัจจุบัน
ทุนสะสมอื่นปีก่อน ได้จากงบดุล รายการทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบและอื่น ๆ ปีก่อน

ตัวอย่าง

ปี	อัตราการเติบโตของทุนสะสมอื่น
25x2	ร้อยละ 4.61
25x1	ร้อยละ 14.00

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีอัตราการเติบโตของทุนสะสมอื่น ร้อยละ 4.61 แสดงว่าสหกรณ์มีทุนสะสมอื่นเพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราการเติบโตของทุนสะสมอื่น ร้อยละ 14.00 จะเห็นว่าในปี 25x2 การเติบโตของทุนสะสมอื่นมีอัตราลดลง

17. อัตราการเติบโตของกำไร

เป็นอัตราส่วนที่ใช้พิจารณาการเปลี่ยนแปลงของกำไรสุทธิว่ามีการเพิ่มขึ้น หรือลดลงอย่างไร โดยเปรียบเทียบกำไรสุทธิในปีปัจจุบันกับปีก่อน

$$\text{อัตราการเติบโตของกำไร (\%)} = \frac{\text{กำไรสุทธิปีปัจจุบัน} - \text{กำไรสุทธิปีก่อน} \times 100}{\text{กำไรสุทธิปีก่อน}}$$

กำไรสุทธิปีปัจจุบัน ได้จากงบกำไรขาดทุน รายการกำไรสุทธิปีปัจจุบัน
กำไรสุทธิปีก่อน ได้จากงบกำไรขาดทุน รายการกำไรสุทธิปีก่อน

ตัวอย่าง

ปี	อัตราการเติบโตของกำไร
25x2	ร้อยละ (8.95)
25x1	ร้อยละ (0.09)

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีอัตราการเติบโตของกำไร ร้อยละ (8.95) แสดงว่าสหกรณ์มีกำไรสุทธิลดลง เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราการเติบโตของกำไร ร้อยละ (0.09) จะเห็นว่าในปี 25x2 กำไรสุทธิของสหกรณ์ลดลงในอัตราที่มากกว่าปี 25x1 อย่างไรก็ตาม ควรพิจารณาจากงบกำไรขาดทุนและรายละเอียดประกอบงบการเงินในปี 25x2 ว่ารายการใดที่มีผลทำให้อัตราการเติบโตของกำไรลดลงมาก แล้วพิจารณาเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลงภายใต้การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ

18. อัตรากำไรสุทธิ

เป็นอัตราส่วนที่แสดงถึงประสิทธิภาพในการดำเนินงานเพื่อก่อให้เกิดผลกำไรกลับคืนมาในอัตราร้อยละเท่าใดของรายได้

$$\text{อัตรากำไรสุทธิ (\%)} = \frac{\text{กำไรสุทธิ} \times 100}{\text{ขาย/บริการ}}$$

กำไรสุทธิ ได้จากงบกำไรขาดทุน รายการกำไรสุทธิ
ขาย/บริการ ได้จากงบกำไรขาดทุน รายการขาย/บริการ

ตัวอย่าง

ปี	อัตรากำไรสุทธิ
25x2	ร้อยละ 4.86
25x1	ร้อยละ 5.54

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีอัตรากำไรสุทธิ ร้อยละ 4.86 แสดงว่ายอดขาย/บริการของสหกรณ์ 100.00 บาท เมื่อนำไปหักต้นทุนขาย/บริการ และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานต่าง ๆ แล้ว คงเหลือเป็นกำไรสุทธิ 4.86 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตรากำไรสุทธิ ร้อยละ 5.54 จะเห็นว่าในปี 25x2 ประสิทธิภาพในการดำเนินงานเพื่อก่อให้เกิดผลกำไรของสหกรณ์ลดลง

19. อัตรากำไรขั้นต้น

เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดความสามารถในการกำหนดราคาขายที่เหมาะสมและการควบคุมต้นทุนขาย ซึ่งหากต้นทุนขายต่ำก็จะมีผลทำให้อัตรากำไรขั้นต้นสูงขึ้น ทั้งนี้ การวิเคราะห์อัตราส่วนนี้โดยแยกเป็นแต่ละประเภทสินค้าจะทำให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

$$\text{อัตรากำไรขั้นต้นของ..... (\%)} = \frac{\text{กำไรขั้นต้นของ.....} \times 100}{\text{ขาย.....สุทธิ}}$$

กำไรขั้นต้นของ(ระบุประเภทสินค้า) ได้จากรายละเอียดประกอบงบการเงินของแต่ละธุรกิจ
ขาย...(ระบุประเภทสินค้า)... สุทธิ ได้จากรายละเอียดประกอบงบการเงินของแต่ละธุรกิจ

ตัวอย่าง

ปี	อัตรากำไรขั้นต้น
25x2	ร้อยละ 11.58
25x1	ร้อยละ 12.13

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีอัตรากำไรขั้นต้น ร้อยละ 11.58 แสดงว่ายอดขาย/บริการของสหกรณ์ 100.00 บาท เมื่อนำไปหักต้นทุนขาย/บริการแล้ว คงเหลือเป็นกำไรขั้นต้น 11.58 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตรากำไรขั้นต้น ร้อยละ 12.13 จะเห็นว่าในปี 25x2 ความสามารถในการกำหนดราคาขายและการควบคุมต้นทุนขายของสหกรณ์ลดลง อย่างไรก็ตาม ควรพิจารณารายละเอียดกำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจว่ากำไรขั้นต้นของธุรกิจใดลดลงมาก แล้วพิจารณาควบคุมต้นทุนขายให้เป็นไปอย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

20. อัตราส่วนทุนหมุนเวียน

เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้นเมื่อถึงกำหนด โดยเทียบสัดส่วนระหว่างสินทรัพย์หมุนเวียนกับหนี้สินหมุนเวียน ซึ่งจะทำให้ทราบว่าสหกรณ์มีสินทรัพย์ที่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ในระยะเวลาอันสั้นเป็นกี่เท่าของหนี้สินที่ต้องชำระคืนในช่วงเวลา 1 ปี

กรณีอัตราส่วนทุนหมุนเวียนมีผลลัพธ์สูง แสดงว่าสหกรณ์มีความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้นเมื่อถึงกำหนดสูง มีสภาพคล่องทางการเงินดี หากมองในด้านเจ้าหนี้การมีอัตราส่วนทุนหมุนเวียนสูงยิ่งดี แต่หากมองในด้านสหกรณ์แล้วการมีอัตราส่วนทุนหมุนเวียนสูงอาจก่อให้เกิดปัญหาได้ เนื่องจากสหกรณ์อาจมีสินทรัพย์หมุนเวียนมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น และไม่ได้ใช้สินทรัพย์นั้นให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มประสิทธิภาพ เช่น สหกรณ์มีลูกหนี้เงินให้กู้จำนวนมาก แต่เป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) หรือฝากเงินไว้กับธนาคารมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น เป็นต้น แต่หากอัตราส่วนนี้มีผลลัพธ์ต่ำ แสดงว่าสหกรณ์อาจไม่สามารถชำระหนี้ระยะสั้นได้เมื่อถึงกำหนด ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากสหกรณ์จัดหาเงินทุนโดยการก่อหนี้สินระยะสั้นแต่拿去ลงทุนในสินทรัพย์ถาวร อย่างไรก็ตาม หากสินทรัพย์หมุนเวียนส่วนใหญ่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้เร็ว สหกรณ์อาจมีความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้นเมื่อถึงกำหนดได้ แม้ว่าอัตราส่วนทุนหมุนเวียนจะมีผลลัพธ์ต่ำก็ตาม

$$\text{อัตราส่วนทุนหมุนเวียน (เท่า)} = \frac{\text{สินทรัพย์หมุนเวียน}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน}}$$

สินทรัพย์หมุนเวียน ได้จากงบดุล รายการรวมสินทรัพย์หมุนเวียน
หนี้สินหมุนเวียน ได้จากงบดุล รายการรวมหนี้สินหมุนเวียน

ตัวอย่าง

ปี	อัตราส่วนทุนหมุนเวียน
25x2	10.06 เท่า
25x1	6.36 เท่า

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีอัตราส่วนทุนหมุนเวียน 10.06 เท่า แสดงว่าสหกรณ์มีสินทรัพย์หมุนเวียนมากกว่าหนี้สินหมุนเวียนถึง 10.06 เท่า หลังจากนำสินทรัพย์หมุนเวียนไปชำระหนี้ระยะสั้นแล้ว สหกรณ์ยังมีสินทรัพย์หมุนเวียนคงเหลือเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินงานได้อีก เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราส่วนทุนหมุนเวียน 6.36 เท่า จะเห็นว่าในปี 25x2 ความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้นของสหกรณ์เพิ่มขึ้น หรือสหกรณ์มีสภาพคล่องทางการเงินเพิ่มขึ้น

โดยทั่วไปอัตราส่วนทุนหมุนเวียนที่ถือว่าเหมาะสมและใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการวัดอย่างง่าย ๆ คือ อัตราส่วน 2 : 1 ซึ่งหมายถึง สหกรณ์ควรรักษาระดับสินทรัพย์หมุนเวียนไว้ 2.00 บาท สำหรับหนี้สินหมุนเวียนที่มีทุก ๆ 1.00 บาท แต่ไม่ถือว่าเป็นเกณฑ์ตายตัว การพิจารณาอัตราส่วนทุนหมุนเวียนขึ้นอยู่กับคุณภาพของสินทรัพย์และสภาพแวดล้อมของสหกรณ์เป็นสำคัญ เช่น สหกรณ์ผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่จะลงทุนในเครื่องจักรและอุปกรณ์ จึงมีสินทรัพย์หมุนเวียนไม่มากนัก แต่การได้รับชำระค่าบริการเป็นประจำทำให้ไม่เป็นอุปสรรคต่อการชำระหนี้ระยะสั้นของสหกรณ์แต่อย่างใด

21. อัตราหมุนของสินค้า

เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดความสามารถในการเปลี่ยนสินค้าเป็นเงินสด ทำให้ทราบว่าสหกรณ์สามารถจำหน่ายสินค้าได้คล่องเพียงใด ซึ่งแสดงถึงประสิทธิภาพในการจัดการสินค้าโดยวัดในรูปของจำนวนครั้ง

กรณีอัตราหมุนของสินค้ามีผลลัพธ์สูง หรือมีจำนวนครั้งมาก แสดงว่าสหกรณ์จำหน่ายสินค้าได้เร็ว ส่งผลให้ยอดขายและผลกำไรของสหกรณ์เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ควรพิจารณาว่าอัตราหมุนของสินค้าที่มีผลลัพธ์สูงนั้นเป็นผลมาจากการจำหน่ายสินค้าได้เร็ว หรือการจำหน่ายสินค้าลดราคา หรือมีสินค้าเสื่อมสภาพ ขาดตลาด ล้าสมัย หรือมีการเก็บรักษาสินค้าไว้นานเกินไปหรือไม่ อย่างไร หากเป็นผลมาจากสาเหตุอื่น ๆ ที่มิใช่การจำหน่ายสินค้าได้เร็ว อาจทำให้สหกรณ์เกิดความเสียหาย หรือเสียโอกาสในการทำกำไรได้ แต่หากอัตราส่วนนี้มีผลลัพธ์ต่ำ หรือมีจำนวนครั้งน้อย แสดงว่าสหกรณ์มีเงินทุนจมอยู่ในสินค้ามากเกินไป ส่งผลต่อยอดขายและผลกำไรของสหกรณ์ รวมทั้งอาจมีค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาสินค้าเพิ่มขึ้น หรือมีสินค้าเสื่อมสภาพ ขาดตลาด ล้าสมัย ทั้งนี้ การวิเคราะห์อัตราส่วนนี้โดยแยกเป็นแต่ละประเภทของสินค้าจะทำให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจาก สินค้าอุปโภคบริโภคย่อมมีอัตราหมุนของสินค้าสูงกว่าสินค้าประเภทเครื่องจักรกลการเกษตร หรือสินค้าที่มีราคาสูงซึ่งไม่สามารถขายได้ทุกวัน

$$\begin{aligned} \text{อัตราหมุนของสินค้า (ครั้ง)} &= \frac{\text{ต้นทุนสินค้าขาย}}{\text{สินค้าคงเหลือสุทธิถัวเฉลี่ย}} \\ (\text{เฉพาะธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย}) & \end{aligned}$$

ต้นทุนสินค้าขาย ได้จากงบต้นทุนขาย โดยนำต้นทุนขายของสินค้าทุกประเภทในธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายรวมกัน

สินค้าคงเหลือสุทธิถัวเฉลี่ย ได้จากงบดุล รายสินค้าคงเหลือ หักด้วย ค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลงปีปัจจุบัน บวกด้วยปีก่อน แล้วหารด้วย 2

ตัวอย่าง

ปี	อัตราหมุนของสินค้า
25x2	4.46 ครั้ง
25x1	4.61 ครั้ง

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีอัตราหมุนของสินค้า 4.46 ครั้ง เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราหมุนของสินค้า 4.61 ครั้ง จะเห็นว่าในปี 25x2 ความสามารถในการจำหน่ายสินค้าใกล้เคียงกับปีก่อน

22. อายุเฉลี่ยสินค้า (ระยะเวลาในการขายโดยเฉลี่ย)

เป็นอัตราส่วนที่แสดงว่า สหกรณ์ใช้ระยะเวลาในการขายสินค้าออกไปให้ได้โดยเฉลี่ยเท่าใด กรณีอายุเฉลี่ยสินค้ามีผลลัษณ์น้อย แสดงถึงการได้มาซึ่งเงินจากการขายสินค้าเร็ว

$$\text{ระยะเวลาในการขายโดยเฉลี่ย (วัน)} = \frac{365}{\text{อัตราหมุนของสินค้า}}$$

อัตราหมุนของสินค้า ได้จากผลการคำนวณตามข้อ 21

ตัวอย่าง

ปี	อายุเฉลี่ยสินค้า
25x2	81.84 วัน
25x1	79.18 วัน

การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์

ในปี 25x2 สหกรณ์มีอายุเฉลี่ยสินค้า 81.84 วัน เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอายุเฉลี่ยสินค้า 79.18 วัน จะเห็นว่าในปี 25x2 มีระยะเวลาในการขายสินค้าโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เป็นผลให้สหกรณ์ได้มาซึ่งเงินจากการขายสินค้าช้าลง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาร่วมกับอัตราหมุนของสินค้าแล้วเห็นว่าสหกรณ์ควรเพิ่มประสิทธิภาพในการขายสินค้า เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาสินค้าเสื่อมสภาพ ขาดทุน หรือล้าสมัย และควรสำรวจความต้องการของสมาชิกเพื่อจะได้จัดหาสินค้ามาจำหน่ายได้ตรงตามความต้องการในปริมาณที่เหมาะสม

ข้อจำกัดของการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน

การวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงินไม่สามารถระบุได้ว่า อัตราส่วนทางการเงินใดที่มีประโยชน์หรือสำคัญที่สุด ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของผู้ใช้ข้อมูลซึ่งมีสถานภาพแตกต่างกัน เช่น สถาบันการเงิน เจ้าหนี้ ลูกหนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิเคราะห์จะต้องทราบวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์และโดยข้อเท็จจริงแล้ว การใช้อัตราส่วนทางการเงินใดเพียงอัตราส่วนเดียวไม่สามารถชี้ได้ว่าฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของสหกรณ์เป็นอย่างไร จะต้องอาศัยอัตราส่วนทางการเงินอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันเข้ามาช่วยเสริม เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่แฝงอยู่ในอัตราส่วนนั้น

การใช้ประโยชน์จากข้อมูลในงบการเงินเพื่อการบริหารงาน

ข้อมูลในงบการเงินจะมีประโยชน์และมีคุณค่าก็ต่อเมื่อผู้ใช้ข้อมูลมีความเข้าใจ สามารถแปลความหมายและสรุปผลได้อย่างถูกต้อง คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์สามารถใช้ข้อมูลในงบการเงินเพื่อการบริหารงานและการตัดสินใจทางการเงิน หรือการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ โดยใช้เป็นข้อมูลประเมินผลการดำเนินงานและการบริหารงานว่าดีขึ้น หรือลดลง ทำให้ทราบข้อดี หรือข้อบกพร่องทางการเงินของสหกรณ์ และเป็นประโยชน์ในการนำมาใช้ปรับปรุงการปฏิบัติงาน หรือเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานในปีต่อไป นอกจากนี้ ยังใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการดำเนินงานอีกด้วย โดยอาจสรุปแนวทางการใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางการเงินได้ ดังนี้

1. ใช้เป็นข้อมูลประเมินผลการดำเนินงาน

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จำเป็นต้องทำการประเมินประสิทธิภาพในการดำเนินงานของฝ่ายจัดการ เพื่อทราบจุดแข็งที่ควรรักษาไว้ หรือจุดอ่อนต่าง ๆ ที่ควรแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น รวมทั้งทราบข้อบกพร่องทางการเงินของสหกรณ์และปรับปรุงการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์สามารถใช้ข้อมูลทางการเงินเป็นเครื่องมือประเมินประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ดังนี้

1.1 เปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับแผนงานและประมาณการต่าง ๆ

เป็นการประเมินประสิทธิภาพในการดำเนินงานโดยเปรียบเทียบข้อมูลทางการเงินที่แสดงถึงผลการดำเนินงานกับแผนงานและประมาณการต่าง ๆ ที่กำหนด เพื่อทราบว่าผลการดำเนินงานเป็นไปตามแผนงานและประมาณการที่กำหนดไว้หรือไม่ เพียงใด กรณีที่สหกรณ์มีผลการดำเนินงานต่ำกว่าแผนงานและประมาณการต้องทำการค้นหาสาเหตุ ข้อเท็จจริง ปัญหาและอุปสรรค เพื่อให้ได้ข้อมูลที่นำไปใช้แก้ไขปรับปรุงวิธีการดำเนินงานให้เหมาะสม ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานของสหกรณ์บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดและเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อมวลสมาชิก

การเปรียบเทียบข้อมูลทางการเงินกับแผนงานและประมาณการต่าง ๆ ทำได้โดย

1) กำหนดแผนการดำเนินงานประจำปีให้ชัดเจน และสอดคล้องกับนโยบายของสหกรณ์ แล้วนำเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์เพื่อพิจารณาอนุมัติ ได้แก่

- แผนการระดมทุนของสหกรณ์ โดยการส่งเสริมให้สมาชิกถือหุ้นเพิ่ม หรือส่งเสริมให้สมาชิกนำเงินมาฝากกับสหกรณ์

- แผนการให้สินเชื่อ โดยกำหนดแผนการจ่ายเงินกู้และการรับชำระหนี้คืนจากสมาชิก พร้อมทั้งกำหนดแผนการเบิกเงินกู้และชำระคืนเงินกู้แก่เจ้าหนี้ให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน

- แผนการจัดหาสินค้ามาจำหน่าย โดยกำหนดแผนการจัดหาสินค้าแต่ละประเภทมาจำหน่ายให้เป็นไปตามความต้องการของสมาชิก

- แผนการรวบรวมผลผลิตเพื่อจำหน่ายและแปรรูป โดยกำหนดแผนการรวบรวมผลผลิตต่าง ๆ เป็นปริมาณที่ชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดแผนการแปรรูปให้สอดคล้องกับปริมาณที่รวบรวม

- แผนการให้บริการและส่งเสริมการเกษตร โดยกำหนดแผนการให้บริการตามความต้องการของสมาชิก รวมทั้งการเผยแพร่ความรู้และส่งเสริมการเกษตรให้แก่สมาชิก

2) ประมาณการรายได้ – รายจ่ายของการดำเนินธุรกิจแต่ละด้านและประมาณการกำไรสุทธิประจำปี แล้วนำเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์เพื่อพิจารณาอนุมัติ

3) เปรียบเทียบข้อมูลทางการเงินที่แสดงถึงผลการดำเนินงานกับแผนงานและประมาณการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้เป็นระยะ ๆ เพื่อทราบปัญหาและอุปสรรค (ถ้ามี) และทำการแก้ไขปรับปรุงให้ทันต่อเหตุการณ์ เมื่อครบรอบปีดำเนินงานให้นำข้อมูลทางการเงินที่ได้จากงบการเงินเปรียบเทียบกับแผนงานและประมาณการต่าง ๆ

4) วิเคราะห์ผลที่ได้จากการเปรียบเทียบ และค้นหาสาเหตุที่ทำให้ผลการดำเนินงานของสหกรณ์ต่ำกว่าแผนงานและประมาณการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ เพื่อทราบข้อเท็จจริงและทำการแก้ไขปรับปรุงการดำเนินการให้ดีขึ้น และใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาวางแผน หรือกำหนดนโยบายการดำเนินงานในปีต่อไปให้เป็นอย่างเหมาะสม

1.2 เปรียบเทียบผลการดำเนินงานปีปัจจุบันกับปีที่ผ่านมา

เป็นการประเมินประสิทธิภาพในการดำเนินงานโดยการเปรียบเทียบข้อมูลทางการเงินที่แสดงถึงผลการดำเนินงานปีปัจจุบันกับปีที่ผ่านมา เพื่อทราบว่าในการดำเนินงานแต่ละปีมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นหรือลดลง อย่างไร

การเปรียบเทียบข้อมูลทางการเงินในปีปัจจุบันกับปีที่ผ่านมา สามารถเปรียบเทียบข้อมูลปีปัจจุบันกับปีก่อน หรือเปรียบเทียบกับข้อมูลย้อนหลังไปหลาย ๆ ปีก็ได้ เพื่อทราบการเปลี่ยนแปลงแนวโน้ม หรือทิศทางที่ควรจะเป็น อย่างไรก็ตาม การเปรียบเทียบบ้างว่ามีข้อสังเกต ดังนี้

1) ข้อมูลทางการเงิน หรือข้อมูลในงบการเงินที่ใช้เปรียบเทียบจะต้องมีระยะเวลาดำเนินงานเท่ากัน

2) การคำนวณหาผลการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้น หรือลดลงจากปีก่อนของรายการในงบการเงิน ทั้งที่คำนวณเป็นจำนวนเงิน หรือเทียบเป็นอัตราร้อยละ ไม่จำเป็นต้องคำนวณทุกรายการในงบการเงิน แต่อาจเลือกคำนวณเฉพาะรายการที่สนใจและมีความสัมพันธ์กันเท่านั้น

1.3 เปรียบเทียบผลการดำเนินงานปีปัจจุบันกับอัตราส่วนเฉลี่ย

เป็นการประเมินประสิทธิภาพในการดำเนินงานโดยเปรียบเทียบข้อมูลและอัตราส่วนทางการเงินของสหกรณ์ในปีปัจจุบันกับอัตราส่วนเฉลี่ยของสหกรณ์ประเภทเดียวกัน ซึ่งมีจำนวนสมาชิกทุนดำเนินงานและปริมาณธุรกิจใกล้เคียงกัน หรือกลุ่มเทียบเคียง (Peer Group) เพื่อทราบว่าผลการดำเนินงานของสหกรณ์อยู่ในระดับสูงกว่า ระดับเดียวกัน หรือระดับต่ำกว่ากลุ่มเทียบเคียง ทราบสถานการณ์ทางการเงินของสหกรณ์ รวมทั้งทราบจุดอ่อน จุดแข็ง ติดตามและวิเคราะห์ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสหกรณ์ ทำให้สามารถแก้ไข ปรับปรุงการดำเนินงานของสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการดำเนินงาน

การบริหารงานที่ดีควรต้องมีการวางแผนการดำเนินงาน ดังนั้น คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนการดำเนินงาน ดังนี้

1) แผนการดำเนินงานที่กำหนดในแต่ละปีแสดงให้เห็นถึงเป้าหมายของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ซึ่งถือเป็นนโยบายที่ฝ่ายจัดการจะต้องนำไปปฏิบัติ

2) แผนการดำเนินงานที่กำหนดจะต้องมีความสมเหตุสมผล เป็นไปเพื่อประโยชน์ของสหกรณ์ สอดคล้องกับนโยบายของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ และฝ่ายจัดการสามารถปฏิบัติได้จริง รวมถึงอำนวยความสะดวกต่อสมาชิกของสหกรณ์

3) ผู้จัดการและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ในฐานะฝ่ายจัดการของสหกรณ์จะต้องปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนการดำเนินงานที่กำหนด

4) แผนการดำเนินงานที่กำหนดสามารถใช้เป็นเครื่องมือวัดผลการปฏิบัติงานของฝ่ายจัดการ เพื่อทราบว่าฝ่ายจัดการสามารถปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนการดำเนินงานหรือไม่ เพียงใด และมีปัญหา หรืออุปสรรคใดที่จำเป็นต้องแก้ไขปรับปรุงต่อไป

การวางแผนการดำเนินงานที่ดีนั้น จะต้องมีการวางแผนงานและประมาณการต่าง ๆ อย่างเหมาะสม โดยเปรียบเทียบข้อมูลทางการเงินที่แสดงถึงผลการดำเนินงานกับแผนงานและประมาณการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ รวมถึงเปรียบเทียบข้อมูลทางการเงินดังกล่าวกับปีที่ผ่านมาด้วย ซึ่งจะทำให้ทราบถึงข้อแตกต่าง และนำมาพิจารณาถึงผลดี ผลเสียที่เกิดขึ้น เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจวางแผนการดำเนินงานในปีต่อไป ในการวางแผนการดำเนินงานมีข้อควรระวัง ดังนี้

1. กำหนดแผนงาน หรือประมาณการไว้สูงเกินไป

1.1 การกำหนดแผนงานและประมาณการรายได้ไว้สูงเกินไป จะส่งผลให้ฝ่ายจัดการไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายของแผนงาน หรือที่ประมาณการไว้ และหากคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ใช้แผนงานหรือประมาณการดังกล่าวเป็นเครื่องมือวัดผลการปฏิบัติงานของฝ่ายจัดการ อาจทำให้ได้ผลการประเมินที่คลาดเคลื่อนได้

1.2 การกำหนดแผนงานและประมาณการค่าใช้จ่ายไว้สูงเกินไป จะไม่เป็นผลดีกับสหกรณ์ เนื่องจากทำให้การใช้จ่ายเงินของสหกรณ์ไม่เป็นไปโดยประหยัด ส่งผลให้การดำเนินงานของสหกรณ์อาจประสบผลขาดทุนได้

2. กำหนดแผนงาน หรือประมาณการไว้ต่ำเกินไป

2.1 การกำหนดแผนงานและประมาณการรายได้ไว้ต่ำเกินไป จะส่งผลให้การปฏิบัติงานของฝ่ายจัดการเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ หรือมีประสิทธิพลดลง เนื่องจากไม่ต้องใช้ความพยายามมากนักก็สามารถบรรลุเป้าหมายได้โดยง่าย ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสหกรณ์ได้

2.2 การกำหนดแผนงานและประมาณการค่าใช้จ่ายไว้ต่ำเกินไป จะทำให้การปฏิบัติงานของฝ่ายจัดการขาดความคล่องตัว เนื่องจากต้องระมัดระวังการใช้จ่ายเงินว่าจะเกินกว่างบประมาณที่กำหนดไว้ ส่งผลให้การพัฒนาสหกรณ์เป็นไปอย่างล่าช้า เนื่องจากขาดความคล่องตัวในการดำเนินการ

2. สื่อการสอน

**บทบาท การทวง หน้าที
ตบ:กรรมการดำเนินการสทกรณ**

ความหมายของสทท

คุณค่า จุดมการณ์ หลักการและวิธีการสทท

โครงสร้างของสทท

ประเภทของสทท

โครงสร้างธุรกิจของสทท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน

“...สหกรณ์นี้มีความหมายคำว่า **ส**ห ก็ด้วยกัน **ก**รณ การทำ
ทำงานทำกิจการต่าง ๆ หมายความว่า **สหกรณ์** แปลว่า
การทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมากเพราะว่า
จะต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านงานการที่ทำด้วยร่างกาย
ทั้งในด้านงานการที่ทำด้วยสมอง และงานการที่ทำด้วยใจ
ทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ต้องพร้อม...”

(ตลาดสี่ดาลัย / 11 พฤษภาคม 2526)

พ.ร.บ. สหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553

มาตรา 4

สหกรณ์ คือ คณะบุคคลซึ่งรวมกันดำเนินการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้

คุณค่าสภกรณ

**สภกรณอยูบนพื้นฐานแห่งคุณค่าของการชวยตนเอง
ความรับผิดชอบตอตนเอง ความเปนประชาธิปไตย
ความเสมอภาค ความเที่ยงธรรม และความเป็นเอกภาพ
สมาชิกสภกรณเชื่อมั่นในคุณค่าทางจริยธรรมแห่งความสุจริต
ความเปิดเผย ความรับผิดชอบตอสังคม และความไว้วางใจ
ตอผู้อื่น โดยสืบทอดประเพณีปฏิบัติของपुरิเริ่มการสภกรณ**

อุดมการณ์สหกรณ์

**คือ ความเชื่อร่วมกันว่าการช่วยตนเอง
และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
ตามหลักการสหกรณ์จะนำไปสู่การกินดี อยู่ดี
มีความเป็นธรรมและสันติสุขในสังคม**

หลักการสหกรณ์

**คือ แนวทางที่สหกรณ์ยึดถือปฏิบัติ
เพื่อให้คุณค่าของสหกรณ์เกิดผลเป็นรูปธรรม
ประกอบด้วย หลักสหกรณ์สากล 7 ประการ**

หลักการสหกรณ์

1. การเป็นสมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง

2. การควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย

3. การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยสมาชิก

4. การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ

5. การศึกษา ฝึกอบรมและสารสนเทศ

6. การร่วมมือระหว่างสหกรณ์

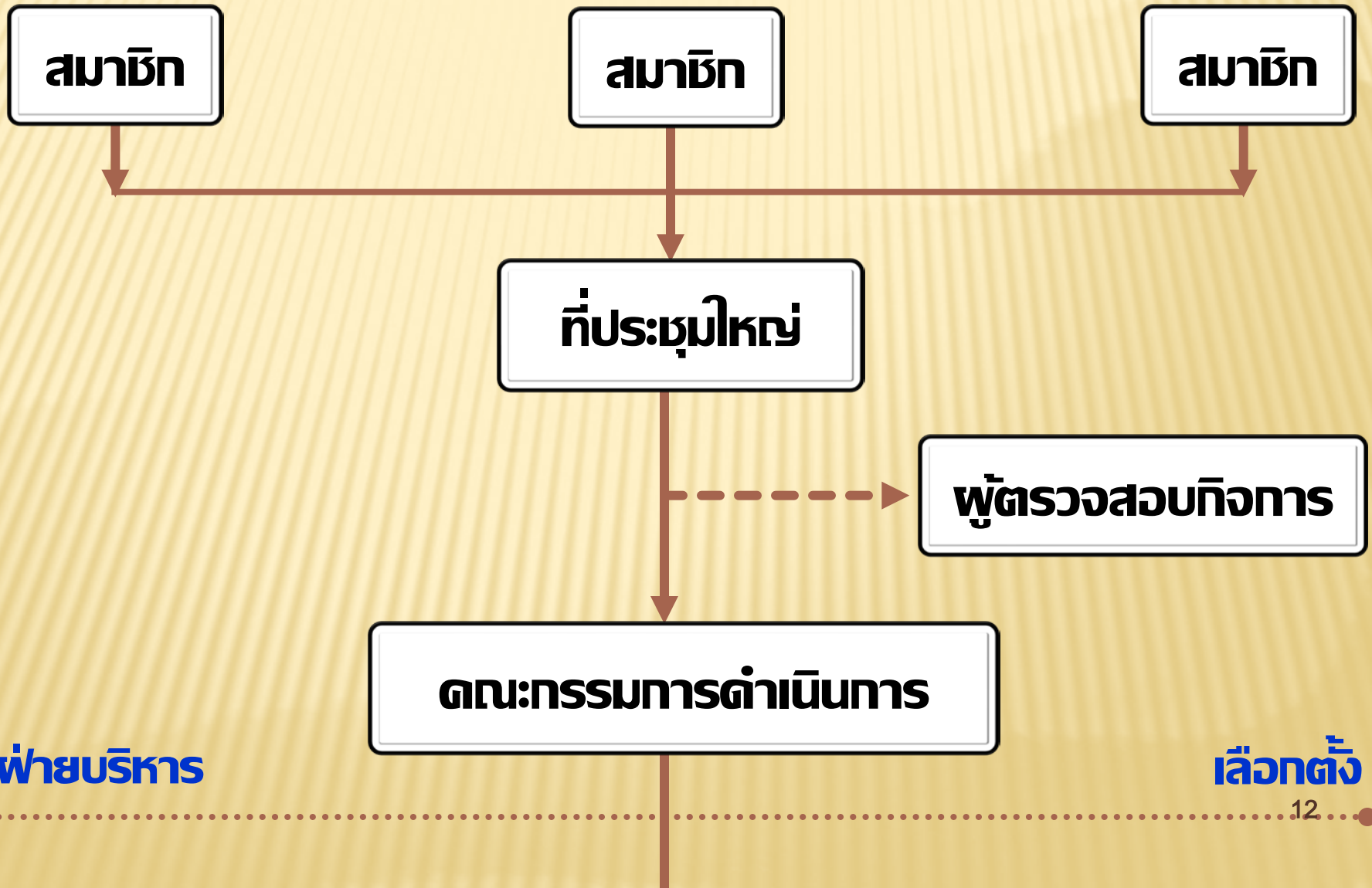
7. ความไว้วางใจต่อชุมชน

วิธีการสหกรณ์

**คือ การนำหลักการสหกรณ์มาประยุกต์ใช้
ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม
เพื่อประโยชน์ของมวลสมาชิกและชุมชน
โดยไม่ละเลยหลักการธุรกิจที่ดี**

**ตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย สมาชิกรวมตัวกัน
จัดตั้งสหกรณ์ขึ้น โดยร่วมกันแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน
ด้านเงินทุน ด้านการผลิต และการจำหน่าย เพื่อให้มี
ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ด้วยการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือ
ซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์**

แผนผังโครงสร้างของสหกรณ์

คณะกรรมการดำเนินการ

**ฝ่ายบริหาร
ฝ่ายจัดการ**

**เลือกตั้ง
จัดจ้าง**

ผู้จัดการ/ผู้ช่วยผู้จัดการ

เจ้าหน้าที่สินเชื่อ

เจ้าหน้าที่ตลาด

เจ้าหน้าที่การเงิน

เจ้าหน้าที่บัญชี

สมาชิกของสหกรณ์

สมาชิกสหกรณ์ทุกคนมีสิทธิเสมอภาคกันในการดำเนินงานของสหกรณ์ โดยเข้าร่วมประชุมใหญ่เพื่อเสนอความคิดเห็นหรือออกเสียงลงคะแนนในเรื่องต่างๆ 1 คน ต่อ 1 เสียง และมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติและคำสั่งของสหกรณ์ รวมถึงสอดส่อง ดูแลกิจการสหกรณ์ให้พัฒนาและเจริญรุ่งเรือง ร่วมมือกับคณะกรรมการดำเนินการ

ที่ประชุมใหญ่

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จะเรียกประชุมใหญ่สามัญปีละ 1 ครั้ง ภายใน 150 วัน นับแต่วันสิ้นปีบัญชี ซึ่งต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่า 100 คน จึงจะเป็นองค์ประชุม ที่ประชุมใหญ่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัย ตัดสินใจ และลงมติเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินกิจการของสหกรณ์ โดยถือว่ามติเสียงข้างมากตามหลักประชาธิปไตย

ผู้ตรวจสอบกิจการ

ที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งสมาชิก หรือบุคคลภายนอกที่เป็นผู้มีคุณสมบัติ ความรู้ ความสามารถในการด้านธุรกิจ การเงิน การบัญชี การเศรษฐกิจ หรือการสหกรณ์ เพื่อเป็นผู้ตรวจสอบกิจการโดยมีอำนาจหน้าที่ ตรวจสอบการดำเนินงานของสหกรณ์ แล้วเสนอรายงานผลการ ตรวจสอบประจำเดือนต่อที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ รวมถึง เสนอรายงานผลการตรวจสอบประจำปีต่อที่ประชุมใหญ่สหกรณ์

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

**ที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งสมาชิกเป็นคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์
มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการของสหกรณ์ให้เป็นไปตามกฎหมาย
ข้อบังคับ ระเบียบ มติและคำสั่งของสหกรณ์ รวมถึงกำกับ ดูแล
และติดตามการปฏิบัติงานของฝ่ายจัดการเพื่อให้การดำเนินงาน
ของสหกรณ์สามารถเอื้อประโยชน์แก่บรรดาสมาชิกและบรรลุ
วัตถุประสงค์ของสหกรณ์**

ฝ่ายจัดการ

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์อาจพิจารณาคัดเลือกบุคคล เพื่อแต่งตั้ง หรือจัดจ้างเป็นผู้จัดการและผู้ช่วยผู้จัดการ โดยมี อำนาจหน้าที่ในการจัดการทั่วไปและรับผิดชอบบรรดากิจการประจำ ของสหกรณ์ให้เป็นไปตามนโยบายและแผนการดำเนินงานที่กำหนด รวมถึงอาจพิจารณาจัดจ้างเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ตามความจำเป็น เพื่อปฏิบัติงานภายใต้บังคับบัญชาของผู้จัดการสหกรณ์

ประเภทของสหกรณ์

สหกรณ์การเกษตร

สหกรณ์นิคม

สหกรณ์ประมง

สหกรณ์ภาคการเกษตร

สหกรณ์ร้านค้า

สหกรณ์บริการ

สหกรณ์ออมทรัพย์

สหกรณ์เครดิตยูเนียน

สหกรณ์นอกภาคการเกษตร

สหกรณ์ภาคการเกษตรมีการดำเนินธุรกิจแบบเอนกประสงค์
คือ ดำเนินธุรกิจหลายด้านเพื่ออำนวยความสะดวกแก่สมาชิก

ธุรกิจสินเชื่อ

ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย

ธุรกิจรวบรวมผลิตผล

ธุรกิจแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรและการผลิตสินค้า

ธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตร

**สหกรณ์ให้เงินกู้ หรือสินเชื่อการเกษตรแก่สมาชิก
เพื่อให้สมาชิกนำเงินไปประกอบอาชีพ หรือใช้จ่ายที่จำเป็น
โดยแบ่งประเภทเงินกู้ตามระยะเวลาการให้เงินกู้ ได้แก่
เงินกู้ระยะสั้น เงินกู้ระยะปานกลาง และเงินกู้ระยะยาว
ซึ่งเงินกู้แต่ละประเภทมีเงื่อนไขแตกต่างกันไป นอกจากนี้
ยังสามารถให้สหกรณ์อื่นกู้ยืมเงินได้ด้วย**

สหกรณ์จัดหา หรือจัดซื้อเครื่องจักรกลการเกษตร วัสดุอุปกรณ์การเกษตร เติมีการเกษตร เครื่องมือเครื่องใช้ในการประมง น้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น ตลอดจนสินค้าอุปโภคบริโภคและอื่นๆ ที่จำเป็น เพื่อนำมาจำหน่ายให้สมาชิกและผู้มิใช่สมาชิก ในราคาที่เหมาะสม ส่วนประเภท ชนิดและคุณภาพสินค้าเป็นไปตามความต้องการของสมาชิก

**สหกรณ์รวบรวม หรือรับซื้อผลิตพลและผลิตภัณฑ์การเกษตร
ของสมาชิกเพื่อนำไปจำหน่ายให้ตลาดค้าปลีก รักษาผลประโยชน์ของ
สมาชิกและเป็นกลไกในการต่อรองราคา รวมทั้งให้ความเป็นธรรม
ในด้านการชั่ง ตวง วัด และตัดคุณภาพผลิตพลของสมาชิก**

ธุรกิจแปรรูปผลิตผลการเกษตรและการผลิตสินค้า

สหกรณ์นำผลิตผลที่รวบรวม หรือรับซื้อจากสมาชิกมาแปรรูป
เป็นสินค้าสำเร็จรูปเพื่อนำไปจำหน่ายให้ตลาดดี รวมทั้ง
ส่งเสริมให้สมาชิกผลิตสินค้าเพื่อนำมาจำหน่ายให้สหกรณ์

ธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตร

สหกรณ์ให้บริการแก่สมาชิกในด้านการเพาะปลูกและการประมง
โดยติดต่ாதอวแทนในอัตราที่สมเหตุสมผล รวมทั้งช่วยเหลือ
ในด้านการเผยแพร่ความรู้ ส่งเสริมการเกษตร วางแผน
เพาะปลูกและบำรุงที่ดินเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิก

นอกจากนี้ สหกรณ์ยังระดมเงินทุนด้วยการส่งเสริมให้สมาชิก
ออมทรัพย์ โดยให้บริการรับฝากเงินจากสมาชิกทั้งประเภท
เงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำ กำหนดระยะเวลาการ
ฝากและอัตราดอกเบี้ยเงินรับฝากแต่ละประเภทแตกต่างกันไป
รวมทั้งสหกรณ์สามารถรับฝากเงินจากสหกรณ์อื่นได้ด้วย

สหกรณ์ภาคการเกษตรในฐานะผู้ประกอบการขายสินค้า
และบริการมีหน้าที่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม กรณีมีรายรับ
จากการขายสินค้า หรือให้บริการที่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม
เกินกว่า 1.8 ล้านบาท ต่อปี โดยยื่นคำขอจดทะเบียน
ภาษีมูลค่าเพิ่มเพื่อเป็นผู้ประกอบการจดทะเบียน

บทบาท การทํางาน หน้าที คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

ที่มาของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

พ.ร.บ. สหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2553

มาตรา 50 บรรดาแรก

ให้มีคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ประกอบด้วย ประธานกรรมการ 1 คน และกรรมการอื่นอีกไม่เกิน 14 คน ซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งจากสมาชิก

ข้อบังคับสหกรณ์

ให้กรรมการเลือกตั้งระหว่างกันเองขึ้นดำรงตำแหน่งรองประธานกรรมการ 1 คน หรือหลายคน เลขานุการ 1 คน และ/หรือเหรัญญิก 1 คน นอกนั้นเป็นกรรมการ และปิดประกาศให้ทราบ ณ สำนักงานของสหกรณ์

คุณสมบัติของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ นอกจากจะต้องเป็นสมาชิกสหกรณ์ และได้รับเลือกตั้งจากที่ประชุมใหญ่แล้ว ควรเป็นพวที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

- 1. มีความซื่อสัตย์ในแนวคิดคุณค่า จุดมการณ์ หลักการและวิธีการสหกรณ์**
- 2. ประพฤติตนอยู่ในกรอบศีลธรรมอันดี และเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่น**
- 3. อุทิศตนเพื่องานสหกรณ์ ด้วยความสุจริต เสียสละ และรับผิดชอบ**
- 4. มีภาวะผู้นำ มีความพร้อม และเต็มใจปฏิบัติหน้าที่กรรมการดำเนินการ**
- 5. รับฟังความคิดเห็น และยอมรับในเหตุผลของผู้อื่น**
- 6. มีความรู้ และประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการธุรกิจ ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และด้านอื่น ๆ**

พ.ร.บ. สหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2553

มาตรา 52 และ บัญญัติสหกรณ์

กำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลที่จะเป็น หรือทำหน้าที่กรรมการดำเนินการ

- 1. เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ**
- 2. เคยถูกไล่ออก ปลดออก ให้ออกจากราชการ องค์การ หน่วยงานของรัฐ หรือเอกชน ฐานทุจริตต่อหน้าที่**
- 3. เคยถูกให้พ้นตำแหน่งกรรมการ หรือมีคำวินิจฉัยเป็นที่สุดให้พ้นตำแหน่งกรรมการตามมาตรา 22 (4)**
- 4. เคยถูกที่ประชุมใหญ่มีมติให้ถอดถอนจากตำแหน่งกรรมการ เพราะเหตุทุจริต**
- 5. สมาชิกซึ่งผิดนัดการชำระหนี้ไม่ว่าต้นเงิน/ดอกเบี้ยในระยะเวลา 2 ปีบัญชีนับแต่ปีที่ผิดนัดถึงปีที่เลือกตั้งกรรมการ เว้นแต่มีได้เกิดจากการกระทำของตนเอง**
- 6. ผู้ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ในสหกรณ์นี้**

วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

พ.ร.บ. สหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2553

มาตรา 50 บรรดาสอง

คณะกรรมการดำเนินการมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง
ในวาระเริ่มแรกเมื่อครบ 1 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง ให้กรรมการออกจากตำแหน่ง
เป็นจำนวน 1 ใน 2 ของกรรมการทั้งหมดโดยวิธีจับสลาก และให้ถือว่าเป็นการ
พ้นจากตำแหน่งตามวาระ

มาตรา 50 บรรดาสาม

ให้กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งอาจได้รับเลือกตั้งอีกได้ แต่ต้องไม่เกิน 2 วาระ
ติดต่อกัน

วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ (ต่อ)

ข้อบังคับสหกรณ์

ภายหลังให้กรรมการออกจากตำแหน่งโดยวิธีขลิบลาภ

ในปีต่อไปให้กรรมการที่อยู่ในตำแหน่งจนครบวาระ หรืออยู่นานที่สุดออกจากตำแหน่งสลับกันไปทุก ๆ ปี และเมื่อครบกำหนดแล้วหากยังไม่มีทางเลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ ให้ชุดเดิมรักษาการจนกว่าจะมีการเลือกตั้งชุดใหม่ แต่ต้องไม่เกิน 150 วัน นับแต่วันครบวาระ

กรณีกรรมการต้องพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ ให้กรรมการที่ได้รับเลือกตั้งใหม่ อยู่ในตำแหน่งได้เช่นเดียวกับกรรมการชุดแรก และดำเนินการให้ปีต่อไปตาม มาตรา 50 วรรคสอง

การพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องพ้นจากตำแหน่งด้วยสาเหตุ ดังนี้

1. การพ้นจากตำแหน่งตามวาระ
2. การลาออก
3. การขาดจากสมาชิกภาพ
4. การเข้ารับตำแหน่งหน้าที่ประจำในสหกรณ์
5. การตกเป็นพัวพันผิดนัดการส่งชำระหนี้ไม่ว่าเงินต้น หรือดอกเบี้ย
6. ที่ประชุมใหญ่มีมติถอดถอนคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทั้งคณะ หรือเป็นรายบุคคล
7. นายทะเบียนสหกรณ์ออกคำสั่งให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทั้งคณะ หรือเป็นรายบุคคลพ้นจากตำแหน่ง
8. ขาดการประชุมคณะกรรมการดำเนินการโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

ตำแหน่งกรรมการดำเนินการสหกรณ์ว่างลงก่อนถึงคราวออกตามวาระ:

ข้อบังคับสหกรณ์

เว้นแต่ เพราะเหตุนายทะเบียนสหกรณ์ออกคำสั่งให้พ้นจากตำแหน่งกรรมการให้ปฏิบัติ ดังนี้

1. ให้กรรมการที่อยู่ในตำแหน่งดำเนินการต่อไปจนกว่าจะมีการประชุมใหญ่เพื่อเลือกตั้งขึ้นแทนตำแหน่งว่าง แต่ถ้ากรรมการเหลือไม่ถึงกึ่งหนึ่งไม่เป็นองค์ประชุม ต้องนัดเรียกให้มีการประชุมใหญ่วิสามัญโดยเร็ว
2. กรณีตำแหน่งประธานว่างลงให้รองประธานทำหน้าที่แทน แต่ถ้าหากไม่มีรองประธาน และยังไม่มีการประชุมใหญ่เพื่อเลือกตั้งใหม่ คณะกรรมการอาจเลือกตั้งกรรมการอื่นขึ้นทำหน้าที่แทนชั่วคราวจนกว่าจะเลือกตั้งใหม่
3. กรรมการซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งขึ้นแทนตำแหน่งว่างให้อยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าระยะเวลาที่ผู้ซึ่งตนแทนนั้นอยู่ได้

ข้อบังคับสหกรณ์

1. ให้มีการประชุมตามตราที่มีกิจธุระ: แต่ต้องไม่น้อยกว่าเดือนละ 1 ครั้ง
2. ผู้เรียกประชุมได้ คือ ประธาน หรือรองประธาน หรือเลขานุการ
3. กรรมการต้องมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด
จึงจะเป็นองค์ประชุม
4. ประธานในที่ประชุม คือ ประธาน
หรือรองประธาน (กรณีประธานไม่อยู่)
หรือผู้ที่ประชุมเลือกตั้งกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานเฉพาะการประชุม
คราวนั้น (กรณีประธาน และรองประธานไม่อยู่)

การประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ (ต่อ)

ข้อบังคับสหกรณ์

5. การวินิจฉัยปัญหาต่างๆ ให้ถือคะแนนเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีก 1 เสียงเป็นเสียงชี้ขาด เว้นแต่กรณีแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับ การเลิก การดวบ และการแยกสหกรณ์ ให้ถือเสียงไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของกรรมการที่มาประชุม
6. จัดให้มีการลงลายมือชื่อกรรมการที่เข้าประชุม บันทึกรายงานการประชุม และให้ประธานในที่ประชุมกับกรรมการอีก 1 คนที่เข้าประชุมลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

พ.ร.บ. สหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2553

มาตรา 51

ให้คณะกรรมการเป็นผู้ดำเนินการ และเป็นผู้แทนสหกรณ์ในกิจการเกี่ยวกับ
บุคคลภายนอก เพื่อการนี้คณะกรรมการจะมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่ง
หรือหลายตน หรือผู้จัดการทำการแทนได้

มาตรา 54

ให้คณะกรรมการเรียกประชุมใหญ่สามัญปีละ 1 ครั้ง ภายใน 150 วัน นับแต่
วันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์นั้น

มาตรา 55 บรรดแรก

เมื่อมีเหตุอันสมควร คณะกรรมการจะเรียกประชุมใหญ่สามัญเมื่อใดก็ได้ แต่ตำนายทะเบียนสภกรณมีหนังสือแจ้งให้เรียกประชุมใหญ่สามัญ หรือกรณีสภกรณขาดทุนเกินกึ่งหนึ่งของทุนเรือนหุ้นที่ชำระแล้ว ต้องเรียกประชุมใหญ่สามัญโดยมิชักช้า แต่ไม่เกิน 30 วัน นับแต่วันที่สภกรณทราบ

มาตรา 55 บรรดสอง

สมาชิกไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่า 100 คน หรือผู้แทนสมาชิกไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่า 50 คน ลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอให้คณะกรรมการเรียกประชุมใหญ่สามัญก็ได้

มาตรา 55 บรรดท้าย

ให้คณะกรรมการเรียกประชุมใหญ่สามัญภายใน 30 วัน นับแต่วันที่รับดำร้องขอจากสมาชิก หรือผู้แทนสมาชิก ถ้าคณะกรรมการไม่เรียกประชุมในเวลาที่กำหนด นายทะเบียนสภกรณมีอำนาจเรียกประชุมใหญ่สามัญได้ตามที่เห็นสมควร

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

ข้อบังคับสหกรณ์

คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการทั้งปวงของสหกรณ์
ให้ป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของสหกรณ์
กับทั้งในทางอื่นจะทำให้เกิดความจำเป็นแก่สหกรณ์
ซึ่งรวมทั้งในข้อต่อไปนี้

(รายละเอียดตามข้อบังคับของแต่ละสหกรณ์)

ข้อบังคับสหกรณ์

1. เป็นประธานในที่ประชุมใหญ่ และที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ และควบคุมการประชุมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
2. ควบคุม ดูแลการดำเนินงานของสหกรณ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และอยู่ในวัตถุประสงค์ของสหกรณ์
3. ลงลายมือชื่อในเอกสารต่าง ๆ ในนามสหกรณ์
4. ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการมอบหมายภายใต้กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของสหกรณ์

ข้อบังคับสหกรณ์

1. ปฏิบัติการในอำนาจหน้าที่ของประธานแทนประธาน เมื่อประธานไม่อยู่ หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือเมื่อตำแหน่งประธานว่างลง
2. ปฏิบัติการตามที่ประธานมอบหมายให้ ซึ่งจะต้องเป็นอำนาจหน้าที่ของประธานที่มีอยู่ตามข้อบังคับสหกรณ์
3. ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการมอบหมายภายใต้กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของสหกรณ์

ข้อบังคับสหกรณ์

1. จัดทำรายงานการประชุมใหญ่ และรายงานการประชุมคณะกรรมการ
2. ดูแล รักษาเอกสารและรายงานการประชุมของสหกรณ์ให้เรียบร้อย
3. แจงนัดประชุมไปยังบรรดาสมาชิก คณะกรรมการดำเนินการ หรือ คณะกรรมการอื่น
4. ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการมอบหมายภายใต้กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของสหกรณ์

ข้อบังคับสหกรณ์

1. ตวบดุม ดูแล ตรวจสอบการรับ - จ่าย การเก็บรักษาเงินและทรัพย์สินของสหกรณ์ให้เป็นไปโดยถูกต้องเรียบร้อย
2. ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการมอบหมายภายใต้กฎหมายข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของสหกรณ์

ข้อบังคับสหกรณ์

ให้คณะกรรมการดำเนินการสามารถแต่งตั้งคณะกรรมการอื่นได้

ประกอบด้วย

1. คณะกรรมการอำนวยการ
2. คณะกรรมการเงินกู้
3. คณะกรรมการศึกษาและประชาสัมพันธ์
4. คณะอนุกรรมการ

โดยอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอื่นเป็นไปตามข้อบังคับของแต่ละสหกรณ์

ความรับผิดชอบของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

ข้อบังคับสหกรณ์กำหนดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของคณะกรรมการดำเนินการ กรณีที่กระทำการ หรืองดเว้นกระทำการ หรือกระทำการประมาท เลินเล่อในการปฏิบัติหน้าที่ของตนจนทำให้เสื่อมเสียผลประโยชน์ของสหกรณ์ หรือสมาชิกอันเป็นเหตุให้สหกรณ์มีข้อบกพร่องการเงิน การบัญชี หรือกิจการ หรือฐานะการเงินตามรายงานการสอบบัญชี หรือรายงานการตรวจสอบ เป็นเหตุให้สหกรณ์ได้รับความเสียหาย **คณะกรรมการต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้แก่สหกรณ์**

ความรับผิดชอบตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

**คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เป็นผู้ดำเนินการ
และเป็นผู้แทนสหกรณ์ในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก
อาจต้องรับผิดชอบ**

- ในฐานะผู้กระทำการแทน (มาตรา 812)**
- กระทำการละเมิด (มาตรา 420)**

ความผิดในฐานะผู้กระทำการแทน มาตรา 812

**ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นอย่างใดเพราะความประมาทเลินเล่อ
ของตัวแทนที่ดี เพราะไม่ทำการเป็นตัวแทนที่ดี หรือเพราะ
ทำการโดยปราศจากอำนาจ หรือนอกเหนืออำนาจที่ดี
ท่านว่าตัวแทนจะต้องรับผิดชอบ**

**พู่ใจดวงใจ หรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย
ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิต แกร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน
หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้อง
ใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น**

ความรับผิดชอบประมวลกฎหมายอาญา

**คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์อาชกร:ทำพิดทางอาญาได้
โดยส่วนใหญเป็นความพิดเกี่ยวกับ**

- การยักยอกทรัพย์สิน (มาตรา 352)**
- การทำละเมิดเอกสารปลอม (มาตรา 264)**

ความผิดฐานยักยอก มาตรา 352

ผู้ใดครอบครองทรัพย์สินซึ่งเป็นของผู้อื่น หรือซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย เบียดบังเอาทรัพย์สินนั้นเป็นของตน หรือ บุคคลที่สามโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานยักยอก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และถ้าทรัพย์สินนั้นตกมาอยู่ในครอบครองของ ผู้กระทำความผิดเพราะผู้อื่นส่งมอบให้โดยสำคัญผิดด้วยประการใด หรือเป็นทรัพย์สินสืบทายซึ่งผู้กระทำความผิดเก็บได้ ผู้กระทำต้อง ระวางโทษแต่เพียงหนึ่ง

ความผิดฐานปลอมเอกสาร มาตรา 264

ผู้ใดทำเอกสารปลอมขึ้นทั้งฉบับ หรือแต่ส่วนหนึ่งส่วนใด เติม หรือตัดทอนข้อความ หรือแก้ไขด้วยประการใดในเอกสารที่แท้จริง หรือประทับตราปลอม หรือลงลายมือชื่อปลอมในเอกสาร โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น หรือประชาชน ถ้าได้กระทำเพื่อให้ผู้หนึ่งผู้ใดหลงเชื่อว่าเป็นเอกสารที่แท้จริง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานปลอมเอกสาร **ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ**

ผู้ใดกรอกรบข้อความลงในแฟนกระดาด หรือวัตถุอื่นใดซึ่งมี
ลายมือชื่อของผู้อื่นโดยไม่ได้รับความยินยอม หรือโดยฝ่าฝืน
คำสั่งของผู้อื่นนั้น ถ้าได้กระทำเพื่อนำเอาเอกสารนั้นไปใช้
ในกิจการที่อาจเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน
ให้ถือว่าผู้นั้นปลอมเอกสาร **ต้องระวางโทษเช่นเดียวกัน**

กฎหมายอื่น ๆ

การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์
อาจต้องเกี่ยวข้องกับกฎหมายอื่น ๆ เช่น

- ประมวลกฎหมายที่ดิน
- พระราชบัญญัติความผิดอันเกิดจากการใช้ที่ดิน
- ประมวลรัษฎากร
- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน
- พระราชบัญญัติภาษีโรงเรือนและที่ดิน

ฯลฯ

จรรยาบรรณของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

สมาคมเดธชฎาาสตร์สหกรณ์แห่งประเทศไทย กำหนดจรรยาบรรณของ
คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ไว้เพื่อใช้เป็นกรอบการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. มุ่งมั่นและอุทิศตน เพื่อพัฒนาการบริหารงานของสหกรณ์ให้ก้าวหน้าด้วยความ
เสียสละ: ซื่อสัตย์และสุจริต โดยยึดมั่นอุดมการณ์ หลักการและวิธีการสหกรณ์
2. พึงรักษา ปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกโดยรวม และตัดสินใจบนพื้นฐาน
ประโยชน์สมาชิกอย่างเป็นธรรม
3. พึงปฏิบัติตามกฎหมาย ขอบบังคับ ระเบียบสหกรณ์อย่างเคร่งครัด รวมถึง
ยึดหลักจริยธรรม วัฒนธรรมอันดีงาม
4. มุ่งพัฒนาความรู้ ศักยภาพของตนและบุคลากรของสหกรณ์อย่างจริงจัง
เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในสหกรณ์

5. ทำกับ ดูแลการจัดการสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยไม่แทรกแซง
สายการบังคับบัญชา แต่จะสร้างความยุติธรรมแก่เจ้าหน้าที่สหกรณ์ในการปฏิบัติงาน
6. พึงดูแล ไข้และรักษาทรัพย์สิน อุปกรณ์ของสหกรณ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม
7. ไม่อาศัย หรือยอมให้ผู้อื่นอาศัยตำแหน่ง หน้าที่ในสหกรณ์ เพื่อได้มาซึ่งประโยชน์
ส่วนตน ญาติ พวกพ้อง
8. หลีกเลียงการทำธุรกิจส่วนตนที่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับสหกรณ์ เปิดเผยผลประโยชน์
ส่วนตนที่มีในองค์กร หรือธุรกรรมใดที่ขัดกับประโยชน์ของสหกรณ์
9. ละเว้นการให้สัญญาต่างตอบแทนแก่บุคคล องค์กร เพื่อได้มาซึ่งตำแหน่ง
ผลประโยชน์ของตน
10. ไม่นำเอาทรัพย์สิน อุปกรณ์ บุคลากรของสหกรณ์ไปใช้เพื่อประโยชน์ของตนและ
พวกพ้อง และไม่กระทำการใดวันเป็นปฏิปักษ์ และเป็นคู่แข่งกับการดำเนินงาน
ของสหกรณ์

สาวน้อย

**กฎหมาย ข้อมบังคับ ร:เบียบ
และดำเนิน:นำเกี่ยวกับ
การเงินการบัญชีสหกรณ์**

กฎหมาย ระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์

พ.ร.บ. สหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553

หมวดที่ 1 บททั่วไป

หมวดที่ 2 การกำกับและส่งเสริมสหกรณ์

- 1) คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ
- 2) นายทะเบียนสหกรณ์
- 3) การกำกับดูแลสหกรณ์
- 4) กองทุนพัฒนาสหกรณ์

หมวดที่ 3 สหกรณ์

- 1) การจัดตั้งและการจดทะเบียนสหกรณ์
- 2) ข้อบังคับและการแก้ไขเพิ่มเติม
- 3) การดำเนินงานของสหกรณ์
- 4) การสอบบัญชี
- 5) การเลิกสหกรณ์

หมวดที่ 4 การชำระบัญชี

หมวดที่ 5 การควบสหกรณ์เข้ากัน

หมวดที่ 6 การแยกสหกรณ์

หมวดที่ 7 ชุมชุมสหกรณ์

หมวดที่ 8 สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

หมวดที่ 9 กลุ่มเกษตรกร

หมวดที่ 10 บทกำหนดโทษ

บทเฉพาะกาล

มาตรา 65

ให้สหกรณ์จัดให้มีการทำบัญชีตามแบบและรายการ
ที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดให้ถูกต้องตามความเป็นจริง

เก็บรักษาบัญชีและเอกสารประกอบการลงบัญชีไว้ที่
สำนักงานสหกรณ์ภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

บันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับเงินสดในวันที่เกิดรายการนั้น
รายการที่ไม่เกี่ยวกับเงินสดบันทึกให้เสร็จภายใน 3 วัน นับแต่
วันที่เกิดรายการ

ต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่สมบูรณ์โดยครบถ้วน

มาตรา 66

- * ให้สหกรณ์จัดทำบัญชีอย่างน้อยทุกรอบ 12 เดือน
อันจัดว่าเป็นรอบปีทางบัญชี
- * งบดุลต้องมีรายการแสดงสินทรัพย์ หักหนี้และทุนของสหกรณ์
กับบัญชีกำไรขาดทุนตามแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด
- * งบดุลต้องทำให้แล้วเสร็จและให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ
แล้วนำเสนอเพื่ออนุมัติในที่ประชุมใหญ่ภายใน 150 วัน
นับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

มาตรา 67

- * ให้สหกรณ์จัดทำรายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์เสนอต่อที่ประชุมใหญ่ในคราวที่เสนองบดุลและให้ส่งสำเนารายงานประจำปีกับงบดุลให้นายทะเบียนสหกรณ์ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่มีการประชุม

มาตรา 68

- * ให้สหกรณ์เก็บรักษารายงานประจำปีและงบดุล พร้อมทั้งข้อบังคับและกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ไว้ที่สำนักงานสหกรณ์เพื่อให้สมาชิกขอตรวจดูได้

พ.ร.บ. สหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553
มาตรา 16 (8)

นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจออกระเบียบ หรือคำสั่งเพื่อให้มีการปฏิบัติตาม พ.ร.บ.สหกรณ์ และเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจการของสหกรณ์ และยังมีมอบอำนาจให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกำหนดระเบียบและคำแนะนำต่าง ๆ เพื่อให้สหกรณ์ถือปฏิบัติด้วย ซึ่งต้องไม่ขัด หรือแย้งกับ พ.ร.บ.สหกรณ์

**ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542**

4 หมวด

หมวด 1 ข้อความทั่วไป

หมวด 2 นโยบายการบัญชีที่สำคัญ

หมวด 3 การเปิดเผยข้อมูล

หมวด 4 การควบ การแยก และการชำระบัญชี

หมวด 1 ข้อความทั่วไป

ข้อ 6

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์มีหน้าที่รับผิดชอบ
จัดให้มีการปิดบัญชี และจัดทำงบการเงินทุกวันสิ้นปีบัญชี
แสดงฐานะการเงิน ผลการดำเนินงานและกระแสเงินสด
ให้แล้วเสร็จโดยเร็ว และให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ
แล้วนำเสนอเพื่ออนุมัติในที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์
ภายใน 150 วัน นับแต่วันสิ้นปีบัญชี

ข้อ 7

งบการเงินของสหกรณ์ ประกอบด้วย

+ งบดุล

+ งบกำไรขาดทุน

+ งบต่าง ๆ

+ รายละเอียดประกอบงบการเงิน

ตามแบบที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด

ข้อ 8

ให้จัดทำบัญชีตามแบบที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด

มีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่สมบูรณ์และครบถ้วน

บันทึกรายการบัญชีตามเกณฑ์พึงรับพึงจ่ายและนโยบายการบัญชีที่สำคัญที่กำหนดไว้ โดยเปิดเผยในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

บันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับเงินสดในวันที่เกิดรายการนั้น รายการที่ไม่เกี่ยวกับเงินสดบันทึกให้เสร็จภายใน 3 วัน นับแต่วันที่เกิดรายการ

ข้อ 9

ให้เก็บรักษาเอกสารประกอบการลงบัญชี
และสมุดบัญชีต่าง ๆ ไว้ที่สำนักงานสหกรณ์
เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบและอื่น ๆ

ไม่น้อยกว่า 10 ปี

หมวด 2 นโยบายการบัญชีที่สำคัญ

ข้อ 10

การรับรู้รายได้

- ★ รับรู้ตามลักษณะการเกิดรายได้แต่ละประเภท
- ★ ต้องมีความแน่นอนของจำนวนผลประโยชน์ที่จะได้รับและต้นทุนที่เกิดขึ้น หรือจะเกิดขึ้น
- ★ ต้องมีมูลค่าที่สามารถวัดได้อย่างน่าเชื่อถือ

ข้อ 11

การประมาณการค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ

- พิจารณาลูกหนี้แต่ละราย
- ประมาณเป็นร้อยละของหนี้ ณ วันสิ้นปี
- จัดกลุ่มจำแนกตามอายุหนี้ของหนี้ที่ค้างชำระ

ค่าเผื่อฯ ที่คำนวณได้ > ยอดคงเหลือตามบัญชี
ผลต่าง = ค่าใช้จ่ายของปีนั้น ๆ

ค่าเผื่อฯ ที่คำนวณได้ < ยอดคงเหลือตามบัญชี
ผลต่าง = ค่าเผื่อฯ เกินต้องการ
ให้ปรับลดยอดค่าใช้จ่ายของปีนั้น ๆ

การตัดจำหน่ายหนี้สูญ

ต้องเป็นหนี้ที่มีลักษณะตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ และได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ ก่อนจะตัดหนี้สูญลูกหนี้รายใดนั้นต้องมีการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้เต็มจำนวนแล้ว ณ วันสิ้นปีบัญชี ก่อนหน้าวันที่ที่ประชุมใหญ่พิจารณาอนุมัติให้ตัดจำหน่ายหนี้สูญได้

ข้อ 12

ณ วันสิ้นปีบัญชี จัดให้มีการตรวจนับสินค้า/วัสดุคงเหลือ โดยผู้ที่ไม่มีหน้าที่โดยตรงในการเก็บรักษาสินค้า หรือวัสดุ เป็นกรรมการตรวจนับไม่น้อยกว่า 3 คน เพื่อให้ทราบปริมาณ และสภาพของสินค้า/วัสดุคงเหลืออยู่ตามความเป็นจริง ให้แยกรายละเอียดสินค้าคงเหลือสภาพปกติ สินค้าที่เสื่อมชำรุด และวัสดุคงเหลือที่ตรวจนับได้ไว้ต่างหากจากกัน

วัสดุคงเหลือ

สินค้าคงเหลือสภาพปกติ

สินค้าเสื่อม หรือชำรุด

ตีราคาตามราคาทุน

ตีราคาตามราคาทุน หรือมูลค่าสุทธิ
ที่จะได้รับ แล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่า
โดยเลือกใช้ในการคำนวณราคาทุน
วิธีเข้าก่อนออกก่อน

หรือ วิธีราคาทุนถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก

ตีราคาลดลงตามราคาที่เคยคาดว่าจะ
จำหน่ายได้ กรณีลดต่ำกว่าราคาทุน
ให้จัดทำรายละเอียดและเหตุผล
ขออนุมัติจากที่ประชุมคณะกรรมการ

การตัดสินค้าขาดบัญชี

ให้ปฏิบัติตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์กำหนด
โดยตั้งสำรองสินค้าขาดบัญชีที่ไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบได้
ไว้เต็มจำนวนแล้ว ณ วันสิ้นปีบัญชี ก่อนหน้าวันที่ที่ประชุมใหญ่
พิจารณาอนุมัติให้ตัดเป็นสินค้าขาดบัญชีได้

ข้อ 13

การวัดมูลค่าเริ่มแรกของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

บันทึกด้วยราคาทุน

ราคาซื้อ	xx
<u>บวก</u> ภาษี , ต้นทุนกู้ยืม, ต้นทุนทางตรงอื่น ๆ	xx
<u>หัก</u> ส่วนลดการค้า , ภาษีที่จะได้รับคืน	<u>xx</u>
ราคาทุน	<u>xx</u>

รายจ่ายภายหลังการได้มาซึ่งที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

รายจ่ายที่ทำให้มูลค่าเพิ่มขึ้น

- ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์มีสภาพดีขึ้นเมื่อเทียบกับมาตรฐานการใช้งานเดิม เช่น มีอายุการใช้งาน/มีเนื้อที่ใช้สอยเพิ่มขึ้น ฯลฯ

รายจ่ายที่เป็นค่าใช้จ่ายในงวดบัญชีที่เกิดขึ้น

- ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์สามารถรักษาสภาพของมาตรฐานการใช้งานเดิมไว้ โดยไม่มีการเพิ่มประสิทธิภาพ

การตีราคาใหม่

สหกรณ์อาจตีราคาที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ใหม่ตามราคาตลาด ซึ่งถือเป็นมูลค่ายุติธรรม โดยผู้ประเมินราคาอิสระที่มีความเชี่ยวชาญและเชื่อถือได้ และต้องตีราคาทุกรายการที่จัดอยู่ในประเภทเดียวกันพร้อมกัน ทั้งนี้ ระยะเวลาของการพิจารณาตีราคาใหม่แต่ละครั้งต้องไม่ต่ำกว่า 5 ปี

การคำนวณค่าเสื่อมราคา

ให้คำนวณค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ให้สอดคล้องกับ
สภาพการใช้งานและใกล้เคียงกับความเป็นจริง

คำนวณค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ได้ 2 วิธี

+ วิธีเส้นตรง

+ วิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี

วิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี ใช้กับอาคาร & อุปกรณ์ ที่มีลักษณะ

ระยะเวลาที่ตัดจำหน่ายต้องไม่เกินกว่าการใช้วิธีเส้นตรง

การเลิกใช้

ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ที่ไม่สามารถใช้อีกต่อไป

- ให้รับรู้ผลต่างระหว่างจำนวนเงินสุทธิที่คาดว่าจะได้รับกับราคาตามบัญชีหักหักค่าเสื่อมราคาสะสมถึงวันที่เลิกใช้เป็นรายได้ หรือค่าใช้จ่ายในปีที่เลิกใช้

ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ที่เลิกใช้และรอจำหน่าย

- ให้คำนวณค่าเสื่อมราคาต่อไปจนกว่าจะสามารถจำหน่ายได้ และเมื่อจำหน่ายได้ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ที่ไม่สามารถใช้อีกต่อไป

ข้อ 14

สินทรัพย์ไม่มีตัวตน

ให้ตัดจ่ายสินทรัพย์ไม่มีตัวตนตามอายุการใช้สิทธิที่ได้รับ และการเปลี่ยนแปลงการใช้ซอฟต์แวร์ใหม่ตามลำดับ แต่ต้องไม่น้อยกว่าอัตราค่าเสื่อมราคาตามวิธีเส้นตรง ให้บันทึกค่าตัดจ่ายหักจากบัญชีสินทรัพย์ไม่มีตัวตนนั้น โดยตรง และบันทึกรายการตัดจ่ายไว้ในทะเบียนสินทรัพย์

ข้อ 15

เงินลงทุนที่ อยู่ ในความต้องการของตลาด

ดีราคาตาม มูลค่ายุติธรรม

เงินลงทุนทั่วไป ไม่อยู่ ในความต้องการของตลาด

ดีราคาตาม ราคาทุน

มูลค่ายุติธรรม :

จำนวนเงินที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงแลกเปลี่ยนสินทรัพย์กัน

ข้อ 16

การตัดบัญชีค่าใช้จ่ายรอบตัดบัญชี

ให้คำนวณเป็นรายปีเพื่อตัดออกจากบัญชีในแต่ละรอบ
ปีบัญชีให้เสร็จสิ้นภายในเวลาไม่เกิน 5 ปี
ทั้งนี้ ค่าใช้จ่ายรอบตัดบัญชีไม่ให้รวมถึงผลเสียหาย หรือ
ผลขาดทุนที่เกิดขึ้นแล้วจำนวนมาก

หมวด 3 การเปิดเผยข้อมูล

ข้อ 17

งบการเงิน

รายละเอียดประกอบงบการเงิน

หมายเหตุประกอบงบการเงิน

ข้อ 18

หมายเหตุ
ประกอบ
งบการเงิน

→ สรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญ

→ ข้อมูลเพิ่มเติมประกอบรายการในงบการเงิน

→ ข้อมูลเพิ่มเติมที่ไม่ได้แสดงในงบการเงิน

หมวด 4

การควบ การแยกและการชำระบัญชี

ในการดำเนินงานด้านการเงินการบัญชีของสหกรณ์ นอกจากจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียน สหกรณ์ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แล้ว สหกรณ์ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบและคำแนะนำ นายทะเบียนสหกรณ์ รวมทั้งคำแนะนำกรมตรวจบัญชี สหกรณ์ที่กำหนดด้วย

ข้อบังคับของสหกรณ์

เป็นหลักฐานสำคัญประกอบการยื่นขอจดทะเบียนสหกรณ์
ซึ่งคณะผู้จัดตั้งสหกรณ์จะต้องจัดทำขึ้นให้ถูกต้องตาม
รายการที่กำหนดใน พ.ร.บ.สหกรณ์ พ.ศ.2542 มาตรา 43
แล้วเสนอให้ที่ประชุมผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกพิจารณากำหนดเป็น
ข้อบังคับของสหกรณ์ เพื่อใช้เป็นหลักในการดำเนินงาน

รายการในข้อบังคับของสหกรณ์

- 1 ชื่อสหกรณ์ ซึ่งต้องมีคำว่า “จำกัด” อยู่ท้ายชื่อ
- 2 ประเภทของสหกรณ์
- 3 วัตถุประสงค์
- 4 ที่ตั้งสำนักงานใหญ่และที่ตั้งสำนักงานสาขา
- 5 ทุนซึ่งแบ่งเป็นหุ้น มูลค่าของหุ้น การชำระค่าหุ้น การขายและการโอนหุ้น ตลอดจนการจ่ายคืนค่าหุ้น
- 6 ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินงาน การบัญชีและการเงินของสหกรณ์

7

คุณสมบัติของสมาชิก วิธีรับสมาชิก การขาดจาก
สมาชิกภาพ ตลอดจนสิทธิหน้าที่ของสมาชิก

8

ข้อกำหนดเกี่ยวกับการประชุมใหญ่

9

การเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง
และการประชุมของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

10

การแต่งตั้ง การดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง
การกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของ
ผู้จัดการ

ระเบียบของสหกรณ์

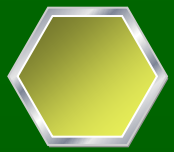
เป็นระเบียบ หรือข้อกำหนดที่คณะกรรมการดำเนินการ
กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานสหกรณ์
ประกอบด้วย 1. ระเบียบที่ต้องขอความเห็นชอบ ได้แก่

- ระเบียบว่าด้วยการรับฝากเงิน
- ระเบียบว่าด้วยการให้สหกรณ์อื่นกู้ยืมเงิน

2. ระเบียบที่คณะกรรมการดำเนินการกำหนด

- ระเบียบเกี่ยวกับการเงินการบัญชี
- ระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจ
- ระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินงาน

ระเบียบเกี่ยวกับการเงินการบัญชี

การรับจ่ายและเก็บรักษาเงิน

ระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจ

การให้เงินกู้และดอกเบี้ยเงินกู้

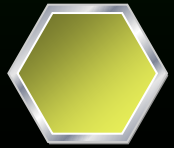
การจัดหาสิ่งของที่สมาชิกต้องการมาจำหน่าย

การจำหน่ายสินค้าเป็นเงินเชื่อ

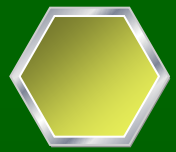

การรวบรวมผลิตภัณฑ์ หรือผลิตภัณฑ์ของสมาชิก

การให้บริการแก่สมาชิก ฯลฯ

ระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินงาน

ทุนของสหกรณ์

สมาชิก

คณะกรรมการ

อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่สหกรณ์

การใช้ทุนสะสมเพื่อสาธารณประโยชน์

การใช้ทุนสะสมเพื่อการพัฒนากิจการสหกรณ์

การใช้ทุนสะสมเพื่อการศึกษาอบรมทางสหกรณ์ ฯลฯ

มติที่ประชุม

เป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานของสหกรณ์ที่กำหนดขึ้น
โดยมติที่ประชุมใหญ่ และ/หรือมติที่ประชุมคณะกรรมการฯ
เช่น การกำหนดวงเงินกู้ยืมและค้ำประกันประจำปี
การกำหนดอัตราการเบิกค่าเบี้ยเลี้ยงพาหนะ
การรับ/เลื่อนขึ้นเงินเดือนเจ้าหน้าที่สหกรณ์ ฯลฯ

ระบบบัญชีสหกรณ์

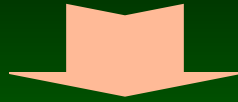
ลำดับงานและการบันทึกที่ใช้สรุปผลรายการเพื่อจัดทำข้อมูลทางการเงินที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของสหกรณ์

ระบบบัญชีสหกรณ์ใช้หลักการบัญชีคู่ รายการเงินที่เกิดขึ้น

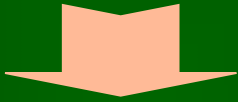
ทุกรายการจะต้องบันทึกบัญชี 2 ด้านเสมอ คือ ด้านเดบิต และด้านเครดิต ซึ่งจำนวนเงินรวมด้านเดบิตต้องเท่ากับ ด้านเครดิตเสมอ

ขั้นตอนในการจัดทำบัญชี

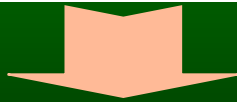
รวบรวมเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี

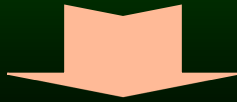
บันทึกบัญชีลงในสมุดบันทึกรายการขั้นต้น

ผ่านรายการไปยังสมุดบันทึกรายการขั้นปลาย

หายอดคงเหลือของบัญชีแยกประเภทและจัดทำงบทดลอง

จัดทำงบการเงิน

เอกสารประกอบการบันทึกบัญชี

สิ่งที่ใช้เป็นหลักฐานบันทึกข้อเท็จจริงตามลักษณะของรายการเงินที่เกิดขึ้น เพื่อแสดงว่าเกิดรายการเงินขึ้นจริงตามจำนวนในเอกสารนั้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เอกสารภายใน และเอกสารภายนอก

เอกสารภายใน

เป็นเอกสารที่สหกรณ์จัดทำขึ้นเพื่อบันทึกรายการเงินที่เกิดขึ้นภายในกิจการ และเก็บไว้เป็นหลักฐานประกอบการบันทึกบัญชีได้แก่ ใบเสร็จรับเงิน ใบเสร็จรับเงิน/ใบกำกับภาษี ใบรับเงินกู้ ใบรับเงินขายสินค้า ใบกำกับสินค้า ใบกำกับสินค้า/ใบกำกับภาษี ใบกำกับภาษีอย่างย่อ ใบส่งคืนสินค้า ใบสำคัญการให้บริการ ใบเบิกเงิน ใบส่งเงินฝาก ใบถอนเงินฝาก ใบสำคัญรับ ใบสำคัญจ่าย ใบโอนบัญชี เป็นต้น

เอกสารภายนอก

เป็นเอกสารที่สหกรณ์ได้รับจากบุคคลภายนอก

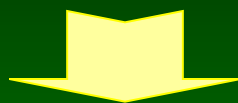
เช่น ใบเสร็จรับเงินจากผู้ขายสินค้าให้สหกรณ์เป็นเงินสด

ใบกำกับสินค้า/ใบส่งของจากผู้ขายสินค้าให้สหกรณ์

เป็นเงินเชื่อ เป็นต้น

การจัดการเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี

รวบรวมเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี

แยกเอกสารออกเป็นแต่ละอย่างตามประเภทบัญชี

บวกรวมจำนวนเงินตามเอกสารแต่ละประเภท

จัดทำใบสรุปรายการเงิน ได้แก่
ใบสำคัญรับ ใบสำคัญจ่าย และใบโอนบัญชี

สมุดบัญชี

แบ่งเป็น 2 ประเภท

สมุดบันทึกการบันทึ

สมุดบันทึกการบันปลาย

สมุดบันทึกการบันทึ

ใช้บันทึกการการเงินจากเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี
เรียงตามลำดับก่อนหลังที่รายการเงินนั้นเกิดขึ้น

ประกอบด้วย สมุดเงินสด สมุดซื้อสินค้า สมุดขายสินค้า/
สมุดขายสินค้าและรายงานภาษีขาย สมุดรายได้ค่าบริการ/
สมุดรายได้ค่าบริการและรายงานภาษีขาย สมุดรายวันทั่วไป

สมุดบันทึกการบันทึกลาย

ใช้บันทึกการการเงินจากสมุดบันทึกการบันทึกลายต้นแยกตาม
ประเภทบัญชีที่จำแนกไว้ เพื่อทราบผลของรายการเงิน
แต่ละประเภท ประกอบด้วย สมุดบัญชีแยกประเภททั่วไป
บัญชีย่อย และทะเบียน

สมุดบัญชีแยกประเภททั่วไป

ใช้บันทึกการผ่านรายการเงินจากสมุดบันทึกการขึ้นต้นแต่ละเล่ม แยกตามประเภทบัญชีที่จำแนกไว้ไปบัญชีแยกประเภทที่เกี่ยวข้อง เพื่อหายอดคงเหลือของแต่ละบัญชี จึงเป็นสมุดรวมรายการเงินทุกบัญชีที่เกิดขึ้น

บัญชีย่อย

เพื่อประโยชน์ในการจัดทำบัญชีและควบคุมตรวจสอบ
สภกรณ์ต้องมีการจัดทำบัญชีย่อยขึ้นตามความจำเป็น
เพื่อบันทึกรายการเงินที่เกิดขึ้นแยกเป็นแต่ละราย

ได้แก่

บัญชีย่อยลูกหนี้เงินให้กู้

บัญชีย่อยลูกหนี้การค้า

บัญชีย่อยเจ้าหนี้เงินรับฝาก

บัญชีย่อยเจ้าหนี้การค้า

ฯลฯ

ทะเบียน

เพื่อประโยชน์ในการจัดทำบัญชีและควบคุมตรวจสอบ
สหกรณ์ต้องมีการจัดทำทะเบียนขึ้นตามความจำเป็น
เพื่อบันทึกรายการจากเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี
โดยละเอียด ได้แก่ ทะเบียนสมาชิกและการถือหุ้น
ทะเบียนสินทรัพย์ถาวร
ทะเบียนคุมสินค้า
ทะเบียนสถิติธุรกิจของสมาชิก ฯลฯ

งบทดลอง

เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงยอดคงเหลือของทุกบัญชีในสมุดบัญชีแยกประเภททั่วไป ณ วันใดวันหนึ่ง เพื่อพิสูจน์ความถูกต้องของการบันทึกบัญชีตามหลักการบัญชีคู่

จำนวนเงินรวมของบัญชีที่มียอดคงเหลือด้านเดบิต
ย่อมเท่ากับ

จำนวนเงินรวมของบัญชีที่มียอดคงเหลือด้านเครดิต
เรียกว่า “งบทดลองลงตัว”

ประโยชน์ของบททดลอง

1. พิสูจน์ความถูกต้องของการบันทึกบัญชีตามหลักการบัญชีคู่
2. ตรวจสอบการบันทึกบัญชีผิดพลาด หรือมีรายการผิดปกติ
3. ช่วยให้การจัดทำงบการเงินเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็วขึ้น
4. เพื่อคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์นำไปใช้ประโยชน์
ในการวางแผนงาน ติดตามประเมินผลและแก้ไขปรับปรุง
การปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนงาน หรือเป้าหมายที่กำหนด

งบการเงิน

เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์
สำหรับรอบระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง และแสดงฐานะการเงินของ
สหกรณ์ ณ วันใดวันหนึ่ง ประกอบด้วย งบดุล งบกำไรขาดทุน
งบต้นทุนขาย/บริการ งบต้นทุนการผลิต หมายเหตุประกอบ
งบการเงิน

ประโยชน์ของงบการเงิน

1. ใช้ในการขอเครดิตจากสถาบันการเงิน
2. ใช้เพื่อจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี
3. ใช้วัดประสิทธิภาพการดำเนินงาน โดยวิเคราะห์ทางการเงิน เพื่อทราบเงินทุนที่ใช้ดำเนินงาน การใช้เงินทุน การสะสมทุน การใช้สินทรัพย์ ฯลฯ
4. เพื่อคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์นำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน การควบคุมงานและแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงาน
5. ทำให้ได้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจทางธุรกิจ

ดาวเด่น

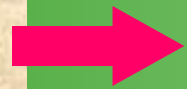
การควบคุมภายใน

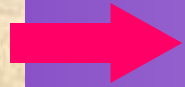
การควบคุมภายใน COSO

กระบวนการปฏิบัติงานที่บุคลากรในองค์กร
โดยคณะกรรมการบริหาร ผู้บริหารทุกระดับ พนักงานทุกคน
มีบทบาทร่วมกันในการพิจารณาจัดให้มีขึ้น
เพื่อสร้างความเชื่อมั่นอย่างสมเหตุสมผลว่าการปฏิบัติงาน
จะบรรลุวัตถุประสงค์ของการควบคุมภายใน

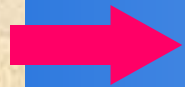
วัตถุประสงค์ของการควบคุมภายใน

**ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน
(Effectiveness and Efficiency of Operation)**

**ความเชื่อถือได้ของรายงานทางการเงิน
(Reliability of financial reporting)**

**การปฏิบัติตามกฎหมายและกฎ
ระเบียบ(Compliance with applicable laws)**

องค์ประกอบของการควบคุมภายใน COSO

สภาพแวดล้อมการควบคุม

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของสภาพแวดล้อมการควบคุม

1. ความซื่อสัตย์ และจริยธรรม

2. ความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน

3. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหาร/คณะกรรมการตรวจสอบ

4. ปรัชญาการบริหารและรูปแบบการปฏิบัติงาน

5. โครงสร้างการจំลองค์กร

6. วิสัยทัศน์และค่านิยม

7. นโยบายด้านทรัพยากรมนุษย์

การประเมินความเสี่ยง

องค์กรจำเป็นต้องทำการประเมินความเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ โดยเฉพาะช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทั้งจากปัจจัยภายใน หรือ ภายนอก เพื่อทราบว่ามีความเสี่ยงอย่างไร และความเสี่ยงนั้นๆ อยู่ในขั้นตอนใดของงาน มีผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของ องค์กรมากน้อยเพียงใด ขั้นตอนในการประเมินความเสี่ยง คือ

- 1. การกำหนดวัตถุประสงค์**
- 2. การระบุปัจจัยความเสี่ยง**
- 3. การวิเคราะห์ความเสี่ยง**
- 4. การจัดการความเสี่ยง**

กิจกรรมการควบคุม

ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ

1. กำหนดนโยบายและแผนงาน
2. การสอบทานโดยผู้ บริหาร
3. การประมวลผลข้อมูล
4. การควบคุมทางกายภาพ
5. การแบ่งแยกหน้าที่
6. ตั้งขึ้นวัดผลการดำเนินงาน
7. การจัดทำเอกสารหลักฐาน
8. การตรวจสอบการปฏิบัติงานอย่างเป็นอิสระ

ข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร

ประกอบด้วย ข้อมูลทางการเงินการบัญชี ได้แก่ ระบบเอกสาร ระบบบัญชี ระบบประมวลผลข้อมูล และข้อมูลข่าวสารการดำเนินงาน ได้แก่ นโยบาย แผนงานและงบประมาณ กฎระเบียบต่าง ๆ อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบของแต่ละตำแหน่งงาน รวมถึงสารสนเทศทางธุรกิจ และอื่น ๆ ที่ได้จากแหล่งข้อมูลภายในและภายนอก

การจัดให้มีข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารที่ดี ซึ่งต้องเป็นการสื่อสารแบบ **2** ทาง เป็นหน้าที่ผู้บริหาร โดยจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ รวมทั้งจัดให้มีเครื่องมือเครื่องใช้ เทคโนโลยีและระบบงานที่ดี

การติดตามประเมินผล

การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร อาจทำให้ระบบการควบคุมภายในมีประสิทธิภาพลดลง จึงต้องมีการติดตามประเมินผล เพื่อให้ผู้บริหารมีความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลว่าระบบการควบคุมภายในยังคงมีประสิทธิภาพ

สหกรณ์กับการควบคุมภายใน

คณะกรรมการดำเนินการต้องจัดให้มีระบบการควบคุมภายในที่ดี โดยให้แทรกอยู่ในกระบวนการปฏิบัติงานตามปกติ และต้องสร้างจิตสำนึกกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่สหกรณ์ตระหนักถึงความสำคัญของการควบคุมภายใน ที่สำคัญต้องปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีเพื่อให้การดำเนินงานสหกรณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ลักษณะของการควบคุมภายในที่ดี

1. ไม่ เสีย ค่า ใช้ จั ย

เกิ นควร

2. ควบคุมในจุดที่

สำ คัญ

3. เหมาะสมและเข้าใจง่าย

4. สอดคล้องกับเป้าหมาย

5. ทันกาล

ระบบการควบคุมภายในสหกรณ์ภาคการเกษตร

LOGO

การควบคุมด้านบัญชี

วัตถุประสงค์การควบคุม

การจัดทำบัญชีและงบการเงินเป็นไปตามกฎหมายสหกรณ์ และระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ มีความถูกต้องและเชื่อถือได้

นโยบายการบัญชีที่ถือปฏิบัติในการจัดทำบัญชีเป็นไปตาม หลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปและระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การแสดงรายการในงบการเงินเป็นไปตามรูปแบบที่นายทะเบียน สหกรณ์กำหนด และเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินอย่างเพียงพอ

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. กำหนดนโยบายการบัญชี ไม่เหมาะสม
2. ไม่มีการควบคุมเอกสารทางบัญชี ทำให้มีเอกสารสูญหายเสียหาย
3. เอกสารประกอบการบัญชี กบฏบัญชี ไม่สมบูรณ์ ไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน
4. บัญชีรายการบัญชี โดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ
5. การบัญชี กบฏบัญชี ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นไปตามระเบียบขนาน ทะเบียนสหกรณ์จัดทำบัญชี ย่อยและทะเบียนไม่เรียบร้อย ย่อยไม่สิ้นปีหน้าโอนบัญชีโดยตรงกับบัญชีคุมยอดเป็นประจำ
6. การจัดทำงบการเงินไม่เป็นไปตามรูปแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด
7. การเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินไม่เพียงพอ
8. ไม่สามารถปิดบัญชีประจำปีได้ทันตามกำหนด

แนวทางการควบคุมด้านบัญชี

การจัดทำบัญชีและงบการเงิน

การจัดทำบัญชีเป็นไปตาม พ.ร.บ. สหกรณ์ มาตรา 65 และมาตรา 66 รวมถึงเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

กำหนดนโยบายการบัญชีเหมาะสมกับลักษณะการดำเนินธุรกิจเป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปและระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

กำหนดผู้รับผิดชอบเก็บรักษาเอกสารทางบัญชีที่ยังไม่ได้ใช้อย่างชัดเจน

มีการอนุมัติการเบิกใช้เอกสารทางบัญชีโดยผู้มีอำนาจ

จัดทำทะเบียนคุมเอกสารทางบัญชีแต่ละประเภทเป็นปัจจุบัน

เอกสารทางบัญชีมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า และใช้เอกสารนั้น โดยเรียงตามลำดับเลขที่

การจัดทำบัญชีและงบการเงิน (ต่อ)

มีการอนุมัติโดยผู้มีอำนาจก่อนที่จะบันทึกรายการบัญชี

จัดทำบัญชีเรียบร้อย เป็นปัจจุบัน มีเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี
สมบูรณ์ ถูกต้อง ครบถ้วน

ตรวจสอบความถูกต้องในการบันทึกบัญชีและผ่านรายการไปบัญชีแยก
ประเภททั่วไป บัญชีย่อยและทะเบียนต่าง ๆ สม่่าเสมอ

เปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยให้ถูกต้องตรงกับบัญชีคุมยอดสม่่าเสมอ
กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

ตรวจสอบยอดคงเหลือตามบัญชีกับเอกสารที่ได้จากบุคคลภายนอก เช่น
ใบแจ้งยอดเงินฝากธนาคาร กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

จัดทำบทดลองประจำเดือน จัดทำงบการเงินแสดงรายการตามรูปแบบ
ที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด โดยเปิดเผยข้อมูลอย่างเพียงพอ

LOGO

การควบคุมด้านบริหารจัดการ

วัตถุประสงค์การควบคุม

การจัดแบ่งส่วนงานภายในสหกรณ์เป็นไปอย่างเหมาะสม

การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่สหกรณ์เหมาะสม

การกำหนดระเบียบของสหกรณ์ครอบคลุมการดำเนินงานและการดำเนินธุรกิจทุกด้าน รวมถึงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

การบริหารบุคคลของสหกรณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การกำหนดนโยบาย แผนงานและงบประมาณประจำปีเป็นไปอย่างชัดเจน เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สหกรณ์เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบและนโยบายที่กำหนด

การควบคุมภายในด้านการเงินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การจัดแบ่ง งบประมาณภายในสภกรณ์ ไม่เหมาะสม
2. การแบ่งแยกหน้าที่ ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ สภกรณ์ ไม่เหมาะสม
3. การกำหนดระเบียบของสภกรณ์ ไม่ครอบคลุมทุกด้านหรือไม่เป็นไป
4. ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดในข้อนี้
5. มีการดำเนินการที่ นอกเหนือจากวัตถุประสงค์ ที่กำหนดในข้อนี้
6. การบริหารทรัพยากรบุคคลของสภกรณ์ ไม่ มี ประสิทธิภาพ
7. การกำหนดนโยบาย แผนงานและงบประมาณไม่ ชัดเจน ไม่เหมาะสม
8. ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน
9. เจ้าหน้าที่ สภกรณ์ ละเว้น ไม่ ปฏิบัติ ตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ และนโยบายที่กำหนด

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น (ต่อ)

8. เจ้าหน้าที่ การเงินทำหน้าที่ รับ - จ่าย เก็บ บัญชีการเงิน
9. บุคลากรบัญชีไม่บันทึกบัญชี หรือ บันทึกบัญชีไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน
10. บุคลากรการเงินต่ำกว่า จำนวนเงินที่ รับจริง
11. เก็บ บัญชีการเงินสดในมือ เกินกว่า วงเงินที่กำหนด
12. รายจ่ายที่เกิดขึ้นไม่ใช้ รายจ่ายของสหกรณ์
13. จ่ายเงินโดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้ มีอำนาจ ไม่มีหลักฐานการจ่าย
14. เจ้าหน้าที่การเงินสูงกว่า จำนวนเงินที่ จ่ายจริง
15. มีการปลอมแปลงเอกสารการจ่ายเงิน

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น (ต่อ)

- 16.** การรับเช็ค และการจ่ายเช็ค คไม่ เป็นไปตามระเบียบ ขบของ สหกรณ์
17. ปีนี้ที่ กทะเบียน ยนค มเอกสารและทะเบียน ยนค มเช็ค คไม่ ฎ กตั้ง งบ ไม่ ครบถ้วน
18. ~~หรือไม่เป็นปัจจุบัน~~ ถอนเงิน ผ่าถอนค่าสาร/เงิน ผ่ากสหกรณ์ อื่น โดยไม่ ผ่านการ อนุมัติ จาก
19. ~~ผู้มีอำนาจ~~ เงินสดขาดบัญชี หรือ อเงิน สดเกิน นับ ฎชี โดยไม่ ทราบ
20. ~~สาเหตุ~~ การตัดเงิน สดขาดบัญชี ไม่ เป็นไปตามระเบียบ ขบนายทะเบียน ยน สหกรณ์

แนวทางการควบคุมด้านการจัดการ

การจัดแบ่งส่วนงานภายใน

จัดแบ่งส่วนงานภายในเหมาะสมกับขนาด ปริมาณธุรกิจและลักษณะ
การดำเนินธุรกิจ

การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ

แบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ในตำแหน่งต่าง ๆ ตาม
ส่วนงานที่กำหนดอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงการควบคุมภายในที่ดี

จัดทำคำบรรยายหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ตำแหน่งต่าง ๆ
เป็นลายลักษณ์อักษร

การกำหนดระเบียบของสหกรณ์

กำหนดระเบียบของสหกรณ์อย่างชัดเจน ครอบคลุมการดำเนินงาน และการดำเนินธุรกิจทุกด้าน รวมถึงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ในข้อบังคับสหกรณ์

แจ้งเวียนให้เจ้าหน้าที่สหกรณ์ทราบและถือปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ที่กำหนด

แนวทางการควบคุมด้านทรัพยากรบุคคล

การบริหารทรัพยากรบุคคล

กำหนดระเบียบปฏิบัติไว้ชัดเจนเกี่ยวกับการสรรหา คัดเลือก บรรจุแต่งตั้ง
หลักประกันการทำงาน ผลตอบแทน การเลื่อนตำแหน่งและพัฒนา รวมถึง
มาตรการลงโทษ และมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานะปัจจุบัน

จัดทำสัญญาจ้างเจ้าหน้าที่และเรียกหลักประกันการทำงานอย่างเหมาะสม
เพียงพอกับหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่แต่ละตำแหน่ง

มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้เจ้าหน้าที่ในตำแหน่งต่าง ๆ ที่กำหนด
รายบุคคลเป็นลายลักษณ์อักษร

ควบคุม ดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้เป็นไปตามที่ได้รับมอบหมาย

การบริหารทรัพยากรบุคคล (ต่อ)

สับเปลี่ยนหมุนเวียนเจ้าหน้าที่ตำแหน่งต่าง ๆ เป็นครั้งคราวตามเหมาะสม เพื่อตรวจสอบการปฏิบัติงานซึ่งกันและกัน

ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สม่ำเสมอ โดยเปรียบเทียบ ผลการปฏิบัติงานกับแผนงานที่กำหนด

ปรับปรุง แก้ไขการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อย่างเหมาะสม และทันต่อ เหตุการณ์

พัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ อย่างสม่ำเสมอ

แนวทางการควบคุมด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย

ข้อบังคับ ระเบียบและนโยบาย

การกำหนดนโยบายการดำเนินงาน

กำหนดนโยบายการดำเนินงานสหกรณ์อย่างชัดเจน และเป็นไปตาม
วัตถุประสงค์ที่กำหนดในข้อบังคับ

การกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมาย

กำหนดแผนงาน หรือเป้าหมายทั้งระยะสั้น ระยะปานกลางและระยะยาว
อย่างชัดเจนและมีความเป็นไปได้

การกำหนดงบประมาณประจำปี

กำหนดงบประมาณรายรับ - รายจ่ายประจำปีอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแผนงาน หรือเป้าหมายและสถานการณ์ปัจจุบัน โดยได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่สหกรณ์

การควบคุมการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่

ประชุมชี้แจงถึงนโยบายการดำเนินงาน แผนงานและงบประมาณรายรับ รายจ่ายประจำปีให้เจ้าหน้าที่ทราบและถือปฏิบัติ

ควบคุม ดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติที่ประชุม และคำสั่งของสหกรณ์

การควบคุมการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ (ต่อ)

มีการประชุมคณะกรรมการเป็นประจำเดือน เพื่อทราบผลการดำเนินงาน ความเคลื่อนไหวทางการเงินและผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ รวมทั้ง พิจารณาเรื่องต่าง ๆ

ตรวจสอบการเงินการบัญชีและการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ เป็นการภายใน โดยผู้ตรวจสอบกิจการ

มีการนำข้อสังเกตและข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้ตรวจสอบกิจการและผู้ สอบบัญชี รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากำหนดแนวทางแก้ไข เพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน

แนวทางการควบคุมด้านการเงิน

การกำหนดระเบียบของสหกรณ์

กำหนดระเบียบของสหกรณ์ ว่าด้วยการรับจ่ายและเก็บรักษาเงิน

การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ

แบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างเจ้าหน้าที่การเงินและเจ้าหน้าที่บัญชี
อย่างชัดเจน

การบันทึกบัญชีและการอนุมัติกระทำโดยผู้ที่มีได้ทำหน้าที่รับ - จ่ายและ
เก็บรักษาเงิน

เงินสดรับ

เอกสารการรับเงิน เช่น ใบเสร็จรับเงิน ใบรับเงินขายสินค้า เป็นต้น
มีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า

มีการลงลายมือชื่อผู้รับเงินในเอกสารรับเงิน

กรณียกเลิกเอกสารการรับเงินได้นำต้นฉบับแนบติดไว้กับสำเนาครบถ้วน
และประทับตรา “ยกเลิก”

จัดทำทะเบียนคุมเอกสารการรับเงินเป็นปัจจุบัน

การรับเช็ค หรือเช็คลงวันที่ล่วงหน้าเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

จัดทำทะเบียนคุมเช็ครับเป็นปัจจุบัน

เงินสดจ่าย

กำหนดวงเงินขั้นสูงที่จ่ายเป็นเงินสดได้อย่างเหมาะสม

ตรวจสอบความครบถ้วน ถูกต้องของเอกสารการจ่ายเงิน เช่น ใบเบิกเงิน ใบถอนเงินฝาก เป็นต้น ก่อนเสนอเพื่ออนุมัติ

มีการอนุมัติจ่ายเงินโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

มีการลงลายมือชื่อผู้รับเงินและประทับตรา “จ่ายแล้ว” ในเอกสารการจ่ายเงิน

จัดทำทะเบียนคุมเอกสารการจ่ายเงินเป็นปัจจุบัน

เปรียบเทียบรายจ่ายที่เกิดขึ้นจริงกับงบประมาณสม่ำเสมอในระหว่างปี เพื่อควบคุมการใช้จ่ายให้อยู่ในวงเงินงบประมาณที่กำหนด

เงินสดจ่าย (ต่อ)

การจ่ายเช็คเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

กำหนดวงเงินขั้นสูงที่จ่ายเช็คได้อย่างเหมาะสม

มีการอนุมัติจ่ายเช็คโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ โดยไม่มีการลงลายมือชื่ออนุมัติในเช็คจ่ายไว้ล่วงหน้า

จ่ายเช็คตามลำดับเลขที่ ระบุชื่อผู้มีสิทธิรับเงินโดยขีดคำว่า “ผู้ถือ” ออก และบันทึกต้นขั้วเช็คให้ถูกต้อง ครบถ้วน

กรณียกเลิกเช็คจ่ายได้มีการประทับตรา “ยกเลิก” ในเช็คคนั้นและนำมาติดไว้กับต้นขั้วเช็ค

จัดทำทะเบียนคุมเช็คจ่ายเป็นปัจจุบัน

การเก็บรักษาเงินสด เอกสารการเงินและเช็ค

กำหนดผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาเงินสด และควบคุมการใช้เอกสารการเงินของสหกรณ์อย่างชัดเจน

เก็บรักษาเงินสด เอกสารการเงินและเช็คที่ยังไม่ได้ใช้ไว้ในที่ซึ่งมั่นคงปลอดภัย

กำหนดวงเงินเก็บรักษาไว้อย่างเหมาะสมและเพียงพอ

เก็บรักษาเงินสดในมือตามวงเงินที่กำหนด เงินสดที่เกินกว่าวงเงินได้มีการปฏิบัติตามระเบียบของสหกรณ์

มีการอนุมัติเบิกใช้เอกสารการเงินโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

เงินสดคงเหลือ

จัดทำรายงานการรับ - จ่าย และเงินสดคงเหลือเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการอย่างสม่ำเสมอ

กำหนดผู้รับผิดชอบในการตรวจนับเงินสดคงเหลือ

ตรวจนับเงินสดคงเหลือในมือเป็นครั้งคราว โดยไม่แจ้งให้ผู้เก็บรักษาเงินสดทราบล่วงหน้า

เปรียบเทียบเงินสดคงเหลือในมือให้ถูกต้องตรงกับยอดคงเหลือตามบัญชีในสมุดเงินสด และบัญชีแยกประเภททั่วไปสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

เงินสดขาดบัญชี/เกินบัญชี

มีการปฏิบัติกรณีเงินสดขาดบัญชี/เกินบัญชี และการตัดเงินสดขาดบัญชี
เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การฝากเงิน

ตรวจสอบจำนวนเงินที่นำฝากธนาคาร/สหกรณ์อื่นบันทึกในสมุดคู่บัญชี
เงินฝากถูกต้อง ครบถ้วน

การถอนเงิน

มีการอนุมัติถอนเงินฝากธนาคาร/สหกรณ์อื่น โดยผู้มีอำนาจและเป็นไป
ตามระเบียบของสหกรณ์

เงินฝากธนาคาร/สหกรณ์อื่นคงเหลือ

เปรียบเทียบยอดคงเหลือเงินฝากธนาคาร/สหกรณ์อื่นตามใบแจ้งยอดเงินฝาก/สมุดคู่บัญชีเงินฝากให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปโดยสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

จัดทำบัญชียอดเงินฝากธนาคาร/สหกรณ์อื่น กรณียอดคงเหลือตามใบแจ้งยอดเงินฝาก/สมุดคู่บัญชีเงินฝากแตกต่างจากบัญชีแยกประเภททั่วไป

มีการยืนยันยอดคงเหลือเงินฝากธนาคาร/สหกรณ์อื่น

LOGO

การควบคุมด้านบริหารธุรกิจ

LOGO

การควบคุมด้านธุรกิจสินเชื่อ

วัตถุประสงค์การควบคุม

การควบคุมภายในด้านธุรกิจสินเชื่อมีประสิทธิภาพ

การดำเนินธุรกิจนี้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์และแผนงาน หรือ เป้าหมายที่กำหนด

การบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับธุรกิจนี้เป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน

ลูกหนี้เงินให้กู้คงเหลือมีอยู่จริงและสิทธิเรียกร้องเป็นของสหกรณ์

มีการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้ในจำนวนที่เพียงพอสำหรับการ ขาดทุนที่อาจเกิดขึ้นและเป็นไปตามระเบียนนายทะเบียนสหกรณ์

การตัดจำหน่ายหนี้สูญเป็นไปตามระเบียนนายทะเบียนสหกรณ์

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การให้ สิ นเชื่อ อแก่ สมาชิก / สหกรณ์ อื่น ไม่ เป็ นไปตาม
2. การดำเนินงานของสหกรณ์ รกิ จไม่ เป็ นไปตามแผนงาน หรือ เป้าหมายที่
3. เจ้าหน้าที่ ที่ สิ นเชื่อ อจ่ายเงินให้ กู้ รั บชำ ระหนี้
4. เจ้าหน้าที่ หนี้ กู้ โดยไม่ ด้ านการอื่น ด้ ติ จากที่ ประชุ มคณะ
5. การจ่ายเงินให้ กู้ เกิ นกว่า วงเงิน ที่ ด้ รั บอนุ มัติ
6. จ่ายเงินให้ กู้ โดยไม่ มี หลั กประกั นการกู้ เงิน หรือ อหลั ก
7. ไม่ เป็ นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ที่ ใช้ เป็ นหลั กประกั นสูง
8. ไม่ ด้ ำเนินการปลอมแปลงสั ญญาเงินกู้ และลายมี อชื่อ ด้ อนุ มัติ
9. บั นที่ กบั หนี้ ย่อยลู่ กหนี้ เงินให้ กู้ ไม่ ด้ ูกต้ อง ไม่ ด้ ครอบ
10. ไม่ เป็ นไปตาม...

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น (ต่อ)

10. รั บชำ ระหนึ แล้ วไม บั นที กบั ญชี หรือ อบั นที ก
บั ญชี ไม่ ญ กตั ญ ไม่ ครอบ ถว โดยไม มี มติ ที่ ประชุ มคณะ
กรรมการให้ ญทำ ได้ ยและค ำปร ำ บเจิ นให้ ญ ไม่ ญ กตั ญ
12. การค ำ ญต่อกเป็ ยและค ำปร ำ บเจิ นให้ ญ ไม่ ญ กตั ญ
13. ญ กหนึ เจิ นให้ ญ นำ เจิ นไปใช้ ฉิ ดวั ตถุ ประสงค์
14. ญ กหนึ เจิ นให้ ญ ไม่ สามารถชำ ระหนึ ได้ ตามก ำหนด
(เจิ ญ กหนึ เจิ นให้) ญ ปฏิ เสธการเป็ นหนึ
16. ญ กหนึ เจิ นให้ ญ ไม่ มี ตั วตน
17. การต้ งค ำ ำเฉิ อหนึ สงสั ยจะสุ ญญ กหนึ เจิ นให้ ญ
ต่อกเป็ ยและค ำปร ำ บเจิ นให้ ญ
18. การต้ งค ำ ำเฉิ อหนึ ไม่ ญไปตามระเบียบปณ ญญ
ระเบียบ ปณ ญญ

แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจสินเชื่อ

การกำหนดระเบียบของสหกรณ์

กำหนดระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจสินเชื่อ ได้แก่

- ระเบียบของสหกรณ์ ว่า ด้ วยการให้ เงินกู้ และ ดอกเบี้ยเงินกู้

- ระเบียบของสหกรณ์ ว่า ด้ วยการให้ สหกรณ์ อื่น ปล่อยเงินกู้ กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้แต่ละประเภท และอัตราค่าปรับเงินกู้ พร้อมติดประกาศไว้ในที่เปิดเผย

การกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมาย

กำหนดแผนงาน หรือเป้าหมายการดำเนินธุรกิจสินเชื่ออย่างชัดเจน และมีความเป็นไปได้

การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ

แบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างเจ้าหน้าที่สินเชื่อ เจ้าหน้าที่การเงิน และเจ้าหน้าที่บัญชีอย่างชัดเจน

การจ่ายเงินให้กู้ การรับชำระหนี้ และการบันทึกบัญชียอดลูกหนี้เงินให้กู้
กระทำโดยผู้ที่มีได้ทำหน้าที่ด้านสินเชื่อ

การจ่ายเงินให้กู้

ตรวจสอบคำขอกู้ สัญญาเงินกู้ วงเงินให้กู้ สิทธิผู้กู้และผู้ค้ำประกัน รวมทั้ง
หลักประกันการกู้เงินให้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

จัดทำทะเบียนคำขอกู้ และรายงานการขอกู้เงินเป็นปัจจุบัน

การจ่ายเงินให้กู้ (ต่อ)

มีการอนุมัติเงินให้กู้แต่ละประเภทโดยมติที่ประชุมคณะกรรมการเงินกู้ และเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

บันทึกรายงานการประชุมเกี่ยวกับการอนุมัติเงินให้กู้

บันทึกจำนวนเงินที่อนุมัติในคำขอกู้โดยผู้มีอำนาจอนุมัติ

ตรวจสอบใบรับเงินกู้กับสัญญาเงินกู้ และมติคณะกรรมการเงินกู้ให้ถูกต้องตรงกันก่อนจ่ายเงินให้กู้

จัดทำทะเบียนจ่ายเงินให้กู้เป็นปัจจุบัน

จัดทำหนังสือคำประกันตามระเบียบของสหกรณ์

การจ่ายเงินให้กู้ (ต่อ)

มีการประเมินราคาอสังหาริมทรัพย์ที่ใช้เป็นหลักประกันการกู้เงิน

อสังหาริมทรัพย์ที่ใช้เป็นหลักประกันการกู้เงินได้มีการจดทะเบียนจำนอง

จัดทำทะเบียนผู้ค้ำประกัน และทะเบียนคুমหลักประกันเป็นปัจจุบัน

มีการลงลายมือชื่อผู้รับเงิน/ผู้รับมอบอำนาจในใบรับเงินกู้ถูกต้องตรงตามสัญญาเงินกู้แต่ละประเภท

จัดทำสมุดคู่มือสมาชิกเป็นปัจจุบัน

จัดทำบัญชีย่อยลูกหนี้เงินให้กู้เป็นปัจจุบัน

การรับชำระหนี้

คำนวณดอกเบี้ย/ค่าปรับเงินให้กู้ในอัตราที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์

การรับชำระหนี้ต้นเงินกู้ ดอกเบี้ยและค่าปรับเงินให้กู้แต่ละประเภทเป็นไปตามข้อกำหนดในสัญญาเงินกู้และระเบียบของสหกรณ์

การรับชำระหนี้นอกที่ทำการสหกรณ์จะต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการให้กระทำได้ โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติอย่างชัดเจนและเหมาะสม

ใบเสร็จรับเงินมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า

มีการลงลายมือชื่อผู้รับชำระหนี้เงินให้กู้ ดอกเบี้ยและค่าปรับเงินให้กู้ (ถ้ามี) ในใบเสร็จรับเงิน รวมถึงบันทึกบัญชียอดลูกหนี้เงินให้กู้ทุกครั้งที่ได้รับชำระหนี้

การติดตาม ทวงถามการชำระหนี้

ติดตามการใช้เงินกู้ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการกู้เงิน

ติดตาม ทวงถาม หรือเร่งรัดลูกหนี้ที่ชำระหนี้ไม่เป็นไปตามกำหนดในสัญญาเงินกู้และหนี้ที่ค้างนาน

จัดทำรายงานการติดตามหนี้ที่ถึงกำหนดชำระเสนอที่ประชุมคณะกรรมการ

จัดทำรายงานหนี้ที่เกินกำหนดตามสัญญา (ผิคนัดชำระหนี้) เสนอที่ประชุมคณะกรรมการ

ลูกหนี้เงินให้กู้คงเหลือ ดอกเบี้ยและค่าปรับค้างรับ

เปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยลูกหนี้เงินให้กู้แต่ละประเภทให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

สอบทานหนี้กับสมาชิกโดยตรง หรือขอคำยืนยันยอดลูกหนี้เงินให้กู้อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

คำนวณดอกเบี้ยและค่าปรับเงินให้กู้ค้างรับ ณ วันสิ้นปีบัญชีในอัตราที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์

การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ

วิเคราะห์สภาพของลูกหนี้เงินให้กู้ และหลักประกันการกู้เงินเป็นครั้งคราว

การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินให้กู้ รวมถึงค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ ดอกเบี้ยและค่าปรับเงินให้กู้ค้างรับ ณ วันสิ้นปีบัญชีเป็นไปตามระเบียบ
นายทะเบียนสหกรณ์

การตัดจำหน่ายหนี้สูญ

การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้เงินให้กู้เป็นไปตามระเบียบ
นายทะเบียนสหกรณ์

LOGO

การควบคุมด้านธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย

วัตถุประสงค์การควบคุม

การควบคุมภายในด้านธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายมีประสิทธิภาพ

การดำเนินธุรกิจนี้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์และแผนงาน หรือ เป้าหมายที่กำหนด

การบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับธุรกิจนี้เป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน

ลูกหนี้การค้าคงเหลือมีอยู่จริงและสิทธิเรียกร้องเป็นของสหกรณ์

สินค้าคงเหลือมีอยู่จริงและเป็นกรรมสิทธิ์ของสหกรณ์

มีการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้ในจำนวนที่เพียงพอสำหรับการ ขาดทุนที่อาจเกิดขึ้นและเป็นไปตามระเบียนนายทะเบียนสหกรณ์

การตัดจำหน่ายหนี้สูญและการตัดสินค้าขาดบัญชี เสื่อมสภาพ ชำรุด ล้ำสมัยเป็นไปตามระเบียนนายทะเบียนสหกรณ์

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การจัดหาสิทธิคนค้ามาจำหนายให้สมาชิกไม่เป็นไปตาม
2. การดำเนินการในธุรกิจไม่เป็นไปตามแผนงานหรือเป้าหมายที่
3. เจ้าหน้าที่ที่จัดซื้อสิทธิคนค้าเก็บรักษาสิทธิคนค้าและบันทึก
4. เจ้าหน้าที่ไม่ตรงตามความต้องการของสมาชิกหรือตลาด
5. ซื้อมสิทธิคนค้าจากผู้ขายเพียงรายเดียว/กลุ่มเดียวทั้งที่
6. ซื้อมสิทธิคนค้าราคาสูงกว่าท้องตลาด
7. ซื้อมสิทธิคนค้าโดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ
8. บันทึกบัญชีซื้อมสิทธิคนค้าไม่ถูกต้องส่งผลให้การจัดทำรายงานภาษีซื้อและ

ยื่นแบบแสดงรายการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มไม่ถูกต้อง จึงต้องเสียเบี้ยปรับ

เงินเพิ่มให้กรมสรรพากร

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น (ต่อ)

9. บั นที กบั ญชี ย่ อยเจ้ าหนี้ การค้ าไม่ ญ กต้ อง ไม่ ครบ
10. ~~จำนวน ไม่ เป็น ประเด็น~~ บั นที นค้ าเกิ นกว่า หนี้ ที่ มี อยู่
11. เจ้ าหนี้ การค้ าไม่ มี ตั วตน
12. การเกิ บร้ กษาสี นค้ าไม่ เหมาะสม ไม่ ปลอดกั ย
13. บั นที กทะเปี ยนคุ มสี นค้ าไม่ ญ กต้ อง ไม่ ครบถ้ วน ไม่
14. ~~การประกั น~~ ยสี นค้ าและสถานที่ เกิ บสี นค้ าไม่ เหมาะสม
15. ขายสี นค้ าเปี นเจิ นเชิ่ อโดยไม่ ผ่ านการอนุ มั ติ จากผู้ มี
16. ~~ขายสี นค้ า~~ นค้ าเกิ นกว่า าวงเจิ นขายเชิ่ อที่ ได้ รั บอนุ มั ติ
17. ขายสี นค้ า ก่ อนบั นที กชี้ อสี นค้ า หรื อ ก่ อนบั นที ก
ทะเปี ยนคุ มสี นค้ า

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น (ต่อ)

18. ขายสิ นค้า ำต่ำ กว่า าราคาทุ นโดยไม่ มี มติ ที่ ประชุ มคณะ

19. ธรรมการให้ ภาระทำได้
รับเง คน ายาสี นค ำ/ระ บชำ ระหนึ่ แล้ วไม บั นที ก
บั ญชี หรือ อบั นที กบั ญชี

20. การค้าระหว่างประเทศ ขาดดุล กหนี้ การค้า ำไม่ ญ กต๋ อง

21. อู กหนี้ การค้ ำไม่ สามารถชำ ระหนึ่ ได้ ตามกำ หนด (ผิ ดนั้ ด
 22. อู ระหนึ่) การค้ ำปฏิ เสธการเป็ นหนึ่ หรื ออู กหนี้ การค้ ำ

23. การตี หุ่น ไม้ เพื่อ อหี สกส ยจะสู ญล กหนี การค้ าและค้ า
ปร บล กหนี การค้ าค้ างร บ

24. การตั้งถิ่นฐานไปอยู่ใหม่ไปอยู่ตามธรรมชาติมีชุมชนอยู่ประจำที่หรือไม่
เป็นไปตาม

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น (ต่อ)

25. ไม่ มี การควบคุม สติ นึก าคงเหลือ อ ทำ ให้ มี สติ นึก ำไม่ เพี ยงพอจำ นน าย

26. หรือสติ นึก าคงเหลือ นึก เกิดไม่เหลือ อ ณ วั นสี่ นปี บั ญชี ไม่ เป็ นไปตามระเบียบ

27. มี สติ นึก ำไม่ เป็ นสหกรณ์ หรือ สติ นึก ำเกิด นบั ญชี จำ นวนมาก

28. มี สติ นึก ำสี่ อมสภาพ ขำ รุ ด หรือ อล าสม ัยจำ นวนมาก

29. ลดหย่อนความรั บมิ ดชอบ สติ นึก ำขาดบั ญชี โดยไม่ มี มติ ที่ประชุม

30. การดัดแปลง ให้กระทำโดยมิ เป็ นไปแต่มี ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ สม ัยไม่ เป็ นไปตาม

แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย

การกำหนดระเบียบของสหกรณ์

กำหนดระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย ได้แก่

- ระเบียบของสหกรณ์ ว่าด้วยการจัดหาสิ่งของที่สมาชิกต้องการมาจำหน่าย
- ระเบียบของสหกรณ์ ว่าด้วยการจำหน่ายสินค้าเป็นเงินเชื่อ

การกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมาย

กำหนดแผนงาน หรือเป้าหมายการดำเนินธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย
อย่างชัดเจนและมีความเป็นไปได้

การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ

แบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างเจ้าหน้าที่จัดซื้อสินค้า เจ้าหน้าที่ตลาด
เจ้าหน้าที่การเงินและเจ้าหน้าที่บัญชีอย่างชัดเจน

การเก็บรักษาสินค้ากระทำโดยผู้ที่มีได้ทำหน้าที่จัดซื้อสินค้า และผู้ที่มีได้
ทำหน้าที่บันทึกบัญชี

การซื้อสินค้าและจ่ายชำระหนี้

สำรวจความต้องการสินค้าของสมาชิก หรือตลาดก่อนจัดซื้อ

ตรวจสอบรายการและปริมาณสินค้าที่ควรสั่งซื้อ

ไม่มีการซื้อสินค้าจากผู้ขายเพียงรายเดียวเป็นระยะเวลานาน

การซื้อขายสินค้าและจ่ายชำระหนี้ (ต่อ)

เปรียบเทียบราคาสินค้าจากผู้ขายสินค้าชนิดเดียวกันก่อนตัดสินใจสั่งซื้อ

กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดซื้อสินค้า

กำหนดวงเงินในการจัดซื้อสินค้าเป็นเงินสด

พิจารณาระยะเวลาการได้รับเครดิตในการซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อ

มีการอนุมัติสั่งซื้อสินค้าโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

ใบสั่งซื้อสินค้ามีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า

กำหนดผู้รับผิดชอบตรวจรับสินค้า หรือตั้งคณะกรรมการตรวจรับสินค้า

ตรวจสอบคุณภาพ ปริมาณและราคาสินค้าที่ได้รับถูกต้องตรงกับใบสั่งซื้อ/ใบเสร็จรับเงิน หรือใบส่งของ/ใบกำกับสินค้าของผู้ขายสินค้า

การซื้อขายสินค้าและจ่ายชำระหนี้ (ต่อ)

กรณีสินค้าที่ได้รับไม่ถูกต้อง ชำรุด เสียหาย ผู้จัดซื้อสินค้าแจ้งให้ผู้ขาย
เปลี่ยนสินค้า ส่งคืน เรียกชดเชย หรือหักเงิน

จัดทำบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่การค้าเป็นปัจจุบัน

จ่ายชำระหนี้ค่าสินค้าตามระยะเวลาและเงื่อนไขกำหนด

ตรวจสอบบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่การค้าและเอกสารการเป็นหนี้ก่อนเสนออนุมัติ

มีการอนุมัติจ่ายชำระหนี้ค่าสินค้าโดยผู้มีอำนาจตามระเบียบของสหกรณ์

มีการลงลายมือชื่อผู้รับชำระหนี้ค่าสินค้าในใบเสร็จรับเงินของผู้ขาย

จัดทำรายงานภาษีซื้อ ยื่นแบบแสดงรายการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มรายเดือน
ภายในระยะเวลาที่กำหนด

เจ้าหน้าที่การค้าคงเหลือ

เปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่การค้าให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ
ขอยืนยันยอดเจ้าหน้าที่การค้าอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

การเก็บรักษาสินค้า

จัดเก็บสินค้าไว้ในสถานที่เก็บสินค้าอย่างเหมาะสม ปลอดภัย

ตรวจนับสินค้าก่อนนำเข้าสถานที่เก็บสินค้า

จัดเก็บสินค้าโดยแยกเป็นหมวดหมู่ เพื่อความสะดวกในการเบิกจ่าย
และตรวจนับ

การเก็บรักษาสินค้า (ต่อ)

กำหนดผู้มีอำนาจในการเบิกสินค้าออกจากสถานที่เก็บสินค้า

จัดทำทะเบียนคุมสินค้า หรือบัตรสินค้าเป็นปัจจุบัน

มีการประกนภัยสินค้าและสถานที่เก็บสินค้าอย่างเหมาะสม รวมทั้งจัดทำทะเบียนกรมธรรม์ประกนภัยเป็นปัจจุบัน

ตรวจสอบสภาพสถานที่เก็บสินค้า และจัดทำรายงานผลการตรวจสอบเสนอที่ประชุมคณะกรรมการ

จัดเวรยามรักษาความปลอดภัยสถานที่เก็บสินค้า

การจำหน่ายสินค้า

มีการประเมินความสามารถในการชำระหนี้และหลักประกันของผู้ซื้อ
ก่อนการขายเชื่อสินค้า

มีการอนุมัติวงเงินขายเชื่อสินค้าให้ผู้ซื้อแต่ละรายโดยผู้มีอำนาจ
และเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

ตรวจสอบสัญญาขายสินค้าเงินเชื่อและหลักประกันของผู้ซื้อที่ได้รับอนุมัติ
วงเงินขายเชื่อให้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

การขายสินค้าเกินกว่าวงเงินขายเชื่อจะต้องได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจ

กำหนดราคาขายสินค้าแต่ละประเภทและการให้ส่วนลดอย่างชัดเจน

ตรวจสอบราคาขายที่ใช้คำนวณมูลค่าสินค้าที่ขายในเอกสารการขาย
ตรงกับราคาขายที่กำหนด

การจำหน่ายสินค้า (ต่อ)

การขายสินค้าลดราคา หรือจัดโปรโมชั่นส่งเสริมการขายจะต้องได้รับ
อนุมัติจากผู้มีอำนาจ

การขายสินค้าต่ำกว่าราคาทุนจะต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการให้ทำได้

เอกสารการขายสินค้าเป็นเงินสด/เงินเชื่อมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า

มีการลงลายมือชื่อผู้รับมอบสินค้าในใบกำกับสินค้า

จัดทำบัญชีย่อยลูกหนี้การค้าเป็นปัจจุบัน

จัดทำรายงานขายสินค้าประจำวันเปรียบเทียบกับบัญชีแยก
ประเภททั่วไป กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

จัดทำรายงานภาษีขาย ยื่นแบบแสดงรายการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มรายเดือน
ภายในระยะเวลาที่กำหนด

การรับชำระหนี้

คำนวณค่าปรับลูกหนี้การค้าในอัตราที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์

การรับชำระหนี้ค่าสินค้าเป็นไปตามข้อกำหนดในสัญญาขายสินค้า
และระเบียบของสหกรณ์

ใบเสร็จรับเงินมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า

มีการลงลายมือชื่อผู้รับชำระหนี้ค่าสินค้า ค่าปรับ(ถ้ามี) ในใบเสร็จรับเงิน
รวมถึงบันทึกบัญชีย่อยลูกหนี้การค้าทุกครั้งที่ได้รับชำระหนี้

การติดตาม ทวงถามการชำระหนี้

ติดตาม ทวงถาม หรือเร่งรัดการชำระหนี้ค่าสินค้า

จัดทำรายงานหนี้ที่เกินกำหนดตามสัญญา (ผิदनัดชำระหนี้)
เสนอที่ประชุมคณะกรรมการเป็นประจำทุกเดือน

ลูกหนี้การค้าคงเหลือ และค่าปรับลูกหนี้การค้าค้างรับ

เปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยลูกหนี้การค้าให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

ขอยืนยันยอดลูกหนี้การค้าอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

คำนวณค่าปรับลูกหนี้การค้าค้างรับ ณ วันสิ้นปีบัญชีในอัตราที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์

สินค้าคงเหลือ

จัดทำรายงานสินค้าคงเหลือ และรายงานสินค้าที่ไม่เคลื่อนไหว
เสนอที่ประชุมคณะกรรมการอย่างสม่ำเสมอ

จัดทำรายงานสินค้าและวัตถุดิบ รายละเอียดสินค้าคงเหลือในระบบ
ภาษีมูลค่าเพิ่มตามรูปแบบที่กรมสรรพากรกำหนด

มีการเก็บสินค้าเสื่อมสภาพ ชำรุด ล้าสมัยแยกจากสินค้าปกติ

มีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจนับสินค้าคงเหลือ

ไม่ตรวจนับสินค้านับฝากขาย วัสดุสำนักงาน/โรงงาน สินค้าที่ลงบัญชี
ขายแล้วแต่ผู้ซื้อยังไม่ได้รับไป สินค้าที่ได้รับแล้วแต่ยังไม่ได้ลงบัญชีซื้อ
สินค้าเสื่อมสภาพ ชำรุด ล้าสมัยที่ตัดบัญชีแล้วรวมเป็นสินค้าคงเหลือ

สินค้าคงเหลือ (ต่อ)

เปรียบเทียบผลการตรวจนับสินค้าคงเหลือในระหว่างปี และ ณ วันสิ้นปีบัญชี ตามใบตรวจนับให้ถูกต้องตรงกับทะเบียนคุมสินค้า กรณีพบข้อแตกต่าง ให้ค้นหาสาเหตุ

วิเคราะห์สินค้าคงเหลือตามราคาขาย กรณีพบข้อแตกต่างที่เป็นสาระสำคัญ ให้ค้นหาสาเหตุ

มีการตีราคาสินค้าคงเหลือสภาพปกติ สินค้าเสื่อมสภาพ ชำรุด ล้าสมัย ณ วันสิ้นปีบัญชีเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ

วิเคราะห์อายุหนี้ของลูกหนี้การค้า

การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้การค้า ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญค่าปรับลูกหนี้การค้าค้างรับ ณ วันสิ้นปีบัญชีเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การตัดจำหน่ายหนี้สูญ

การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้การค้าเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การตัดสินใจค้าขาดบัญชี

การลดหย่อนความรับผิดชอบสินค้านำเข้าขาดบัญชีจะต้องมีมติที่ประชุม
คณะกรรมการ และเป็นตามระเบียบธนาคารแห่งประเทศไทย

การตัดสินใจค้าขาดบัญชี หรือสินค้าเสื่อมสภาพ ชำรุด ล้าสมัยเป็นไป
ตามระเบียบธนาคารแห่งประเทศไทย

LOGO

การควบคุมด้านธุรกิจรวบรวมผลิตภัณฑ์

วัตถุประสงค์การควบคุม

การควบคุมภายในด้านธุรกิจรวบรวมผลิตผลมีประสิทธิภาพ

การดำเนินธุรกิจนี้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์และแผนงาน หรือ เป้าหมายที่กำหนด

การบันทึกการบัญชีเกี่ยวกับธุรกิจนี้เป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน

ลูกหนี้ค่าผลิตผลคงเหลือมีอยู่จริงและสิทธิเรียกร้องเป็นของสหกรณ์

ผลิตผลคงเหลือมีอยู่จริงและเป็นกรรมสิทธิ์ของสหกรณ์

มีการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้ในจำนวนที่เพียงพอสำหรับการ ขาดทุนที่อาจเกิดขึ้นและเป็นไปตามระเบียนนายทะเบียนสหกรณ์

การตัดจำหน่ายหนี้สูญและการตัดผลิตผลขาดบัญชี ยึดตัวตามสภาพ เสื่อมสภาพเป็นไปตามระเบียนนายทะเบียนสหกรณ์

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การรวบรวมผล ตผล/ผล ตถั ณ์ ของสมาชิ กไม่ เป็ นไปตาม
2. เป็ นสหกรณ์ การดำ เนิ นธุ รกิ จไม่ เป็ นไปตามแผนงาน หรือ อเป็ าหมายที่
3. เป็ าหนด ำ ที่ รวบรวมผล ตผลเก็ บรั กษาลิ ตผลและบั ้นที่ ก
4. รั บช้ี อผลิ ตผลโดยไม ่ ำ นการอนุ มั ติ จากผู้ มี ำ นาจ
5. รั บช้ี อผลิ ตผลนอกที่ ทำ การสหกรณ์ โดยไม ่ มี มติ ที่ ประชู มคณะกรรมาการ
6. ำ ให้กระทำไ้ ญชี ย่ อยเจ้า ำ นี ค์ าลิ ตผลไม ่ ฐ กตั ้อง ไม
7. ำ ำ ไม ่ เป็ นที่ จอ ำ นี ค์ าลิ ตผลเกิ นกว่า ำ นี ที่ มี อยุ่
8. เจ้า ำ นี ค์ าลิ ตผลไม ่ มี ตั วตน
9. การเก็ บรั กษาลิ ตผลไม ่ เหมาะสม ไม ่ ปลอดภัย

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น (ต่อ)

10. บั นที กทะเป็ ยนคุ มผลิ ตผลไม ภู กตั อง ไม ครบถั วน ไม
11. การปรักบั นที ยผลิ ตผลและสถานที่ เก็ บผลิ ตผลไม เหมาะสม
12. เครื่ ื่องมี อและอุ ปกรณ์ ที่ ใช้ รวบรวมผลิ ตผลชำ รุ ด เลื ย
13. ขายผลิ ตผลเป็ นเจิ นเชื่ อโดยไม ผ่ านการอนุ มั ติ จากผู้ มี
14. ขายผลิ ตผลเกิ นกว่า าวงเจิ นขายเชื่ อที่ ได้ รั บอนุ มั ติ
15. ขายผลิ ตผลก่ อนบั นที กซึ่ อผลิ ตผล หรี อก่ อนบั นที ก
16. ขายผลิ ตผลเป็ นเจิ นเชื่ อโดยไม มี หลั กประกั นของผู้ ซึ่ อ
- หรี อหลั กประกั น
17. ไม่เป็ นไปตามระบิ ของสหกรณ์โดยไม มี มติ ที่ ประชุ มคณะ
- กรรมการให้ กระทำ ได้

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น (ต่อ)

18. รั บเงิ นค้ าขายผลิ ตผล/รั บค่า ระห นี้ แล้ วไม่ บั นที ก บั ญชี หรือ อบั นที กบั ญชี

19. ไม่ถ กต้ อง ไม่ครบถ้วน ถู กห นี้ ค้ าผลิ ตผลไม่ ถู กต้ อง

20. ถู กห นี้ ค้ าผลิ ตผลไม่ สามารถชำระห นี้ ได้ ตามกำ หนด

21. ถู กห นี้ ค้ าผลิ ตผล (ผลปฏิ เสธการเป็ นห นี้

22. ถู กห นี้ ค้ าผลิ ตผลไม่ มี ตั วตน

23. การต้ งค้ าเผื่ อห นี้ สงสั ยจะสุ ญญู กห นี้ ค้ าผลิ ตผลและ ค้ าปรึ บถู กห นี้ ค้ าผลิ ตผล

24. ค้ ารับ ญ วันสิ้นปีบัญชีไม่เป็ นไปตวาระเบียบบ นายทูลั บียนสหกรณ์ ไม่ เป็ นไปตาม

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น (ต่อ)

25. ไม่ มี การควบคุม ผลิ ตผลคงเหลือ อ ทำ ให้ มี สิ นค้ าไม่ เพี ยงพอจำ หน้ าย

26. หรือผลิ ตผลคงเหลือมากกว่าที่ อ ฅ ว้ นสั นปี บั ญชี ไม่ เป็ นไปตามระเบียบ ขบ

27. มี นายทะเบียนสหกรณ์ หรือ อผลิ ตผลเกิ นบั ญชี จำ นวนมาก

28. มี ผลิ ตผลยุ บตั วตามสภาพ หรือ อเสี ้ อมสภาพจำ นวนมาก

29. ลดหย่ ่อนความรั บมิ ดชอบผลิ ตผลขาดบั ญชี โดยไม่ มี มติ ที่ ประชุ ม

30. การด ั ผลิ ตผลขาดบั ญชี ไม่ เป็ นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
เสี ้ อมสภาพ

ไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจรวบรวมผลิตผล

การกำหนดระเบียบของสหกรณ์

กำหนดระเบียบของสหกรณ์ ว่าด้วยการรวบรวมผลิตผล หรือผลิตภัณฑ์
ของสมาชิก

การกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมาย

กำหนดแผนงาน หรือเป้าหมายการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลิตผล
อย่างชัดเจนและมีความเป็นไปได้

การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ

แบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างเจ้าหน้าที่รวบรวมผลผลิต
เจ้าหน้าที่ตลาด เจ้าหน้าที่การเงินและเจ้าหน้าที่บัญชีอย่างชัดเจน
การเก็บรักษาสินผลกระทำโดยผู้ที่มีได้ทำหน้าที่รวบรวมผลผลิต
และผู้ที่มีได้ทำหน้าที่บันทึกบัญชี

การรวบรวม หรือรับซื้อผลผลิตและจ่ายชำระหนี้

สำรวจความต้องการของตลาดก่อนรวบรวมผลผลิต

วางแผนหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตที่รวบรวม

สืบราคาสินผลจากพาณิชย์จังหวัด/พ่อค้าคนกลางก่อนกำหนดราคารับซื้อ

การรวบรวม หรือรับซื้อผลิตภัณฑ์และจ่ายชำระหนี้ (ต่อ)

กำหนดราคารับซื้อผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทและติดประกาศไว้ในที่เปิดเผย

อนุมัติรวบรวมผลิตภัณฑ์โดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

การรวบรวมผลิตภัณฑ์นอกที่ทำการสหกรณ์ต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการให้กระทำได้ โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติอย่างชัดเจนและเหมาะสม

เจ้าหน้าที่รวบรวมผลิตภัณฑ์มีความรู้ ความชำนาญในการพิจารณาคุณภาพของผลิตภัณฑ์แต่ละประเภท

ตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ รวมถึงความชื้นและสิ่งเจือปนก่อนกำหนดราคารับซื้อให้สอดคล้องกับคุณภาพผลิตภัณฑ์

กำหนดวงเงินยืมทดรองเพื่อใช้ในการรวบรวมผลิตภัณฑ์

การรวบรวม หรือรับซื้อผลิตผลและจ่ายชำระหนี้ (ต่อ)

ให้เจ้าหน้าที่รวบรวมผลิตผลนำส่งเอกสารการรวบรวมให้เจ้าหน้าที่บัญชี และนำส่งจำนวนเงินคงเหลือให้เจ้าหน้าที่การเงินทุกสิ้นวัน / เข้าวันถัดไป

จัดทำเอกสารการรวบรวมผลิตผลถูกต้อง ครบถ้วน

จัดทำบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่ค่าผลิตผลเป็นปัจจุบัน

การจ่ายชำระหนี้ค่าผลิตผลเป็นไปตามระยะเวลาและเงื่อนไขที่กำหนด

ตรวจสอบบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่ค่าผลิตผลและเอกสารการเป็นหนี้ก่อนเสนอ เพื่ออนุมัติ

มีการอนุมัติจ่ายชำระหนี้ค่าผลิตผลโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

เจ้าหน้าที่ค่าผลิตผลคงเหลือ

เปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่ค่าผลิตผลให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

การเก็บรักษาผลิตผล

จัดเก็บผลิตผลไว้ในสถานที่เก็บผลิตผลอย่างเหมาะสม ปลอดภัย

ตรวจนับ หรือคำนวณปริมาณผลิตผลก่อนนำเข้าสถานที่เก็บผลิตผล

จัดเก็บผลิตผลโดยแยกตามประเภทและคุณภาพ เพื่อความสะดวกในการเบิกจ่ายและตรวจนับ

กำหนดผู้มีอำนาจเบิกผลิตผลออกจากสถานที่เก็บผลิตผล

การเก็บรักษาผลิตผล (ต่อ)

จัดทำทะเบียนคุณสมบัติสินค้า หรือบัตรสินค้าเป็นปัจจุบัน

มีการทดสอบการยุบตัวตามสภาพ หรือการสูญเสียน้ำหนักของผลิตผล
แต่ละประเภท

มีการตรวจสอบคุณภาพของผลิตผลเป็นระยะ

มีการประกันภัยผลิตผลและสถานที่เก็บผลิตผลอย่างเหมาะสม

ตรวจสอบสภาพสถานที่เก็บผลิตผล และจัดทำรายงานผลการตรวจสอบ
เสนอที่ประชุมคณะกรรมการ

จัดเวรยามรักษาความปลอดภัยสถานที่เก็บผลิตผล

การใช้และดูแล บำรุงรักษาเครื่องมือและอุปกรณ์

จัดทำทะเบียนคุมสินทรัพย์ (เครื่องจักร ตวง วัดและอุปกรณ์) เป็นปัจจุบัน

กำหนดผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบสภาพการใช้งาน ดูแลและบำรุงรักษา
เครื่องมือและอุปกรณ์อย่างชัดเจน

ทดสอบการใช้งานเครื่องมือและอุปกรณ์สม่ำเสมอ และจัดทำรายงานผล
การทดสอบเสนอที่ประชุมคณะกรรมการ

ประกันภัยเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำนวนมาก หรือมูลค่าสูงจนมีนัยสำคัญ
อย่างเหมาะสม และจัดทำทะเบียนกรมธรรม์ประกันภัยเป็นปัจจุบัน

กำหนดมาตรการเพื่อรองรับกรณีที่เครื่องมือและอุปกรณ์ชำรุด เสียหาย

คำนวณค่าเสื่อมราคาในอัตราที่กำหนดตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การจำหน่ายผลิตภัณฑ์

มีการประเมินความสามารถในการชำระหนี้และหลักประกันของผู้ซื้อ
ก่อนการขายเชื่อผลิตภัณฑ์

มีการอนุมัติวงเงินขายเชื่อผลิตภัณฑ์ให้ผู้ซื้อแต่ละรายโดยผู้มีอำนาจ
และเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

ตรวจสอบสัญญาขายผลิตภัณฑ์เงินเชื่อและหลักประกันของผู้ซื้อที่ได้รับอนุมัติ
วงเงินขายเชื่อให้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

การขายผลิตภัณฑ์เกินกว่าวงเงินขายเชื่อจะต้องได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจ

กำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทและติดประกาศไว้ในที่เปิดเผย

การจำหน่ายผลิตผล (ต่อ)

ตรวจสอบราคาขายที่ใช้คำนวณมูลค่าผลิตผลที่ขายในเอกสารการขาย
ตรงกับราคาขายที่กำหนด

การขายผลิตผลต่ำกว่าราคาทุนต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการให้ทำได้

เอกสารการขายผลิตผลเงินสด/เงินเชื่อมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า

มีการลงลายมือชื่อผู้รับมอบผลิตผลในใบกำกับสินค้า

จัดทำบัญชีย่อยลูกหนี้ค่าผลิตผลเป็นปัจจุบัน

การรับชำระหนี้

คำนวณค่าปรับลูกหนี้ค่าผลผลิตในอัตราที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์

การรับชำระหนี้ค่าผลผลิตเป็นไปตามข้อกำหนดในสัญญาขายผลผลิต
และระเบียบของสหกรณ์

ใบเสร็จรับเงินมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า

มีการลงลายมือชื่อผู้รับชำระหนี้ค่าผลผลิต ค่าปรับ(ถ้ามี) ในใบเสร็จรับเงิน
รวมถึงบันทึกบัญชียอดลูกหนี้ค่าผลผลิตทุกครั้งที่ได้รับชำระหนี้

การติดตาม ทวงถามการชำระหนี้

ติดตาม ทวงถาม หรือเร่งรัดการชำระหนี้ค่าผลิตภัณฑ์

จัดทำรายงานหนี้ที่เกินกำหนดตามสัญญา (ผิดนัดชำระหนี้)
เสนอที่ประชุมคณะกรรมการเป็นประจำทุกเดือน

ลูกหนี้ค่าผลิตผลคงเหลือ และค่าปรับลูกหนี้ค่าผลิตผลค้างรับ

เปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยลูกหนี้ค่าผลิตผลให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

ขอยืนยันยอดลูกหนี้ค่าผลิตผลอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

คำนวณค่าปรับลูกหนี้ค่าผลิตผลค้างรับ ณ วันสิ้นปีบัญชีในอัตราที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์

ผลิตผลคงเหลือ

จัดทำรายงานผลิตผลคงเหลือเสนอที่ประชุมคณะกรรมการอย่างสม่ำเสมอ

มีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจนับผลิตผลคงเหลือ

เปรียบเทียบผลการตรวจนับ/คำนวณปริมาณผลิตผลคงเหลือในระหว่างปี และ ณ วันสิ้นปีบัญชีตามใบตรวจนับให้ถูกต้องตรงกับทะเบียนคุมผลิตผล กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

มีการตีราคาผลิตผลคงเหลือสภาพปกติ และผลิตผลเสื่อมสภาพ ณ วันสิ้นปีบัญชีเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ

วิเคราะห์อายุหนี้ของลูกหนี้ค่าผลิตภัณฑ์

การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ค่าผลิตภัณฑ์ ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญค่าปรับ
ลูกหนี้ค่าผลิตภัณฑ์ค้างรับ ณ วันสิ้นปีบัญชีเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียน
สหกรณ์

การตัดจำหน่ายหนี้สูญ

การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ค่าผลิตภัณฑ์เป็นไปตามระเบียบ
นายทะเบียนสหกรณ์

การตัดผลิตผลขาดบัญชี

การลดหย่อนความรับผิดชอบผลิตผลขาดบัญชีจะต้องมีมติที่ประชุม
คณะกรรมการ และเป็นตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การตัดผลิตผลขาดบัญชี หรือผลิตผลยุบตัวตามสภาพ เสื่อมสภาพ เป็น
ไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

LOGO

การควบคุมด้านธุรกิจแปรรูปผลิตผลการเกษตร และการผลิตสินค้า

วัตถุประสงค์การควบคุม

การควบคุมภายในด้านธุรกิจแปรรูปผลิตผลฯ มีประสิทธิภาพ

การดำเนินธุรกิจนี้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์และแผนงานที่กำหนด

การบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับธุรกิจนี้เป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน

ลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปคงเหลือมีอยู่จริง สิทธิเรียกร้องเป็นของสหกรณ์

วัตถุดิบ สินค้าระหว่างผลิต และสินค้าสำเร็จรูปคงเหลือมีอยู่จริง และเป็นกรรมสิทธิ์ของสหกรณ์

มีการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้ในจำนวนที่เพียงพอสำหรับการขาดทุนที่อาจเกิดขึ้นและเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การตัดจำหน่ายหนี้สูญ การตัดวัตถุดิบ/สินค้าสำเร็จรูปขาดบัญชี หรือเสื่อมสภาพเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การดำ เนินธุ รกิจไม่ เป็ นไปตามแผนงาน หรือ อเป้ าหมายที่
2. เจ้ าหน้ าที่ รวบรวมผลิ ตผลเก็ บรั กษามลิต ผลและบั นทึ ก
3. เชื่ ยมคิ มผลิ ต/วั ตถุ ดิ บโดยไม่ ผ่ าเนการอนุ มั ติ จากผู้ มี
4. ช้ นาจ อมลิ ตผล/วั ตถุ ดิ บนอกสหรณั โดยไม่ มี มติ ที่ ประชุ ม
คณะกรรมาการ
5. ช้ นาจ อมลิ ตผล/วั ตถุ ดิ บที่ ไม่ มี คุ ณาพ
6. บั นทึ กบั ญชี ย่ อยเจ้ าหน้ ค่ ามลิต ผลไม่ ถู กต้ องไม่
7. บั ญชี ย่ อยเจ้ าหน้ ค่ ามลิต ผลไม่ ถู กต้ องไม่
8. เจ้ าหน้ ค่ าวั ตถุ ดิ บไม่ มี ตั วตน
9. สิ นค้ าสำ เร้ จรู ปคุ ณาพไม่ ดี

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น (ต่อ)

10. การเก็บ บร กษาวั ตถุ ตี บ/สี นคั าสำ เรี จรู ปไม่ เหมาะสม ไม่
11. บ นท กทะเปี ยนคุ มวั ตถุ ตี บ/สี นคั าสำ เรี จรู ปไม่ ฎ ก
12. กไม่ป็นปจยอันยวั ตถุ ตี บ สี นคั าสำ เรี จรู ปและสถานที่ เก็บ บ
13. เก็บ ร่องมี อและอุ ปกรณ์ รวบรวมวั ตถุ ตี บ/ผลิ ตผล
14. ขบปรูป/ผลิ ตสี นคั าสำ เรี จรู ปเป็นหยาบเงาใช้ไม่ได้โดยไม่ ผ านการ
15. ข่ายสี นคั าสำ เรี จรู ปเป็นหยาบเงาใช้ไม่ได้โดยไม่ ผ านการ
16. ข่ายสี นคั าสำ เรี จรู ปเป็นหยาบเงาใช้ไม่ได้โดยไม่ ผ านการ
17. ข่ายสี นคั าสำ เรี จรู ปเป็นหยาบเงาใช้ไม่ได้โดยไม่ ผ านการ

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น (ต่อ)

- 18.** รั บเงิ นค้ าขายสิ นค้ าสำ เริ่ จรุ ป/รั บขำ ระหนี้ แล้ ว
ไม่ บั นที กบั ญชี หรือ อบั นที ก
19. งบกำไร-ขาดทุน ไม่ครบถ้วน กหนี้ ค้ าสี นค้ าสำ เริ่ จรุ ปไม่ ญ ก
20. งบกำไร-ขาดทุน ไม่ครบถ้วน กหนี้ ค้ าสี นค้ าสำ เริ่ จรุ ปไม่ ขำ ระหนี้ ได้ ตามกำ หนด
21. งบกำไร-ขาดทุน ไม่ครบถ้วน กหนี้ ค้ าสี นค้ าสำ เริ่ จรุ ปปฏิ เสดการเป็ นหนี้
22. งบกำไร-ขาดทุน ไม่ครบถ้วน กหนี้ ค้ าสี นค้ าสำ เริ่ จรุ ปไม่ มี ตั วตน
23. การต้ งค้ าเผื่ อหนี้ สงสั ยจะสุ ญญู กหนี้ ค้ าสี นค้ าสำ เริ่ จรุ ปและค้ าปรึ บค้ างรั บ
24. การต้ งค้ าเผื่ อหนี้ ไม่เป็ นไปตามระเบียบที่ กหนด กหนี้ ค้ าสี นค้ าสำ เริ่ จรุ ปไม่ เป็ นไปตาม

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น (ต่อ)

25. ไม่ มี การควบคุม มัว ตฤ ตี บ/สี นค์ าสำ เร็ จรู ปคงเหลือ อ
ทำ ให้ มี ไม่ เพ็ ยงพอ

26. ใช้หลักการหักบัญชีหักหนี้สินมากเกินไป างผลิ ต สี นค์ าสำ เร็ จรู ปคงเหลือ อ

27. มีวันสิ้นปีบัญชีไม่ปฏิบัติตามระเบียบบัญชีสหกรณ์ เกิ นบั ญชี

28. หัก มัว ตฤ ตี บ/สี นค์ าสำ เร็ จรู ปเสี ่อมสภาพจำ นวนมาก

29. ลดหย่อนความรั บมิ ดชอบว้ ตฤ ตี บ/สี นค์ าสำ เร็ จรู ปขาด
บั ญชี โดยไม่ มี

30. การหัก มัว ตฤ ตี บ/สี นค์ าสำ เร็ จรู ปหัก ึ่งไม่ปฏิบัติตามระเบียบสหกรณ์
สภาพไม่ เป็ นไปตาม

แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจแปรรูปผลผลิตการเกษตรฯ

การกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมาย

กำหนดแผนงาน หรือเป้าหมายการดำเนินธุรกิจแปรรูปผลผลิตการเกษตรฯ
อย่างชัดเจนและมีความเป็นไปได้

การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ

แบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างเจ้าหน้าที่รวบรวมผลผลิต เจ้าหน้าที่ผลิต
เจ้าหน้าที่ตลาด เจ้าหน้าที่การเงินและเจ้าหน้าที่บัญชีอย่างชัดเจน
การเก็บรักษาวัตถุดิบ/ผลผลิตกระทำโดยผู้ที่มีได้ทำหน้าที่รวบรวมวัตถุดิบ/
ผลผลิต และผู้ที่มีได้ทำหน้าที่บันทึกบัญชี

การซื้อขายวัตถุดิบ/ผลิตภัณฑ์และจ่ายชำระหนี้

สืบราคาวัตถุดิบ/ผลิตภัณฑ์จากพาณิชย์จังหวัด หรือพ่อค้าคนกลาง
ก่อนกำหนดราคารับซื้อ

กำหนดราคารับซื้อวัตถุดิบ/ผลิตภัณฑ์แต่ละประเภท และติดประกาศไว้ในที่เปิดเผย

มีการอนุมัติรวบรวมวัตถุดิบ/ผลิตภัณฑ์โดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

การรวบรวมวัตถุดิบ/ผลิตภัณฑ์นอกที่ทำการสหกรณ์จะต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการให้กระทำได้ โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติชัดเจนและเหมาะสม

เจ้าหน้าที่รวบรวมวัตถุดิบ/ผลิตภัณฑ์มีความรู้ ความชำนาญในการพิจารณาคุณภาพของผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด

การซื้อวัตถุดิบ/ผลิตผลและจ่ายชำระหนี้ (ต่อ)

ตรวจสอบคุณภาพวัตถุดิบ/ผลิตผล รวมถึงความชื้นและสิ่งเจือปน
ก่อนกำหนดราคารับซื้อให้สอดคล้องกับคุณภาพของผลิตผล

กำหนดวงเงินยืมทดรองเพื่อใช้ในการรวบรวมวัตถุดิบ/ผลิตผล

ให้เจ้าหน้าที่รวบรวมวัตถุดิบ/ผลิตผลนำส่งเอกสารการรวบรวมให้
เจ้าหน้าที่บัญชี และนำส่งจำนวนเงินคงเหลือให้เจ้าหน้าที่การเงินทุกสิ้นวัน
หรือเช้าของวันถัดไป

จัดทำเอกสารการรวบรวมวัตถุดิบ/ผลิตผลถูกต้อง ครบถ้วน

จัดทำบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่ค่าวัตถุดิบเป็นปัจจุบัน

การซื้อวัตถุดิบ/ผลิตผลและจ่ายชำระหนี้ (ต่อ)

จ่ายชำระหนี้ค่าวัตถุดิบ/ผลิตผลตามระยะเวลาและเงื่อนไขที่กำหนด

ตรวจสอบบัญชีย่อยเจ้าหนี้ค่าวัตถุดิบและเอกสารการเป็นหนี้ก่อนเสนอ
เพื่ออนุมัติ

มีการอนุมัติจ่ายชำระหนี้ค่าวัตถุดิบ/ผลิตผลโดยผู้มีอำนาจและเป็นไป
ตามระเบียบของสหกรณ์

เจ้าหนี้ค่าวัตถุดิบคงเหลือ

เปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยเจ้าหนี้ค่าวัตถุดิบให้ถูกต้องตรงกับบัญชี
แยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

การแปรรูป/ผลิตสินค้าสำเร็จรูป

มีการสำรวจความต้องการของตลาดก่อนการแปรรูป/ผลิตสินค้าสำเร็จรูป

วางแผนการแปรรูป/ผลิตสินค้าสำเร็จรูปให้สอดคล้องกับความต้องการ
ของตลาด

มีการอนุมัติให้ดำเนินการแปรรูป/ผลิตสินค้าโดยผู้มีอำนาจและเป็นไป
ตามระเบียบของสหกรณ์

ตรวจสอบคุณภาพวัตถุดิบ/ผลิตผลก่อนนำเข้าแปรรูป/ผลิตสินค้าสำเร็จรูป

มีการควบคุมขั้นตอนการแปรรูป/ผลิตสินค้าสำเร็จรูป

มีการทดสอบการแปรรูป/ผลิตสินค้าหาอัตราร้อยละของปริมาณสินค้า
สำเร็จรูปที่ได้จากการแปรรูป/ผลิต และอัตราร้อยละของสิ่งสูญเสีย
แล้วกำหนดเป็นมาตรฐานการผลิตของสหกรณ์

การแปรรูป/ผลิตสินค้าสำเร็จรูป (ต่อ)

จัดทำรายงานการใช้วัตถุดิบ/ผลิตผล และจัดทำรายงานผลการแปรรูป/
ผลิตสินค้าเสนอผู้รับผิดชอบ/ผู้จัดการ

มีการเปรียบเทียบปริมาณสินค้าสำเร็จรูปที่ได้จากการแปรรูป/ผลิตสินค้า
แต่ละครั้งกับมาตรฐานการผลิตของสหกรณ์ กรณีสินค้าสำเร็จรูปมีปริมาณ
ต่ำกว่ามาตรฐานการผลิตอย่างมีนัยสำคัญให้ค้นหาสาเหตุ

จัดทำรายงานผลแตกต่างระหว่างปริมาณสินค้าที่ผลิตได้จริงกับมาตรฐาน
การผลิตของสหกรณ์เสนอผู้รับผิดชอบ/ผู้จัดการ

ตรวจสอบคุณภาพของสินค้าสำเร็จรูปอย่างสม่ำเสมอ

มีการจัดการผลิตผลพลอยได้จากการแปรรูป/ผลิตสินค้าเหมาะสม

การเก็บรักษาวัตถุดิบ/สินค้าสำเร็จรูป

จัดเก็บวัตถุดิบ/ผลิตภัณฑ์ และสินค้าสำเร็จรูปไว้ในสถานที่เก็บอย่างเหมาะสม
ปลอดภัย

ตรวจนับ หรือคำนวณปริมาณวัตถุดิบ/ผลิตภัณฑ์ สินค้าสำเร็จรูปก่อนนำเข้า
สถานที่เก็บ

จัดเก็บวัตถุดิบ/ผลิตภัณฑ์ สินค้าสำเร็จรูปแยกตามประเภทและคุณภาพ
เพื่อความสะดวกในการเบิกจ่ายและตรวจนับ

กำหนดผู้มีอำนาจเบิกวัตถุดิบ/ผลิตภัณฑ์ สินค้าสำเร็จรูปออกจากสถานที่เก็บ

จัดทำทะเบียนคุมวัตถุดิบ/ผลิตภัณฑ์ ทะเบียนคุมสินค้าสำเร็จรูปเป็นปัจจุบัน

การเก็บรักษาวัตถุดิบ/สินค้าสำเร็จรูป (ต่อ)

มีการทดสอบการยุบตัวตามสภาพ/การสูญเสียน้ำหนักของวัตถุดิบ/ผลิตภัณฑ์ และสินค้าสำเร็จรูปแต่ละประเภท

ตรวจสอบคุณภาพของวัตถุดิบ/ผลิตภัณฑ์ สินค้าสำเร็จรูปอย่างสม่ำเสมอ

มีการประกันภัยวัตถุดิบ/ผลิตภัณฑ์ สินค้าสำเร็จรูปและสถานที่เก็บอย่างเหมาะสม

ตรวจสอบสภาพสถานที่เก็บวัตถุดิบ/ผลิตภัณฑ์ สินค้าสำเร็จรูป และจัดทำรายงานผลการตรวจสอบเสนอที่ประชุมคณะกรรมการ

จัดเวรยามรักษาความปลอดภัยสถานที่เก็บวัตถุดิบ/ผลิตภัณฑ์ และสินค้าสำเร็จรูป

การใช้และดูแล บำรุงรักษาเครื่องมือและอุปกรณ์

จัดทำทะเบียนคุมสินทรัพย์ (เครื่องมือและอุปกรณ์) เป็นปัจจุบัน

กำหนดผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบสภาพการใช้งาน ดูแลและบำรุงรักษา
เครื่องมือและอุปกรณ์อย่างชัดเจน

ทดสอบการใช้งานเครื่องมือและอุปกรณ์สม่ำเสมอ และจัดทำรายงานผล
การทดสอบเสนอที่ประชุมคณะกรรมการ

ประกันภัยเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำนวนมาก หรือมูลค่าสูงจนมีนัยสำคัญ
อย่างเหมาะสม และจัดทำทะเบียนกรรมสิทธิ์ประกันภัยเป็นปัจจุบัน

กำหนดมาตรการเพื่อรองรับกรณีที่เครื่องมือและอุปกรณ์ชำรุด เสียหาย

คำนวณค่าเสื่อมราคาในอัตราที่กำหนดตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การจำหน่ายสินค้าสำเร็จรูป

มีการประเมินความสามารถในการชำระหนี้และหลักประกันของผู้ซื้อ
ก่อนการขายเชื่อสินค้าสำเร็จรูป

มีการอนุมัติวงเงินขายเชื่อสินค้าสำเร็จรูปให้ผู้ซื้อแต่ละรายโดยผู้มีอำนาจ
และเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

ตรวจสอบสัญญาขายสินค้าเงินเชื่อและหลักประกันของผู้ซื้อที่ได้รับอนุมัติ
วงเงินขายเชื่อให้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

การขายสินค้าสำเร็จรูปเกินกว่าวงเงินขายเชื่อจะต้องได้รับอนุมัติจาก
ผู้มีอำนาจ

กำหนดราคาขายสินค้าสำเร็จรูปแต่ละประเภท การให้ส่วนลดอย่างชัดเจน

การจำหน่ายสินค้าสำเร็จรูป (ต่อ)

ตรวจสอบราคาขายที่ใช้คำนวณมูลค่าสินค้าสำเร็จรูปที่ขายในเอกสาร
การขายตรงกับราคาขายที่กำหนด

การขายสินค้าสำเร็จรูปต่ำกว่าราคาทุนต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการ
ให้กระทำได้

เอกสารการขายสินค้าสำเร็จรูปเงินสด/เงินเชื่อมีการเรียงลำดับเลขที่
ไว้ล่วงหน้า

มีการลงลายมือชื่อผู้รับมอบสินค้าสำเร็จรูปในใบกำกับสินค้า

จัดทำบัญชีย่อยลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปเป็นปัจจุบัน

การรับชำระหนี้

คำนวณค่าปรับลูกหนี้ค่าสินค้ำสำเร็จรูปในอัตราที่กำหนดตามระเบียบ
ของสหกรณ์

การรับชำระหนี้ค่าสินค้ำสำเร็จรูปเป็นไปตามข้อกำหนดในสัญญาขายสินค้ำ
และระเบียบของสหกรณ์

ใบเสร็จรับเงินมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า

มีการลงลายมือชื่อผู้รับชำระหนี้ค่าสินค้ำสำเร็จรูป และค่าปรับ(ถ้ามี)
ในใบเสร็จรับเงิน รวมถึงบันทึกบัญชีย่อยลูกหนี้ค่าสินค้ำสำเร็จรูปทุกครั้ง
ที่รับชำระหนี้

การติดตาม ทวงถามการชำระหนี้

ติดตาม ทวงถาม หรือเร่งรัดการชำระหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูป

จัดทำรายงานหนี้ที่เกินกำหนดตามสัญญา (ผิदनัดชำระหนี้)
เสนอที่ประชุมคณะกรรมการเป็นประจำทุกเดือน

ลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปคงเหลือ และค่าปรับค้างรับ

เปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปให้ถูกต้องตรงกับ
บัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

ขอยืนยันยอดลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

คำนวณค่าปรับลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปค้างรับ ณ วันสิ้นปีบัญชีในอัตรา
ที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์

วัตถุดิบ สินค้าระหว่างผลิต สินค้าสำเร็จรูปคงเหลือ

จัดทำรายงานวัตถุดิบ สินค้าระหว่างผลิต สินค้าสำเร็จรูปคงเหลือเสนอ
ที่ประชุมคณะกรรมการอย่างสม่ำเสมอ

มีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจนับวัตถุดิบ สินค้าระหว่างผลิตและ
สินค้าสำเร็จรูปคงเหลือ

เปรียบเทียบผลการตรวจนับวัตถุดิบ สินค้าระหว่างผลิต สินค้าสำเร็จรูปคง
เหลือในระหว่างปี และ ณ วันสิ้นปีบัญชีตามใบตรวจนับให้ถูกต้องตรงกับ
ทะเบียนคุม กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

มีการตีราคาวัตถุดิบ สินค้าระหว่างผลิต สินค้าสำเร็จรูปคงเหลือสภาพปกติ
และเสื่อมสภาพ ณ วันสิ้นปีบัญชีเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ

วิเคราะห์อายุหนี้ของลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูป

การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูป และค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญค่าปรับลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปค้างรับ ณ วันสิ้นปีบัญชีเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การตัดจำหน่ายหนี้สูญ

การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ค่าสินค้าสำเร็จรูปเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การตัดวัตถุดิบ/สินค้าสำเร็จรูปขาดบัญชี

การลดหย่อนความรับผิดชอบวัตถุดิบ/สินค้าสำเร็จรูปขาดบัญชีต้องมี
มติที่ประชุมคณะกรรมการ และเป็นตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การตัดวัตถุดิบขาดบัญชี หรือวัตถุดิบยุบตัวตามสภาพ/เสื่อมสภาพ เป็น
ไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การตัดสินค้าสำเร็จรูปขาดบัญชี หรือสินค้าสำเร็จรูปเสื่อมสภาพเป็นไป
ตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

LOGO

**การควบคุมด้านธุรกิจให้บริการ
และส่งเสริมการเกษตร**

วัตถุประสงค์การควบคุม

การควบคุมภายในด้านธุรกิจให้บริการและส่งเสริมฯ มีประสิทธิภาพ

การดำเนินธุรกิจนี้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์และแผนงาน หรือ เป้าหมายที่กำหนด

การบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับธุรกิจนี้เป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน

ลูกหนี้ค่าบริการคงเหลือมีอยู่จริงและสิทธิเรียกร้องเป็นของสหกรณ์

มีการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้ในจำนวนที่เพียงพอสำหรับการ ขาดทุนที่อาจเกิดขึ้นและเป็นไปตามระเบียนนายทะเบียนสหกรณ์

การตัดจำหน่ายหนี้สูญเป็นไปตามระเบียนนายทะเบียนสหกรณ์

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การให้ บริ การแก่ สมาชิก ไม่ เป็นไปตามระเบียบ ขบของสหกรณ์
2. การดำ เนินธุ รกิจ ไม่ เป็นไปตามแผนงาน หรือ วัตถุประสงค์ที่กำหนด
3. เจ้าหน้าที่ ให้ บริ การรับค่า บริ การและบำ นที่ กบ้ ญชี ย่ อย
4. ให้ บริ การเป็นเงิน เชื้อ อดโดยไม่ ด้ านการอนุมัติ จากผู้มี อำนาจ
5. ให้ บริ การเป็นเงิน เชื้อ อดเกินกว่า วงเงินที่ ด้ ำ รั บอนุมัติ
6. เครื่ องจักรและอุปกรณ์ ในการให้ บริ การใช้ งานไม่ ด้
7. รั บเงิน หักค่า บริ การ/รั บค่า ระหนี้ แล้ว ไม่ บำ นที่ กบ้ ญชี หรือ บำ นที่ กบ้ ญชี ไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น (ต่อ)

8. การคำ นวนคํ ปร บลู กหนี้ คํ าบร การไม ู กตํ อง
9. ู กหนี้ คํ าบร การไม สามารถขำ ระหนี้ ได้ ตามกำ หนด
10. (ผิ ู ดนี้ ขำ ระหนี้) ู กหนี้ คํ าบร การปฏิ เสธการเป ็นหนี้
11. ู กหนี้ คํ าบร การไม มี ตํ วดน
12. การตํ ึ่งคํ าเผิ อหนี้ สงสั ยจะสุ ญญ ู กหนี้ คํ าบร การและ
คํ ปร บคํ ารั บ
13. การตํ ิดขำ หน ุ กหนี้ ู กหนี้ คํ าบร การ
ไม เป ็นไปตาม
ระเบียบบนายทะเบียนสหกรณ์

แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตร

การกำหนดระเบียบของสหกรณ์

กำหนดระเบียบของสหกรณ์ ว่าด้วยการให้บริการแก่สมาชิก

การกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมาย

กำหนดแผนงาน หรือเป้าหมายการดำเนินธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตรอย่างชัดเจนและมีความเป็นไปได้

การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ

แบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างเจ้าหน้าที่ให้บริการ เจ้าหน้าที่การเงิน และเจ้าหน้าที่บัญชีอย่างชัดเจน

การให้บริการ

มีการอนุมัติวงเงินเชื่อค่าบริการให้แก่ผู้รับบริการแต่ละรายโดยผู้มีอำนาจ และเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

การให้บริการเกินกว่าวงเงินเชื่อค่าบริการจะต้องได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจ

กำหนดอัตราค่าบริการใช้เครื่องจักรและอุปกรณ์แต่ละประเภท ติดประกาศ ไว้ในที่เปิดเผย

ตรวจสอบอัตราค่าบริการที่ใช้คำนวณในการเอกสารการให้บริการตรงกับ อัตราค่าบริการที่กำหนด

เอกสารการให้บริการเป็นเงินสด/เงินเชื่อมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า

มีการลงลายมือชื่อผู้รับบริการในใบสำคัญการให้บริการ

จัดทำบัญชียอดลูกหนี้ค่าบริการเป็นปัจจุบัน

การรับชำระหนี้ค่าบริการและค่าปรับ

คำนวณค่าปรับลูกหนี้ค่าบริการในอัตราที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์

การรับชำระหนี้ค่าบริการเป็นไปตามข้อกำหนดในให้บริการและ
ระเบียบของสหกรณ์

ใบเสร็จรับเงินมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า

มีการลงลายมือชื่อผู้รับชำระหนี้ค่าบริการ ค่าปรับ (ถ้ามี) ในใบเสร็จรับเงิน
รวมถึงบันทึกบัญชียอดลูกหนี้ค่าบริการทุกครั้งที่ได้รับชำระหนี้

การติดตาม ทวงถามการชำระหนี้

ติดตาม ทวงถาม หรือเร่งรัดการชำระหนี้ค่าบริการ

จัดทำรายงานหนี้ที่เกินกำหนดตามสัญญา (ผิดนัดชำระหนี้)
เสนอที่ประชุมคณะกรรมการเป็นประจำทุกเดือน

การใช้และดูแล บำรุงรักษาเครื่องมือและอุปกรณ์

จัดทำทะเบียนคุมสินทรัพย์ (เครื่องมือและอุปกรณ์) เป็นปัจจุบัน

กำหนดผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบสภาพการใช้งาน ดูแลและบำรุงรักษา
เครื่องมือและอุปกรณ์อย่างชัดเจน

ทดสอบการใช้งานเครื่องมือและอุปกรณ์สม่ำเสมอ และจัดทำรายงานผล
การทดสอบเสนอที่ประชุมคณะกรรมการ

ประกันภัยเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำนวนมาก หรือมูลค่าสูงจนมีนัยสำคัญ
อย่างเหมาะสม และจัดทำทะเบียนกรมธรรม์ประกันภัยเป็นปัจจุบัน

กำหนดมาตรการเพื่อรองรับกรณี que เครื่องมือและอุปกรณ์ชำรุด เสียหาย

คำนวณค่าเสื่อมราคาในอัตราที่กำหนดตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

ลูกหนี้ค่าบริการคงเหลือ และค่าปรับค้างรับ

เปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยลูกหนี้ค่าบริการให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

สอบทานหนี้กับสมาชิกโดยตรง หรือขอยืนยันยอดลูกหนี้ค่าบริการอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

คำนวณค่าปรับลูกหนี้ค่าบริการค้างรับ ณ วันสิ้นปีบัญชีในอัตราที่กำหนดตามระเบียบของสหกรณ์

การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ

วิเคราะห์อายุหนี้ของลูกหนี้ค่าบริการ

การตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ค่าบริการ และค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญค่าปรับลูกหนี้ค่าบริการค้างรับ ณ วันสิ้นปีบัญชีเป็นไปตามระเบียบ
นายทะเบียนสหกรณ์

การตัดจำหน่ายหนี้สูญ

การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ค่าบริการเป็นไปตามระเบียบ
นายทะเบียนสหกรณ์

LOGO

การควบคุมด้านธุรกิจเงินรับฝาก

วัตถุประสงค์การควบคุม

การควบคุมภายในด้านธุรกิจเงินรับฝากมีประสิทธิภาพ

การดำเนินธุรกิจนี้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์และแผนงานหรือเป้าหมายที่กำหนด

การบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับธุรกิจนี้เป็นไปอย่างถูกต้องครบถ้วน

เจ้าหน้าที่เงินรับฝากคงเหลือมืออยู่จริงและเป็นภาระผูกพันที่สหกรณ์ต้องชดใช้

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การรับฝากเงิน จากสมาชิก ก/สหกรณ์ อื่น ไม่ เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์
2. การดำเนินงาน หรือ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ไม่ เป็นไปตามแผนงาน หรือ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
3. เจ้าหน้าที่ ที่ รับฝากเงิน บ - จ่ายเงินฝาก เก็บ บัญชี และ บัญชี กบ ญชี ย่อย
4. รับฝากเงิน จากบุคคลภายนอก
5. รับฝากเงิน นอกสหกรณ์ โดยไม่ มี มติ ที่ ประชุม คณะกรรมการให้ อนุมัติ
6. รับฝากเงิน แล้ว ไม่ บัญชี กบ ญชี หรือ บัญชี กบ ญชี ไม่ ถูกต้อง ไม่ ครบถ้วน
7. เจ้าหน้าที่ นำ เงินฝากของสมาชิก เข้า บัญชี ตนเอง สมาชิก รายอื่น

แล้วถอนเงินฝากไปใช้ส่วนตัว

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น (ต่อ)

8. เจ้าอาหน้าที่ เก็บ บริ กษาสมู ดคู่ ฝากของสมาชิ ก/สหกรณ์ อื่น ไว้ บั นที กบั ญชี ย่ อยเจ้า อาหนี้ เนิ นรั บฝากไม่ ญ กต้ อง ไม่ ครบ
9. เจ้า อาหนี้ เนิ นรั บฝากไม่ ญ กต้ อง ไม่ ครบ
10. เจ้า อาหนี้ เนิ นรั บฝากไม่ มี ตั วตน
11. คำ นวนดอกเบี ยจ่ ายเนิ นรั บฝากไม่ ญ กต้ อง ไม่ เป็ นไปตามระเบียบของสหกรณ์
12. คำ นวนดอกเบี ยจ่ ายเนิ นรั บฝากสูง กว่า าคความเป็นจริ ง แต่จ่ ายให้ สมาชิ ก
13. มี การปลอมแปลงลายมี อชั ่อผู้ ถอนเงิ นในใบถอนเงิ น
14. จ่ ายคิ นเนิ นรั บฝากให้ ผู้ ที่ มิ ใช่ เจ้า อาของบั ญชี โดยไม่ มี ใบมอบนั ้
15. จ่ ายคิ นเนิ นรั บฝากและดอกเบี ยที่ ถึ งกำ หนดให้ สมาชิ ก/สหกรณ์ อื่น

แนวทางการควบคุมด้านธุรกิจเงินรับฝาก

การกำหนดระเบียบของสหกรณ์

กำหนดระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจเงินรับฝาก ได้แก่

- ระเบียบของสหกรณ์ ว่าด้วยเงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำ
- ระเบียบของสหกรณ์ ว่าด้วยเงินฝากออมทรัพย์พิเศษ
- ระเบียบของสหกรณ์ ว่าด้วยการรับฝากเงินจากสหกรณ์อื่น

กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินรับฝากแต่ละประเภท ติดประกาศไว้ในที่เปิดเผย

การกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมาย

กำหนดแผนงาน หรือเป้าหมายการดำเนินธุรกิจเงินรับฝากอย่างชัดเจน
และมีความเป็นไปได้

การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ

แบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างเจ้าหน้าที่การเงินและเจ้าหน้าที่บัญชี
อย่างชัดเจน

การเปิดบัญชี

จัดทำบัตรตัวอย่างลายมือชื่อผู้ฝากเงิน จัดทำสมุดคู่ฝากสมาชิก/สหกรณ์อื่น
ในการเปิดบัญชีเงินฝากแต่ละประเภท

เจ้าของบัญชีจัดทำใบส่งเงินฝาก เว้นแต่เขียนไม่ได้อาจให้เจ้าหน้าที่เขียนแทน
แต่เจ้าของบัญชีต้องเป็นผู้ลงลายมือชื่อ/ลายนิ้วมือตามบัตรตัวอย่าง

ตรวจสอบจำนวนเงินขั้นต่ำที่ขอเปิดบัญชีเงินฝากแต่ละประเภทเป็นไปตาม
ระเบียบของสหกรณ์

การรับฝากเงิน

ไม่มีการรับฝากเงินจากบุคคลภายนอก

การรับฝากเงินกระทำที่สำนักงานสหกรณ์ในระหว่างเวลาทำการ

การรับฝากเงินนอกสหกรณ์จะต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการให้กระทำ
ได้โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติอย่างชัดเจนและเหมาะสม

มีการลงลายมือชื่อผู้ฝากเงินและผู้รับเงินในใบส่งเงินฝาก แล้วบันทึก
รายการฝากเงินในสมุดคู่ฝากและบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่เงินรับฝาก

ไม่มีการเก็บรักษาสมุดคู่ฝากของสมาชิก/สหกรณ์อื่นไว้ที่สหกรณ์

จัดทำบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่เงินรับฝากแต่ละประเภทเป็นปัจจุบัน

การจ่ายดอกเบี้ยจ่ายเงินรับฝาก

คำนวณดอกเบี้ยจ่ายเงินรับฝากแต่ละประเภทในอัตราที่กำหนดตาม
ระเบียบของสหกรณ์

บันทึกดอกเบี้ยจ่ายเงินรับฝากแต่ละประเภทเมื่อถึงกำหนดในบัญชีย่อยเจ้า
หนี้เงินรับฝาก

เปรียบเทียบยอดรวมดอกเบี้ยจ่ายเงินรับฝากแต่ละประเภทให้ถูกต้อง
ตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไป กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

การถอนเงินฝาก

การถอนเงินฝากกระทำที่สำนักงานสหกรณ์ในระหว่างเวลาทำการ

เจ้าของบัญชีจัดทำใบถอนเงินฝาก เว้นแต่เขียนไม่ได้อาจให้เจ้าหน้าที่เขียนแทน แล้วเจ้าของบัญชีเป็นผู้ลงลายมือชื่อ/ลายนิ้วมือตามบัตรตัวอย่าง

ตรวจสอบลายมือชื่อผู้ถอนเงินในใบถอนเงินฝากเปรียบเทียบกับบัตรตัวอย่างลายมือชื่อให้ตรงกันทุกครั้ง

จัดทำใบมอบฉันทะทุกครั้งที่เจ้าของบัญชีไม่ได้มาถอนเงินฝากด้วยตนเอง

ตรวจสอบบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่เงินรับฝาก เงื่อนไขการถอนเงินก่อนเสนออนุมัติ

มีการอนุมัติถอนเงินฝาก/ดอกเบี้ยยโดยผู้มีอำนาจและตามระเบียบของสหกรณ์

มีการลงลายมือชื่อผู้ถอนเงินและผู้จ่ายเงินในใบถอนเงินฝาก แล้วบันทึกรายการถอนเงินในสมุดคู่ฝากและบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่เงินรับฝาก

การปิดบัญชี

เจ้าของบัญชีจัดทำใบถอนเงินฝาก ระบุว่า “เพื่อปิดบัญชี” เว้นแต่เขียนไม่ได้ อาจให้เจ้าหน้าที่เขียนแทน แล้วเจ้าของบัญชีเป็นผู้ลงลายมือชื่อ/ลายนิ้วมือ ตามบัตรตัวอย่างลายมือชื่อ

มีการยกเลิกสมุดคู่ฝากของสมาชิก/สหกรณ์อื่น

เจ้าหน้าที่เงินรับฝากคงเหลือ

เปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่เงินรับฝากให้ถูกต้องตรงกับบัญชี แยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

มีการยืนยันยอดเจ้าหน้าที่เงินรับฝากอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

LOGO

การควบคุมเฉพาะเรื่อง

LOGO

การควบคุมด้านเงินลงทุน

วัตถุประสงค์การควบคุม

การควบคุมภายในด้านเงินลงทุนมีประสิทธิภาพ

การลงทุนเป็นไปตามพ.ร.บ. สหกรณ์ และประกาศคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ (คพช.) กำหนด โยได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่ หรือที่ประชุมคณะกรรมการ

การบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับเงินลงทุนเป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน

เงินลงทุนในหลักทรัพย์คงเหลือมีอยู่จริง และเป็นกรรมสิทธิ์ของสหกรณ์

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การลงทุน ไม่ เป็นไปตามกฎหมาย ประกาศคณะกรรมการพัฒนาการ
สหกรณ์
แห่งชาติ (คพช.) กำหนด หรือไม่ได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่/ที่ประชุม
คณะกรรมการในหลัก กทรี พย์ โดยไม่ ผ่านการอนุมัติ จากผู้ มี
อำนาจในหลัก กทรี พย์ ที่ ไม่ เหมาะสมและมี ความเสี่ยงสูง มาก
2. เอกสารเงินลงทุน ไม่ ครบถ้วน เสียหาย หรือ สูญหาย
3. ได้ รับผลตอบแทนจากการลงทุน ไม่ เป็นไปตามข้อตกลง หรือ อ
เงื่อนไขที่ กำหนด
4. การคำนวณมูลค่า เงินลงทุน คงเหลือ ไม่ เป็นไปตามระเบียบ ขบนาย
ทะเบียนสหกรณ์
5. การจำหน่าย/ตัดจำหน่ายเงินลงทุน ไม่ เป็นไปตามระเบียบ ขบ
นายทะเบียนสหกรณ์

แนวทางการควบคุมด้านเงินลงทุน

การกำหนดวิธีปฏิบัติ

กำหนดวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการนำเงินของสหกรณ์ไปลงทุน

การกำหนดแผนการลงทุน

มีการศึกษาสถานะทางเศรษฐกิจที่อาจส่งผลกระทบต่อการลงทุน
และวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการลงทุน เพื่อวางแผนการลงทุน

กำหนดแผนการลงทุนอย่างชัดเจน เหมาะสมและสอดคล้องกับ
สถานการณ์ปัจจุบัน

การลงทุนและผลตอบแทน

การลงทุนในหลักทรัพย์ใด ๆ เป็นไปตามมติที่ประชุมใหญ่ หรือมติที่ประชุมคณะกรรมการ

มีการตรวจสอบหลักทรัพย์ที่สหกรณ์ลงทุนว่าเป็นไปตาม พ.ร.บ.สหกรณ์ และประกาศคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ (คพช.) กำหนด โดยได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่/ที่ประชุมคณะกรรมการก่อนเสนออนุมัติ

กรณีลงทุนในหลักทรัพย์ที่นอกเหนือจากประกาศ คพช. ต้องได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่และได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

มีการมอบอำนาจการจัดการลงทุนในหลักทรัพย์อย่างชัดเจน เหมาะสม

มีการอนุมัติการลงทุนในหลักทรัพย์โดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามวิธีปฏิบัติที่กำหนด

การลงทุนและผลตอบแทน (ต่อ)

กำหนดผู้รับผิดชอบเก็บรักษาเอกสารเงินลงทุนไว้ในที่มั่นคง ปลอดภัย

มีการอนุมัติเบิกจ่ายเอกสารเงินลงทุนโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตาม
วิธีปฏิบัติที่กำหนด

จัดทำทะเบียนคุมเงินลงทุนแต่ละประเภทเป็นปัจจุบัน

ตรวจสอบเงินลงทุนที่มีอายุการไถ่ถอนอย่างสม่ำเสมอ และจัดทำรายงาน
เสนอที่ประชุมคณะกรรมการ

กรณีนำเงินลงทุนไปค้ำประกันต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการให้กระทำได้

มีการติดตามความเคลื่อนไหวของเงินลงทุนอย่างสม่ำเสมอ

ตรวจสอบผลตอบแทนจากการลงทุนที่ได้รับว่าเป็นไปตามข้อตกลง
หรือเงื่อนไขที่กำหนด

เงินลงทุนคงเหลือ

ตรวจนับเอกสารเงินลงทุนเปรียบเทียบกับทะเบียนคุมเงินลงทุนเป็นครั้งคราว

การตีราคา/คำนวณมูลค่าเงินลงทุนคงเหลือแต่ละประเภท ณ วันสิ้นปีบัญชี
เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

เปรียบเทียบยอดรวมเงินลงทุนแต่ละประเภท ณ วันสิ้นปีบัญชีตามทะเบียน
คุมเงินลงทุนให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไป กรณีพบข้อแตกต่าง
ให้ค้นหาสาเหตุ

กรณีเก็บรักษาเอกสารเงินลงทุนไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ นายหน้าค้าหุ้น
เป็นต้น และจำนวนเงินลงทุนเป็นสาระสำคัญให้ทำหนังสือขอยืนยันยอด

การจำหน่ายเงินลงทุน

จัดทำข้อมูลการจำหน่ายเงินลงทุนเสนอที่ประชุมคณะกรรมการ

มีการอนุมัติการจำหน่ายเงินลงทุนโดยผู้มีอำนาจ

การรับรู้รายได้และค่าใช้จ่ายจากการจำหน่ายเงินลงทุนในระหว่างปีเป็นไป
ตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

การตัดจำหน่ายเงินลงทุน

การตัดจำหน่ายเงินลงทุนเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

LOGO

การควบคุมด้านที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

วัตถุประสงค์การควบคุม

การควบคุมภายในด้านที่ดิน อาคารและอุปกรณ์มีประสิทธิภาพ

การดำเนินการด้านที่ดิน อาคารและอุปกรณ์เป็นไปตามข้อบังคับ
ระเบียบ มติที่ประชุม แผนงานและงบประมาณรายจ่ายที่กำหนด

การบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับที่ดิน อาคารและอุปกรณ์เป็น
ไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน

ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์คงเหลือมีอยู่จริง และเป็นกรรมสิทธิ์
ของสหกรณ์

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การจำ ดษฐ์ อ จั ดจั าง กั อสร้ างสิ นทรร ्हยั ไม่ เป็ นไปตามวิ ธี ปฏิ บั ติ หลั กเกณฑ์
2. วิธีการที่กำกวมต้งี้นกักับสินทร ्हยั มลรัฐสหกรณ์ทร ्हยั ไม่ เป็ นไปตามแผนงาน งบประมาณ
3. ใ้ รวบรวมประจำปีที่ไม่กำหนด
4. จั ดษฐ์ อ จั ดจั าง กั อสร้ างสิ นทรร ्हยั ในราคาสูง งบว่า ำที่
5. จั ดษฐ์ อ จั ดจั าง กั อสร้ างสิ นทรร ्हยั โดยไม่ ำ ำนาการ
6. การบั ติ จากผู้ สัก ำสิ นทรร ्हยั ไม่ เป็ นไปตามระเบียบ ำบนาย
7. บั นทัก บั ญชี ยั อยเจ้ ำหานี้ คั ำสิ นทรร ्हยั ไม่ ฐ กตั้ อย ไม่ ครบถั วน ไม่ เป็ นปี จจุ บั น

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น (ต่อ)

8. บั นที กทะเปี ยนคุ มสิ นทร พย์ ไม่ ญ กต ้อง ไม่ ครบถั วน
9. เป็ ญ ายชำ ระหนึ ค่ าสี นทร พย์ โดยไม่ ผ่ านการอนุ มั ติ
10. จั ายชำ ระหนึ ค่ าสี นทร พย์ ไม่ เป็ นไปตามกำ หนด
11. จั ายชำ ระหนึ ค่ าสี นทร พย์ เกิ นกว่า านนี้ ที่ มี อยู่
12. เจ้ านนี้ ค่ าสี นทร พย์ ไม่ มี ตั วตน
13. หนั งสี อสำ คั ญแสดงกรรมสิ ทธิ์ ในสี นทร พย์ เอกสารการ จั ดชี้ อ จั ดจ้ าง
14. ก่อสร้างสินทรัพย์เสียหาย สูญหาย
14. มี การนำ สี นทร พย์ ของสหกรณ์ ไปใช้ ส่ วนต้ ว

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น (ต่อ)

15. การดู แล บำ รุ งรั กษาสิ นทรั พย์ ไม่ เหมาะสม
16. การประกั นภั ยสิ นทรั พย์ ไม่ เหมาะสม
17. มี สิ นทรั พย์ ชำ รุ ด เสี ยหาย ใช้ งานไม่ ได้ หรือ อสุ ญหาย
18. นำ สิ นทรั พย์ ไปค้ำ ประกั นโดยไม่ มี มติ ที่ ประชุ มคณะ
กรรมการให้ กระทำ ได้
19. จำ หนั ยสิ นทรั พย์ ที่ เลื กใช้ โดยไม่ มี มติ ที่ ประชุ มคณะ
กรรมการให้ กระทำ ได้
20. จำ หนั ยสิ นทรั พย์ ที่ เลื กใช้ โดยไม่ มี มติ ที่ ประชุ มคณะ
กรรมการให้ กระทำ ได้

แนวทางการควบคุมด้านที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

การกำหนดวิธีปฏิบัติ

กำหนดวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับสินทรัพย์ของสหกรณ์ หรือกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการจัดซื้อ จัดจ้าง ก่อสร้างสินทรัพย์ของสหกรณ์

การกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมาย

กำหนดแผนการจัดซื้อ จัดจ้าง ก่อสร้างสินทรัพย์อย่างชัดเจน เหมาะสม และสอดคล้องกับงบประมาณรายจ่ายประจำปี

กำหนดนโยบายรายจ่ายที่เป็นสินทรัพย์ เช่น บันทึกบัญชีเป็นสินทรัพย์ เมื่อจ่ายซื้อเกินกว่า **1,000** บาท คาดว่าใช้งานได้มากกว่า **1** รอบปี บัญชี

การได้มาซึ่งสินทรัพย์

มีการแต่งตั้งกรรมการจัดซื้อ จัดจ้าง ก่อสร้างสินทรัพย์

มีการอนุมัติจัดซื้อ จัดจ้าง ก่อสร้างสินทรัพย์โดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

ตรวจสอบคุณภาพ ปริมาณและราคาสินทรัพย์ที่ได้รับถูกต้องตรงกับใบสั่งซื้อ สัญญาจัดจ้าง หรือสัญญาก่อสร้าง

บันทึกมูลค่าสินทรัพย์อย่างถูกต้อง ครบถ้วนและเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

ระบุหมายเลขรหัส/หมายเลขครุภัณฑ์กำกับไว้ที่สินทรัพย์ เพื่อความสะดวกในการค้นหาและตรวจนับ

การได้มาซึ่งสินทรัพย์ (ต่อ)

จัดทำทะเบียนคุมสินทรัพย์เป็นปัจจุบัน

จัดทำบัญชีย่อยเจ้าหนี้ค่าสินทรัพย์เป็นปัจจุบัน

การจ่ายชำระหนี้ค่าสินทรัพย์เป็นไปตามเงื่อนไข/ข้อกำหนดในการจัดซื้อ
สัญญาจัดจ้าง หรือสัญญาก่อสร้าง

ตรวจสอบบัญชีย่อยเจ้าหนี้ค่าสินทรัพย์และเอกสารการเป็นหนี้ก่อนเสนอ
เพื่ออนุมัติ

มีการอนุมัติจ่ายชำระหนี้ค่าสินทรัพย์โดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตาม
ระเบียบของสหกรณ์

มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ในสินทรัพย์อย่างถูกต้อง ครบถ้วน

การได้มาซึ่งสินทรัพย์ (ต่อ)

กรณีมีการรับบริจาคสินทรัพย์ หรือนำเงินที่ได้รับบริจาคไปจัดหาสินทรัพย์
การปฏิบัติเป็นไปตามระเบียบธนาคารพาณิชย์

การนำสินทรัพย์ไปค้ำประกันต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการให้กระทำได้

เจ้าหนี้ค่าสินทรัพย์คงเหลือ

เปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยเจ้าหนี้ค่าสินทรัพย์ให้ถูกต้องตรงกับบัญชี
แยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ
ขอยืนยันยอดเจ้าหนี้ค่าสินทรัพย์อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

การใช้และดูแล บำรุงรักษาสินทรัพย์

มีการใช้สินทรัพย์เพื่อการดำเนินงานของสหกรณ์

กำหนดผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบสภาพการใช้งาน ดูแลและบำรุงรักษาสินทรัพย์อย่างชัดเจน

ทดสอบการใช้งานสินทรัพย์อย่างสม่ำเสมอ และจัดทำรายงานผลการทดสอบเสนอที่ประชุมคณะกรรมการ

ประกันภัยสินทรัพย์แต่ละประเภทอย่างเหมาะสม และจัดทำทะเบียนกรมธรรม์ประกันภัยเป็นปัจจุบัน

กำหนดผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาสินทรัพย์ไว้ในที่มั่นคง ปลอดภัย

กำหนดมาตรการเพื่อรองรับกรณีสินทรัพย์ชำรุด เสียหาย สูญหาย

ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์คงเหลือ

จัดทำรายงานสินทรัพย์คงเหลือเสนอที่ประชุมคณะกรรมการ

มีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจนับสินทรัพย์คงเหลือ

เปรียบเทียบจำนวนสินทรัพย์คงเหลือที่ตรวจนับในระหว่างปี/ณ วันสิ้นปีบัญชีตามใบตรวจนับให้ถูกต้องตรงกับทะเบียนคุมสินทรัพย์ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

คำนวณค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์แต่ละประเภทอย่างถูกต้องและเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

เปรียบเทียบยอดรวมสินทรัพย์ ณ วันสิ้นปีบัญชีตามทะเบียนคุมสินทรัพย์ให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไป กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

การเลิกใช้และจำหน่าย

จัดทำรายงานสินทรัพย์ที่ไม่ได้ใช้งาน ชำรุด เสียหาย ระบุสาเหตุและเสนอแนวคิดในการจัดการสินทรัพย์นั้น

การจำหน่ายสินทรัพย์ที่เลิกใช้จะต้องมีมติที่ประชุมคณะกรรมการและเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

มีการตรวจสอบราคาจำหน่ายสินทรัพย์ที่เลิกใช้ได้เหมาะสมกับสภาพของสินทรัพย์

LOGO

การควบคุมด้านเงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร และเงินกู้ยืม

วัตถุประสงค์การควบคุม

การควบคุมภายในด้านเงินเบิกเกินบัญชีธนาคารและเงินกู้ยืม
มีประสิทธิภาพ

เงินกู้ยืมอยู่ภายในวงเงินกู้ยืม หรือคำประกันที่ได้รับอนุมัติจาก
ที่ประชุมใหญ่ และได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

รายการกู้ยืมเงินเกิดขึ้นจริงและบันทึกรายการบัญชีอย่างถูกต้อง
ครบถ้วน

เงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร/เงินกู้ยืมคงเหลือมีอยู่จริงและเป็น
กรรมสิทธิ์ของสหกรณ์

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. กู้ ยี่ มเงิ นเกิ นกว่า าวงเงิ นกู้ ยี่ ม หรือ อค้ำ ประกั น
2. กู้ ยี่ มเงิ นโดยไม ่ ผ่ านการอนุ มั ติ จากที่ ประชุ มคณะ กรรมการ
3. มี การปลอมแปลงสั ญญาเงิ นกู้ ยี่ ม
4. มี การปลอมแปลงลายมี อชี่ อผู้ มี อำ นาจลงนามแทนสหกรณ์
5. การเชื ่ เงิ นกู้ ยี่ มไม่ เป็ นไปตามวั ตถุ ประสงค์ ของการกู้
6. ปี นที่ กบั ญชี ย่ อยเจ้ าหนี้ เงิ นกู้ ยี่ มไม่ ถู กต้ อง ไม่ ครบถ้ วน ไม่ เป็ นเป็ จจบั ้ ม โดยไม ่ ผ่ านการอนุ มั ติ จากผู้
7. จั ายชำ ระหนี้ เงิ นกู้ ยี่ มโดยไม ่ ผ่ านการอนุ มั ติ จากผู้
8. จั ายชำ ระหนี้ เงิ นกู้ ยี่ มและดอกเบี๊ ยไม่ เป็ นไปตาม
9. จั ายชำ ระหนี้ เงิ นกู้ ยี่ มเกิ นกว่า หนี้ ที่ มี อยู่
10. คำ นวนดอกเบี๊ ยจั ายเงิ นกู้ และดอกเบี๊ ยเงิ นกู้ ค้ าง

การกู้ยืมเงิน

มีการกำหนดวงเงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร และวงเงินกู้ยืม

ตรวจสอบยอดรวมเงินกู้ยืมให้อยู่ภายในวงเงินกู้ยืม/ค้ำประกันประจำปี
ที่ได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่สหกรณ์ และได้รับความเห็นชอบจาก
นายทะเบียนสหกรณ์ก่อนกู้ยืมเงิน

มีการอนุมัติการกู้ยืมโดยมติที่ประชุมคณะกรรมการและกำหนดผู้มี
อำนาจลงนามแทนสหกรณ์ในการกู้ยืม

กำหนดวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน

การกู้ยืมเงิน (ต่อ)

จัดทำสัญญาเงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร/สัญญาเงินกู้ยืมไว้เป็นหลักฐาน

จัดทำบัญชีย่อยเจ้าหน้าที่เงินกู้ยืมเป็นปัจจุบัน

การใช้เงินกู้ยืม

การใช้เงินกู้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเงิน รวมถึงเป็นไปตามเงื่อนไขและข้อกำหนดในสัญญาเงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร/สัญญาเงินกู้ยืม

การชำระหนี้เงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร เงินกู้ยืม ดอกเบี้ย

การจ่ายชำระหนี้เป็นไปตามเงื่อนไขและข้อกำหนดในสัญญา

ตรวจสอบบัญชีย่อยเจ้าหนี้เงินกู้ยืมและเอกสารการเป็นหนี้ก่อนเสนอ
เพื่ออนุมัติ

ทดสอบการคำนวณดอกเบี้ยตามอัตราที่กำหนดไว้ในสัญญา

มีการอนุมัติจ่ายชำระหนี้เงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร/เงินกู้ยืม ดอกเบี้ยจ่าย
โดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

เงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร/เจ้าหนี้เงินกู้ยืมคงเหลือ

เปรียบเทียบเงินเบิกเกินบัญชีธนาคารคงเหลือตามใบแจ้งยอดธนาคาร
ให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบ
ข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

เปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยเจ้าหนี้เงินกู้ยืมให้ถูกต้องตรงกับบัญชี
แยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

มีการขอยื่นยื่นยอดเงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร/เจ้าหนี้เงินกู้ยืมอย่างน้อย
ปีละ 1 ครั้ง

คำนวณดอกเบี้ยจ่ายเงินรับฝากแต่ละประเภทในอัตราที่กำหนดตาม
ระเบียบของสหกรณ์

LOGO

การควบคุมด้านสมาชิกและทุนเรือนหุ้น

วัตถุประสงค์การควบคุม

การควบคุมภายในด้านสมาชิกและทุนเรือนหุ้นมีประสิทธิภาพ

การดำเนินการเกี่ยวกับสมาชิกและทุนเรือนหุ้นเป็นไปตามข้อบังคับและแผนงาน หรือเป้าหมายที่กำหนด

การบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับทุนเรือนหุ้นเป็นไปอย่างถูกต้องครบถ้วน

ทุนเรือนหุ้นคงเหลือมีอยู่จริง

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1. การดำ เนิน การเกี่ ยวกัน บสมาชิ กและทุ นเรื อนหู้ นไม่ เป็ น ไปตามข้อ อบั งคั บ

2. แผนงาน หรือโครงการที่กำหนด ไปตามข้อ อบั งคั บสหกรณ์

3. รั บเงิ นคั ำหู้ น คั ำ ำธรรมนเื ยมแรกเข้ ำแล้ว วไม่ บั นที กบั ญชี หรี อบั นที กบั ญชี

4. ไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน ในการเก็บ บสมาชิ กและทะเบียนหู้ นไม่ ญ กตั ่องไม่ ครบ

5. การค้ำ นวณเงิ นปี นี้นผิดพลาดหู้ นไม่ ญ กตั ่อง

6. ให้ สมาชิ กลาออกโดยไม่ ด้ ำเนินการอนุ มั ตี จากที่ ประชุ มคณะ กรรมการ

7. ให้ สมาชิ กลาออกโดยที่ ยั งมี ภาระญ กพั นกั บสหกรณ์

8. จั ำยคั นคั ำหู้ นให้ สมาชิ กที่ ลาออกโดยไม่ ด้ ำเนินการอนุ มั ตี จากผู้ มี อำ นาจ

แนวทางการควบคุมด้านสมาชิกและทุนเรือนหุ้น

การกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมาย

กำหนดแผนงาน หรือเป้าหมายเกี่ยวกับสมาชิกและทุนเรือนหุ้นอย่างชัดเจน
และมีความเป็นไปได้

การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ

แบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างเจ้าหน้าที่การเงินและเจ้าหน้าที่บัญชี
อย่างชัดเจน

การรับสมาชิก

ตรวจสอบผู้สมัครเป็นสมาชิกว่าได้รับการรับรองจากที่ประชุมกลุ่ม
และมีคุณสมบัติตามข้อบังคับสหกรณ์

มีการอนุมัติรับเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ โดยมติที่ประชุมคณะกรรมการ
และเป็นไปตามข้อบังคับสหกรณ์

จัดบันทึกรายงานการประชุมเกี่ยวกับการอนุมัติรับสมาชิก

การรับเงินค่าหุ้น/ค่าธรรมเนียมแรกเข้า

การชำระเงินค่าหุ้น ค่าธรรมเนียมแรกเข้า และการเพิ่มหุ้นของสมาชิก
เป็นไปตามข้อบังคับสหกรณ์

ใบเสร็จรับเงินมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า

มีการลงลายมือชื่อสมาชิกที่ชำระเงินค่าหุ้นและค่าธรรมเนียมแรกเข้า
หรือเพิ่มหุ้น รวมถึงผู้รับเงินในใบเสร็จรับเงิน

จัดทำทะเบียนสมาชิก และทะเบียนหุ้นเป็นปัจจุบัน

สมาชิกและทุนเรือนหุ้นคงเหลือ

เปรียบเทียบยอดรวมทุนเรือนหุ้นในทะเบียนหุ้นให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

ตรวจสอบจำนวนสมาชิกที่เพิ่ม - ลดในระหว่างปี และสมาชิกคงเหลือ ณ วันสิ้นปีบัญชี

สอบทานโดยตรง หรือขอยืนยันยอดทุนเรือนหุ้นกับสมาชิกอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

การจ่ายเงินปันผลตามหุ้น

คำนวณเงินปันผลตามหุ้นในอัตราที่ได้รับจัดสรรจากกำไรสุทธิประจำปี
ตามมติที่ประชุมใหญ่สหกรณ์

จัดทำรายละเอียดเงินปันผลตามหุ้นตรงตามจำนวนที่ได้รับจัดสรรจาก
กำไรสุทธิประจำปี

มีหลักฐานการจ่ายเงินปันผลตามหุ้นให้สมาชิกถูกต้อง ครบถ้วน

เปรียบเทียบยอดรวมเงินปันผลตามหุ้นค้างจ่าย ณ วันสิ้นปีบัญชี
ให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปอย่างสม่ำเสมอ กรณีพบ
ข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ

การจ่ายเงินค่าหุ้น (ต่อ)

ตรวจสอบใบลาออก ทะเบียนหุ้นและภาระผูกพันของสมาชิกที่ลาออก/ให้ออก
ในฐานะเจ้าหน้าที่ ลูกหนี้และผู้ค้าประกันก่อนเสนอเพื่ออนุมัติ

มีการอนุมัติให้สมาชิกลาออก/ให้ออก โดยมติที่ประชุมคณะกรรมการ
และเป็นไปตามข้อบังคับสหกรณ์

จัดบันทึกรายงานการประชุมเกี่ยวกับการอนุมัติให้สมาชิกลาออก/ให้ออก

มีการอนุมัติจ่ายเงินค่าหุ้นให้สมาชิกภายหลังจากได้รับอนุมัติให้ลาออก/
ให้ออกโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามข้อบังคับสหกรณ์

มีการลงลายมือชื่อสมาชิกที่ลาออก/ให้ออกซึ่งรับคืนเงินค่าหุ้นและผู้จ่ายเงิน
ในใบเบิกเงิน ประทับตรา “ลาออก” และ “จ่ายแล้ว” ในแผ่นทะเบียนหุ้น
ของสมาชิก โดยแยกเก็บไว้ต่างหาก

LOGO

การควบคุมด้านการใช้โปรแกรม ระบบบัญชีคอมพิวเตอร์

การนำระบบบัญชีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการประมวลผลข้อมูลทางบัญชีและจัดทำงบการเงิน อาจเกิดความเสี่ยงและความเสียหายต่อข้อมูลที่สำคัญได้ หากไม่มีมาตรการป้องกันความเสี่ยงระบบสารสนเทศไว้ล่วงหน้าอย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ

สหกรณ์ควรบริหารจัดการและควบคุมงานด้านคอมพิวเตอร์อย่างเป็นระบบ เหมาะสมตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยปฏิบัติให้เป็นไปตาม **ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยมาตรฐานขั้นต่ำในการควบคุมภายในและการรักษาความปลอดภัย สำหรับสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่ใช้โปรแกรมระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ประมวลผลข้อมูล พ.ศ. 2553 (ภาคผนวก)**

ข้อจำกัดของการควบคุมภายใน

การละเว้น หรือ ไม่ ปฏิบัติ ตามระบบการควบคุม ภายในที่ กำหนด
เหตุการณ์ ที่ ไม่ คาดว่า จะเกิด ขึ้น
การ รวมมี อัก นกระทำ การทุจริต
การ ก้าว ก้าว ายหน้า าที่ ของคณะกรรมการ ดำ เนิน การสหกรณ์
การใช้ จอ ายที่ จั ดให้ มี การควบคุม ภายในสูง กว่า ค่า าสี ย
อาจเกิดขึ้น หรือไม่ คำนวณกับประโยชน์ที่จะได้รับ

บทสรุป

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ใช้การควบคุมภายในเป็นเครื่องมือควบคุมการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ช่วยป้องกันรักษาทรัพย์สินของสหกรณ์ และช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม รวมทั้งป้องปราม หรือลดความเสี่ยงลงให้เหลือน้อยที่สุด

ระบบการควบคุมภายในที่ดีไม่ควรมีมากไป หรือน้อยไป และต้องแทรกอยู่ในกระบวนการปฏิบัติงานตามปกติ ประกอบกับต้องใช้อย่างถูกต้อง คือ ไม่เข้มงวดเกินสมควร หรือปล่อยปละละเลยที่สำคัญต้องสร้างจิตสำนึกกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่สหกรณ์ตระหนักถึงความสำคัญของการควบคุมภายในและปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เจ้าหน้าที่สหกรณ์

คำว่าสติ

การใช้ข้อมูลทางบัญชีในการบริหารงาน

**คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์
จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ
ข้อมูลทางบัญชีในงบทดลองและงบการเงิน
รวมถึงการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน
เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารสหกรณ์**

การทำความเข้าใจบททดลอง

งบทดลอง

เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงยอดคงเหลือของทุกบัญชีในสมุดบัญชีแยกประเภททั่วไป ณ วันใดวันหนึ่ง เพื่อพิสูจน์ความถูกต้องของการบันทึกบัญชีตาม **หลักการบัญชีคู่**

จำนวนเงินรวมของบัญชีที่มียอดคงเหลือด้านเดบิต
ย่อมเท่ากับ

จำนวนเงินรวมของบัญชีที่มียอดคงเหลือด้านเครดิต
เรียกว่า “งบทดลองลงตัว”

ประเภทของรายการบัญชี

- 5 ประเภท คือ**
- 1. สินทรัพย์**
 - 2. หนี้สิน**
 - 3. ทุน**
 - 4. รายได้**
 - 5. ค่าใช้จ่าย**

สินทรัพย์

สิ่งที่มีค่าเป็นตัวเงินทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน
ซึ่งสหกรณ์เป็นเจ้าของ

เงินสด

เงินฝากธนาคาร/สหกรณ์อื่น

เงินลงทุน

ลูกหนี้

สินค้าคงเหลือ

วัสดุคงเหลือ

รายได้ค้างรับ

ค่าใช้จ่ายล่วงหน้า

ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

สิทธิการใช้ประโยชน์

ฯลฯ

หนี้สิน

ภาระผูกพันที่สหกรณ์มีต่อบุคคลภายนอก คือ
เจ้าหนี้ อันเกิดจากการกู้ยืม การค้า หรือการอื่น
ซึ่งต้องชำระคืนในภายหน้า

เงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร

เจ้าหนี้เงินกู้

เจ้าหนี้การค้า

เจ้าหนี้เงินรับฝาก

ค่าบำรุงสนับสนุนสหกรณ์แห่งประเทศไทยค้างจ่าย

รายได้รับล่วงหน้า

ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย

ฯลฯ

ทุน

ส่วนที่สมาชิก หรือสหกรณ์เป็นเจ้าของ
หลังจากนำสินทรัพย์ทั้งสิ้น หักด้วยหนี้สินแล้ว

ทุนเรือนหุ้น

ทุนสำรอง

ทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบและอื่นๆ

กำไร (ขาดทุน) สุทธิ

ฯลฯ

รายได้

ผลตอบแทนที่ได้รับจากการดำเนินธุรกิจ
การลงทุน และรายได้อื่น ๆ

ดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้

ขายสินค้า/ผลิตภัณฑ์

รายได้ค่าบริการ

ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร/สหกรณ์

รายได้ค่าเช่า

ค่าธรรมเนียมแรกเข้า

ผลตอบแทนการลงทุน

รายได้เบ็ดเตล็ด

ค่าใช้จ่าย

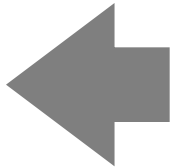

ต้นทุนของสินค้า หรือบริการที่ใช้จ่ายไป
เพื่อก่อให้เกิดรายได้

ดอกเบี้ยจ่าย
ต้นทุนการผลิต
ต้นทุนขาย/บริการ
ค่าใช้จ่ายติดตามหนี้
ค่าใช้จ่ายในการขาย
ค่าเสื่อมราคา
เงินเดือน
ค่าเบี้ยเลี้ยงพาหนะ
ค่าเบี้ยประชุม
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด

ฯลฯ

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ทุน}$$

ทุน เพิ่มขึ้น / ลดลง กำไร (ขาดทุน) สุทธิ
(รายได้ - ค่าใช้จ่าย)

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ทุน} + (\text{รายได้} - \text{ค่าใช้จ่าย})$$

<u>รายการบัญชี</u>	<u>เพิ่ม</u>	<u>ลด</u>	<u>ยอดคงเหลือ</u>

สินทรัพย์	เดบิต	เครดิต	เดบิต

หนี้สิน	เครดิต	เดบิต	เครดิต

ทุน	เครดิต	เดบิต	เครดิต

รายได้	เครดิต	เดบิต	เครดิต

ค่าใช้จ่าย	เดบิต	เครดิต	เดบิต

ตัวอย่างการอ่านงบทดลอง

สหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง จำกัด ปีทางบัญชีสิ้นสุดวันที่ 31 มีนาคมของทุกปี
งบทดลองประจำเดือนเมษายน 25xx ของสหกรณ์แสดงรายการบัญชีต่าง ๆ
ที่เกิดขึ้นในระหว่างวันที่ 1 เมษายน 25xx ถึงวันที่ 30 เมษายน 25xx
สามารถแปลความหมายจากข้อมูลทางบัญชีในงบทดลองได้ ดังนี้

ด้านสินทรัพย์

สทกรณการเกษตรตัวอย่าง จำกัด

งบทดลอง

วันที่ 30 เมษายน 25xx

ลำดับ ที่	ชื่อบัญชี	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
	หมวดสินทรัพย์							
1	เงินสด		168,500		12,848,100	12,848,600	168,000	
2	เงินฝากธนาคาร		1,758,000		9,486,100	9,220,000	2,024,100	
3	ลูกหนี้การค้า				284,500	150,000	134,500	
4	ลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น		2,150,000		1,800,000	903,500	3,046,500	
5	ลูกหนี้เงินกู้ระยะปานกลาง		12,000,000		550,000	3,800,000	8,750,000	
6	ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้			67,500				67,500
7	ดอกเบียเงินให้กู้ค้างรับ		487,000			230,000	257,000	4,300
8	ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญดอกเบียค้างรับ			4,300				
9	สินค้ำคงเหลือ		619,000				619,000	
10	เครื่องเขียนแบบพิมพ์		16,500		5,900		22,400	
	ฯลฯ							

สทกรณการเกษตรตัวอย่าง จำกัด

งบทดลอง

วันที่ 30 เมษายน 25xx

ลำดับ ที่	ชื่อบัญชี	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
1	หมวดสินทรัพย์ เงินสด		168,500		12,848,100	12,848,600	168,000	

บัญชีเงินสด

ณ วันที่ 1 เม.ย. 25xx	มีเงินสดคงเหลือยกมา	168,500 บาท
	รับเงินสดในระหว่างเดือน	12,848,100 บาท
	จ่ายเงินสดระหว่างเดือน	12,848,600 บาท
ณ วันที่ 30 เม.ย. 25xx	มีเงินสดคงเหลือยกไป	168,000 บาท

สหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง จำกัด

งบทดลอง

วันที่ 30 เมษายน 25xx

ลำดับ ที่	ชื่อบัญชี	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
	หมวดสินทรัพย์							
1	เงินสด		168,500		12,848,100	12,848,600	168,000	
2	เงินฝากธนาคาร		1,758,000		9,486,100	9,220,000	2,024,100	
3	ลูกหนี้การค้า				284,500	150,000	134,500	

บัญชีลูกหนี้การค้า

ณ วันที่ 1 เม.ย. 25xx

ไม่มีลูกหนี้การค้าคงเหลือยกมา

ขายสินค้าเงินเชื่อระหว่างเดือน 284,500 บาท

รับชำระหนี้ในระหว่างเดือน 150,000 บาท

ณ วันที่ 30 เม.ย. 25xx

มีลูกหนี้การค้าคงเหลือยกไป 134,500 บาท

ด้านหนี้สิน

ลำดับ ที่	ข้อบัญญัติ	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
	หมวดหนี้สิน							
20	เงินกู้ยืมระยะสั้น			1,800,000				1,800,000
21	เจ้าหนี้การค้า			38,000	106,000	123,000		55,000
22	เจ้าหนี้เงินกู้ยืม ธกส.			10,000,000	3,055,000	564,000		7,509,000
23	เจ้าหนี้เงินรับฝาก			150,000	511,600	801,900		440,300
24	ค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์ฯ ค้างจ่าย			10,000				10,000
25	ดอกเบี้ยเงินรับฝากค้างจ่าย			45,000				45,000
26	เงินปันผลตามหุ้นค้างจ่าย			79,000				79,000
27	สำรองบำเหน็จเจ้าหนี้ที่			85,800				85,800
	ฯลฯ							

ลำดับ ที่	ชื่อบัญชี	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
20	หมวดหนี้สิน เงินกู้ยืมระยะสั้น			1,800,000				1,800,000

บัญชีเงินกู้ยืมระยะสั้น

ณ วันที่ 1 เม.ย. 25xx มีเจ้าหนี้เงินกู้ยืมยกมา 1,800,000 บาท

ไม่มีการเพิ่มขึ้น/ลดลงในระหว่างเดือน

ณ วันที่ 30 เม.ย. 25xx มีเจ้าหนี้เงินกู้ยืมยกไป 1,800,000 บาท

ลำดับ ที่	ชื่อบัญชี	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
	หมวดหนี้สิน							
20	เงินกู้ยืมระยะสั้น			1,800,000				1,800,000
21	เจ้าหนี้การค้า			38,000	106,000	123,000		55,000

บัญชีเจ้าหนี้การค้า

ณ วันที่ 1 เม.ย. 25xx	มีเจ้าหนี้การค้าคงเหลือยกมา	38,000 บาท
	ซื้อสินค้าเงินเชื่อระหว่างเดือน	123,000 บาท
	ชำระหนี้เจ้าหนี้ระหว่างเดือน	106,000 บาท
ณ วันที่ 30 เม.ย. 25xx	มีเจ้าหนี้การค้าคงเหลือยกไป	55,000 บาท

ด้านทุน

ลำดับ ที่	ข้อบัญญัติ	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
	หมวดทุน							
30	ทุนเรือนหุ้น			3,983,000	89,500	100,000		3,993,500
31	ทุนสำรอง			2,700,000				2,700,000
32	ทุนสาธารณประโยชน์			95,000	47,500			47,500
33	ทุนศึกษาอบรมทางสหกรณ์			137,000	93,000			44,000
34	ทุนเพื่อขยายงาน			100,000				100,000
35	ทุนเพื่อให้การสงเคราะห์			30,000	6,700			23,300
36	ทุนเพื่อส่งเสริมสวัสดิการ			330,000	85,000			245,000
	ฯลฯ							

ลำดับ ที่	ชื่อบัญชี	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
30	หมวดทุน ทุนเรือนหุ้น			3,983,000	89,500	100,000		3,993,500

บัญชีทุนเรือนหุ้น

ณ วันที่ 1 เม.ย. 25xx	มีทุนเรือนหุ้นยกมา	3,983,000 บาท
	สมาชิกเพิ่มหุ้นระหว่างเดือน	100,000 บาท
	สมาชิกถอนหุ้นระหว่างเดือน	89,500 บาท
ณ วันที่ 30 เม.ย. 25xx	มีทุนเรือนหุ้นยกไป	3,993,500 บาท

ลำดับ ที่	ชื่อบัญชี	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
	หมวดทุน							
30	ทุนเรือนหุ้น			3,983,000	89,500	100,000		3,993,500
31	ทุนสำรอง			2,700,000				2,700,000
32	ทุนสาธารณประโยชน์			95,000	47,500			47,500

บัญชีทุนสาธารณประโยชน์

ณ วันที่ 1 เม.ย. 25xx มีทุนสาธารณประโยชน์ยกมา 95,000 บาท

จ่ายทุนฯ ในระหว่างเดือน 47,500 บาท

ณ วันที่ 30 เม.ย. 25xx มีทุนสาธารณประโยชน์ยกไป 47,500 บาท

ด้านรายได้

ลำดับ ที่	ข้อบัญญัติ	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
	หมวดรายได้							
40	ดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้				23,730	836,030		812,300
41	ขายสินค้า				8,750	572,000		563,250
42	ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร					7,300		7,300
43	รายได้ค่าเช่า					6,000		6,000
44	ค่าธรรมเนียมแรกเข้า					15,000		15,000
45	ผลตอบแทนการลงทุนถือหุ้น					2,650		2,650
46	รายได้เบ็ดเตล็ด					2,350		2,350
	ฯลฯ							

ลำดับ ที่	ชื่อบัญชี	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
40	หมวดรายได้ ดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้				23,730	836,030		812,300

บัญชีดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้

ณ วันที่ 1 เม.ย. 25xx ไม่มีดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้ยกมา
รับชำระดอกเบี้ยระหว่างเดือน 836,030 บาท
จ่ายคืน/ปรับปรุงในระหว่างเดือน 23,730 บาท
ณ วันที่ 30 เม.ย. 25xx รับชำระดอกเบี้ยเงินให้กู้ทั้งสิ้น 812,300 บาท

ลำดับ ที่	ชื่อบัญชี	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
	หมวดรายได้							
40	ดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้				23,730	836,030		812,300
41	ขายสินค้า				8,750	572,000		563,250

บัญชีขายสินค้า

ณ วันที่ 1 เม.ย. 25xx	ไม่มีขายสินค้ายกมา	
	ขายสินค้าในระหว่างเดือน	572,000 บาท
	รับคืน/ปรับปรุงในระหว่างเดือน	8,750 บาท
ณ วันที่ 30 เม.ย. 25xx	มียอดขายสินค้าทั้งสิ้น	563,250 บาท

ด้านค่าใช้จ่าย

ลำดับ ที่	ชื่อบัญชี	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
	หมวดค่าใช้จ่าย							
50	ดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้				403,500	2,500	401,000	
51	ซื้อสินค้า				485,000		485,000	
52	ค่าใช้จ่ายในการซื้อ				7,800		7,800	
53	เงินเดือนและค่าจ้าง				281,900		281,900	
54	ค่าเบี้ยเลี้ยงพาหนะ				35,600		35,600	
55	ค่าเบี้ยประชุม				12,000		12,000	
56	ค่ารับรอง				7,020		7,020	
	ฯลฯ							

ลำดับ ที่	ชื่อบัญชี	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
50	หมวดค่าใช้จ่าย ดอกเบี้ยยจ่ายเงินกู้				403,500	2,500	401,000	

บัญชีดอกเบียจ่ายเงินกู้

ณ วันที่ 1 เม.ย. 25xx ไม่มีดอกเบียจ่ายเงินกู้ยกมา

จ่ายดอกเบียเงินกู้ระหว่างเดือน 403,500 บาท

รับคืน/ปรับปรุงในระหว่างเดือน 2,500 บาท

ณ วันที่ 30 เม.ย. 25xx จ่ายดอกเบียเงินกู้ทั้งสิ้น 401,000 บาท

ลำดับ ที่	ชื่อบัญชี	หน้า บัญชี	ยอดยกมาต้นเดือน		รายการระหว่างเดือน		ยอดคงเหลือสิ้นเดือน	
			เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต	เดบิต	เครดิต
	หมวดค่าใช้จ่าย							
50	ดอกเบี้ยยจ่ายเงินกู้				403,500	2,500	401,000	
51	ซื้อสินค้า				485,000		485,000	

บัญชีซื้อสินค้า

ณ วันที่ 1 เม.ย. 25xx ไม่มีซื้อสินค้ายกมา

ซื้อสินค้าในระหว่างเดือน 485,000 บาท

ณ วันที่ 30 เม.ย. 25xx มียอดซื้อสินค้าทั้งสิ้น 485,000 บาท

การใช้ประโยชน์จากงบทดลอง

1. ควบคุมดูแลสินทรัพย์ หนี้สินและทุนของสหกรณ์
2. ติดตามผลการปฏิบัติงานตามแผนงานที่กำหนด
3. ควบคุมการใช้จ่ายเงินตามงบประมาณประจำปี

การทำความเข้าใจงบการเงิน

งบการเงิน

เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์
สำหรับรอบระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง และแสดงฐานะการเงินของ
สหกรณ์ ณ วันใดวันหนึ่ง ประกอบด้วย งบดุล งบกำไรขาดทุน
งบต้นทุนขาย/บริการ งบต้นทุนการผลิต หมายเหตุประกอบ
งบการเงิน

ประโยชน์ของงบการเงิน

1. ควบคุมการดำเนินงานของสหกรณ์ให้เป็นไปตามนโยบายและแผนงานที่กำหนด
2. ใช้ในการวางแผน ควบคุมทางการเงินและตัดสินใจทางธุรกิจของสหกรณ์ รวมถึงแก้ไขปรับปรุงการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. ประเมินประสิทธิภาพและวัดผลการปฏิบัติงานของฝ่ายจัดการ รวมถึงวางระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์
4. ทราบความสามารถในการให้บริการและเื้อออำนาจประโยชน์ต่อสมาชิกในการทำธุรกิจกับสหกรณ์
5. เพื่อขอเครดิตจากสถาบันการเงิน

รูปแบบของงบการเงิน

มาตรา 65 แห่ง พ.ร.บ.สหกรณ์ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2553 ให้สหกรณ์จัดให้มีการทำบัญชีตามแบบและรายการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดให้ถูกต้องตามความเป็นจริง

ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ.2542 ข้อ 8 ให้สหกรณ์จัดทำบัญชีตามแบบที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด

งบดุล

เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงฐานะการเงินของสหกรณ์ ณ วันใดวันหนึ่ง ว่าสหกรณ์มีสินทรัพย์ หนี้สินและทุนของ สหกรณ์ประเภทใดบ้าง เป็นจำนวนเงินเท่าใด

สหกรณ์การเกษตร.....จำกัด

งบดุล

ณ วันที่.....และ.....

สินทรัพย์	หมายเหตุ	ปี 25.....	ปี 25.....
		บาท	บาท
สินทรัพย์หมุนเวียน			
เงินสดและเงินฝากธนาคาร	2		
เงินฝากสหกรณ์อื่น			
เงินส่งชำระหนี้ระหว่างทาง			
เงินลงทุนระยะสั้น	3		
เงินให้กู้ยืมระยะสั้น - สุทธิ	4		
ลูกหนี้ระยะสั้น - สุทธิ	5		
ดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างรับ - สุทธิ	6		
สินค้าคงเหลือ	7		
สินทรัพย์หมุนเวียนอื่น	8		
รวมสินทรัพย์หมุนเวียน			

		<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25.....</u>
	<u>หมายเหตุ</u>	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
สินทรัพย์ไม่หมุนเวียน			
เงินลงทุนระยะยาว	3		
เงินให้กู้ยืมระยะยาว	4		
ลูกหนี้ระยะยาว - สุทธิ	5		
มูลค่าพันธรัฐสัตว์ - สุทธิ	9		
ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ – สุทธิ	10		
สินทรัพย์ไม่มีตัวตน	11		
สินทรัพย์ไม่หมุนเวียนอื่น	12	<u> </u>	<u> </u>
รวมสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน		<u> </u>	<u> </u>
รวมสินทรัพย์		<u> </u>	<u> </u>

		ปี 25.....	ปี 25.....
	หมายเหตุ	บาท	บาท
<u>หนี้สินและทุนของสหกรณ์</u>			
หนี้สินหมุนเวียน			
เงินเบิกเกินบัญชีธนาคารและเงินกู้ยืมระยะสั้น	13		
เจ้าหนี้การค้า			
ส่วนของหนี้สินไม่หมุนเวียนที่ถึงกำหนดชำระภายในหนึ่งปี	16,17		
เงินรับฝาก	14		
ค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยค้างจ่าย			
หนี้สินหมุนเวียนอื่น	15		
รวมหนี้สินหมุนเวียน			
หนี้สินไม่หมุนเวียน			
เงินกู้ยืมระยะยาว	16		
เจ้าหนี้ค่าเช่าซื้อสินทรัพย์	17		
หนี้สินไม่หมุนเวียนอื่น	18		
รวมหนี้สินไม่หมุนเวียน			
รวมหนี้สิน			

		<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25.....</u>
	หมายเหตุ	บาท	บาท
ทุนของสหกรณ์			
ทุนเรือนหุ้น (มูลค่าหุ้นละ.....บาท)			
หุ้นที่ชำระเต็มมูลค่าแล้ว			
หุ้นที่ชำระไม่ครบมูลค่า		<u>.....</u>	<u>.....</u>
ทุนสำรอง			
ทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบและอื่น ๆ	19		
กำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น	20		
ส่วนเกินทุนจากการตีราคาสินทรัพย์			
(ขาดทุนสะสม)			
กำไร (ขาดทุน) สุทธิประจำปี		<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมทุนของสหกรณ์		<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมหนี้สินและทุนของสหกรณ์		<u>.....</u>	<u>.....</u>

หมายเหตุประกอบงบการเงินเป็นส่วนหนึ่งของงบการเงินนี้

(ลงชื่อ)
(.....)

ประธานกรรมการ

(ลงชื่อ)
(.....)

เลขานุการ

วันที่.....

งบกำไรขาดทุน

เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์
ในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี ว่าสหกรณ์มีผลกำไรสุทธิ หรือ
ขาดทุนสุทธิเป็นจำนวนเงินเท่าใด

สหกรณ์การเกษตร.....จำกัด
งบกำไรขาดทุน
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่.....และ.....

	<u>ปี 25....</u>		<u>ปี 25....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
ขาย/บริการ		100		100
หัก ต้นทุนขาย/บริการ (งบต้นทุนขาย/บริการ)	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น				
หัก กำไรจากการขายผ่อนชำระปีปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับเงิน				
บวก กำไรจากการขายผ่อนชำระปีก่อนที่ได้รับเงินในปีปัจจุบัน				
บวก รายได้เฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
				
หัก ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ (รายละเอียด 1-5)				
บวก รายได้อื่น (รายละเอียด 6)	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
				
รวม				
หัก ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน (รายละเอียด 7)	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) สุทธิ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

รายละเอียดกำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจสินเชื่อ

	ปี 25....		ปี 25....	
	บาท	%	บาท	%
ดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้ - รับจริง				
- ค่ารับ				
รวม		100		100
หัก ต้นทุนบริการ				
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น				
บวก รายได้เฉพาะธุรกิจ				
- รายได้ค่าปรับลูกหนี้เงินกู้				
- หนี้สูญรับคืนลูกหนี้เงินกู้				
-				
รวมรายได้เฉพาะธุรกิจ				
หัก ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
- หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินกู้				
- หนี้สงสัยจะสูญดอกเบี้ยเงินให้กู้ค่ารับ				
- ค่าใช้จ่ายในการติดตามหนี้				
- ค่าใช้จ่ายในการสอบทานหนี้				
- เงินเดือน				
-				
รวมค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ				

รายละเอียดกำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
ขายสินค้าประเภทการเกษตร				
ขายปุย				
ขายเครื่องจักรกลการเกษตรและอุปกรณ์				
ขายเคมีการเกษตร				
ขายอาหารสัตว์				
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ขายสินค้าประเภทน้ำมัน				
ขายน้ำมันเชื้อเพลิง				
ขายน้ำมันหล่อลื่น				
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ขายสินค้าอื่น ๆ				
ขายสินค้าทั่วไป				
ขายสินค้าผ่อนชำระ				
ขายสินค้ารับฝากขาย				
ขายสินค้าผ่านบัญชี				
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม	<u>.....</u>	<u>100</u>	<u>.....</u>	<u>100</u>

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
หัก ต้นทุนขาย				
สินค้าประเภทการเกษตร				
สินค้าประเภทน้ำมัน				
สินค้าอื่น ๆ :-				
สินค้าทั่วไป				
สินค้าผ่อนชำระ				
สินค้ารับฝากขาย				
สินค้าผ่านบัญชี				
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
หัก กำไรจากการขายผ่อนชำระปีปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับเงิน				
บวก กำไรจากการขายผ่อนชำระปีก่อนที่ได้รับเงินในปีปัจจุบัน	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

ปี 25.....

ปี 25.....

บาท

%

บาท

%

บวก รายได้เฉพาะธุรกิจ

- รายได้ค่าปรับลูกหนี้การค้า

- สินค้าขาดบัญชีได้รับชดใช้

- ดอกผลจากการขายผ่อนชำระ

-

รวมรายได้เฉพาะธุรกิจ

หัก ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ

- ค่าใช้จ่ายในการขาย

- ดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้เพื่อจัดหาวัสดุการเกษตร

- ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาสินค้า

- หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้การค้า

- ค่าเสื่อมราคาโรงเก็บสินค้า

- ค่าเสียหายจากสินค้าขาดบัญชี

- ค่าเสียหายจากสินค้าเสื่อมสภาพตัดบัญชี

- ค่าเสียหายจากน้ำมันเชื้อเพลิงสูญระเหย

- ขาดทุนจากการตีราคาสินค้าลดลง

- เงินเดือน

-

รวมค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ

กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ

รายละเอียดกำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจรวบรวมผลิตผล

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
ขายข้าวเปลือก				
ขายข้าวโพด				
ขายยางพารา				
ขายน้ำมันดิบ				
ขายถั่วเหลือง				
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		100		100
<u>หัก</u> ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
<u>บวก</u> รายได้เฉพาะธุรกิจ				
- ผลผลิตขาดบัญชีได้รับชดใช้				
- หนี้สูญรับคืนลูกหนี้ค่าผลิตผล				
-	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมรายได้เฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
<u>หัก</u> ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
- ค่าใช้จ่ายในการขาย				
- ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาผลิตผล				
- ดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้เพื่อสร้างโกดังเก็บผลิตผล				
- ดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้เพื่อรวบรวมผลิตผล				
- หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ค่าผลิตผล				
- ค่าเสื่อมราคาฉางและอุปกรณ์รวบรวมผลิตผล				
- ค่าเสียหายจากผลิตผลขาดบัญชี				
- ค่าเสียหายจากผลิตผลยุบตัวตามสภาพ				
- ค่าเสียหายจากผลิตผลเสื่อมสภาพตัดบัญชี				
- ขาดทุนจากการตีราคาผลิตผลลดลง				
- เงินเดือน				
-	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

รายละเอียดประกอบงบการเงิน 4

รายละเอียดกำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจแปรรูปผลผลิตการเกษตรและการผลิตสินค้า

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
แปรรูปผลผลิตการเกษตร				
ประเภทข้าวเปลือก				
ขายข้าวสาร				
ขายปลายข้าวและรำ				
ขายแกลบ				
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		100		100
<u>หัก</u> ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
บวก รายได้เฉพาะธุรกิจ				
- ข้าวเปลือกขาดบัญชีได้รับชดใช้				
- ข้าวสารขาดบัญชีได้รับชดใช้				
- ขายกระสอบเก่า				
- กำไรจากการตีราคาข้าวเปลือกเพิ่มขึ้น				
-	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมรายได้เฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
หัก ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
- ค่าใช้จ่ายในการขาย				
- ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาข้าวเปลือก				
- หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ผลิตผลข้าวเปลือก				
- ค่าเสียหายจากข้าวเปลือกขาดบัญชี				
- ค่าเสียหายจากข้าวสารขาดบัญชี				
- ค่าเสียหายจากข้าวเปลือกยุบตัวตามสภาพ				
- ค่าเสียหายจากข้าวเปลือกเสื่อมสภาพตัดบัญชี				
- ค่าเสียหายจากข้าวสารเสื่อมสภาพตัดบัญชี				
- ขาดทุนจากการตีราคาข้าวเปลือกลดลง				
-	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
ประเภทผลผลิตอื่น ๆ				
ขายลำไยอบแห้ง				
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		100		100
หัก ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
บวก รายได้เฉพาะธุรกิจ				
- ลำไยอบแห้งขาดบัญชีได้รับชดใช้				
- กำไรจากการตีราคาผลผลิตเพิ่มขึ้น				
-	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมรายได้เฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
หัก ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
- ค่าใช้จ่ายในการขาย				
- ค่าเสื่อมราคาโรงเก็บสินค้า				
- หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ผลิตผล.....(ระบุชื่อ)				
- ค่าเสียหายจากลำไยขาดบัญชี				
- ค่าเสียหายจากผลผลิตเสื่อมสภาพตัดบัญชี				
- ขาดทุนจากการตีราคาลำไยอบแห้งลดลง				
-	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
ประเภทน้ำมันดิบ				
ขายนมสดพลาสเจอร์ไรส์				
ขายนมสดกล่อง UHT				
.....				
รวม		100		100
<u>หัก</u> ต้นทุนขาย				
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น				
<u>บวก</u> รายได้เฉพาะธุรกิจ				
- หนี้สูญรับคืนลูกหนี้ผลิตภัณฑ์นม				
- กำไรจากการตีราคาสินค้าเพิ่มขึ้น				
-				
รวมรายได้เฉพาะธุรกิจ				
<u>หัก</u> ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
- หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ผลิตภัณฑ์นม				
- ค่าเสียหายจากผลิตภัณฑ์นมขาดบัญชี				
- ค่าเสียหายจากน้ำมันดิบขาดบัญชี				
- ค่าเสียหายผลิตภัณฑ์นมเสื่อมสภาพตัดบัญชี				
- ขาดทุนจากการตีราคาผลิตภัณฑ์นมลดลง				
-				
รวมค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ				

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
ประเภทสัตว์เลี้ยงเพื่อขาย				
ขายโคขุน				
ขายสุกรขุน				
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		100		100
<u>หัก</u> ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
<u>บวก</u> รายได้เฉพาะธุรกิจ				
- โค/สุกรขุนขาดบัญชีได้รับชดใช้				
- หนี้สูญรับคืนลูกหนี้ค่าโค/สุกรขุน				
-	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมรายได้เฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
<u>หัก</u> ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
- ขาดทุนจากการตีราคาลดลง				
- หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ค่าโค/สุกรขุน				
-	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
ประเภทสัตว์เลี้ยงเพื่อขายผลผลิต				
เลี้ยงไก่ไข่				
ขายไข่ไก่				
กำไรจากการขายไก่ปลดแล้ว				
ขายมูลไก่				
ขายขนไก่				
.....				
รวม		100		100
หัก ต้นทุนขาย				
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น				
บวก รายได้เฉพาะธุรกิจ				
- ไข่ไก่ขาดบัญชีได้รับชดใช้				
- หนี้สูญรับคืนลูกหนี้..... (ระบุชื่อ)				
- กำไรจากการตีราคาไข่ไก่เพิ่มขึ้น				
-				
รวมรายได้เฉพาะธุรกิจ				
หัก ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
- หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้... (ระบุชื่อ)				
- ค่าเสียหายจากไข่ไก่ขาดบัญชี				
- ขาดทุนจากการตีราคาไข่ไก่ลดลง				
-				
รวมค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ				

รายละเอียดประกอบงบการเงิน 5

รายละเอียดกำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตร

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
รายได้ค่าบริการสูบน้ำ				
รายได้ค่าบริการปรับพื้นที่				
รายได้ค่าบริการผสมเทียมสัตว์				
รายได้ค่าบริการออกอาชญาบัตร				
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		100		100
<u>หัก</u> ต้นทุนบริการ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) ขั้นต้น	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
<u>บวก</u> รายได้เฉพาะธุรกิจ				
-				
-	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมรายได้เฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
<u>หัก</u> ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ				
- ค่าใช้จ่ายสำหรับแปลงสาธิต				
- ค่าบำรุงรักษาเครื่องจักร				
- ค่าซ่อมแซมเครื่องจักรและอุปกรณ์				
- หักส่งสัยะสูญถูกหื่นค่าบริการ				
- ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักรและอุปกรณ์				
- เงินเดือน				
-	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
กำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

รายละเอียดประกอบงบการเงิน 6

รายละเอียดรายได้อื่น

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร				
ดอกเบี้ยเงินฝากสหกรณ์อื่น				
รายได้ค่าเช่า				
ค่าธรรมเนียมแรกเข้า				
ผลตอบแทนการลงทุน				
.....				
รายได้เบ็ดเตล็ด	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

รายละเอียดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>	<u>%</u>	<u>บาท</u>	<u>%</u>
เงินเดือนและค่าจ้าง				
ค่าล่วงเวลา				
ค่าเบี้ยประชุม				
ค่าเบี้ยเลี้ยงพาหนะ				
ค่ารับรอง				
บำเหน็จเจ้าหน้าที่				
ค่าเครื่องเขียนแบบพิมพ์				
ค่าใช้จ่ายในการประชุมใหญ่				
หนี้สงสัยจะสูญ				
ค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์				
ค่าซ่อมแซมบำรุงรักษาอาคารและอุปกรณ์				
ค่าเช่าสำนักงาน				
ค่าน้ำ – ค่าไฟฟ้า				
ดอกเบี้ยจ่ายเงินรับฝาก				
.....				
ค่าใช้จ่ายอื่น	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

งบต้นทุนขาย/บริการ

เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงต้นทุนขายสินค้า และต้นทุนบริการในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีว่าสหกรณ์ขายสินค้า และให้บริการต่าง ๆ โดยมีต้นทุนขายสินค้า และต้นทุนบริการทั้งสิ้นเป็นจำนวนเงินเท่าใด

สหกรณ์การเกษตร.....จำกัด
 งบต้นทุนขาย / บริการ
 สำหรับปีสิ้นสุดวันที่.....และ.....

	<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25.....</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
ธุรกิจสินเชื่อ		
ดอกเบี้ยจ่าย	_____	_____
ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย		
ประเภทการเกษตร		
สินค้าคงเหลือต้นปี		
บวก ซื้อปุ๋ย		
ซื้อเครื่องจักรกลการเกษตรและอุปกรณ์		
ซื้อเคมีการเกษตร		
ซื้ออาหารสัตว์		
.....		
ค่าใช้จ่ายในการซื้อ	_____	_____
รวม		
หัก สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี		
หัก สินค้าคงเหลือสิ้นปี		
- สภาพปกติ		
- สภาพเสื่อมชำรุด	_____	_____
ต้นทุนขาย	_____	_____

		<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25.....</u>
		<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
	ประเภทน้ำมัน		
	สินค้าคงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u>	ซื้อน้ำมันเชื้อเพลิง		
	ซื้อน้ำมันหล่อลื่น		
	ค่าใช้จ่ายในการซื้อ	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	รวม		
<u>หัก</u>	สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี		
<u>หัก</u>	สินค้าคงเหลือสิ้นปี		
	- สภาพปกติ		
	- สภาพเสื่อมชำรุด	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>

	<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25.....</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
สินค้าทั่วไป		
สินค้าคงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u> ซื้อสินค้าทั่วไป		
ค่าใช้จ่ายในการซื้อ	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		
<u>หัก</u> สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี		
<u>หัก</u> สินค้าคงเหลือสิ้นปี		
- สภาพปกติ		
- สภาพเสื่อมชำรุด	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>

	<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25.....</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
สินค้าผ่อนชำระ		
สินค้าคงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u> ซื้อสินค้าผ่อนชำระ		
ค่าใช้จ่ายในการซื้อ	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		
<u>หัก</u> สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี		
<u>หัก</u> สินค้าคงเหลือสิ้นปี		
- สภาพปกติ		
- สภาพเสื่อมชำรุด	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>

	<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25.....</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
สินค้ารับฝากขาย		
สินค้าคงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u> ซื้อสินค้ารับฝากขาย		
ค่าใช้จ่ายในการซื้อ	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		
<u>หัก</u> สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี		
<u>หัก</u> สินค้าคงเหลือสิ้นปี		
- สภาพปกติ		
- สภาพเสื่อมชำรุด	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>

		<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25.....</u>
		<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
สินค้าผ่านบัญชี			
	สินค้าคงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u>	ซื้อสินค้าผ่านบัญชี		
	ค่าใช้จ่ายในการซื้อ	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	รวม		
<u>หัก</u>	สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี		
<u>หัก</u>	สินค้าคงเหลือสิ้นปี		
	- สภาพปกติ		
	- สภาพเสื่อมชำรุด	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>

		<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25.....</u>
		<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
ธุรกิจรวบรวมผลิตผล			
	สินค้าคงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u>	ซื้อข้าวเปลือก		
	ซื้อข้าวโพด		
	ซื้อยางพารา		
	ซื้อน้ำมันดิบ		
	ซื้อถั่วเหลือง		
			
	ค่าใช้จ่ายในซื้อ	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	รวม		
<u>หัก</u>	ผลิตผลเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี		
<u>หัก</u>	สินค้าคงเหลือสิ้นปี		
	- สภาพปกติ		
	- สภาพเสื่อมชำรุด	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ต้นทุนขาย		<u>.....</u>	<u>.....</u>

ปี 25.....

ปี 25.....

บาท

บาท

ธุรกิจแปรรูปผลผลิตผลการเกษตรและการผลิตสินค้า

แปรรูปผลผลิตผลการเกษตร

ประเภทข่าวสาร

.....

.....

สินค้าคงเหลือต้นปี

.....

.....

บวก ต้นทุนการผลิต

.....

.....

รวม

.....

.....

หัก สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี

.....

.....

หัก สินค้าคงเหลือสิ้นปี

- สภาพปกติ

.....

.....

- สภาพชำรุด

.....

.....

ต้นทุนขาย

.....

.....

	<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25.....</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
แปรรูปผลิตผลอื่น ๆ		
สินค้าคงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u> ต้นทุนการผลิต	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		
<u>หัก</u> สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี		
<u>หัก</u> สินค้าคงเหลือสิ้นปี		
- สภาพปกติ		
- สภาพชำรุด	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>

ปี 25.....

ปี 25.....

บาท

บาท

แปรรูปน้ำมันดิบ

สินค้าคงเหลือต้นปี

.....

.....

บวก ต้นทุนการผลิต

.....

.....

รวม

.....

.....

หัก สินค้าเสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี

.....

.....

หัก สินค้าคงเหลือสิ้นปี

.....

.....

- สภาพปกติ

.....

.....

- สภาพชำรุด

.....

.....

ต้นทุนขาย

.....

.....

	<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25.....</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
สัตว์เลี้ยงเพื่อขาย		
สินค้าคงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u> ต้นทุนการผลิต	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		
<u>หัก</u> สินค้าคงเหลือสิ้นปี	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>

	<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25.....</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
สัตว์เลี้ยงเพื่อขายผลิตผล		
เลี้ยงไก่ไข่		
ไข่ไก่คงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u> ต้นทุนการผลิต	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		
<u>หัก</u> ไข่ไก่เสื่อมสภาพเสียหายตัดบัญชี		
<u>หัก</u> ไข่ไก่คงเหลือสิ้นปี		
- สภาพปกติ		
- สภาพชำรุด	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ต้นทุนขาย	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตร		
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ต้นทุนบริการ	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมต้นทุนขาย/บริการ	<u>.....</u>	<u>.....</u>

งบต้นทุนการผลิต

เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงต้นทุนการแปรรูปผลิตผล
การเกษตรและผลิตสินค้าในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี
ว่าสหกรณ์มีรายจ่ายที่ใช้ไปในการแปรรูปผลิตผลการเกษตร
และผลิตสินค้าอะไรบ้าง เป็นจำนวนเงินเท่าใด

สหกรณ์การเกษตร.....จำกัด

งบต้นทุนการผลิต

สำหรับปีสิ้นสุดวันที่.....และ.....

	ปี 25.....	ปี 25.....
	บาท	บาท
ธุรกิจแปรรูปผลิตผลการเกษตรและการผลิตสินค้า		
แปรรูปผลิตผลการเกษตร		
ข้าวเปลือก		
ข้าวเปลือกคงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u> ซื้อข้าวเปลือก		
ค่าใช้จ่ายในการซื้อ		
.....		
รวม		
<u>หัก</u> ข้าวเปลือกคงเหลือสิ้นปี		
ข้าวเปลือกใช้ไปในการผลิต		
<u>บวก</u> ค่าจ้างเงินเดือน		
ค่าจ้างรายวัน		
<u>บวก</u> ค่าใช้จ่ายในการผลิต		
- ค่าไฟฟ้า		
- ค่าน้ำ		
- ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร		
-		
ต้นทุนการผลิต		

แปรรูปผลิตผลอื่น ๆ

ลำไยคงเหลือต้นปี

.....

บวก ซื้อลำไย

.....

 ค่าใช้จ่ายในการซื้อ

.....

 รวม

หัก ลำไยคงเหลือสิ้นปี

 ลำไยใช้ไปในการผลิต

บวก ค่าแรงงาน

 ค่าใช้จ่ายในการผลิต

 - เงินเดือน/ค่าจ้าง

 - ค่าไฟฟ้า

 - ค่าน้ำ

 - ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร

 - ค่าเสื่อมราคาโรงอบ

 -

ต้นทุนการผลิต

ปี 25.....

บาท

ปี 25.....

บาท

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

	<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25.....</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
แปรรูปน้ำมันดิบ		
น้ำมันดิบยกมาต้นปี		
<u>บวก</u> ซื้อน้ำมันดิบ		
ค่าใช้จ่ายในการซื้อ	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		
<u>หัก</u> น้ำมันดิบคงเหลือสิ้นปี	<u>.....</u>	<u>.....</u>
น้ำมันดิบใช้ไปในการผลิต		
<u>บวก</u> ค่าแรงงาน		
<u>บวก</u> ค่าใช้จ่ายในการผลิต		
- ค่าไฟฟ้า		
- ค่าน้ำ		
- ค่าหีบห่อ		
- ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ต้นทุนการผลิต	<u>.....</u>	<u>.....</u>

	<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25.....</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
สัตว์เลี้ยงเพื่อขาย		
เลี้ยงสัตว์.....(ระบุชื่อ).....		
ซื้อลูกสัตว์เพื่อเลี้ยงขุนขาย		
อาหารสัตว์คงเหลือต้นปี		
<u>บวก</u> ซื้ออาหารสัตว์		
ค่าใช้จ่ายในการซื้อ	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		
<u>หัก</u> อาหารสัตว์คงเหลือสิ้นปี		
- สภาพปกติ		
- สภาพเสื่อมชำรุด	<u>.....</u>	<u>.....</u>
อาหารสัตว์ใช้ไป		
<u>บวก</u> ค่าจ้างแรงงาน		
<u>บวก</u> ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยง		
- ค่าน้ำ		
- ค่าไฟฟ้า		
- ค่าเสื่อมราคาโรงเรือน	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ต้นทุนการผลิต	<u>.....</u>	<u>.....</u>

ปี 25.....

ปี 25.....

บาทบาท

สัตว์เลี้ยงเพื่อขายผลิตผล

เลี้ยงไก่ไข่

อาหารไก่ไข่คงเหลือต้นปี

.....

.....

บวก ซื้ออาหารไก่ไข่

.....

.....

ค่าใช้จ่ายในการซื้อ

....

รวม

.....

.....

หัก อาหารไก่ไข่คงเหลือสิ้นปี..........

อาหารไก่ไข่ใช้ไป

.....

.....

บวก ค่าจ้างแรงงานเลี้ยงไก่ไข่/เก็บไข่

.....

.....

บวก ค่าใช้จ่ายการผลิต

- ค่าไฟฟ้า

.....

.....

- ค่าน้ำ

.....

.....

- ค่าเสื่อมราคาพันธุ์ไก่ไข่

.....

.....

- ค่าเสื่อมราคาโรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่

.....

.....

- ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์เลี้ยงไก่ไข่

.....

.....

-

....

ต้นทุนการผลิต

....

หมายเหตุประกอบงบการเงิน

เป็นส่วนหนึ่งของงบการเงิน จัดทำขึ้นเพื่อขยายความรายการ
ในงบการเงิน อธิบายหลักเกณฑ์ หรือนโยบายการบัญชี
รวมทั้งเปิดเผยข้อมูลอื่นที่ไม่ได้แสดงไว้ในงบการเงิน

สหกรณ์.....จำกัด

หมายเหตุประกอบงบการเงิน
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่.....และ.....

1. สรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญ

- สหกรณ์บันทึกบัญชีโดยใช้เกณฑ์คงค้าง
- เงินลงทุนระยะสั้น/เงินลงทุนระยะยาวที่เป็นเงินลงทุนในหลักทรัพย์ที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาดแสดงด้วยราคาทุน สำหรับเงินลงทุนระยะสั้น/เงินลงทุนระยะยาวที่เป็นเงินลงทุนในหลักทรัพย์ที่อยู่ในความต้องการของตลาดแสดงด้วยมูลค่ายุติธรรม ทั้งนี้ สหกรณ์รับรู้การเปลี่ยนแปลงมูลค่าของเงินลงทุนเป็นกำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น โดยแสดงเป็นรายการแยกต่างหากในส่วนทุนของสหกรณ์และจะรับรู้เป็นรายได้ หรือค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุนเมื่อสหกรณ์ได้จำหน่ายเงินลงทุนนั้น

- สหกรณ์ตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้ในจำนวนที่เพียงพอสำหรับการขาดทุน
ซึ่งอาจเกิดขึ้น โดยพิจารณาจากหนี้แต่ละรายที่ค้างอยู่ ณ วันสิ้นปี หรือโดยวิธีคิดเป็น
ร้อยละของยอดลูกหนี้ ณ วันสิ้นปี หรือโดยคิดเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้ ณ วันสิ้นปี
ตามอายุของหนี้ที่ค้างชำระของลูกหนี้แต่ละราย
- สหกรณ์ตีราคาสินค้าคงเหลือตามราคาทุน หรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับแล้วแต่ราคาใด
จะต่ำกว่า โดยคำนวณราคาทุนตามวิธีเข้าก่อนออกก่อน หรือ วิธีราคาทุนถัวเฉลี่ย
ถ่วงน้ำหนัก หรือ โดยสินค้าประเภท..... คำนวณราคาทุนตามวิธีเข้าก่อนออกก่อน
และสินค้าประเภท..... คำนวณราคาทุนตามวิธีราคาทุนถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก
- สหกรณ์ตีราคาสินค้าที่ผลิตเองตามราคาทุนซึ่งรวมค่าใช้จ่ายในการผลิต
- สหกรณ์ตีราคาสินค้าสำเร็จรูปและสินค้าระหว่างผลิตตามต้นทุนเฉลี่ยซึ่งใกล้เคียงกับ
ต้นทุนการผลิตในปัจจุบัน หรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับแล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่า
- สหกรณ์ตีราคาวัสดุคงเหลือ/ของใช้สิ้นเปลืองตามราคาทุน

- ค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ คำนวณโดยวิธีเส้นตรงในอัตราที่นายทะเบียน
สหกรณ์กำหนด หรือ โดยวิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี (*Sum-of-the Years-
Digits Method*) ซึ่งระยะเวลาที่ตัดจำหน่ายเป็นไปตามที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด
ทั้งนี้ ยกเว้นที่ดิน
- สิทธิการเช่า หรือสิทธิการใช้ประโยชน์ใน..... (ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์)
ตัดจ่ายตามอายุการใช้สิทธิที่ได้รับ/อายุการให้ประโยชน์
- สิทธิในการใช้ซอฟต์แวร์ต่าง ๆ ตัดจ่ายตามระยะเวลาของอายุการใช้งาน หรือ
ตามการเปลี่ยนแปลงการใช้ซอฟต์แวร์ใหม่
- ค่าใช้จ่ายการตัดบัญชี ตัดจ่ายเป็นรายปี ระยะเวลา.....ปี

ฯลฯ

2. เงินสดและเงินฝากธนาคาร ประกอบด้วย

	<u>ปี 25</u>	<u>ปี 25</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
เงินสด		
เงินฝากธนาคาร		
กระแสรายวัน		
ออมทรัพย์		
ประจำ		
บัตรเงินฝาก		
สลากออมสิน/สลากทวีสิน	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม	<u>.....</u>	<u>.....</u>

ข้อผูกพัน

เงินฝากธนาคาร จำกัด ประเภท

บัญชีเลขที่ จำนวนเงิน บาท สหกรณ์ได้นำไปค้ำประกัน

ในวงเงิน บาท

3. เงินลงทุน ประกอบด้วย

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>		<u>บาท</u>	
	<u>มูลค่า</u>	<u>ราคาทุน</u>	<u>มูลค่า</u>	<u>ราคาทุน</u>
	<u>ยุติธรรม</u>		<u>ยุติธรรม</u>	
เงินลงทุนระยะสั้น				
เงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาด				
● หัณธนาคาร(ระบุชื่อ).....				
● หุ่น.....(ระบุชื่อ).....				
●		<u>.....</u>		<u>.....</u>
รวม				
<u>บวก</u> (หัก) ค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน		<u>.....</u>		<u>.....</u>
รวม		<u>.....</u>		<u>.....</u>
เงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด				
●				
●		<u>.....</u>		<u>.....</u>
รวม		<u>.....</u>		<u>.....</u>
รวมเงินลงทุนระยะสั้น		<u>.....</u>		<u>.....</u>

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>		<u>บาท</u>	
	<u>มูลค่า</u>	<u>ราคาทุน</u>	<u>มูลค่า</u>	<u>ราคาทุน</u>
<u>เงินลงทุนระยะยาว</u>	<u>ยุติธรรม</u>		<u>ยุติธรรม</u>	
<u>เงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาด</u>				
● <u>หุ้นธนาคาร</u>(ระบุชื่อ).....				
● <u>หุ้น</u>(ระบุชื่อ).....				
●		<u>.....</u>		<u>.....</u>
<u>รวม</u>				
<u>บวก (หัก) ค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน</u>		<u>.....</u>		<u>.....</u>
<u>รวม</u>		<u>.....</u>		<u>.....</u>
<u>เงินลงทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด</u>				
● <u>หุ้นของชุมชน/สหกรณ์/สหกรณ์อื่น</u>				
● <u>หุ้นบริษัทสหประกันชีวิต จำกัด</u>				
●		<u>.....</u>		<u>.....</u>
<u>รวม</u>		<u>.....</u>		<u>.....</u>
<u>รวมเงินลงทุนระยะยาว</u>		<u>.....</u>		<u>.....</u>

4. เงินให้กู้ยืม - สุทธิ ประกอบด้วย

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>		<u>บาท</u>	
	<u>ระยะสั้น</u>	<u>ระยะยาว</u>	<u>ระยะสั้น</u>	<u>ระยะยาว</u>
เงินให้กู้แก่สหกรณ์				
ลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น				
ลูกหนี้เงินกู้ระยะปานกลาง				
ลูกหนี้เงินกู้อื่น	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม				
<u>หัก</u> ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ				
ค่าเผื่อลูกหนี้ตลาดเคลื่อน	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
เงินให้กู้ยืม - สุทธิ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

ณ วันที่ ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ แยกเป็น.....

.....
 ค่าเผื่อลูกหนี้ตลาดเคลื่อน แยกเป็น.....

5. ลูกหนี้ - สุทธิ ประกอบด้วย

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>		<u>บาท</u>	
	<u>ระยะสั้น</u>	<u>ระยะยาว</u>	<u>ระยะสั้น</u>	<u>ระยะยาว</u>
ตัวเงินรับ				
ลูกหนี้การค้า				
ลูกหนี้ผ่อนชำระ				
ลูกหนี้บริการ				
ลูกหนี้อื่น ๆ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวมลูกหนี้				
<u>หัก</u> ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ				
ค่าเผื่อลูกหนี้คลาดเคลื่อน	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ลูกหนี้ - สุทธิ	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

5.1 ณ วันที่ ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญข้างต้น แยกเป็น.....

.....
 ค่าเผื่อลูกหนี้คลาดเคลื่อน แยกเป็น.....

.....

5.2 การคำนวณยอดลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระข้างต้น เป็นดังนี้

	<u>ปี 25</u>	<u>ปี 25</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ		
<u>หัก</u> ดอกผลจากการขายผ่อนชำระรอการตัดบัญชี	<u>.....</u>	<u>.....</u>
	<u>.....</u>	<u>.....</u>

(ใช้สำหรับสหกรณ์ที่มีการคำนวณดอกผลจากการขายผ่อนชำระและบันทึกดอกผลฯ ไว้ในบัญชีลูกหนี้)

6. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้ำรับ – สุทธิ ประกอบด้วย

ดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้ำรับ

หัก ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ

ดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้ำรับสุทธิ

ปี 25

บาท

.....

.....

.....

ปี 25.....

บาท

.....

.....

.....

7. สินค้าคงเหลือ ประกอบด้วย

สินค้าสภาพปกติ

สินค้าเสื่อมชำรุด

รวม

หัก ค่าเผื่อมูลค่าสินค้าลดลง

<u>ปี 25</u>	<u>ปี 25</u>
<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
.....	
<u>.....</u>	<u>.....</u>
.....	
<u>.....</u>	<u>.....</u>
<u>.....</u>	<u>.....</u>

8. สินทรัพย์หมุนเวียนอื่น ประกอบด้วย

.....
.....
.....
.....
.....

รวม

<u>ปี 25</u>	<u>ปี 25.....</u>
<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
.....	
.....	
.....	
.....	
<u>.....</u>	<u>.....</u>
<u>.....</u>	<u>.....</u>

9. มูลค่าพันธุ์สัตว์ - สุทธิ ประกอบด้วย

	<u>ปี 25</u>	<u>ปี 25</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
สุกรพ่อพันธุ์		
สุกรแม่พันธุ์		
ไก่ไข่		
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		
<u>หัก</u> ค่าเสื่อมพันธุ์สะสม	<u>.....</u>	<u>.....</u>
มูลค่าพันธุ์สัตว์ - สุทธิ	<u>.....</u>	<u>.....</u>

ค่าเสื่อมพันธุ์สะสม แยกเป็น ค่าเสื่อมพันธุ์สะสม- สุกรพ่อพันธุ์ จำนวนเงิน.....บาท

ค่าเสื่อมพันธุ์สะสม - สุกรแม่พันธุ์ จำนวนเงิน..... บาท ค่าเสื่อมพันธุ์สะสม - ไก่ไข่
จำนวนเงิน.....บาท

10. ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ – สุทธิ ประกอบด้วย

	<u>ปี 25</u>	<u>ปี 25</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
ที่ดิน		
อาคารและสิ่งปลูกสร้าง		
เครื่องจักรและอุปกรณ์		
ยานพาหนะ		
เครื่องใช้สำนักงาน		
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม		
<u>หัก</u> ค่าเสื่อมราคาสะสม	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ – สุทธิ	<u>.....</u>	<u>.....</u>

ค่าเสื่อมราคาสะสม แยกเป็น ค่าเสื่อมราคาสะสมอาคารและสิ่งปลูกสร้าง จำนวนเงิน.....บาท
ค่าเสื่อมราคาสะสมเครื่องจักรและอุปกรณ์ จำนวนเงิน.....บาท ค่าเสื่อมราคาสะสมยานพาหนะ
จำนวนเงิน.....บาท ค่าเสื่อมราคาสะสมเครื่องใช้สำนักงาน จำนวนเงิน.....บาท
สหกรณ์ซื้อ.....ตามสัญญาผ่อนชำระ/เช่าซื้อ ในราคา.....บาท แยกเป็นราคา
ของสินทรัพย์.....บาท และดอกผลเช่าซื้อ.....บาท โดยสหกรณ์จะต้องผ่อนชำระเดือนละ
.....บาท เป็นเวลา.....งวด เริ่มผ่อนชำระตั้งแต่วันที่.....และต้องผ่อนชำระให้เสร็จสิ้น
ภายในวันที่.....ระหว่างปี.....สหกรณ์ได้ชำระเงินค่างวดไปแล้ว เป็นจำนวน.....งวด
เป็นเงิน.....บาท

(หมายเหตุเพิ่มเติมในส่วนล่างให้ใช้ในกรณีสหกรณ์ซื้อที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ด้วยวิธีการ
ผ่อนชำระ/เช่าซื้อ)

(กรณีมีการเปลี่ยนแปลงการตีราคาสินทรัพย์ และกรณีมีภาระผูกพันในที่ดิน อาคารและอุปกรณ์
ให้เปิดเผยไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงินด้วย)

(กรณีสหกรณ์ใช้วิธีการบันทึกบัญชีค่าเสื่อมราคาโดยลดยอดกับสินทรัพย์โดยตรงให้เปิดเผย
โดยแสดงมูลค่าสินทรัพย์ด้วยราคาตามบัญชี)

11. สินทรัพย์ไม่มีตัวตน ประกอบด้วย

สิทธิการเช่า

สิทธิการใช้ประโยชน์

ซอฟต์แวร์

รวม

ปี 25.....

บาท

.....

.....

.....

.....

ปี 25

บาท

.....

.....

.....

.....

12. สินทรัพย์ไม่หมุนเวียนอื่น ประกอบด้วย

.....
.....
.....
.....

รวม

ปี 25.....

บาท

.....
.....
.....
.....
.....

ปี 25

บาท

.....
.....
.....
.....
.....

13. เงินเบิกเกินบัญชีธนาคารและเงินกู้ยืมระยะสั้น ประกอบด้วย

	<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
เงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร		
เงินกู้ยืมระยะสั้น	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม	<u>.....</u>	<u>.....</u>

ในปี..... สหกรณ์มีวงเงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร.....
จำนวน.....บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ.....ต่อปี โดยมี.....
เป็นหลักประกัน

เงินกู้ยืมจาก..... จำนวน. บาท อัตราดอกเบี้ย
ร้อยละ..... ต่อปี โดยมี.....เป็นหลักประกัน

14. เงินรับฝาก ประกอบด้วย

เงินรับฝากออมทรัพย์
เงินรับฝากออมทรัพย์พิเศษ
เงินรับฝากประจำ
.....
รวม

<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25</u>
<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
.....	
.....	
.....	
<u>.....</u>	<u>.....</u>
<u>.....</u>	<u>.....</u>

15. หนี้สินหมุนเวียนอื่น ประกอบด้วย

.....
.....
.....
.....

รวม

ปี 25.....
บาท

.....
.....
.....
.....
.....

ปี 25
บาท

.....
.....
.....
.....
.....

16. เงินกู้ยืมระยะยาว ประกอบด้วย

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>		<u>บาท</u>	
	<u>ถึงกำหนดชำระ</u>		<u>ถึงกำหนดชำระ</u>	
	<u>ภายใน 1 ปี</u>	<u>เกิน 1 ปี</u>	<u>ภายใน 1 ปี</u>	<u>เกิน 1 ปี</u>
.....				
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

ระหว่างปีสหกรณ์กู้ยืมเงินจาก.....จำนวน.....บาท
อัตราดอกเบี้ยร้อยละ.....ต่อปี ชำระคืน.....งวด ๆ ละ.....บาท
วันเริ่มชำระหนี้.....กำหนดชำระเสร็จสิ้นภายใน.....
โดยมี.....เป็นหลักประกัน
(ในกรณีมีเงื่อนไขหรือข้อจำกัดในการกู้ยืม ให้เปิดเผยสาระสำคัญ และภาระผูกพัน
ที่กำหนดไว้ใน สัญญาให้ชัดเจน)

17. เจ้าหนี้ค่าเช่าซื้อสินทรัพย์ ประกอบด้วย

	<u>ปี 25.....</u>		<u>ปี 25.....</u>	
	<u>บาท</u>		<u>บาท</u>	
	<u>ถึงกำหนดชำระ</u>		<u>ถึงกำหนดชำระ</u>	
	<u>ภายใน 1 ปี</u>	<u>เกิน 1 ปี</u>	<u>ภายใน 1 ปี</u>	<u>เกิน 1 ปี</u>
.....				
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>	<u>.....</u>

18. หนี้สินไม่หมุนเวียนอื่น ประกอบด้วย

.....
.....
.....
.....

รวม

ปี 25.....
บาท

.....
.....
.....
.....
.....

ปี 25
บาท

.....
.....
.....
.....
.....

19. ทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบและอื่น ๆ ประกอบด้วย

	<u>ปี 25.....</u>	<u>ปี 25</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
.....		
.....		
.....		
.....	<u>.....</u>	<u>.....</u>
รวม	<u>.....</u>	<u>.....</u>

20. กำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น

	<u>ปี 25</u>	<u>ปี 25</u>
	<u>บาท</u>	<u>บาท</u>
ยอดยกมาต้นงวด		
การเปลี่ยนแปลงในระหว่างงวด	<u>.....</u>	<u>.....</u>
ยอดคงเหลือปลายงวด	<u>.....</u>	<u>.....</u>

21. กำไร (ขาดทุน) สุทธิประจำปี

.....

22. การดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์

.....

23. เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นหลังวันที่ในงบการเงินแต่ก่อนวันที่ผู้สอบบัญชี
แสดงความเห็นต่องบการเงิน

.....

24. เหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในภายหลัง

.....

การวิเคราะห์ทางการเงิน

สมาชิกสหกรณ์

วิเคราะห์ทางการเงินเพื่อทราบถึงผลตอบแทนที่จะได้รับจากสหกรณ์ คือ เงินปันผลตามหุ้น และเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนธุรกิจ

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

วิเคราะห์ทางการเงินเพื่อทราบถึงฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของสหกรณ์ รวมทั้ง วินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ เพื่อวางแผน ควบคุมทางการเงิน ปรับปรุงการบริหารงาน

สถาบันการเงิน หรือเจ้าหนี้

วิเคราะห์ทางการเงินเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาให้สินเชื่อแก่สหกรณ์

ผู้สอบบัญชี

วิเคราะห์ทางการเงินเพื่อทราบประสิทธิภาพในการบริหารการเงินของสหกรณ์และให้ข้อสังเกต หรือข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์แก่สหกรณ์

ผู้ตรวจสอบกิจการ

วิเคราะห์ทางการเงินเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำด้านการบริหารการเงินแก่สหกรณ์

หน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง

วิเคราะห์ทางการเงินเพื่อวางแผนพัฒนาและส่งเสริมสหกรณ์ให้มีความมั่นคง เข้มแข็งต่อไป

วิธีการวิเคราะห์ทางการเงิน

1. การวิเคราะห์ตามแนวดิ่ง หรือการย่อส่วนตามแนวดิ่ง

2. การวิเคราะห์ตามแนวนอน หรือการวิเคราะห์แนวโน้ม

3. การวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน

การวิเคราะห์ตามแนวดิ่ง

เป็นการวิเคราะห์โครงสร้างงบการเงิน โดยนำตัวเลขในงบการเงิน มาย่อส่วนลงด้วยการคำนวณออกมาเป็นอัตราร้อยละของยอดรวม ทำให้ง่ายต่อการอ่านงบการเงินและแปลความหมาย

- ใช้ข้อมูลจากงบการเงินปีเดียว ทำให้ทราบโครงสร้างงบการเงิน
- ใช้ข้อมูลจากงบการเงินเปรียบเทียบตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป ทำให้ทราบการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างงบการเงิน
- ใช้ข้อมูลจากงบการเงินของสหกรณ์เปรียบเทียบกับงบการเงินของสหกรณ์อื่น หรือกิจการอื่นที่ดำเนินธุรกิจประเภทเดียวกัน หรืออยู่ในอุตสาหกรรมเดียวกัน ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์มากขึ้น

งบดุล

รายการที่เทียบเป็น 100 % คือ ยอดรวมสินทรัพย์ หรือยอดรวมหนี้สินและทุน การวิเคราะห์ตามแนวตั้งของรายการในงบดุล

- ด้านสินทรัพย์ ให้คำนวณเป็นอัตราร้อยละของยอดรวมสินทรัพย์
- ด้านหนี้สินและทุน ให้คำนวณเป็นอัตราร้อยละของยอดรวมหนี้สินและทุน

งบกำไรขาดทุน

รายการที่เทียบเป็น 100 % คือ ยอดขาย/บริการ การวิเคราะห์ตามแนวตั้งของรายการในงบกำไรขาดทุนให้คำนวณเป็นอัตราร้อยละของยอดขาย/บริการ

การวิเคราะห์ตามแนวนั่ง

- วิเคราะห์ทุกรายการในงบการเงิน
- วิเคราะห์เฉพาะประเภทรายการ หรือกลุ่มของรายการ

ตัวอย่างการวิเคราะห์ทุกรายการในงบดุล

สหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง จำกัด

งบดุล

ณ วันที่ 31 มีนาคม 25x2 และ 25x1

สินทรัพย์	ปี 25x2		ปี 25x1	
	บาท	ร้อยละ	บาท	ร้อยละ
สินทรัพย์หมุนเวียน				
เงินสดและเงินฝากธนาคาร	1,367,101.09	42.07	1,532,658.40	45.68
เงินให้กู้ยืมระยะสั้น	100,000.00	3.08	0.00	0.00
สินค้าคงเหลือ	1,149,107.19	35.36	1,297,748.56	38.68
วัสดุคงเหลือ	9,047.40	0.28	3,592.15	0.11
รวมสินทรัพย์หมุนเวียน	2,625,255.68	80.79	2,833,999.11	84.47
สินทรัพย์ไม่หมุนเวียน				
เงินลงทุนระยะยาว	28,500.00	0.88	28,500.00	0.85
เงินให้กู้ยืมระยะยาว	100,000.00	3.08	0.00	0.00
ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ - สุทธิ	492,106.98	15.14	488,789.71	14.57
สินทรัพย์ไม่หมุนเวียนอื่น	3,600.00	0.11	3,600.00	0.11
รวมสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน	624,206.98	19.21	520,889.71	15.53
รวมสินทรัพย์	3,249,462.66	100	3,354,888.82	100

	ปี 25x2		ปี 25x1	
	บาท	ร้อยละ	บาท	ร้อยละ
หนี้สินและทุนของสหกรณ์				
หนี้สินหมุนเวียน				
เจ้าหนี้การค้า	163,535.20	5.03	329,225.40	9.81
เงินรับฝากออมทรัพย์	40,589.72	1.25	55,191.35	1.65
รายได้ค่าเช่าที่ดินและอาคารรับล่วงหน้า	15,000.00	0.46	15,000.00	0.45
เงินปันผลค้างจ่าย	14,672.53	0.45	17,640.78	0.52
เงินเฉลี่ยคืนค้างจ่าย	13,781.34	0.42	16,405.21	0.49
หนี้สินหมุนเวียนอื่น	13,333.70	0.41	12,441.25	0.37
รวมหนี้สินหมุนเวียน	260,912.49	8.02	445,903.99	13.29
หนี้สินไม่หมุนเวียน				
เงินสะสมเจ้าหนี้ที่	27,171.84	0.84	19,490.79	0.58
สำรองบำเหน็จเจ้าหนี้ที่	37,000.00	1.14	26,460.00	0.79
รวมหนี้สินไม่หมุนเวียน	64,171.84	1.98	45,950.79	1.37
รวมหนี้สิน	325,084.33	10.00	491,854.78	14.66
ทุนของสหกรณ์				
ทุนเรือนหุ้น (มูลค่าหุ้นละ 10.00 บาท)				
หุ้นที่ชำระเต็มมูลค่าแล้ว	396,350.00	12.20	376,400.00	11.22
ทุนสำรอง	1,561,139.83	48.04	1,519,629.37	45.30
ทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบและอื่นๆ	666,900.71	20.53	637,523.71	19.00
กำไรสุทธิประจำปี	299,987.79	9.23	329,480.96	9.82
รวมทุนของสหกรณ์	2,924,378.33	90.00	2,863,034.04	85.34
รวมหนี้สินและทุนของสหกรณ์	3,249,462.66	100	3,354,888.82	100

โครงสร้างของงบดุลในปี 25x2 ด้านสินทรัพย์ ประกอบด้วย สินทรัพย์หมุนเวียน ร้อยละ 80.79 ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ ร้อยละ 15.14 และสินทรัพย์อื่นๆ ร้อยละ 4.07 เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งประกอบด้วย สินทรัพย์หมุนเวียน ร้อยละ 84.74 ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ ร้อยละ 14.57 และสินทรัพย์อื่นๆ ร้อยละ 0.96 ส่วนด้านหนี้สินและทุนของ สหกรณ์ ประกอบด้วย หนี้สินหมุนเวียน ร้อยละ 8.02 หนี้สินไม่หมุนเวียน ร้อยละ 1.98 และทุนของสหกรณ์ ร้อยละ 90.00 เปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งประกอบด้วย หนี้สินหมุนเวียน ร้อยละ 13.29 หนี้สินไม่หมุนเวียน ร้อยละ 1.37 และทุนของสหกรณ์ ร้อยละ 85.34

วิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น ในปี 25x2 สหกรณ์ลงทุนในสินทรัพย์หมุนเวียนมากกว่า ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ และสินทรัพย์อื่นๆ เช่นเดียวกับปี 25x1 โดยสินทรัพย์หมุนเวียน ที่ลงทุนนั้นเป็นสินค้ำคงเหลือถึงร้อยละ 35.36 ของยอดรวมสินทรัพย์ จึงควรระมัดระวังมิให้ มีสินค้ำคงเหลือมากเกินไป และในปี 25x2 มีสินทรัพย์หมุนเวียนมากกว่าหนี้สินหมุนเวียน เช่นเดียวกับปี 25x1 แสดงถึงสภาพคล่องทางการเงินอยู่ในระดับดี ประกอบกับทุนดำเนินงาน ส่วนใหญ่เป็นทุนของสหกรณ์ถึงร้อยละ 90.00 เพิ่มขึ้นจากปี 25x1 ร้อยละ 4.66 แสดงถึง ฐานะการเงินของสหกรณ์มีความมั่นคง

ตัวอย่างการวิเคราะห์เฉพาะรายการในสินทรัพย์หมุนเวียน

สหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง จำกัด
งบดุล
ณ วันที่ 31 มีนาคม 25x2 และ 25x1

สินทรัพย์	ปี 25x2		ปี 25x1	
	บาท	ร้อยละ	บาท	ร้อยละ
สินทรัพย์หมุนเวียน				
เงินสดและเงินฝากธนาคาร	1,367,101.09	52.07	1,532,658.40	54.08
เงินให้กู้ยืมระยะสั้น	100,000.00	3.81	0.00	0.00
สินค้าคงเหลือ	1,149,107.19	43.77	1,297,748.56	45.79
วัสดุคงเหลือ	9,047.40	0.35	3,592.15	0.13
รวมสินทรัพย์หมุนเวียน	2,625,255.68	100	2,833,999.11	100

โครงสร้างของสินทรัพย์หมุนเวียนในปี 25x2 สหกรณ์มีเงินสดและเงินฝากธนาคาร ร้อยละ 52.07 สินค้าคงเหลือ ร้อยละ 43.77 เงินให้กู้ยืมระยะสั้น ร้อยละ 3.81 และ วัสดุคงเหลือ ร้อยละ 0.35 ตามลำดับ เปรียบเทียบกับปี 25x1 มีเงินสดและเงินฝากธนาคาร ร้อยละ 54.08 สินค้าคงเหลือ ร้อยละ 45.79 และวัสดุคงเหลือ ร้อยละ 0.13 ตามลำดับ

ตัวอย่างการวิเคราะห์ทุกรายการในงบกำไรขาดทุน

สหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง จำกัด
งบกำไรขาดทุน
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 มีนาคม 25x2 และ 25x1

	ปี 25x2		ปี 25x1	
	<u>บาท</u>	<u>ร้อยละ</u>	<u>บาท</u>	<u>ร้อยละ</u>
ขาย/บริการ	6,173,864.85	100.00	5,952,072.55	100.00
หัก ต้นทุนขาย/บริการ	5,458,625.17	88.42	5,230,225.54	87.87
กำไรขั้นต้น	715,239.68	11.58	721,847.01	12.13
บวก รายได้เฉพาะธุรกิจ	2,012.00	0.03	0.00	0.00
รวม	717,251.68	11.61	721,847.01	12.13
หัก ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ	38,281.00	0.62	45,653.00	0.77
กำไรเฉพาะธุรกิจ	678,970.68	10.99	676,194.01	11.36
บวก รายได้อื่น	67,071.08	1.09	46,464.82	0.78
รวม	746,041.76	12.08	722,658.83	12.14
หัก ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	446,053.97	7.22	393,177.87	6.60
กำไรสุทธิ	299,987.79	4.86	329,480.96	5.54

ในปี 25X2 ยอดขาย/บริการ 100 บาท จะมีต้นทุนขาย/บริการ 88.42 บาท รายได้เฉพาะธุรกิจ 0.03 บาท ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ 0.62 บาท รายได้อื่น 1.09 บาท และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน 7.22 บาท คงเหลือเป็นกำไรสุทธิ 4.86 บาท เปรียบเทียบกับปี 25X1 ยอดขาย/บริการ 100 บาท มีต้นทุนขาย/บริการเพียง 87.87 บาท ไม่มีรายได้เฉพาะธุรกิจ มีค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ 0.77 บาท รายได้อื่น 0.78 บาท และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน 6.60 บาท คงเหลือกำไรสุทธิ 5.54 บาท แสดงถึงการบริหารงานของสหกรณ์ในปี 25X1 ก่อให้เกิดผลกำไรสุทธิสูงกว่าปี 25X2 เล็กน้อย

ข้อสังเกตของการวิเคราะห์ตามแนวดิ่ง

1. การวิเคราะห์ตามแนวดิ่งนิยมใช้วิเคราะห์เฉพาะประเภทรายการ หรือ กลุ่มรายการ เช่น วิเคราะห์สินทรัพย์หมุนเวียน หนี้สินหมุนเวียน ทุนของสหกรณ์ เป็นต้น
2. การวิเคราะห์ตามแนวดิ่งไม่สามารถวิเคราะห์ได้อย่างแน่นอนถึงฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของสหกรณ์ เนื่องจากไม่มีการเปรียบเทียบผลลัพธ์กับเกณฑ์วัดใด ๆ เช่น ไม่มีการเปรียบเทียบกับอัตราส่วนมาตรฐานของสหกรณ์ประเภทและขนาดเดียวกัน เป็นต้น

การวิเคราะห์แนวโน้ม

เป็นการวิเคราะห์เพื่อทราบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีตจนถึงปัจจุบันและพิจารณาแนวโน้ม หรือทิศทางที่ควรจะเป็นในอนาคตของรายการต่าง ๆ ในงบการเงิน โดยนำข้อมูลจากงบการเงินในระยะเวลาหลาย ๆ ปีต่อเนื่องกันมาวิเคราะห์ และพิจารณาข้อมูล หรือปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น สภาพเศรษฐกิจ นโยบายของภาครัฐ คู่แข่งทางธุรกิจ เป็นต้น การวิเคราะห์แนวโน้มทำได้หลายวิธี

- การวิเคราะห์แนวโน้มจากข้อมูลเดิม
- การวิเคราะห์อัตราร้อยละของแนวโน้ม

ตัวอย่างการวิเคราะห์แนวโน้มจากข้อมูลเดิม

	หน่วย : พันบาท				
	ปี 25x1	ปี 25x2	ปี 25x3	ปี 25x4	ปี 25x5
ยอดขาย/บริการ	6,480	5,950	7,500	9,600	8,900
ยอดขาย/บริการเปลี่ยนแปลงจากปีก่อน	-	(530)	1,550	2,100	(700)
ต้นทุนขาย/บริการ	2,960	2,870	3,700	4,480	5,380
ต้นทุนขาย/บริการเปลี่ยนแปลงจากปีก่อน	-	(90)	830	780	(900)
กำไรสุทธิ	980	830	1,090	1,680	1,180
กำไรสุทธิเปลี่ยนแปลง	-	(150)	260	590	(500)

ในปี 25x2 มียอดขาย/บริการลดลง แต่ในปี 25x3 และปี 25x4 มียอดขาย/บริการเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง แต่กลับลดลงอีกในปี 25x5 ในปี 25x4 มียอดขาย/บริการเพิ่มขึ้น 2.1 ล้านบาท สูงสุดในรอบ 5 ปี ส่วนต้นทุนขาย/บริการในปี 25x2 ลดลง แต่ในปี 25x3 มีต้นทุนขาย/บริการเพิ่มขึ้น 830,000 บาท สูงสุดในรอบ 5 ปี และกำไรสุทธิในปี 25x2 ลดลงเช่นเดียวกัน แต่ในปี 25x3 และปี 25x4 มีกำไรสุทธิเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ในปี 25x4 มีกำไรสุทธิเพิ่มขึ้น 590,000 บาท สูงสุดในรอบ 5 ปี

ตัวอย่างการวิเคราะห์อัตราร้อยละของปีฐานคงที่

หน่วย : พันบาท

	(ปีฐาน) ปี 25x1	ปี 25x2	ปี 25x3	ปี 25x4	ปี 25x5
ยอดขาย/บริการ	6,480	5,950	7,500	9,600	8,900
อัตราร้อยละเทียบกับปีฐาน	100	91.82	115.74	148.15	137.35
ต้นทุนขาย/บริการ	2,960	2,870	3,700	4,480	5,380
อัตราร้อยละเทียบกับปีฐาน	100	96.96	125.00	151.35	181.76
กำไรสุทธิ	980	830	1,090	1,680	1,180
อัตราร้อยละเทียบกับปีฐาน	100	84.69	111.22	171.43	120.41

ในปี 25x2 มีอัตรากำไรสุทธิลดลงเมื่อเทียบกับปี 25x1 ซึ่งเป็นปีฐาน และในปี 25x3 ถึงปี 25x4 อัตรากำไรสุทธิมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปี 25x4 มีอัตราการเพิ่มขึ้นของกำไรสุทธิต่อหน้าสูง เนื่องจากมีอัตราการเพิ่มขึ้นของยอดขาย/บริการสูงกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของต้นทุนขาย/บริการ แม้ว่าในปี 25x5 จะมีอัตรากำไรสุทธิลดลง แต่เมื่อเทียบกับปี 25x1 แล้ว ยังมีอัตรากำไรสุทธิมากกว่าปีฐาน แสดงถึงสหกรณ์มีผลการดำเนินงานดีขึ้นโดยตลอดตั้งแต่ปี 25x3

ตัวอย่างการวิเคราะห์อัตราร้อยละของปีฐานเคลื่อนที่

	หน่วย : พันบาท				
	ปี 25x1	ปี 25x2	ปี 25x3	ปี 25x4	ปี 25x5
ยอดขาย/บริการ	6,480	5,950	7,500	9,600	8,900
อัตราร้อยละเพิ่ม (ลด)	-	(8.18)	26.05	28.00	(7.29)
ต้นทุนขาย/บริการ	2,960	2,870	3,700	4,480	5,380
อัตราร้อยละเพิ่ม (ลด)	-	(3.04)	28.92	21.08	20.09
กำไรสุทธิ	980	830	1,090	1,680	1,180
อัตราร้อยละเพิ่ม (ลด)	-	(15.31)	31.33	54.13	(29.76)

ในปี 25x2 มีอัตรารายได้ลดลง ร้อยละ 8.18 แต่ในปี 25x3 และปี 25x4 มีอัตรารายได้เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง โดยในปี 25x4 มีอัตรารายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 28.00 สูงสุดในรอบ 5 ปี ส่วนอัตรากำไรสุทธิในปี 25x2 ลดลงร้อยละ 15.31 แต่ในปี 25x3 และปี 25x4 มีอัตรากำไรสุทธิเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง โดยในปี 25x4 มีอัตรากำไรสุทธิเพิ่มขึ้น ร้อยละ 54.13 สูงสุดในรอบ 5 ปี

ข้อสังเกตของการวิเคราะห์แนวโน้ม

1. การวิเคราะห์แนวโน้มอาจเลือกคำนวณเฉพาะรายการที่ต้องการทราบ และรายการที่สัมพันธ์กัน ไม่จำเป็นต้องคำนวณทุกรายการ
2. การวิเคราะห์อัตราร้อยละของปีฐานคงที่ อัตราการเปลี่ยนแปลงจะเพิ่มขึ้น หรือลดลงเพียงใด ขึ้นอยู่กับตัวเลขที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณ หากตัวเลขในปีฐานน้อยอัตราการเปลี่ยนแปลงจะเพิ่มขึ้นมาก ทั้งที่ในระหว่างปีบัญชี จำนวนเงินของรายการนั้นมีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย
3. การวิเคราะห์อัตราร้อยละของปีฐานเคลื่อนที่ อัตราของการเปลี่ยนแปลงจะเพิ่มขึ้น หรือลดลงเพียงใด ขึ้นอยู่กับตัวเลขที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ส่งผลให้ไม่ทราบแนวโน้มของการดำเนินธุรกิจ ที่แท้จริง

การวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน

เป็นการวิเคราะห์โดยนำรายการต่าง ๆ ในงบการเงินทั้งงบดุล และงบกำไรขาดทุนตั้งแต่ 2 รายการขึ้นไปมาเทียบให้อยู่ในรูปของ อัตราส่วน แล้วหาผลลัพธ์ให้อยู่ในรูปเท่า หรือร้อยละ

ทั้งนี้ รายการที่นำมาเปรียบเทียบกับกันจะต้องเป็นรายการที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการแปลความหมายและ ใช้เปรียบเทียบกับข้อมูลอื่น ๆ ทำให้เข้าใจสถานการณ์ทางการเงิน และสภาพการดำเนินงานของสหกรณ์

การวิเคราะห์เปรียบเทียบอัตราส่วนทางการเงิน

กระทำได้ 3 รูปแบบ

1. การเปรียบเทียบอัตราส่วนทางการเงินของสหกรณ์ปีปัจจุบันกับปีก่อน ๆ
เช่น เปรียบเทียบอัตรากำไรสุทธิของสหกรณ์ในช่วง 5 ปี คือ ปี 25x1 ถึงปี 25x5 เป็นต้น
2. การเปรียบเทียบอัตราส่วนทางการเงินของสหกรณ์กับสหกรณ์อื่นที่มีขนาดธุรกิจใกล้เคียงกัน โดยเปรียบเทียบในช่วงเวลาเดียวกัน
3. การเปรียบเทียบอัตราส่วนทางการเงินของสหกรณ์กับอัตราส่วนมาตรฐาน

การวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน

สหกรณ์ภาคการเกษตร

1. อัตราส่วนหนี้สินทั้งสินต่อทุน (เท่า)

หนี้สินทั้งสิน

ทุนของสหกรณ์

เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดความสามารถในการก่อหนี้ของสหกรณ์ ซึ่งทำให้ทราบว่า มีเงินทุนที่มาจากส่วนทุนของสหกรณ์ และเงินทุนที่มาจาก การก่อหนี้สินมากน้อยเพียงใด

กรณีอัตราส่วนนี้มีผลลัพธ์สูง แสดงว่าเจ้าหนี้มีความเสี่ยงสูง ที่อาจไม่ได้รับชำระหนี้คืน แต่หากอัตราส่วนนี้มีผลลัพธ์ต่ำเกินไปแสดงถึง เครดิตไม่ดีแล้ว ยังอาจทำให้การขยายตัวของสหกรณ์เป็นไปอย่างเชื่องช้า ด้วยไม่มีการระดมทุนในรูปของการกู้ยืม

ปี	อัตราส่วนหนี้สินทั้งสินต่อทุน
25x2	0.11 เท่า
25x1	0.17 เท่า

ในปี 25x2 อัตราส่วนหนี้สินทั้งสินต่อทุน 0.11 เท่า แสดงว่าสหกรณ์มีเงินทุนเพียงพอชำระหนี้เมื่อถึงกำหนดและสามารถคุ้มครองเจ้าหนี้ได้
 ทุนของสหกรณ์ 1.00 บาท มีหนี้สินที่ต้องชำระเพียง 0.11 บาท
 เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราส่วนหนี้สิน 0.17 เท่า จะเห็นว่า
 ในปี 25x2 ความสามารถในการก่อหนี้ของสหกรณ์เพิ่มขึ้น

2. อัตราส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์ (เท่า)

ทุนสำรอง
สินทรัพย์ทั้งสิ้น

เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดว่าเงินทุนของสหกรณ์ที่ลงทุนไปในสินทรัพย์ทั้งหมดนั้น มีส่วนที่เป็นทุนสำรองมากน้อยเพียงใด

กรณีอัตราส่วนนี้มีผลลัพธ์สูง แสดงว่าความเสี่ยงในการดำเนินงานลดลง เนื่องจากเงินทุนที่ใช้ดำเนินงานมาจากทุนสำรองของสหกรณ์เอง และหากผลการดำเนินงานมีกำไรสุทธิ สมาชิกจะได้รับประโยชน์มากกว่าการใช้เงินทุนที่มาจากส่วนอื่น และ/หรือใช้เงินทุนที่มาจากการกู้ยืม ซึ่งมีภาระค่าใช้จ่ายจากดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้

ปี	อัตราส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์
25x2	0.48 เท่า
25x1	0.45 เท่า

ในปี 25x2 อัตราส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์ 0.48 เท่า แสดงว่าสินทรัพย์ หรือทุนดำเนินงานของสหกรณ์ 1.00 บาท มีส่วนที่เป็นทุนสำรอง 0.48 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราส่วนนี้ 0.45 เท่า จะเห็นว่าในปี 25x2 ความเสี่ยงในการดำเนินงานของสหกรณ์ลดลง เนื่องจากเงินทุนที่ใช้ดำเนินงานมาจากทุนสำรองมากกว่าปี 25x1

3. อัตราการเติบโตของทุนสหกรณ์ (%)

$$\frac{\text{ทุนของสหกรณ์ปีปัจจุบัน} - \text{ทุนของสหกรณ์ปีก่อน} \times 100}{\text{ทุนของสหกรณ์ปีก่อน}}$$

เป็นอัตราส่วนที่ใช้พิจารณาการเปลี่ยนแปลงของทุนว่ามีการเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร

กรณีอัตราส่วนนี้มีผลลัพธ์เพิ่มขึ้น แสดงว่าสหกรณ์มีเงินทุนเพิ่มขึ้นจากปีก่อน ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มขึ้นจากการระดมทุนจากสมาชิก หรือจากผลการดำเนินงานของสหกรณ์ก็ตาม ทั้งนี้ การมีเงินทุนเพิ่มขึ้นจะส่งผลต่อความเพียงพอของเงินทุนต่อความเสี่ยงด้วย

ปี	อัตราการเติบโตของทุนสหกรณ์
25x2	ร้อยละ 2.14
25x1	ร้อยละ 6.28

ในปี 25x2 อัตราการเติบโตของทุนสหกรณ์ ร้อยละ 2.14 แสดงว่าสหกรณ์มีเงินทุนเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลต่อความเพียงพอของเงินทุนต่อความเสี่ยง เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราส่วนนี้ ร้อยละ 6.28 จะเห็นว่าในปี 25x2 การเติบโตของทุนสหกรณ์มีอัตราลดลง

4. อัตราการเติบโตของหนี้ (%)

$$\frac{\text{หนี้สินทั้งสิ้นปีปัจจุบัน} - \text{หนี้สินทั้งสิ้นปีก่อน}}{\text{หนี้สินทั้งสิ้นปีก่อน}} \times 100$$

เป็นอัตราส่วนที่ใช้พิจารณาการเปลี่ยนแปลงของหนี้สินว่ามีการเพิ่มขึ้น หรือลดลงอย่างไร

กรณีอัตราส่วนนี้มีผลลัพธ์เพิ่มขึ้น แสดงว่าสหกรณ์ก่อหนี้เพิ่มขึ้นจากปีก่อน เป็นผลให้มีการระดมเบี้ยจ่ายเงินกู้เพิ่มขึ้น สหกรณ์จำเป็นต้องเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน โดยการสร้างรายได้เพิ่มขึ้น และ/หรือลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง

ปี	อัตราการเติบโตของหนี้
25x2	ร้อยละ (33.91)
25x1	ร้อยละ 50.16

ในปี 25x2 อัตราการเติบโตของหนี้ ร้อยละ (33.91) แสดงว่า สหกรณ์มีหนี้สินที่ต้องชำระลดลง ในขณะที่ปี 25x1 มีอัตราส่วนหนี้ ถึงร้อยละ 50.16 อย่างไรก็ตาม ควรพิจารณาว่าหนี้สินส่วนใหญ่ ของสหกรณ์เป็นหนี้ประเภทที่มีภาระดอกเบี้ยจ่ายหรือไม่ เพียงใด เนื่องจากการลดลงของหนี้ที่มีภาระดอกเบี้ยจ่ายย่อมส่งผลให้มีภาระ ค่าใช้จ่ายจากดอกเบี้ยจ่ายลดลงด้วย

5. อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของทุน (%)

$$\frac{\text{กำไรสุทธิ} \times 100}{\text{ทุนถัวเฉลี่ย}}$$

เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดผลตอบแทนจากเงินทุนของสหกรณ์
เพื่อก่อให้เกิดผลกำไรกลับคืนมาในอัตราร้อยละเท่าใด

กรณีอัตราส่วนนี้มีผลลัพธ์สูง แสดงว่าประสิทธิภาพในการ
หาผลตอบแทนจากเงินทุนของสหกรณ์อยู่ในระดับสูง

ปี	อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของทุน
25x2	ร้อยละ 10.37
25x1	ร้อยละ 11.86

ในปี 25x2 อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของทุน ร้อยละ 10.37 แสดงว่าเงินทุนของสหกรณ์ 100.00 บาท นำไปใช้ดำเนินงาน เพื่อก่อให้เกิดผลกำไรกลับคืนมา 10.37 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับ ปี 25x1 ซึ่งมีอัตราส่วนนี้ ร้อยละ 11.86 จะเห็นว่าในปี 25x2 ประสิทธิภาพในการหาผลตอบแทนจากเงินทุนของสหกรณ์ลดลง

6. อัตราหมุนของสินทรัพย์ (รอบ)

ขาย/บริการ
สินทรัพย์ที่สิ้นถาวรเฉลี่ย

เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดความสามารถในการใช้สินทรัพย์เพื่อก่อให้เกิดรายได้มากน้อยเพียงใด หรือใช้สินทรัพย์เต็มประสิทธิภาพหรือไม่ โดยมีสมมติฐานว่าหากสินทรัพย์หมุนเวียนได้เร็วจะก่อให้เกิดรายได้มากยิ่งขึ้น

กรณีอัตราส่วนนี้มีผลลัพธ์สูง แสดงว่าสหกรณ์มีความสามารถในการใช้สินทรัพย์เพื่อก่อให้เกิดรายได้สูง แต่หากอัตราส่วนนี้มีผลลัพธ์ต่ำเกินไป อาจแสดงว่ามีสินทรัพย์ที่ไม่หมุนเวียน หรือสินทรัพย์ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้มากเกินไป หรืออาจไม่ได้นำเงินไปลงทุนให้ได้รับผลตอบแทนตามสมควร

ปี	อัตราหมุนของสินทรัพย์
25x2	1.87 รอบ
25x1	1.86 รอบ

ในปี 25x2 อัตราหมุนของสินทรัพย์ 1.87 รอบ เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราหมุนของสินทรัพย์ 1.86 รอบ จะเห็นว่าปี 25x2 ความสามารถในการใช้สินทรัพย์เพื่อก่อให้เกิดรายได้ใกล้เคียงกับปีก่อน ควรพิจารณาว่าสินทรัพย์ส่วนใหญ่เป็นสินทรัพย์ที่ให้ผลตอบแทนต่ำหรือไม่ เพียงใด และควรนำเงินส่วนที่เกินความจำเป็นไปลงทุนเพื่อให้ได้รับผลตอบแทนที่สูงกว่าดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร

7. อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (%)

$$\frac{\text{กำไรจากการดำเนินงาน} \times 100}{\text{สินทรัพย์ทั้งสิ้นถัวเฉลี่ย}}$$

เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดผลตอบแทนจากการใช้สินทรัพย์ของ
สหกรณ์เพื่อก่อให้เกิดผลกำไรกลับคืนมาในอัตราร้อยละเท่าใด
กรณีอัตราส่วนนี้มีผลลัพธ์สูง แสดงว่าประสิทธิภาพในการ
หาผลตอบแทนจากการใช้สินทรัพย์ของสหกรณ์อยู่ในระดับสูง

ปี	อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์
25x2	ร้อยละ 19.00
25x1	ร้อยละ 20.25

ในปี 25x2 อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ ร้อยละ 19.00 แสดงว่าสินทรัพย์ของสหกรณ์ 100.00 บาท นำไปใช้ดำเนินงานเพื่อก่อให้เกิดผลกำไรกลับคืนมา 19.00 บาท เปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราส่วนนี้ร้อยละ 20.25 จะเห็นว่าในปี 25x2 ประสิทธิภาพในการหาผลตอบแทนจากการใช้สินทรัพย์ของสหกรณ์ลดลง

8. อัตราการเติบโตของสินทรัพย์ (%)

$$\frac{\text{สินทรัพย์ทั้งสิ้นปีปัจจุบัน} - \text{สินทรัพย์ทั้งสิ้นปีก่อน}}{\text{สินทรัพย์ทั้งสิ้นปีก่อน}} \times 100$$

เป็นอัตราส่วนที่ใช้พิจารณาการเปลี่ยนแปลงของสินทรัพย์ว่ามีการเพิ่มขึ้น หรือลดลงอย่างไร

กรณีอัตราส่วนนี้มีผลลัพธ์เพิ่มขึ้น แสดงว่ามีสินทรัพย์เพิ่มขึ้นจากปีก่อน ควรพิจารณาว่าสินทรัพย์ที่เพิ่มขึ้นมาจากการก่อหนี้ การระดมทุนจากสมาชิก หรือผลการดำเนินงานของสหกรณ์ หากเป็นการก่อหนี้สหกรณ์ต้องใช้สินทรัพย์อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อก่อให้เกิดรายได้คุ้มกับค่าใช้จ่ายจากดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้

ปี	อัตราการเติบโตของสินทรัพย์
25x2	ร้อยละ (3.14)
25x1	ร้อยละ 11.03

ในปี 25x2 อัตราการเติบโตของสินทรัพย์ ร้อยละ (3.14) แสดงว่าสินทรัพย์ของสหกรณ์ลดลง ในขณะที่ปี 25x1 มีอัตราส่วนนี้ถึงร้อยละ 11.03

9. อัตราการเติบโตของธุรกิจ (%)

$$\frac{\text{มูลค่าธุรกิจรวมปีปัจจุบัน} - \text{มูลค่าธุรกิจรวมปีก่อน}}{\text{มูลค่าธุรกิจรวมปีก่อน}} \times 100$$

เป็นอัตราส่วนที่ใช้พิจารณาการเปลี่ยนแปลงของปริมาณธุรกิจ
ว่ามีการเพิ่มขึ้น หรือลดลงอย่างไร

กรณีอัตราส่วนนี้มีผลลัพธ์เพิ่มขึ้น แสดงว่ามีปริมาณธุรกิจเพิ่มขึ้น
จากปีก่อน อาจสรุปได้ว่าสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่สมาชิกเพิ่มขึ้น
และควรพิจารณาเป็นรายธุรกิจว่ามีการเพิ่มขึ้น หรือลดลงอย่างไร เพื่อให้
สามารถวางแผนงานให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกและสร้างรายได้เพิ่มขึ้น

ปี	อัตราการเติบโตของธุรกิจ
25x2	ร้อยละ 8.63
25x1	ร้อยละ 8.58

ในปี 25x2 อัตราการเติบโตของธุรกิจ ร้อยละ 8.63 แสดงว่าสหกรณ์มีปริมาณธุรกิจเพิ่มขึ้นสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่สมาชิกเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราส่วนนี้ ร้อยละ 8.58 จะเห็นว่าในปี 25x2 การเติบโตของธุรกิจมีอัตราเพิ่มขึ้นเล็กน้อย

10. กำไรต่อสมาชิก (บาท)

$$\frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{จำนวนสมาชิก}}$$

เป็นอัตราส่วนที่แสดงค่าเฉลี่ยโดยรวมว่า ผลกำไรจากการดำเนินงานของสหกรณ์คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่าใดหากเทียบกับสมาชิกต่อคน

ปี	กำไรต่อสมาชิก
25x2	1,401.81 บาท
25x1	1,584.04 บาท

ในปี 25x2 สหกรณ์มีกำไรต่อสมาชิก 1,401.81 บาท ลดลงจากปี 25x1 ซึ่งมีกำไรต่อสมาชิก 1,584.04 บาท โดยลดลงจำนวน 182.23 บาท

11. เงินออมต่อสมาชิก (บาท)

เงินออมของสมาชิก

จำนวนสมาชิก

เป็นอัตราส่วนที่แสดงค่าเฉลี่ยโดยรวมว่า เงินที่สมาชิกออมไว้กับสหกรณ์ทั้งในรูปของเงินรับฝาก และทุนเรือนหุ้นทั้งหมดคิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่าใดหากเทียบกับสมาชิกต่อคน

ปี	เงินออมต่อสมาชิก
25x2	2,041.71 บาท
25x1	2,074.96 บาท

ในปี 25x2 สหกรณ์มีเงินออมต่อสมาชิก 2,041.71 บาท ลดลงจากปี 25x1 ซึ่งมีเงินออมต่อสมาชิก 2,074.96 บาท โดยลดลงจำนวน 33.19 บาท สหกรณ์ควรส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์โดยฝากเงินไว้กับสหกรณ์และถอนใช้เมื่อจำเป็น ซึ่งจะเป็นการสร้างวินัยทางการเงินให้สมาชิกและยังเป็นการระดมเงินทุนของสหกรณ์อีกทางหนึ่งด้วย

12. หนี้สินต่อสมาชิก (บาท)

หนี้สินทั้งสิ้นของสมาชิก จำนวนสมาชิก

เป็นอัตราส่วนที่แสดงค่าเฉลี่ยโดยรวมว่า ภาระหนี้สินของสมาชิก
ณ วันสิ้นปีที่ต้องชำระต่อสหกรณ์คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่าใดหากเทียบกับสมาชิก
ต่อคน

ปี	หนี้สินต่อสมาชิก
25x2	934.58 บาท
25x1	-

ในปี 25x2 สหกรณ์มีหนี้สินต่อสมาชิก 934.58 บาท ในขณะที่
ปี 25x1 สหกรณ์ไม่มีรายการลูกหนี้เงินกู้ ลูกหนี้การค้าและลูกหนี้อื่น
คงเหลือ ณ วันสิ้นปีบัญชี

13. อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน (%)

$$\frac{\text{ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน} \times 100}{\text{กำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน}}$$

เป็นอัตราส่วนที่แสดงว่า สหกรณ์มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน
เป็นร้อยละเท่าใดของกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน

ปี	อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน
25x2	ร้อยละ 59.79
25x1	ร้อยละ 54.41

ในปี 25x2 อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน ร้อยละ 59.79 เปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราส่วนนี้ ร้อยละ 54.41 จะเห็นว่าในปี 25x2 อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงานของสหกรณ์เพิ่มขึ้น

14. อัตราค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน (%)

$$\frac{\text{ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน} \times 100}{\text{ขาย/บริการ}}$$

เป็นอัตราส่วนที่แสดงว่า สหกรณ์มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน
เป็นร้อยละเท่าใดของรายได้

ปี	อัตราค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน
25x2	ร้อยละ 7.22
25x1	ร้อยละ 6.60

ในปี 25x2 อัตราค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ร้อยละ 7.22 เปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราส่วนนี้ ร้อยละ 6.60 จะเห็นว่าในปี 25x2 อัตราค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของสหกรณ์เพิ่มขึ้น และควรพิจารณาว่ามีค่าใช้จ่ายดำเนินงานที่เพิ่มขึ้นโดยไม่จำเป็นหรือไม่ หรือมีค่าใช้จ่ายที่ควรควบคุมให้เป็นไปอย่างประหยัดหรือไม่

15. อัตราการเติบโตของทุนสำรอง (%)

$$\frac{\text{ทุนสำรองปีปัจจุบัน} - \text{ทุนสำรองปีก่อน}}{\text{ทุนสำรองปีก่อน}} \times 100$$

เป็นอัตราส่วนที่ใช้พิจารณาการเปลี่ยนแปลงของทุนสำรองว่ามีการเพิ่มขึ้น หรือลดลงอย่างไร

ปี	อัตราการเติบโตของทุนสำรอง
25x2	ร้อยละ 2.73
25x1	ร้อยละ 3.58

ในปี 25x2 อัตราการเติบโตของทุนสำรอง ร้อยละ 2.73 แสดงว่า สหกรณ์มีทุนสำรองเพิ่มขึ้น เปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราส่วนนี้ ร้อยละ 3.58 จะเห็นว่าในปี 25x2 การเติบโตของทุนสำรองมีอัตรา ลดลง

16. อัตราการเติบโตของทุนสะสมอื่น (%)

$$\frac{\text{ทุนสะสมอื่นปีปัจจุบัน} - \text{ทุนสะสมอื่นปีก่อน} \times 100}{\text{ทุนสะสมอื่นปีก่อน}}$$

เป็นอัตราส่วนที่ใช้พิจารณาการเปลี่ยนแปลงของทุนสะสมอื่นว่ามีการเพิ่มขึ้น หรือลดลงอย่างไร

ปี	อัตราการเติบโตของทุนสะสมอื่น
25x2	ร้อยละ 4.61
25x1	ร้อยละ 14.00

ในปี 25x2 อัตราการเติบโตของทุนสะสมอื่น ร้อยละ 4.61 แสดงว่า สหกรณ์มีทุนสะสมอื่นเพิ่มขึ้น เปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราส่วนนี้ ร้อยละ 14.00 จะเห็นว่าในปี 25x2 การเติบโตของทุนสะสมอื่น มีอัตราลดลง

17. อัตราการเติบโตของกำไร (%)

$$\frac{\text{กำไรสุทธิปีปัจจุบัน} - \text{กำไรสุทธิปีก่อน}}{\text{กำไรสุทธิปีก่อน}} \times 100$$

เป็นอัตราส่วนที่ใช้พิจารณาการเปลี่ยนแปลงของกำไรสุทธิว่ามีการเพิ่มขึ้น หรือลดลงอย่างไร

ปี	อัตราการเติบโตของกำไร
25x2	ร้อยละ (8.95)
25x1	ร้อยละ (0.09)

ในปี 25x2 อัตราการเติบโตของกำไร ร้อยละ (8.95) แสดงว่าสหกรณ์มีกำไรสุทธิลดลง เปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราส่วนนี้ ร้อยละ (0.09) จะเห็นว่าในปี 25x2 กำไรสุทธิลดลงในอัตราที่มากกว่าปี 25x1 สหกรณ์ควรพิจารณางบกำไรขาดทุนและรายละเอียดประกอบงบการเงินในปี 25x2 ว่ารายการใดที่มีผลทำให้อัตราการเติบโตของกำไรลดลงมาก แล้วพิจารณาเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง

18. อัตรากำไรสุทธิ (%)

$$\frac{\text{กำไรสุทธิ} \times 100}{\text{ขาย/บริการ}}$$

เป็นอัตราส่วนที่แสดงถึงประสิทธิภาพในการดำเนินงานเพื่อก่อให้เกิดผลกำไรกลับคืนมาในอัตราร้อยละเท่าใดของรายได้

ปี	อัตรากำไรสุทธิ
25x2	ร้อยละ 4.86
25x1	ร้อยละ 5.54

ในปี 25x2 อัตรากำไรสุทธิ ร้อยละ 4.86 แสดงว่ายอดขาย/บริการของสหกรณ์ 100.00 บาท เมื่อนำไปหักต้นทุนขาย/บริการและค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่าง ๆ แล้ว คงเหลือเป็นกำไรสุทธิ 4.86 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราส่วนนี้ ร้อยละ 5.54 จะเห็นว่าในปี 25x2 ประสิทธิภาพในการดำเนินงานเพื่อก่อให้เกิดผลกำไรของสหกรณ์ลดลง

19. อัตรากำไรขั้นต้นของ..... (%)

$$\frac{\text{กำไรขั้นต้นของ.....} \times 100}{\text{ขาย.....สุทธิ}}$$

เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดความสามารถในการกำหนดราคาขายที่เหมาะสม และการควบคุมต้นทุนขาย ซึ่งหากต้นทุนขายต่ำก็จะมีผลทำให้อัตรากำไรขั้นต้นสูงขึ้น ทั้งนี้ การวิเคราะห์อัตราส่วนนี้โดยแยกเป็นแต่ละประเภทสินค้า จะทำให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

ปี	อัตรากำไรขั้นต้น
25x2	ร้อยละ 11.58
25x1	ร้อยละ 12.13

ในปี 25x2 อัตรากำไรขั้นต้น ร้อยละ 11.58 แสดงว่ายอดขาย/บริการของสหกรณ์ 100.00 บาท เมื่อนำไปหักต้นทุนขาย/บริการแล้ว คงเหลือเป็นกำไรขั้นต้น 11.58 บาท เปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราส่วนนี้ ร้อยละ 12.13 จะเห็นว่าในปี 25x2 ความสามารถในการกำหนดราคาขายและการควบคุมต้นทุนขายลดลง จึงควรพิจารณารายละเอียดกำไร (ขาดทุน) เฉพาะธุรกิจว่ากำไรขั้นต้นของธุรกิจใดลดลงมาก แล้วควบคุมต้นทุนขายให้เป็นไปอย่างเหมาะสม

20. อัตราส่วนทุนหมุนเวียน (เท่า)

สินทรัพย์หมุนเวียน
หนี้สินหมุนเวียน

เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้นเมื่อถึงกำหนด ซึ่งทำให้ทราบว่าสินทรัพย์ที่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ในระยะเวลาอันสั้นเป็นกี่เท่าของหนี้สินที่ต้องชำระคืนในช่วงเวลา 1 ปี

กรณีอัตราส่วนทุนหมุนเวียนมีผลลัพธ์สูง แสดงว่ามีความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้นเมื่อถึงกำหนดสูง หรือมีสภาพคล่องทางการเงินดี การที่อัตราส่วนนี้สูงอาจเกิดปัญหาได้ เนื่องจากอาจมีสินทรัพย์หมุนเวียนมากเกินไปจนความจำเป็น และไม่ได้ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มประสิทธิภาพ

กรณีอัตราส่วนนี้มีผลลัพธ์ต่ำ แสดงว่าสหกรณ์อาจไม่สามารถชำระหนี้ระยะสั้นได้เมื่อถึงกำหนด ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากสหกรณ์จัดหาเงินทุนโดยการก่อหนี้ระยะสั้นแต่นำไปลงทุนในสินทรัพย์ถาวร แต่หากสินทรัพย์หมุนเวียนส่วนใหญ่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้เร็วอาจทำให้สามารถชำระหนี้ระยะสั้นได้เมื่อถึงกำหนด แม้ว่าอัตราส่วนนี้จะต่ำก็ตาม

ปี	อัตราส่วนทุนหมุนเวียน
25x2	10.06 เท่า
25x1	6.36 เท่า

ในปี 25x2 อัตราส่วนทุนหมุนเวียน 10.06 เท่า แสดงว่ามีสินทรัพย์หมุนเวียนมากกว่าหนี้สินหมุนเวียนถึง 10.06 เท่า เมื่อนำไปชำระหนี้ระยะสั้นแล้ว ยังมีสินทรัพย์หมุนเวียนคงเหลือเพื่อใช้ในการดำเนินงานได้อีก เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราส่วนนี้ 6.36 เท่า จะเห็นว่าในปี 25x2 ความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้นของสหกรณ์เพิ่มขึ้น หรือมีสภาพคล่องทางการเงินเพิ่มขึ้น

21. อัตราหมุนของสินค้า (ครั้ง)

ต้นทุนสินค้าขาย

สินค้าคงเหลือสุทธิถัวเฉลี่ย

เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดความสามารถในการเปลี่ยนสินค้าเป็นเงินสด
ทำให้ทราบว่าสหกรณ์สามารถจำหน่ายสินค้าได้คล่องเพียงใด ซึ่งแสดงถึง
ประสิทธิภาพในการจัดการสินค้า

การวิเคราะห์อัตราส่วนนี้ โดยแยกเป็นแต่ละประเภทสินค้าจะทำให้
เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

กรณีอัตราหมุนของสินค้ามีผลลัพท์สูง หรือมีจำนวนครั้งมากแสดงว่า
สหกรณ์จำหน่ายสินค้าได้เร็ว ส่งผลให้ยอดขายและผลกำไรเพิ่มขึ้น แต่หาก
เป็นผลมาจากสาเหตุอื่น เช่น จำหน่ายสินค้าลดราคา มีสินค้าเสื่อมสภาพ
ชำรุด ล้าสมัย เก็บรักษาสินค้าไว้น้อยเกินไปอาจทำให้เกิดความเสียหาย
หรือเสียโอกาสในการทำกำไรได้

กรณีอัตราส่วนนี้มีผลลัพท์ต่ำ หรือมีจำนวนครั้งน้อยแสดงว่าสหกรณ์
มีเงินทุนจมในสินค้ามากเกินไป ส่งผลต่อยอดขายและผลกำไรของสหกรณ์
และอาจมีค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาสินค้าเพิ่มขึ้น หรือมีสินค้าเสื่อมสภาพ
ชำรุด ล้าสมัย

ปี	อัตราหมุนของสินค้า
25x2	4.46 ครั้ง
25x1	4.61 ครั้ง

ในปี 25x2 อัตราหมุนของสินค้า 4.46 ครั้ง เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอัตราหมุนของสินค้า 4.61 ครั้ง จะเห็นว่าในปี 25x2 ความสามารถในการจำหน่ายสินค้าใกล้เคียงกับปีก่อน

22. อายุเฉลี่ยสินค้า (ระยะเวลาในการขายโดยเฉลี่ย)

365

อัตราหมุนของสินค้า

เป็นอัตราส่วนที่แสดงว่า สหกรณ์ใช้ระยะเวลาในการขายสินค้า
ออกไปให้ได้โดยเฉลี่ยเท่าใด

กรณีอายุเฉลี่ยสินค้ามีผลลัพท์น้อย หรือระยะเวลาในการขาย
โดยเฉลี่ยน้อย แสดงถึงการได้มาซึ่งเงินจากการขายสินค้าเร็ว

ปี	อายุเฉลี่ยสินค้า
25x2	81.84 วัน
25x1	79.18 วัน

ในปี 25x2 อายุเฉลี่ยสินค้า 81.84 วัน เมื่อเปรียบเทียบกับปี 25x1 ซึ่งมีอายุเฉลี่ยสินค้า 79.18 วัน จะเห็นว่าในปี 25x2 มีระยะเวลาในการขายสินค้าโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้น ทำให้ได้เงินจากการขายสินค้าช้าลง จึงควรเพิ่มประสิทธิภาพในการขายสินค้าเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาสินค้าเสื่อมสภาพ ขำรุด หรือล้าสมัย และควรสำรวจความต้องการของสมาชิกเพื่อจัดหาสินค้ามาจำหน่ายได้ตรงตามความต้องการในปริมาณที่เหมาะสม

ข้อจำกัดของการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน

การวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงินไม่สามารถบอกได้ว่าอัตราส่วนใดมีประโยชน์ หรือสำคัญที่สุด ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ และการใช้อัตราส่วนใดเพียงอัตราส่วนเดียวไม่สามารถชี้ได้ว่าฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของสหกรณ์เป็นอย่างไร ต้องอาศัยอัตราส่วนอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กันเข้ามาช่วยเสริมด้วย

การใช้ประโยชน์จากข้อมูลในงบการเงินเพื่อการบริหารงาน

1. ใช้เป็นข้อมูลประเมินผลการดำเนินงาน

1.1 เปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับแผนงานและประมาณการต่าง ๆ

โดย (1) กำหนดแผนการดำเนินงานประจำปีให้ชัดเจนและสอดคล้องกับนโยบายของสหกรณ์เสนอที่ประชุมใหญ่เพื่อพิจารณาอนุมัติ

(2) ประมาณการรายได้ – รายจ่ายของการดำเนินธุรกิจแต่ละด้าน และประมาณการกำไรสุทธิประจำปีเสนอที่ประชุมใหญ่เพื่อพิจารณาอนุมัติ

(3) เปรียบเทียบผลการดำเนินงานจากข้อมูลทางการเงินกับแผนงานและประมาณการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้เป็นระยะ ๆ

(4) วิเคราะห์และค้นหาสาเหตุที่ทำให้ผลการดำเนินงานต่ำกว่าแผนงานและประมาณการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นและใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน หรือกำหนดนโยบายในปีต่อไป

การใช้ประโยชน์จากข้อมูลในงบการเงินเพื่อการบริหารงาน

1.2 เปรียบเทียบผลการดำเนินงานปีปัจจุบันกับปีที่ผ่านมา

เพื่อทราบว่าในการดำเนินงานแต่ละปีมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น หรือลดลง โดย (1) ข้อมูลทางการเงิน หรือข้อมูลในงบการเงินที่ใช้เปรียบเทียบจะต้องมีระยะเวลาดำเนินงานเท่ากัน

(2) อาจเลือกคำนวณหาผลการเปลี่ยนแปลงจากปีก่อนเฉพาะรายการที่สนใจและมีความสัมพันธ์กันเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องคำนวณทุกรายการ

1.3 เปรียบเทียบผลการดำเนินงานปีปัจจุบันกับอัตราส่วนเฉลี่ย

ของสหกรณ์ประเภทเดียวกัน มีสมาชิก ทุนดำเนินงานและปริมาณธุรกิจใกล้เคียงกัน หรือกลุ่มเทียบเคียง (Peer Group) ทำให้ทราบสถานการณ์ทางการเงิน จุดอ่อน จุดแข็ง ติดตาม วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของสหกรณ์ ทำให้สามารถแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การใช้ประโยชน์จากข้อมูลในงบการเงินเพื่อการบริหารงาน

2. ใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการดำเนินงาน

โดยเปรียบเทียบข้อมูลทางการเงินกับแผนงานและประมาณการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ รวมถึงเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมาด้วย ทำให้ทราบถึงข้อแตกต่าง และพิจารณาถึงผลดี ผลเสียที่เกิดขึ้น แล้วใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจวางแผนการดำเนินงานในปีต่อไป

ข้อควรระวังในการวางแผนการดำเนินงาน

- (1) กำหนดแผนงาน หรือประมาณการรายได้ – ค่าใช้จ่ายไว้สูงเกินไป
- (2) กำหนดแผนงาน หรือประมาณการรายได้ – ค่าใช้จ่ายไว้ต่ำเกินไป

สวัสดี

3. หลักสูตรและแบบทดสอบ

คำนำ

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กำหนดให้มีโครงการให้การศึกษาอบรมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ หลักสูตรการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ขั้นพื้นฐาน โดยเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทั้งคณะในคราวเดียวกัน ซึ่งดำเนินการจัดฝึกอบรมโดยสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ที่ 1 – 10

คู่มือให้การศึกษาอบรมเล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการบรรยายตามโครงการดังกล่าว ประกอบด้วย 4 หัวข้อวิชา คือ บทบาท ภารกิจ หน้าที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบและคำแนะนำเกี่ยวกับการเงินการบัญชีของสหกรณ์ การควบคุมภายใน และการใช้ข้อมูลทางบัญชีในการบริหารงาน ทั้งนี้ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ได้ดำเนินการจัดทำสื่อการสอนเพื่อใช้ประกอบคู่มือให้การศึกษาอบรมในแต่ละหัวข้อวิชาโดยจัดพิมพ์ลงแผ่น DVD พร้อมทั้งเผยแพร่ผ่านทาง Website ของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือให้การศึกษาอบรมและสื่อการสอนเล่มนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ปฏิบัติงานเพื่อใช้เป็นแนวทางในการให้การศึกษาอบรมแก่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์
ตุลาคม 2554

แบบทดสอบความรู้ก่อนการอบรม

โครงการให้การศึกษาอบรมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

หลักสูตร การพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ขั้นพื้นฐาน

เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวแล้วกาเครื่องหมาย X ลงในช่องของกระดาษคำตอบ

1. หลักการสหกรณ์ คือ แนวทางที่สหกรณ์ยึดถือปฏิบัติเพื่อให้คุณค่าของสหกรณ์เกิดผลเป็นรูปธรรม
ข้อใด มีใช้ หลักการสหกรณ์
 - ก. การเป็นสมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง
 - ข. การมุ่งเน้นผลกำไรจากการดำเนินการ
 - ค. การควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย
 - ง. การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ
2. ข้อใด มีใช้ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์
 - ก. กำหนดระเบียบต่าง ๆ ของสหกรณ์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน
 - ข. อนุมัติงบดุลและจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี
 - ค. ดำเนินกิจการทั้งปวงของสหกรณ์ให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบต่างๆ
 - ง. เรียกประชุมใหญ่สามัญปีละ 1 ครั้ง ภายใน 150 วัน นับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์
3. ข้อใด ไม่ถูกต้อง เกี่ยวกับการประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์
 - ก. ต้องจัดให้มีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง
 - ข. กรรมการต้องมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะถือเป็นองค์ประชุม
 - ค. การประชุมเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับให้ถือคะแนนเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มเป็นเสียงชี้ขาด
 - ง. ผู้เรียกประชุมคณะกรรมการดำเนินการได้ คือ ประธาน หรือรองประธาน หรือเลขาธิการ
4. ข้อใด ไม่ถูกต้อง เกี่ยวกับการบัญชีของสหกรณ์ตามกฎหมายสหกรณ์ มาตรา 65
 - ก. ให้สหกรณ์จัดให้มีการทำบัญชีตามแบบและรายการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด
 - ข. เก็บรักษาบัญชีและเอกสารไว้ที่สหกรณ์ภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด
 - ค. ให้บันทึกรายการเงินสดและรายการที่ไม่เกี่ยวกับเงินสดในวันที่เกิดรายการ
 - ง. ให้สหกรณ์จัดทำงบการเงินให้แล้วเสร็จภายใน 150 วัน นับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

5. ผู้ใดมีหน้าที่รับผิดชอบจัดให้มีการปิดบัญชีและจัดทำงบการเงินทุกวันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์ตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 กำหนด คือ
- คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์
 - สมาชิกสหกรณ์
 - ผู้ตรวจสอบกิจการสหกรณ์
 - ผู้สอบบัญชีสหกรณ์
6. ข้อใดเป็นประโยชน์ของการจัดทำบทลง
- ช่วยในการพิสูจน์ความถูกต้องของการบันทึกบัญชีตามหลักการบัญชี
 - ช่วยในการตรวจสอบข้อผิดพลาดจากการบันทึกบัญชี
 - ใช้ในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนงาน หรือเป้าหมายที่กำหนด
 - ถูกทุกข้อ
7. ข้อใดให้ความหมายเกี่ยวกับงบการเงินได้ถูกต้อง
- งบดุล เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงฐานะการเงิน ณ วันใดวันหนึ่ง
 - งบกำไรขาดทุน เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงผลการดำเนินงาน ณ วันสิ้นปีบัญชี
 - งบต้นทุนขาย/บริการ เป็นรายงานการเงินที่แสดงต้นทุน ณ วันสิ้นปีบัญชี
 - ถูกทั้งข้อ ข. และข้อ ค.
8. สหกรณ์กำหนดให้มีระบบการควบคุมภายในเพื่อ
- เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน
 - ให้รายงานทางการเงินของสหกรณ์มีความเชื่อถือได้
 - ให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ ที่กำหนด
 - ถูกทุกข้อ
9. ข้อใด มิใช่ แนวทางการควบคุมด้านการเงิน
- กำหนดระเบียบของสหกรณ์ว่าด้วยการรับจ่ายและเก็บรักษาเงิน
 - แบ่งแยกหน้าที่ระหว่างเจ้าหน้าที่การเงินและเจ้าหน้าที่บัญชีอย่างชัดเจน
 - กำหนดผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาเงิน และควบคุมการใช้เอกสารการเงินของสหกรณ์
 - ไม่มีข้อใดถูก
10. สาเหตุที่อาจทำให้ระบบการควบคุมภายในไม่มีประสิทธิผลคือข้อใด
- มีเหตุการณ์ที่ไม่คาดว่าจะเกิดขึ้น ซึ่งแตกต่างจากรายการตามปกติ
 - การร่วมมือกันกระทำการทุจริต
 - ค่าใช้จ่ายในการจัดให้มีการควบคุมภายในสูงไม่คุ้มกับประโยชน์ที่ได้รับ
 - ถูกทุกข้อ
11. ในการจัดทำบัญชีจำแนกประเภทของรายการบัญชีออกเป็นกี่หมวด
- 3 หมวด คือ สินทรัพย์ หนี้สิน และทุน
 - 4 หมวด คือ สินทรัพย์ หนี้สิน และทุน และกำไร (ขาดทุน)
 - 5 หมวด คือ สินทรัพย์ หนี้สิน ทุน รายได้ และค่าใช้จ่าย
 - 5 หมวด คือ สินทรัพย์ หนี้สิน ทุน รายได้ และกำไร (ขาดทุน)

12. จุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์งบการเงินของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์คือข้อใด
 - ก. เพื่อให้ข้อสังเกต หรือข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์แก่สหกรณ์
 - ข. เพื่อวางแผน ควบคุมทางการเงินและปรับปรุงการบริหารงานสหกรณ์
 - ค. เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาให้สินเชื่อแก่สหกรณ์
 - ง. เพื่อทราบผลตอบแทนที่จะได้รับจากสหกรณ์
 13. ข้อใดคืออัตราส่วนที่ใช้วัดสภาพคล่องทางการเงินของสหกรณ์
 - ก. อัตราส่วนทุนหมุนเวียน
 - ข. อัตรากำไรสุทธิ
 - ค. อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์
 - ง. อัตราหมุนของสินค้า
 14. คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลในงบการเงินได้ในข้อใด
 - ก. ใช้เปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับแผนงานและประมาณการต่าง ๆ
 - ข. ใช้เปรียบเทียบผลการดำเนินงานปีปัจจุบันกับปีที่ผ่านมา
 - ค. ใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการดำเนินงาน
 - ง. ถูกทุกข้อ
 15. ข้อใดคือผลกระทบที่เกิดจากการกำหนดแผนงานและประมาณการค่าใช้จ่ายสูงเกินไป
 - ก. ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายที่กำหนด
 - ข. การใช้จ่ายเงินของสหกรณ์ไม่เป็นไปโดยประหยัด
 - ค. ขาดความคล่องตัวในการดำเนินงาน
 - ง. ไม่มีข้อใดถูก
-

เฉลยแบบทดสอบความรู้ก่อนการอบรม
หลักสูตร การพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ขั้นพื้นฐาน

ข้อ 1	ข
ข้อ 2	ข
ข้อ 3	ค
ข้อ 4	ค
ข้อ 5	ก
ข้อ 6	ง
ข้อ 7	ก
ข้อ 8	ง
ข้อ 9	ง
ข้อ 10	ง
ข้อ 11	ค
ข้อ 12	ข
ข้อ 13	ก
ข้อ 14	ง
ข้อ 15	ข

แบบทดสอบความรู้หลังการอบรม

โครงการให้การศึกษาอบรมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

หลักสูตร การพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ขั้นพื้นฐาน

เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวแล้วกาเครื่องหมาย X ลงในช่องของกระดาษคำตอบ

1. สหกรณ์กำหนดให้มีระบบการควบคุมภายในเพื่อ
 - ก. เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน
 - ข. ให้รายงานทางการเงินของสหกรณ์มีความเชื่อถือได้
 - ค. ให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ ที่กำหนด
 - ง. ถูกทุกข้อ
2. ผู้ใดมีหน้าที่รับผิดชอบจัดให้มีการปิดบัญชีและจัดทำงบการเงินทุกวันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์ตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 กำหนด คือ
 - ก. คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์
 - ข. สมาชิกสหกรณ์
 - ค. ผู้ตรวจสอบกิจการสหกรณ์
 - ง. ผู้สอบบัญชีสหกรณ์
3. ข้อใดคืออัตราส่วนที่ใช้วัดสภาพคล่องทางการเงินของสหกรณ์
 - ก. อัตราส่วนทุนหมุนเวียน
 - ข. อัตรากำไรสุทธิ
 - ค. อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์
 - ง. อัตราหมุนของสินค้า
4. หลักการสหกรณ์ คือ แนวทางที่สหกรณ์ยึดถือปฏิบัติเพื่อให้คุณค่าของสหกรณ์เกิดผลเป็นรูปธรรมข้อใด ไม่ใช่ หลักการสหกรณ์
 - ก. การเป็นสมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง
 - ข. การมุ่งเน้นผลกำไรจากการดำเนินการ
 - ค. การควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย
 - ง. การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ

5. คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลในงบการเงินได้ในข้อใด
 - ก. ใช้เปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับแผนงานและประมาณการต่าง ๆ
 - ข. ใช้เปรียบเทียบผลการดำเนินงานปีปัจจุบันกับปีที่ผ่านมา
 - ค. ใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการดำเนินงาน
 - ง. ถูกทุกข้อ
6. ข้อใด ไม่ถูกต้อง เกี่ยวกับการประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์
 - ก. ต้องจัดให้มีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง
 - ข. กรรมการต้องมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะถือเป็นองค์ประชุม
 - ค. การประชุมเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับให้ถือคะแนนเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มเป็นเสียงชี้ขาด
 - ง. ผู้เรียกประชุมคณะกรรมการดำเนินการได้ คือ ประธาน หรือรองประธาน หรือเลขาธิการ
7. ในการจัดทำบัญชีจำแนกประเภทของรายการบัญชีออกเป็นกี่หมวด
 - ก. 3 หมวด คือ สินทรัพย์ หนี้สิน และทุน
 - ข. 4 หมวด คือ สินทรัพย์ หนี้สิน และทุน และกำไร (ขาดทุน)
 - ค. 5 หมวด คือ สินทรัพย์ หนี้สิน ทุน รายได้ และค่าใช้จ่าย
 - ง. 5 หมวด คือ สินทรัพย์ หนี้สิน ทุน รายได้ และกำไร (ขาดทุน)
8. ข้อใดเป็นประโยชน์ของการจัดทำงบทดลอง
 - ก. ช่วยในการพิสูจน์ความถูกต้องของการบันทึกบัญชีตามหลักการบัญชี
 - ข. ช่วยในการตรวจสอบข้อผิดพลาดจากการบันทึกบัญชี
 - ค. ใช้ในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนงาน หรือเป้าหมายที่กำหนด
 - ง. ถูกทุกข้อ
9. จุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์งบการเงินของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์คือข้อใด
 - ก. เพื่อให้ข้อสังเกต หรือข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์แก่สหกรณ์
 - ข. เพื่อวางแผน ควบคุมทางการเงินและปรับปรุงการบริหารงานสหกรณ์
 - ค. เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาให้สินเชื่อแก่สหกรณ์
 - ง. เพื่อทราบผลตอบแทนที่จะได้รับจากสหกรณ์
10. ข้อใด มิใช่ แนวทางการควบคุมด้านการเงิน
 - ก. กำหนดระเบียบของสหกรณ์ว่าด้วยการรับจ่ายและเก็บรักษาเงิน
 - ข. แบ่งแยกหน้าที่ระหว่างเจ้าหน้าที่การเงินและเจ้าหน้าที่บัญชีอย่างชัดเจน
 - ค. กำหนดผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาเงิน และควบคุมการใช้เอกสารการเงินของสหกรณ์
 - ง. ไม่มีข้อใดถูก
11. สาเหตุที่อาจทำให้ระบบการควบคุมภายในไม่มีประสิทธิภาพคือข้อใด
 - ก. มีเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้น ซึ่งแตกต่างจากรายการตามปกติ
 - ข. การร่วมมือกันกระทำการทุจริต
 - ค. ค่าใช้จ่ายในการจัดให้มีการควบคุมภายในสูงไม่คุ้มกับประโยชน์ที่ได้รับ
 - ง. ถูกทุกข้อ

12. ข้อใดให้ความหมายเกี่ยวกับงบการเงินได้ถูกต้อง
- ก. งบดุล เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงฐานะการเงิน ณ วันใดวันหนึ่ง
 - ข. งบกำไรขาดทุน เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงผลการดำเนินงาน ณ วันสิ้นปีบัญชี
 - ค. งบต้นทุนขาย/บริการ เป็นรายงานการเงินที่แสดงต้นทุน ณ วันสิ้นปีบัญชี
 - ง. ถูกทั้งข้อ ข. และข้อ ค.
13. ข้อใด ไม่ถูกต้อง เกี่ยวกับการบัญชีของสหกรณ์ตามกฎหมายสหกรณ์ มาตรา 65
- ก. ให้สหกรณ์จัดให้มีการทำบัญชีตามแบบและรายการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด
 - ข. เก็บรักษาบัญชีและเอกสารไว้ที่สหกรณ์ภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด
 - ค. ให้บันทึกรายการเงินสดและรายการที่ไม่เกี่ยวกับเงินสดในวันที่เกิดรายการ
 - ง. ให้สหกรณ์จัดทำงบการเงินให้แล้วเสร็จภายใน 150 วัน นับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี
14. ข้อใดคือผลกระทบที่เกิดจากการกำหนดแผนงานและประมาณการค่าใช้จ่ายสูงเกินไป
- ก. ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายที่กำหนด
 - ข. การใช้จ่ายเงินของสหกรณ์ไม่เป็นไปโดยประหยัด
 - ค. ขาดความคล่องตัวในการดำเนินงาน
 - ง. ไม่มีข้อใดถูก
15. ข้อใด มิใช่ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์
- ก. กำหนดระเบียบต่าง ๆ ของสหกรณ์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน
 - ข. อนุมัติงบดุลและจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี
 - ค. ดำเนินกิจการทั้งปวงของสหกรณ์ให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบต่างๆ
 - ง. เรียกประชุมใหญ่สามัญปีละ 1 ครั้ง ภายใน 150 วัน นับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์
-

เฉลยแบบทดสอบความรู้หลังการอบรม
หลักสูตร การพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ขั้นพื้นฐาน

ข้อ 1	ง
ข้อ 2	ก
ข้อ 3	ก
ข้อ 4	ข
ข้อ 5	ง
ข้อ 6	ค
ข้อ 7	ค
ข้อ 8	ง
ข้อ 9	ข
ข้อ 10	ง
ข้อ 11	ง
ข้อ 12	ก
ข้อ 13	ค
ข้อ 14	ข
ข้อ 15	ข

โครงการให้การศึกษาอบรมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

หลักสูตร การพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ขั้นพื้นฐาน

หลักการและเหตุผล

สหกรณ์ภาคการเกษตรเป็นสหกรณ์ที่เกิดจากการรวมตัวของเกษตรกรร่วมกันดำเนินธุรกิจที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจได้ การบริหารงานสหกรณ์ให้ได้ผลดีและสามารถแก้ไขปัญหาเรื่องปากท้อง รายได้และค่าครองชีพของสมาชิกสหกรณ์อย่างมีผลลัพท์ได้นั้น คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานสหกรณ์ เพื่อผลักดันให้สหกรณ์มีความเจริญก้าวหน้า มั่นคงและยั่งยืน สร้างความเชื่อมั่นและเป็นที่ศรัทธาแก่สมาชิกสหกรณ์

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ตระหนักถึงภารกิจอันสำคัญยิ่งที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาสหกรณ์ให้มีความเจริญก้าวหน้า มั่นคงและยั่งยืน จึงได้จัดให้มีโครงการให้การศึกษาอบรมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์หลักสูตรการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ขั้นพื้นฐานขึ้น โดยเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทั้งคณะในคราวเดียวกัน เพื่อทราบเกี่ยวกับบทบาท ภารกิจ หน้าที่ คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบและคำแนะนำเกี่ยวกับการเงินการบัญชีของสหกรณ์ การควบคุมภายในซึ่งใช้เป็นเครื่องมือควบคุม ดูแลรักษาทรัพย์สินของสหกรณ์และช่วยลดความเสี่ยงหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงาน ตลอดจนสามารถใช้ข้อมูลทางบัญชีในการบริหารงานสหกรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นประโยชน์แก่สหกรณ์และมวลสมาชิก

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม

๑. ได้รับทราบความสำคัญของบทบาท ภารกิจในฐานะคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ เข้าใจถึงขอบเขตอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์
๒. ได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบและคำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านการเงินการบัญชีของสหกรณ์
๓. ได้เข้าใจถึงความสำคัญของการควบคุมภายใน ระบบการควบคุมภายในที่ดี เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารงานสหกรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๔. ได้รับความรู้ ความเข้าใจถึงความสำคัญองงบทดลองและงบการเงิน สามารถนำข้อมูลทางบัญชีจากงบทดลองและงบการเงินไปใช้ในการบริหารงานของสหกรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คุณสมบัติของผู้เข้ารับการอบรม

๑. เป็นคณะกรรมการของสหกรณ์ หรือกลุ่มเกษตรกร
๒. สมัครใจเข้ารับการอบรม
๓. เข้าอบรมได้ตลอดหลักสูตร

หลักสูตรการฝึกอบรม

ก. หลักสูตรและรายละเอียดหัวข้อวิชา

๑. บทบาท ภารกิจ หน้าที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์	๓.๐ ชั่วโมง
๒. กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบและคำแนะนำเกี่ยวกับการเงินการบัญชีของสหกรณ์	๓.๐ ชั่วโมง
๓. การควบคุมภายใน	๓.๐ ชั่วโมง
๔. การใช้ข้อมูลทางบัญชีในการบริหารงาน	๒.๓๐ ชั่วโมง
รวม	๑๑.๓๐ ชั่วโมง

ข. รายละเอียด วัตถุประสงค์ ประเด็นสำคัญและวิธีการอบรมเป็นรายวิชา

๑. บทบาท ภารกิจ หน้าที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์	๓.๐ ชั่วโมง
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาท อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ตลอดจนหลักวิธีการสหกรณ์ โครงสร้างสหกรณ์และโครงสร้างธุรกิจของสหกรณ์
ประเด็นสำคัญ	(๑) บทบาท ภารกิจ หน้าที่คณะกรรมการสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร (๒) หลักและวิธีการสหกรณ์ (๓) โครงสร้างสหกรณ์ (๔) โครงสร้างธุรกิจ

วิธีการฝึกอบรม การบรรยาย มีเอกสารประกอบการบรรยาย

๒. กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบและคำแนะนำเกี่ยวกับการเงินการบัญชีของสหกรณ์	๓.๐ ชั่วโมง
วัตถุประสงค์	เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและคำแนะนำเกี่ยวกับการเงินการบัญชีของสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและศึกษาเพื่อกำหนดระเบียบต่าง ๆ สามารถนำไปใช้ในการควบคุมงานและบริหารงานสหกรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
ประเด็นสำคัญ	(๑) พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๓ (๒) ข้อบังคับของสหกรณ์ (๓) ระเบียบและคำแนะนำเกี่ยวกับการเงินการบัญชีของสหกรณ์ (๔) ภาพรวมการบัญชีสหกรณ์

วิธีการฝึกอบรม การบรรยาย ยกตัวอย่างประกอบ มีเอกสารประกอบการบรรยาย

๓. การควบคุมภายใน

๓.๐ ชั่วโมง

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้ ความเข้าใจ ความสำคัญของการควบคุมภายใน ระบบการควบคุมภายในที่ดี เพื่อใช้ในการบริหารงาน สหกรณ์ซึ่งจะป้องกันและ/หรือลดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับสหกรณ์ได้อีกทั้งเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสหกรณ์

- ประเด็นสำคัญ**
- (๑) ความหมายของการควบคุมภายใน
 - (๒) วัตถุประสงค์/ความจำเป็นของการควบคุมภายใน
 - (๓) ลักษณะของการควบคุมภายในที่ดี
 - (๔) สหกรณ์กับการควบคุมภายใน
 - (๕) ข้อจำกัดของการควบคุมภายใน
 - (๖) การควบคุมภายในเฉพาะด้าน

วิธีการฝึกอบรม การบรรยาย ยกตัวอย่างประกอบ มีเอกสารประกอบการบรรยาย

๔. การใช้ข้อมูลทางบัญชีในการบริหารงาน

๒.๓๐ ชั่วโมง

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้ ความเข้าใจถึงความสำคัญของข้อมูลทางบัญชีจากงบทดลองและงบการเงิน รวมถึงสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการบริหารงานของสหกรณ์อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

- ประเด็นสำคัญ**
- (๑) งบทดลอง และการทำความเข้าใจงบทดลอง
 - (๒) งบการเงิน และการทำความเข้าใจงบการเงิน
 - (๓) การวิเคราะห์ทางการเงิน
 - (๔) การใช้ประโยชน์จากข้อมูลในงบการเงินเพื่อการบริหารงาน

วิธีการฝึกอบรม การบรรยาย ยกตัวอย่างประกอบ มีเอกสารประกอบการบรรยาย

วิธีการฝึกอบรม

การบรรยาย การอภิปราย

ระยะเวลาการฝึกอบรม

ระหว่างวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....ถึงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ระหว่างเวลา ๐๙.๐๐ – ๑๖.๐๐ น.

รวม ๒ วันทำการ

สถานที่อบรม

.....

จำนวนผู้เข้าการอบรม

.....

การประเมินผล

- ให้ผู้เข้ารับการอบรมทำแบบทดสอบก่อน - หลังการอบรม
- ให้ผู้เข้ารับการอบรม กรอกแบบสอบถามและแสดงความคิดเห็นเมื่อเสร็จสิ้นการอบรม
- การติดตามและประเมินผลหลังการฝึกอบรมแล้ว ๓-๖ เดือน โดยให้ผู้ผ่านการฝึกอบรม จัดทำแบบสอบถาม เพื่อติดตามประเมินประสิทธิภาพในการบริหารงานของสหกรณ์ หลังจากผ่านการฝึกอบรมแล้ว

วิทยากรในการอบรม

.....
.....
.....
.....

งบประมาณในการฝึกอบรม

.....
.....

ผู้รับผิดชอบการจัดอบรม

ผู้อำนวยการโครงการ	 ตำแหน่ง.....
ผู้บริหารโครงการ	 ตำแหน่ง.....
ผู้ช่วยผู้บริหารโครงการ	 ตำแหน่ง.....
การเงินและใบสำคัญ	 ตำแหน่ง.....

หมายเหตุ ผู้จัดสามารถปรับเปลี่ยน ได้ตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่

กำหนดการฝึกอบรม
โครงการให้การศึกษาอบรมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์
หลักสูตร การพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ขั้นพื้นฐาน
ระหว่างวันที่.....
ณ.....

เวลา วัน	๐๗.๐๐-๐๙.๐๐ น.	๐๙.๐๐-๑๐.๐๐ น.	๑๐.๐๐-๑๑.๐๐ น.	๑๑.๐๐-๑๒.๐๐ น.	๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ น.	๑๓.๐๐-๑๔.๐๐ น.	๑๔.๐๐-๑๕.๐๐ น.	๑๕.๐๐-๑๖.๐๐ น.
๑	ลงทะเบียน พิธีเปิด	บทบาท ภารกิจ หน้าที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ วิทยากร.....			พักรับประทาน อาหารกลางวัน	กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบและคำแนะนำเกี่ยวกับการเงินการบัญชีของสหกรณ์ วิทยากร.....		
๒		การควบคุมภายใน วิทยากร.....				การใช้ข้อมูลทางบัญชีในการบริหารงาน วิทยากร.....		ประเมินผล /ปิดการ อบรม

- หมายเหตุ ๑. พักรับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่มภาคเช้า ๑๐.๓๐ - ๑๐.๔๕ น. ภาคบ่าย ๑๔.๓๐ - ๑๔.๔๕ น.
๒. ตารางการอบรมอาจปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม